34 loi 2 c 4

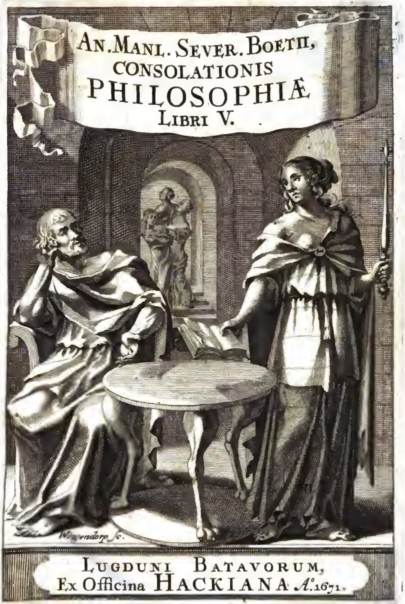
R. BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III.
RACCOLTA
VILLAROSA
A
14
NAPOLI

n

Egregio & Perdocto Juveni
Johanni Lydio
Amico suo singulari & dilectissimo
hunc Librum in vera amicitia
τεκμήριον dono mittit
Bartholomaus Jonasz.

Racc. Villarosa A. 14

Johannes. H.F. Lydius.
1691.

BIBLIOTECA NAZIONALE ... EMANUELE III

Digitized by Google

AN. MANL. SEVER. BOETHII
CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ
LIBRI V.
EJUSD. OPUSCULA SACRA.

Cum integris Notis

JOHANNIS BERNARTII,
THEODORI SITZMANI
ET
RENATI VALLINI.

Accedit Petri Bertii Præfatio.

BIBLIOTECA NAZIONALE V. E. III

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officinâ HACKIANA, A°. MDCLXXI.

Digitized by Google

LECTORI
S. P. D.
Hackii Fratres.

EN tibi, Amice Lector, novum noſtræ induſtriæ argumentum: publicavimus ante menſes majus opus tribus diſtinctum voluminibus, Ovidium, inquam, ſui ordinis facile principem, opus omnibus doctorum gentibus acceptiſſimum; nunc minori forma auctorem, ignorantiæ tenebris conditum præ exemplarium inopia, Boëtium, in almam lucem publicis commodis reducimus. Hæc enim eſt vita noſtra: Homines hominum cauſſa creati ſumus, ut alii aliis prodeſſe poſſemus. Noſtrum certe tuendæ ſocietatis ſtudium adſtruunt tot præſtantiſſima opera, tot communes utilitates in medium allatæ, teſtaturque novus hic Boëtius magna cura expolitus; auctor certe nobiliſſimus, & ſolida nec circumforanea eruditione refertus, verus humanæ vitæ fictor formatorque. Hunc vobis doctorem donamus, qui excitet animos ad fortunæ contemptum, & doceat æqua mente pati commoda & incommoda.

LECTORI.

Textum à Vallino caſtigatum ſequuti ſumus, & ſolito more integras textui notas ſubjecimus: Sed non ſatis fecit nobis viri unius labor, cæteras quoque editiones adhibere operæ pretium fuit, Sitzmani & Bernartii, quorum commentaria, quæ multum ad auctoris illuſtrationem conferre videbantur, exhibemus integra: inſuper Amici cujuſdam monitu luculentiſſimam Petri Bertii in Boëtium præfationem: ita ut, quicquid operæ à doctis viris in Boëtium, variis voluminibus, diverſo tempore collatum eſt, ſimul uno intuitu parvum volumen contineat; Quem laborem noſtrum æqui Lector, conſule & ea, qua ſoles, dexteritate accipe.

AD

AD GENEROSÆ INDOLIS, PRISCÆQUE NOBILITATIS JUVENEM,

D^n. RUTGERUM BOETZELERIUM AB ASPEREN,

LIBERI BARONIS ASPERANI FILIUM,

PETRI BERTII.

PRÆFATIO.

LIBROS ANICII MANLII TORQUATI SEVERINI BOETHII *de Conſolatione Philoſophiæ, quos in tanta dignatione viri eruditi ſemper habuerunt, ut in illis legendis, enarrandis, recenſendis, evulgandis, laudem non exiguam poſitam exiſtimarent, (ſcripſere enim in eos ex antiquioribus, Albertus Magnus & Thomas Aquinas, Deus bone! qui viri, & quanti poſt illos Rudolphus Agricola Friſius, & Joannes Murmellius Ruremundanus, ac nuper admodum Joannes Bernartius & Theodorus Zitzmanus:) libros igitur Boëthii de Conſolatione Philoſophiæ, nuper à me publicis lectiombus in Academia explicatos, tibi inſcribo; Juvenis Nobiliſſime. Exiguum mole munus, ſed ingens pondere. Etſi enim brevitati ipſe quondam ſtuduerit Boëthius, brevitatemque operis contractiorem adhuc fecerit typographi noſtri ſolertia: tamen ubique adhuc effulget magnum illud & cælo adfine ingenium. Certe inter poſterioris ævi ſcriptores, Græcos pariter ac Latinos, nemo fuit in omni genere ſapientiæ Boëthio noſtro par. Philippum Pulchrum Francorum Regem conſtat tanti hos libros feciſſe, ut quamvis ipſe*

Latine intelligeret, tamen pro beneficio habuerit, quod ipſi Joannes Magdunenſis, Poëta (ut tunc ferebant tempora) eruditus, eos Gallice à ſe redditos inſcripſiſſet: adſervaturque ejus Operis exemplar adhuc hodie Lutetiæ in Bibliotheca Auguſtinianorum. Merito autem authorem iſtum tanti fecit magnus Rex. Nihil quippe in eo non eſt eximium. Religionem ſpectamus? Chriſtianus eſt, & quidem inter Chriſtianos fidei Orthodoxæ ſectator atque adſertor. Patriam? Romanus. Dignitatem? Patritius, Exconſul ordinarius, Exmagiſter Officiorum. Familiam? Anicius, Manlius, Torquatus, Severinus, Boëthius. Studium & vitæ genus? Logicus acutiſſimus, Theologus graviſſimus, Mathematicus ſolertiſſimus, Mechanicus artificioſiſſimus, Muſicus ſuaviſſimus: adhæc Orator & Poëta optimus. Dictionis modum? Utroque in genere, fuſo pariter & numeris adſtricto, egregius, ſed in hoc præcipue excellens. Argumentum ſcriptionis? Id vero eſt Conſolatio in rebus adverſis, quod ille argumentum tractavit in carcere Ticinenſi, quum juſſu Theodorici Oſtrogothi, Regis Italiæ, captivus illic detineretur, ubi etiam poſtea reſecto capite vitam finiit; ſuntque huic Tractationi multa alia capita adnexa, De ſummo bono, De malo, De Fato, Providentia, Concordia liberi arbitrii cum præſcientia divina, aliaque Uſum? Solus hic auctor ſufficere poteſt componendis controverſiis omnibus quibus hoc tempore multorum ingenia agitantur.

Sed priuſquam ipſum inſpicias operis contextum, videntur mihi præmittenda quædam quæ huic noſtræ tractationi lucem aliquam poſſunt adfundere. Principio igitur illud occurrit; Plures olim fuiſſe Boëthios: nam & Stoïcum quendam nominat Laërtius in vita Zenonis; & Epicureum Plutarchus loquentem fecit in Sympoſiacis, & Cretenſem alium citat Galenus Ariſtotelis ſtudioſum, virum Conſularem: noſter quoque iſte in Commentario in Porphyrium, quendam nominat Boëthium Philoſophum, citatum pridem ab Ammonio & Simplicio. Patrem quoque Boëthii noſtri Boëthium appellatum fuiſſe ſuſpicio eſt, ſicut poſtea liquebit. Sed noſtrum iſtum ab aliis omnibus diſtinguunt adjecta nomina: vocatur enim Anicius, Manlius, Torquatus, Severinus:

addun-

adduntur tituli ex honoribus in Rep. geſtis, Exconſul Ordinarius, Exmagiſter officiorum, Vir Clariſſimus, & Illuſtriſſimus.

Sed unde tot unius hominis nomina? Fuit illius ſaculi moribus receptum, ut præſtantes viri nomen ſuum ad alios tranſmitterent. Hæc res tot Antonios inter Cæſares dedit, tot Aurelios, Severos, Flavios, Valerianos, Valentinianos, Conſtantes, Conſtantios, & Conſtantinos: tot longa ſerie Othones, Henricos. Putaverunt enim grata in vulgus nomina commendationem perſonis adferre poſſe. Video etiam adſumta interdum nomina excellentium virorum ab iis, qui extra familiam erant. Illius ergo temporis more factum eſt, ut noſter iſte Anicius, Manlius, Torquatus, Severinus, Boëthius vocaretur, abavi, proavi, avi, patris nominibus conjunctis.

Primum ergo nomen referendum eſt ad ANICIOS, *quorum genus antiquum & nobile non uno loco prædicat B. Hieronymus. Emicuit autem inter eos præ cæteris Boëthii noſtri atavus Anicius Sextus Petronius Probus, cujus frequens eſt & honorata mentio apud Ammianum Marcellinum, Auſonium, Symmachum, inque Codice Theodoſiano. Geſſit enim Conſulatum cum Gratiano Imperatore Anno Chriſti* CCCLXXI: *idemque quum in Italia Prætorio Præfectus eſſet, provincias, Inſubriam, Æmyliam, atque Liguriam cum inſignibus Conſularibus Ambroſio (ei qui poſtea Mediolanenſis Eccleſiæ Epiſcopus factus eſt) adminiſtrandas dedit. Qui Hieronymum & Auguſtinum legunt, offendunt crebra Aniciorum familiæ elogia. Claudianus non dubitat illam cæteris omnibus Romæ viventibus nobilitate præferre.*

—— Quemcunque requiris, *inquit*,
Hac de ſtirpe virum, certum eſt de Conſule naſci.
Per faſces numerantur avi, ſemperque renata
Nobilitate virent, & prolem fata ſequuntur
Continuum ſimili ſervantia lege tenorem
Nec quiſquam procerum tentat, licet ære vetuſto
Floreat, & claro cingatur Roma Senatu,
Se jactare parem. ——

Fuere autem Anicio Sexto Petronio Probo filii duo, Probinus & Probus: filia unica, Turriana Anicia Juliana; quæ nupta Q. Claudio Hermogeniano Olybrio, mater fuit Demetriadis, Chriſtianorum Rhetorum præconiis decantatiſſimæ virginis, utpote cujus in laudibus prædicandis certatim laborarint Pelagius monachus, Hieronymus presbyter, Auguſtinus Epiſcopus, & poſt illos Proſper quoque Aquitanicus; quemadmodum matrem Julianam viduam celebrarunt idem ille Pelagius, Hieronymus, Auguſtinus. Hieronymi ad Demetriadem verba de genere Anicia hæc ſunt: Scilicet nunc mihi Proborum & Olybriorum clara repetenda ſunt nomina, & illuſtris Anicii ſanguinis genus, in quo aut nullus aut rarus erit, qui non meruerit Conſulatum. Proferendus Olybrius, virginis noſtræ pater, quem immatura morte ſubtractum Roma congemuit. Uxor Anicio illi fuit Faltonia Proba, dicta quoque ipſa Anicia, Conſulis uxor, Conſulum filia, Conſulum mater, mulier erudita, cujus hodieque exſtat Cento Virgilianus. Honores illius, quem dixi, Anicii indicant auctores à me citati, ſed imprimis crebræ inſcriptiones Romæ. Unam tibi hoc tempore in medium proferemus, ex baſi ſtatuæ ipſi poſita à filiis Probino & Probo.

SEXTO. PETRONIO. PROBO. v.c.
PROCONSULI. AFRICÆ. PRÆFECTO.
PRÆTORIO. QUATER. ITALIÆ. ILLYRICI. AFRICÆ. GALLIARUM. CONSULI.
ORDINARIO. PATRI. CONSULUM.
ANICIUS. PROBINUS. v.c.
CONSUL. ORDINARIUS. ET. ANICIUS.
PROBUS. v.c.
QUÆSTOR. CANDIDATUS. FILII. MUNUS. SINGULARI. RELIGIONE. DEBITUM. DEDICARUNT.

Cui ſimilis etiam alia inſcriptio conſpicitur, poſita ab Hermogeniano Olybrio, & uxore Anicia Juliana.

Præcipuum autem familiæ Aniciæ decus fuit, quod Chriſti

fidem

ſidem amplexa, multis aliis Romæ exemplum dedit deſerendi Gentiliſmi. Prudentius:

Fertur enim ante alios generoſus Anicius urbis
Illuſtraſſe caput. Sic ſe Roma inclyta jactat.
Quin & Olybriaci gentiſque & nominis hæres,
Abjectis faſtis, palmata inſignis ab aula,
Martyris ante fores Bruti ſubmittere faſces
Ambit, & Auſoniam Chriſto inclinare ſecurim.

Spectatur Romæ adhuc Anicii Petronii & Faltoniæ Probæ ſepulchrum, adeo magnificum, ut vix aliud ſplendidius credatur in ea urbe exſtare. Ejus inſcriptionem unam carmine factam, quia id meretur, & quia ad Aniciæ gentis gloriam facit, adponam.

Sublimes quiſquis tumuli miraberis arces,
  Dicas, quantus erat qui Probus hic ſitus eſt?
Conſulibus proavis ſoceroque exconſule major,
  Quod geminas conſul reddidit ipſe domos.
Præfectus quartum toto dilectus in orbe,
  Sed fama emenſus quicquid in orbe hominum eſt,
Æternos, heu, Roma tibi qui poſceret annos,
  Cur non vota tui vixit ad uſque boni?
Nunc quum ſexdenos menſis ſuſpenderet annos
  Dilectæ è gremio raptus in æthra Probæ.
Sed periiſſe Probum meritis pro talibus abſit
  Credas Roma tuum: Vivit, & aſtra tenet.
Virtutis, fidei, pietatis, honoris amicus,
  Parcus opum nulli, largus at ipſe fuit.
Solamen tanti conjunx tamen optima luctus
  Hoc Proba ſortita eſt, jungat ut urna pares.
Fælix! heu nimium fælix, dum vita maneret,
  Digno juncta viro, digna ſimul tumulo.

Atque hic quidem Anicius atavus fuit noſtri Boëthii. Filii iſtius Anicii (ut ante diximus) fuere Probus & Probinus. quorum ille, Boëthii noſtri abavus, tanta fuit per orbem univerſum virtutis fama, ut Perſæ duo potentiſſimi & ſapientiſſimi (teſte Pau-

lino

lino in vita B. Ambroſii) Romam venerint, ipſius videndi ac ſalutandi gratia.

Hujus Probi filia nupta fuit Manlio Theodoro, quem codices quidam Mallium vocant; Et quia gens Manlia Torquata fuit, eo factum eſt, ut Boëthius noſter dictus fuerit ANICIUS MANLIUS TORQUATUS. *Fuit autem Manlius iſte Boëthii noſtri proavus: eumque Faſti Conſulem ſignant cum Eutropio. Ejuſdem Manlii memoria exſtat apud Auguſtinum, qui matrem ſuam Monicam alloquens, His, inquit, temporibus (ut omittam cæteros) vir & ingenio & eloquentia, & ipſis inſignis muneribus fortuna, &, quod ante omnia eſt, mente præſtantiſſimus, Theodorus, quem bene noſti, id agit, ut & nunc, & apud poſteros, nullus hominum de litteris noſtrorum temporum jure conqueratur. Ejuſdem Manlii Conſulatum luculento carmine Panegyrico celebravit Claudianus, cujus in extrema parte, ubi vota ſua exponit pro gente Manlia, quaſi de Boëthio noſtro vaticinatur. Sic enim canit:*

Conſul per populos idemque graviſſimus auctor
Eloquii, duplici vita ſubnixus, in ævum
Procedat, pariter libris faſtiſque legendus.
Accipiat patris exemplum, tribuatque nepoti
Filius, & cœptis ne deſit faſcibus hæres.
Decurrat trabeata domus, tradatque ſecures
Mutua poſteritas, ſervatoque ordine fati
Manlia continuo numeretur Conſule proles.

Adhæſit autem genti Manliæ TORQUATORUM *nomen, ex eo, quod T. Manlius L. F. A. N. Imperioſus, Sulpitio dictatore tribunum agens militum, Gallum provocantem ſingulari certamine proſtravit, corporeque ejus ab omni alia vexatione intacto, unum torquem abſtulit, eoque ſe induit, ut eſt apud Livium. Sic igitur, Boëthius noſter ab atavo nomen habet Anicii, ab avo Manlii Torquati.*

SEVERINI *nomen unde tractum ſit, video dubitari. Sunt qui ex gentis Manliæ ſeveritate illud petitum exiſtiment. Conſtatque, ſeveram imprimis atque imperioſam hanc familiam*

fuiſſe.

fuiſſe. L. Manlius Titum filium ſuum, qui poſtea Torquatus dictus fuit, rus ab hominum converſatione relegavit: idem Dictator tanta ſeveritate delectum habuit, ut Imperioſi nomen retulerit. Ipſe T. Manlius Torquatus, filium ſuum, quod provocatus à Geminio Metio, duce Tuſculanorum, ad dimicandum, ſe ignaro, deſcenderat, abripi à lictore, & in modum hoſtiæ, mactari juſſit, ſatius judicans, patrem filio forti, quam patriam militaris diſciplinæ exemplo carere: quo quidem functo Manlius uſque adeo inviſum ſe atque exoſum juventuti Romanæ effecit, ut ipſi, de Latinis, Campanis, Sidicinis, Auruncis triumphum agenti, nemo adoleſcens nobilis obviam proceſſerit. Ad hanc ſeveritatem reſpexit Virgilius, quum ſcripſit,

——— Sævumque ſecuri
Adſpice Torquatum. ———

L. quoque Manlius Torquatus, is qui Conſul cum Cn. Octavio fuit, filium ſuum, accuſatum à Macedonum legatis, quod in Prætura ſua provinciam pecunia ſpoliaſſet, vetuit in conſpectum ſuum prodire, negans eum videri tali ingenio fuiſſe, quales ejus majores fuiſſent: quam quidem notam filius tam acerbe tulit, ut eadem nocte ſe laqueo interemerit. Ab hac igitur Manliæ gentis ſeveritate credunt quidam Boëthium noſtrum dictum fuiſſe SEVERINUM: *quibus tamen ego adſtipulari non poſſum; eo quod nuſquam videam cognomen iſtud genti Manliæ tributum: nam Imperioſos quidem Manlios lego, Severos aut Severinos non lego. Et quia Severinorum familiam nobilem tunc temporis fuiſſe conſtat, quæ tamen non fuerit gentis Manliæ, malo ego ad Severinos illos nomen iſtud referre: Fuerunt autem hoc nomine Conſules plures Faſtis notati, ſub Imperatoribus Leone & Zenone. Ac fieri poteſt, ut vel Manlii Theodori filia Severino alicui nupta fuerit, avo noſtri Boëthii, vel filius Manlius adoptione tranſierit in familiam Severinorum, ex quo natus ſit* BOETHIUS, *noſtri Boëthii pater; is qui quum Præfecturam gereret Prætorii, à Valentiniano Imperatore una cum Aëtio Patritio innocens in Palatio interfectus eſt. Hic ille eſt, cujus mentionem facit in Chronico ſuo Caſſiodorus.*

Aëtius,

Aëtius, inquit, Patritius in Palatio manu Valentiniani III. *Imperatoris extinctus eſt. Boëthius vero præfectus Pretorio amicis ejus circumſtantibus interemptus. Hæc refert Caſſiodorus ad Conſulatum Aëtii & Studii, qui incidit in annum Chriſti* CCCCLV. *quo ipſo anno Boëthius noſter natus eſſe creditur. Eodem anno Fl. Anicius Petronius Maximus, qui Valentinianum, juſto uxoris ab ipſo vitiata dolore ardens, occidit, ejuſque contra uxorem Eudoxiam ſtupravit, & imperium ſibi vindicare conatus eſt, à Genſerici militibus interemptus occubuit.*

Referenda ſunt igitur ad Boëthii majores, à quibus petita ſunt iſta nomina: Anicii, ad Anicium Petronium Probum atavum. Manlii Torquati, ad Manlium Theodorum proavum. Severini, ad avum Severinum. Boëthii ad patrem Boëthium. Duravit vero etiam poſt Boëthii & Theodorici obitum Aniciorum gens: Juſtinus enim & Juſtinianus Imperatores Anicii dicti ſunt: Fratrem quoque Juſtiniani nomine Germanum, ait Jornandes, ducta Malhaſuenta, Wittigis Gothi vidua, Aniciorum gentem cum Amale ſtirpe conjunxiſſe.

Prænomen Boëthii nulli libri præferunt. Mihi dubium non eſt, prænomen ipſi fuiſſe Flavii: ita enim vocari video in Actis Eccleſiaſticis, quæ ſic habent: Fl. Boëthio V. C. *Conſule, die* III. *Iduum Martiarum, in Baſilica Conſtantiana, reſidente venerabili viro, Papa Felice, &c. Quæ verba ad primum Boëthii Conſulatum referenda ſunt.*

Floruit autem Boëthius noſter Theodorici Amali regis Oſtrogothi temporibus. Hic ille eſt Theodoricus Theodemiri filius, qui delatum ſibi à Zenone Imperatore Italiæ regnum, quod tunc quidem Odoacer Herulus occupaverat, cùm ingentibus Oſtrogothorum copiis invaſit, ipſoque interfecto, regni Gothorum in Italia ſedem Ravennæ fixit, atque inde toti Italiæ & Siciliæ jus dixit, reſcripta ſua quaquaverſum mittens, quorum magnam partem M. Aurelius Caſſiodorus libris ſuis Variarum inſeruit.

Fuit autem tempeſtas illa gravis admodum Romanæ urbi: nam inter tot magnos & præſtantes viros quos adhuc habebat Reſpublica optimus quiſque dignitatem Imperii & majeſtatem

ſummam

ſummam alio tranſlatam tacite indignabatur. Imperatoris enim ſedem aulamque habebat Conſtantinopolis, quæ tunc nova Roma dicebatur. Italiam vero omnem occupatam primum à Vandalis, poſtea ab Herulis, tenebant tunc Gothi, qui regni ſui ſedem non Romæ, ſed Ravennæ poſuerant. Una in tanto dignitatis naufragio ſupererat tabula, Conſulatus: ſed & is quoque altera parte erat imminutus, quum à Conſtantini inde temporibus alter Conſulum Conſtantinopoli, alter Romæ deſignaretur.

Natus eſt Boëthius anno Chriſti (ut ante dixi) CCCCLV. *hoc eſt, quinquaginta annis poſt captam ab Athalarico Gotho Romam. Ex quo apparet, non multo ipſum poſteriorem fuiſſe Hieronymo & Auguſtino, quorum ætas incidit in extremos annos Anicii Petronii Probi. Coævus fuit Caſſiodori, Cæſarii Arelatenſis, Fulgentii, Virgilii, Priſciani, Victoris Africani, Sidonii Apollinaris, Sancti quoque Benedicti, à quo fertur in monte Caſſino una cum Tertullo Placidi monachi patre, Senatore Romano, menſæ monaſticæ adhibitus.*

Puerum Deus miris ingenii dotibus imbuerat: ſed & aliis omnibus inſtruxerat rebus quæ ad vitam bene beateque degendam exoptari ſolent: Opes enim dederat, valetudinem, formam, amicos.

Sed, orbatum patre, amicorum fides atque induſtria ad Eruditionis & Sapientiæ templa perduxit. Miſſus eſt enim infans ſtatim Athenas; ubi jam reſtaurata litterarum & Philoſophiæ ſtudia magno præſtantiſſimorum ingeniorum confluxu atque ardore agitabantur. Ibi ille totos annos **XVIII,** ***cum aliorum Philoſophorum, tum Ariſtotelis imprimis atque Euclidis & Ptolemæi lectioni vacavit. Ac videtur quidem Eleaticæ primum, poſtea Academicæ, tandem vero Peripateticæ ſectæ addictus fuiſſe. Huc illud refero quod initio hujus libri legitur: ubi Philoſophia, Poëticas Muſas apud Boëthium in carcere conſpiciens, fingitur ægre ferre illarum præſentiam, & dicere, Hunc vos, Eleaticis atque Academicis ſtudiis innutritum, auſæ fuiſtis adire? Quod de annis*** **XVIII** ***Athenis exactis dixi, confirmatur ipſius Boëthii teſtimonio, ex libro de diſciplina Scholarium: Exercuit***

cuit autem in prima illa ætate ſtudium Poëticæ; itaque ipſe de ſe,

Carmina qui quondam ſtudio florente peregi,
Flebilis, heu, mœſtos cogor inire modos.

Sic ergo Boëthius pueritiam & juvenilem ætatem conſumpſit. Atque huc pertinent illa Fortunæ ad ipſum verba: Quum te matris ex utero natura produxit, nudum rebus omnibus inopemque ſuſcepi, meis opibus fovi, &, quod te nunc impatientem noſtri facit, favore prono indulgentius educavi, & omnium quæ mei ſunt juris adfluentia & ſplendore circumdedi.

Reverſum Athenis in urbem, ſtatim egregia animi virtus, moreſque ad humanitatem facti commendavere præcipuis in Rep. Viris, qui juvenem ad ſumma natum ambire, & affinitates ſuas ipſi ultro etiam offerre non inhoneſtum ſibi putavere. Duxit autem uxorem primam Elpidem Siculam, virginem nobilem, ex eaque duos filios Patritium & Hypatium ſuſcepit. Fuit autem Elpis iſta non probitatis tantum, ſed etiam litterarum laude celebris, imprimiſque Poëticæ amans. Ejus creduntur eſſe Hymni duo, qui in Eccleſia canuntur, Aurea lux, &, Felix per omnes.

Elpidis iſtius quis pater fuerit, neſcitur: primæ illum dignitatis virum fuiſſe, conſtat ex iis quæ libro ſecundo Philoſophia Boëthium alloquens dicit, Taceo, inquit, quod deſolatum parente, ſummorum te virorum cura ſuſcepit, delectuſque in affinitatem Principum civitatis (quod pretioſiſſimum propinquitatis genus eſt) prius carus quam proximus fuiſti. Quis non te fœliciſſimum cum tanto ſplendore ſocerorum, cum conjugis pudore, tum maſculæ quoque prolis opportunitate, prædicavit.

Ita ille juvenis admodum admotus eſt præcipuis in Rep. honoribus, ac per eos tandem ad ſummum faſtigium, hoc eſt, Conſulatum, pervenit. Huc ſpectant illa Philoſophiæ verba, Prætereo (libet enim præterire communia) ſumptas in adoleſcentia negatas ſenibus dignitates. Incidit autem primus ille Boëthii Conſulatus in annum Chriſti CCCCLXXXVII. quo anno, ut auctor eſt Caſſiodorus in Chronico, Odoacer Herulus Phœba Rugorum

rege

rege victo captoque potitus eſt. Ex quo apparet, Boëthium ante occupatum à Theodorico regnum Italiæ Conſulem fuiſſe. Biennio enim poſt conſulatum Boëthii ingreſſus eſt Italiam Theodoricus, & poſtea imperante Anaſtaſio, Conſuleque Albino Ravennam venit & Odacrem interemit.

Filii Boëthii Patritius & Hypatius annis XIII. *poſt patrem Conſules facti ſunt. Fuit autem is annus à Chriſto nato quingenteſimus, Regis Theodorici octavus. Scribit autem Caſſiodorus in Chronico, eo anno Theodoricum Romam cunctorum votis expetitum adveniſſe, & Senatum ſuum mira affabilitate tractaſſe, Romanæ urbi donaſſe annonas, atque admirandis mœnibus, deputata per annos ſingulos maxima pecuniæ quantitate, ſubveniſſe. Hic ille eſt annus quo Boëthius noſter filiis ſuis curules inſidentibus, Theodoricum regem diſerta admodum oratione in Curia laudavit: cui ille reſpondens, Senatum mira comitate appellavit, ac ſe dignitati & commodis ejus nunquam defuturum oſtendit. Progreſſus tunc è Curia in Circum Theodoricus, ad locum qui Palma aurea dicebatur, concionem habuit ad populum cum Senatoribus in gradibus conſidentem. Hic vero Boëthius, medius inter filios ſuos conſiſtens, congiarium populo dedit. Profectus autem è Circo Theodoricus, triumphale epulum Senatoribus dedit, ac plebi Romanæ frumentum donavit. Quanta vero fuerit illius actus celebritas, ex eo cognoſci poteſt, quod B. Fulgentius, qui tunc temporis nova Thraſimundi ſævitia exanimatus deſerta Africa Romam venerat, pompam illam conſpiciens, acclamationes audiens, ordinemque rerum admirabilem ſecum expendens exclamavit: Quam ſpecioſa debet eſſe Ieruſalem illa cæleſtis, ſi ſic fulget Roma terreſtris? & ſi in hoc ſeculo datur tanti honoris dignitas diligentibus vanitatem, qualis honor & gloria tribuetur ſanctis contemplantibus veritatem? Sed ſplendorem iſtius actus eleganter deſcripſit ipſe Boëthius hujus operis libro ſecundo, ubi Philoſophiam ſic loquentem introducit: Siquis rerum mortalium fructus ullum beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri, quum duos pariter liberos tuos domo provehi ſub fre-*

frequentia Patrum, ſub plebis alacritate vidiſti? quum eiſdem in Curia curules inſidentibus, tu Regiæ laudis orator, ingenii gloriam facundiæque meruiſti? quum in circo duorum medius Conſulum circumfuſæ multitudinis exſpectationem Conſularis triumphali largitione ſatiaſti? Secundus Boëthii noſtri Conſulatus incidit in annum Chriſti DX. Theodorici Regis XVIII. Hoc anno Boëthius, Conſul, Prædicamenta Ariſtotelis commentariis illuſtrare aggreſſus eſt. Teſtatur id ipſe initio ſui Commentarii. *Etſi, inquit, nos curæ officii Conſularis impediunt, quo minus in his ſtudiis omne otium, plenamque operam conſumamus; pertinere tamen videtur ad aliquam Reip. curam, elucubratæ rei doctrina cives inſtruere, ne male de civibus meis merear, ſi, quum priſca hominum virtus urbium cæterarum in hanc unam Rempublicam Imperium tranſtulerit, ego, id ſaltem quod reliquum eſt, Græcæ ſapientiæ artibus mores noſtræ civitatis inſtruxero. Quare ne hoc quidem ipſum Conſulis vacat officio; quum Romani moris ſemper fuerit, quod ubicumque gentium pulcherrimum eſſet atque laudabile, id magis ac magis imitatione honeſtare.* Judicabat enim graviſſimus vir, non poſſe à ſe tempus quod à Rep. vacuum habebat, melius collocari, quam ſi illud maximorum virorum, Catonis, M. Tullii, Senecæ, aliorumque exemplo, ſapientiæ ſtudiis, atque Ariſtotelis imprimis, Philoſophorum maximi, lectioni, verſioni atque explicationi tribueret. Nam & ipſe à prima ætate illis ſtudiis fuerat delectatus, & intelligebat, nihil eſſe, quo æque humana mens gaudeat, atque veri cognitio: & ſperabat Romanam juventutem ſua opera ad priſcam illam virtutem poſſe excitari. Habebat autem Bibliothecam optimorum utriuſque linguæ librorum copia inſtructiſſimam, cujus parietes ebore ac vitro compti nitebant, neque in carcere poſtea quicquam tulit moleſtius, quam quod ea carere debuerit: quocirca ipſe cum Philoſophia ſua de hac re ita in catenis conqueritur: *Hæccine, inquit, eſt Bibliotheca illa, quam certiſſimam tibi ſedem noſtris in laribus ipſa delegeras? in qua mecum ſæpe reſidens de divinarum humanarumque rerum ſcientia diſſerebas?*

Hiſce

Hiſce igitur præſidiis inſtructus Boëthius omnem Philoſophiam Latinis litteris illuſtrare inſtituerat. Sic enim ſcribit: Ego omne Ariſtotelis opus quodcumque in manus venerit, in Romanum ſtylum vertens, eorum omnium commenta Latina oratione perſcribam: ut ſiquid ex Logicæ artis ſubtilitate, vel ex Moralis gravitate peritiæ, & ex Naturalis acumine veritatis, ab Ariſtotele perſpicuum eſt, id omne ordinatum transferam, atque id quodam lumine Commentariorum illuſtrem.

Hac ille contentione multa in univerſa Philoſophia vel è Græcis vertit, vel ipſe Latine ſcripſit.

In LOGICIS iſta,

Ad Iſagogen Porphyrii libros II.
Secundæ editionis librum I.
In Categorias Ariſtotelis libr. II.
In Librum περὶ ἑρμηνείας. *lib. I.*
Editionis ſecundæ libros VI.
De Diviſione librum I.
De Definitionibus librum I.
Ad Categoricos Syllogiſmos introductionis librum I.
In Topica Ciceronis libros VI.
De Differentiis Topicis libros IV.
De Syllogiſmo Categorico libr. II.
De Syllogiſmo Hypothetico libr. II.

In RHETORICIS,

De locis Rhetoricis libr. I.

In ARITHMETICIS,

Tranſtulit Nicomachum Arithmeticum Caſſiodor. de Arith. Hanc apud Græcos Nicomachus diligenter expoſuit: quem primum Madaurenſis Apuleius, deinde magnificus vir Boëthius, Latino ſermone tranſlatum, Romanis contulit lectitandum.
De Arithmetica lib. II.

In MUSICA,

Tranſtulit Pythagoram Muſicum.
Scripſit de Muſica libros V.

In GEOMETRIA,

Tranſtulit Euclidem. Caſſiodorus loquens de Geometria. Cujus diſciplinæ, inquit, apud Græcos Euclides, Apollonius, Archimedes, nec non & alii ſcriptores probabiles exſtiterunt: ex quibus Euclidem tranſlatum in Romanam linguam idem vir magnificus Boëthius dedit, qui ſi diligenti cura relegatur, hoc quod de diviſionibus prædictis apertum eſt, manifeſta intelligentia & clara veritate cognoſcetur.

Scripſit in Geometriam Euclidis libros tres.

De Quadratura circuli.

In GEOGRAPHIA & ASTRONOMIA,

Tranſtulit Ptolemæum Alexandrinum.

In METAPHYSICIS,

De unitate & Uno lib. I.

In MECHANICIS,

Tranſtulit Archimedem Mechanicum. Edidit præterea Platonem à ſe verſum. Epiſtolarum ad diverſos librum I. *Concordiam quoque Philoſophiæ Ariſtotelicæ cum Platonicis ſcribere adgreſſus eſt.*

De hebdomadibus lib. I.

Crediderim etiam Romæ vel ipſum extra ordinem quoſdam nobiles juvenes docuiſſe, vel docentibus aliis præfuiſſe, & varia omnis ſapientiæ exercitia domi ſuæ inſtituiſſe. Fuit enim tunc temporis ipſa etiam Roma litterarum, & Philoſophiæ, & humaniorum diſciplinarum artiumque celebritate clara: quemadmodum ex Reſcripto Theodorici Regis ad Symmachum Boëthii ſocerum apparet: in quo ille Romam eloquentiæ vocat fœcundam matrem, virtutumque omnium latiſſimum templum; vetatque, ne Valeriani liberi è Syracuſana civitate ſtudiorum cauſa Romam deducti, ipſo inconſulto aut inſcio ad patrem redeant.

Nota quoque exteris fuit Boëthii noſtri eruditionis fama. Nam quum Theodoricus Francorum regi Chlodovæo, & Burgundionum regi Gundibaldo adfinitate junctus eſſet, quod illius quidem ſororem Audafledam uxorem ipſe duxiſſet, alteri vero ipſe filiam elocaſſet, forte evenit, ut Gundibaldus, qui Ravennæ ſo-

cerum inviſerat, Romam quoque excurreret, urbis fama, & Boëthii nominis celebritate excitus. cui quum Boëthius inter alia mechanici operis organa oſtendiſſet horologia duo, quorum alterum in Sphæra mobili curſum Solis ſignificabat, alterum aquis ſtillantibus indicabat horarum ſpatia, cujuſmodi Græci cleplydras vocant, obſtupefactus eorum conſpectu homo Barbarus, ſimulatque in ſuum regnum reverſus eſt, miſſis legatis petiit à Theodorico ejuſmodi ad ſe horologia tranſmitti. Theodoricus Boëthium ut talia adfini ſuo concinnaret, rogavit; concinnata vero miſit. Exſtant ejus apud Caſſiodorum Epiſtolæ duæ, harum rerum teſtes, quas operæ pretium eſt cognoſcere, tum ad confirmandam fidem eorum quæ dixi, tum quia eximiam continent Boëthii prædicationem. Audi ergo quid priore Epiſtola Theodoricus ſcribat: Burgundionum Dominus à nobis magno opere poſtulavit, ut horologium quod aquis ſub modulo fluentibus temperatur, & quod Solis immenſi comprehenſa illuminatione diſtinguitur, cum magiſtris rerum ei tranſmittere debemus. * * * * *Merito ſiquidem reſpicere cupiunt, quod legatorum ſuorum relationibus obſtupeſcunt. Hoc te, multa eruditione ſaginatum, ita noſſe didicimus, ut artes, quas exercent vulgariter neſcientes, in ipſo diſciplinarum fonte potaveris. Sic enim Athenienſium Scholas longe poſitas introiſti, ſic palliatorum choris miſcuiſti togam, ut Græcorum dogmata doctrinam feceris eſſe Romanam. Didiciſti enim, qua profunditate cum ſuis Speculativa cogitetur; qua ratione Activa cum ſua diviſione diſcatur: deducens ad Romuleos Senatores quicquid Cecropidæ mundo fecerant ſingulare. Tranſlationibus enim tuis Pythagoras Muſicus, Ptolemæus Aſtronomus leguntur Itali: Nicomachus Arithmeticus, Geometricus Euclides, audiuntur Auſoniis: Plato Theologus, Ariſtoteles Logicus, Quirinali voce diſceptant: Mechanicum etiam Archimedem Latialem Siculis reddidiſti. Et quaſcumque diſciplinas vel artes fœcunda Græcia per ſingulos viros edidit, te uno auctore, patrio ſermone Roma ſuſcepit: quos tanta verborum luculentia reddidiſti claros, tanta linguæ proprietate conſpicuos, ut potuiſſent & illi opus tuum præferre, ſi utrumque didiciſſent.*

Tu artem prædictam, ex diſciplinis nobilibus natam, per quadrifarias Matheſis januas introiſti. Tu illam in Naturæ penetralibus conſidentem, auctorum libris invitantibus, cordis lumine cognoviſti. ***. *Hæc quia ſtudioſius te legiſſe comperimus, prædicta nobis horologia quantocius tranſmittere maturabis; ut te notum in illa parte mundi facias, ubi aliter pervenire non poteras. Agnoſcant per te exteræ gentes, tales non habere nobiles, quales leguntur auctores. Quoties non ſunt credituræ quod viderint? Quoties hanc veritatem luſoria ſomnia putabunt? Et quando fuerint à ſtupore converſi, non audebunt ſe æquales nobis dicere, apud quos ſciunt ſapientes talia cogitaſſe.*

In Epiſtola Theodorici ad Gundibaldum Burgundionum regem leguntur iſta. Quapropter ſalutantes gratia conſueta, per harum portitores, præſentia veſtræ, horologia, cum ſuis diſpoſitoribus, credidimus deſtinanda; Unum, in quo humana ſolertia videtur colligi, quod totius cæli noſcitur ſpatia pervagari; aliud, ubi Solis meatus ſine Sole cognoſcitur, & aquis guttantibus horarum ſpatia terminantur. Habetote in veſtra patria, quod aliquando vidiſtis in civitate Romana. Dignum eſt, ut noſtris bonis veſtra gratia perfruatur, quæ nobis etiam adfinitate conjungitur.

Sed &, citharœdum miſſurus Theodoricus ad Chlodovæum Francorum regem, Boëthium noſtrum conſuluit, deditque ipſi curam deligendi alicujus idonei. Apparet id ex epiſtola ipſius Theodorici ad Boëthium, in qua hæc leguntur: Quum Rex Francorum, convivii noſtri fama pellectus, à nobis citharœdum magnis precibus expetiſſet, ſola ratione complendum eſſe promiſimus, quod te eruditionis Muſicæ peritum eſſe noveramus. Adjacet enim vobis, doctum eligere, qui diſciplinam ipſam in arduo collocatam potuiſtis attingere.

Idem quoque ad Chlodovæum (quem Caſſiodorus Luduin vocat) victoria Alemannica elatum ſcribens, eum, ut moderatione & clementia victos ſibi devinciat, hortatur, ac tandem addidit, Citharœdum etiam arte ſua doctum pariter deſtinavimus expetitum, qui ore manibuſque conſona voce cantando, gloriam veſtræ poteſtatis oblectet: quem ideo fore credimus gratum, quia

ad vos eum judicaſtis magno opere dirigendum. Hæc igitur ſtudia fuere Boëthii.

Quæ dum tractat, eripitur ipſi morte Elpis, fida curarum, & gaudiorum, & ſtudiorum ſocia. Ejus Epitaphium (incertum, ſcriptumne à Boëthio, an alio ab aliquo) tale legitur:

Elpis dicta fui, Siculæ regionis alumna,
  Quam procul à patria conjugis egit amor.
Quo ſine mœſta dies, nox anxia, flebilis hora,
* * *
Porticibus ſacris jam nunc peregrina quieſco
  Judicis æterni teſtificata thronum.

Defuncta Elpide, Boëthius ſecundam uxorem duxit, Symmachi Senatoris & Conſularis viri filiam Ruſticianam, ex qua duos filios paterni avitique ingenii ſpeciem præferentes ſuſcepit. Atque hos quidem Conſulares vocat, non quod Conſules fuiſſent, ſed quod viro Conſulari eſſent progeniti.

Sequutus eſt poſtea Boëthii tertius ultimuſque Conſulatus, quem ille cum Symmacho ſocero ſuo geſſit, anno Chriſti DXXII, *ætatis ſuæ* LXVII. *Ad eum vero petendum, ut & alios quoque honores, non ambitio Boëthium, aut lucri ſpes, ſed bonorum commune ſtudium impulit. Ac videtur Symmachum quidem Conſulem dediſſe Senatus Romæ novæ, Boëthium vero Senatus Romæ veteris. Huic Symmacho Boëthius libellum inſcripſit à ſe compoſitum de S. Trinitate adverſus Neſtorii & Eutychetis errores. Fuit enim S. Theologiæ imprimis ſtudioſus Boëthius; ac tunc quidem eo impenſius, quod videret Orthodoxam de S. Trinitate ſententiam vehementer ab Oſtrogothis, Arianis, ipſorumque rege Theodorico oppugnari. Scripſit ergo de Unitate Trinitatis, Utrum Pater, Filius, & Sp. Sanctus de divinitate ſubſtantialiter prædicentur. Præterea, de Fide, ad Joannem Diaconum: &, de duabus in Chriſto naturis: Sed Boëthius editis iſtis operibus odium ſibi Theodorici Regis conflavit, & in ſuſpicionem apud ipſum venit capti de mutando Reip. ſtatu, & vindicanda in libertatem Italiæ, conſilii. Nec defuere, qui hac*

occaſione in ipſum aperte inſurgerent, Conſuliſque authoritatem aperte oppugnarent: quibus omnibus Boëthius, fretus recti animi conſcientia, fortiter ſeſe oppoſuit, neque eſt veritus, pro tuenda Rep. & privatorum civium jure, inimicitias potentiorum ſuſcipere.

Primum ergo Conigaſtum exactorem repreſſit, miſerorum civium fortunas nefarie invadentem. neque id ſemel tantum fecit, ſuo Conſulatu, ſed ſæpius. Poſtea Triguillam, Regiæ domui præfectum, ab incepta, jamque perpetrata injuria, revocavit. Bona & innocuos cives, quos infinitis calumniis effrenis Gothorum avaritia divexabat, objecta periculis nominis ſui auctoritate protexit. Provincialium quoque fortunas privatis præfectorum rapinis & publicis vectigalibus peſſumdari, apud Regem Theodoricum queſtus eſt. Quumque acerba fame fervente, gravis atque inexplicabilis indicta coëmtio profligatura Campaniam provinciam videretur, ipſe communis commodi cauſa certamen adverſus præfectum Prætorii ſuſcepit, & Rege ipſo cognoſcente pro Campanis acriter contendit, & ne coëmptio illa exigeretur, orationis ſuæ vi effecit. Paulinum, Conſularem virum, cujus opes Palatinæ hirudines jam ſpe atque animo exſuxerant, faucibus accuſatorum famelicis eripuit. Albinum quoque, & ipſum virum Conſularem, Cypriani delatoris accuſatione preſſum, defendit Veronæ, derivato etiam in ſe Cypriani odio: quumque Rex ipſe majeſtatis crimen, in Albinum delatum, ad univerſum Senatum transferre conaretur, faceretque pro uno reos plures, Boëthius noſter ingenti cum ſecuritatis ſuæ periculo Senatum omnem graviſſima oratione defendit. Sed audiamus geſta à ſe in ſuo Conſulatu referentem Boëthium. Suſceptæ ſunt mihi cum improbis graves inexorabileſque diſcordiæ: &, quod conſcientiæ libertas habet, pro tuendo jure ſpreta potentiorum ſemper offenſio. Quoties ego Conigaſtum in imbecillis cujuſque fortunas impetum facientem obvius excepi? Quoties Triguillam regiæ præpoſitum domus ab incepta perpetrataque jam prorſus injuria dejeci? Quoties miſeros, quos infinitis calumniis impunita Barbarorum ſemper avaritia vexabat, objecta periculis auctoritate protexi?

Nun-

Nunquam me ab jure ad injuriam quiſquam detraxit. Provincialium fortunas tum privatis rapinis, tum publicis vectigalibus peſſumdari, non aliter quam qui patiebantur, indolui. Quum acerbæ famis tempore gravis atque inexplicabilis indicta coëmtio profligatura inopia Campaniam Provinciam videretur, certamen adverſum præfectum Prætorii communis commodi ratione ſuſcepi, Rege cognoſcente contendi, ne coëmtio exigeretur, evici. Paullinum, Conſularem virum, cujus opes Palatini canes jam ſpe atque ambitione devoraſſent, ab ipſis hiantium faucibus traxi. Ne Albinum Conſularem virum præjudicatæ accuſationis pœna corrigeret, odiis me Cypriani delatoris oppoſui. Satiſne magnas in me videor exacerbaſſe diſcordias?

Hiſce à Boëthio tempore ſui Conſulatus geſtis, quum Regis & aulicorum odia in ipſum flagrarent, ſequente anno, qui in Faſtis Maximum Conſulem habet, accuſatus eſt à Baſilio, Opilione, & Gaudentio, hominibus flagitioſe improbis, & (quia ipſi impium quoque Arii dogma ad exemplum ſui regis ſequebantur) Orthodoxo nomini infenſiſſimis. Ex his Baſilius olim regio miniſterio depulſus, in delationem Boëthii æris alieni neceſſitate, & ſpe Regii favoris, deſcendit: Opilio vero & Gaudentius, qui ob multa flagitia exilio deſtinati, ædium ſacrarum, ad quas confugerant, ſe præſidio tuebantur, (etſi Rex dixiſſet, niſi intra præſtitutum diem Ravenna excederent, futurum, ut extracti è templis, frontibus ſuis inuſti urbe pellerentur) ſimulatque Boëthii accuſationem profeſſi ſunt, (quod quidem eopſe die quo Rex id ipſis comminatus fuerat, accidit) repente admiſſi, auditi, in gratiam Regis recepti, ac priſtinæ dignitati reſtituti ſunt. Summa vero accuſationis, vel delationis potius, hæc fuit: Quod Boëthius ſalvum Senatum, ejuſque auctoritatem, eſſe voluiſſet. Quod delatori obſtitiſſet, ne documenta adferret, quibus Senatum reum læſæ majeſtatis probaret. Quot reſtitutionem Imperii Romani molitus fuiſſet; ad cujus capitis confirmationem ipſi litteras quaſdam tanquam à Boëthio ſcriptas proferebant, quum eſſent à ſe conficta. Dicebant etiam, Boëthium ob ambitum dignitatis conſcientiam ſuam ſacrilegio polluiſſe. Theodoricus autem Oſtrogothorum Rex,

qui hactenus, etſi ab Eccleſiæ ſententia diſſideret in articulo de Sancta Trinitate, æquum ſe atque humanum Orthodoxis præbuerat, ab hoc inde tempore cæpit ingenium à clementia ad crudelitatem, & ab humanitate conſueta ad barbariem tyrannidemque transferre, ſive blandientis fortunæ aura elatus, ſive odio eorum quos intelligebat à ſua ſententia in Religione alienos, ſive quod ab illis prætextu Religionis propagandæ & oppugnandæ hæreſeos mutationem Reip. metuebat. Tantum enim falſis accuſationibus & fictis criminibus tribuit fidei, ut Boëthium, quo vix alius, ſicut antea intelleximus, ipſi fuerat dilectior, etiam inſontem condemnarit, & publicatis ejus bonis omnibus, Ticinum (quod poſteriores Papiam vocaverunt) relegarit, quingentis, ut ipſe conqueritur, ab urbe paſſuum millibus. Ipſe ait, ſe bonis omnibus pulſum, dignitatibus exutum, exiſtimatione fœdatum, ob beneficium ſupplicium retuliſſe, & ob ſtudium propenſius in Senatum morti proſcriptionique damnatum fuiſſe.

In hoc carceris pedore, remotus à bibliotheca, preſſus catenis, non fuit otioſus, neque dolori ſuccubuit, ſed medicinam petiit ex ſtudiis ſapientiæ, quæ ſola animi ægritudinem lenire poteſt, & in ſummis malis ſola eſt viri boni hæreditas. Primum ergo ſcripſit, ad exemplum Socratis, Apologiæ, vel defenſionis ſuæ librum, contra falſas malevolorum accuſationes; id enim ipſe indicat his verbis. Cujus rei ſeriem atque veritatem, ne latere poſteros queat, ſtylo etiam memoriæque mandavi. Scripſit quoque in eodem carcere ad Symmachum librum de S. Trinitate, quo ſententiam B. Auguſtini breviter expreſſit. Scripſit leniendo dolori ſuo libros iſtos quinque de Conſolatione Philoſophiæ. Neque vero opus ille totum, prout inſtituerat, abſolvit: habeo enim certiſſima argumenta, quibus poſſum evincere, propoſitum Boëthio fuiſſe, ex doctrina quoque Chriſtiana ea ſuperioribus addere, quibus ad conſiderationem æternæ vitæ animus humanus attolli poſſet. Nam primum, non eſt veriſimile partem iſtam à Chriſtiano homine, mortem ob oculos habente, fuiſſe præteritam; eumque qui de S. Trinitate in carcere ſcripſit, conſolationem in adverſis non petiiſſe ex diſciplina Chriſti, & doctrina rerum credendarum

rum

rum ac ſperandarum libris ſacris explicata. Deinde ipſe, Philoſophica iſta proponens, pollicetur quædam altiora. Hæc, inquit, nondum morbi tui remedia, ſed adhuc contumacis adverſus curationem doloris fomenta quædam ſunt. Nam quæ in profundum ſeſe penetrent, quum tempeſtivum fuerit, exponam. Videſne N. Iu. Sapientiam ipſi promittere majora quædam, & efficaciora? Adhæc, libro quarto Boëthius, Philoſophiam compellans, eam vocat veri præviam luminis: non igitur in parte illa ſtatuit ſubſiſtere, ſed progredi ulterius ad majus lumen. Jam, quod paullo poſt dicitur, Decurſis omnibus quæ præmittere neceſſarium puto, viam tibi, quæ te domum revehat, oſtendam. Pennas etiam tuæ menti, quibus ſe in altum tollere poſſit, affigam, ut perturbatione depulſa, ſoſpes in patriam, meo ductu, mea ſemita, meis etiam vehiculis, revertaris. Nemo non videt, rerum tractandarum propoſitionem hiſce verbis contineri. Promittit autem, ſe primum præmiſſurum quædam, poſtea ſe quædam ſubjuncturum. Quæ præmiſſurum ſe ait, habemus: alteram partem deſideramus, in qua erat oſtenſurus viam quæ hominem domum, id eſt, in cælum, ducat; quæque pennas ipſius menti affixura erat, quibus ſe in altum poſſet tollere, atque ita ſoſpes in patriam, hoc eſt, cælum, reverti. Ex his apparet, libros iſtos nondum eſſe perfectos. Sed quid ceſſo valido & inconcuſſæ autoritatis argumento idem probare? Initio libri quinti ſic loquitur Boëthius de Philoſophia. Dixerat, orationiſque curſum ad alia quædam tractanda & expedienda vertebat: Quænam? illa ſcilicet, quæ ex Chriſtianæ religionis myſteriis peti poſſunt; quum Boëthius ſermonem injicit de Caſu, De Libero arbitrio, & Concordia Præſcientiæ divinæ cum libertate arbitrii, quæ tractatio uſque ad finem libri ſeſe extendit. Sequitur igitur, nondum id quod docere inſtituerat, plene eſſe abſolutum, ſed deſiderari partem illam quæ viam ad cælum monſtrat, quæ ex ſola Chriſti doctrina peti debet. Indicat hoc ipſum clarius poſtea Philoſophia, quum ait: Feſtino debitum promiſſionis abſolvere, viamque tibi qua in patriam eveharis, aperire. Hæc autem etſi perutilia cognitu, tamen à propoſiti noſtri tramite pauliſper averſa ſunt; verendumque eſt, ne deviis

fati-

fatigatus, ad emetiendum rectum iter ſufficere non poſſis. Devia vocat diſputationem de Caſu, de libertate arbitrii humani, & Concordiâ divinæ præſcientiæ cum libertate arbitrii. Emenſio autem recti itineris, & via quæ in patriam ducit, quam nos deſideramus, erat futura pars illa propria Chriſtianitatis, in qua Philoſophia ipſum per infamiam, accuſationes, carceres, mortem, omniaque adverſa duxiſſet ad vitam æternam, & beato Chriſti Servatoris, ac Prophetarum atque Apoſtolorum choro conjunxiſſet.

Neque vero quia Chriſti, & Apoſtolorum non meminit in his libris Boëthius, propterea minus efficax conſolatio ejus videri debet, quandoquidem ea ipſa quæ dicuntur, vera, & ſcripturis divinis ſunt congrua. Magis autem æſtimanda eſt divina veritas ex ratione, quam ex verbis hoc aut illo modo prolatis. Ratio enim ſemper uniformis eſt, verba pro ſcribentis aut loquentis arbitrio mutari poſſunt. Joannes Sariſberienſis, vir, etiam quum de nugis ſcribit, graviſſimus; Licet, inquit, liber ille verbum non exprimat incarnatum, tamen apud eos qui ratione nituntur, non mediocris auctoritatis eſt, quum ad reprimendum quemlibet exulceratæ mentis dolorem, congrua cuique medicamenta conficiat.

Cætera quæ ad Boëthii noſtri in carcere Ticinenſi agentis ſtatum conditionemque pertinent, poſſunt intelligi ex ſermone Philoſophiæ ad Boëthium. Viget, inquit, incolumis, illud pretioſiſſimum generis humani decus, Symmachus ſocer, &, quod vitæ pretio non ſegnis emeres, vir totus ex ſapientia virtutibuſque factus, ſuarum ſecurus, tuis ingemiſcit injuriis. Vivit uxor, ingenio modeſta, pudicitia pudore præcellens, &, ut omnes ejus dotes breviter includam, patri ſimilis. Vivit, inquam, tibique tantum, vitæ hujus exoſa, ſpiritum ſervat, &, (quo uno felicitatem minui tuam vel ipſa conceſſerim) tui deſiderio lacrymis ac dolore tabeſcit. Quid dicam liberos Conſulares, quorum jam, ut in id ætatis pueris, vel paterni, vel aviti ſpecimen elucet ingenii. Atque hæc quidem ita ſeſe habent. Nunc ea videamus, quæ ad ipſius obitum faciunt.

Præ-

Praerat in Oriente rebus humanis Juſtinus Imperator, ipſe etiam ex gente Anicia. vocatus enim fuit FL. ANICIUS JUSTINUS, *atque ita nomen ejus numi referunt. Hunc neceſſe eſt cognatum fuiſſe noſtro Boëthio. Propoſuit autem Juſtinus Edictum, ut Arianorum Eccleſiæ ubique Catholicis cederent. Per id ægre tulit Theodoricus Italiæ Rex, quod & ipſe Arianus eſſet, & toti ſectæ faveret. Is idcirco Joannem Epiſcopum Romanum Conſtantinopolim miſit, qui ipſius verbis Imperatorem Juſtinum moneret, ut ereptas Arianis in Græcia & Aſia Eccleſias reſtitueret, neque ullum ipſis negotium faceſſeret: ſin minus, ſe eadem omnia Catholicis in Italia illaturum, quæ Arianis intelligeret in Aſia omnique Græcia facta eſſe. Profectus ad Juſtinum Joannes Papa, non paruit Regis mandatis, ſed, ex conſilio & juſſu Juſtini, quacumque iter fecit, Eccleſias omnes ſententia Orthodoxa conſecravit. Itaque reverſum Theodoricus Ravennam à ſe evocavit, una cum Symmacho Boëthii ſocero: atque illic primum Joannem, tanquam reum majeſtatis, carceri incluſum, fame, ſiti, aliiſque incommodis interemit: poſtea etiam Symmachum, ut conſcium rerum adverſus Arianos geſtarum; ac tandem quoque Boëthium, quem ille Ticini, reſecta in carcere cervice, occidi juſſit, anno Chriſti* DXXVI, *qui Theodorici regis fuit* XXXIV. *Juſtini Imperatoris nonus, Boëthii vitæ* LXXII. *Joannis Papæ ultimus, & Felicis primus. Oſtenditur hodieque Ticini Turris lateritia, in qua Boëthius detentus in vinculis fuit. Corpus ejus cives in templo B. Petri condidere, ſub cælo aureo, ſacello B. Auguſtini, qua parte in aditum templi adſcenſus incipit, eſtque ejus monumento inſculptum hoc Epitaphium:*

Mæoniæ & Latiæ linguæ clariſſimus, & qui
Conſul eram, hic perii, miſſus in exilium.
Sed quem mors rapuit, probitas evexit ad auras.
Et nunc fama viget maxima, viget opus.

Nec ſuperfuit diu Joanni, Symmacho, Boëthio, Theodoricus, ipſo enim illo anno mortuus eſt.

Poſt obitum ejus Amaliſuenta, Theodorici filia Athalarici mater,

mater, vidua Eutharici, omnes Boëthii ſtatuas proſtratas Romæ erexit, & hæredibus patrimonium incolume reddidit. Theodobatus quoque Rex, quem Amaliſuenta ſoror ad regnum promoverat, Maximum quendam, ex gente Anicia ad Primiceriatus provehens dignitatem, adſcivit in regiæ ſtirpis conjugium, ut eſt apud Caſsiodorum lib. X. *Ep.* XI.

Denique ducentis ſeptuaginta poſt annis, hoc eſt, anno Chriſti CMXCVI, *Otho* III, *Auguſtus, oſſa Boëthii, ſepulchro, in quo eum in diem uſque abdita jacuerant, educta, elevari, & in tumba marmorea exaltari fecit. In cujus rei memoriam Gerbertus, is qui Rhemenſi Archiepiſcopatu abdicato Epiſcopus Ravennas ac tandem Pontifex Max. adſumpto nomine Sylveſtri* II. *factus eſt, hoc carmen eo tempore condidit.*

Roma potens, dum jura ſuo declarat in orbe,
Tu pater & patriæ lumen Severine Boëthi
Conſulis officio rerum diſponis habenas,
Infundis lumen ſtudiis, & cedere neſcis
Græcorum ingeniis: ſed mens divina coërcet
Imperium mundi. Gladio bacchante Gothorum
Libertas Romana perit. Tu Conſul & exſul
Inſignes titulos præclara morte relinquis.
Nunc decus Imperii, ſummas qui prægravat artes,
Tertius Otho ſua dignum te judicat aula,
Æternumque tui ſtatuit monumenta laboris,
Et bene promeritum meritis exornat honeſtis.

Expoſui breviter, Nob. I. ea quæ de vita Fl. Anicii Manlii Torquati Severini Boëthii dicere habui. Supereſt ut de hoc opere pauca ſubjiciam. Sunt quidem omnes Boëthii libri graves & eruditi. ſed in his, de Conſolatione Philoſophiæ, neſcio quomodo noſter auctor ſeipſum vicerit. Ac puto, homines, quo ſunt morti viciniores, eo plus experiri in ſe divinitatis; eoque communem vitæ ordinem egreſſos, majora dicere, facere, videre, cogitare, quam in omni vita acta fecerint. quæ res ingens momentum habet ad probandam immortalitatem animorum. Boëthius igitur in carcere animum ſuum à rebus aliis omnibus abductum revocavit

ad conſiderationem Beatitudinis; ſcripſitque Conſolationem iſtam verbis ſententiiſque ita numeroſam, ut nihil poßit concipi elegantius. Accipe Julii Cæſaris Scaligeri judicium, ex ipſius Hypercritico. Boëthii Severini ingenium, eruditio, ars, ſapientia, facile provocat omnes auctores, ſive illi Græci ſint, ſive Latini. Sæculi barbarie ejus oratio ſoluta deterior invenitur; at quæ libuit ludere in Poëſi, divina ſane ſunt: Nihil illis cultius, nihil gravius; neque denſitas ſententiarum, Venerem, neque acumen abſtulit ardorem. Equidem cenſeo, paucos cum illo comparari poſſe. Valla docet illum latine loqui; at Vallam Boëthius bene ſapere.

Forma libri eſt Dialogiſtica, non μονοπρόσωπος: *& in Dialogo ipſo non interloquuntur nudæ perſonæ, ſed intercedit ſæpe ipſe Boëthius, narrans multa, & filo orationis ſuæ conſuens atque contexens ea, quæ à ſe, quæque à Philoſophia diſſeruntur. Dictio eſt varia, modo ſoluta, modo pedibus adſtricta; ipſe proſam vocat & metrum.*

Libri ſunt quinque: Primus habet querelam & lamentationem Boëthii, ex collatione ſtatus prioris cum præſente.

II. Secundo libro applicat Philoſophia leviora quædam fomenta, docetque, injuſte Boëthium de fortuna queri.

III. Tertius liber certiora continet adverſus animi ægritudinem remedia, & rejecta falſæ felicitatis ſpecie, veram beatitudinem oſtendit.

IV. Quartus docet, Omnes malos infelices & imbecilles eſſe, Bonos vero ſemper beatos & potentes, Deo cuncta regente. Hic agitur de Providentia & Fato; doceturque, nullam eſſe fortunam malam.

V. Quintus eſt de Caſu, de libertate arbitrii, & Concordia libertatis cum præſcientia divina.

Quibus ſi ſextus acceßiſſet de vita æterna, in quo oſtendiſſet, ad vitam illam contendentibus ferenda eſſe multa adverſa, exemplo Chriſti, Prophetarum, Apoſtolorum, haberemus plenam & conſummatam adverſus omnia hujus vitæ mala conſolationem.

Habes,

Habes, Nobiliſſime juvenis, ea quæ ad aureolum hunc Boëthii libellum præmittenda duxi: Hæc autem ſub tuo nomine publice conſpici volui, ut exſtaret aliquod mei in te adfectus, amicitiaque ab utroque avo, patreque inſuper, & patruo, viris omni ſeculorum memoria digniſſimis, ad te uſque cum vero cultu derivatæ, teſtimonium. Si jam hæc uſui non ſunt, proderunt forte olim. Non debet autem te offendere, quod partes docendi Boëthius tribuat Philoſophiæ; neque enim vel alienum eſt à Philoſophiæ munere, tractare res divinas; vel proprium ejus, tractare tantum res profanas. Omnis veri conſideratio pertinet ad Philoſophum. Philoſophatur Phyſicus de rebus naturalibus; Ethicus de moribus; Mathematicus de quantitatibus; Metaphyſicus de ſupernaturalibus; Theologus de rebus divinis. Nulla veri conſideratio à Philoſopho aliena, nulla non ejus propria eſt. Philoſophatur Paulus, philoſophantur Prophetæ; Ipſe etiam Dominus noſter in divinis ſuis & ſalutaribus concionibus philoſophatur. Quæ quum ita ſint, cogita, Philoſophiam noſtram, dum adverſus animi ægritudinem remedia proponit, proprio ſuo fungi munere; & Boëthium noſtrum æſtima, vel propter ſe, vel propter me, vel propter remedia adverſus ancipites humanæ vitæ caſus. Vale.

ALIQUOT

ALIQUOT SCRIPTORUM
EJUSDEM ÆTATIS
AC
RECENTIORUM,
DE
BOETIO TESTIMONIA.

I.

Ennodii *Epiſcopi Ticinenſis Epiſt.* XIII. *lib.* VII.
Boetio.

TU in me, emendatiſſime hominum, dignaris prædicare virtutes, quem in annis puerilibus ſine ætatis præjudicio, induſtria fecit antiquum: qui per diligentiam imples omne quod cogitur; cui inter vitæ exordia ludus eſt lectionis aſſiduitas, & deliciæ ſudor alienus. in cujus manibus duplicato igne rutilat, qua veteres face fulſerunt. nam quod vix majoribus circa extremitatem vitæ contigit, hoc tibi abundat in limine.

Ejusdem *Epiſt.* I. *lib.* VIII. *eid. COS. facto.*

Optimæ ſpei plenus, cui fautum cupio, ad curam officii epiſtolaris adſpiro. Decet enim veſtris faſcibus hac præfatione delibari; & inter purpuras poſſeſſoris luce creſcentes, qualicumque non abſtinere colloquio. Numquid ſolius doctrinæ beneficiis amor agnoſcitur, nec fas eſſe credendum eſt, prodire in medium deſideria ruſticantis? Simplicius innoteſcunt vota nullo peritiæ velata præſtigio. Ergo nos hoc ſumus ore, quod pectore. non amara præcordiorum deleniſicis poſſumus mutare ſermonibus. pudens laudator eſt, cui in concinnatione blandimenti dicenda mens ſuggerit. Deo ergo omnipotenti gratias, qui in vobis, dum vetera familiæ veſtræ bona cuſtodit, nova

multiplicat; & quod plus eſt apice dignitatis, dignos facit eſſe culminibus. Redditur quidem veſtræ gloria iſta origini, ſed quod eſt clarius, merito impetrante perſonæ. Fuerit in morem veteribus, curulium celſitudinem campi ſudore mercari, & contemptu lucis honorum luce fulgere; ſed aliud genus virtutis quæritur, poſtquam præmium facta eſt Roma victorum. Noſter candidatus poſt manifeſtam decertationem, debitum triumphum, dum numquam viderit bella, ſortitur. Judicio exigit laureas, & congredi non neceſſarium duxit armatis. Inter Ciceronis gladiòs & Demoſthenis enituit, & utriuſque propoſiti acumina, quaſi natus in ipſa artium pace, collegit. Nemo diſſonantiam Atticæ perfectionis metuat & Romanæ; nec præcipua gentium bona in ſocietatem dubitet convenire. Unus es qui utrumque complecteris, & quicquid viritim diſtributum poterat ſatis eſſe, avidus maximarum rerum poſſeſſor includis. Eloquentiam veterum, dum imitaris, exſuperas. dicendi formam doctiſſimis tribuis dum requiris. Eſt apud me epiſtolæ veſtræ, quæ hujus rei fidem faciat, veneranda compoſitio. Utinam quæ à vobis diriguntur, tam eſſent crebra, quam ſuavia! Dicatis forſitan, Par fuit propinquum laudare, in commune augmentum laborantem. quia non eſt proprium, quod quaſi ſingulariter videtur palmata conferre. Venit ad me equidem portio de curuli; ſed ſi mihi conceditis, plus erigor de genio & ſtudiis ſublimati. Interdum acceſſerunt iſta de caſibus, ſoli contigerunt illa virtuti. prope inops ad ſcipionem adducitur ſuffragii Conſularis, qui tantum de parentibus gloriatur. Tibi utrumque in peculio eſt, Latiaris ſcientia, & vena purpurarum.

II.

CASSIODORI *Epiſt.* XLV. *lib.* I.

BOETIO V. INL. PATRICIO THEODERICUS REX.

SPERNENDA non ſunt quæ à vicinis regibus præſumptionis gratia poſtulantur; dum plerumque res parvæ plus prævalent præſtare, quam magnæ poſſunt obtinere divitiæ. Frequenter enim quod arma explere nequeunt, oblectamina ſuavitatis imponunt. Sit ergo pro repub. & cùm ludere videmur. nam ideo voluptuoſa quærimus, ut per ipſa, ſeria compleamus. Burgundionum itaque dominus à nobis magnopere poſtulavit, ut horologium, quod aquis ſub modulo fluentibus temperatur, & quod ſolis immenſi comprehenſa illuminatione diſtinguitur, cum magiſtris rerum, ei tranſmittere deberemus. quatenus impetratis delectationibus perfruendo, quod nobis eſt quotidianum, illis videatur eſſe miraculum. merito ſiquidem reſpicere cupiunt, quod legatorum ſuorum relationibus obſtupeſcunt. Hoc te, multâ eruditione ſaginatum, ita noſſe didicimus, ut artes, quas exercent vulgariter neſcientes, in ipſo diſciplinarum fonte potaveris. Sic enim Athenienſium ſcholas longe poſitus introiſti; ſic palliatorum choris miſcuiſti togam, ut Græcorum dogmata doctrinam feceris eſſe Romanam. Didiciſti enim, quâ profunditate cum ſuis partibus ſpeculativa cogitetur: quâ ratione Activa cum ſua diviſione diſcatur; deducens ad Romúleos ſenatores, quicquid Cecropidæ mundo fecerant ſingulare. Tranſlationibus enim tuis Pythagoras muſicus, Ptolemæus aſtronomus leguntur Italis. Nicomachus arithmeticus, geometricus Euclides audiuntur Auſoniis. Plato theologus, Ariſtoteles logicus Quirinali voce diſceptant. Mechanicum etiam Archimedem Latialem Siculis reddidiſti: & quaſcumque diſciplinas vel artes fœcunda Græcia per ſingulos viros edidit, te uno au-

ctore, patrio ſermone Roma ſuſcepit. quos tantâ verborum luculentiâ reddidiſti claros, tantâ linguæ proprietate conſpicuos, ut potuiſſent & illi opus tuum præferre, ſi utrumque didiciſſent. Tu illam in naturæ penetralibus confidentem, auctorum libris invitantibus cordis lumine cognoviſti; cui ardua noſſe uſus miracula, monſtrare propoſitum eſt, molitur oſtendere quod obſtupeſcant homines eveniſſe: miroque modo naturis converſis facti detrahit fidem, cum oſtentet ex oculis viſionem. *Et paulo poſt*, Quale eſt hoc homini etiam facere, quod vel intellexiſſe poteſt eſſe mirabile? Quare cum vos ornet talium rerum prædicanda notitia, horologia nobis, publicis expenſis, ſine veſtro diſpendio, deſtinate. Primum ſit, ubi ſtilus diei index, per umbram exiguam horas conſuevit oſtendere. Radius itaque immobilis & parvus, peragens quod tam miranda magnitudo ſolis diſcurrit, & fugam ſolis æquiparat, quod motum ſemper ignorat. Inviderent talibus, ſi aſtra ſentirent, & meatum ſuum fortaſſe deflecterent, ne tali ludibrio ſubjacerent. Ubi eſt illud horarum de lumine venientium ſingulare miraculum, ſi has & umbra demonſtrat? Ubi prædicabilis indefecta rotatio, ſi hoc & metalla peragunt, quæ ſitu perpetuo continentur? O artis inæſtimabilis virtus quæ dum ſe dicit ludere, natura prævalet ſecreta vulgare! Secundum ſit, ubi præter ſolis radios hora dignoſcitur, noctes in partes dividens: quod ut nihil deberet aſtris, rationem cœli ad aquarum potius fluenta convertit; quorum motibus oſtendit, quod cœlum volvitur; & audaci præſumptione concepta, ars elementis confert, quod originis conditio denegavit univerſæ diſciplinæ, cunctus prudentium labor naturæ potentiam, ut tantum poſſint noſſe, perquirit. Mechaniſma ſolum eſt, quod illam ex contrariis appetit imitari, &, ſi fas eſt dicere, in quibuſdam etiam nititur velle ſuperare. Hoc enim feciſſe dignoſcitur Dædalum volare. hoc ferreum Cupidinem in Dianæ templo ſine aliqua alligatione pen-

pendere. hoc hodie facit muta cantare, inſenſata vivere, immobilia moveri. Mechanicus, ſi fas eſt dicere, pene ſocius eſt naturæ; occulta reſerans, manifeſta convertens, miraculis ludens, ita pulchre ſimulans, ut quod compoſitum non ambigitur, veritas æſtimetur. Hæc quia ſtudioſius te legiſſe comperimus, prædicta nobis horologia quantocius tranſmittere maturabis, ut te notum in illa parte mundi facias, ubi aliter pervenire non poteras. Agnoſcant per te exteræ gentes, tales nos habuiſſe nobiles, quales loquuntur auctores. Quoties non ſunt credituri qui viderint: quoties hanc veritatem luſoria ſomnia putabunt. Et quando fuerint à ſtupore converſi, non audebunt ſe æquales nobis dicere, apud quos ſciunt ſapientes talia cogitaſſe.

EJUSDEM *Epiſtola* XL. *lib.* II.

BOETIO PATRICIO THEODORICUS REX.

CUM Rex Francorum, convivii noſtri famâ pellectus, à nobis cytharœdum magnis precibus expetiſſet, ſolâ ratione complendum eſſe promiſimus, quod te eruditionis muſicæ peritum eſſe noveramus. Adjacet enim vobis doctum eligere, qui diſciplinam ipſam in arduo collocatam, potuiſtis attingere. Quid enim illa præſtantius, quæ cœli machinam ſonorâ dulcedine modulatur, & naturæ convenientiam ubique diſperſam virtutis ſuæ gratiâ comprehendit? *Et paulo poſt:* Sed quoniam nobis facta eſt voluptuoſa digreſſio (quia ſemper gratum eſt de doctrinâ colloqui cum peritis) cytharœdum, quem à nobis diximus poſtulatum, ſapientia veſtra eligat præſenti tempore meliorem; facturus aliquid Orphei, cum dulci ſono gentilium fera corda domuerit. Et quantæ nobis gratiæ fuerint actæ, tantæ vobis ex noſtra æquabili compenſatione referentur, qui & imperio noſtro paretis, &, quod vos clarificare poſſit, efficitis.

III.

PROCOPII *Hiſt. Gothicæ lib.* I.

Σύμμαχος καὶ Βοέτιος, ὁ τούτου γαμβρὸς, εὐπατρίδαι μὲν τὸ ἀνέκαθεν ἤστην, πρώτω δὲ βουλῆς τῆς Ῥωμαίων καὶ ὑπάτω ἐγενέσθην. ἄμφω τὴν φιλοσοφίαν ἀσκήσαντε, καὶ δικαιοσύνης ἐπιμελησαμένω οὐδενὸς ἧσσον. πολλοῖς τε αὐτῶν καὶ ξένων χρήμασι τὴν ἀπορίαν ἰασαμένω. καὶ δόξης ἐπὶ μέγα χωρήσαντε, ἄνδρας ἐς φθόνον τοὺς πονηροτάτους ἐπηγαγέτην. οἷς δὴ συκοφαντοῦσι Θευδέριχος ἀναπεισθεὶς, ἅτε νεωτέροις πράγμασιν ἐγχειροῦντε τὼ ἄνδρε τούτω ἔκτεινε, καὶ τὰ χρήματα ἐς τὸ δημόσιον ἀνάγραπτα ἐποιήσατο. Δειπνοῦντι δὲ οἱ, ὀλίγαις ἡμέραις ὕστερον, ἰχθύος μεγάλου κεφαλὴν οἱ θεράποντες παρετίθεσαν. αὕτη Θευδερίχῳ ἔδοξε κεφαλὴ Συμμάχου νεοσφαγοῦς εἶναι, καὶ τοῖς μὲν ὀδοῦσιν ἐς χεῖλος τὸ κάτω ἐμπεπηγόσι, τοῖς δὲ ὀφθαλμοῖς βλοσυρόν τι καὶ μανικὸν ὁρῶσιν, ἀπειλοῦντί οἱ ἐπιεικῶς ἐῴκει. περιδεὴς δὲ τοῦ τέρατος τῷ ὑπερβάλλοντι γεγονὼς, καὶ ῥιγώσας ἐκτόπως. ἐς κοίτην τὴν αὐτοῦ ἀπεχώρησε δρόμῳ. τριβώνιά τε πολλὰ οἱ ἐπιθεῖναι κελεύσας, ἡσύχαζε. μετὰ δὲ, ἅπαντα ἐς Ἐλπίδιον τὸν ἰατρὸν τὰ ξυμπεσόντα ἐξενεγκὼν, τὴν ἐς Σύμμαχόν τε καὶ Βοέτιον ἁμαρτάδα ἔκλαιεν. ἀποκλαύσας δὲ καὶ περιαλγήσας τῇ συμφορᾷ, οὐ πολλῷ ὕστερον ἐτελεύτησεν. ἀδίκημα τοῦτο πρῶτον καὶ τελευταῖον ἐς τοὺς ὑπηκόους τοὺς αὐτοῦ δράσας. ὅτι δὴ οὐ διερευνησάμενος, ὥσπερ εἰώθει τὴν περὶ τοῖν ἀνδροῖν γνῶσιν ἤνεγκε.

Symmachus, & ejus gener, Boëtius, Patricii, alto majorum ſanguine, principes vero ſenatus Romani, & Conſules fuere, Philoſophiæ & æquitati ſupra cæteros mortales ſtuduerant, multiſque egenis tum Romanorum, tum externorum opibus ſuis ſubvenere. Hi ad ingentem gloriam evecti, deterrimos quoſque in ſui invidiam concitarunt. quibus delatoribus Theodoricus rex perſuaſus, viros clariſſimos perinde ac res novas molientes occidit, eorumque bona omnia publicavit. Sed paucis poſt diebus cœnanti illi cum ingentis piſcis caput miniſtri adpoſuiſſent, illud Theodorico viſum eſt caput eſſe Symmachi nuper occiſi, dentibus quidem in inferius labrum impactis, oculis vero torve & furibunde intuentibus minari ſibi plurimum videbatur. Unde prodigii novitate perterritus, membriſque præter modum tremebundus & horrens, in lectum citato gradu ſe recepit. identidemque ſibi togarum vim magnam ingeri jubendo paulum quievit. Elpidio deinde Medico omnibus, quemadmodum accidiſſent, explicatis, in Symmachum Boëtiumque patratum à ſe ſcelus deflebat. quo denique deplorato, ex accepta calamitate dolore ingenti adfectus, haud longe poſt moritur. cum primum hoc, & ultimum injuriæ exemplum in ſibi ſubjectos idcirco exercuiſſet, quia non, uti conſueverat, diligenter perveſtigatâ cauſâ, in tantos viros animadverterat.

EJUSDEM

EJUSDEM *lib.* III. *ejuſd. Hiſtor.*

Καὶ οὐχ ἥκιστα Ῥουστικιανῇ, τῇ Βοετίου μὲν γαμετῇ γενομένῃ, παιδὶ δὲ Συμμάχου, καὶ τὴν οὐσίαν ἀεὶ τοῖς δεομένοις προϊεμένῃ, δούλων τι καὶ ἀγροίκων ἀμπεχομένῃ ἱμάτια, πρὸς τῶν πολεμίων ἄρτον ἢ ἄλλο τι τῶν ἀναγκαίων αἰτουμένῃ βιοῦν. ἔς τε τὰς οἰκίας περιϊόντες, καὶ τὰς θύρας ἐς ἀεὶ κόπτοντες, τροφὴν διδόναι σφίσιν ἐδέοντο, οὐ φέροντος αὐτοῖς αἰσχύνην τοῦ ἔργου. καὶ Γότθοι μὲν Ῥουστικιανὴν κτεῖναι ἐν σπουδῇ ἐποιοῦντο. ἐπικαλοῦντες, ὅτι δὴ χρήμασι προϊεμένη τοῖς τῶν Ῥωμαίων στρατοῦ ἄρχουσι, τὰς Θευδερίχου εἰκόνας διαφθείρειε, τοὺς φόνους ἀμυνομένη Συμμάχου τε τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ Βοετίου τοῦ ξυνοικήσαντος. Τωτίλας δὲ οὐδὲν ἄχαρι παθεῖν αὐτὴν ξυνεχώρησεν, ἀλλ' αὐτήν τε καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας ὕβρεως ἐκτὸς διεφύλαξε.

Unde vel Ruſticianæ Boëtii quondam uxori, & Symmachi filiæ, id reliquum fuit ad vitam, & ad miſeriarum cumulum ut ſervili & ruſtico habitu induta, quæ egentibus facultates ſuas erogaverat, panem, cæteraque ad victum neceſſaria ab hoſtibus mendicaret. domos enim circumeundo, foreſque oppulſando, cibum dari ſibi ſuppliciter precabantur, nil prorſus his ignominiæ ea re adferente. Et certe Gothi in Ruſticianæ mortem conſpiraverant, illi objicientes, quod exercitus Romani ducibus pecunias largiens, Theodorici ſtatuas diſturbaſſet, cædem Symmachi patris Boëtiique mariti ulta. Totilas tamen nulla hanc affici injuria permiſit, ſed eam aliaſque omnes ab contumelia immunes conſervavit.

PAULUS DIACONUS *lib.* VII. *ad Eutropii hiſtoriam addito.*

DUM hi, *Ioannes Papa*, *Theodorus*, *Importunus*, & *Agapitus conſulares viri*, *aliuſque Agapitus patritius*, *ad Iuſtinum Legati*, in itinere demorantur, Theodericus rabie ſuæ iniquitatis ſtimulatus, Symmachum exconſulem ac patritium, & Boëtium ſeniorem & exconſulem Catholicos viros gladio trucidavit.

IV.

MARII *Epiſc. Chronico.*

Iuſtino II. & Opilione COS. IND. II. *hoc eſt anno* DXXIV,

Eo anno interfectus eſt Boëtius patricius in territorio Mediolanenſe.

Probo juniore & Philoxeno IND. III. *id eſt anno* DXXV.

His COSS. occiſus eſt Symmachus Patricius Ravennæ.

V.

ANASTASII *Bibliothecar. in Ioanne I.*

EODEM tempore cum hi ſupraſcripti, id eſt Papa Joannes cum Senatoribus, Theodoro exconſule, Importuno exconſule, Agapito exconſule, (Agapito patritio defunſto Theſſalonicæ) poſiti eſſent Conſtantinopoli, Theodoricus rex hæreticus tenuit duos ſenatores præclaros, & exconſules Symmachum & Boëtium, & occidit, interficiens gladio.

VI.

ADONIS *Viennenſis in Chronico.*

QUI cum rediens, *Ioannes Papa*, Ravennam veniſſet, Theodoricus eum cum comitibus cæteris carceris afflictione peremit, invidia ductus, quia Catholicæ pietatis defenſor Juſtinus eum honorificè ſuſcepiſſet. Quo tempore Symmachum atque Boëtium conſulares viros pro Catholica pietate idem Theodoricus occidit.

VII.

AIMOINI *de geſtis Franc. lib.* II. *cap.* I.

ALIÓS quoque qui cum eo, *Ioânne Papa*, fuerant partim igne cremavit, partim variis pœnis interfecit. inter quos Symmachum patritium & Boëtium ejus generum poſt carceris cuſtodiam, gladio puniri juſſit. Qui, videlicet Boëtius, quam diſertus fuerit in literis ſæcularibus, quàmque fuerit Catholicus, ex ejus comprobatur codicibus. Teſtatur hoc Arithmetica, nec non Dialectica, ipſa etiam omnium animis gratiſſima Muſica ab eo tranſlata, & Latinorum jamdudum eam deſiderantium auribus delectabiliter infuſa. Porrò ejuſdem de ſanctæ Trinitatis conſubſtantialitate liber, liquido oſtendit quam eximius ſuo, ſi licuiſſet, tempore ſanctæ Eccleſiæ colonus exſtitiſſet.

VIII. JOAN-

VIII.

JOANNIS *Sareſberienſis Epiſc. Carnot. Policratici lib.* VII. *cap.* XV.

SI mihi non credis, liber de Conſolatione Philoſophiæ revolvatur attentius, & planum erit hæc in contrarium cedere. Et licet liber ille Verbum non exprimat incarnatum, tamen apud eos, qui ratione nituntur, non mediocris auctoritatis eſt; cum, ad reprimendum quemlibet exulceratæ mentis dolorem, congrua cuique medicamenta conficiat. Nec Judæus quidem nec Græcus ſub prætextu religionis medicinæ declinet uſum, cum ſapientibus in fide, & in perfidia deſipientibus ſic vividæ rationis confectio proficiat artificioſa, ut nulla religio quod miſcet abominari audeat, niſi quis rationis expers eſt. Sine difficultate profundus eſt in ſententiis, in verbis ſine levitate conſpicuus, orator vehemens, efficax demonſtrator. Ad id quod ſequendum eſt, nunc prolabitur ſuadens, nunc quaſi ſtimulo neceſſitatis impellens.

THEODORI PULMANI CRANEBURGII

DE

METRIS BOETHIANIS LIBELLUS,

GENERA metrorum, quibus in libris de Conſolatione Philoſophiæ uſus eſt Boëthius, ſunt ſex & viginti.

Metrum primum, Dicolon diſtrophon: conſtat enim heroico, & pentametro: quo bis utitur.

LIB. I. MET. I.

Carmina qui quondam ſtudio florente peregi,
Flebilis, heu, mæſtos cogor inire modos.

V, 1 *Rupis Achæmeniæ ſcopulis, ubi verſa ſequentum*
Pectoribus figit ſpicula pugna fugax.

-vv -vv -vv -vv -vv --
-vv -- --vv -vv -

II Monocolon. Verſus eſt dactylicus Alcmanius tetrameter hypercatalectus: qui conſtat cæſura ſemiquinaria heroica, dactylo, & ſpondeo, ſive trochæo: quo ſemel utitur.

I, 2 *Heu, quam præcipiti merſa profundo.*

---vv --vv--

III Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt dactylicus. Secundus Alcmanius dactylicus tetrameter acatalectus, qui quatuor dactylis componitur: interdum tamen, præterquam in quarta regione, ſpondeum admittit. Utitur hoc metro ſemel.

I, 3 *Tunc me diſcuſſæ liquerunt nocte tenebræ,*
Luminibuſque prior rediit vigor.

-- -- -- -- -vv --
-vv -vv -vv -vv

IV Monocolon. Verſus eſt dactylicus Phalæcius pentameter hendecaſyllabus, conſtans ſpondeo, dactylo, & tribus trochæis: quo bis utitur.

I, 4 *Quiſquis compoſito ſerenus ævo.*

---vv -v -v --

III, 10 *Huc omnes pariter venite capti.*

-- -vv -v -v --

Heic vero in prima regione non numquam pro ſpondeo trochæum invenies.

V Monocolon. Verſus eſt anapæſticus Pindaricus dimeter acatalectus, conſtans anapæſto: recipit tamen ſpondeum & dactylum: non numquam proceleuſmaticum, ſed rarius. Utitur hoc carminis genere quinquies.

I, 5 O

I, 5 *O ſtelliferi conditor orbis!*
III, 2 *Quantas rerum flectat habenas.*
IV, 6 *Si vis celſi jura tonantis.*
V, 2 *Puro clarum lumine Phœbum.*
V, 3 *Quanam diſcors fœdera rerum.*

-- -- -vv -v

Hoc Adonio finivit.

VI Monocolon. Verſus eſt Glyconius choriambicus trimeter acatalectus. Conſtat ſpondeo, choriambo & Pyrrhichio: quo quinquies utitur.

I, 6 *Cum Phœbi radiis grave.*
II, 8 *Quod mundus ſtabili fide.*
III, 12 *Felix qui potuit boni.*
IV, 3 *Vela Neritii ducis.*

Verum in hoc carmine primus quiſque pes fere trochæus eſt, excepto ultimo verſu: in quo nonnulli tamen *ulcere* legunt.

V, 4 *Quondam porticus attulit.*

-- -vv -vv

VII Monocolon. Verſus eſt dactylicus Adonius dimeter catalecticus, conſtans dactylo, & ſpondeo, ſive trochæo. Semel hoc utitur.

I, 7 *Nubibus atris.*

-vv --

VIII Monocolon. Verſus eſt jambicus Hipponacteus trimeter acatalectus, qui ſcazon appellatur, quod in ſexta regione ſpondeum, vel trochæum habeat. Recipit imparibus locis jambum, tribrachyn, ſpondeum, dactylum, & anapæſtum: paribus jambum, & tribrachyn: apud comicos frequenter & anapæſtum. Bis hoc utitur.

II, 1 *Hac cum ſuperba verterit vices dextra.*

-- v- -- v- v- --

III, 11 *Quiſquis profunda mente veſtigat verum.*

-- v- -- v- -- --

IX. Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt Aſclepiadeus choriambicus tetrameter acatalectus, conſtans ſpondeo, duobus choriambis, & Pyrrhichio. Secundus eſt dactylus Pherecratius trimeter acatalectus, conſtans ſpondeo, vel anapæſto, dactylo, & ſpondeo. Hoc metro ſemel utitur.

II, 2 *Si quantas rapidis flatibus incitus*
Pontus verſat arenas.

-- -vv- -vv- vv
-- -vv --

X Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt dactylicus Sapphicus pentameter acatalectus; conſtans trochæo, ſpondeo, dactylo & duobus trochæis. Secundus eſt Glyconius: cujus ſupra VI. carminis genere meminimus. Hoc metro ſemel utitur.

II, 3 *Cum*

II, 3 *Cum polo Phœbus roſeis quadrigis*
Lucem ſpargere cœperit.

-υ--υυ-υ--
--υυ-υυ

XI Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt jambicus Anacreontius dimeter catalecticus, conſtans tribus pedibus & ſyllaba. Primo enim loco habet jambum vel ſpondeum, ſecundo jambum, tertio jambum vel ſpondeum. Secundus, Pherecratius: de quo IX. carminis genere diximus. Hoc metro ſemel utitur.

II, 4 *Quiſquis volet perennem*
Cautus ponere ſedem.

--υ-υ-υ
---υυ--

XII Monocolon. Verſus eſt anapæſticus Partheniacus dimeter catalecticus. In prima & ſecunda regione anapæſtum, vel ſpondeum recipit, tertia ſolum anapæſtum, poſtea ſupereſt ſyllaba. Hoc carminis genere bis utitur.

II, 5 *Felix nimium prior ætas.*
III, 5 *Qui ſe volet eſſe potentem.*

-υυ-υυ--

XIII Monocolon. Verſus eſt dactylicus Sapphicus pentameter acatalectus: de quo paullo ante X. carminis genere memoravimus. Hoc carmine bis utitur.

II, 6 *Novimus quantas dederit ruinas.*
IV, 7 *Bella bis quinis operatus annis.*

Hoc Adonio terminavit.

-υ--υυ-υ--
-υυ-υ

XIV Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt jambicus Archilochius ſenarius acatalectus, imparibus locis recipiens interdum anapæſtum, in fine Pyrrhichium, vel ſpondeum. Secundus eſt jambicus Archilochius dimeter acatalectus. Hoc metro ſemel utitur.

II, 7 *Quicumque ſolam mente præcipiti petit*
Summumque credit gloriam.

--υ---υ-υυ-υυ
--υ---υυ

XV Monocolon. Verſus eſt dactylicus Ityphallicus tetrameter acatalectus, conſtans tribus dactylis, & Pyrrhichio: quo ſemel utitur.

III, 1 *Qui ſerere ingenuum volet agrum.*

-υυ-υυ-υυ υυ

XVI Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt jambicus ſenarius acatalectus: de quo XIII. carminis genere diximus. Secundus eſt elegejacus pentameter. Hoc metro ſemel utitur.

III, 3 *Quam-*

III, 3 *Quamvis fluente dives auri gurgite*
Non expleturas cogit avarus opes.

-- ᴗ- ᴗ- ᴗ- -- ᴗᴗ
- -ᴗᴗ -ᴗᴗ -

XVII Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt dactylicus Phalæcius pentameter hendecaſyllabus. Heic jambum pro ſpondeo in prima ſede poſitum reperies. Secundus Archilochius, vel, ut aliis placet, Alcmanius tetrameter acatalectus, conſtans duobus dactylis & totidem trochæis: quo metro ſemel utitur.

III, 4 *Quamvis ſe Tyrio ſuperbus oſtro*
Comeret, & niveis lapillis.

-- -ᴗᴗ -ᴗ -ᴗ --
-ᴗᴗ -ᴗᴗ -ᴗ --

XVIII Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt dactylicus Alcmanius trimeter hypercatalectus, conſtans tribus pedibus heroici verſus, & ſyllaba: ita tamen, ut non ſit ex meris ſpondeis. Secundus eſt Pherecratius, de quo ſupra IX. carminis genere memoravimus. Hoc metro ſemel utitur.

III, 6 *Omne hominum genus in terris,*
Simili ſurgit ab ortu.

-ᴗᴗ -ᴗᴗ --ᴗ
ᴗᴗ- ᴗᴗ --

XIX Monocolon. Verſus eſt jambicus Anacreontius dimeter catalecticus: qui conſtat ex anapæſto, duobus jambis, & ſyllaba. Hoc ſemel utitur.

III, 7 *Habet omnis hoc voluptas.*

ᴗᴗ- ᴗ- ᴗ-

XX Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt Aſclepiadeus: de quo IX. carminis genere diximus. Secundus eſt jambicus Archilochius dimeter catalecticus: cujus XIV. metri genere meminimus. Hoc carmine ſemel utitur.

III, 8 *Eheu, quam miſeros tramite devio*
Abducit ignorantia!

-- -ᴗᴗ- -ᴗᴗ -ᴗ -
-- ᴗ- -- ᴗᴗ

XXI Monocolon. Verſus eſt heroicus hexameter: quo ſemel utitur.

III, 9 O *qui perpetua mundum ratione gubernas.*

-- -ᴗᴗ -- -ᴗᴗ -ᴗᴗ --

XXII Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt dactylicus Alcmanius tetrameter acatalectus: cujus III. metri genere mentionem fecimus. Secundus eſt jambicus Archilochius dimeter acatalectus: de quo ſupra XIV. carminis genere diximus. Hoc metro ſemel utitur.

V. I *Sunt*

IV, 1 *Sunt etenim pennæ volucres mihi,*
Quæ celſa conſcendant poli.

- ∪∪ -- - ∪∪ - ∪∪ .
-- ∪ - -- ∪ -

XXIII Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt trochaicus Alcmanius dimeter acatalectus. Recipit locis imparibus trochæum, tribrachyn, non numquam dactylum: paribus vero cum ſupradictos, tum etiam ſpondeum & anapæſtum. Secundus Pherecratius: cujus ante IX. carminis genere meminimus. Hoc metro ſemel utitur.

IV, 2 *Quos vides ſedere celſo*
Solii culmine Reges.

- ∪ - ∪ - ∪ --
∪∪ - - ∪∪ --

XXIV. Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt dactylicus Phalæcius pentameter hendecaſyllabus: de quo ſupra XVII. metri genere diximus. Secundus eſt elegeiacus. Hoc metro ſemel utitur.

IV, 4 *Quid tantos juvat excitare motus,*
Et propria fatum ſollicitare manu?

-- - ∪∪ - ∪ - ∪∪ - ∪
- ∪∪ -- - - ∪∪ - ∪∪ -

XXV. Dicolon diſtrophon. Primus verſus miſtus videtur ex Sapphico & Alcmanio, conſtans trochæo, ſpondeo, vel dactylo, cum ſyllaba, dactylo & ſpondeo, vel trochæo. Secundus eſt Alcaicus tetrameter jambicus, conſtans ex penthemimere jambica, dactylo, & ſpondeo. Quid ſi hunc dixerimus compoſitum ex Alcaico dimidiato & dimidiato Alcmanio? Hoc carminis genere ſemel utitur.

IV, 5 *Si quis Arcturi ſidera neſcit*
Propinqua ſummo cardine labi.

-- -- - - ∪∪ - ∪
∪ - ∪ - - - ∪∪ --

XXVI Monocolon. Verſus eſt dactylicus Archilochius, conſtans tetrametro bucolico, & tribus trochæis: quo ſemel utitur.

IV, 5 *Quam variis terras animalia permeant figuris!*

- ∪∪ -- - ∪∪ - ∪∪ - ∪ - ∪ - ∪

ANICII

Digitized by Google

ANICIUS MANLIUS SEVERINUS BOETIUS.
Ex veteri statua marmorea quæ est Romæ.
H. Bary sculp.

ANICII MANLII SEVERINI
BOETII
CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ
LIBER I. INCIPIT.

ARGUMENTUM LIBRI.

Apparet Philoſophia Boëtio, ac Muſas fugat. quæ, ab illo agnita, ſapientum virorum ſimili diſcrimine oppreſſorum, cum exemplo conſolatur. exponit ille merita ſua in ſenatum ſenatoreſque, ac in ipſam Italiam. tum accuſationis ſeriem atque exſilii ſui cauſas aperit, vitæ factorumque ſuorum innocentiam probans. mox de injuria ſibi illata & læſa nominis dignitatiſque exiſtimatione queritur. poſtremo quæ ſint mentis ejus perturbationes earumque origo, inquirit Philoſophia; quod nimirum eſt ſubjectum totius reliqui operis.

METRUM I.

Carmina qui quondam ſtudio florente peregi,
Flebilis, heu, mæſtos cogor inire modos.
Ecce mihi laceræ dictant ſcribenda Camenæ,

Et

ANICII.] Anicii, florentis jam olim reip. Ro. temporibus, clari atque illuſtres habiti ſunt; L. enim Anicius Gallus Lucii filius, Marci nepos de Illyriis & eorum rege Gentio triumphavit proprætor an.urb. D.LXXXV. & L. Anicius Gallus Lucii fil. Lucii nepos conſ. fuit, collega Cor. Cethego an. urb. DXCIII. Anicius Cerealis ſub Nerone conſ. deſignatus. Ex ea familia primus ille Chriſtianus ſenator Anicius Julianus. ex ea v. c. Probus ſub Valentiniano præfectus prætorio; ejuſque filii Anicius Hermogenian. Olybrius, Probinus & Probus. ex ea Anicius Fauſtus, Anicius Maximus Boëtii ætate, omnes diverſis temporibus conſules, cæterique plures, quos recenſere ſingulos, operæ longioris eſſet. Nomen autem hoc, Boëtii præſertim ſæculo, celebratum eſt, ob Anicium illum Julianum, qui, qu[illegible]-modum Flavius Conſtantinus p[illegible]s imperatorum, ita primus ſenatorum Romanorum Chriſtianus fuit. Unde poſtea omnes ferè imperatores Flavii, ſicut & ſenatores Anicii, affectata primaria illa familia, cognominabantur; ut Romanorum Græcorumque faſti annotant & vetera monumenta loquuntur. Aniciorum, Proborum ſcilicet & Olybriorum ſplendorem, Secundinus ad D. Auguſtinum ſcribens notat, cum ait, *Ego namque fateor, non tali diligentia, nec tanta induſtria Anicianæ domus micare marmora, quanta tua ſcripta prælucent eloquentia.* quod & S. Gaudentius ſermone de Machabæis confirmat. *Anicios*, inquit apud Caſſiodorum [epiſt XI. lib. X.] rex Theodahadus, *penè principibus pares ætas priſca progenuit. familiam*, inquit paulo poſt [epiſt. ſequenti] *toto orbe prædicatam.* Vallinus.

ANICII *Manlii Torquati.*] Phoebus Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Illuſtriſſimus

Baro-

Baronius lucem dabit. Ann. VI. de Boëtio ſcribens: *Nobilitate generis nulli ſecundus, prognatus nimirum ex antiqua Manlii Torquati familia, & eo qui Chriſtianitate reſplenduit Anicio gaudens atavo; adoleſcens Athenas, in quibus fuerant litteræ Philoſophicæ reſtitutæ, petiit, ubi varia Philoſophiæ pervestigans dogmata, Ariſtotelicis tandem ſeſe totum addixit, toto illo decem & octo annorum curriculo, quibus eſt moratus Athenis. teſtatur id quidem ipſe in libro quem edidit de diſciplina ſcholarum, prope finem. c. IV.* Bernart.

MANLII SEVERINI.] Utramque familiam videtur ſanguine aut affinitate attigiſſe. Illa, à primis etiam reip. temporibus clara & patricia, conſules & dictatores tulit. Hæc, Boëtii præſertim ætate, duos conſules, patrem anno Chriſti CDLXI, filium anno CDLXXXII. Romanis dedit. *Vallin.*

BOETII.] Serius nomen iſtud apud Romanos notum, atque niſi me conjectura fallit, ex Oriente Latio donatum eſt. Poſtquam enim apud Bizantium imperii ſedem conſtituere imperatores, Græcæ familiæ miſcuere ſe Romanis; unde prout quæque illuſtres fama viros tulit, ita nepotibus aut in eam aſcitis nomen dedit. Porrò cum Boëtii (hæc enim fuit veterum olim lapidum vetuſtiorumque dehinc omnium codicum ſcriptura) ſeu Boëthii plures fuerint; ut aliorum, qui penè omnes Græci fuerunt, memoriam omittamus, noſtros tantum, hoc eſt, Romanos, hoc veluti ſtemmate recenſebimus, ut referatur fuiſſe,

I. BOETIUS V. C. ſub Valentiniano Præfectus Prætorio, in ejuſdem palatio unà cum Aëtio amico, anno Chriſti CDLIV. trucidatus, ut meminere Victor Tuneti, Marcellinus Comes, & Caſſiodorus in Chronicis. Paull. Diaconus lib. XV. qui *ſenatorem nobiliſſimum* vocat.

II. ANIC. MANL. FLAV. BOETIUS, noſtri pater, anno CDLXXXVII. Conſul. Cujus Synodus Romæ eod. an. coacta mentionem facit. Eumque Onuphr. Panvinius in Faſtis, noſtri patrem fuiſſe exiſtimat, licet illi non Flavii, ſed Severini, prænomen adſcribat. Nos quoque in hoc inclinamus, quòd nimirum ab Ennodio epiſt. I. lib. VIII. Boëtio noſtro fuiſſe dicatur *vena purpurarum. Prope inops*, inquit, *ad ſcipionem adducitur ſuffragii Conſularis, qui tantum de parentibus gloriatur. Tibi utrumque in peculio eſt, Latiaris ſcientia, & vena purpurarum.* Vena purpurarum, quia nempe pater, ut & multi alii majores, Conſul fuerat. quia & mater fortaſſe illi ex Severinis Conſularibus fuit. Sæpe enim ex avo materno ſibi prænomen aſciſcebant. Porro *venam* dixit Ennodius, hoc eſt, parentum ſanguinem, eo ſenſu quo Focas Grammaticus, Virgilii patrem deſignavit his verbis,

—— Quis non miracula rerum
Hæc ſtupeat? Dives partus de paupere vena
Emicuit.

III. ANIC. MANL. SEVERIN. BOETIUS Patricius primum, deinde Conſul anno DX. poſtremo Magiſter Officiorum. ſummus utriuſque Philoſophiæ, ac Theologiæ, Mathematicarumque diſciplinarum antiſtes. Quem multis elogiis, iiſque clariſſimis, idem ipſe rex Theodericus ornavit, qui occidit. cujus mortem miraculis illuſtrem, is ipſe, qui imperavit, flevit, ut Caſſiodorus lib. I. variar. & Procopius lib. I. hiſt. Gothicæ auctores certiſſimi teſtantur. Quem celebrat Ennodius propinquus multis epiſtolis. Cujus & meminere auctor hiſt. Miſcellæ lib. XV. Paull. Diaconus lib. XVII. Anaſtaſius bibliothecar. in Joanne I. atque alii multi. Cujus filius fuit,

IV. ANIC. MANL. SEVERIN. BOETIUS, qui puer cum Symmacho fratre item puero natu majore, Conſul fuit ordinarius anno DXXII. Quem ingenio excelluiſſe teſtatum lib. II. Conſol. modeſtiſſimus pater reliquit.

EXCONS. ORD.] Non amplius quam ſemel, anno videlicet DX. Neque enim Boëtii conſulatus ille anni CDLXXXVII. noſtri fuit, ut multi exiſtimavere, ſed patris. Ejus neque ipſe meminit, data non ſemel occaſione, nec propinquus Ennodius, gratulatus illi de unico ejus Conſulatu anni DX. longiore epiſtola, [illegible] illius memoriam alioqui non [illegible]turus.

EXMAG.

EXMAG. OFF.] Monuerat jam olim Jo. Bernartius cod. MS. optimum Berchemianum, quo uſus fuerat, titulum hunc prætuliſſe, cui nos quoque conſentire alterum Thuanum, & S. Victoris item alterum, optimæ notæ libros permonemus. Fuit igitur Magiſter Officiorum Boëtius, & quidem ſuo maximo malo. Cum enim, inter cætera hujus magiſtratus munia, incumberet illi aulicos ſeu Palatinos penè omnes Officiales ſeu Miniſtros, Fabricarumque armorum per provincias Præfectos judicare, & querelis provincialium acceptis, de iis ad principem, cujus in aula verſabatur, referre; dum æquitati ſtudet vir ſapientiſſimus, Gothorum aulicorum potentia tunc & avaricia, in miſeros Italos ſævientium, ſceleratorumque omnium inimicitias incurrit. Utque ſe eum magiſtratum geſſiſſe invitum lib. III. Conſol. ipſe refert, cum alioquin recuſanti grave periculum immineret; ita, ut eo minimè ad faſtum aut injuriam functum ſe oſtendat, quæ cauſa non recuſandi ejus fuerit, ſic lib. I. ſubjungit, Philoſophiam compellans: *Atqui tu hanc ſententiam Platonis ore ſanxiſti, Beatas fore reſpublicas, ſi eas vel ſtudioſi ſapientiæ regerent, vel earum rectores ſtudere ſapientiæ contigiſſet. Tu ejuſdem viri ore hanc ſapientibus capeſſendæ reip. neceſſariam cauſam eſſe monuiſti, ne improbis flagitioſiſque civibus, urbium relicta gubernacula, peſtem bonis ac perniciem inferrent. Hanc igitur auctoritatem ſecutus, quod à te inter ſecreta otia didiceram, transferre in actum publicæ adminiſtrationis optavi. Tu mihi, &, qui te ſapientium mentibus inſeruit, Deus, conſcii, nullum me ad magiſtratum, niſi commune bonorum omnium ſtudium, detuliſſe. inde cum improbis graves inexorabileſque diſcordiæ, &, quod conſcientiæ libertas habet, pro tuendo jure ſpreta ſemper potentiorum offenſio.* Quæ omnia haud dubiè eo magiſtratu abs ſe facta fuiſſe innuit; Adjutoremque, ſic enim vocabatur, qui eo abſente judicabat & jus dicenti aderat, ſibi fuiſſe in eo Decoratum, nequiſſimum hominem lib. III. conqueritur. De quo eo loci. Non igitur abſurdum fortaſſe fuerit, ſi quis ſupra pro *nullum me ad Magiſtratum*, reponat, *nullum me ad Magiſteriatum.* ut & lib. III. *gerere Magiſteriatum.* Ea enim dignitas paſſim Magiſteria, Magiſteriatus, Magiſterium; & qui gerit, Magiſter appellatur.

PATRICII.] Ut diſertè affirmat Ennodius Paræneſi didaſcalica, *Eſt Boëtius Patricius, in quo vix diſcendi annos reſpicis, & intelligis peritiam ſufficere jam docendi.* Et ipſe lib. II. innuere videtur dum ait; *Prætereo, libet enim præterire communia, ſumptas in adoleſcentia negatas ſenibus dignitates.* Quod omnes veteres libri confirmant. *Vallin.*

SEVERINI BOETII.] Manuſſ. ἐπιγραφὴ, ut exertè demit illud τὸ *Torquati*, ita diſertim addit *Exconſulis ordinarii & Patricii.* quin Berchemianus optimus codex præfert, *Exconſ. ordinar. Exmag. Offic. atque Patricii.* Notum diſcrimen inter ordinarios & ſuffectos Conſules. Conſtat ex faſtis, non ſemel ſed ſæpiùs ordinarium Conſulem Boëtium fuiſſe. Nota etiam Magiſterii & Patriciatus dignitas. inter titulos verò inferiori ævo hæc relata, qui vel Caſſiodori decem paginas evolverit, non ignorat. Conſule Epiſt. XII. libro I. Var. Epiſt. II. libro II. Epiſt. XLVII. lib. IV. Denique ut plenè & planè capias, lege formulas Conſulatus, Patriciatus & Magiſterii, apud eundem Caſſiodorum lib. VI. *Bernart.*

CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ.] Sic repoſitum ex vett. codd. manuſcriptis, iiſque optimæ notæ. neque aliam ſcripturam habent plerique Senecæ Conſolationum libri in vett. membranis. Senſit quippe Boëtius, ut & alii ſcriptores, ſæculorum ſuperiorum barbariem, dum quiſque infelix interpres aut temerarius ſcholiaſtes, audet & titulum, & orationis ſeriem turbare, plerumque & ſententiarum ipſarum vim acumenque adulterare ac frangere; quod in noſtro ita manifeſtum eſt, ut penè alius ſit Boëtius, qui cum Commentariis D. Thomæ falſo aſcriptis legitur, quam qui in vetuſtis codicibus. *Vallin.*

1 *Carmina peregi.*] Diu equidem valdeque dubitavi, an ſatis Latine dici poſſet *Peragère carmen*; quem tamen meum

Et veris elegi [1] *fletibus ora rigant.*
[2] *Has ſaltem nullus potuit pervincere terror,*
[3] *Ne noſtrum comites proſequerentur iter;*
Gloria felicis olim viridiſque juventæ!
[4] *Solantur mæſti nunc mea fata ſenis.*

Ve-

ſcrupulum probati poſtea exemere auctores. Valerius Flaccus lib. 4. Argonaut. de Orpheo:

Thracius at ſumma ſociis è puppe ſacerdos
Fata Deûm, & miſeræ ſolans incommoda vitæ
Securum numeris agit, & medicabile carmen.

Auſonius de Ludo VII. ſapientum:

Unam trecentis verſibus ſententiam
Tandem peregit, meque reſpectans abit.

Peragere volumina, dixit Plinius Secundus, lib. 3. Epiſt. 5. *Hac intentione tot iſta volumina peregit, Electorumque commentarios centum ſexaginta mihi reliquit.* Et: *Peragere libros*, lib. 9. Epiſt. 1. *Libros incolumi eo peregiſti.* Iſti loquendi formulæ non abſimilis illa Horat. Carm. 3. Od. ult.

Exegi monumentum ære perennius.

Et Ovid. in fine Metam.

Iamque opus exegi. ———

Sitzm.

1 *Fletibus ora rigant.*] Senecæ teſtimonio frequentiſſime utat in hiſce Notis, annitarque demonſtrare nullum fere legi carmen Boëthii, ex quo non appareat, eum ſtudioſum fuiſſe imitatorem illius Tragici, qui ita in Octav. ℣ſ. 322. & ſeqq.

—— *ſcindit veſtes*
Auguſta ſuas, laceratque comas,
Rigat & mæſtis fletibus ora. Idem.

2 *Has ſaltem.*] Imitatus eſſe Ovidium videtur, ex IV. Triſtium elegia 1. non ſemel,

Me quoque Muſa levat Ponti loca juſſa petentem,
Sola comes noſtræ perſtitit illa fugæ:
Sola nec inſidias inter, nec militis enſem,
Nec mare, nec ventos, barbariamque timet.

aliiſque verſibus ibid. Patetque ex hoc loco exulem noſtrum, Theoderici aut metu aut terrore, ab omnibus amicis deſertum. quid enim, poſt everſam Romam, à Gotho non cruentum exſpectaretur? *Vallin.*

3 *Ne noſtrum comites proſequerentur iter.*] Tanta eſt vis, tanta efficacia liberalium artium, ut conjunctæ cum animis nullo tempore deficiant, ſed permaneant ſtabiliter ad ſummum exitum vitæ. Ovid. 3. Triſt. eleg. 7.

——— *nil non mortale tenemus*
Pectoris exceptis ingeniique bonis.
En ego cum patria caream, vobiſque domoque,
Raptaque ſint adimi quæ potuere mihi:
Ingenio tamen ipſe meo comitorque fruorque,
Cæſar in hoc potuit juris habere nihil.

Et illud erat quod Stilpo apud Diogenem Laërtium lib. 1. Demetrio Antigoni filio, ſcriptis ſibi tradere ea quæ amiſerat volenti nihil ſuum ſe perdidiſſe reſpondit: quippe doctrinam & eruditionem ſibi ademiſſe neminem, reliquaque ſibi eſſe & eloquentiam & diſciplinam. Neque hic omittenda aurea Ariſtippi verba, qui comitibus naufragio ejectis, Rhodoque in patriam reverti volentibus, ita domi mandavit dicere: *Ejuſmodi poſſeſſiones & viatica liberis oportere parari, quæ etiam naufragio una poſſent enatare.* Rectiſſime. Nam ea ſunt vera præſidia vitæ, quibus neque fortunæ tempeſtas iniqua, neque publicarum rerum mutatio neque belli vaſtatio poteſt nocere. vide Vitruvium in Proœm. lib. 6. de Architectura. *Sitzm.*

4 *Solatur mæſti nunc mea fata ſenis.*] Mss. & Edit. Florentina: *Solantur.* quæ lectio & verior & melior, præſertim ſi antecedentia excutiantur. *Idem.*

1 *Ve-*

[1] *Venit enim* [2] *properata malis inopina ſenectus,*
Et dolor ætatem juſſit ineſſe ſuam.
[3] *Intempeſtivi funduntur vertice cani,*
Et tremit effeto corpore laxa cutis.
[4] *Mors hominum felix,* [5] *quæ ſe nec dulcibus annis*
Inſerit, [6] *& mæſtis ſæpè vocata venit.*
[7] *Eheu, quàm* [8] *ſurdâ miſeros avertitur aure,*
Et flenteis oculos claudere ſæva negat!

Dùm

1 *Venit enim p. m.*] Bion apud Diogenem Laërt. lib. IV. de vitis Philoſophorum: τὸ γῆρας ἔλεγεν ὅρμον εἶναι τῶν κακῶν· εἰς αὐτὸ γοῦν πάντα καταφεύγειν. Non de nihilo itaque eam timere jubemur veteri Iambo:

Φοβοῦ τὸ γῆρας· οὐ γὰρ ἔρχεται μόνον.
Time ſenectutem. haud enim ſola advenit.

Maximinianus, ſeu, ut alii volunt, Cornel. Gallus:

His veniens onerata malis inopina ſenectus,
Cedere ponderibus ſe docet ipſa ſuis.

Idem.

2 *Properata malis inopina ſenectus.*] Hinc colligitur, Boëtium, nondum ſenem, fuiſſe anno DXXV. occiſum; puer enim deſolatur parente, qui anno CDLXXXVII. Conſul fuit. Circa annum DVIII. Patricius ſed juvenis adhuc, ab Ennodio propinquo celebratur. Natum igitur credibile eſt circa annum CDXCV. Deinde ſolis ſeſe ærumnis ſenem factum queritur, dum anno DXXIII. aut XXIV. tædia exilii, alii volunt carceris ſui, deſcribit his verſibus:

Venit enim properata malis inopina ſenectus,
Et dolor ætatem juſſit ineſſe ſuam.
Intempeſtivi funduntur vertice cani.

Ante ſenectam igitur ſoloque dolore ſenex, & circa annum vitæ quinquageſimum ſublatus eſt. Quam ejus ætatem refert quoque ejus marmorea vetus ſtatua, quæ Romæ eſt in ædib. interque τοῦ σύμμυκου Juſtiniani v. c. ejuſque imago, quam inde optima manu expreſſam in hac editione exhiberi curavimus. *Vallin.*

3 *Intempeſtivi cani.*] Ovid. I. de Ponto, Eleg. 5.

Ante meum tempus cogor & eſſe ſenex.

Sitzm.

4 *Mors hominum felix.*] Hecuba apud Senec. in Troad. ℣ſ. 1170. & ſeqq.

—— *ſola mors votum meum.*
Infantibus violenta, virginibus venis;
Ubicunque properas ſæva: me ſolam times,
Vitaſque gladios inter, ac tela & faces;
Quæſita tota nocte cupientem fugis.

In Agamemnone ℣ſ. 996.

EL. *Mortem aliquid ultra eſt?* AG. *Vita ſi cupias mori.* Quintilian. Declamat. IV. *O mors laudanda fortibus, expetenda miſeris, non recuſanda felicibus, quantum te quæſivimus in bello.* Sitzm.

5 *Quæ ſe nec dulcibus annis inſerit.*] Aliter Pub. Syrus:

Dum vita grata eſt, mortis conditio optima eſt. Idem.

6 *Et mæſtis ſæpe vocata venit.*] Pub. Syrus:

Bona homini mors eſt { *vitæ* / *animi* } *quæ extinguit mala.*

7 *Eheu quam.*] Senec. in Hercule Oet. ℣ſ. 122.

Felices ſi queris Mors, miſeros fugis.

Idem.

8 *Surda avertitur aure.*] Statius 2. ſylvar.

Odiſtique chelyn, ſurdaque averteris aure. Idem.

1 *Mors*

Dùm levibus malefida bonis fortuna faveret,
Pænè caput triſtis [1] merſerat hora meum.
Nunc, quia fallacem mutavit nubila vultum,
[2] Protrahit ingratas [3] impia vita moras.
[4] Quid me felicem toties jactaſtis amici?
Qui cecidit, [5] ſtabili non erat ille gradu.

PROSA I.

Hæc dum tacitus mecum ipſe reputarem, querimoniamque lacrymabilem [6] ſtyli officio deſignarem, adſtitiſſe mihi ſupra verticem [7] viſa eſt mulier, reverendi admo-

1 *Merſerat hora.*] Locutio Boëtio familiaris lib. II. initio,

Suique magnum monſtrat oſtentum ſi quis
Viſatur una ſtratus ac felix hora.

Et epitaphio Elpes, quod ejus eſſe putatur,

Quo ſine mœſta dies, nox anxia, flebilis hora. Vallin.

2 *Protrahit moras.*] Senec. in Thyeſt. ℣ſ. 15. & ſeqq.

Deſertor animæ, fortis in partem tui,
Omitte pœnas languidas longæ moræ,
Mortemque totam recipe. quid ſegnis traho? Sitzm.

3 *Impia vita.*] *Impia vivacitas* apud Quintilian. in Procem. lib. 6. Inſtitut. Orator. *Tunc igitur optimum fuit* (inquit) *in fauſtum opus, & quicquid hoc eſt in me infelicium litterarum, ſuper immaturum funus conſumpturis viſcera mea flammis injicere, neque hanc impiam vivacitatem novis inſuper curis fatigare.* Idem.

4 *Quid me felicem.*] Senec. in Agam. ℣ſ. 741.

Quid me vocatis ſoſpitem ſolam è meis
Umbræ meorum? Idem.

5 *Stabili non erat ille gradu.*] Prudentius in præfat. lib. 2. contra Symmachum:

Mortalem Deus increpat
Qui ſit non ſtabili fide. Idem.

6 *Styli officio deſignarem.*] Veteres, *ſignarem.* planè id germanum eſt. *Bern.*

7 *Viſa eſt mulier.*] Non abſimilis eſt Prodicianæ virtutis pictura apud Xenophontem ἀπομνημονευμάτων lib. II. Sed eadem apud Philonem expreſſius lib. Μίσθωμα πόρνης εἰς τὸ ἱερὸν μὴ προσδέχεσθαι. Recteque hic Philoſophia conſolatrix inducitur; *quæ ubi pectore recepta eſt hominum, inhoneſto atque inutili affectu diſpulſo, totos in ſolido virtutis munimento confirmat, potentiores metu ac dolore faciens*, inquit Val. Max. l. III. c. III. Philoſophi enim eſt mentis morbos curare atque expellere: ἔργον γὰρ ἔχει οὐδὲν ἄλλο ἢ ἑαυτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν κατὰ φύσιν ἀνθρώπῳ προσήκοντα βίον ἀποκαθαίρειν. κοινός τε πάντων ἔσται πατὴρ καὶ παιδαγωγὸς, διορθωτής τε καὶ σύμβουλος καὶ κηδεμονικὸν πᾶσιν ἑαυτὸν παρέχων, καὶ συνεργὸς ἂν παντὸς ἀγαθοῦ. τοῖς μὲν εὐημεροῦσι συνηδόμενος, τοῖς δὲ λυπουμένοις συνταλαιπωρῶν καὶ παραμυθούμενος αὐτούς. *Nec enim aliud munus ejus erit*, inquit Simplicius in Epict. Enchirid. c. XXXI. *quam & ſeſe & alios ita repurgare, ut vitam naturæ humanæ convenientem agant, omniumque communis pater erit & pædagogus, & corrector, & conſiliarius, ſeque curatorem præbebit omnium, & adjutor erit omnis boni. Congratulabitur iis quibus res ſecundæ ſunt, vicem dolebit calamitoſorum, eoſque conſolabitur.* Nec alium olim ob uſum proceribus, ut Pericli Anaxagoras, Alexandro Antiſthenes, Lyſis Pythagoræus Epaminondæ, Scipioni Panætius, Athenodorus & Apollonides Stoici

admodum vultus, [1] oculis ardentibus, & [2] ultra communem hominum valentiam perſpicacibus, [3] colore vivido, atque [4] inexhauſti vigoris, quamvis ita ævi plena foret, ut nullo modo noſtræ crederetur ætatis. Statura diſcretionis ambiguæ. nam nunc quidem ad communem ſeſe hominum menſuram cohibebat; nunc verò [5] pulſare cælum ſummi verticis cacumine videbatur: quæ cùm caput altiùs extuliſſet, ipſum etiam cælum penetrabat, reſpicientiumque hominum fruſtrabatur intuitum. Veſtes erant tenuiſſimis filis, ſubtili artificio, indiſſolubilique materiâ perfectæ; quas, uti poſt eadem prodente cognovi, ſuis manibus ipſa texue-

Stoici ac Demetrius Peripateticus Catoni, Athenodorus alter Auguſto, Licinio Silano Heliodorus, Bareæ Sorano Egnatius Celer, Pæto Thraſeæ Demetrius Cynicus, Epaphrodito Epictetus, Canio Julio ſuus, Juliano Cæſ. Salluſtius ac Maximus, magniſque aliis viris Philoſophi in familia erant. qui eos in ipſo vitæ curſu præceptis ſapientiæ inſtituerent; & inſtante morte, labantem aut certè nutantem animum contra vim fortunæ & fati neceſſitatem firmarent. *Vallin.*

1 *Oculis ardentibus.*] Virg. 4. Georg. de Proteo:

Ardentes oculos intorſit lumine glauco.

Oculis ardentibus &c. *atque inexhauſti vigoris.*] In Panegyr. Maxim. & Conſtant. dicto: *Te vero in quo adhuc iſtæ ſunt integræ ſolidæque vires, hic totius corporis vigor, hic imperatorius ardor oculorum, immaturum otium ſperaſſe miramur.* Q. Curtius lib. 10. de Alexandro extincto: *Ut tandem curare corpus exanimum amicis vacavit, nulla tabe, ne minimo quidem livore corruptum videre, qui intraverant. Vigor quoque, qui conſtat ex ſpiritu, non deſtituerat vultum.* Sitzm.

2 *Ultra communem hominum valentiam.*] Plin. Epiſt. lib. VIII. Ep. ult. *Longeque valentior amor ad obtinendum quod velis.* Noſter lib. III. Proſa IX. *Sed hoc modo ne ſufficientia quidem contingit ei quem valentia deſerit.* Et l. IV. Proſa II. *defuiſſe valentiam dubitare non poſſis:* idem valet quod *potentia ῥώμη.* Romanæ urbis etymon ſanè hinc derivant veteres. Solinus c. II. *Sunt qui videri velint Romæ vocabulum ab Evandro primùm natum, cùm oppidum ibi offendiſſet, quod extructum antea Valentiam dixerat juventus Latina: ſervataque ſignificatione impoſiti priùs nominis, ῥώμην Græcè Valentiam nuncupatam.* Adi Feſtum in Roma. *Bern.*

3 *Colore vivido, atque inexhauſti vigoris, quamvis ita ævi plena foret.*] Sic diſtingue ex MSS. *colore vivido, atque inexhauſti vigoris. Quamvis ita ævi p. f.* Sitzmannus.

4 *Inexhauſti vigoris.*] Auſonius ad Paulinum:

—— noſtra ſenectus
Servat inexhauſtum, tibi gratificata, vigorem. Idem.

5 *Pulſare cœlum ſummi verticis cacumine videbatur.*] Horat. I. Carm. Od. I.

Quod ſi me Lyricis vatibus inſeris
Sublimi feriam ſidera vertice.

Martialis lib. 8. Epig. 36.

Hæc Auguſte tamen, quæ vertice ſidera pulſat,
Par domus eſt cælo, ſed minor eſt Domino. Idem.

texuerat. quarum ſpeciem, veluti fumoſas imagines ſolet, caligo quædam neglectæ vetuſtatis obduxerat. [1] Harum in extremo margine Π, in ſupremo vero Θ legebatur intextum. Atque inter utraſque litteras, in ſcalarum modum, [2] gradus quidam inſigniti videbantur, quibus ab inferiore ad ſuperius elementum eſſet adſcenſus. Eandem tamen veſtem violentorum quorundam ſciderant manus, & particulas, quas quiſque potuit, abſtulerant. Et dextera quidem ejus libellos, ſceptrum verò ſiniſtra geſtabat. Quæ ubi [3] poëticas Muſas

1 *Harum in extremo margine π, in ſupremo vero θ legebatur intextum.*] Practicam intelligit Philoſophiam & Theoricam. De utraque vide B. Auguſtin. l. 8. de Civit. Dei, cap. 4. Illam *Activam*, hanc *Speculativam* vocat Caſſiodorus, 1. Variar. Epiſt. 45. Aliter vero alii (ut Cicero & Apulejus) Philoſophiam partiuntur. Ex quibus Cicero lib. 1. Acad. Quæſt. ſic ait: *Fuit jam à Platone accepta philoſophandi ratio triplex. Una de vita & moribus: altera de natura & rebus occultis: tertia de diſſerendo, & quid verum & quid falſum, quid rectum in oratione pravumve, quid conſentiens, quid repugnans, judicando.* Et idem lib. 5. Tuſcul. Quæſt. ubi triplicem hunc animi fœtum ait exiſtere; quorum *unus* ſit *in cognitione rerum poſitus & in explicatione naturæ: alter in deſcriptione expetendarum fugiendarumve rerum: tertius in judicando, quid cuique rei ſit conſequens, quid repugnans; in quo ineſt omnis tum ſubtilitas diſſerendi, tum veritas judicandi.* Idem.

Π. Θ.] Deſignari his elementis Philoſophiam πρακτικὴν καὶ θεωρητικὴν, *activam & contemplativam* certum eſt. Hæc enim eſt apud Platonicos totius tum vitæ, tum philoſophiæ diviſio, quam utramque qui complectitur, is demum Sapiens eſt. Hæc ἐν τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας, *in veritatis cognitione*, verſatur, quod τὰ νοητὰ καὶ τὸ θεῖον, *intelligibilia ipſamque divinitatem* intelligat. Illa verò ἐν ταῖς πράξεσι τὰ ὑπαγορευόμενα ἐκ τοῦ λόγου, *in iis rebus agendis, quas recta ratio præſcribit*, hoc eſt in exercitatione virtutum. Unde Hierocles in carm. Pyth. ſcribit, Ὅτι ἡ μὲν πρακτικὴ φιλοσοφία διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν φύσεως ἄνθρωπον ἀγαθὸν ἀποτελεῖται. ἡ δὲ θεωρητικὴ εἰς ὁμοιότητα Θεοῦ καθίστησι νοῦ καὶ ἀληθείας ἐλλάμψει, *philoſophiam, quæ verſatur in agendo, virtutum vi hominem probum efficere. quæ autem in contemplando, illuſtratione mentis atque veritatis Deo ſimilem reddere.* Hinc eidem, fit homo primum ἀγαθὸς, deinde θεός. Quam Platonis ſententiam exponit tum idem Hierocles procemio aurei commentarii, tum Alcinous εἰσαγωγῆς cap. 11. Nihil enim hoc toto opere aliud ferè Boëtius quam Πλατωνίζει: quamquam ea quoque diviſio Ariſtotelis ſit ac Theophraſti, ut exponit Plutarchus procemio lib. 1. de placit. philoſophor. Et noſter Boëtius præfatione in Porphyrii εἰσαγωγὴν doctiſſima. *Vallinus.*

2 *Gradus quidam.*] Eos recenſet idem Hierocles commentario illo aureo in Pythagor. aurea carmina; ea præſertim quorum initium eſt:

Μὴ δ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι.

Quibus vero gradibus Chriſtiani ad ſapientiam, hoc eſt ad Deum contemplandum, perveniant, docet D. Auguſtinus lib. 11. de doctrina Chriſt. cap. VII. & lib. IV. de Trinit. cap. 1. *Idem.*

3 *Poëticas Muſas.*] Quas Philoſophia

Muſas vidit, noſtro aſſiſtenteis toro, fletibuſque meis verba dictanteis,[1] commota paulliſper, ac torvis inflammata luminibus, Quis, inquit, has ſcenicas meretriculas ad hunc ægrum permiſit accedere? quę dolores ejus non modò nullis remediis foverent, verùm dulcibus inſuper alerent venenis? [2] Hæ ſunt enim quæ infructuoſis affectuum ſpinis, uberem fructibus rationis ſegetem necant, hominumque menteis aſſuefaciunt mor-

phia è conſpectu ſuo fugat, quia, ut inquit Plato lib. x. de rep. *παλαιὰ μέν τις διαφορὰ φιλοσοφίᾳ τε καὶ ποιητικῇ*, *vetus eſt Philoſophiæ & Poëtices diſſenſio.* Quod nimirum Poëtæ in movendis ad voluptatem affectibus toti ferè ſint, quos rectæ rationi ſubjicere philoſophiæ præcipuum officium eſt. Neque alia de cauſa Poëſim è ſua civitate pellit ibidem Plato, ait enim, *εἰ δὲ τὴν ἡδυσμένην μοῦσαν παραδέξῃ ἐν μέλεσιν ἢ ἔπεσιν ἡδονή σοι καὶ λύπη ἐν τῇ πόλει βασιλεύσετον, ἀντὶ νόμου τε καὶ τοῦ κοινῇ δόξαντος ἀεὶ εἶναι βελτίστου λόγου*, *Si autem voluptuoſam Muſam in canticis & carminibus acceptaveris, voluptas in civitate ac dolor, legis & ejus, quod ſemper optimum viſum eſt, rationis videlicet loco, dominabuntur.* Hinc eas noſter *Scenicas meretriculas* vocat, hoc eſt, molli, ſcenico & ad voluptatem comparato habitu cultuque comptas, ut qui Philoſophiam non deceat. Philonis quoque Virtus ad Voluptatem, *Τὴν περίεργον καὶ μάχλον καὶ μυθολόγον εἶδον ἡδονὴν τραγικώτερον ἐνεσκευασμένην, καὶ λιπαρῶς θαμινά σοι προσομιλοῦσαν*, *Hanc aſpicio præſtigiatricem, impudicam & nugatricem ſplendidè ac ſcenicè ornatam blanditiis te aggredi.* Unde in Gorgia ait, Poëſim, Rhetoricam, Sophiſticen eſſe *κολακείας* *adulationes*, *ὅτι τοῦ ἡδέος στοχάζεται ἄνευ τοῦ βελτίστου*, *quod* earum unaquæque *nulla optimi habita ratione ad voluptatem tanquam ſcopum tendat.* Quamquam Poëſim quoque in eodem de rep. libro in rep. admittit ac laudat, eam videlicet quæ *ὕμνους θεοῖς καὶ ἐγκώμια*, *hymnos in deos, &* fortium illuſtriumque virorum *laudationes* continet. Quod ille ab Heſiodi *θεογονίᾳ* acceperat, ubi officium Poëtæ materiemque ſic illi præſcribit,

——— *αὐτὰρ ἀοιδὸς*
Μουσάων θεράπων κλεῖα προτέρων ἀνθρώπων
Ὑμνήσῃ, μάκαράς τε θεοὺς οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν.
——— *nempe Poëta*
Res priſcorum hominum claras, divoſque beatos,
Summo ſtellantis regnant qui in culmine Olympi
Cantarit, famulus Muſarum.

Quam dialogo *Ἴων* multis ſummiſque laudibus effert idem Plato. *Vall.*

1 *Commota pauliſper.*] Ex decoro, neque enim decuit Philoſophiam diu iraſci. benè Ariſtoteles: *τὸν σοφὸν μετριοπαθῆ μὲν εἶναι, ἀπαθῆ δὲ μὴ εἶναι*, *Sapientem mediocres affectus habere, nullos non habere.* Bern.

2 *Hæ ſunt enim quæ infructuoſis.*] Pontius Paulinus ad Auſonium, de Poëtis aliiſque Ethnicorum ſcriptoribus:

Qui corda falſis atque vanis imbuunt:
Tantumque linguas inſtruunt,
Nihil adferentes, ut ſalutem conferant:
Quod veritatem detegat.
Quid enim tenere vel bonum aut verum queant,
Qui non tenent ſummum caput,
Veri bonique fomitem, & fontem Deum?
Quem nemo niſi in Chriſto videt.

Sitzm.

morbo, non liberant. [1] At ſi quem profanum, uti vulgò ſolitum vobis, blanditiæ veſtræ detraherent, minùs moleſtè ferendum putarem. nihil quippe in eo noſtræ operæ læderentur. [2] hunc verò Eleaticis, atque Academicis ſtudiis innutritum? [3] Sed abite potiùs Seirenes uſque in exitium dulces, meiſque eum Muſis curandum, ſanandumque relinquite. His ille chorus increpitus, dejecit humi mæſtior vultum, confeſſuſque rubore verecundiam, limen triſtis exceſſit. At ego, cujus acies lacrymis merſa caligarat, [4] ne dignoſcere poſſem, quænam hæc eſſet mulier tam imperioſæ auctoritatis, obſtupui, viſuque in terram defixo, quidnam dein-

1 *At ſi quem profanum, uti vulgo ſolitum, nobis blanditiæ veſtræ detraherent.*] MSS. *At ſi quem profanum, uti vulgo ſolitum vobis, blanditiæ veſtræ detraherent.* Idem.

2 *Hunc verò Eleaticis atque Academicis ſtudiis attigiſtis enutritum?*] Reſtitui ex ſcriptis inſigni Apoſiopeſi: *Hunc verò Eleaticis atque Academicis ſtudiis enutritum? Sed abite potiùs.* Theodor. l. 11. de Princ. *Gens verò Philoſophorum, qui apud nos Eleatici nominantur, à Xenophane atque altiùs initium ducens.* vide, ſi pretium operæ tibi, Clem. 1. Stromat. Euſeb. x. de præparatione Euangelica. *Bern.*

Eleaticis ſtudiis.] Dialecticis. Zeno ex Elea Lucaniæ urbe, quæ poſt Silarim juxta ſinum Poſſidoniatem ſita eſt, fuit oriundus. Hic ipſe fuit inventor primus Dialecticæ. Diog. Laërt. in Procem. Alexander ab Alex. lib. 1. cap. 30. *Sitzm.*

Academicis.] Platonicis, quibus Boëthius fuit addictiſſimus. *Academicis ſtudiis attigiſtis enutritum.*] MSS. & Edit. Flor. non habent voculam *attigiſtis* & pro *enutritum* ponitur *innutritum*, quæ lectio præſtabilior. Apulejus lib. iv. Metam. *Omnibus delitiis innutrita.* de virgine captiva loquitur. *Idem.*

Eleaticis atque Academicis.] *Eleaticis*, hoc eſt, iis quæ pertinent ad Dialecticam, cujus inventor fuit Zeno Eleates, quam multi coluere, & præcipuè [cujus libros tranſtulit commentatuſque eſt Boëtius] Ariſtoteles, qui in ea excelluit. Cicero lib. 1. de oratore, refert *multo plura* de arte dicendi *Ariſtotelem, quàm omnes dicendi magiſtros dixiſſe, multoque meliora*. Is enim, ut Symmachi lectiſſimis verbis utar, *naturam benè loquendi, in artem redegit.* Cum igitur non ſolùm univerſam Dialecticam Ariſtotelis, quùm interpretationibus, tum commentariis illuſtrarit, ſed ad eam enucleandam multa ipſe pepererit, jure per Eleatica ſtudia, Dialecticam ſeu λογικὴν, diſſerendi rationem intelligas. *Academicis*, iis ſcilicet, quæ ex Platonis Platonicorumque libris hauſerat, quibus addictiſſimus fuit. Cui enim dubium eſt Platonicos, Academicos vocari? *Vallin.*

3 *Sed abite Seirenes uſque in exitium dulces.*] Pindarus Olymp. Od. 1. ſcribit *Poëticen omnia facere, quæ* μείλιχα *ſint hominibus.* Sitzm.

4 *Ne dignoſcere poſſem, quænam &c.*] MSS. *Nec dignoſcere.* Ita in vetuſtiſs. membranis Vegetii lib. 3. cap. 5. legitur: *Sunt & alia multa* (al. *muta*) *ſigna, quæ Dux belli in equis, aut indumentis, & in ipſis armis, ut dinoſcatur hoſtis, præcepit cuſtodiri.* Idem.

1 *Tum*

deinceps eſſet actura, exſpectare tacitus cœpi. [1] Tum illa propius accedens, in extrema lectuli mei parte conſedit, meumque intuens vultum luctu gravem, atque in humum mærore dejectum, [2] his verſibus de noſtræ mentis perturbatione conqueſta eſt.

METRUM II.

[3] Heu, quàm præcipiti merſa profundo
Mens hebet, & , propriâ luce relictâ,
[4] Tendit in externas ire tenebras,
Terrenis quoties flatibus aucta
Creſcit in immenſum noxia cura!
Hic quondam cælo liber aperto
[5] Suetus in ætherios ire meatus,
[6] Cernebat roſei [7] lumina ſolis,
Viſebat gelidæ [8] ſidera lunæ,
[9] Et quæcunque vagos ſtella recurſus

Exer-

1 *Tum illa propius accedens.*] MSS. Erfurt. omittit voculam, *illa*. Sitzm.

2 *His verſibus de noſtræ mentis perturbatione conqueſta eſt.*] MS. Erfurt. *His verbis d. n.* &c. *Idem.*

3 *Heu quam præcipiti merſa profundo.*] Lactantius de reſurrect. Dom. die:
Qui genus humanum cernens merſum eſſe profundo. Idem.

4 *Tendit in externas ire tenebras.*] Prudent. περὶ στεφάνων Hym. I.
Abſit ut cæleſtis ignis ſe tenebris miſceat.
vid. quæ not. ad Metr. 9. lib. 3. ℣ſ. 25. *Idem.*

5 *Suetus in ætherios ire meatus.*] Apul. in principio lib. De Mundo: *Homines philoſophiam Ducem nacti, ejuſque inventis imbuti, animo peregrinari auſi ſunt per cæli plagas, his itineribus, quæ exploratione acuminis ſui pervia ſapientiæ, ſolis cogitationibus viderant.* Idem.

6 *Cernebat roſei lumina ſolis.*] Senec. in Oct. ℣ſ. 378.
Cælum intueri, Solis & currus ſacros,
Mundique motus, Solis alternas vices,
Orbemque Phœbes, aſtra quem cingunt vaga,
Lateque fulgens ætheris magni decus.
Diog. Laërt. libro 2. de Anaxagora: ἐρωτηθεὶς ποτὲ εἰς τί γεγέννηται, Εἰς θεωρίαν (ἔφη) ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ οὐρανοῦ. Vid. quæ not. ad Carm. ult. lib. 5. *Idem.*

7 *Lumina ſolis.*] Val. Flacc. lib. 5. Solem vocat *Æternum lumen*:
—— non aliter quam ſi radiantis adiret
Ora Dei, veraſque æterni luminis arces;
Tale jubar per tecta micat ——
De diverſis vero nominibus Solis ejuſque magnitudine vid. Macrob. in ſomn. Scip. lib. I. cap. 20. *Idem.*

8 *Sidera Lunæ.*] Manil. lib. 2.
—— nunc ſidera Lunæ
Mota tenens ——
Q. Curt. lib. IV. de Reb. Geſt. Alexandri Magni: *Prima fere vigilia Luna deficiens primum nitorem ſideris ſui condidit. Deinde ſanguinis colore ſuffuſo; lumen omne fœdavit.* Quid inter ſtellam & ſidus interſit, docet Macrob. l. I. in ſomn. Scip. c. 14. Lactant. lib. 2. Div. Inſtit. cap. 5. *Illi Solem & Lunam: vos etiam ſidera Deos putatis.* Idem.

9 *Et quæcunque vagos ſtella rec.*] Seneca in Herc. Fur. v. 125.

—— nox

Exercet, varios flexa per orbeis,
Comprenſam in numeris victor habebat.
[1] *Quin etiam cauſſas, unde ſonora*
[2] *Flamina ſollicitent æquora Ponti,*
Quis volvat ſtabilem ſpiritus orbem,
Vel cur Heſperias ſidus in undas
Caſurum rutilo ſurgat ab ortu:
Quid veris placidas temperet horas,
[3] *Ut terram roſeis floribus ornet:*
[4] *Quid dedit ut pleno fertilis anno*
[5] *Autumnus gravidis influat uvis,*

Rimari

— nox victa vagos
Contrahit ignes —

Quintilian. Declam. v. *Alia toto ſparſa cælo vagos curſus certis emetiuntur erroribus.* Vide Apulei. de Mundo & de Deo Socratis, ubi Planetas ab imperitis *Vagas ſtellas* appellari aſſerit. At Macrob. in ſomn. Scip. lib. 1. cap. 18. non ſolum manifeſtiſſimam rationem, ſed viſum quoque ipſum monſtrare, quod Planetæ errent, firmis probat rationibus. Ut porro hoc tralaticie addam, videtur mihi Boëthius illorum accedere opinioni, qui Sole & Luna excluſis, quinque duntaxat ſtellas in errantium cenſum venire voluerunt. Diog. Laërtius in Platone: Πρὸς χρόνου γένεσιν, ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ τὰ πλανώμενα γενέσθαι. ὅπως δὲ διάδηλος τοῦ οὐρανοῦ ᾖ ἀριθμὸς, καὶ μετάσχῃ τὰ ζῶα ἀριθμοῦ, τὸ τοῦ ἡλίου φῶς ἀνάψαι τὸν θεόν. εἶναι δὲ ὑπὲρ μὲν τὸν τῆς γῆς κύκλον σελήνην, ἐν δὲ τῷ ἐχομένῳ ἥλιον, ἐν δὲ τοῖς ἐπάνω τοὺς πλανήτας. quæ hauſiſſe liquet Diogenem ex Platonis Timæo. Macrob. lib. 2. in ſom. Scip. cap. 10. *Ut omnis latitudo qua Sol cum quinque vagis & Luna ultro citroque diſcurrunt habeat ſubjecti humoris alimoniam.* Alia vid. in Collectan. Jani Duſæ filii ad Propert. Eleg. 1. lib. iv. *Sitzm.*

1 *Quin etiam cauſſas.*] Manil. lib. 1.
Cur imbres ruerent, ventos quæ cauſſa moveret
Pervidit. — Idem.

2 *Flamina ſoll. æq. P.*] Arnobius lib. 1. Adv. Gentes, *Flaturas* nominat. *Quid enim ſi hoc pacto navigationis cupidiſſimus conqueratur ventos jam diu non eſſe, & cæli conquieviſſe flaturas?* Et lib. 6. *Aëris fluores. Intelligimus omnes ventos aëris eſſe fluores, pulſos & mundanis rationibus concitatos.* Valer. Flacc. lib. 3.
Flamina conticuere; jacet ſine flatibus æquor. Idem.

3 *Ut terras roſeis floribus ornet.*] MSS. *Ut terram roſ. f. o.* Idem.

4 *Quis dedit ut pleno f. a.*] MS. Erfurt. *Quid dedit ut p. f. a.* — Idem.

5 *Autumnus gravidis influat uvis.*] Stat. 1. Sylvar.
Et multo gravidus mero December.
Claudian. de Laudib. Stilic. l. 2. ℣ſ. 466.
— autumni maturet gramina Virgo,
Lenior & gravidis allatret Sirius uvis.
Autumnum pro ipſo fructu autumnali poſuit Ovid. 9. Met. Fab. 1.
Inceſſit, totumque tulit prædivite cornu
Autumnum —
Item Seneca Thyeſt. ℣ſ. 167.
— totus in arduum
Autumnus rapitur, ſylvaque mobilis.
Muſtulentæ Autumni delitiæ Apul. l. 9
Dicitur & *Autumnitas*, quo nomine uſi veteres. Vide Notas eruditiſſ. Joh. à Wouwern ad Minutium Felicem, & Miſcellanea Franciſci Jureti, ad lib. 3. Symmachi, Epiſt. 23. *Idem.*

1 *La-*

Rimari ſolitus, atque [1] *latentis*
Naturæ varias reddere cauſſas.
Nunc jacet effeto lumine mentis,
Et preſſus gravibus colla catenis,
[2] *Declivemque gerens pondere vultum,*
Cogitur, heu, ſtolidam cernere terram.

PROSA II.

Sed medicinæ, inquit, tempus eſt, non querelæ. Tum verò totis in me intenta luminibus; Tune ille es, ait, qui noſtro quondam lacte nutritus, noſtris educatus alimentis, in virilis animi robur evaſeras? Atqui talia contuleramus arma: [3] quæ niſi prius abjeciſſes, [4] invicta te firmitate tuerentur. Agnoſciſne me? Quid taces? pudore, an ſtupore ſiluiſti? mallem pudore; ſed te, ut video, ſtupor oppreſſit. Cumque me non modò tacitum, ſed elinguem prorſus, mutumque vidiſſet, admovit pectori meo leniter manum. &, Nihil, inquit, periculi eſt; [5] lethargum patitur, communem illuſarum mentium morbum. Sui paulliſper oblitus eſt; recordabitur facilè, ſiquidem nos ante cognoverit. quod ut poſſit, paulliſper lumina ejus, mortalium rerum nube

1 *Latentis Naturæ varias reddere cauſſas.*] Eadem fere ſcribit de Archimede Silius Ital. lib. 14. Et Lucret. lib. 1. de Epicuro:

Virtutem irritat animi, confringere ut arta
Naturæ primus portarum clauſtra cupiret. Idem.

2 *Declivemque gerens pondere vultum.*] Prudent. in Hamartig.

Nam quia Naturam tenuem declivia vitæ
Pondera non reprimunt —

Vid. quæ not. ad ỳſ. 5. Met. lib. 4. *Idem.*

3 *Quæ niſi prius abjeciſſes.*] MSS. *Quæ niſi prior abjeciſſes.* Idem.

4 *Invicta te firmitate tuerentur.*] P. Syrus;

Non eripit fortuna, niſi quod & dedit. Idem.

5 *Lethargum patitur.*] Horat. Serm. 2. Sat. 3.

— *lethargo grandi eſt oppreſſus* —

De hoc morbo præter Lucret. lib. 3. Q. Serenus, cap. 56.

Denique nonnunquam ſomno ſic membra gravantur,
Ut conjungatur lecto ſopor altus acerbo.

Et Cornel. Celſus, lib. 3. cap. 20. *Alter quoque morbus eſt aliter phrenetico contrarius. In illo difficilis ſomnus, prompta ad omnem audaciam mens eſt: at in hac marcor, & inexpugnabilis pæne dormiendi neceſſitas, λήθαργος Græce nominatur. atque id quoque genus acutum eſt, & niſi ſuccurritur, celeriter jugulat.* Idem.

1 *Ocu-*

be caligantia, tergamus. Hæc dixit, [1] oculoſque meos fletibus undanteis, contracta in rugam veſte, ſiccavit.

METRUM III.

Tunc me [2] diſcuſſâ liquerunt nocte tenebræ,
Luminibuſque prior rediit vigor:
[3] Ut cùm præcipiti glomerantur ſidera [4] Coro,
Nimboſiſque polus ſtetit imbribus,
Sol latet, ac nondum cælo venientibus aſtris,
Deſuper in terram nox funditur.
Hanc ſi Threïcio [5] Boreas emiſſus ab antro
Verberet, [6] & clauſum reſeret diem,
Emicat, & ſubito vibratus lumine Phœbus,
Miranteis [7] oculos radiis ferit.

PROSA

1 *Oculoſque meos ſiccavit.*] Propert. lib. 3. Eleg. 5.
Humidaque impreſſa ſiccabat lumina lana. Sitzm.

2 *Diſcuſſa nocte.*] Senec. in Herc. Oet. ℣ſ. 1707.
—— nube diſcuſſa diem
Pande ——
Claudian. De Laudib. Stilic. l. 2. ℣ſ. 11.
—— vultuque ſereno
Diſcuſſis tenebris in lucem ſæcula fudit.
Min. Felix in Octavio: *Et cum diſcuſſa caligine de tenebrarum profundo in lucem Sapientiæ & Veritatis emergerem, non reſpuit comitem, ſed quod eſt glorioſius præcucurrit.* Apulejus Metam. lib. 2. *Nocte diſcuſſa ſol novus diem fecit.* Idem.

3 *Ut cum præcipiti.*] Senec. in Hippolyto, ℣ſ. 734.
Fugit inſanæ ſimilis procellæ
Ocyor nubes glomerante Coro.
Virgil. 1. Georg.
Sæpe etiam immenſum cœlo venit agmen aquarum,
Et fœdam glomerant tempeſtatem imbribus atris
Collectæ ex alto nubes ——
Silius Ital. lib. 3.
Interdum adverſo glomeratus turbine Corus
In media ora nives fuſcis agit horridus alis. Idem.

4 *Corus.*] Eſt idem qui *Caurus*. Nam & *ploſtrum* & *plauſtrum*: *cloſtrum* & *clauſtrum* dixere veteres. Apulejus de Mundo: *Caurus Græcè* ἀργέϛης *vocatur, is eſt adverſus Aquiloni.* Idem.

5 *Boreas.*] Apulejus de Mundo: *Qui ab æſtiva & ſolſtitialis Orientis meta venit* βορέας *Græce, Latinè Aquilo nominatur. Hinc* αἰθρηγενέτην, *quod ſit alias ſerenus, Homerus ait: Boream vero* ἀπὸ τῆς βοῆς, *quod non ſine clamore ſoleat intonare.* Agellius lib. 2. cap. 22. *Boream putant dictum* ἀπὸ τῆς βοῆς, *quoniam ſit violenti flatus & ſoni.* De honore iſti vento ab Athenienſibus, Thuriis, Megalopolitis exhibito habes apud Ælian. lib. 12. Var. Hiſt. cap. 61. *Idem.*

6 *Et clauſum reſeret diem, Emicat.*] Martianus Capella lib. 1. de Phœbo: *Atque idem pallio rutilante, ac reſerato ſtellantis poli limine, Sol repente clarus emicuit.* Idem.

7 *Oculos radiis ferit.*] Ennius 1. Ann.
Exin candida ſe radiis dedit iſta foras lux.
Silius lib. 3. in fine:
—— majorque repente
Lux oculos ferit —— Idem.

1 *Hauſi*

PROSA III.

Haud aliter triſtitiæ nebulis diſſolutis, [1] hauſi cælum, & ad cognoſcendam medicantis faciem mentem recepi. Itaque, ubi in eam deduxi oculos intuitumque defixi, reſpicio nutricem meam, [2] in cujus ab adoleſcentia Laribus obverſatus fueram, Philoſophiam. Et quid, inquam, tu in has exſilii noſtri ſolitudines, ô omnium magiſtra virtutum, [3] ſupero cardine delapſa veniſti? [4] an ut tu quoque mecum rea falſis criminationibus agiteris? An, inquit illa, te, alumne, deſererem, [5] nec ſarcinam quam mei nominis invidiâ ſuſtuliſti, communicato tecum labore partirer? Atqui Philoſophiæ fas non erat, incomitatum relinquere iter innocentis. meam ſcilicet criminationem vererer, &, [6] quaſi novum aliquid acciderit, perhorreſcerem? Nunc enim primùm cenſes apud improbos mores laceſſitam periculis eſſe ſapientiam? Nonne apud veteres quoque, [7] ante noſtri Platonis ætatem, magnum ſæpe cer-

1 *Hauſi cælum.*] Q. Curt. libro 5. de Reb. geſtis Alex. *Alium domi eſſe cæli hauſtum, alium lucis aſpectum.* Sitzm.

2 *In cujus ab adoleſcentia laribus verſatus.*] Probè ſcripti: *laribus obverſatus.* Bern.

In cujus ab adoleſcentia laribus verſatus fueram.] MSS. *laribus obverſatus fueram.* Sitzm.

3 *Supero cardine delapſa.*] Vetus: *ſuperno cardine*, quod non diſplicet. *Bern.*

Supero cardine delapſa.] Themiſtius orat. 1. Σωκράτης δ' ἐκεῖνος ὁ Σωφρονίσκε θείᾳ μοίρᾳ μόνῃ παραγενέσθαι ἐς ἀνθρώπους, *Socrates* denique *Sophroniſci* ille filius *divina duntaxat ſorte* Philoſophiam *in hominum genus delapſam fuiſſe teſtatus eſt*; In Sophiſta Platonis ubi & Prodicus ſapiens θεῖος dicitur. Quod ſit nimirum (ut ait rex Indorum Phraotes apud Philoſtr. in vita Apollonii l. II. cap. XII.) θειότατον τῶν κατ' ἀνθρώπους, *omnium, quæ ſunt apud homines, diviniſſimum.* Seneca epiſt. xc. *Quis dubitare, mi Lucili, poteſt, quin deorum immortalium munus ſit, quod vivimus: Philoſophiæ, quod benè vivimus? Itaque tanto plus nos debere huic quam diis, quanto majus beneficium eſt bona vita, quam vita?* Quid enim cœleſtius, aut ad deos propius accedit, quam homo omnia cum recta ratione faciens. *Vall.*

4 *An ut tu quoque mecum rea falſis criminationibus agiteris.*] MSS. Rittershuſii: *agitaris.* forte, (quod etiam in Gloſſ.) *agitareris.* Sitzm.

5 *Nec ſarcinam.*] MSS. Rittersh. *ne ſarcinam.* Idem.

6 *Quaſi novi aliquid acciderit, perhorreſcerem.*] MSS. Rittersh. plenius: *quaſi novi aliquid acciderit, ſic perhorreſcerem.* Idem.

7 *Ante noſtri Platonis æſtatem.*] Solone, Anaxagora & Pythagora in exilium actis: Zenone verò Eleate aliiſque optimis viris morte damnatis. *Vall.*

[1] certamen cum ſtultitiæ temeritate certavimus? eodemque ſuperſtite, præceptor ejus Socrates injuſtæ victoriam mortis me adſtante promeruit? [2] Cujus hereditatem cum deinceps Epicureum vulgus, ac Stoicum, ceterique pro ſua quiſque parte raptum ire molirentur, meque reclamantem, renitentemque, [3] velut in partem prædæ, traherent, veſtem, quam meis texueram manibus, diſciderunt, abreptiſque ab ea panniculis, totam me ſibi ceſſiſſe credentes, abiere. In quibus, quoniam quædam [4] noſtri habitus veſtigia videbantur, meos eſſe familiareis imprudentia rata, non nullos eorum profanæ multitudinis errore pervertit. [5] Quod ſi nec

1 *Certamen certavimus.*] Ita Homerus Iliad. γ. πόλεμον πολεμίζειν. *Pugnare pugnam* apud Plautum in Pſeudolo Act. 1. ſcen. 5.

Prinſquam iſtam pugnam pugnabo, ego etiam prius
Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem.

Gaudet autem noſter Boëtius hac verborum figuratione, nam & infra lib. 2. Proſ. 1. dixit, *Ludere ludum*, & lib. eod. Proſ. 5. *Ornare ornamentis.* Græcis maxime familiare hoc loquendi genus eſſe docet C. Rittersh. ad Oppianum. *Sitzm.*

2 *Cujus hereditatem.*] Huic loco non abſimilis habetur apud Philoſtr. vitæ Apollonii lib. II. cap. XII. ubi Phraotes Indorum rex ait, Τοὺς δὲ πολλοὺς ὥσπερ σκυλεύοντας αὐτὸ ἑτέρων, περιβεβλῆσθαί τι αὐτὸ ἀναρμόστως, καὶ σοβεῖν ἀλλοτρίαν ἐσθῆτα ἐπισύροντας. Et mox, Τὸ δὲ αἴτιον, νόμοι ὑμῖν οἶμαι εἰσιν. εἰ μὲν τὸ νόμισμα παραφθείροι τις, ἀποθνήσκειν αὐτόν. καὶ παιδίον, εἴ τις παρεγγράφοιτο ἢ οὐκ οἶδ᾽ ὅ, τι ἐπὶ τούτῳ. τοὺς δὲ τὴν φιλοσοφίαν ὑποβαλλομένους, ἢ παραφθείροντας, οὐδεὶς οἶμαι νόμος παρ᾽ ὑμῖν ἴσχει, οὐδὲ ἀρχὴ ἐς ἐπ᾽ αὐτοὺς τέτακται), *Plurimos autem apud vos eſſe audio, qui tanquam alienam rem* Philoſophiam *deprædantes, eaque tanquam veſte ineptè tamen ſe induentes, elati incedunt veſtem trahentes alienam. Hujus autem mali cauſam eſſe arbitror leges veſtras. Si quis enim numiſma adulterinum cuderit, capite plectitur: ſi quis etiam pupillum circumvenerit, aut aliud quidpiam fecerit ejuſmodi. Philoſophiæ verò ſimulatores aut corruptores, nulla ut audio apud vos lex coërcet, nec ullus huic rei magiſtratus præficitur.* Vall.

Cujus hereditatem.] Vide hac de re præter Diogenem Laërt. B. Auguſtinum lib. 8. De Civ. Dei cap. 7. & ibi Lud. Vivem. *Sitzm.*

3 *Velut in partem prædæ traherent.*] MS. Rittershuſ. *detraherent.* Idem.

4 *Noſtri habitus.*] Seneca epiſt. LV. *Adeo Philoſophia ſacrum quiddam eſt & venerabile, ut etiam ſi quid illi ſimile eſt, mendacio placeat.* Vall.

5 *Quod ſi nec Anaxagoræ fugam, nec Socratis venenum, nec Zenonis tormenta, quoniam ſunt peregrina* &c.] Minime erunt peregrina, ſi legatur Diog. Laërtius de vitis Philoſophorum. Nobis ſingulorum vitam fortunamque multis dictis jam recenſere, — *perdelirum eſſe videtur.* Sitzm.

Quòd ſi nec Anaxagoræ fugam.] Cùm quinque talentis multatus, exilioque ab Athenienſibus damnatus, Lampſacum profectus eſt, ubi & diem ſuum obiit. Adi Laërtium in Anaxagora. *Bern.*

Anaxagoræ fugam.] Nempe exilium, quod

nec Anaxagoræ fugam, nec Socratis venenum, [1] nec Zenonis tormenta, quoniam ſunt peregrina, noviſti; at

quod eſt φυγή, in quod Athenienſium decreto actus eſt. Sive fugam, quod ut alii volunt, ipſe ſua ſponte in exilium iverit. Vid. Diogen. Laërt. *Vall.*

1 *Nec Zenonis tormenta.*] Zenonem Eleatem intelligit, Dialecticæ inventorem. de cujus tormentis non eadem ſcriptores tradidere. Laërtius, cùm Learchum tyrannum ſeu ut alii volunt Diomedontem profligare voluiſſet, conſtantiſſimè tormentis omnibus reſtitiſſe, tandem ne dolore victus ſocios proderet, linguam dentibus præcidiſſe & in tyranni faciem expuiſſe ſcribit. eadem Cicero, Tuſc. quæſt. l. II. eadem Theodoritus de Græcarum affect. cur. l. VIII. Eraſthenem citans. Valerius verò, lib. III. c. III. Zeno Eleates, *Agrigentum,* inquit, *miſerabili ſervitute obrutum petiit, tanta fiducia ingenii ac morum ſuorum fretus, ut ſperaret & tyranno & Phalari veſanæ mentis feritatem à ſe deripi poſſe. Poſtquam deinde apud illum plus conſuetudinem dominationis, quàm conſilii ſalubritatem valere animadvertit; nobiliſſimos ejus civitatis adoleſcentes, cupiditate liberandæ patriæ inflammavit. cujus rei cùm indicium ad tyrannum manaſſet, convocato in forum populo, torquere eum vario cruciatus genere cœpit, ſubinde quærens quoſnam conſilii participes haberet. At ille nec eorum quempiam nominavit, & proximum quemque ac fidiſſimum tyranno ſuſpectum reddidit, increpitanſque Agrigentinis ignaviam ac timiditatem, effecit, ut ſubito mentis impulſu concitati, Phalarim lapidibus proſternerent. Senis ergo unius eculeo impoſiti non ſupplex vox, nec miſerabilis ejulatus, ſed fortis cohortatio, totius urbis animum fortunamque mutavit.* A quibus omnibus diverſum it Tertullianus Apologetico: *Zeno Eleates conſultus,* inquit, *à Dionyſio, quidnam Philoſophia præſtaret, quum reſpondiſſet contemptum mortis: flagellis tyranni objectus, ſententiam ſuam ad mortem uſque ſignabat.* Æſtuo profectò, nec cuneum reperio huic nodo. *Bern.*

Zenonis.] In cruciatus auctore & genere penitus variant auctores. Diogenes Laërtius [ex quo idem Suidas ſcripſit] in Nearchi tyranni os linguam præciſam conſpuiſſe; deinde ex Hermippo, illum in cavum lapidem injectum contuſumque fuiſſe inquit. Ab eo Val. Maximus diſſenit, qui lib. III. c. III. Phalaridis Agrigentinor. tyranni juſſu cruciatum refert, ut & Cicero, Anaxarchum Nicocreonti Cypriorum tyranno ad ultimum amputationem linguæ minitanti reſpondiſſe; *Non erit,* inquit, *effœminate adoleſcens, hæc quoque pars corporis mei tuæ ditionis, protinuſque dentibus abſciſſam & commanducatam linguam in os ejus ira patens exſpuit.* Tertullianus quoque ſub finem apologetici diverſum abit, *Zeno Eleates,* inquit, *conſultus à Dionyſio, quidnam philoſophia præſtaret, cum reſpondiſſet contemptum mortis, impaſſibilibus flagellis tyranni objectus, ſententiam ſuam uſque ad mortem ſignabat.* Credas omnes in id conſpiraſſe, ut diverſa ſcriberent. Sed is tamen nodus ſolvetur ſi diſtinctis illis patientiæ exemplis, pro comperto & certo maneat, ut certè ex Plutarcho lib. περὶ ἀδολεσχίας, Clemente Alexandrino IV. Στρωματέων, Theodoreto Ἑλληνικῶν παθημάτων ſerm. VIII. aliiſque conſtat, Zenonem, non alium quemquam, Eleam patriam dum in libertatem vindicare conatur, Nearchi tyranni juſſu cruciatum, inter tormenta *avulſam ſedibus linguam ſuam,* ut ait Amm. Marcellinus l. XIIII. *cum cruento ſputamine in oculos interrogantis Cyprii regis impegiſſe.* Anaxarchum verò, ut cum Laërtio omnes pœnè auctores affirmant, Nicocreontis Cyprii tyranni juſſu in pilam ſaxeam conjectum, ibique ferreis malleis cæſum, celebre hoc dictum geminaſſe, Πτίσσε, πτίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον, Ἀνάξαρχον δὲ οὐ πτίσσεις, *Tunde, tunde Anaxarchi capſam, Anaxarchum autem non tundis.* Vall.

[1] at Canios, at Senecas, at Soranos, quorum nec pervetuſta, [2] nec incelebris memoria eſt, ſcire potuiſti. [3] Quos nihil aliud in cladem detraxit, niſi [4] quod noſtris moribus inſtituti, ſtudiis improborum diſſimillimi videbantur. [5] Itaque nihil eſt quod admirere, ſi in hoc

1 *At Canios, at Senecas, at Soranos.*] Canii Julii viri magni conſtantiam in morte perferenda, deſcribit Seneca de Tranquillitate cap. XIV. ipſius Senecæ deplorandam mortem Annal. XV. Sorani viri illuſtris necem Annalium XVI. Tacitus refert. *Bern.*

At Canios, at Senecas, at Soranos.] *Canii Iulii* mortem conſtantiamque videre eſt apud Senecam lib. de tranquill. cap. XIV. ubi ſcribendum cenſet Lipſius *Canus*, non *Canius*. *Annæi Senecæ*, apud Suetonium in Nerone: veterem interpretem Juvenalis Satyr. V. Annalium Taciti XV. *Bareæ Sorani*, eorumdem Annalium XVI. *Vall.*

At Canios.] Canii Julii, quem *natrix Pop. Romani, Phaëtonque orbis terrarum C. Cæſar Caligula* eſt proſequutus, paſſim meminit Seneca philoſophus. *Sitzm.*

At Senecas.] Vetus Interpres Juvenalis in Sat. 5. *Hic ſub Claudio quaſi conſcius adulteriorum Iuliæ Germanici filiæ, in Corſicam relegatus, poſt triennium revocatus eſt. Qui etſi magno deſiderio Athenas intenderet, ab Agrippina tamen erudiendo Neroni in palatium adductus, ſævum immanemque natum & ſenſit cito & mitigavit, inter familiares ſolitus dicere: Non fore ſævo illi leoni quin guſtato ſemel hominis cruore ingenita redeat ſævitia. Huic poſtremo, quod habitus eſſet inter conſcios conjurationis Piſonianæ, Nero per tribunum ultimam neceßitatem denuntiavit. Hic interritus amicorum animos, quibus jam ejus caſus lacrimas exciverat, ad firmitudinem revocavit, rogitans: Ubi præcepta ſapientiæ? ubi tot per annos meditata ratio adverſus imminentia? cui prætcrea ignara fuerit Neronis ſævitia? neque aliud ſupereſſe poſt matrem fratremque interfectos, quam ut educatoris præceptoriſque necem adjiceret. Deinde ſibi venas præſecans, crurumque venas abrumpens, & durante tractu lentitudineque mortis, hauſto veneno, & poſtremo calidæ aquæ ſtagnum introiens, exanimatus eſt.* Idem.

At Soranos.] Bareas Soranus Proconſul Aſiæ, juſtitiæ atque induſtriæ ſtudioſior Neronem ſibi offenſum reddidit, à quo tandem mortis dato arbitrio vita excedere eſt juſſus. De hoc Tacitus l. 16. Annalium: *Trucidatis tot inſignibus viris, ad poſtremum Nero virtutem ipſam exſcindere concupivit, interfecto Barea Sorano & Thraſea Pæto, olim utriſque infenſus.* Idem.

2 *Nec incelebris memoria eſt.*] MSS. Rittersh. reſpuit voculam, *eſt*, quæ temere etiam in ſequentia verba irrepſit. Ita enim ex d. MS. ut & Erfurt. Notimbergenſi itidem editione, omnium quas equidem vidi vetuſtiſſima, legendum: *Quorum quidem, tametſi numeroſus exercitus, ſpernendus tamen eſt.* Idem.

3 *Quos nihil aliud in cladem detraxit.*] MS. Rittersh. *dejecit*. De tribus poſterioribus, quorum mentionem facit, paucis dicemus. *Idem.*

4 *Quod noſtris moribus inſtituti, ſtudiis improborum diſſimillimi videbantur.*] In eundem ſenſum Petronius Arbiter: *Non dubium eſt, ſi quis vitiorum omnium inimicus rectum vitæ iter cœpit inſpicere, primùm propter morum differentiam odium habet. quis enim poteſt probare diverſa.* Id.

5 *Itaque nihil eſt, quod admirere.*] Salvianus lib. 5. de Gubernatione Dei, convenienter ait: *Ac per hoc infeliciſſimi pauperes ſic ſunt, quaſi inter concertantes procellas in medio mari poſiti; nunc iſtorum ſcilicet, nunc illorum fluctibus obruuntur.* Et Caſſiodor. lib. 5. Variar. Epiſt. 40. *Inter mundi fluctuantes procellas unde ſe humana fragilitas contineret, ſi noſtris actibus mentis firmitas non adeſſet?* Idem.

hoc vitæ ſalo [1] circumflantibus agitemur procellis, quibus hoc maxime propoſitum eſt, peſſimis diſplicere. Quorum quidem tametſi numeroſus exercitus, ſpernendus tamen eſt; quoniam nullo duce regitur, ſed errore tantùm temere, ac paſſim lymphante raptatur. Qui ſi quando contra nos aciem ſtruens valentior incubuerit, noſtra quidem dux copias ſuas in arcem contrahit; illi verò circa diripiendas inutileis ſarcinulas occupantur. At nos deſuper irridemus, viliſſima rerum quæque rapienteis, ſecuri totius furioſi tumultus, eoque vallo muniti, quo graſſanti ſtultitiæ adſpirare fas non ſit.

METRUM IV.

[2] Quiſquis compoſito ſerenus ævo,
Fatum ſub pedibus dedit ſuperbum,
Fortunamque tuens utramque rectus,
Invictum potuit tenere vultum;
Non illum rabies [3] minæque Ponti
Verſum funditus excitantis æſtum,
Nec ruptis quoties vagus caminis
[4] Torquet fumificos [5] Veſevus igneis,

Aut

1 *Circumflantibus.*] Creſcius & Pulmannus ex vetuſtiſs. libris hanc vocem eruerunt, cum in aliis editionibus legeretur *circumſtantibus*. Eandem correctionem ſibi aſcribit Fr. Juretus in Miſcellan. ad Symmach lib. 7. Epiſt. 114. *Idem.*

2 *Quiſquis compoſito ſerenus ævo.*] Senec. in Herc. Oet. ✠ſ. 107. & ſeqq.

Quiſquis ſub pedibus fata rapacia
Et puppem poſuit luminis ultimi.
Non captiva dabit brachia vinculis
Nec pompæ veniet nobile ferculum.

Et ✠ſ. 1834.

Non eſt gemendus, nec gravi urgendus nece,
Virtute quiſquis abſtulit fatis iter.

In Thyeſt. ✠ſ. 365.

Qui tuto poſitus loco
Infra ſe videt omnia,
Occurritque ſuo libens
Fato, nec queritur mori.

Idem.

3 *Minæque Ponti.*] Senec. in Herc. Oct. ✠ſ. 49.

—— tulimus Oceani minas.

Idem.

4 *Torquet ignes.*] Val. Flaccus lib. 4.

Sic ubi prorupti tonuit cum forte Veſevi
Heſperiæ letalis apex; vix dum ignea montem
Torſit hiems, jamque Eoas cinis induit urbes. Idem.

5 *Veſevus.*] Mons Campaniæ, ab æſtu & igne nobiliſſimus. Apulejus de Mundo: *Quibuſdam ſubter occulti ſunt ſpiritus, & flantes incendia indidem ſuſpirant: ut Lipara, ut Ætna, ut Veſuvius etiam noſter ſolet.* Minutius Felix: *Sicut ignes Ætna*

[1] Aut celſas ſoliti ferire turreis
Ardentis [2] via fulminis movebit.
Quid tantum miſeri feros tyrannos
Mirantur ſine viribus furenteis?
[3] Nec ſperes aliquid, nec extimeſcas,
Exarmaveris impotentis iram:

At

næ & Veſuvii & ardentium ubique terrarum flagrant, nec erogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium paſcitur, ſed inexeſa corporum laceratione nutritur. Eleganter Silius lib. 12.

Monſtrantur Veſeva juga, atque in vertice ſummo
Depaſti flammis ſcopuli, fractuſque ruina
Mons circum, atque Ætnæ fatis certantia ſaxa. Siuzm.

1 *Aut celſas ſoliti ferire turres.*] Horat. 3. Carm. Od. 3.

Iuſtum & tenacem propoſiti virum
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus inſtantis tyranni
Mente quatit ſolida, neque Auſter
Dux inquieti turbidus Hadriæ,
Nec fulminantis magna Iovis manus,
Si fractus illabatur orbis
Impavidum ferient ruinæ.

Senec. in Thyeſt. vſ. 355.

Quem non concutiet cadens
Obliqui via fulminis,
Non Eurus rapiens mare,
Aut ſævo rapidus freto
Ventoſi tumor Hadriæ.

Idem.

2 *Via fulminis movebit.*] Senec. in Agam. vſ. 593.

Nullus hunc terror, nec impotens
Procella fortunæ movet,
Aut iniqui flamma Tonantis.

Secus de ſceleratis, qui ob commiſſa trepidant. Juvenalis Satyra 13.

Hi ſunt qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent,
Cum tonat, exanimes primo quoque murmure cæli,
Non quaſi fortuitus, nec ventorum rabie, ſed
Iratus cadat in terras, & judicet ignis.
Illa nihil nocuit, cura graviore timetur
Proxima tempeſtas, velut hoc dilata ſereno.

In quorum numero habendus C. Cæſar Caligula, de quo Suetonius lib. 4. *Nam qui Deos tantopere contemneret, ad minima tonitrua & fulgura connivere, caput obvolvere; ad vero majora proripere ſe è ſtrato, ſub lectumque condere ſolebat.* Idem.

3 *Nec ſperes aliquid, nec extimeſcas.*] Expreſſit elegantiſſimè primum illud ſapientiæ & beatitudinis Stoicæ decretum, quod Epictetus enchirid. ſic profert, Ὅστις ἐλεύθερος εἶναι βούλεται, μήτε θελέτω τι, μήτε φευγέτω τι τῶν ἐπ' ἄλλοις. εἰ δὲ μή, δουλεύειν ἀνάγκη. *Quiſquis liber eſſe volet, neque cupiat quicquam, neque averſetur, eorum quæ penes alios ſunt. Sin minus, ſervire neceſſe erit.* Sen. de beata vita cap. v. *Poteſt beatus dici, qui nec cupit nec timet, beneficio rationis.* & divinè epiſt. LXXX. *Nunquam major eſt* animus, *quam ubi aliena diſpoſuit, & fecit ſibi pacem nihil timendo; divitias, nihil concupiſcendo.* Philoſophiæ finem eſſe volunt Val. Maximus l. III. cap. III. & Simplicius procemio in enchirid. Epicteti. Sed Plato, cujus ſententiam ſibi uſurparunt illi, longè divinius in Philebo jamdudum cenſuerat, *Μηδὲν δεῖν μήτε μέγα, μήτε σμικρὸν χαίρειν τῷ τὸν τοῦ νοεῖν καὶ φρονεῖν βίον ἑλομένῳ.* ΠΡΩ. *Καὶ μάλα οὕτως ἐῤῥήθη.* ΣΩ. *Οὐκοῦν οὗτος ἂν ἐκείνῳ γε ὑπάρχοι· καὶ ἴσως οὐδὲν ἄτοπον εἰ πάντων τῶν βίων ἐστὶ θειότατος.* *Nihil oportere prorſus ullave ex parte vel gaudere vel dolere eum, qui intelligendi ſapiendique vitam elegit.* PROTARCH. *Id quidem certè dictum eſt.* SOC. *Nonne illa vivendi ratio eidem* homini ſapienti *maximè fuerit conſentanea? ac nihil abſurdi erit fortaſſe,*

ſi con-

At quiſquis trepidus pavet, vel optat,
1 *Quòd non ſit ſtabilis, ſuique juris,*
2 *Abjecit clypeum, locoque motus*
Nectit, quâ valeat trahi, catenam.

P R O S A IV.

Sentiſne, inquit, hæc, atque animo illabuntur tuo? 3 Esne ὄνος λύρας? Quid fles? Quid lacrymis manas? 4 Ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ. Si operam medicantis exſpectas, opor-

ſi conſtituamus ex omnibus vivendi generibus hoc eſſe dvmiſſimum. Hinc eidem Senecæ in Hippolyto ruris cultor felix dicitur quòd,

Non ille regno ſervit, aut regno imminens
Vanos honores ſequitur, aut fluxas opes,
Spei metuſque liber.

Itemque Virgilio II. Georgic. quia

—— Metus omnes & inexorabile fatum
Subjecit pedibus. Vall.

Nec ſperes aliquid nec extim.] Senec. in Troad. ℣ſ. 424.

Miſerrimum eſt timere, cum ſperes nihil.

Martial. lib. 10. Epigramm. 47.

Summum nec metuas diem, nec optes.

Auſonius ex mente Periandri:

Mortem optare malum, timere pejus.

Sitzm.

1 *Quod non ſit ſtabilis.*] Lactant. De Ira Dei, cap. 3. *Caligantibus veritatis fulgore luminibus, qui ſtabilem greſſum tenere non poſſunt, revolvuntur in planum.* Idem.

2 *Abjecit clypeum.*] Flavius Caper de Orthographia: *Clypeum* ἀσπίδα: *clupeum ornamentum dices.* Vide de eod. vocabulo Chariſ. lib. I. Inſtit. Grammat. Fronton. de diff. vocum, Velium Longum de Orthographia, quos cum ceteris Latinæ linguæ auctoribus pulcerrimo volumine edidit amicus noſter (non ſine graviſſimo omnium bonorum luctu nuper in ipſo ætatis flore vivis exemptus) Helias Putschius. Accipitur autem hoc loco *Clypeus* pro recta ratione, quemadmodum *Regimen* apud Senec. in Agam. ℣ſ. 139.

Proinde omiſi regimen è manibus meis:
Quocunque me ira, quo dolor, quo ſpes feret,
Hac ire pergam. ——

Idem.

3 Eſne ὄνος λύρας.] Intellige, ἀκροατὴς *auditor.* Sic omnes veteres libri, non πρὸς λύραν. Ut & omnes veteres ſcripſere, Varro in ſatyra quæ Teſtamentum inſcribitur apud Agellium libro III. cap. XVI. *Is liberi, ſi erunt* ὄνοι λύρας, *exheredes ſunto.* Suidas ex Menandro, Lucianus, Mart. Capella lib. VIII. atque alii quos refert Eraſmus, in eo adagio. Imo & apud Varronem id nominis ſatyra extitit. Quidam codd. pro *Eſne*, habebant, *An* ὄνος, &c. *Vall.*

Eſne ὄνος πρὸς λύραν;] *Aſinus ad lyram.* Proverbium vetus; quod nec pueri ſeptennes ignorant. *Bern.*

4 Ἐξαύδα.] Ἡμιστίχιον ex Iliados α. Ubi Thetis Achillem filium non ſatis doloris ſui cauſas aperientem alloquitur, aitque,

Ἐξαύδα μὴ κεῦθε νόῳ, ἵνα εἴδομεν ἄμφω.

Dic, ne occulta animo fili, noſcamus ut ambo.

Pro quo neſcio quis Thomas Volfius, ſubſtituit σύμφραθί μοι, μὴ κρύπτῃς, in editione Antverp. anni M.D.XXXIII. nec ſolum hunc locum, ſed omnes alios corrupit, Græcis verſibos pro libito mutatis, vel interpolatis; ita ut ne uni quidem pepercerit, egregiè ſcilicet inſcientiam ſuam, ne impudentiam dicam, profeſſus. *Vall.*

[1] oportet vulnus detegas. Tum ego collecto in vires animo: An ne adhuc eget admonitione, nec per ſe ſatis eminet fortunæ in nos ſævientis aſperitas? Nihilne te ipſa loci facies movet? [2] Hæccine eſt bibliotheca, quam certiſſimam tibi ſedem noſtris in Laribus ipſa delegeras? in qua mecum ſæpè reſidens, de divinarum humanarumque rerum ſcientia diſſerebas? [3] Talis habitus, taliſque vultus erat cùm tecum naturæ ſecreta rimarer, cùm mihi [4] ſiderum vias radio deſcriberes, cùm

1 *Oportet ut vulnus detegas tuum.*] Succincte eleganterque MS. Erfurt. *Oportet vulnus detegas.* Quin & in MS. Rittersh. & edit. Flor. τὸ *tuum* abeſt. *Sitzm.*

2 *Hæccine eſt bibliotheca.*] Latinos eadem notione pro loco in quo libri reponuntur, τὸ *libraria* accipere, ex Cicerone Philippica II. Agel. lib. V. cap. IV. aliiſque vulgatum. *Bern.*

3 *Talis habitus taliſque.*] Interponendæ hic interrogationes ex MS. Rittersh. *Talis habitus, taliſque vultus erat, cum tecum naturæ ſecreta rimarer? cum mihi ſiderum vias radio deſcriberes? cum mores noſtros, totiuſque vitæ rationem ad cæleſtis ordinis exemplar formares?* Sitzm.

4 *Siderum vias radio deſcriberes.*] Virgil. 6. Æneid.

—— cælique meatus
Deſcribent radio, & ſurgentia ſidera dicent. Sitzm.

Siderum vias.] Ea pulcherrima eſt imprimis diſciplina, rerum cœleſtium cognitio, & homine cum doctrinæ tum pietatis ſtudioſo digna. adeo ut Anaxagoras huic uni tota ſibi vita incumbendum diceret; Is enim, ut eſt apud Laërtium, ἐρωτηθεὶς ποτε εἰς τί γεγόνοι, Εἰς θεωρίαν (ἔφη) ἡλίου καὶ σελήνης καὶ οὐρανοῦ, *rogatus cujus rei cauſa natus eſſet, Inſpiciendi, inquit, cæli, & ſolis & lunæ.* Cujus rationem reddit Plotinus ennead. VII. lib. VII. Ὡς δὴ ὁ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ τῶν ἄστρων φέγγος ἰδὼν, τὸν ποιήσαντα ἐνθυμεῖται καὶ ζητεῖ· οὕτω χρὴ καὶ τὸν νοητὸν κόσμον ὃς ἐθεάσατο καὶ ἐνεῖδε καὶ ἐθαύμασε τὸν κἀκείνου ποιητὴν. *Nempe quemadmodum qui in cælum diligentius ſuſpicit, ſtellarumque ſplendorem impenſius contuetur, protinus auctorem* mundi *cogitat atque perquirit; ſic oportet & eum qui mundum intelligibilem intuetur, cernit, admiratur, effectorem ejus diligenter inquirere.* Hermes triſm. Aſclepio, *Itaque* Deus *hominem conformavit ex animi & corporis, id eſt, ex æterna & mortali natura, ut animal ita conformatum utrique origini ſuæ ſatisfacere poſſit, & mirari atque orare cæleſtia & æterna, incolere atque gubernare terrena.* Et paulo poſt, *Hominum enim admirationibus, adorationibus, laudibus, obſequiis cælum cæleſteſque delectantur. nec immerito in hominum cœtum Muſarum chorus eſt à ſumma divinitate demiſſus, ſcilicet ne terrenus mundus videretur incultior, ſi modulorum dulcedine caruiſſet; ſed potius ut modulatis hominum cantilenis concelebraretur laudibus, qui ſolus omnia ut pater eſt omnium, atque ita cæleſtibus laudibus nec in terris harmoniæ ſuavitas defuiſſet. Aliqui enim ipſique pauciſſimi, pura mente præditi, ſortiti ſunt cæli ſuſpiciendi venerabiliorem curam.* Ovid. I. Faſt.

Felices animæ, quibus hæc cognoſcere primis,
Inque domos ſuperas ſcandere, cura fuit.
Credibile eſt, illos pariter vitiiſque lociſque
Altius humanis exſeruiſſe caput.

Quam ſcientiam Ægyptii ſeu Chaldæi

Jlus-

cùm mores noſtros, totiuſque vitæ rationem [1] ad cæleſtis ordinis exemplar formares? Hæccine præmia referimus tibi obſequentes? Atqui tu hanc ſententiam [2] Platonis ore ſanxiſti, [3] Beatas fore reſpublicas, ſi eas vel

γοητευτικοὶ in vetitas artes convertetunt, auſi ſcilicet prædicere mortalibus, ut ait Manilius,

Naſcendi quæ cuique dies, quæ vita fuiſſet,
In quas fortunæ leges quæque hora valeret. Vall.

1 *Ad cœleſtis ordinis exemplar.*] Platonis verba ſunt ultima lib. IX. de rep. Μανθάνω (ἔφη) ἐν ᾗ νῦν διήλθομεν οἰκίζοντες πόλει λέγεις, τῇ ἐν λόγοις κειμένῃ· ἐπεὶ γῆς γε οὐδαμοῦ οἶμαι αὐτὴν εἶναι. Ἀλλ' (ἦν δ' ἐγώ) ἐν οὐρανῷ ἴσως παράδειγμα ἀνάκειται τῷ βουλομένῳ ὁρᾷν, καὶ ὁρῶντι, ἑαυτὸν κατοικίζειν. *Intelligo*; inquit, *eam civitatem ſignificas, de qua conſtituenda longum hunc ſermonem habuimus, quæ quidem verbis ſolum, in terris vero nuſquam (opinor) revera exſtat. Atqui in cœlo, inquam, illius exſtat exemplar, conſpicuum ei qui & intueri ipſum voluerit, & cum intuitus fuerit ſeipſum ad illud inſtituere.* Idemque ſcripſerat l. VI. de rep. Hinc noſter eatm. ultimo libri ſecundi,

O felix hominum genus,
Si veſtros animos amor,
Quo cœlum regitur, regat! Idem.

2 *Platonis ore.*] Lib. V. de rep. Ἐὰν μὴ (ἦν δ' ἐγώ) ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, καὶ τοῦτο εἰς τ' αὐτὸν ξυμπέσῃ δύναμίς τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία; τῶν δὲ νῦν πορευομένων χωρὶς ἐφ' ἑκάτερον αἱ πολλαὶ φύσεις ἐξ ἀνάγκης ἀποκλεισθῶσιν, οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα, ὦ φίλε Γλαύκων, ταῖς πόλεσιν· δοκῶ δὲ, οὐδὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει. *Niſi Philoſophi civitatibus dominentur, vel hi qui nunc reges potenteſque dicuntur, legitimè ſufficienterque philoſophentur, in idemque civilis potentia & philoſophia concurrant, neque (quod nunc fit) à diverſis duo hæc tractentur ingeniis; non erit civitati, vel, ut mea fert opinio, hominum generi requies ulla malorum.* Idemque ex eo refert Alcinous cap. XXVII. Apulejus lib. de morali ejuſdem philoſophia. & Valer. Max. lib. VII. c. II. I. Capitolinus in M. Antonino phil. & Prudentius contra Symmachum. Sed eam ſententiam multis exponit Muſonius apud Stobæum ſerm. XLVI. ſolidiſſimiſque rationibus demonſtrat, & tandem ſtatuit Τὸν βασιλέα τὸν ἀγαθὸν εὐθὺς καὶ φιλόσοφον ἐξ ἀνάγκης εἶναι. καὶ τὸν γε φιλόσοφον, εὐθὺς καὶ βασιλικὸν εἶναι, *bonum regem, ſtatim & philoſophum, eſſe neceſſario: & philoſophum, animo ſtatim præditum eſſe regio.* Quod & deinde declarat quoque fuſius. Aut ſi philoſophus non eſt optimus quiſque princeps, Οὐ πόῤῥω τῆς ἁλουργίδος τοὺς πατέρας λόγων ἐτίθετο, ἀλλ' ἐγγὺς ἄγων τοῦ θρόνου, καὶ δωρεαῖς διαθάλπων συχναῖς, καὶ τιμῆς οὐκ ἐλαχίστης μεταδιδοὺς, ἐδείκνυ ἑαυτὸν καὶ φιλοσοφίαν οὐρανοβάμονα ὡς μέγα τι χρῆμα οἰόμενον καὶ πλείστου τιμώμενον. καὶ σοφιστὰς ἐγκωμιάζοντα καλλιρρήμονας, καὶ τοὺς νομοθετοῦντας ἄνδρας περὶ πλείστου μάλα τιθέμενον, *eruditos non procul à purpura, ſed prope ſolium ſuum collocatos & muneribus frequentibus fovit, & honores eis non minimos habendo, cœleſtem philoſophiam divinarumque rerum doctores, diſertos & juris peritos, magnam rem & ſummi pretii ſe æſtimare declaravit*, inquit Nicetas in Andronico. *Idem.*

3 *Beatas fore Reſpub. ſi eas vel ſtudioſi ſapientiæ regerent, vel earum rectores ſtudere ſapientiæ contigiſſet.*] Platonis ſententia in Alcibiad. I. quam verbis diverſis ab iſtis Valerius expreſſit lib. VII. cap. II. *Iam Platonis verbis adſtricta*, inquit

vel ſtudioſi ſapientiæ regerent, vel earum rectores ſtudere ſapientiæ contigiſſet. Tu [1] ejuſdem viri ore, hanc ſapientibus capeſſendæ reipublicæ neceſſariam cauſſam eſſe monuiſti, ne improbis flagitioſiſque civibus urbium relicta gubernacula, [2] peſtem bonis ac perniciem inferrent. [3] Hanc igitur auctoritatem ſecutus, quod à te inter ſecreta otia didiceram, transferre in actum publicæ adminiſtrationis optavi. [4] Tu mihi, & qui te ſapientium mentibus inſeruit Deus, conſcii, nullum me [5] ad magiſtratum, niſi commune bonorum omnium ſtudium, detuliſſe. Inde cum improbis graves, inexorabileſque diſcordiæ, [6] & quod conſcientiæ libertas habet, pro tuendo jure [7] ſpreta potentiorum ſemper offenſio. [8] Quoties ego [9] Conigaſtum in imbe-

quit, *ſed ſenſu prævalens ſententia: qui tum demum beatum terrarum orbem futurum prædicavit, cùm aut ſapientes regnare, aut reges ſapere cœpiſſent.* Et cum Valerio Prudentius contra Symmachum:

Nimirum pulchrè quidam doctiſſimus: Eſſet
Publica res, inquit, tunc fortunata ſatis, ſi
Vel reges ſaperent, vel regnarent ſapientes.

At noſtro Boëtio conſentiens Julius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho, *Sententia Platonis ſemper in ore illius fuit,* inquit, *florere civitates, ſi aut Philoſophi imperarent, aut imperatores philoſopharentur.* Bern.

1 *Ejuſdem viri ore.*] Dialogo VI. de rep. *Vall.*

2 *Peſtem bonis ac perniciem inferrent.*] Veteres: *perniciem ferrent.* quod rectum puto. *Bern.*

3 *Hanc auctoritatem ſequutus.*] Quod Philoſophia ab adminiſtranda Repub. non ſit aliena, & quod ex Philoſophis quidam Rempub. gubernarint, teſtatur Ælianus Variar. Hiſt. lib. 3. cap. 17. Nec immerito Plutarchus illud Epicuri Λάθε βιώσας refutavit. *Sitzm.*

4 *Tu mihi, & qui te ſapientium mentibus inſeruit Deus, eſtis conſcii.*] In MSS. & edit. Florent. abeſt vocula *eſtis.* Idem.

5 *Ad magiſtratum.*] Monuimus ſupra ſcribendum hic eſſe *Magiſteriatum.* verique ſimile eſt ea, quæ Boëtius præclarè à ſe facta mox recenſet, in ea dignitate conſtitutum feciſſe. Neque enim tanquam ſenator iſta Romæ, ſed Ravennæ in aula principis egit. quod nemo eſt qui non ſtatim videat ac judicet. *Vall.*

6 *Et quod conſcientiæ libertas habet.*] MS. Erfurt. *& quod ſcientiæ libertas habet.* Sitzm.

7 *Spreta potentum ſemper offenſio.*] MS. Rittersh. *ſpreta potentiorum ſ. o.* Idem.

8 *Quoties ego &c.*] In MSS. Erfurt. hæc ita leguntur: *Quoties ego, obvius ei, Conigaſtum in imbecillis cujuſque fortunas impetum facientem excepi!* Idem.

9 *Conigaſtum.*] Seu *Cunigaſtum*, ut habet Caſſiodorus. cùm Gothum illum Athalaricus rex illuſtrem appellet, ad eum apud Caſſiodorum lib. VIII. epiſt. XXVIII. ſcribens, apud Theodoricum potentem fuiſſe apparet. *Vall.*

Conigaſtum.] Fuit dubio procul unus exactorum, de quibus vide Caſſiodorum libro ſecundo Variar. Epiſtol. 24. Apud eundem libro octavo legitur Epiſtola ad Cunigaſtum. *Sitzm.*

1 *Re-*

becillis cujuſque fortunas impetum facientem obvius excepi! Quoties Triguillam [1] regiæ præpoſitum domus, ab incepta, perpetrataque jam prorſus injuria deјeci! Quoties miſeros, quos infinitis calumniis impunita Barbarorum ſemper avaritia vexabat, objecta periculis auctoritate protexi! Numquam me ab jure ad injuriam quiſquam detraxit. [2] Provincialium fortunas, [3] tum privatis rapinis, tum publicis vectigalibus peſſumdari, [4] non aliter, quam qui patiebantur, indolui. [5] Cùm, acerbæ famis tempore, gravis atque inexplicabilis indicta [6] coëmtio profligatura inopia Cam-

1 *Regiæ præpoſitum domus.*] Vide Cujacium ad legem ſecundam Codic. De Excuſationibus muncrum, libro decimo. *Idem.*

2 *Provincialium fortunas.*] Salvian. l. 4. de Gubern. Dei: *Illud latrocinium ac ſcelus quis digne eloqui poßit, quod cum Reſp. vel jam mortua, vel certe extremum ſpiritum agens in ea parte, qua adhuc vivere videtur, tributorum vinculis, quaſi prædonum manibus ſtrangulata moriatur: inveniuntur tamen plurimi divitum, quorum tributa pauperes ferunt. hoc eſt, inveniuntur plurimi divitum, quorum tributa pauperes necant.* Idem.

3 *Tum privatis rapinis, tum publicis vectigalibus.*] Apud Caſſiodorum Var. 5. Epiſt. 39. Theodericus Rex ægerrime fert compulſorum arbitrio provincialium ſubjacere fortunas; inde ſubjungit: *Genus evidentis eſt prædæ, pro illius voluntate dare, qui ad ſuum commodum amplius feſtinat exigere.* Salvianus quoque lib. 5. De Gub. Dei, vulturios iſtos, qui ad rapacitatem convertunt animum, vario & exquiſitiſſimo calumniarum & auctionum & vectigalium genere, his verbis reprehendit: *Illud gravius eſt, quod plurimi proſcribuntur à paucis, quibus exactio publica peculiaris eſt præda, qui fiſcalis debiti titulos faciunt quæſtus eſſe privatos: & hoc non ſummi tantum, ſed pæne infimi: non judices ſolum, ſed etiam judicibus obſequentes. Quæ enim ſunt non modo urbes, ſed etiam mancipia atque vici, ubi non quot Curiales fuerint, tot tyranni ſunt.* Idem.

4 *Non aliter, quam qui patiebantur, indolui.*] Congrua verba invenies in libro Job, cap. 29. *Idem.*

5 *Cum acerbæ famis tempore.*] Hæc ut melius intelligas, vide paſſim Caſſiodorum Vatiar. 12. *Certe ad tantam penuriam provincialium tum pervenerunt fortunæ, ut vitæ pericula ſuſtinere non potuiſſent, niſi eis pietas regalis ſolita humanitate proſpexiſſet,* ut loquitur idem d. lib. Epiſt. 26. *Idem.*

6 *Coëmptio.*] Ipſa coëmptio συνωνὴ, publicè verò ſpecies annonarias vel urbi vel exercitui neceſſarias etiam ab invitis provincialibus exigendi conſuetudo, συνώνητον vocabatur. Quamquam & onus illud, quod Juſtinianus Bithyniæ, Phrygiæ & Thraciæ incolis frumentum Byzantium perferendi conditione duriſſima impoſuit, notat Suidas ab illis συνωνὴν eſſe appellatum. *Vall.*

Coëmptio.] Publica comparatio ſpecierum Græce συνώνητον appellatur, ἐκ τοῦ σὺν καὶ ὠνεῖσθαι. Latine *Coëmptio.* Quemadmodum autem hujuſmodi coemptio accipienda ſit, non æque conſtat inter omnes. Alii ſic eam accipiunt, ut provinciales à fiſco ſpecies annonarias emere cogantur. Alii, ut eas fiſco vendere forenſibus preciis compellantur. Quorum ſententia verior. Coëmebat

[1] Campaniam provinciam videretur, certamen adverſum [2] præfectum prætorii, communis commodi ratione ſuſcepi, rege cognoſcente contendi, & ne coëmtio exigeretur, evici. [3] Paulinum conſularem virum, cujus

enim undique fiſcus à provincialibus etiam invitis ſpecies annonarias, uſui publico vel exercitui neceſſarias. Neceſſarias dico. Non enim niſi urgente aliqua neceſſitate συνωνὴ indicebatur, veluti militum aut urbis ſublevandæ cauſſa; ac tum cogebantur omnes (excepta Thraciæ diœceſi, ubi tributa fiſcalia in ſolidum non inferebantur, cum barbarorum incurſibus coloni atterrentur) ſpecies fiſco vendere, neque ulli penitus poſſidentium ſeſe ſub cujuſcunque privilegii occaſione excuſandi tribuebatur facultas. Non autem fiebat coëmptio ſine auctoritate principis, niſi ſi qua municipia annonæ caritate laborarent. Cura porro emendarum ſpecierum ad eum proprie pertinebat, cui princeps eam demandarat. Hæc de Synoneto collegimus ex Juriſconſultorum Phoenice Jac. Cujacio, quem vide Obſervat. 1. c. 35. & Commentar. ad Cod. l. 10. t. 27. Operæ precium autem mihi facere ſum viſus, ſi adjicerem locum Caſſiodori ex libro 2. Var. Epiſt. 38. ubi Theodericus Rex negotiatoribus quibuſdam, depopulatione vaſtatis, inducias concedens, ita ad Fauſtum præpoſitum ſcribit: *Quia egentium levamina noſtras potius divitias æſtimamus, illuſtris magnificentia tua per hoc juge biennium nuncupatos nulla faciat coëmptione vexari.* Sitzm.

1 *Campaniam.*] L. Florus de Geſtis Romanor. lib. 1. cap. 16. *Omnium non modo Italiæ, ſed toto orbe terrarum pulcerrima Campaniæ plaga eſt. Nil mollius cœlo: denique bis floribus vernat. Nihil uberius ſolo: ideo Liberi Cereriſque certamen dicitur.* Solinus Polyhiſt. cap. 8. *Amœniſſimus Campaniæ tractus.* Utcunque tamen ſit amœna Campania, ſæpenumero Veſuvii, Ætnei ignis imitatoris, hoſtilitate ſive incendio vaſtatur. unde Caſſiodor. 4. Var. Epiſt. 50. *Laborat hoc uno malo provincia, quæ ne perfecta beatitudine frueretur, hujus timoris frequenter acerbitate concutitur.* Vide & C. Plin. Cæcil. Secundum, lib. 6. Epiſt. 16. & 20. *Idem.*

2 *Præfectum Prætorii.*] De dignitate Præfecturæ Prætorianæ Caſsiodorus 8. Variar. Epiſt. 20. *Redeat ad nomen antiquum Præfectura illa Prætorii, toto orbe laudabilis. Cujus ſi principium quæramus, per Joſeph à beneficiis inchoavit: nec immerito à legibus noſtris pater provinciarum, pater etiam prædicatur imperii: quia ſic juſte, ſic provide agi voluerunt, ut non diſtrictum judicis nomen, ſed vocabulum illi pietatis imponerent.* Idem.

3 *Paulinum.*] Non Decium Theodorum Paulinum juniorem illum, qui Indict. XII. hoc eſt anno DXXXIV. ultimus Conſulum Occidentis collega Juſtiniano imp. fuit, Venantii patricii filius, jam mortuo Boëtio: cujus conſulatus ab Athalarico dati exſtat formula apud Caſſiodorum l. IX. epiſt. XXII. Sed Decium Paulinum anno CDXCVIII. Conſulem, quem etiam Patricium vocat Theodericus in reſcripto ad Argolicum urb. præf. XXIX. lib. III. apud Caſsiodorum: quo idem illi rex collapſa in urbe horrea donat. Inter quem, & Symmachum ac Feſtum etiam patricios & ſenatus principes, ut componatur orta ingens contentio, conſtituit controverſiæ judices Theodericus viros alios illuſtres epiſt. XXIII. lib. I. Variar. Ex Deciorum familia fuit, quemadmodum Importuni & Venantii. *Vall.*

Paullinum conſularem virum.] Exiſtimo eumdem eſſe, qui cum Joanne Scytha conſul fuit anno Chriſti CCCC. & XCVIII. Anaſtaſii Papæ a. II. Anaſtaſii Imperatoris VIII. Theodoſii VI. Adi Caſſiod. l. IX. Var. epiſt. XXII. Baronium Ann. VII. Onufrium, & alios. *Bern.*

Pauli-

jus [1] opes [2] Palatini canes jam ſpe atque ambitione devoraſſent, ab ipſis hiantium faucibus traxi. [3] Ne Albinum conſularem virum præjudicatæ accuſationis pœna corriperet, [4] odiis me [5] Cypriani delatoris oppoſui. Sa-

Paulinum.] De hoc vide Caſſiodor. Variar. lib. 1. Epiſt. 23. lib. 2. Epiſt. 3. lib. 3. Epiſt. 29. *Sitzm.*

1 *Opes devoraſſent.*] Hæc illuſtrabis ex Salviani lib. 5. de Gub. Dei. ubi agit de Bagaudis, inter alia aſſerendo, *fuiſſe quoſdam qui in ſimilitudinem immanium beſtiarum non rexerint traditos ſibi, ſed devorarint.* Idem.

2 *Palatini canes.*] Ariſtippum, *quem* (teſte Horatio) *omnis decuit color*, Diogenes *βασιλικὸν κυνία* appellavit. Vid. Diog. Laërt. lib. 2. Prudentius quoque *περὶ στεφ.* Hymn. 5. miniſtros pœnæ ſive carnifices *canes* nuncupat. *Idem.*

3 *Ne Albinum.*] Decium illum Albinum juniorem fortaſſe innuit, qui anno cdxc111. conſul fuit. ex eadem, ut videtur Deciorum familia. Ad quem ſcribit Theodericus apud Caſsiod. epiſt. xxx. lib. iv. & Ennodius ep. xxi. lib. 11. Cui collega additur in conſulatu Euſebius à Marcellino. *Vall.*

Ne Albinum conſularem virum.] Intelligit Albinum juniorem. qui anno Chriſti cccc. & xc111. Gelaſii Papæ 11. Anaſtaſii Imp. 111. Theodorici regis 1. ſolus conſul fuit, ut Caſsiodorus in faſtis refert. at apud Marcellinum collega Euſebius additur. Conſule & Caſsiodorum Var. iv. epiſt. xxx. *Bern.*

Ne Albinum.] Ad Albinum extant apud Caſsiodorum lib. 1. Var. Epiſt. 20. & lib. 4. Epiſt. 30. *Sitzm.*

4 *Odiis me Cypriani delatoris oppoſui.*] Quis ille? idem ne de quo Athalaricus Rex apud Caſſiodorum l. viii. Variar. epiſtola xxi. *Seneſcis quidem corpore, ſed laude juveneſcis.* & poſt multa: *Quamobrem multis laboribus multaque fide & conſtantia comprobato, Patriciatus tibi, Deo auſpice, confirimus dignitatem, honorem quidem celſum, ſed qui tuis meritis probetur eſſe æqualis.* Sanè vix credo: utique cùm apud Procopium legerim de bello Gothorum lib. 1. *Theodorico igitur ſuo fato perfuncto, Athalaricus hujus ex filia nepos ſuſcepit imperium, annos octenos natus, ſub matre Amalaſuntha adhuc educatus. nam hujus pater ex humanis exceſſerat, nec longo pòſt tempore quàm Iuſtinianus iniiſſet imperium. Amalaſuntha itaque, filii procuratione ſuſcepta, regnum adminiſtrabat. prudentia & æquitate mirificè pollens, virilem præ ſe ferebat naturam. quippe quamdiu hæc imperio præfuit, Romanorum neminem vel corporis affecit pœna, vel rerum jactura. quinetiam nec Gothos ipſos, etſi laceſſendi Romanos percupidos, his quoquo pacto injuriam permittebat inferre. quin potiùs Symmachi ac Boëtii liberis paterna bona reſtituit, dudum* (ait Aretinus lib. 1. de bello Ital. contr. Got.) *à Theodorico publicata, aſſerens eos falſis delationibus & temerè à rege creditis fuiſſe damnatos.* Bern.

5 *Cypriani.*] Cyprianus & Opilio fratres fuere. Non ille Opilio qui a. dxxiv. conſulatum cum Juſtino imp. geſſit. quem virum ſublimem & magnificum Ennodius ep. 111. l. v. quem & Onuphr. Panvinius, perperam puto, Aëtii magni illius ducis filium vocat; fortaſſe melius, ex Gaudentio Aëtii filio, cujus meminit in Chronico Idatius, nepotem dixiſſet: Aëtius enim occiſus eſt a. cdx1v. Opilio verò iſte anno dxxxiv. cum Liberio patricio Theodahadi de pace ad Juſtinianum legatus Conſtantinopolim miſſus eſt, ut ſcribit Procopius lib. 1. hiſt. Gothicæ, cùm ſupra annum octogeſimum conſtitutus, minus legationi iſti aptus fuiſſe cenſeatur. Non is inquam; ſed, ut doctiſſimi Sirmondi ad epiſt. 111. lib. v. Ennodii verbis utar, *diverſus ab hoc conſulari hic eadem ætate. Opilio Boëtii delator, quem perſtringit l. 1. de Conſolatione. Is nimirum quem Athalari-*

[1] Satiſne in me magnas videor exacervaſſe diſcordias? ſed eſſe apud ceteros tutior debui, qui mihi amore juſtitiæ [2] nihil apud aulicos, quo magis eſſem tutior, reſervavi. [3] Quibus autem deferentibus perculſi ſumus? [4] quorum Baſilius, olim regio miniſterio depulſus, in delationem noſtri nominis, alieni æris neceſſitate compulſus eſt. [5] Opilionem verò, atque Gaudentium, [6] cùm ob innumeras multipliceſque fraudes ire in exſilium

laricus poſtea, ut eſt apud Caſſiodorum lib. VIII. *epiſt.* XVI. *Comitem ſacrarum largitionum fecit indict.* VI. *hoc eſt a.* DXXVIII. *triennio poſtquam à Theoderico ead. Comitiva ornatus fuerat Cyprianus ejus frater, delator & ipſe, ut ſcribit Boetius, Albini conſularis. Quin & horum quoque fratrum pater Opilio alius, qui Comes item ſacrarum largitionum fuerat ſub Odoacre lib. var.* V. *epiſt.* XI. Vall.

Cypriani.) Fallor an? fuit ille ipſe, cui Referendarii officium laborioſis primum conditionibus obeunti, propter eloquentiam aliarumque rerum peritiam Theodericus Rex contulit dignitatem Sacrarum Largitionum: Athalaricus vero, hujus ſucceſſor, dignitatem Patriciatus? Vide Caſſiodorum libro quinto Variar. Epiſt. 40. & 141. libro octavo Epiſt. 21. *Sitzm.*

1 *Satiſne magnas in me videor exacerbaſſe diſcordias.*] MS. Rittersh. *exacuiſſe diſcordias.* Idem.

2 *Nihil apud aulicos, quo magis eſſem tutior, ſervavi.*] MSS. *reſervavi.* Edit. Norimb. *obſervavi.* Idem.

3 *Quibus autem deferentibus perculſi.*] Ita rectiſſimè veteres: excuſi perversè, *percuſſi.* Tacitus Ann. XIV. *Perculſo Seneca, promptum fuit Rufum Fenium imminuere.* Bern.

Quibus autem deferentibus percuſſi ſumus.] MSS. & editiones Florentina & Norimbergenſis *perculſi ſumus.* Sitzm.

4 *Quorum Baſilius olim regio miniſterio depulſus.*] Propter magiæ crimen. Theodoricus rex apud Caſſ. Var. IV. ep. XXII. ad Argol. Præf. Urb. *Magnitudinis itaque tuæ relatione comperimus, Baſilium atque Prætextatum artis ſiniſtræ jamdiu contagione pollutos.* apertius epiſt. XXIII. *Baſilium & Prætextatum magicis artibus involutos.* Hoc ita pronuntio, ut legis Valeriæ beneficium non tollam. *Bern.*

Baſilius.] Mentionem Baſilii facit Caſſiodor. Var. 2. Epiſt. 11. lib. 4. Epiſt. 22. 23. & 40. an vero idem ille fuerit, de quo noſter loquitur, valde dubito. Quin & Caſſiodorus de duobus hoc vocabulo nuncupatis, loqui videtur. *Sitzm.*

Quorum Baſilius.] Edit. Norimb. *Quorum unus Baſilius olim à Regis depulſus miniſterio.* Idem.

5 *Opilionem vero atque Gaudentium.*] Et hic hæſito. Apud Caſſiodorum duos reperio Opiliones, patrem & filium. De illo Variarum libro quinto Epiſtol. 42. De hoc libro octavo Epiſt. 16. & 17. certum eſt utrinque eos commendari. Quis Gaudentius fuerit, qualeve officium, aut qualem vicem in aula Theodotici ſuſtinuerit, non habeo compertum. *Idem.*

Opilionem verò atque Gaudentium.] Romani fuere non Gothi, optimi viri nequiſsimi accuſatores. Joh. Magnus Gothus, Archiepiſcopus Uſpalenſis in Hiſtoria Gothor. lib. IX. cap. XXXII. de Theodorico: *Fuiſſet nimirum longè felicior ejus exitus, ſi ſuorum Gothorum conſilia ita in extremo anno attendiſſet, quemadmodum ſemper anteà audiverat; & illorum ſeditioſorum Romanorum, Gaudentii & Opilionis, delationes ſuſpectas & pernicioſas à ſe longiùs removiſſet.* Bern.

6 *Cum ob injurias atque multiplices frau-*

lium regia cenſura decreviſſet, cumque illi parere nolentes [1] ſacrarum ſeſe ædium defenſione tuerentur, [2] compertumque id regi foret, edixit, [3] ut ni intra præſcriptum diem [4] Ravenna urbe decederent, [5] notas inſigni-

fraudes.] MSS. & editio Norimberg. *cum ob innumeras multiplicesque fraudes.* Sitzmannus.

1 *Sacrarum ſeſe ædium defenſione tuerentur.*] De perfugio illo ad templa, ſtatuas, aras vide J. Lipſium in Commentar. ad librum tertium Annal. Taciti, Joh. Mariam Catanæum ad C. Plin. Secundi Epiſt. 78. libri decimi. Meminit etiam reſcriptum Imp. D. Antonini, cujus verba ſunt inſerta t. 8. Inſt. l. 1. *Idem.*

2 *Compertumque id regi foret.*] Theoderico regi Italiæ. Is Theodemeris Oſtrogothorum regis ex concubina Erelieva filius, puer Conſtantinopoli in aula Zenonis imp. obſes educatus, anno cdxxciv. Conſul ordinarius, ſtatua equeſtri ibidem donatus fuit. Deinde Zenone non repugnante Italiam ab Erulis vindicaturus petiit, eorumque regem Odoacrem vicit & mox interfecit. Rex Italiæ anno cdxic. factus, Clodovæi Francorum regis ſororem Audefledam uxorem duxit. Ipſe duas ex concubina filias, unam, Alarico Viſigothorum, alteram Sigiſmundo Burgundionum regibus nuptiis copulavit. quemadmodum & filiam ſuam Amalaſuentam Eutharico ex Amalorum eadem ſtirpe nato. & mox Amalafredam germanam ſuam, matrem Theodahadi, Traſamundo in Africa Vandalorum regi; filiamque ejus neptem ſuam Amalabergam Thuringiorum in Germania regi Hermenfredo collocat. Ita rex prudentiſsimus vicinos omnes reges ſibi affinitate propinquos facit. Occiſo Alarico, Amalaricum ejus filium in regni, ab Clodovæo occupati, partem reſtituit; dum, comparato ingenti exercitu, per Hibbam ducem obſeſsis apud Arelaten & Carcaſſonam Viſigothis ſubvenit, non triginta millibus Francorum in prælio cæſis, ut falſo ſcripſit Jornandes, ſed multis utrinque deſideratis, dum ex obſidiones tandem ſolvuntur. Omnia denique proſperè illi feliciterque ceſſerant, ſed imperante præſertim Anaſtaſio, quem, utpote Arianum, oderat univerſa Italia. Sed ubi Catholicus Juſtinus Orienti affulſit, tum deſiderari colique ab Italis cœpit: Theodericus verò Arianus quoque timeri, amari non item. Inde per ſuſpicionem conjurationum tot patratæ ab illo cædes, quarum pœnitentiam mors tandem ejus anno dxxvi. ſecuta eſt. *Vall.*

3 *Ut niſi infra præſcriptum diem.*] MS. Rittersh. *ut niſi intra p. d.* Proclivis prolapſio fuit à *t.* ad *f.* eadem opera corrigendus ex MS. noſtro Caſsiodorus libro primo Variar. Epiſt. 2. *Si te ſalutis propriæ tangit affectus, intra illum diem imminente tibi harum portitore, cum blatta, quam noſtro cubiculo dare annis ſingulis conſueſti, venire feſtina.* Sitzm.

4 *Ravenna urbe.*] In qua regni ſui ſedem poſt Odoacrum Theodericus conſtituerat; quamque ſucceſſores quoque ejus reges Gothi inhabitarunt. *Vall.*

Ravenna urbe decederent.] Sede imperii Gothici. Aretin. lib. 1. de bello Italico: *Ceterùm civitates per ſeipſas, ac per cives ſuos gubernari permiſit. Ipſe verò* (Theodoricus videlicet) *ſedem regni Ravennæ conſtituit, ibique inhabitavit.* Bern.

Ravenna urbe decederent.] MS. Rittersh. *Ravenna urbe diſcenderent.* forte legendum *diſcederent.* Sitzm.

5 *Notas inſigniti frontibus.*] Notas illas Threicias vocat Cicero lib. 11. Officiorum, ex more Thracibus ſolito. Genus illud ſupplicii antiquum, ſervorum primùm, hinc Juvenalis Sat. xiv.

Tum felix, quoties aliquis tortore vocato
Uritur ardenti propter duo lintea ferro.

Ejus poſt Plautum meminit Cicero loco citato, Martialis lib. 11. epigr. xxix. Deinde & quorumlibet reorum infamium viliumque, ut hic & apud Guil.

Neu-

ſigniti frontibus pellerentur. Quid huic ſeveritati poſſe adſtrui videtur? Atqui [1] eodem die deferentibus eiſdem, nominis noſtri delatio ſuſcepta eſt. Quid igitur? noſtræ ne artes ita meruerunt? an illos accuſatores juſtos fecit [2] præmiſſa damnatio? Itane nihil fortunam puduit, ſi minus accuſatæ innocentiæ, at accuſantium vilitatis? [3] At cujus criminis arguimur, ſummam quæris?

Neubrigenſem hiſt. Angl. lib. II. c. XIII. ubi hæretici Publicani tanquam infames clave candenti notantur in fronte, eorumque præterea magiſtet & in mento. His ſtigmatibus ſeu cauterio inuſtos vocat Cicero *ſtigmatias*. Et quia quaſdam veluti litteras referebant ejuſmodi notæ, *inſcriptiones frontis* vocat Seneca. *Vallin.*

Notas inſigniti frontibus.] Ita MS. Erfurt. & edit. Norimberg. & Florentin. MS. vero Rittersh. *notis inſigniti frontibus.* Sitzm.

Notas inſigniti frontibus pellerentur.] Cujacius Obſervationum libro ſeptimo, cap. 13. de Fugitivorum notis & ſuppliciis: Solebant & ita plerique reorum frontibus notari, veluti lege Remnia calumniatores, quod tollitur l. ſi quis C. de Pœnis. Boëtius de Conſolatione Philoſoph. *Edixit ut notas inſigniti frontibus pellerentur.* Seneca de Ira: *Varia vinculorum genera, varia pœnarum, lacerationes membrorum, inſcriptiones frontis, & beſtiarum immanium caverna.* Hæc ille. *Idem.*

Notas inſigniti frontibus.] Ἑλληνικῶς, pro *notis inſigniti.* Papinius Theb. II.

> *DI benè quòd tales ſtirpemque animoſque venitis.*

accuſandi caſu pro auferendi, *ſtirpeque animoque.* Bern.

1 *Eodem die.*] Quo anno, nedum die, id acciderit, non facile quiſquam conjectura aſſequatur. Filiis tamen conſulibus, hoc eſt anno DXXII. factum voluit, quiſquis quædam de vita ejus præfatus eſt in vet. cod. Conſol. Philoſophiæ S. Victoris, *Duo filii ejus*, inquit, *in Conſulatu permanſerunt ſub regia poteſtate.* Cui conſentit quod & de ea re ſcribit Ricobaldus. *Vall.*

2 *Præmiſſa damnatio.*] Significat Boëtius & quodammodo innuit non ſolum accuſatores in ſe ad ſenatum Romam regem miſiſſe, ſed clàm dediſſe quoque operam, forte & ut condemnaretur mandaſſe. *Idem.*

3 *At cujus criminis arguimur? ſummam quæris? Senatum dicimur ſalvum eſſe voluiſſe.*] Cauſam injuſtæ proſcriptionis hic aperit: quòd videlicet innocentem Senatum majeſtatis crimine poſtulatum defenderit ac liberaverit: quod calumniosè per adverſarios factum, ut ſuo nomine litteræ vulgarentur, quibus ſignificabantur ejus conatus de reſtituenda in ſtatum priſtinum collapſa jacente Romana Republica. Hæ exilii cauſæ: at quæ mortis? Dicam. Ticini in carcere detentus, non præclariſſimos ſolùm libellos De Conſolatione Philoſophiæ ſcripſit, ſed adverſus Arrianos quoque (quorum labe & plerique Gothorum, & ipſe Theodoricus rex infectus) clariſſimum Commentarium, cujus titulus: *Quomodo Trinitas ſit unus Deus.* qua illuſtri confeſſione hæreticus rex magis exacerbatus, Boëtius verò noſter martyrii palmam eſt conſecutus. Auctores mihi affirmandi fidi teſtes. Joh. Magnus Gothus Archiep. Uſpal. in Hiſtoria Gothorum & Sueonum lib. IX. cap. XXXII. de Theodorico: *Nec diſſimili furore deſævit in nonnullos Romani Senatus principes: in quorum numero, Boëtium & Symmachum, jampridem apud Papiam relegatos, interfici juſſit. Boëtium quidem, quaſi librum illum nobiliſſimum, quem de Trinitate adverſus Arrianos conſcripſit, in ejus contumeliam com-*

ris? Senatum dicimur ſalvum eſſe voluiſſe. Modum deſideras? delatorem, ne documenta deferret, [1] quibus Senatum majeſtatis reum faceret, impediſſe criminamur. Quid igitur ô magiſtra cenſes? infitiabimur crimen, ne tibi pudori ſimus? At volui, nec umquam velle deſiſtam. Fatebimur? Sed impediendi delatoris opera ceſſabit. An optaſſe illius ordinis ſalutem nefas vocabo? Ille quidem ſuis de me decretis, uti hoc nefas eſſet, effecerat. [2] Sed ſibi ſemper mentiens imprudentia, rerum merita non poteſt immutare; nec mihi [3] Socratico decreto fas eſſe arbitror, vel occuluiſſe veritatem, vel conceſſiſſe mendacium. [4] Verùm id quoquo mo-

compoſuiſſet. Hæc Magnus. Julius Martianus verò, qui Boëtii vitam eruditè conſcripſit, illuſtre narrat miraculum. *Ticini incolæ*, inquiens, *ſemper à majoribus traditum conſtanter aſſeverant, Severinum cùm regius ſpiculator letale vulnus intuliſſet, utraque manu divulſum caput ſuſtinuiſſe, interrogatumque à quonam ſe percuſſum exiſtimaret? ab impiis, reſpondiſſe: atque ita cùm in vicinum templum veniſſet, & flexis genibus ante altare ſacra percepiſſet, poſt paululum exſpiraſſe. Extinctus divinos honores, illos videlicet qui ſanctis martyribus exhiberi ſolent, à noſtris conſecutus eſt, quòd pro Catholicis contra perfidiam Arrii mortem ſuſtinuerit.* Accidêre hæc anno Chriſti quingenteſimo vigeſimo ſexto. Joannis Papæ anno III. Juſtini Imp. IX. Theod. ult. Adi Illuſtriſſimum Baronium Annal. tom. VII. ubi inter alia, honorifico ſed merito elogio Boëtium celebrans, ſcribit: *Qui enim literarum peritia Dionyſio magno illi Areopagitæ Athenienſi jure fuit abſque invidia comparandus, Boëtius & illud à Deo accepit, ut & genere mortis inſuper & inſigni operatione miraculi eidem fuerit exæquandus; id operante Dei ſummi potentia, dives in omnibus qui invocant eum.* Bern.

1 *Quibus Senatum læſæ majeſtatis reum faceret.*] MS. Ritterſh. omittit dictionem *læſæ.* non dubito quin elegantius. Sic infra eadem proſa, *majeſtatis crimen.* Sitzm.

2 *Sed ſibi ſemper mentiens imprudentia rerum, merita non poteſt immutare.*] Hunc locum ita ex editione Florentina diſtingue: *ſed ſibi ſemper mentiens imprudentia, rerum merita non poteſt immutare.* Ita infra hac eadem Proſ. noſter: *Exiſtimatio plurimorum non rerum merita, ſed fortunæ ſpectat eventum.* Idem.

3 *Socratico decreto.*] Illud eſt & pulcherrimum apud Platonem lib. VI. de rep. Quo requirit in philoſophis Socrates ſancitque τὴν ἀψεύδειαν, καὶ τὸ ἑκόντας εἶναι μηδαμῇ προσδέχεσθαι τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ μισεῖν, τὴν δ' ἀλήθειαν στέργειν, *ut mendacii omnis naturæ expertes ſint, neque ſponte mentiantur umquam, ſed omnem oderint falſitatem, diligant veritatem*: Quod nihil, ut inquit paulò poſt, οἰκειότερον σοφίας ἀληθείας, *Sapientiæ affinius, quàm Veritas*, inveniatur. Ariſtoteles l. II. Metaphyſ. Philoſophiam vocat, ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας, *veritatis ſcientiam.* P. Nigidius apud A. Gellium lib. XI. cap. XI. *Vir bonus*, inquit, *præſtare debet, ne mentiatur; prudens, ne mendacium dicat.* Vall.

4 *Verum id quomodo ſit.*] MS. Erfurt. *Verum id quoquo modo ſit.* Sitzm.

1 *Unde*

modo ſit, tuo, ſapientiumque judicio, æſtimandum relinquo. Cujus rei ſeriem, atque veritatem, ne latere poſteros queat, ſtylo etiam, memoriæque mandavi. Nam de compoſitis falsò litteris, quibus libertatem arguor ſperaſſe Romanam, quid attinet dicere? Quarum fraus aperta patuiſſet, ſi nobis ipſorum confeſſione delatorum, quod in omnibus negotiis maximas vires habet, uti licuiſſet. Nam quæ ſperari reliqua libertas poteſt? Atque utinam poſſet ulla! Reſpondiſſem Canii verbo: qui cùm à C. Cæſare Germanici filio conſcius contra ſe factæ conjurationis fuiſſe diceretur: Si ego, inquit, ſciſſem, tu neſciſſes. Qua in re non ita ſenſus noſtros mæror hebetavit, ut impios ſcelerata contra virtutem querar molitos: ſed quæ ſperaverint effeciſſe vehementer admiror. Nam deteriora velle, noſtri fuerit fortaſſe defectus: poſſe verò contra innocentiam, quæ ſceleratus quiſque conceperit, inſpectante Deo, monſtri ſimile eſt. [1] Unde haud injuria tuorum quidam familiarium quæſivit: Siquidem Deus, inquit, eſt, unde mala? bona verò unde, ſi non eſt? Sed fas fuerit nefarios homines, qui bonorum omnium, totiuſque Senatus ſanguinem petunt, nos etiam, quos propugnare bonis Senatuique viderant, perditum ire voluiſſe. Sed num idem de patribus quoque merebamur? Meminiſti, ut opinor, quoniam me dicturum quid, facturumve præſens ſemper ipſa dirigebas. Meminiſti inquam, Veronæ cùm rex avidus communis exitii, [2] majeſtatis crimen in Albinum delatum ad cunctum Senatus ordinem transferre moliretur, univerſi innocentiam Senatus, quanta mei ſecuritate periculi defenderim. Scis me hæc & vera proferre, [3] & in nulla umquam

1 *Unde haud injuria tuorum quidam familiarium.*] Epicureum illud dogma diſerte refutat Salvia. lib. 1. de Gub. Dei, aliiſque. Et Arnob. lib. 1. Adver. Gentes, Lactantius paſſim. *Idem.*

2 *Majeſtatis crimen.*] Arnob. lib. 4. *Majeſtatis ſunt apud vos rei, qui de veſtris ſecus obmurmuraverint aliquid Regibus.* Idem.

3 *Et in nulla unquam mei laude jactaſſe.*]

quam mei laude jactaſſe. Minuit enim quodam modo ſe probantis conſcientiæ ſecretum, quoties oſtentando quis [1] factum, [2] recipit famæ pretium. Sed innocentiam noſtram quis exceperit eventus vides. Pro veræ virtutis præmiis falſi ſceleris pœnas ſubimus. Et cujus umquam facinoris manifeſta confeſſio ita judices habuit in ſeveritate concordes, ut non aliquos vel ipſe humani error ingenii, vel fortunæ conditio cunctis mortalibus incerta ſummitteret? Si [3] inflamare ſacras ædes voluiſſe, ſi ſacerdotes impio jugulare gladio, ſi bonis omnibus necem ſtruxiſſe diceremur, præſentem tamen ſententia confeſſum, convictumve puniſſet. Nunc quingentis ferè paſſuum millibus procul moti, atque indefenſi, ob ſtudium propenſius in Senatum, morti, [4] proſcriptionique damnamur. ô meritos, de ſimili crimine neminem poſſe convinci! cujus [5] dignitatem reatus ipſi etiam, qui detulere, viderunt: quam, uti alicujus ſceleris admiſtione fuſcarent, ob ambitum dignitatis ſacrilegio me conſcientiam polluiſſe mentiti ſunt.

ſe.] MS. Erfurt. *Et in nullam unquam mei laudem jactaſſe.* Idem.

1 *Factum recipit famæ precium.*] MS. Erfurt. *recepit.* Idem.

2 *Recipit famæ pretium.*] Nimirum præceptum eſt Stoicum *Ne te quæſiveris extra.* Ideoque, ait Macrobius cap. x. lib. II. in ſomnium Scipionis, *Virtutis fructum ſapiens in conſcientia ponit, minus perfectus in gloria.* Et Plinius epiſt. VIII. lib. I. *Si alienæ quoque laudes parum æquis auribus accipi ſolent, quam difficile eſt obtinere, ne moleſta videatur oratio de ſe aut de ſuis differentis? Nam cum ipſi honeſtati, tum aliquanto magis gloriæ ejus prædicationique invidemus; atque ea demum recte facta minus detorquemus & carpimus, quæ in obſcuritate & ſilentio reponuntur.* Vallinus.

3 *Inflammare ſacras ædes.*] Petron. Arbiter:

—— non ſanguine triſti
Perfuſus venio; non templis impius hoſtis
Admovi dextram.

Hoc ipſum facinus exprobrat Perſis Alexan. Magnus apud Q. Curt. lib. 3. *Cum adierat Græcos, admonebat, ab iis gentibus illata Græciæ bella Darii prius, deinde Xerxis inſolentia, aquam ipſam terramque poſtulantium, ut neque fontium hauſtum, nec ſolitos cibos relinquerent. Dein Deûm templa ruinis & ignibus eſſe deleta. Urbes eorum expugnatas, fœdera humani divinique juris violata referebat.* Sitzm.

4 *Proſcriptioni damnamur.*] Magis ergo oratorie quam vere Ennodius in Panegyrico Regi Theoderico dicto ait: *Nuſquam in aula tua ambitio; & opum ubique confuſio eſt. Nemo indonatus abſcedit; & nullus incommoda proſcriptionis ingemiſcit.* Idem.

5 *Dignitatem fuſcarent.*] Familiaris loquutio Symmacho aliiſque. Vide Juret. ad Epiſt. 53. lib. 9. *Idem.*

ſunt. Atqui & tu inſita nobis, omnem rerum mortalium cupidinem de noſtri animi ſede pellebas, & ſub tuis oculis ſacrilegio locum eſſe fas non erat. Inſtillabas enim auribus, cogitationibuſque quotidie meis Pythagoricum illud, [1] Ἕπου θεῷ. Nec conveniebat viliſſimo-

1 Ἕπου θεῷ.] Jamblichus enim [vitæ Pythagoræ l. II. ſymb. VII.] eorum, quæ ad Sapientiam conferunt, primum Pythagoræ Symbolum ejuſmodi fuiſſe refert,

> Γλώσσης πρὸ τῶν ἄλλων κράτει θεοῖς ἑπόμενος.
>
> *Linguam ante omnia contineto Deos ſequens.*

Quod ita exponit, Πρῶτον γὰρ ἐστι Σοφίας ἔργον, τὸ τὸν λόγον ἐπιστρέφειν εἰς ἑαυτὸν, καὶ ἐθίζειν μὴ ἔξω προϊέναι τελειοῦσθαί τε καθ᾽ ἑαυτὸν, καὶ ἐν τῇ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστροφῇ. καὶ μετὰ τοῦτο ἐν τῷ τοῖς θεοῖς ἕπεσθαι. οὐδὲν γὰρ ἄλλο οὕτω τελειοῖ τὸν νοῦν, ἢ ὅταν ἐπιστρεφόμενος εἰς ἑαυτὸν τοῖς θεοῖς συνακολουθῇ, *Primum enim Sapientiæ opus eſt ſermonem [ſeu animi diſcurſum] in ſeipſum convertere, & ita aſſuefacere ut foras non progrediatur perfectuſque reddatur in ſeipſo, & in converſione ac conſideratione ad ſeipſum. deinde in eo conſiſtit, ut Deos ſequaris. Nihil enim aliud mentem ſic perficit, quam ſi in ſe converſus Deos quoque ſequitur.* Idemque habet Hierocles commentarii in carm. aurea Pythagoræorum capitulo II. eademque ratione explicat. Sed & latius de ea re diſſerit idem Jamblichus ejuſd. vitæ lib. I. c. XIIX. & XXIIX. gratiamque habiturus eſt indici quiſquis legerit. Et Hippodamus Thurius Pythagoræus apud Stobæum ſerm. CI. Qui omnes Pythagoricum effatum eſſe cum Boëtio exiſtimaverunt. Alii vero ut Cicero, Plutarchus, Clem. Alexandr. Str. II. & D. Ambroſius unum è veteribus VII. ſapientum præceptis agnoſcunt. Quicquid ſit, illud ab antiquis acceptum Plato egregiè celebravit. Siquidem in libris de rep. omne hominis bonum in primi ſummique boni ſcientia poſitum, hocque in omnibus ſequendum cæteriſque relictis huic uni adhærendum præſcribit: docetque Alcinous εἰσαγωγῆς c. XX. ex verbis ejus in Phædro & IV. de rep. hominis bonum & finem eſſe hoc ipſum, Θεῷ ἕπεσθαι. Idemque penitus ſcribit Apulejus lib. de ejuſd. Morali philoſophia, interpretaturque ita, nimirum ut Sapiens *æmulatione vitæ ad Deorum actus accedat.* Philo quoque lib. περὶ ἀποικίας. De qua re videndus & Proclus Inſtitutionum theologic. cap. CCIII. & ſequentibus. Alium vero Stoici hujus præcepti uſum peculiarem fecerunt, quo ſe, adverſus omnia quæ humanis accidunt adverſa, ſolarentur. Ajunt enim ſequi Deum eſſe τὴν αὐτοῦ γνώμην ὑποτάσσειν τῷ διοικοῦντι τὰ ὅλα, καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ πολῖται τῷ νόμῳ τῆς πόλεως, *mentem ſuam ſubmittere gubernanti omnia* Menti, *ſicut boni cives Legi civitatis.* Cleanthes apud Epictetum

> Ἄγε δή μ᾽ ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ᾽ ἡ πεπρωμένη,
> Ὅποι ποθ᾽ ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος,
> Ὡς ἕψομαί γ᾽ ἄοκνος.

Hoc eſt,

> *Me Iupiter duc & fati neceſſitas,*
> *Quocunque veſtro deſtinatus numine*
> *Sum. nam volens ſequar.*

Ipſe Epictetus non ſemel, ut apud Lipſium videre eſt: ſed & celebri illo loco Diſſert. ultimæ lib. III. Προσκατατέταχά μου τὴν ὁρμὴν τῷ θεῷ. θέλει με ἐκεῖνος πυρέσσειν; κἀγὼ θέλω. θέλει ὁρμᾶν ἐπί τι; κἀγὼ θέλω. θέλει ὀρέγεσθαι; κἀγὼ θέλω. θέλει με τυχεῖν τινός; κἀγὼ βούλομαι. οὐ θέλει; οὐ βούλομαι. ἀποθανεῖν θέλει; ἀποθανεῖν θέλω. I. *Appetitum meum obedientem præ-*

morum me ſpirituum præſidia captare, quem tu in hanc excellentiam componebas, ut ¹ conſimilem Deo fa-

præbui Deo. Vult ille me febricitare? Volo & ipſe. Vultne me ad *aliquid agendum impellere? Et ego volo. Vult me aliquid appetere? volo & ipſe. Vult me aliqua re potiri? Volo & ipſe. non vult? nolo. Mori me vult? Mori igitur volo.* Seneca quoque lib. de beata vita, *Omnem temporum difficultatem ſciet Sapiens legem eſſe naturæ. Et, ut bonus miles, feret vulnera, enumerabit cicatrices, & transverberatus telis, moriens amabit eum, pro quo cadet, imperatorem. habebit in animo illud vetus præceptum,* DEUM SEQUERE. Et Epiſtola xc. Sapiens Democritus *non noſſe tantum, ſed ſequi docuit Deos, & accidentia non aliter excipere, quam imperata.* Et XCVIII. *Non pareo Deo, ſed aſſentior: ex animo illum, non quia neceſſe eſt, ſequor.* Cujus præcepti non veteres illi modo, ſed & noſtri meminerunt. D. enim Auguſtinus lib. de Virginitate ait, *ſequi Deum* eſſe *imitari* Deum. *Qui Deum ſequitur,* inquit D. Ambroſius l. I. de Abraham, *tutus ſemper eſt.* In eoque *perfectionem* D. Hieronym. in Math. 19. collocat. *Vall.*

1 *Conſimilem Deo faceres.*] Et hoc Pythagoricum eſſe ex ejuſdem Jamblichi vitæ Pythagoræ lib. II. patet, φυγὴ δὲ ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν. ὁμοίωσις δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. Θεὸς οὐδαμῆ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόν τε, δικαιότατος, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν ἢ ὃς ἂν ἡμῶν αὖ γένηται ὅτι δικαιότατος. I. *Fuga autem* è mundo *in eo ſita eſt, ut quantum poßibile eſt, Deo ſimiles fiamus.* Et; *Deus* enim *nullo omnino pacto injuſtus, ſed, ut ſic dicam, quam juſtiſsimus. nec quicquam ei ſimilius, quàm ut noſtrum quiſque ſit juſtiſsimus.* Voluitque Pythagoras, ut refert vitæ ejus auctor anonymus apud Photium, homines eam ſimilitudinem conſequi, aſsiduè τῇ ὁμιλίᾳ τῇ πρὸς τοὺς θεοὺς, *cum Diis colloquendo.* ἀνάγκη γὰρ προσιόντα αὐτοῖς, κατ' ἐκεῖνο καιροῦ χωρίζεσθαι αὐτὸν πάσης κακίας, εἰς δύναμιν ὁμοιοῦντα ἑαυτὸν τῷ θεῷ. *Accedentem enim ad eos tunc potiſsimum ab omni ſe maleficio abſtinere neceſſe eſt, & quo ad fieri poteſt, Deo aſsimilari,* inquiebat. Quo ex fonte, ut & alia multa hauſit Plato, illud protulit quoque in Theæteto, Φυγὴ δὲ, ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν. Ὁμοίωσις δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. Et, Θεὸς οὐδαμῆ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόν τε δικαιότατος. καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν ἢ ὃς ἂν ἡμῶν αὖ γένηται ὅτι δικαιότατος. περὶ τούτου ἡ ὡς ἀληθῶς δεινότης ἀνδρός. I. *Fuga autem* è mundo *in eo ſita eſt, ut, quam proximè fieri poterit, Deo ſimiles fiamus.* Et mox, *Deus nullo omnino pacto injuſtus eſt, ſed quantum fieri poteſt juſtiſsimus. nec quicquam ei ſimilius, quam cum ex nobis* hominibus *aliquis quàm juſtiſsimus eſt. In hoc nimirum vera hominis præſtantia verſatur.* Ubi notandum eſt Platonem cenſere cum Pythagoræis Juſtitiam & Sanctitatem cum Prudentia ſeu Sapientia homines Deo aſsimilare κατὰ τὸ δυνατὸν ſcilicet; ut & de rep. libro ultimo. ſicut & refert Alcinous cap. xx. Quod *cum Deo colloqui* dixit Pythagoras; *contemplari divinam effigiem* ſcripſit Apulejus lib. de Deo Socratis. quam virtutem, ſi cuiquam mortalium contigerit, in Socrate fuiſſe ait, *Quod ſi cuivis poteſt evenire facultas contemplandi divinam effigiem, cur non apprimè potuerit Socrati obtingere, quem cuivis ampliſsimo numini Sapientiæ dignitas coæquarat? Nihil enim eſt Deo ſimilius & gratius, quam vir animo perfectè bonus. qui tam hominibus cæteris antecellit, quam ipſe à Diis immortalibus diſtat.* Idemque Socrates Platonis præceptor, eadem cum diſcipulo ſentiens, ſolam juſtitiam ſeu probitatem, μόνον δίκαιον, felicitatem eſſe dicebat. ut refert Theodoretus Gr. aff. cur. ſerm. XI. Plato enim hanc ὁμοίωσιν τῷ θεῷ, *cum Deo ſimilitudinem,*

 Finem

Finem totius Philoſophiæ ſeu Sapientiæ conſtituit, ut ex loco ſuperius allato aliiſque conſtat; ex quibus idem colligunt Alcinous eod. xx. c. Apulejus lib. de Morali ejuſd. Philoſophia. & Diogenes Laertius in ejus vita. Theodoretus loco citato. Pachymeres compendii log. cap. II. Quid vero ſit aſſimilari Deo, aut qua ratione quis eam ſimilitudinem poſſit aſſequi, exponit poſt Platonem latè Plotinus Ennead. I. lib. II. initio. Ammonius Præfatione illa pulcherrima in Porphyrii v. voces. ubi rectè etiam cur Platoni ſit illa ὁμοίωσις, κατὰ τὸ δυνατὸν duntaxat, recenſet. Hierocles optimè Commentario aureo in eum Pythagoreorum verſum

Πρῆσσε δὲ μηδὲν τῶν μὴ ἐπίστασαι. ἀλλὰ διδάσκευ
Ὅσσα χρεών.

Nimirum edit. Pariſien. pag. 174. & pag 257. Egtegiè Alcinous loco cit. Lactantius etiam de falſa relig. lib. I. c. IX. De vero cultu l. VI. cap. XIII. & XXIII. & de ira Dei cap. XIX. Simplicius in Epicteti Enchirid. cap. XXXII. Quibus in locis ſanctiſſima maximeque Chriſtiano homine digna præcepta continentur. unde germanum celebris hujus dicti ſenſum explanationemque petas licet. tantum enim hic fungimur vice cotis. Hinc quoque varii auctores illud imitati ſunt: Plinius initio Panegyr. *Quid enim præſtabilius, aut pulchrius munere Deorum, quam caſtus & ſanctus & diis ſimillimus princeps?* Idem Muſonius de re eadem apud Stobæum ſerm. XLVI. Ariſtoteles enim Politic. lib. III. c. IX. hominem virtute præſtantem θεὸν ἐν ἀνθρώποις εἶναι, *eſſe* tanquam *Deum inter homines* exiſtimat. Hinc & illa Homeri ac Virgilii de eximiis heroicæque majeſtatis viris,

Θεῷ τὸ εἶδος ὅμοιος.
Os humeroſque Deo ſimilis.

Porro non ſolum Plato hominis finem voluit eſſe τὸ ὁμοιωθῆναι τῷ θεῷ, *aſſimilari Deo*, ſed ἕπεσθαι *ſequi* quoque *Deum*: de quo ſupra. Ut in Phædro, Ἡ μὲν ἀρίστη θεῷ ἑπομένη καὶ εἰκασμένη ὑπερῆρεν εἰς τὸν ἔξω τόπον τὴν τοῦ ἡνιόχου κεφαλήν. *Animus ille qui Deos optimè ſecutus eſt & ad ejus ſimilitudinem conformatus, in ſupercœleſtem locum aurigæ extulit caput.* Idemque omnino ſed clarius ait lib. IV. de Legibus. Unde utrumque confundit Alcinous, cum tamen videatur Plato in his duobus locis velle primum nos *ſequi Deum*; hoc eſt, virtutum exercitio probos, pios, juſtos & ſapientes fieri: *aſſimilari* verò, mente per virtutes illuſtrata Deum contemplari, ſeu, ut Pythagoras volebat, cum eo colloqui, illique adhærere. Quo & ſenſu accipere videtur Lactantius Firmianus lib. de ira Dei cap. XIX. *Qui autem Deum ſecuti, eique parentes, corporis deſideria contempſerint, & virtutem præferentes, voluptatibus, innocentiam juſtitiamque ſervaverint, hos Deus ut ſui ſimiles recognoſcit.* Stoicorum autem de ea re ſententias hic non attingimus. nemo enim eſt qui blaſphemas eorum voces non horreat & execretur. Quis enim illud ferat Senecæ epiſt. LIII. *Tantum ſapientia ſua* (ſapienti) *quantum Deo omnis ætas patet. Eſt aliquid quo Sapiens antecedat Deum. Ille naturæ beneficio non ſuo ſapiens eſt.* Item LIX. *Sapiens ille eſt, qui plenus gaudio, hilaris & placidus, inconcuſſus, cum diis ex pari vivit.* Καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, μὴ διαφέρειν τῆς θείας εὐδαιμονίας, μηδὲ τὴν ἀμεριμνίαν ὁ Χρύσιππός φησι. *Atque hanc*: hominis nempe, *felicitatem & ſecuritatem nihil à divina differre, Chryſippus ait*; apud Stob. Eclog. ethic. lib. II. Pudet errorum, tædetque verborum adeo, ut mens & impetus ſit probatam ſuperius tot magnis viris ſimilitudinem, jam omnem eum Theodoreto tollere. Plato, inquit loco citato, τὸ ὁμοιωθῆναι τῷ θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν, τέλος ἀρέσαντα τῶν ἀγαθῶν ἀξιέπαινος μὲν οὖν καὶ ἡ περὶ τὴν μίμησιν τῶν θείων προθύμησις. ἡ δὲ κατὰ τὸ δυνατὸν προσθήκη, ἀξιαγαστότερον τὸ ἔργον ἀπέφηνεν. οὐ γὰρ κατὰ πάντα δυνατὸν ὁμοιωθῆναι θεῷ. πῶς γὰρ ἄν τις, ὁρατὸς ὤν, ὁμοιωθείη τῷ ἀοράτῳ; καὶ βραχὺς ὢν καὶ τόπῳ σμικρῷ περιγεγραμμένος, τῷ ἀπεριγράφῳ καὶ τὴν κτίσιν συνέχοντι. τοιγάρτοι οὔτε τὴν φύσιν ἐκείνην, οὔτε τὴν δυνα-

faceres. Prætereà [1] penetral innocens domûs, honeſtiſſimorum cœtus amicorum, [2] ſocer etiam Symmachus ſanctus, [3] & æquè ac tu ipſa reverendus, ab omni nos

δυνάμιν, ὅτι μὴν τὴν σοφίαν μιμήσασθαι δυνατόν. i. *Bonorum Finem ſtatuit, ut quantum fieri poteſt, Deo perquam ſimiles evadamus. Laudabilis ſane adhortatio; quæ nos ad divinorum imitationem invitat. Illa tamen verborum additio, ut id faciamus* quantum fieri poteſt, *admirabile id magis homini quam præſtabile eſſe oſtendit. neque enim fieri poteſt, ut in omnibus Deo ſimiles evadamus. Quo enim pacto viſibilis homo, inviſibilem imitetur? quomodo qui brevis eſt, ac exiguo loco concluditur, illi queat eſſe perſimilis, qui extra omnem terminum conſtitutus, ipſe continet univerſa? Nulli eſt ergo natura illa, nulli potentia, nulli ſapientia imitabilis.* Cenſueratque idem jam olim apud Philonem Philolaus Pythagor. κοσμοποιΐας libro, Ἔστι γὰρ, φησὶν, ἡγεμὼν καὶ ἄρχων ἁπάντων θεὸς, εἷς ἀεὶ ὢν, μόνιμος, ἀκίνητος, αὐτὸς αὐτῷ ὅμοιος, ἕτερος τῶν ἄλλων. i. *Eſt, inquit, auctor & princeps rerum omnium Deus, ſemper unus, ſtabilis, immobilis, ipſe ſui ſimilis, aliorum diſſimilis.* Aut ſi quæ ſtatuenda eſt, eam amplecti decet, quæ eſt Clementis Alex. Str. II. circa finem. Lact. Firmiani locis cit. & præſertim Sixti philoſophi ex mente ſummi illius, qui inſtar omnium eſt, Auguſtini lib. de Natura & Gratia; *Quis item Chriſtianus ignorat, quod beatiſſimum Sextum Romanæ Eccleſiæ epiſcopum & domini martyrem dixiſſe commemorat,* Quia libertatem arbitrii ſui permiſit hominibus Deus, ut purè & ſine peccato viventes, ſimiles fiant Deo? *Sed ad ipſum arbitrium pertinet, vocantem audire & credere; & ab eo, in quem credit, non peccandi adjutorium poſtulare. Nam utique cum dicit,* ſimiles fiant Deo, *per Charitatem Dei futurò ſunt ſimiles Deo,* quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris, *non naturæ poſſibilitate, nec libero arbitrio, quod eſt in nobis, ſed per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Sixtum pontificem pro Sixto philoſopho Pythagoræo hic ſe perperam uſurpaſſe agnoſcit ipſe Auguſt. retractation. libro. *Idem.*

1 *Penetral innocens domus.*] *Penetral animi,* apud Symmach. lib. 2. Epiſt. 34. ad quam vide Miſcellan. Fr. Jureti. *Sitzm.*

2 *Socer Symmachus ſanctus.*] Laudat ſocerum Boëtius, & jure. amabat eundem, ſed indicio non officit amor, qui ex judicio natus. ambigis? teſtes oculatos dabo: quorum unus pluris quàm auriti decem. Priſcianus Cæſarienſis, qui his ipſis temporibus vixit, docens Conſtantinopoli, libro de ponderibus & menſuris: *Omni te Symmache,* inquit, *nobilitatis ſplendore celebratum, ac omni naturæ munere præſtantem, omni virtutis luce fulgentem, ſtudiis etiam optimarum artium diſciplinarumque florentem, juſtiſſimeque proſperæ fortunæ meritis vitæ probantem, fama quidem anteà nobis abſentem venerabilem faciebat: nunc autem præſentem veritas ſupergreſſa laudes prædicationis oſtendit. Mediocritatis enim altiſſimæ, quæ ſuperbiæ calcas tumores, & pietatis ponderibus graviſſimis ſuperas omnia,* &c. Ennodius verò, dum Urbis cives clariſſimos, quos imitandos proponit, recenſet: *Feſtus & Symmachus,* inquit, *omnium diſciplinarum materia & conſtantes forma ſapientiæ, de Urbe ſacratiſſima non recedunt. In ipſis eſt nobilis curiæ principatus: quos vidiſſe, erudiri eſt. Non apud eos ſermo de ludicris, nec pantomimorum vix cognoſcenda commemoratio. Iſti auram popularem per pudoris detrimenta non cupiunt, contenti rectis magis placere, quàm plurimis. Sortiuntur de innocenti actione teſtimonium.* Bern.

Symmachus ſanctus.] Vide Elogia Symmachorum, quæ Fr. Juretus ſuis præfixit Miſcell. Item Caſſiodorum, lib. 4. Var. Epiſt. 6. 22. & 51. *Sitzm.*

3 *Et æque actu ipſo reverendus.*] Mire heic variant exemplaria. Si liceat ita legerem & diſtinguerem: *Et æque, ac tu ipſa,*

nos hujus criminis ſuſpicione defendunt. Sed ô nefas! Illi verò de te tanti criminis fidem capiunt; [1] atque hoc ipſo videbimur affines fuiſſe maleficio, quod tuis imbuti diſciplinis, [2] tuis inſtituti moribus ſumus. Ita non eſt ſatis nihil mihi profuiſſe tuam reverentiam, niſi ultrò tu mea potiùs offenſione lacereris. At verò hic etiam noſtris malis cumulus accedit, quod exiſtimatio plurimorum non rerum merita, ſed fortunæ ſpectat eventum, eaque tantùm judicat eſſe proviſa, quæ felicitas commendaverit. [3] Quo ſit, ut exiſtimatio bona prima omnium deſerat infelices. Qui nunc populi rumores, quàm diſſonæ, multiplicesſque ſententiæ, piget reminiſci. Hoc tantum dixerim; ultimam eſſe adverſæ fortunæ ſarcinam, quod dum miſeris [4] aliquod crimen affingitur, quæ perferunt, meruiſſe creduntur. [5] & ego ſiquidem bonis omnibus pulſus, dignitatibus exutus, exiſtimatione fœdatus, ob beneficium ſupplicium tuli. Videre autem videor nefarias ſceleratorum officinas gaudio lætitiaque fluitanteis: perditiſſimum quemque novis delationum fraudibus imminentem: jacere bonos, noſtri diſcriminis terrore proſtratos: flagitioſum quemque ad audendum quidem facinus impunitate, ad efficiendum verò præmiis incitari: inſon-

ipſa, reverendus. Infra lib. 2. Proſ. 4. *Viget incolumis illud pretioſiſſimum generis humani decus, Symmachus ſocer, & quod vitæ pretio non ſegnis emeres, vir totus ex ſapientia, virtutibuſque factus, ſuarum ſecurus, tuis ingemiſcit injuriis.* Idem.

1 *Atque hoc ipſo affines fuiſſe videmur maleficio.*] MSS. *atque hoc ipſo videbimur adfines fuiſſe maleficio.* Idem.

2 *Tuis inſtituti moribus ſumus.*] Vetus, quem ſequor: *tuis inſtitutionibus eruditi ſumus.* Bern.

3 *Quo fit ut exiſtimatio bona prima omnium deſerat infelices.*] Arnob. l. 4. Adv. Gentes: *Illud acerbiſſime vulnerat, quod iniuris innoxios, & quod decus nominis atque exiſtimationem infamat.* Sitzmanus.

4 *Aliquod crimen affigitur.*] MS. Rittersh. *affligitur*, malc. Malim, ſi quid mutandum ſit, legere *affingitur*. Aurelius Victor, de Meſſalina Claudii conjuge: *Nobiliores quaſque nuptas, & virgines, ſcortorum modo ſecum proſtituerat: coactique mares uti adeſſent. Quod ſi quis talia horruerat; affictо crimine, in ipſum omnemque familiam ſæviebatur.* Idem.

5 *Et ego quidem omnibus pulſus* &c. *ob beneficium ſupplicium tuli.*] Edit. Norimb. *Et ego, ſiquidem bonis omnibus pulſus* &c. *ob beneficium pertuli ſupplicium.* Idem.

1 *Oſtelli-*

ſonteis autem non modò ſecuritate, verùm ipſa etiam defenſione privatos. Itaque libet exclamare;

METRUM V.

[1] O ſtelliferi conditor orbis,
Qui perpetuo nixus ſolio
Rapido cælum turbine verſas,
[2] Legemque pati ſidera cogis,
[3] Ut nunc pleno lucida cornu,
[4] Totis fratris & obvia flamis,
[5] Condat ſtellas Luna minores;
Nunc obſcuro pallida cornu,
Phœbo propior, lumina perdat.
[6] Et qui primæ tempore noctis

1 *O ſtelliferi.*] Cum toto hoc Carmine confer Apuleii librum de Mundo &c.

O ſtelliferi conditor orbis.] Senec. in Hippol. ℣ſ.957. & ſeq.

—— igniferi rector Olympi,
Qui ſparſa cito ſidera mundo
Curſuſque vagos rapis aſtrorum,
Celeriſque polos cardine verſas. Sitzm.

2 *Legemque pati ſidera cogis.*] Manil. lib. 1. Aſtron.

Nec quicquam in tanta magis eſt mirabile mole,
Quam ratio, & certis quod legibus omnia parent. Idem.

3 *Ut nunc pleno.*] Senec. in Med. ℣ſ. 788. & ſeq.

—— video Triviæ currus agiles,
Non quos pleno lucida vultu
Pernox agitat ——

In Hippolyto ℣ſ.416.

—— ſic te lucidi vultus ferant,
Et nube rupta cornibus puris eas.

Idem.

4 *Totis fratris & obvia flammis.*] Senec. in Thyeſt. ℣ſ.836.

Non Phœbeis obvia flammis
Demet nocti Luna timores,
Vinçetque ſui fratris habenas,
Curvo brevis limite currens. Idem.

5 *Condat ſtellas Luna minores.*] Manifeſta imitatio Horatii:

—— micat inter omnes
Iulium ſidus, velut inter ignes
Luna minores.

Sic & Senec. in Hipp. ℣ſ.740.

Cum ſuos ignes coeunte cornu
Iunxit, & curru properante pernox
Exerit vultus rubicunda Phœbe,
Nec tenent ſtellæ faciem minores.

Idem.

6 *Et qui primæ tempore.*] Senec. in Hipp. ℣ſ.746.

Qualis eſt primas referens tenebras
Nuntius noctis, modò lotus undis
Heſperus, pulſis iterum tenebris
Lucifer idem.

Manilius lib. 1. Aſtron.

Nec matutinis fulgeret Lucifer horis,
Heſperus immerſo dederat qui lumen Olympo.

Senec. in Ludo de Morte Claudii:

Qualis diſcutiens fugientia Lucifer aſtra,
Aut qualis ſurgit redeuntibus Heſperus aſtris.

Columella lib. 10.

—— ore coruſco
Heſperus, Eoo remeat cum Lucifer ortu.

Martian. Capella, de Nupt. Philolog.

Heſperus intactam ſervet licet uſque puellam,

Agit algenteis Heſperus ortus,
Solitas iterum mutet habenas
Phœbi pallens Lucifer ortu.
[1] *Tu frondifluæ frigore brumæ*
[2] *Stringis lucem breviore mora:*
Tu, [3] *cùm fervida venerit æſtas,*
Agileis [4] *noctis dividis horas.*
[5] *Tua vis varium temperat annum,*
Ut quas Boreæ ſpiritus aufert,
[6] *Revehat mitis Zephyrus, frondeis;*
[7] *Quæque Arcturus ſemina vidit,*
Seirius altas urat ſegetes.
Nihil antiqua lege ſolutum
Linquit propriæ ſtationis opus.
[8] *Omnia certo fine gubernans,*

Homi-

Nuptam videbis Phoſphore.
Sitzm.

1 *Tu frondifluæ.*] Senec. in Hippolyt. ỳſ. 963.
Ut nunc canæ frigora brumæ
Nudent ſylvas ——
Idem.

2 *Stringis lucem breviore mora.*] Vide Senec. in Thyeſt. ỳſ. 839. & ibi Mart. Ant. Del-rio. *Idem.*

3 *Cum fervida venerit æſtas.*] Senec. in Hipp. ỳſ. 965.
—— *æſtivi*
Colla leonis Cererem magno
Fervore coquant ——
Idem.

4 *Noctis dividis horas.*] Sen. in Med. ỳſ. 5.
Clarumque Titan dividens orbi diem.
Claudianus de Apono:
Ille pater rerum, qui ſæcula dividit aſtris,
Inter prima poli te quoque ſacra dedit.
Apulejus de Mundo: *Quam pulcræ & fœcundæ horæ procreantur nunc æſtivos vapores reſolventes, nunc pruinas hiemis circumferentes? Dierum etiam noctiumque curriculis ordinantur menſes, texunt annos, anni ſeriem conficiunt ſæculorum.* Conferes utiliter Iſidori Peluſiotæ epiſt. 1. lib. 4. *Idem.*

5 *Tua vis varium temperat annum.*] Senec. in Hipp. verſu 968.
—— *viresque ſuas*
Temperet annus ——
Idem.

6 *Revehat mitis Zephyrus frondes.*] Seneca in Hippolyt. ỳſ. 12.
Qui roriſera mulcens aura
Zephyrus vernas evocat herbas.
Idem.

7 *Quæque Arcturus.*] *Arcturus* ſtella eſt poſt Urſæ caudam, alias *Bootes* & *Arctophylax.* Vegetius lib. 4. de re militar. c. 30. *Poſt Idus Septembris oritur Arcturus vehementiſſimum ſidus.* Idem.

8 *Omnia certo fine gubernans, Hominum ſolos reſpuis actus.*] Senec. in Hippolyt. ỳſ. 968.
—— *ſed cur idem*
Qui tanta regis, ſub quo vaſti
Pondera mundi librata ſuos
Ducunt orbes, hominum nimium
Securus ades, non ſollicitus
Prodeſſe bonis, nocuiſſe malis?
Idem.

1 Nam

Hominum ſolos reſpuis actus
Merito rector cohibere modo.
[1] Nam cur tantas [2] lubrica verſat
Fortuna vices? [3] premit inſonteis
Debita ſceleri noxia pœna:
[4] At perverſi [5] reſident celſo
Mores ſolio, ſanctaque [6] calcant
Injuſta vice colla nocentes.
Latet obſcuris condita virtus
Clara tenebris, [7] juſtuſque tulit
Crimen iniqui.
Nil perjuria, nil nocet ipſis
Fraus, mendaci compta colore.

Sed

1 *Nam cur tantas lubrica verſat Fortuna vices?*] Sen. in Hippolyt. ℣ſ.974.
Res humanas ordine nullo
Fortuna regit, ſpargitque manu
Munera cæca, pejora fovens.
In Herc. Fur. ℣ſ. 524.
O Fortuna viris invida fortibus,
Quam non æqua bonis præmia dividis.
Idem.

2 *Lubrica fortuna.*] Cæcilius apud Minut. Felicem, in Oct. *Variis & lubricis caſibus ſoluta legibus fortuna dominatur.* Idem.

3 *Premit inſontes Debita ſceleri noxia pœna.*] Senecæ ſimilis eſt querela in Herc. Fur. ℣ſ.251.
—— proſperum ac felix ſcelus
Virtus vocatur, ſontibus parent boni,
Ius eſt in armis, opprimit leges timor.
Sic Minutius Felix: *Non tantum æquatur nequitia melioribus, ſed & colitur: ut in pluribus neſcias, utrum ſit eorum deteſtanda pravitas, an optanda felicitas.* Vide præterea Salvian. lib. 1. De Gub. Dei, in princip. *Idem.*

4 *At perverſi reſident celſo Mores ſolio.*] Senec. in Hippolyt. ℣ſ.978.
Vincit ſanctos dira libido,
Fraus ſublimi regnat in aula,
Tradere turpi faſces populus
Gaudet.

Min. Felix: *Niſi forte vos decipit, quod Deum neſcientes divitiis affluant, honoribus floreant, polleant poteſtatibus. Miſeri in hoc altius tolluntur, ut decidant altius. Hi enim ut victimæ ad ſupplicium ſaginantur, ut hoſtiæ ad pœnam coronantur.* Idem.

5 *Reſident ſolio.*] Prudent. in fin. Pſychom.
Hoc reſidet ſolio pollens Sapientia, & omne
Conſilium regni celſa diſponit ab aula.
Idem.

6 *Calcant.*] Seneca in Octav. ℣ſ.446.
—— calcat jacentem vulgus.
In Herc. Oet. ℣ſ.637.
Colit hic Reges, calcet ut omnes,
Perdatque aliquos, nullumque levet,
Tantum ut noceat cupit eſſe potens.
Macrob. 1. Saturnal. cap. 11. *At nos jugo à fortuna impoſito ſubjacentem tanquam miſerum vilemque calcamus.* Idem.

7 *Iuſtuſque tulit crimen iniqui.*] Senec. in Hipp. ℣ſ.981.
Triſtis virtus perverſa tulit
Præmia recti ——
Lactant. lib. de Ira Dei, cap. 16. *Plerunque ſcelerati feliciores ſunt, & boni miſeriores, & juſti ab injuſtis impune vexantur.* Confer Senecam alterum de Providentia. *Idem.*

Sed cùm libuit viribus uti,
Quos innumeri metuunt populi,
Summos gaudent ſubdere reges.
O jam [1] *miſeras reſpice terras,*
Quiſquis rerum fœdera nectis.
Operis tanti pars non vilis
Homines, quatimur fortunæ ſalo.
Rapidos rector comprime fluctus,
Et, quo cælum regis immenſum,
Firma ſtabileis fœdere terras.

PROSA V.

[2] Hæc ubi continuato dolore delatravi, illa vultu placido, nihilque meis queſtibus mota: Cùm te, inquit, mæſtum, lacrymantemque vidiſſem, illico miſerum, exſulemque cognovi. Sed quàm id longinquum eſſet exſilium, niſi tua prodidiſſet oratio, neſciebam. [3] Sed tu procul à patria non quidem pulſus es, ſed aberraſti. At ſi te pulſum exiſtimari mavis, [4] te potiùs ipſe pepuliſti. Nam id quidem de te numquam cuiquam fas fuiſſet. Si enim cujus oriundus ſis patriæ reminiſcaris, [5] non, uti Athenienſium quondam, multitudinis impe-

1 *Miſeras reſpice terras.*] Senec. in Oed. ℣ſ. 112.

—— viduas colonis
Reſpicis terras miſeranda Thebe.

Horat. lib. 1. Carm. Od. 2.

Sive neglectum genus & nepotes
Reſpicis auctor. Sitzm.

2 *Hæc ubi continuato dolore delatravi.*] MSS. *dilatravi.* Ita Agell. lib. 1. Noct. Atticar. cap. 2. *Theorematibus tantum nugalibus, & puerilium Iſagogarum commentationibus dilatrantes, objurgatione juſta inceſſuit.* Idem.

3 *Sed tu quam procul à patria non quidem pulſus es.*] Ejice particulam *quam*, ſuadente MS. Ritterſh. *Idem.*

4 *Te potius ipſe pepuliſti.*] MS. Ritterſh. *te ipſe repuliſti.* Idem.

5 *Non uti Athenienſium.*] Male ob id frequenter audiunt Athenienſes, quod non ſaltem depulſione civium benemeritorum lætati fuerint, ſed etiam non raro eos mori coëgerint. Exempla ſunt ubivis obvia: & de Oſtraciſmo ipſorum etiam Ariſtoteles agit in Politicis. *Idem.*

Athenienſium.] Areopagum Solon ex optimatibus primariiſque Athenienſium viris, civium ſuffragio electis, conſtitui componique probavit. ſed ne ii inſolentius ſeſe gererent aut tyrannidem uſurparent, populo judicandi judicumque aliorum judicia mutandi abrogandive jus poteſtatemque fecit. Quod cum aliquandiu feliciter ſucceſſiſſet, tandem victis Darii Perſarum regis ad Marathonem, Xerxis ad Salaminem & Platæas copiis,

perio regitur : ſed εἷς κοίρανος ἔστω, [1] εἷς βασιλεύς ; qui frequentiâ civium, non depulſione lætatur: cujus agi frenis, atque obtemperare juſtitiæ, ſumma libertas eſt. An ignoras illam [2] tuæ civitatis antiquiſſimam legem, quâ

copiis, Athenienſis populus iis victoriis elatus, ab Ariſtide, Ephialte, Pericle aliiſque δημαγωγοῖς ſuis permotus, non jam optimates nobileſque, ſed quoſliber è multitudine judiciis præfecit. qui cum pecunia aliiſque artibus facillimè corrumperentur, mirum quæ exilia quaſque cædes optimis viris, quas urbi ipſi calamitates importarint. Id legere eſt apud Iſocratem paſſim, & Plutarchum in iſtorum δημαγωγῶν vitis. refertutque apud Ariſtotelem lib. Politic. II. Solon maximè populi potentiam auxiſſe, τὰ δικαστήρια ποιήσας ἐκ πάντων. ἐπεὶ γὰρ τοῦτ' ἴσχυεν ὥσπερ τυράννῳ τῷ δήμῳ χαριζόμενοι, τὴν πολιτείαν εἰς τὴν νῦν δημοκρατίαν κατέστησαν. Id eſt, *dum nullum non ad cauſas judicandas admittit. Poſteaquam enim id invaluit, populo, tanquam tyranno, gratificantes, rempublicam in eam, quæ nunc eſt, multitudinis poteſtatem perduxere.* Quod ita lib. IV. averſatur, ut cum reip. ſtatum tyrannidi comparet. Καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος δῆμος ἀνάλογον τῶν μοναρχιῶν τῇ τυραννίδι. διὸ καὶ τὸ ἦθος τὸ αὐτό, καὶ ἄμφω δεσποτικὰ τῶν βελτιόνων. καὶ τὰ ψηφίσματα, ὥσπερ ἐκεῖ τὰ ἐπιτάγματα· καὶ ὁ δημαγωγός, καὶ ὁ κόλαξ, οἱ αὐτοὶ καὶ ἀνάλογον. καὶ μάλιστα δ' ἑκάτεροι παρ' ἑκατέροις ἰσχύουσιν. οἱ μὲν κόλακες παρὰ τυράννοις: οἱ δὲ δημαγωγοὶ παρὰ τοῖς δήμοις τοῖς τοιούτοις. Αἴτιοι δέ εἰσι τοῦ εἶναι τὰ ψηφίσματα κύρια, ἀλλὰ μὴ τοὺς νόμους οὗτοι, πάντα ἀνάγοντες εἰς τὸν δῆμον. Id eſt, *Proportioneque reſpondet hujuſmodi Populus, è numero principatuum, Tyrannidi. unde & mores iidem ſunt : amboque hi ſtatus dominantur melioribus. & plebiſcita ſunt, ut & illic edicta. & qui multitudini blanditur, &* tyranni *aſſentator iidem ſunt, & ſibi reſpondent. atque uterque gratia plurimum valet ; aſſentator quidem apud tyrannum ; orator autem popularis apud hujuſmodi populum. Cauſa verò hi ſunt, cur plebiſcita rata ſint & non leges, cum de rebus omnibus ad populum referant.* Et demum concludit ejuſmodi populi ſtatum non eſſe remp. Ὅπου γὰρ μὴ νόμοι ἄρχουσιν, οὐκ ἔστι πολιτεία. δεῖ γὰρ τὸν μὲν νόμον ἄρχειν πάντων. *Neque enim reſpublica eſt, ubi leges non imperant : oportet enim legem, in omnes res habere imperium.* Vall.

1 Εἷς βασιλεύς.] Verba illa ex Homero mutuatur, apud quem hunc in modum Ulyſſes Græcos adfatur :

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεὺς ——

Eadem jactavit C. Cæſar Caligula, monſtrum humani generis ſactum & execrabile. Sueton. lib. 4. *Cum audiret Reges, qui officii cauſſa in urbem advenerant, concertantes apud ſe ſuper cœnam de nobilitate generis, exclamavit :* Εἷς κοίρανος ἔστω, Εἷς βασιλεύς. *Nec multum abfuit, quin ſtatim diadema ſumeret, ſpeciemque principatus in regni formam converteret.* Alio autem accommodarunt Homerica tum Ariſtoteles in Metaphyſicis, tum Juſtinus Martyr in de Monarchia Dei. Vide & Commentar. C. Rittershuſii ad Oppian. 2. Cynegetic. ℣ſ. 46. *Sutzm.*

2 *Tuæ civitatis.*] Hoc eſt, cœli. quod paulo antè *patriam* vocaverat, ut & libro IV.

Huc te ſi reducem referat via.
Quam nunc requiris immemor;
Hæc dices, memini, patria eſt mihi;
Hinc ortus, hic ſiſtam gradum.

Anaxagoras quoque publicarum rerum negligentior, cum interrogaretur, an nulla illi patriæ cura eſſet, Εὐφήμει. (ἔφη) ἐμοὶ γὰρ καὶ σφόδρα μέλει τῆς πατρίδος. δείξας τὸν οὐρανόν, *dii meliora,* in-

quâ ſancitum eſt, ei jus exſulare non eſſe, quiſquis in ea ſedem fundare maluerit? Nam [1] qui vallo ejus, ac munimine continetur, nullus metus eſt, ne exſul eſſe mereatur. [2] At quiſquis inhabitare eam velle deſierit, pariter deſinit etiam mereri. Itaque non tam me loci hujus, quàm tua facies movet. Nec [3] bibliothecæ potiùs

inquit! mihi enim patriæ cura & quidem ſumma eſt, digitum in cœlum intendens. Philo libro περὶ γεωργίας. Ὅτι παροικεῖν, οὐ κατοικεῖν ἤλθομεν. τῷ γὰρ ὄντι πᾶσα μὲν ψυχὴ σοφοῦ πατρίδα μὲν οὐρανὸν, γῆν δὲ ξένην ἔλαχε. *Ut inquilini eſſemus, non habitatores perpetui, venimus, revera enim omnis ſapientis anima cœlum habet patriam, in terra vero peregrinatur.* Unde idem hominem οὐράνιον ζῶον vocat, alibi verò οὐράνιον φυτόν. *Civitatis* verò nomine, τῆς μακαριότητος, cœlum ipſaque beatitudo apud Chriſtianos ferè deſignatur. ii enim ſunt, non ut in terris, ubi peregrinamur à domino, ξένοι καὶ πάροικοι, ſed συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ. D. Auguſtinus lib. de eadem Civitate Dei XXII. *Ipſe eſt enim, qui in principio condidit mundum, plenum bonis omnibus viſibilibus atque intelligibilibus rebus, in quo nihil melius inſtituit quam ſpiritus, quibus intelligentiam dedit, & ſuæ contemplationis habiles capaceſque ſui præſtitit, atque una ſocietate devinxit, quam ſanctam & ſupernam dicimus Civitatem, in qua res, qua ſuſtinentur beatique ſint, Deus ipſe illis eſt, tanquam vita victuſque communis.* Et paulò poſt, *Qui fecit hominem, ipſum etiam rectum cum eodem libero arbitrio; terrenum quidem animal, ſed cœlo dignum, ſi ſuo cohæreret auctori. miſeria ſimiliter ſi eum deſereret ſecutura, qualis naturæ hujuſmodi conveniret.* Quod poſtremum hoc videtur loco attigiſſe Boëtius. Non ſolum autem beatorum cœlum, *Patria* & *Civitas* dicitur, ſed etiam *Domus*. Paulus II. ad Corinth. cap. V. *Scimus enim; quoniam ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam ſed æternam in cœlis. nam & hoc ingemiſcimus, habitationem noſtram, quæ de cœlo eſt, ſuperindui cupientes.* Hinc vocantur Epheſ. II. ut ſupra notatum eſt, οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ, *domeſtici Dei.* Cui convenit & illud quod ex Ariſtotele refert Cicero lib. I. de Divinat. locum quia contrahi non poteſt, integrum dabimus. *Quid ſingulari vir ingenio Ariſtoteles & penè divino? Ipſene errat, an vult alios errare cum ſcribit, Eudemum Cyprium, familiarem ſuum, iter in Macedoniam facientem Pheras veniſſe: quæ erat urbs in Theſſalia tum admodum nobilis, ab Alexandro autem tyranno crudeli dominatu tenebatur? In eo igitur oppido ita graviter ægrum Eudemum fuiſſe, ut omnes medici diffiderent. ei viſum in quiete egregia facie juvenem dicere, fore ut brevi convaleſceret, paucisque diebus interiturum Alexandrum tyrannum, ipſum autem Eudemum quinquennio poſt domum eſſe rediturum. Atque ita quidem prima ſtatim ſcribit Ariſtoteles conſecuta, & convaluiſſe Eudemum, & ab uxoris fratribus interfectum tyrannum. quinto autem anno exeunte cum eſſet ſpes ex illo ſomnio in Cyprum illum ex Sicilia eſſe rediturum, prœliantem cum ad Syracuſas occidiſſe: ex quo ita illud ſomnium eſſe interpretatum, ut cum animus Eudemi è corpore exceſſerit, tum domum revertiſſe videatur.* Seneca Præfatione lib. I. natural. quæſt. Cicero lib. I. de Legib. *Vall.*

1 *Qui vallo ejus ac munimine continetur.*] MS. Ritterſh. pro *munimine, munitione.* Sitzm.

2 *Quiſquis inhabitare eam velle deſierit.*] MS. Ritterſh. *deſtiterit. Idem.*

3 *Bibliothecæ potius comptos ebore ac vitro parietes.*] Aliter Apul. in pr. lib 5. Metam. *Summa laquearia citro & ebore*

cu-

tiùs [1] comptos ebore, ac vitro parietes,quàm tuæ mentis ſedem requiro. In qua non libros,ſed id quod libris pretium facit, librorum quondam meorum ſententias collocavi. Et tu quidem de tuis in commune bonum meritis vera quidem, ſed pro multitudine geſtorum tibi, pauca dixiſti. De objectorum tibi vel honeſtate, vel falſitate, cunctis nota memoraſti. De ſceleribus fraudibuſque delatorum rectè tu quidem ſtrictim attingendum putaſti, quòd ea meliùs, uberiuſque recognoſcentis omnia vulgi ore celebrentur. Increpuiſti etiam vehementer injuſti factum Senatus. De noſtra etiam criminatione doluiſti, læſæ quoque opinionis damna fleviſti. Poſtremus adverſus fortunam dolor incanduit, conqueſtuſque es non æqua meritis præmia penſari. In extremo Muſæ ſævientis, uti quæ cælum, terras quoque pax regeret,vota poſuiſti. Sed,quoniam plurimus tibi affectuum tumultus incubuit,diverſumque te dolor, ira, mæror diſtrahunt, uti nunc mentis es,

curioſe cavata ſubeunt aureæ columnæ. parietes omnes argenteo calamine conteguntur. Idem.

1 *Comptos ebore,ac vitro parietes.*] Fuit pictura ars quondam nobilis,inquit Plinius lib xxxv. cap. 1. *tunc cum expeteretur à regibus populiſque, & illos nobilitaret, quos eſſet dignata poſteris tradere. nunc verò in totum marmoribus pulſa, jam quidem & auro, nec tantum ut parietes toti operiantur, verum & interraſo marmore, vermiculatis ad effigies rerum & animalium cruſtis.* Raræque lautiorum ædes ubi lacunaria auro ornata non eſſent; Virgil. 1. Æneid.

Dependent lychni laquearibus aureis.

Nec auro ſolum, ſed ebore etiam. Horat. carm. lib. 11.

Non ebur neque aureum
Mea renidet in domo lacunar.

Seneca lib. 1. nat. quæſt. *Lacunaria ebore fulgentia.* Non igitur mirum ſi, cum domorum lacunaria auro & ebore, parietes vero auro & marmore tegerentur, Boëtianæ quoque Bibliothecæ parietes ebore & vitro compti eſſent. vitro autem fortaſſe diverſicolore, unde Bibliothecam ingreſſo variæ eæque jucundæ redderentur imagines. Quod ſuo tempore ita in uſu fuiſſe obſervat Plinius lib. xxxvi. ut vitrum Obſidianum, parietibus applicari conſuetum, pro imagine umbras reddere ſolitum noret. *In genere vitri & Obſidiana numerantur, ad ſimilitudinem lapidis quem in Æthiopia invenit Obſidius, nigerrimi coloris, aliquando & tranſlucidi, craſſiore viſu, atque in ſpeculis parietum pro imagine umbras reddente.* Porro ejuſmodi vitra & ſpecula per cubicula diſpoſuiſſe veteres, quæ nunc majores, nunc minores ipſis rebus imagines redderent, nemo eſt qui neſciat, cui modo vita Horatii, quam edidit Per. Nannius, lecta ſit; aut fabula illa Hoſtii [ſi tamen iſtud portentum hominis nominandum eſt] apud Senecam lib. 1. nat. quæſt. *Vall.*

1 *Cum*

es, nondum te validiora remedia contingunt. Itaque lenioribus paulliſper utemur, ut quæ in tumorem perturbationibus influentibus induruerunt, ad acrioris vim medicaminis recipiendam, tactu blandiore molleſcant.

METRUM VI.

[1] Cum Phœbi radiis grave
[2] Cancri ſidus [3] inæſtuat,
[4] Tum qui larga negantibus
[5] Sulcis ſemina credidit,
[6] Eluſus [7] Cereris fide,
[8] Quernas pergat ad arbores.
Numquam [9] purpureum nemus

Le-

1 *Cum Phœbi radiis grave.*] Manil. lib. 1.
— *ſolis radiis ardeſcit torridus aër.*
Sitzm.

2 *Cancri ſidus.*] Idem lib. 3.
— *Cancri cum ſidere Phœbus*
Solſtitium facit, & ſummo verſatur Olympo. Idem.

3 *Inæſtuat.*] Silius lib. 1.
Æſtifero Libye torquetur ſubdita Cancro. Idem.

4 *Tum qui.*] Boëtius cum iſta ſcriberet, ſine dubietate in animo habuit hoſce verſus Virgilianos 1. Georg.
— *ardentis decedat ſtella coronæ*
Debita quam ſulcis committas ſemina, quamque
Invitæ properes anni ſpem credere terræ.
Multi ante occaſum Majæ cepere, ſed illos
Expectata ſeges vanis eluſit ariſtis.
Idem.

5 *Sulcis ſemina credidit.*] Totum hunc verſum Tibullo debet noſter Auctor, qui lib. 2. Eleg. ult.
— *ſpes ſulcis credit aratis*
Semina, quæ magno fenore reddat ager.
Idem.

6 *Eluſus.*] Manil. lib. 1.
Numquam futilibus excanduit ignibus æther,
Squalidaque eluſi deplorant arva coloni,
Et ſteriles inter ſulcos defeſſus arator,
Ad juga mærentes cogit fruſtrata juvencos. Idem.

7 *Cereris fide.*] *Fides aëris*, apud Caſſiodor. 1. Var. Epiſt. 35. *Cum ſtellarum non mergentium lucidum ſidus tendi carbaſa feſtinanter invitet, & aëris ſereni fides properantium nequeat vota terrere.* Idem.

8 *Quernas pergat ad arbores.*] Symmach. lib. 10. Epiſt. 54. *Sylveſtribus arbuſtis vita producitur, & rurſus ad Dodonæas arbores plebis ruſticæ inopia convolavit.* vide quæ not. ad Met. 5. ℣ſ. 5. libro 2. *Idem.*

9 *Purpureum nemus.*] Uſitatum eſt optimis auctoribus, ut quicquid formoſitate, pulcritudine, amœnitate eſt conſpicuum, id eſſe *purpureum* dicant, ſpeciei vocabulo pro genere poſito. Virgil. Eclog. 9.
Hic Ver purpureum, varios hic flumina circum
Fundit humus flores —
Tibull. lib. 1. Eleg. 4. ℣ſ. 29.
Quam cito purpureos deperdit terra colores.

Val.

Lecturus violas petas,
[1] *Cùm ſævis Aquilonibus*
Stridens campus inhorruit.
Nec quæras avida manu
[2] *Vernos ſtringere palmites,*
Uvis ſi libeat frui;
[3] *Autumno potiùs ſua*
Bacchus munera contulit.
Signat tempora propriis
Aptans officiis Deus,
Nec, quas ipſe coërcuit,
[4] *Miſceri patitur vices.*
[5] *Sic quod præcipiti viâ*
[6] *Certum deſerit ordinem,*
Lætos non habet exitus.

PRO-

Val. Flaccus, lib. 1.

—— placida & mediis in frontibus hæſit
Protinus amborum, lumenque innoxia fundit
Purpureum, miſeris olim implorabile nautis.

Oenone Ovidiana, Epiſt. Heroid. 5.

—— purpureo ſum magis apta toro.

Aër purpureus, apud Lactant. in Phœnice, ℣ſ. 55. *Idem.*

1 *Cum ſævis Aquilonibus ſtridens campus inhorruit.*] Virgil. 1. Georg.

Spicea jam campis cum meßis inhorruit. ——

Seneca in Hippol. ℣ſ. 1028.

Inhorruit concuſſus undarum globus.

Idem.

2 *Vernos ſtringere palmites.*] Virgil. 1. Georg.

—— & fragili jam ſtringent hordea culmo. Idem.

3 *Autumno potius.*] Lucret. lib. 1.

Vites Autumno fundi ſudante videmus.

Idem.

4 *Miſceri.*] Id eſt turbari, à ſuo officio ſive inconcuſſa ſtabilitate moveri. Phædrus lib. 1. Fab. 2.

Athenæ cum florerent æquis legibus
Procax libertas civitatem miſcuit.

Apulejus lib. 7. *procurrens in cubiculum clamoribus inquietis cuncta miſcuit.* Mart. Capella, lib. 5. de Rhetoricâ: *Athenis vero curiam, gymnaſia, theatraque pro arbitrio reflexiſſe, ac totam funditus Græciam miſcuiſſe ferebatur.* Idem.

Nec miſceri patitur vices.] Tibull. l. 1. Eleg. 4. ℣ſ. 20.

Annus agit certa lucida ſigna vice.

Val. Flaccus lib. 1.

Summe ſator, cui noſtra dies volventibus annis
Tot peragit, reficitque vices: tuane iſta voluntas. Idem.

5 *Sic quod præcipiti.*] Senec. in Oed. ℣ſ. 909.

Quicquid exceßit modum
Pendet inſtabili loco. Idem.

6 *Certum ordinem.*] Quintilianus: *Nec mihi videntur errare qui ipſam rerum naturam ſtare ordine putant: quo confuſo, peritura ſunt omnia.* Orpheus, in Fragment. de Deo loquens:

—— σὺ μὲ σὸ ἄςρεις
Τάξις ἀναλλάκτιον ἰσημερινὰ τρέχουσι. Idem.

1 Optri

PROSA VI.

Primum igitur paterifne me pauculis rogationibus ſtatum tuæ mentis attingere, atque tentare, ut, qui modus ſit tuæ curationis, intelligam? Tu verò arbitratu, inquam, tuo quæ voles, ut reſponſurum rogato. Tum illa, Hunccine, inquit, mundum temerariis agi fortuitiſque caſibus putas, an ullum credis ei regimen ineſſe rationis? Atqui, inquam, nullo exiſtimaverim modo, ut fortuita temeritate tam certa moveantur. Verum [1] operi ſuo conditorem præſidere Deum ſcio; nec umquam fuerit dies, qui me ab hac ſententiæ veritate depellat. Ita eſt, inquit. Nam id etiam paullo antè cecinisti, [2] hominesque tantùm divinæ exſortes curæ eſſe deploraſti. Nam de ceteris, quin ratione regerentur, nihil movebare. Papæ autem vehementer admiror, cur, in tam ſalubri ſententia locatus ægrotes. Verùm altiùs perſcrutemur; neſcio, quid abeſſe conjecto. Sed dic mihi, quoniam à Deo mundum regi non ambigis, quibus etiam gubernaculis regatur advertis? Vix, inquam, rogationis tuæ ſententiam noſco, ne dum ad inquiſita reſpondere queam. Num me, inquit, fefellit abeſſe aliquid, per quod, velut hiante valli robore, in animum tuum perturbationum morbus irrepſerit? Sed dic mihi, meminiſtine, quis ſit rerum finis? quove totius naturæ tendat intentio? Audieram, inquam, ſed [3] memoriam mæror hebetavit. At quî ſcis, unde cuncta proceſſerint? Novi, inquam, Deumque eſſe reſpondi. Et quî fieri poteſt, ut principio cognito, quis

1 *Operi ſuo præſidere conditorem deum ſcio.*] Salvianus lib. 4 de Gub. Dei: *Quid enim tam furioſum eſt, quam ut aliquis, cum Deum creatorem rerum omnium non neget, gubernatorem neget? & cum factorem eſſe fateatur, dicat negligere quæ fecit?* Sitzm.

2 *Homines tantum divinæ exortes curæ eſſe deploraſti.*] Deleatur τὸ *eſſe*, adminiculante MS. Erfurtenſi. *Idem.*

3 *Memoriam mæror hebetavit.*] Qui memoriæ conſervandæ Præcepta tradidere, præcipiunt, fugiendas eſſe hujuſmodi perturbationes animi; quæ memoriæ officiant quam maxime. *Idem.*

1 *Ve-*

quis ſit rerum finis, ignores? [1] Verùm hi perturbationum mores ſunt, ea valentia eſt, ut movere quidem loco hominem poſſint: convellere autem, ſibique totum extirpare non poſſint. Sed hoc quoque reſpondeas velim, hominemne te eſſe meminiſti? Quid ni, inquam, meminerim? Quid igitur homo ſit, poteriſne proferre? Hoccine interrogas, an eſſe me ſciam rationale animal atque mortale? Scio, & id me eſſe confiteor. Et illa: Nihilne te aliud eſſe noviſti? Nihil. Jam ſcio, inquit, morbi tui, aliam vel maximam cauſſam, quid ipſe ſis, noſſe deſiſti. Quare pleniſſimè vel ægritudinis tuæ rationem, vel aditum reconciliandæ ſoſpitatis inveni. Nam quoniam tui oblivione confunderis, [2] & exſulem te, & expoliatum propriis bonis eſſe doluiſti. Quoniam verò, quis ſit rerum finis, ignoras, nequam homines, atque nefarios, potenteis, felicesque arbitraris. Quoniam verò, quibus gubernaculis mundus regatur, oblitus es, has fortunarum vices exiſtimas ſine rectore fluitare. Magnæ non ad morbum modò, verùm ad interitum quoque cauſſæ. Sed ſoſpitatis auctori grates, quòd te nondum totum natura deſtituit. Habemus maximum tuæ fomitem ſalutis, veram de mundi gubernatione ſententiam, quòd eam non caſuum temeritati, ſed divinæ rationi ſubditam credis. Nihil igitur pertimeſcas. Jam tibi ex hac minima ſcintillula vitalis calor illuxerit. Sed quoniam firmioribus remediis nondum tempus eſt, & eam mentium conſtat eſſe naturam, ut quoties abjecerint veras, [3] falſis opinio-

1 *Verùm hi perturbationum mores, & ea valentia eſt.*] Phœnicis Belgii, clariſſimi virorum J. Lipſii, amici & cognati noſtri ſcriptus codex, ad alium ſenſum præit: *Verùm his perturbationum morbis ea valentia eſt.* quidni rectè? *Bern.*

Hi perturbationum mores & ea valentia eſt.] MS. Rittersh. *Hi perturbationum mores ſunt, ea valentia eſt.* In hanc autem ſententiam etiam Pindarus Olymp. Od. 7.

Αἱ δὲ φρενῶν ταραχαὶ
Παρέπλαγξαν ϗ σοφόν.

Sitzm.

2 *Et exulem, & exſpoliatum.*] MSS. Rittersh. & edit. Flor. *Et exulem te, & exſpoliatum.* Idem.

3 *Falſis opinionibus induantur?*] Manu-

nionibus induantur, ex quibus orta perturbationum caligo verum illum confundit intuitum; [1] hanc paulliſper lenibus, mediocribuſque fomentis attenuare tentabo, ut dimotis fallacium affectionum tenebris, ſplendorem veræ lucis poſſis agnoſcere.

METRUM VII.

[2] Nubibus atris
Condita nullum
[3] Fundere poſſunt
Sidera lumen.
Si mare volvens
Turbidus Auſter
Miſceat æſtum,
Vitrea dudum,
Parque ſerenis
Unda diebus,
Mox, reſoluto
Sordida cœno,
Viſibus obſtat.
Quique vagatur
Montibus altis
[4] Defluus amnis,
Sæpè reſiſtit
Rupe ſoluti
Objice ſaxi.
Tu quoque ſi vis
Lumine claro
Cernere verum,
Tramite recto
Carpere callem:
Gaudia pelle,

Pelle

ſcripti: *Falſis opinationibus.* bellè. Cicero Tuſculanarum quæſtionum lib. IV. *Definiunt autem animi ægrotationem, opinationem veh:mentem de re non expetenda, tanquam valdè expetenda ſit inhærentem, & penitus inſitam.* Bern.

Falſis opinionibus induantur.] Quid ſi, *imbuantur*? Sitzm.

1 *Hanc paulliſper lenibus mediocribuſque fomentis atttenuare tentabo.*] *Fomentis*. i. medelis. Sic Plin. Secundus, l. 2. Ep. 7. *Pater hoc quoque merebatur, cujus graviſſimo vulneri magno aliquo fomento medendum fuit.* Apulejus lib. 2. Metam. *Tenuato admodum viatico paupertatis meæ fomenta acquiro.* Idem.

2 *Nubibus, &c.*] Cum hoc Carmine confer B. Auguſtin. De Civ. Dei, c. 8. lib. 18. Senecam Philoſophum paſſim. *Idem.*

Nubibus atris condita.] Senec. in Hipp. ℣. 672.

— omnis impulſus ruat
Æther, & atris nubibus condat diem.

Q. Curt. lib. 4. *Repente ſive illud Deorum munus, ſive caſus fuit, obductæ cœlo nubes condidere ſolem.* Idem.

3 *Fundere poſſunt ſidera lumen.*] Lucret. lib. 1.

— ſolis lumina cumque
Inſertim fundunt radios per opaca domorum.

Virgil. 2. Georg.

Paſcunturque ignes nocturni & lumina fundunt.

Silius Ital. lib. 10.

— claro perfundit lumine campos.

Idem.

4 *Defluus amnis ſæpe reſiſtit.*] Senec. in Hipp. ℣. 178.

Ut dura cautes undique intractabilis
Reſiſtit undis, & laceſſentes aquas
Longe remittit; verba ſic ſpernit mea.

Idem.

1 Pelle

[1] Pelle timorem;
[2] Spemque fugato,
Nec dolor adſit.
Nubila mens eſt,
Vinctaque frenis,
Hæc ubi regnant.

1 *Pelle timorem.*] Senec. in Med. v. 42.
— *pelle femineos metus.*
Statius lib. 2. Sylvar.
— *qui pectore magno*
Spemque metumque domas vitio ſublimior omni
Exemptus fatis, indignantemque refellis
Fortunam ——

2 *Spemque fugato.*] Claudian. de Prob. & Olybr. Conſulatu, ℣ſ. 64.
— *non anxia mentem*
Spes agit, & longo tendit præcordia voto.
Ælian. lib. 3. Var. Hiſt. cap. 29. ἔλεγεν ὁ Πλάτων τὰς ἐλπίδας ἐγρηγορότων ἀνθρώπων ὀνείρους εἶναι. Idem.

ANICII MANLII SEVERINI
B O E T I I
CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ
LIBER SECUNDUS.

A R G U M E N T U M L I B R I.

Rhetoricis rationibus perſuadet Philoſophia, immerito Boëtium prioris fortunæ deſiderio teneri. Fortunæ deſcriptio. ejus ad Boëtium allocutio. illum non infelicem eſſe; ſed maxima adhuc felicitatis parte beatum. humanæ ejuſdem Felicitatis, ſed falſæ deſcriptio. eam non eſſe in fortuitis, non in divitiis, non in dignitatibus ac potentia, non in gloria & fama: imo ipſam quandoque adverſam fortunam, utilem eſſe.

P R O S A I.

POſthæc paullisper obticuit, atque ubi attentionem meam modeſtâ taciturnitate collegit, ſic exorſa eſt: Si penitus ægritudinis tuæ cauſſas, habitumque cognovi, fortunæ prioris affectu, deſiderioque tabeſcis; ea tantum animi tui ſtatum, [1] ſicuti tu tibi fingis, mutata pervertit. Intelligo multiformeis illius prodigii fucos, & eo uſque
cum

1 *Sicuti tu tibi fingis.*] Edit. Norimb. non habet particulam *tu*. Sitzm.

 1 *Cum*

[1] cum iis,quos eludere nititur, [2] blandiſſimam familiaritatem, dum intolerabili dolore confundat, quos inſperata reliquerit. cujus ſi naturam,mores,ac meritum reminiſcare, nec habuiſſe te in ea pulcrum aliquid, nec amiſiſſe cognoſces. Sed, ut arbitror, haud multum tibi hæc in memoriam revocare laboraverim. Solebas enim præſentem quoque, blandientemque virilibus inceſſere verbis, eamque de noſtro adyto prolatis inſectabare ſententiis. Verùm omnis [3] ſubita mutatio rerum, non ſine quodam quaſi fluctu contingit animorum Sic factum eſt,ut tu quoque paulliſper à tua tranquillitate diſceſſeris. Sed tempus eſt,haurire te aliquid ac deguſtare molle, atque jucundum, quod ad interiora tranſmiſſum, validioribus hauſtibus viam fecerit. Adſit igitur rhetoricæ ſuadela dulcedinis, quæ tùm tantum recto calle procedit, cùm noſtra inſtituta non deſerit; cumque hac, [4] Muſica, [5] Laris noſtri vernula, nunc leviores, nunc graviores modos ſuccinat. Quid eſt igitur ô homo, quod te in mæſtitiam, luctumque dejecit? novum credo aliquid, inuſitatumque vidiſti. [6] Tu, fortunam putas erga te eſſe mutatam? erras. Hi

1 *Cum iis,quos eludere nititur,& blandiſſimam familiaritatem exercet.*] Benè MS. & Edition. Nor.& Flor. omittunt conjunctionem &. Idem.

2 *Blandiſſimam familiaritatem.*] Pub. Syrus:

Fortuna cum blanditur captatum venit.

Idem.

3 *Subita mutatio.*] Videtur imitari illud Eurip.

Κεκλημένῳ δὲ φωτὶ μακαρίῳ ποτὲ
Αἱ μεταβολαὶ λυπηρόν.

Viro, qui felix aliquando vocatus fuit,
Acerba res eſt mutatio.

Unde interrogatus Bias, Τί δυσχερὲς, Τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἔφη, μεταβολὴν εὐγενῶς ἐνεγκεῖν, *quidnam eſſet difficile; Ferre, inquit, fortiter mutationem rerum in deterius.* Diog. Laërt. in eo. Pub. Syrus,

Gravius nocet, quodcunque inexpertum accidit.

Seneca lib. de Provid. *Magis urgent ſæva inexpertos.* Vall.

4 *Muſica nunc leviores, nunc graviores modos ſuccinat.*] Muſicæ laudes, ejuſque vim pulcerrima Epiſtola exequitur Caſſiodor.2. Variat.40. *Sitzm.*

5 *Laris noſtri vernula.*] MSS. & Edit. Florent.*vernacula.* quam voculam etiam Martianus Capella utitur in pr. lib. 6. De Nupt. Philologiæ: *Vernaculæ Bromiales tantos cachinnos concuſſis admodum tulere ſingultibus.* Idem.

6 *Tu ſi fortunam putas erga te eſſe mutatam, erras.*] Non malè. tamen in ſcriptis ſuo & probo item ſenſu: *Tu fortunam putas erga te mutatam? erras.* Bern.

Tu ſi fortunam erga te putas eſſe mutatam, erras.]Longe melius MS.Rittersh.

Tu

[1] Hi ſemper ejus mores ſunt; iſta natura. Servavit circa te propriam potiùs in ipſa ſui mutabilitate conſtantiam. [2] Talis erat, cùm blandiebatur, cùm tibi falſæ illecebris felicitatis alluderet. [3] Deprehendiſti cæci Numinis ambiguos vultus. Quæ ſeſe adhuc aliis velat, tota tibi prorſus innotuit. Si probas, utere moribus, ne queraris. [4] Si perfidam perhorreſcis, ſperne atque [5] abjice perniciosa ludentem. [6] Nam quæ nunc tibi eſt tanti cauſſa mæroris, hæc eadem tranquillitatis eſſe debuiſſet. Reliquit enim te, quam non relicturam nemo umquam poterit eſſe ſecurus. An verò tu pretioſam æſtimas abituram felicitatem? & cara tibi eſt fortuna præſens, nec manendi fida, & [7] cùm diſceſſerit allatura mærorem? [8] Quòd ſi nec ex arbitrio retineri po-

Tu Fortunam putas erga te mutatam? erras. Sitzm.

1 *Hi ſemper ejus mores; hæc natura eſt.*] MS. *hi ſemper ejus ſunt mores, iſta natura.* Idem.

2 *Talis erat cum blandiebatur.*] MSS. Rittersh. συνῳδίσμῳ auctiori *Talis enim erat, cum bland.* Idem.

3 *Deprehendiſti cæci numinis ambiguos vultus.*] Apulejus lib. 7. *Subibat me, non de nihilo veteris priſcæque doctrinæ viros finxiſſe ac pronunciaſſe cæcam & prorſus exoculatam eſſe fortunam: quæ ſemper ſuas opes ad malos & indignos conferat; nec unquam judicio quenquam mortalium eligat: immo vero cum his potiſſimum diverſetur, quos, procul ſi videret, fugere deberet: quodque cunctis eſt extremius, varias opiniones, immo contrarias nobis attribuat; ut & malus boni viri fama glorietur, & innocentiſſimus contra noxiorum more plectatur.* Non videtur hic nobis omittenda vetus pictura & ſculptura Fortunæ, quam his verbis exprimit Iſidorus Peluſiota lib. 3. epiſt. 154. τὸ τῆς τύχης τὴν μοχθηρίαν δηλῶσαι ἐθελήσαντες οἱ γράφοντές τε καὶ πλάττοντες, οὐ μόνον εἶδος γυναικὸς ἠρκέσθησαν (καίτοι καὶ τοῦθ' ἱκανὸν ἦν ἀλογιστίας καὶ ἀνοίας τεκμήριον) ἀλλὰ καὶ πηδάλιον ἔδωσαν ταῖς χερσὶν ἔχειν αὐτῇ, καὶ τοῖν ποδοῖν ὑπέθεσαν βάσιν σφαιρικήν· ἐστέρησαν δὲ καὶ τοῖν ὀφθαλμοῖν· διὰ τούτων ἁπάντων ἐνδεικνύμενοι τὸ ἀνόητον καὶ ἔμπληκτον καὶ τυφλὸν καὶ ἄστατον αὐτῆς. Et mox Fortunam vocat φαντασίαν τυφλὴν καὶ ἄστατον καὶ μοχθηράν, cui opponit τὴν τὰ πάντα κυβερνῶσαν δεξιάν, quæ eſt divina Providentia. *Idem.*

4 *Si perfidiam perhorreſcis.*] Non male MS. Erfurt *ſi perfidam perhorreſcis.* Idem.

5 *Abjice perniciosè alludentem.*] Non prætervolat me ſcripta lectio: *perniciosa ludentem.* Bern.

Abjice perniciosè alludentem.] MSS. Rittersh. & Edit. Florent. *abjice perniciosa ludentem.* MS. Erfurt. *perniciose ludentem.* Sitzm.

6 *Nam quæ nunc mæroris tibi cauſſa tanti eſt.*] MSS. ita tranſpoſita habent hæc verba: *Nam quæ nunc tibi eſt tanti cauſſa mæroris.* Idem.

7 *Cum diſceſſerit allatura mærorem.*] MS. Rittersh. *illatura mærorem.* Idem.

8 *Quod ſi nec arbitrio retineri poteſt*] MS. Rittersh & Editio Florentina plenius: *Quod ſi nec ex arbitrio retineri poteſt.* Idem.

poteſt, & calamitoſos fugiens facit, quid eſt aliud fugax, quàm futuræ quoddam calamitatis indicium? [1] Neque enim quod ante oculos ſitum eſt, ſuffecerit intueri. Rerum exitus prudentia metitur: eademque in alterutro mutabilitas, nec formidandas fortunæ minas, nec exoptandas facit eſſe blanditias. [2] Poſtremò æquo animo toleres oportet, quidquid intra fortunæ aream geritur, cùm ſemel jugo ejus colla ſubmiſeris. Quòd ſi manendi, abeundique [3] ſcribere legem velis ei, [4] quam tu dominam ſponte elegiſti, nonne injurius fueris, & [5] impatientiâ ſortem exacerbes, quam permutare non poſſis? Si ventis vela committeres, non quò voluntas peteret, ſed [6] quò flatus impellerent, promovereris. [7] Si arvis ſemina crederes, [8] feraces inter ſe annos, ſterileiſque penſares. Fortunæ te regendum dediſti, dominæ moribus oportet obtemperes. Tu

1 *Neque quod ante oculos ſitum.*] Caſſiodor. 3. Var. Epiſt. 48. *Prudentiæ nihilominus eſt cavere etiam quæ non putantur emergere.* Quo nomine laudatur Ulpianus JC. nam & recte rebus uti præſentibus, ac futura proſpicere ſolerter poterat. Ita enim Zoſimus Hiſt. libro 1. de ipſo prædicat: καὶ νομοθέτης ἦν ἄριστος, καὶ τὸ παρὸν διαθεῖναι, καὶ τὸ μέλλον εὐστόχως συνιδεῖν δυνατός. Idem.

2 *Poſtremo æquo animo toleres oportet.*] MS. Rittersh. *tolerare oportet.* Idem.

3 *Scribere legem velis ei, quam tu Dominam ſponte elegiſti.*] MS. Rittersh. *quam tu tamen Dom. ſ. e.* MS. Erfurt. & Edit. Nor. *quam tu tibi D. ſ. e.* Idem.

4 *Quam tu dominam ſponte delegiſti, nonne injurius fueris, & impatientia ſortem tuam exacerbabis.*] Nunquid purius in manuſs. *tu ſi dominam ſponte legiſti.* Bern.

5 *Impatientia tua ſortem exacerbes.*] MSS. Rittersh. & Edit. Flor. non recipiunt -··*ua.* Sitzm.

Impatientia ſortem exacerbabis, quam permutare non poſſis.] Horat. 1. Carm. Od. 24.

— *levius fit patentia*
Quicquid corrigere eſt nefas.

Idem.

6 *Quo flatus impelleret.*] MS. Rittersh. *impellerent.* Idem.

7 *Si arvis ſemina crederes, feraces inter ſe annos.*] Editio Norimb. *ſi arvis ſemina traderes, fertiles inter ſe.* Quæ lectio non omnino faſtidienda. Neſcio tamen, quomodo magis recepta placet. Nam & ſupra Carm. 6. libro primo dixit:

— *qui larga negantibus*
Sulcis ſemina credidit.

Idem.

8 *Feraces inter ſe annos ſterileſque penſares.*] Sic Imp. Alexander loquitur in l. 8. licet. C. de Locato & cond. *Si expreſſum non eſt in locatione (ut mos regionis poſtulabat) ut ſi qua lue tempeſtatis, vel alio cæli vitio damna accidiſſent, ad onus tuum pertinerent, & quæ evenerunt ſterilitates, ubertate aliorum annorum repenſatæ non probabuntur* &c. Vide & l. 15. ex conducto. §. Papinianus. D. eod. Item Pindar. Nem. Od. ult. Manil. lib. 4. Ariſt. lib. 2. Rhetoric. & Ambroſi. contra Relat. Symmachi. *Idem.*

1 Si-

Tu verò volventis rotæ impetum retinere conaris? At, omnium mortalium ſtolidiſſime, ſi manere incipit, fors eſſe deſiſtit.

M E T R U M I.

Hæc cùm [1] ſuperba verterit vices dextra,
[2] Exæſtuantis [3] more fertur Euripi;
[4] Dudum [5] tremendos ſæva proterit reges,

Hu-

1 *Superba dextra.*] Senec. in Med. ꝟſ. 205.

Sceptris ſuperbas quiſquis admovit manus. Idem.

2 *Et æſtuantis.*] MS. Erfurt. & edit. Baſilienſ. *exæſtuantis*, quæ vox reddenda Boëtio. Ita Q. Curt. libro 9. de rebus geſt. Alex. Magni: *Tertia ferme hora erat, cum ſtata vice Oceanus exæſtuans invehi cœpit, & retro flumen urgere. Quod primo coercitum, deinde vehementius pulſum, majore impetu adverſum agebatur, quàm torrentia præcipiti alveo incurrunt.* Idem.

3 *More Euripi.*] Huc referendum Græcum proverbium, quod extat apud Suidam: Τύχη εὔριπος, *Fortuna Euripus.* Senec. in Herc. Oet. ꝟſ. 779.

Euripus undas flectit inſtabiles vagus,
Septemque curſus flectit, & totidem refert. Idem.

4 *Dudum.*] Significat hic ſubito, illico, ſtatim. Sic *jamdudum* ſæpe apud auctores accipitur. Unius duntaxat utar teſtimonio. Seneca in Medea, ꝟſ. 191.

Monſtrumque ſævum, horribile, jamdudum avehe.

Idem.

5 *Tremendos ſæva proterit Reges.*] Adſcribam locum Ammiani Marcellini, ex lib. 14. de fortunæ inconſtantia & ludo inſolente quem ludere pertinax ſolet, qui mirifice hoſce verſus illuſtravit. Loquitur autem de Cæſare Gallo: *Aſſumptus in ampliſſimum fortunæ faſtigium, verſabiles ejus motus expertus eſt, qui ludunt mortalitatem: nunc evehentes quoſdam in ſidera, nunc ad Cocyti profunda mergentes. cujus rei cum innumera ſint exempla, pauca tractu ſummo tranſcurram. Hæc fortuna mutabilis & inconſtans fecit Agathoclem Siculum ex figulo regem, & Dionyſium gentium quondam terrorem Corinthi litterario ludo præfecit. Hæc Adramittenum Andriſcum in fullonia natum ob Pſeudophilippi nomen evexit: & Perſei legitimum filium artem ferrariam ob quærendum docuit victum. Eadem Mancinum poſt imperium Numantinis, ſumma atrocitate Veturium & Claudium Corſis ſubſtravit, feritati Carthaginis Regulum: iſtius iniquitate Pompejus poſt quæſitum Magni ex rerum geſtarum amplitudine cognomentum, ad ſpadonum libidinem in Ægypto trucidatur. Et Eunus quidam ergaſtularius ſervus ductavit in Sicilia fugitivos. Quam ſplendido loco multi nati, eadem rerum Domina connivente, Viriati genua ſunt amplexi vel Spartaci? quot capita quæ horruere gentes, funeſti carnifices abſciderunt? Alter in vincula ducitur, alter inſperatæ præficitur poteſtati, alius à ſummo culmine dignitatis excutitur. Quæ omnia ſi ſcire quiſquam velit quam varia ſunt & aſſidua, arenarum numerum idem deſipiens & montium pondera ſcrutari poterit.* Confer cum his inſignem locum de rerum humanarum inconſtantia, qui eſt apud Philonem libro de Joſepho. Porro ex pluribus in Fortunæ potentiam Epigrammatibus adſcribam hoc loco unicum Luciani, quod extat in 1. Anthol. tit. εἰς τύχην:

Πολλὰ τὸ δαιμόνιον δύναται, κἂν ᾖ παράδοξα·
Τοὺς μικροὺς ἀνάγει, τοὺς μεγάλους κατάγει.
Καὶ σοῦ τὴν ὀφρῦν, καὶ τὸν τῦφον καταπαύσει,

D 4 Κἂν

[1] *Humilemque victi ſublevat fallax vultum;*
Non illa miſeros audit; [2] *haud curat fletus,*
Ultroque gemitus, dura quos fecit, ridet.
[3] *Sic illa ludit, ſic ſuas probat vires,*
Suique magnum [4] *monſtrat oſtentum, ſi quis*
Viſatur [5] *una ſtratus ac felix hora.*

PROSA II.

Vellem autem pauca tecum fortunæ ipſius verbis agitare. [6] Tu igitur an jus poſtulet, animadverte. Quid tu ô homo ream me cotidianis agis querelis? Quam tibi fecimus injuriam? Quæ tua tibi detraximus bona? Quo-

Καὶ ποταμὸς χρυσοῦ νάματα σοὶ
 παρέχῃ.
Οὐ θρύον, οὐ μαλάχην ἄνεμος ποτε,
 τὰς δὲ μεγίστας
Ἢ δρύας ἢ πλατάνους οἶδε χαμαὶ
 κλίνειν.

Quod ſic in Latinos verſus tranſtulit C. Rittershuſius:

Admiranda valet ludens Fortuna patrare:
Deprimit elatos, tollit ad alta humiles.
Illa ſupercilium ac faſtum & tibi comprimet, auri
Quamvis jam det uti flumina plena fluant.
Aſpicis, ut ſoleat quercus platanoſque proceras,
Non malvam aut juncum, ſternere ventus humi.

Idem.

1 *Humilemque victi.*] Senec. in Thyeſt. ℣ſ. 35.

Miſer ex potente fiat, ex miſero potens,
Fluctuque regnum caſus adſiduo ferat.

Idem.

2 *Haut curat fletus.*] MSS. *aut curat.* Bern.

3 *Sic illa ludit.*] In Proſa ſeq. Fortuna de ſe ipſa: *Hæc noſtra vis eſt, hunc continuum ludum ludimus. Ludus fortunæ.* Caſſiodorus Lib. 1. Var. Epiſt. 4. *Non fragili felicitate provectus, fortunæ ludo ad apicem faſcium repentinis ſucceſſionibus evolavit.* Horat. 1. Carm. Od. 2.

Heu nimis longo ſatiate ludo.

quo in loco *ludum* pro *bello* poſuit. *Sitzm.*

4 *Monſtrat oſtentum.*] B. Auguſt l. 21. De Civ. Dei cap. 18. *Illorum quoque miraculorum multitudo ſylveſcit, quæ monſtra, oſtenta, portenta, prodigia nuncupantur. Quæ recolere & commemorare ſi velim, hujus operis quis erit finis? Monſtra ſane dicta perhibent à monſtrando, quod aliquid ſignificando demonſtrent: & oſtenta ab oſtendendo; & portenta à portendendo, id eſt, præoſtendendo; & prodigia quod porro dicant, id eſt, futura prædicant.* De duobus Oſtentorum generibus vide L. 38. ff. de V. S. *Idem.*

5 *Una ſtratus ac felix hora.*] Senec. in Hippol. ℣ſ. 1136.

——— volat ambiguis
Mobilis alis hora. Nec ulli
Præſtat velox fortuna fidem.

Idem.

6 *Tu igitur an jus poſtulet animadvertere.*] Ita in Edit. Pulmanni, & recentiſs. Fr. Raphelengii legitur. MSS. item Norimb. & Baſil. Edition. rectius *animadverte.* Idem.

An jus poſtulet animadverte.] Hanc lectionem ut liquidò veram in contextum recepi. vulgati ineptè *animadvertere.* Bern.

1 Ego

Quovis judice de opum, dignitatumque mecum poſſeſſione contende. Et, ſi cujuſquam mortalium proprium quid horum eſſe monſtraveris, [1] ego jam tua fuiſſe, quæ repetis, ſponte concedam. [2] Cùm te matris ex utero natura produxit, nudum rebus omnibus, inopemque ſuſcepi, meis opibus fovi, &, quod te nunc impatientem noſtri facit, favore prona indulgentiùs educavi, & omnium, quæ mei ſunt juris, affluentiâ, & ſplendore circumdedi. [3] Nunc mihi retrahere manum libet; habe gratiam, velut [4] uſus alienis. non habes jus querelæ, tamquam prorſus tua perdideris. Quid igitur ingemiſcis? nulla tibi à nobis eſt allata violentia. Opes, honores, ceteraque talia mei ſunt juris. Dominam famulæ cognoſcunt; mecum veniunt, me abeunte diſcedunt. Audacter affirmem, ſi tua forent, quæ amiſſa conquereris, nullo modo perdidiſſes. [5] An ego ſola meum jus exercere prohibebor? Licet cælo, proferre luci-

1 *Ego jam tua.*] Lipſii codex, *ego ea tua.* Idem.

2 *Cum te matris ex utero Natura produxit, nudum rebus omnibus.*] MSS. & Edition. Nor. Flor. non habent voculam *ex.* His autem Boëtianis fere geminum illud Q. Sereni capite 59.

Nudum hominem primum mater Natura profundit,
Inſuper excruciat ——

Sitzm.

3 *Nunc mihi retrahere manum libet.*] Pub. Syrus:

Levis eſt Fortuna, cito repoſcit, quod dedit.

Et alibi:

Fortuna uſu dat, mancupio nihil.

Idem.

4 *Uſus alienis.*] Maximi momenti eſt hic è philoſophia Stoica locus, quem præcipuè inculcat Epictetus, *Nihil noſtrum eſſe quod externum ſit.* Is enim Enchitidii cap. xv. Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτὸ, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα. τὸ παιδίον ἀπέθανεν; ἀπεδόθη. τὸ χωρίον ἀφῃρέθη; οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἀπεδόθη. *Nunquam te quicquam perdidiſſe dicito, ſed reddidiſſe. Filiolus obiit? redditus eſt. Prædium eſt ereptum? annon id quoque redditum eſt?* Cui autem niſi Deo ejuſque voluntati, & bonitati quæ dederat: Ἀπαιτοῦντι τῷ Θεῷ ἃ δέδωκεν ἑκὼν οὐκ ἀποδώσεις; οὐκ αἰσθήσῃ; οὐχ ὡς Πλάτων λέγει, μελετήσεις, οὐχὶ ἀποθνήσκειν μόνον, ἀλλὰ καὶ στρεβλοῦσθαι, καὶ φεύγειν, καὶ δέρεσθαι, καὶ πάνθ' ἁπλῶς ἀποδιδόναι τ' ἀλλότρια. *Cum Deus ea, quæ dedit, repetit, non ultro reddes? non [ut Plato ait] meditaberis, non modo mori, ſed & excruciari, & exſulare, & verberibus affici, omnia denique reddere aliena?* Epictetus idem apud Arrianum diſſ. 1. lib. IV. Ut ſit nimirum quod ait Jobus, *Nudus egreſſus ſum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc. Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſicut Domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen Domini benedictum.* Vall.

5 *An ego ſola meum jus exercere prohibeor.*] MSS. *prohibebor.* Sitzm.

lucidos dies, eoſdemque tenebroſis noctibus condere. licet anno, terræ vultum nunc floribus frugibuſque redimire, nunc nimbis frigoribuſque confundere. jus eſt mari, nunc ſtrato æquore blandiri, nunc procellis ac fluctibus inhorreſcere. Nos ad conſtantiam, noſtris moribus alienam, inexpleta hominum cupiditas alligabit? Hæc noſtra vis eſt, hunc continuum [1] ludum ludimus. [2] Rotam volubili orbe verſamus, infima ſummis, ſumma infimis mutare gaudemus. Aſcende ſi placet, ſed ea lege, uti ne, cùm ludicri mei ratio poſcet, deſcendere injuriam putes. An tu mores ignorabas meos? [3] Neſciebas Crœſum regem Lydorum Cyro paullò antè formidabilem, mox deinde miſerandum rogi flammis traditum, miſſo cælitus imbre defenſum? [4] Num te præterit Paullum [5] Perſi regis à ſe capti calamitatibus pias impendiſſe lacrymas? Quid tragœdiarum clamor aliud deflet, niſi indiſcreto ictu fortunam

1 *Ludum ludimus.*] Plautus in Pſeudolo, Act.1. Sc.1.

— *Ludis me ludo tuo.*

Idem.

2 *Rotam volubili orbe verſamus.*] Videtur imitari illud Tibulli lib.2. Eleg.5.

Verſatur celeri fors levis orbe rotæ.

Veteres, ut Fortunæ inconſtantiam exprimerent, & quod volubiliter errando nullo in loco certa tenaxque permaneret, apertius demonſtrarent, Rotæ eam inſidere finxerunt, ſubindeque revolvi. Sed & Pittacus Fortunæ ſcalam Mitylene dedicavit, quo adumbraret repentinos ejus aſcenſus & deſcenſus. Vid. Ælian. lib.2. Var. Hiſt. cap.29. *Idem.*

3 *Neſciebas Crœſum miſſo cælitus imbre defenſum.*] Auſonius de Ludo Septem Sapientum ſuccinctis verſibus pæne totam de Crœſo Hiſtoriam commemorans, inter alia hæc ponit verba:

Clamore magno ter Solonem, nuncupat.
Qua voce Cyrus motus, extingui jubet
Gyrum per omnem, & deſtrui ardentem pyram.
Et commodum profuſus imber nubibus
Repreſſit ignem, &c. Idem.

4 *Num te præterit Paullum.*] Par fere pietas M.Marcelli, de quo B. Auguſtin. de Civ. Dei libro primo, cap.5. *Egregius Romani nominis M.Marcellus, qui Syracuſas, urbem ornatiſſimam, cepit, refertur eam prius fleviſſe ruituram, & ante ejus ſanguinem ſuas illi lacrimas effudiſſe.* Et Alexandri Magni, de quo Q. Curt. l.3. *Hoc mulierum errore comperto, Alexander fortunæ Darii, & pietati earum illacrimaſſe fertur.* De Lucio vero Æmilio Paullo ita ſcribit Sext. Aurelius Victor: *Iterum conſul Perſen Philippi filium Regem Macedonum apud Samothracas cepit, victum flevit, & aſſidere ſibi juſſit: tamen in triumphum duxit.* Idem.

5 *Perſei regis.*] Regis ſcilicet Macedonum ultimi. de quo Paul. Æmilius triumphavit. ut legere eſt apud Livium lib.xlv. & Plutarchum in vita Æmilii. ubi inedia ſe confeciſſe, aut certè ob ereptum ſomnum interiiſſe ſcribit Plutarchus. *Vall.*

1 Nonne

nam felicia regna vertentem? [1] Nonne adoleſcentulus *δύο τοὺς πίθους, τὸν μὲν ἕνα κακῶν, τὸν δὲ ἕτερον καλῶν*, in Jovis limine jacere

1 *Nonne adoleſcentulus δύο τοὺς πίθους.*] Apponam verba D. Thomæ Aquinatis, quibus ſimpliciter citraque pompam hunc locum ita explicat: *Homerus volens oſtendere mutabilitatem Fortunæ, deſcribit in domo Iovis jacere duo dolia vini; unum boni, alterum mali. Et omnes intrantes domum de utroque oportebat guſtare, ſed quoſdam plus de bono, quoſdam vero plus de malo. Et hæc deſcriptio publice depingebatur Athenis in templo Iovis, ubi Boëtius ſtuduit adoleſcens, ſicut ipſe teſtatur de Scholarium diſciplina. Per domum autem Iovis Homerus ſignificabat mundum: per duo dolia proſperitatem & adverſitatem; & omnes qui vivunt in mundo de utroque guſtant: quidam plus de proſperitate, quidam plus de adverſitate.* Hæc D. Thomas. Quoniam vero dulcius ex ipſo fonte bibuntur aquæ, non omittemus ipſum accedere Homerum, ejuſque verſus ſubſcribere, qui leguntur Iliad. ω.

Ὣς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι
Ζώειν ἀχνυμένους· αὐτοὶ δέ τ' ἀκηδέες εἰσί.
Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει
Δώρων οἷα δίδωσι, κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων.
Ὧ μὲν κ' ἀμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος,
Ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ.
Ὧ δέ κε τῶν λυγρῶν δώῃ, λωβητὸν ἔθηκε
Καί ἑ κακὴ βούβρωστις ἐπὶ χθόνα δῖαν ἐλαύνει,
Φοιτᾷ δ' οὔτε θεοῖσι τετιμένος οὔτε βροτοῖσιν.

Quæ ad hunc modum Latina fecit Eobanus Heſſus:

Sic enim ſtatuere Dei mortalibus ægris,
Ut vitam mœrore refertam & luctibus ægram
Traducant: ſine triſtitia cœleſtibus ævum
Omne ſit, & nullos poſſint ſentire dolores.
Præterea poſuiſſe Iovem duo vaſa loquuntur
Ante fores, primoque domus in limine cœli,
Quæ ſint muneribus dandis mortalibus ægris
Plena, bonis aliud, pejoribus illud abundet.
E quibus, ut voluit, Deus omnia ſortibus æquis
Diſtribuit generi humano, ſimul omnia miſcens,
Nunc bona, nunc mala; nunc læva, nunc lance ſecunda,
Cui mala contigerint, curæ hunc exponit iniquæ,
Triſtibus ærumnis, miſerique laboribus ævi.
Vivit enim neque diis gratus, neque gentibus ullis. Sitzm.

Nonne adoleſcentulus, δύο τοὺς πίθους, τὸν μὲν ἕνα καλῶν, τὸν δὲ ἕτερον κακῶν, in Iovis limine jacere didiciſti?] Id eſt: Duo dolia, alterum bonorum, alterum malorum. Reſpicit fabulam quæ in Homeri Iliad. ω. oratione Achillis ad Priamum. *Bern.*

Δύο τοὺς πίθους.] Certum eſt hic Boëtium attingere eos Homeri verſus Il. Ω.

Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει
Δώρων οἷα δίδωσι κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων,
Dolia quippe Iovis duo ſunt in limine primo,
Donis plena, malis unum, melioribus illud.

Verſum ſecundum ſic legit Plutarchus lib. Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν.

Κηρῶν ἔμπλειοι, ὁ μὲν ἐσθλῶν, αὐτὰρ ὁ δειλῶν.

Et hæc Platonicorum mens eſt, animæ, poſtquam in hæc inferiora lapſa eſt, datos ob corporis ſocietatem motus ſibi contrarios atque inter ſe maximè diſſi-

dcn-

cere didiciſti? Quid ſi uberiùs de bonorum parte ſumſiſti? quid ſi à te non tota diſceſſi? quid ſi hæc ipſa mei mutabilitas juſta tibi cauſſa eſt ſperandi meliora? Tamen ne animo contabeſcas, & intra commune omnibus regnum locatus, proprio jure vivere deſideres.

METRUM II.

Si quantas rapidis flatibus incitus
Pontus verſat arenas,
Aut quot [1] *ſtelliferis edita noctibus*
Cælo ſidera fulgent,
Tantas fundat opes, nec retrahat manum
[2] *Pleno copia cornu;*
Humanum miſeras haud ideo genus
Ceſſet [3] *flere querelas.*
[4] *Quamvis vota libens excipiat Deus*
Multi prodigus auri,

Et

dentes. quos qui ratione rexerit ἐν δίκῃ βιώσοιτο, *juſtè vixerit*; qui autem his ſe dederit ἀδικίᾳ, *injuſtè*. Hinc Maximo Tyr. diſſert. xxxv. fontes ſunt ejuſmodi doliorum, ἀρετὴ ψυχῆς καὶ μοχθηρία, *virtus animi atque improbitas*. Eum vide. Cui convenit & illud Prophetæ regis Pſal. *Calix in manu Domini vini meri plenus mixto.* Imo & longè illud Diphili apud Stobæum verius eſt,

Ὥσπερ κυαθίζουσ᾽ οὕτως ἡμῖν ἡ
τύχη,
Ἐὰν ἀγαθὸν ἐπιχέασα τρί᾽ ἐπαντλεῖ
κακά.
Fortuna nobis, tanquam cyathos exſiccantibus,
Si unum bonum infundat, tria mala affundit. Vall.

1 *Stelliferis edita noctibus ſidera.*] Venuſte ſiderum mattem Noctem indigetat, quod etiam fecit ſuaviſſimus Tibullus lib. 2. Eleg. 1.

Ludite: jam nox jungit equos, currumque ſequuntur
Matris laſcivo ſidera fulva choro.

ad quem locum vide quæ poſt M. Anton. Muretum Var. Lect. lib. 5. cap. 2. attulit I. Duſa filius. *Sitzm.*

2 *Pleno copia cornu.*] Senec. in Medea, de Venere:

Quæ dat belligeris fœdera gentibus,
Et cornu retinet divite copiam.

Statius in Sylvis:

—— *& quæ tibi cunque beato*
Larga dedit Fortuna ſinu.

Prudent. contra Symmachum:

—— *ſaxa illita ceris*
Viderat, unguentoque lares humeſcere nigros,
Formatum Fortunæ habitum cum divite cornu.

Idem.

3 *Flere querelas.*] Nova phraſis, quam non facile apud alios invenies authores. Neutrum active ponitur, addito nomine cognatæ ſignificationis. *Idem.*

4 *Quamvis vota libens excipiat Deus.*] Senec. in Troad. vſ. 6. 16.

Et huc & illuc anxios greſſus refert,
Miſſaſque voces aure ſollicita excipit.

Idem.

1 Avi-

Et claris [1] *avidos ornet honoribus,*
Nil jam parta videntur:
Sed quæſita vorans ſæva [2] *rapacitas*
Altos pandit hiatus.
[3] *Quæ jam præcipitem frena cupidinem*
Certo fine retentent,
Largis cùm potiùs muneribus fluens
[4] *Sitis ardeſcit habendi?*
[5] *Numquam dives agit qui trepidus gemens*
Seſe credit egentem.

PROSA

1 *Avidos.*] Senec. in Herc. Oet. v. 631.
Avidis avidis Natura parum eſt.
Idem.

2 *Rapacitas.*] Senec. in Oct. vſ. 424.
Luxuria victrix orbis immenſas opes
Jampridem avaris manibus, ut perdat, rapit.
In rapacitatem, ſive mavis avaritiam, acriter invehitur, ejuſque ſordes graphice depingit Prudent. in Pſychom. Rapaces autem iſtos *Harpyias* nominat Rutilius Itinerarii libro 1.
—— ſacri juſtiſſimus arbiter ævi
Circumſiſtentes reppulit Harpyias;
Harpyias, quarum decerpitur unguibus orbis,
Qui pede glutineo quod tetigere trahunt.
Idem.

3 *Quæ jam præcipitem frena Cupidinem.*] Senec. in Octav. vſ. 416.
Cupido belli crevit, atque auri fames.
Juvenalis Sat. 14.
Inde fere ſcelerum cauſſæ, nec plura venena
Miſcuit, aut ferro graſſatur ſæpius ullum
Humanæ mentis vitium, quam ſæva cupido
Immodici cenſus ——
Vide quoque B. Auguſtinum lib. 3. de Civitate Dei, cap. 10. *Idem.*

4 *Sitis ardeſcit habendi.*] C. Plin. Sec. lib. 9. Epiſt. 30. *Ea invaſit homines habendi cupido, ut poſſideri magis, quam poſſidere videantur.* Prudent. in Hamartig.
Gurges avaritiæ, finis quem nullus habendi
Temperat ——
Quî vero dubitem, Salvianum ad Carmen hoc Boëtianum reſpexiſſe? vide ſis quid ille lib. 4. de Gubernat. Dei, de avaro quodam proferat: *Tum ille ejus rebus ſiti avida inhiaverat, ac prædam jam ſpe & cupiditate ardentiſſima devoraverat, reſpiciens ac vibrans in os meum truces oculos, utpote qui tolli ſibi à me putaret, quod ipſe alteri non tuliſſet, nequaquam hoc quod peterem facere ſe poſſe reſpondit.* Alia adducit Andreas Tiraquellus, de Nobilitate cap. 3. num. 5. & ſeqq. Multis quoque hoc malum paſſim in ſuis homiliis exagitat S. Chryſoſtomus: cujus loca omnia recenſere hic nimis longum eſſet. *Idem.*

5 *Nunquam dives agit.*] *Ille* ſiquidem, teſte Seneca Epiſt. 15. *maxime divitiis fruitur, qui minime divitiis indiget.* Claudian. 1. in Rufin. vſ. 200.
Nunquam dives eris, nunquam ſatiabere quæſtu:
Semper inops, quicunque cupit. ——
Min. Felix in Oct. *Quis poteſt pauper eſſe, qui non eget, qui non inhiat alieno, qui Deo dives eſt? Magis pauper ille eſt, qui cum multa habeat, plura deſiderat.* & quæ ſequuntur. *Idem.*

1 Obii-

PROSA III.

His igitur ſi pro ſe tecum fortuna loqueretur, quid profectò contrà hiſceres non haberes. aut ſi quid eſt, quo querelam tuam jure tuearis, proferas oportet; dabimus dicendi locum. Tum ego: Speciosa quidem iſta ſunt, inquam, [1] oblitaque rhetoricæ ac muſicæ melle dulcedinis; tum tantùm, cùm audiuntur, oblectant. Sed miſeris malorum altior ſenſus eſt. Itaque cùm hæc auribus inſonare deſierint, inſitus animum mæror prægravat. Et illa, Ita eſt, inquit. Hæc enim nondum morbi tui remedia, ſed adhuc contumacis adverſus curationem doloris fomenta quædam ſunt. Nam quæ in profundum ſeſe penetrent, cùm tempeſtivum fuerit, admovebo. Veruntamen ne te exiſtimari miſerum velis, an numerum modumque tuæ felicitatis oblitus es? [2] Taceo quòd deſolatum parente, ſummorum te virorum cura ſuſcepit; delectuſque in affinitatem [3] principum civitatis, quod pretioſiſſimum propinquitatis genus eſt, priùs carus, quam proximus eſſe cœpiſti. Quis non te feliciſſimum cum tanto ſplendore ſocerorum, cum conjugis pudore, tum maſculæ quoque prolis oppor-

1 *Oblitaque Rhetoricæ ac Muſicæ melle dulcedinis.*] MS. Rittersh. *mellis dulcedine.* Idem.

2 *Taceo quod deſolatum parente.*] MSS. Rittersh. *Taceo quod derelictum parente* Idem.

3 *Principum civitatis.*] Feſti nimirum & Symmachi. Feſtum quidem, caput ſenatus & exconſulem, ab anno ſcilicet CDLXXII. Anaſtaſius biblioth. in Symmacho; Avitus vero epiſcopus Viennenſis epiſt. 11. Symmachum inter primos ſenatores urbis agnoſcit. Sed dubium omne tollit Ennodius Parænesi didaſcalica his verbis, *Patricii Feſtus & Symmachus, omnium diſciplinarum materia & conſtantes forma ſapientiæ, ab urbe ſacratiſſima non recedunt. In ipſis eſt nobilis Curia Principatus: quos vidiſſe, erudiri eſt.* Iidem igitur ſunt Boëtio & Ennodio principes Senatus ſeu civitatis, Conſularium antiquiſſimi, Feſtus & Symmachus. iidem quoque quos poſtea ſoceros ſuos vocat Boëtius. Atque ut *in eorum affinitatem delectum ſe* ab eis teſtatur; ita & idem confirmat ead. Parænesi Ennodius hoc modo, *Eſt Boëtius Patricius, in quo vix diſcendi annos reſpicit, & intelligis peritiam ſufficere jam docendi: de quo emendatorum judicavit electio.* per emendatos, ut mihi quidem videtur, viros illos ſummos intelligens. Elpis igitur Feſti filia, ut Symmachi Ruſticiana. Ambo enim rectè de Boëtio judicaverunt, dum eum uterque in generum elegit; Feſtus quidem data Elpe, Symmachus verò Ruſticiana. *Vall.*

1 *Nega-*

portunitate prędicavit? Prętereo (libet enim pręterire communia) ſumptas in adoleſcentia [1] negatas ſenibus dignitates: ad ſingularem felicitatis tuæ cumulum venire delectat. Si quis rerum mortalium fructus ullum beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri? cùm duos pariter [2] conſules liberos tuos domo provehi ſub frequentia patrum, ſub plebis alacritate vidiſti; cùm eiſdem [3] in curia curules inſidentibus tu regiæ laudis orator, ingenii gloriam, facundiæque meruiſti: [4] cùm in

1 *Negatas ſenibus dignitates.*] Patriciatum, quo admodum juvenis ornatus eſt, & Conſulatum fortaſſis intelligit. *Idem.*

2 *Conſules liberos tuos.*] Ii ordinarii Conſules fuere anno DXXII. adhuc pueri: Crediderim equidem conſilio & ductu Symmachi avi, omnia in eorum Conſulatu eſſe acta geſtaque, maneat modò pro comperto [quod aliter ſentire pleroſque video] verè Conſules fuiſſe. Ipſe diſertiſſimè affirmat hoc loco: ſic enim ad eum Philoſophia, *Poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri, cum duos pariter Conſules liberos tuos domo provehi ſub frequentia patrum, ſub plebis alacritate vidiſti; cum eiſdem in Curia Curules inſidentibus tu regiæ laudis orator ingenii gloriam facundiæque meruiſti; cum in Circo duorum medius Conſulum circumfuſæ multitudinis exſpectationem triumphali largitione ſatiaſti?* Et paulo poſt, *Quid dicam liberos Conſulares* [ſcribit Boëtius poſt eorum Conſulatum] *quorum jam, ut in id ætatis pueris, vel paterni vel aviti ſpecimen elucet ingenii?* E domo patris profecti ſunt frequenti ſenatu, in Curia ſellas Curules conſcenderunt, pro ea dignitate pater Theodericum abſentem laudavit, in Circo ludos & largitionem exhibuerunt, exacto Conſulatu Conſulares nominantur. igitur Conſules fuere. Quod confirmat auctor Hiſt. Miſcellæ l. XV. dum ait, *Theod. Symmachum Exconſulem ac Patricium, & Boëtium ſeniorem & Exconſulem gladio trucidavit.* Niſi enim Boëtius junior Exconſul fuiſſet, quî neceſſe fuit patrem Boëtium Exconſulem, ſeniorem nuncupare. *Idem.*

3 *In curia Curules inſidentibus.*] Agell. lib. 3. c. 18. ex Commentariis C. Baſſi: *Senatores dicit in veterum ætate, qui Curulem magiſtratum geſſiſſent, curru ſolitos honoris gratia in Curiam vehi, in quo curru Sella eſſet, quæ ob eam cauſſam Curulis appellatur.* De Conſularibus ornamentis (inter quæ etiam Curules) ſcite Caſſiodorus lib. 6. Variar. Form. 1. *Atque ideo per illam indictionem Conſulatus te decoramus inſignibus. Pinge vaſtos humeros vario colore palmatæ: validam manum victoriali ſcipione nobilita: lares proprios etiam calceis auratis egredere: ſellam curulem pro ſua magnitudine multis gradibus eniſus aſcende: ut in otio ſubjectus mereris, quod nos per maximos labores aſſumimus imperantes.* Hæc ſaltem ex Gellio & Caſſiodoro annotare libuit: plura ſi ſcire deſideras, vide Antiquitatum Romanarum Johannis Roſini, viri in his rebus eximii, libri noni caput nonum. *Sitzm.*

4 *Cum in circo.*] In Circo magnifica Ludorum Conſularium functio obibatur. In edendis vero ejuſcemodi ſpectaculis oporrebat Conſules maximam opum copiam profundere, totoque abuti patrimonio: alioquin non poterant grati eſſe populo, neque videri ſatis implere perſonam ampliſſimi Magiſtratus. Vide G. Fornerium in Notis ad Caſſiodor. Epiſt. 2. Variar. lib, 2. Fr. Juret-

in circo [1] duorum [2] medius conſulum circumfuſæ multitudinis exſpectationem, triumphali largitione ſatiaſti. Dediſti, ut opinor, verba fortunæ, dum te illa demulcet, dum te, ut delicias ſuas, fovet. [3] Munus, quod [4] nulli umquam privato commodaverat, abſtuliſti. [5] Viſne igitur cum fortuna [6] calculum ponere? [7] Nunc te primùm liventi oculo perſtrinxit. Si numerum, modumque lætorum, triſtiumve conſideres, adhuc te felicem negare non poſſis. Quòd ſi idcirco te fortunatum eſſe non exiſtimas, quoniam quæ tunc læta videbantur, abierunt; non eſt quòd te miſerum putes, quoniam, quæ nunc creduntur mæſta, prætereunt. An tu in hanc vitæ ſcenam nunc primum ſubitus, hoſpeſque veniſti? ullamne humanis rebus ineſſe conſtantiam reris, cùm ipſum ſæpè hominem velox hora diſſolvat?

Nam

Juretum in Miſcell. ad Symmach. lib. 4. Epiſt. 61. Cujac. ad t. C. De ſpectac. & ſcen. & len. Alex. ab Alexandro, l. 4. Genial. dier. cap. 25. Et Jul. Cæſ. Bulengerum de venatione Circi & Amphitheatri. Unicum hic ſubnectam locum ex Caſsiodori Variar. libro 2. Epiſt. 2. in qua Theodericus Rex Felicem ad faſtigium dignitatum ordinarie promovens; ſic loquitur: *Sume igitur per indictionem quartam Conſulatus inſignia: dignumque te tantorum deſideriis præſenti comproba largitate. Hic profectò locus eſt, ubi præconium meretur effuſio: quando virtutis genus eſt, propriam ſubſtantiam non amare, ubi tantum opinionis acquiritur, quantum facultatibus abrogatur. Reſpice te ſupra omnium humeros atque ora volitare: talemque te præbe, ut dignus genere, dignus urbe, dignus noſtro judicio, dignus trabeis æſtimeris.* Sitzm.

1 *Duorum medius Conſularis.*] MSS. & editiones Norimber. Florentin. Baſil. *Duorum medius Conſulum*, quod rectius procul dubio. *Idem.*

2 *Medius.*] Primus apud Romanos locus medius proximus dexter; ut docet contra Becanum I. Lipſius libro 2. Elector. cap. 3. Inter Conſulares vero præferebatur is, qui prior geſſerat conſulatum, etiamſi poſterior bis conſul fuerat. Vide Jacob. Cujac. ad C. t. 3. l. 2. lib. 12. *Idem.*

3 *Munus, quod nulli unquam privato commodaverat, abſtuliſti.*] MS. Rittersh. *Munus, quod nunquam ulli privato obtulerat, abſtuliſti.* quæ lectio elegantior videtur. *Idem.*

4 *Nulli unquam privato.*] Neque enim quiſquam, etiam princeps, eodem anno duos filios Conſules & quidem pueros vidit. Olybrium & Probinum, Probi filios, in Conſulatu collegas Roma anno cccvc. ſpectavit, ſed jam viros. *Vall.*

5 *Viſne igitur cum Fort.*] In MS. Rittersh. deeſt *igitur.* Sitzm.

6 *Calculum ponere.*] Petron. Arbiter, in Satyr. *Si bene calculum ponas, ubique naufragium eſt.* Plin. Secundus lib. 2. Epiſtola 14. *Hic quoque in conditionibus deligendis ponendus eſt calculus.* Idem.

7 *Nunc te primum liventi oculo præſtrinxit.*] Hæc vera eſt lectio. *Præſtrinxit*, id eſt, leviter & ſine aliqua læſione aut periculo tetigit. Al. *perſtrinxit.* Idem.

1 Nam

[1] Nam etſi rara eſt fortuitis manendi fides, ultimus tamen vitæ dies mors quædam fortunæ eſt etiam manentis. Quid igitur referre putas? Tune illam moriendo deſeras, [2] an te illa fugiendo?

METRUM III.

[3] Cum polo Phœbus roſeis quadrigis
Lu em ſpargere cœperit,
Pallet albenteis hebetata vultus
Flammis ſtella prementibus,
Cum nemus flatu Zephyri tepentis
[4] Vernis inrubuit roſis,
[5] Spiret inſanum [6] nebuloſus [7] Auſter,
Jam ſpinis abeat decus:
[8] Sæpe tranquillo [9] radiat ſereno
Immotis mare fluctibus;

Sæpe

1 *Nam etſi rara eſt fortuitis reb. man. fides.*] Expunge τὸ *rebus*, ſuadentibus MSS. Edition. Norimberg & Baſilienſi. *Sitzm.*

2 *Illa an te fugiendo.*] Hæc ex MSS. & edit. Flor ita diſponi debent: *An te illa fugiendo?* Idem.

3 *Cum Phœbus lucem ſpargere cœperit.*] Lucret. lib. 2.

—— aurora novo cum ſpargit lumine terras.

Idem.

4 *Vernis irrubuit roſis.*] Manil. lib. 5.

—— Tyrias imitata papavera luces,
Vernantiſque roſæ rubicundo ſanguine florem.

Idem.

5 *Spiret inſanum.*] Plaut. in Bacchid. *Inſanum magnum molior negotium.* Idem in Moſtellar. vocat *porticum inſanum bonum.* Plin. Sec. lib. 4. Epiſt. 2. *Luget inſane.* Senec. in Thebaid. ℣ſ. 429.

—— qualis inſano ratis
Premente vento rapitur.

Idem.

6 *Nebuloſus Auſter.*] Agellius lib. 2. cap. 22. *Auſter Græce νότος nominatur, quoniam eſt nebuloſus atque humectus: νοτὶς enim Græce humor nominatur.* Senec. in Med. ℣ſ. 583.

Non ubi hybernos nebuloſus imbres
Auſter advexit. ——

Idem.

7 *Auſter.*] Apuleius de Mundo: *Meridies vero, quoniam eadem ſemper regione ſignatur, uno Auſtro, id eſt, νότῳ flatur.* Vegetius de re milit. lib. 4. *Meridianum cardinem poſſidet νότος, id eſt, Auſter.* Idem.

8 *Sæpe tranquillo radiat ſereno.*] Ambiguum utrum horum ſit adjectivum, ſiquidem ambo promiſcue uſurpantur. Multorum inſtar ſit locus ille Vegetii lib. 4. De re Militari, cap. 41. *Multis quoque ſignis de tranquillo procellæ, & de tempeſtatibus ſerena producuntur.* Idem.

9 *Radiat ſereno.*] Rutil. Itin. lib. 2.

Arridet placidum radiis criſpantibus æquor.

Lactantius de Reſurrect. Dom. die:

Tempora florigero rutilant diſtincta ſereno.

Idem.

Sæpe [1] ferventeis Aquilo procellas
[2] Verſo concitat æquore.
Rara ſi conſtat ſua forma mundo,
[3] Si tantas variat vices,
[4] Crede fortunis hominum caducis,
Bonis crede fugacibus.
[5] Conſtat, [6] æterna poſitumque lege eſt,
Ut conſtet genitum nihil.

PROSA IV.

1 *Ferventes procellas.*] Virg. 1 Georg.
—— cava flumina creſcunt
Cum ſonitu : fervetque fretis ſpumantibus æquor.
Idem.

2 *Verſo concitat æquore.*] Ovid. Heroid. Epiſt. 7.
Aſpice ut everſas concitet Eurus aquas.
Idem.

3 *Si tantas variat vices.*] Senec. in Med. ✝ſ.287.
—— regnorum ſtatus
Fortuna varia dubia quos agitat vice.
Prudent. lib. 2. Contr. Symmach.
Sic ævi mortalis habet ſe mobilis ordo,
Sic variat Natura vices. ——
Idem.

4 *Crede fortunis hominum caducis.*] Certiſsima Ironia, qua præmonemur nulli rei eſſe fidendum; propter multiformes, quæ in mundo, varietates. Bene, nec tamen minus ironice Seneca in Medea, ✝ſ.221.
Confide regnis cum levis magnas opes
Huc ferat & illuc caſus. ——
Idem.

5 *Conſtat, æterna poſ.*] Senec. in Herc. Oet. ✝ſ.1035.
Verum eſt quod cecinit ſacer
Threſſæ ſub Rhodopes jugis
Tangens Thraciam chelym
Orpheus, Calliopæ genus :
Æternum fieri nihil.
Ibidem, ✝ſ.1099.
Quod natum eſt, poterit mori.
Idem.

6 *Æterna poſitumque lege.*] Æternam legem theologia noſtra decernit eſſe, Rationem divinæ ſapientiæ, ſecundum quam dirigit omnium creaturarum motus & actiones in ſuos fines. Cujus auctor Hierocli Commentario aureo eſt *δημιουργικὸς νοῦς, καὶ ἡ θεία βούλησις, mens opifex, ipſaque voluntas divina*, reſpectu ſcilicet Dei; eam vero reſpectu hominum conſideratam ibidem eſſe dicit, *ὡσαύτως ἔχουσαν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀϊδίως καὶ ἀτρέπτως τοῖς πᾶσιν αὐτοῖς τὸ εἶναι παρέχουσαν, Dei actionem eodem modo ſe habentem, perpetuaque & immutabili ratione res omnes producentem.* Hinc Seneca lib. de Providentia cœlum fortuito motu non agi, ſed tam varios ſiderum diſcurſus *procedere æternæ legis imperio* ait. Paſsim quoque *divina* dicitur. quam Apuleius vult eſſe, ex mente Platonis, lib. de natur. Philoſophia Platon. *fatum, per quod inevitabiles cogitationes Dei atque incepta complentur.* Eam ſic deſcribit Cicero lib. II. de Legib. *Hanc igitur video ſapientiſsimorum fuiſſe ſententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, nec ſcitum aliquod eſſe populorum : ſed æternum quiddam, quod univerſum mundum regeret imperandi prohibendique ſapientia. Ita principem legem illam & ultimam, mentem eſſe dicebant, omnia ratione aut cogentis aut vetantis Dei. ex qua illa lex, quam Dii humano generi dederunt, recte eſt laudata : eſt enim ratio menſque ſapientis ad jubendum & ad deterrendum idonea.* Et paulo poſt, *Quæ vis non modo ſenior eſt quam ætas populorum & civitatum, ſed æqualis illius cælum atque terras tuentis & regentis Dei. nunquam enim eſſe mens divina ſine ratione*

PROSA IV.

Tum ego, Vera, inquam, commemoras ô virtutum omnium nutrix, nec inſitiari poſſum proſperitatis meæ velociſſimum curſum. Sed [1] hoc eſt, quod recolentem vehementiùs coquit. Nam in omni adverſitate fortunæ [2] infeliciſſimum genus eſt infortunii, fuiſſe feli-

tione poteſt: nec ratio divina non hanc vim in rectis praviſque ſanciendis habet. Et iterum paulo poſt, *Erat enim ratio profecta à rerum natura, & ad rectè faciendum impellens & à delicto avocans: quæ non tum denique incipit lex eſſe cum ſcripta eſt, ſed cum orta eſt. orta eſt autem ſimul cum mente divina. quamobrem lex vera atque princeps apta ad jubendum & ad vetandum, ratio eſt recta ſummi Iovis.* Archytas apud Stobæum ſerm. XLI. Πονηρῶν ἐθέων νόμοι θεῶν ἄγραφοι ἀντινομιζόμενοι πονηρὰν μοῖραν καὶ ζημίαν τοῖς μὴ πειθομένοις διδόντες, πατέρες καὶ ἡγεμόνες τῶν γεγραμμένων νόμων καὶ δογμάτων ἀνθρώποις τιθέντων. *Adverſus improbos mores inſtitutæ ſunt Deorum non ſcriptæ leges, malam ſortem mulctamque non obedienti inferentes, parentes ac principes ſcriptarum legum & conſtitutionum inter homines.* Ex iis igitur pulcherrimis locis quid ſit æterna lex patet; nimirum æternum quiddam, νόμος ἄγραφος, æqualis cum Deo ætatis, νοῦς ſeu ratio ſummi Dei, denique *æterna* ſeu *divina lex.* ex qua aliæ humano generi datæ & tanquam ex fonte derivatæ ſunt: hinc illa princeps ſeu ἡγεμών dicta. Eadem & lumen illud eſt hominum animis inſitum, cujus eos participes fecit Deus, de quo propheta rex, ubi quæſivit *Quis oſtendit nobis bona?* ſubjungit, *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine.* At Stoici poſt ejuratam veteris Academiæ rectam de Deo & religione opinionem *divinam* legem, obſcuro verbo *naturalem* vocarunt; quemadmodum ſcripſiſſe Zenonem notat Cicero lib. I. de nat. deor. hinc *naturam ſequi*, non *Deum* dixerunt; *Dei nomine* τοῦ Θεὸν εἰς φύσιν *in naturam commutato*, inquit Clemens Alex. Strom. lib. II. Nimirum *hi*, ut eſt apud Ciceronem lib V. de finibus, *totam ad ſe noſtram philoſophiam tranſtulerunt: atque ut reliqui fures earum rerum quas ceperunt, ſigna commutant; ſic illi ut noſtris ſententiis pro ſuis uterentur, nomina tanquam rerum notas mutaverunt.* Poſtremo legi æternæ Auguſtinus lib. I. de lib. arbitr. *temporalem opponit, quæ nihil aliud eſt*, inquit, *quàm neglectis rebus æternis, quibus per ſeipſam mens fruitur & per ſeipſam percipit & quas amans amittere non poteſt; temporalia & quæ per corpus hominis partem viliſſimam ſentiuntur & nunquam eſſe certa poſſunt, quaſi magna & miranda ſectari.* Unde Paulus ad Rom. VII. Βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. Et, Ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν δουλεύω νόμῳ Θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας. *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati quæ eſt in membris meis.* Et, *Igitur ego ipſe mente ſervio legi Dei: carne autem, legi peccati.* Vall.

1 *Hoc eſt, quod recolentem me veh.*] In MS. Rittersh. *me* omittitur. *Sitzm.*

2 *Infeliciſſimum eſt genus infortunii, fuiſſe felicem.*] P. Syrus:

Nulla hominum major pœna eſt, quam infelicitas. Sitzm.

ſe felicem. Sed quod tu, inquit, [1] falſæ opinionis ſupplicium luis, id rebus jure imputare non poſſis. Nam ſi te hoc inane nomen fortuitæ felicitatis movet, quàm plurimis maximiſque abundes, mecum reputes licet. [2] Igitur ſi quod in omni fortunæ tuæ cenſu pretioſiſſimum poſſidebas, id tibi divinitùs illæſum adhuc,

1 *Falſæ opinionis.*] Hoc quoque Stoicorum præceptum eſt, quod ad tranquillitatem contra omnes caſus maximè confert; ſi unuſquiſque, dum externis percellitur, ſciat non ſe rebus adfligi, ſed concepta de eis opinione. Decretum vetus audi. Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντος τέκνου, ἢ ἀπολωλεκότα τὰ αὑτοῦ, πρόσεχε μή σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτός. ἀλλ' εὐθὺς διαιρεῖ παρὰ σεαυτῷ, καὶ ἔστω πρόχειρον, ὅτι τοῦτον θλίβει, οὐ τὸ συμβεβηκός, (ἄλλον γὰρ οὐ θλίβει) ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτου. *Cum ejulantem quempiam videris in luctu, ſive peregre profecto filio, ſive rebus amiſſis: cave ne te viſum illud moveat, ut exiſtimes verſari eum in malis ob externa: ſed ſtatim ipſe tecum diſtinguito, ſitque in promptu ut dicas, Iſtum affligit non caſus ille (alium enim non affligit) ſed concepta de eo opinio.* inquit Epictetus enchirid. Gemendum videtur ob mortem cariſsimi filii. imo, alias Anaxagoræ, quippe ſapientiſsimo, gemendum quoque fuiſſet. is vero audito filii ſui obitu, Ἤδειν φησὶ θνητὸν γεννήσας, *Noram, inquit, me eum genuiſſe mortalem.* Seneca item lib. conſol. ad Marciam, *Movet lugentem deſiderium ejus, quem dilexit. id per ſe tolerabile apparet: Abſentes enim abfuturoſque, dum viverent, non flemus, quamvis omnis uſus illorum nobis & conſpectus ereptus eſt. Opinio eſt ergo quæ nos cruciat: & tanti quodque malum eſt, quanti illud taxavimus.* Neque gemendum ob exilium; alioqui & Marcellus doluiſſet. ipſe vero ſic de ſe ipſo apud Senecam [Conſol. ad Helviam] aliter affirmat, *Quod patria cares, non eſt miſerum: Ita te diſciplinis imbuiſti, ut ſcires omnem locum ſapienti viro patriam eſſe.* Neque enim vir ſapiens ob res externas, quæ ſibi alienæ ſunt, movetur: neque ultra quam ut animus ſibi benè ſit conſcius, inquirit. Cogitandum eſt, inquit apud Arrianum Epictetus, τί ἐμὸν, καὶ τί οὐκ ἐμόν. καὶ τί μοι ἔξεστι, καὶ τί μοι οὐκ ἔξεστιν. ἀποθανεῖν με δεῖ. μή τι οὖν καὶ στένοντα; δεθῆναι. μή τι καὶ θρηνοῦντα; φυγαδευθῆναι· μή τις οὖν κωλύει; γελῶντα, καὶ εὐθυμοῦντα καὶ εὐροοῦντα; εἰπὲ τὰ ἀπόρρητα. οὐ λέγω. τοῦτο γὰρ, ἐπ' ἐμοί ἐστιν. ἀλλὰ δήσω σε. ἄνθρωπε τί λέγεις; ἐμέ; τὸ σκέλος μου δήσεις. τὴν προαίρεσιν δὲ, οὐδ' ὁ Ζεὺς νικῆσαι δύναται). εἰς φυλακήν σε βαλῶ. τὸ σωμάτιον ἀποκεφαλίσω σου. πότε οὖν σοι εἶπον, ὅτι μόνου ἐμοῦ ὁ τράχηλος ἀναποτμητός ἐστι; *quid tuum ſit, quid non tuum; & quid tibi liceat, quid non liceat. Eſt tibi moriendum: nunquid etiam gementi? In vinculis eſſe oportet: nunquid ejulantem? Ire in exilium: ecquis prohibet ire cum riſu, hilaritate & alacritate? Dic arcana. Non dico. hoc enim penes me eſt. At in vincula te conjiciam. Homo quid ais? me? pedem meum vincies, inſtitutum autem meum ne ipſe quidem Jupiter ſuperabit. In cuſtodiam te dabo: corpuſculum capite truncabo. Quando ergo tibi dixi meas unius cervices ferro eſſe inviolabiles?* Chriſtianiſmum hæc ſpirant, ſed paucis immutatis. abeſſet modo ab hac Stoicorum conſtantia, illa ἀπάθεια, ἀναλγησία, ἀνελεημοσύνη *Vallin.*

2 *Igitur ſi quod in omni fortunæ cenſu.*] MSS. *in omni fortunæ tuæ cenſu.* Sitzm.

1 *Sym-*

adhuc, inviolatumque ſervatur, poteriſne, meliora quæque retinens, de infortunio jure cauſſari? Atqui viget incolumis, illud pretioſiſſimum generis humani decus, [t] Symmachus ſocer, &, quod vitæ pretio non ſegnis emeres, vir totus ex ſapientia, virtutibuſque factus, ſuarum ſecurus, tuis ingemiſcit injuriis. Vivit

t *Symmachus ſocer.*] Symmachorum ſtemma vir doctiſſ. Jac. Sirmondus erudita diligentia contexuit Notis ſuis ad VII. lib. epiſt. Ennodii; quas conſule. Nos donec ad noſtrum pervenerimus, pauca tantum ex eis excerpemus. Erat autem

I. L. AURELIUS AVIANIUS SYMMACHUS *Præfectus urbi anno* CCCLXIV. *Cujus ſunt inſignes illæ duarum ſtatuarum Romæ & Conſtantinopoli inſcriptiones.*

II. Q. AURELIUS SYMMACHUS L. F *Orator. Cujus ſunt Epiſtolar. lib.* IX. *Relationum unus. in quibus famoſa illa de Ara Victoriæ. Conſul fuit ordinar. anno* CCCXCI.

III. Q. FABIANUS MEMMIUS SYMMACHUS *Patris Oratoris Epiſtolas digeſſit & edidit. Africæ Proconſul fuit anno* CDXV. *Præfectus urbi anno* CDXX.

IV. Q. AURELIUS SYMMACHUS *Conſul ordinarius cum Aëtio anno* CDXLVI.

V. Q. AURELIUS MEMMIUS SYMMACHUS EXCONS. ORD. ET PATRICIUS. *Ut legere memini in antiquis exemplaribus Boëtii generi, qui aliquot ei opuſcula ſua inſcribit. de quo hoc loco Boëtius. Conſul fuit ſine collega ſub Odoacre anno* CDXXCV. *à Theoderico rege Judex in cauſa Baſilii & Prætextati, qui magicarum artium accuſabantur, inter alios delectus epiſtolar.* XXII. *lib.* IV. *apud Caßiodorum. apud quem & aliæ ſunt Theoderici ejuſdem ad Symmachum epiſtolæ. De eodem Hormiſda Pontifex epiſt.* XXXVII. *&* LXVI. & Avitus epiſcopus Viennenſis epiſtola II. *Cæterum ab eodem Theoderico impiis delatorum criminationibus incitato crudeliter una cum Boëtio genero cæſus eſt, ut narrat Procopius lib.* I. *de bello Gothico. Hujus filiæ duæ memorantur, Ruſticiana uxor Boëtii, & Galla, de qua præter Fulgentium Gregorius Magnus* IV. *Dial.* XIII. *Filium nullum reliquit. Nam qui ſequitur*

VI. SYMMACHUS *Collega Boëtii in Conſulatu anni* DXXII. *non Symmachi Patricii filius, ſed nepos fuit ex filia Ruſticiana & Boëtio prognatus.* His quoque à nobis additur

VII. SYMMACHUS V. C. hujus fortaſſe filius. Cujus meminit Gregorius Magnus epiſt. XXXVIII. lib. IX. ad Ruſticianam ejus, ut apparet, ſororem per Indictionem IV. hoc eſt anno DC. ſcribens. Fuit &

VIII. SYMMACHUS V. C. & INL. in Oriente, qui anno DXVII. Anaſtaſii imp. legatus Eutharico Cillicæ Theoderici genero Conſulatus inſignia detulit, ejuſque Romæ magnificis ſpectaculis interfuit, ut auctor eſt Caſſiodorus in Chronico. Quem Priſcianus dicato de Ponderibus & menſuris libro laudat: Conſtantinopoli enim Priſcianum docuiſſe coævi ejus Caſsiodorus lib. de Orthographia, & Paulus Diaconus lib. I. Hiſtor. Langobardorum teſtantur; & veteres ejus libri *Conſtantinopolitani doctoris* titulo prænotantur. De quo haud dubie Hormiſda ſcripſit ep. XXXVII. & LXVI. Quem & Procopius lib. II. de bello Vandalico ait, Senatorem Conſtantinopoli fuiſſe Præfectumque equitatui & ſumptibus ejus belli quod Germanus Juſtiniani imp. ex fratre nepos, in Stozam rebellis exercitus ducem movit & feliciter confecit. Romanum fuiſſe ibidem Priſcianus ſcribit & ex Hormiſda conjicitur. Cujus ædes magnificæ Conſtantinopoli in inſigni illa populi ſeditione anno Juſtiniani V. incendio conſumtæ ſunt. ut eſt in Chron. Alexandr *Vallin.*

¹ Vivit uxor ingenio modeſta, pudicitiæ pudore præcellens, &, ut omneis ejus dotes breviter includam, patri ſimilis. Vivit, inquam, tibique tantùm, vitæ hujus exoſa, ſpiritum ſervat; quoque uno felicitatem minuí tuam, vel ipſa conceſſerim, tui deſiderio lacrymis,

1 *Vivit uxor.*] Scilicet Ruſticiana non Elpis. Elpis enim nullis ex Boëtio procreatis liberis deceſsit. doctam fuiſſe Lil. Giraldus memoriæ prodidit, ut quæ eos Hymnos, qui in Eccleſia die Apoſtolis Petro & Paulo ſacra canuntur, & jam à ſanctiſsimo Papa Urbano VIII. emendati incipiunt, *Decora lux æternitatis. & Beate paſtor Petre*, compoſuerit. Nos ejus epitaphium ex vet. cod. noſtro deſcriptum integrum publicamus. Lil. Giraldus tres duntaxat priores verſus protulit, quatuor P. Pithæus in editione Poëmat. veterum, non ſervato ordine, ut qui ſcilicet hic ſeptimus & octavus eſt, ibi tertius eſſet & ultimus. Scripturam codicis repræſentavimus, tantum pro *atque* in ultimo verſu, repoſuimus *uterque*; & pro *ſocios*, *ſocios*, optimo ſenſu. Porro Boëtii eſſe, ipſa carminis venuſtas declarat, quod etiamnum caſta felicis conjugii ſacra egregiè refert. aut ſi illius non ſunt, ejus certè temporis eſſe videntur. Ea amiſſa Ruſticianam duxit. Ejus nominis tres celebres fœminæ fuere.

I. Doctiſsima, filia Orfiti, Acyndini conſ. ſoror, uxor fuit Q. AURELII SYMMACHI Oratoris: cui propterea *legenti meditantique candelas & candelabra tenuiſſe* ait Sidonius. Epiſtola x. libro II.

II. Hæc noſtra, avo, patre, ſocero, marito, & filiis conſulibus illuſtris, Q. AURELII MEMMII SYMMACHI filia, Boëtii uxor, qui ex ea duos filios, anno DXXII. Conſules, ſuſcepit. Cujus non aliud elogium clarius aut illuſtrius eſſe poſſit, quam quo hic ab ſapientiſſimo marito ornatur, aut à Procopio libro III. Hiſt. Gothicæ. Roma enim à Gothis ſub Totila obſeſſa, Romanis ducibus pecuniam largiendo, læſos afflictoſque cohortatione opibuſque tum impellendo, tum juvando, tenuiorum denique civium inopiæ ſubveniendo, facultatibus omnibus, quæ penes ſe erant, conſumptis, nullum non exhibuit animi ſupra muliebres exemplum Unde anno DXLVII. urbe capta parum abfuit quin à Gothis in ejus necem conſpirantibus occideretur, [quod data Romani exercitus ducibus pecunia, Theoderici ſtatuas, patris virique cædem ulta, collidi diſturbarique curaſſet] ni eſſet à Totila barbaris ſuis mitiore, ſervata.

III. Ea ad quam Conſtantinopolim profectam ſcribit Gregorius Magnus epiſt. XXI. lib. II. Indict. x. hoc eſt anno DXCII. Et epiſtol. XXIII. lib. VII. epiſtol. XXXVIII. lib. IX. epiſt. XXIV. lib. XI. Eamque quantum coluerit his verbis oſtendit epiſtola XXXVIII. libro IX. *Excellentiæ veſtræ ſcripta ſuſcepi, quæ me in graviſsima ægritudine poſitum, de ſalute, de devotione ac de dulcedine tua omnino relevarunt. Unum vero ægre ſuſcepi, quia in eiſdem epiſtolis ad me, quod ſemel eſſe poterat, ſæpius dicebatur*, ancilla veſtra, ancilla veſtra. *Ego enim qui per epiſcopatus onera ſervus ſum omnium factus, qua ratione mihi ſe ancillam dicit, cujus, ante ſuſceptum epiſcopatum, proprius fui?* Unde fœminæ patriciæ multis titulis obſtrictum fuiſſe B. Gregorium appareat. Videtur illi Appio V. C. [filius fortaſſe Flav. Appionis anno DXXXIX. Conſ. Strategii filii] gener & Strategius nepos ex filia Euſebia; itemque Eudoxius & Gregoria liberi fuiſſe. Eidem Gregorio Magno auri x. libras in captivorum redemptionem, & vela pretioſiſſima B. Petro offerenda Conſtantinopoli Romam tranſmiſit. quibus teſtimoniis magnificentia ejus pietaſque non vulgaris elucent. *Vall.*

mis, ac dolore tabeſcit. [1] Quid dicam liberos conſulares, quorum jam, ut in id ætatis pueris, vel paterni, vel aviti ſpecimen elucet ingenii? Cùm igitur præcipua ſit mortalibus vitæ cura retinendæ, [2] ô te, ſi tua bona cognoſcas, felicem, cui ſuppetunt etiam nunc, quæ vita nemo dubitat eſſe cariora! Quare ſicca jam lacrymas. Nondum eſt ad unum omneis exoſa fortuna, nec tibi nimium valida tempeſtas incubuit, [3] quando tenaces hærent ancoræ, quæ nec præſentis ſolamen, nec futuri ſpem temporis abeſſe patiantur. Et hæreant, inquam, precor; illis namque manentibus, utcumque ſe res habeant, enatabimus. [4] Sed, quantum decus ornamentis noſtris deceſſerit, vides.

1 *Quid dicam liberos conſulares, quorum jam, ut in id ætatis pueris, vel paterni vel aviti ſpecimen elucet ingenii?*] Jure ambigas, cur filios ſuos conſulares nominarit Boëtius, cum in faſtis eorundem conſulatum non reperias, & ipſe fateatur pueros fuiſſe. video dici poſſe appellatos conſulares, quod patrem conſulem habebant; ſicut & conſulis uxor, fæmina conſularis dicitur. Et tamen ſuſtinet aſſenſionem meam ipſe Boëtius, apud quem Philoſophia hoc eodem libro, proſa III. *Si quis rerum mortalium fructus* (inquit) *ullum beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria lucis quantumlibet ingruentium malorum mole deleri, cum duos pariter conſules liberos tuos domo provehi ſub frequentia patrum, ſub plebis alacritate vidiſti? cum eiſdem in curia curules inſidentibus, tu regiæ laudis orator, ingenii gloriam facundiæque meruiſti?* Hæc certa, clara, nec dubium quin verè Conſules fuerint. Faſti nihil movent, cùm fieri poſſit ut ſuffecti fuerint non ordinarii Conſules, nec mirum ideo ſi in faſtis nomen non relatum. illud nexum injicit quod inter pueros. Vidimus nodum, & ſolvemus. Dum moribus antiquis ſtetit res Romana viriſque annariæ leges viguere, ſub Imperatoribus quod libuit ſæpe licuit. Tacitus Annal. I. De Auguſto. *Cajum ac Lucium in familiam Cæſarum induxerat, necdum poſita puerili prætexta principes juventutis appellari, deſtinare Conſules, ſpecie recuſantis flagrantiſſime cupiverat.* Quid cupiverat? perfecerat. Romæ marmor de Cajo: QUEM. POPULUS. COS. CREAVIT. ANNOS. NATUM. XIIII. Denique ut omne poſticum occludam, Capitolinus in. Gordiano juniore exêrte: *Et hic finis belli inteſtini fuit*, inquit, *cum eſſet delatus Gordiano puero conſulatus.* Quid hæres? principes re aut deſtinatione iſti, ſcio. ſed & ideo eadem iſta proſa III. Philoſophia, eximium hunc honorem reſpiciens, *Munus*, inquit, *quod nulli unquam privato commodaverat, abſtuliſti.* Bernard.

2 *O te ſi tua bona cognoſcas, felicem.*] Virg. 2. Georg. vſ. 77. 458.
O fortunatos nimium, ſua ſi bona norint,
Agricolas. ——
Sitzm.

3 *Quoniam tenaces hærent.*] MS. Rittersh. *Quoniam tenaces haſerint. ancoræ.* Idem.

4 *Sed quantum decus ornamentis noſtris deceſſerit vides.*] Bene MS. Rittersh. *ſed quantum ornamentis noſtris deceſſerit vides.* Idem.

 1 *Huic*

vides. Et illa, Promovimus, inquit, aliquantum, ſi te nondum totius tuæ ſortis piget. Sed delicias tuas ferre non poſſum, qui abeſſe aliquid tuæ beatitudini tam luctuoſus atque anxius conquereris. Quis eſt enim tam compoſitæ felicitatis, ut non aliqua ex parte cum ſtatus ſui qualitate rixetur? Anxia enim res eſt humanorum conditio bonorum, & quæ vel numquam tota proveniat, vel numquam perpetua ſubſiſtat. Huic cenſus exuberat, ſed eſt pudori degener ſanguis. [1] Hunc nobilitas notum facit, ſed anguſtiâ rei familiaris incluſus, eſſe mallet ignotus. Ille utroque circumfluus vitam cælibem deflet. Ille nuptiis felix, [2] orbus liberis, [3] alieno cenſum nutrit heredi. [4] Alius prole lætatus, filii, filiæve delictis mæſtus illacrymat. Iccirco nemo facilè cum fortunæ ſuæ conditione concordat. ineſt enim ſingulis, quod inexpertus ignoret, expertus exhorreat. Adde quòd feliciſſimi cujuſque delicatiſſimus ſenſus eſt, &, niſi ad nutum cuncta ſuppetant, omnis adverſitatis inſolens, minimis quibuſque

1 *Hunc nobilitas notum facit, ſed ang.*] Menander:

Πενία δ' ἄτιμον καὶ τὸν εὐγενῆ ποιεῖ.

Salvian. lib. 3. De Gub. Dei: *Tanta eſt miſeria hujus temporis, ut nullus habeatur magis nobilis, quam qui eſt plurimum dives.* His addi poſſunt notata ab Andr. Tiraquello in Lib. de Nobilitate, cap. 3. & 25. in quibus accurate inquirit; *An generis ſplendor perdatur ob paupertatem?* Sitzm.

2 *Orbus liberis.*] Theſeus ad Senec. in Hipp. v. 1248.

O triſte fractis orbitas annis malum.

Quintilian. Declamat. 6. *Quid ego putarem in rerum natura poſſe reperiri, quod orbitate acerbius videtur?* Vetus ſuperſtitio in tutela Orbonæ orbatos liberis parentes eſſe credidit, de qua Arnobius lib. 4. Adver. Gentes, Cyprianus de Idolis. *Idem.*

3 *Alieno cenſum nutrit heredi.*] Hoc genus divitias poſſeſſori inviſas eſſe ait Pindarus Olymp. 11. ἐπεὶ ὁ πλοῦτος ὁ λαχὼν ποιμένα ἐπακτὸν ἀλλότριον, θνάσκοντι στυγερώτατος. Et Menander triſtem eſſe rem pronuntiat, ſi quis in re lauta ſine herede ſuo moriatur.

Ὀδυνηρόν ἐστιν, εὐτυχοῦντα τοῦ βίου,
Ἔχειν ἔρημον διαδόχου τὴν οἰκίαν.

vide Andr. Gail. l. 1. obſervation. 122. Ejuſmodi vero fortunam expertus eſt Quintilianus, qui in Præfat. lib. 6. ita flebilibus modis conqueritur: *Nos miſeri, ſicut facultates patrimonii noſtri, ita hoc opus aliis paramus, aliis relinquemus.* Idem.

4 *Alius prole lætatus, filii filiæve delictis mæſtus illacrimat.*] Exempla huc pertinentia vide apud M. Anton. Muretum in Ethica Ariſtotelis libro primo & quæ notabo infra ad Proſ. 7. libro 3. *Idem.*

1 *Beata*

que proſternitur, adeò perexigua ſunt, quæ fortunatiſſimis beatitudinis ſummam detrahunt. Quam multos eſſe conjectas, qui ſeſe cælo proximos arbitrentur, ſi de fortunæ tuæ reliquiis pars eis minima contingat? Hic ipſe locus, quem tu exſilium vocas, incolentibus patria eſt. adeò nihil eſt miſerum, niſi cùm putes: contraque [1] beata ſors omnis eſt æquanimitate tolerantis. Quis eſt ille tam felix, qui cùm dederit impatientiæ manus, ſtatum ſuum mutare non optet? Quam multis [2] amaritudinibus humanæ felicitatis dulcedo reſperſa eſt! quæ ſi etiam fruenti jucunda eſſe videatur, tamen, quò minùs, cùm velit, abeat, [3] retineri non poſſit. Liquet igitur quàm ſit mortalium rerum miſera beatitudo, quæ nec apud æquanimos perpetua perdurat, nec anxios tota delectat. [4] Quid igitur ô mortales extrà petitis intrà vos poſitam felicitatem? Error vos, inſcitiaque confundit. Oſtendam breviter tibi ſummæ cardinem felicitatis. Eſtne aliquid tibi te ipſo pretioſius? Nihil, inquies. Igitur ſi tui compos fueris, poſſidebis quod nec tu amittere umquam velis, nec fortuna poſſit auferre. Atque ut agnoſcas in his fortuitis rebus beatitudinem conſtare non poſſe, ſic collige:

1 *Beata ſors omnis æquanimitate tolerantis.*] Prudentius in Pſychomachia ita loquentem introducit Patientiam:

— lex habet iſtud
Noſtra: genus belli, Furias, omnemque malorum
Militiam, & rabidas tolerando extinguere vires.

Sitzm.

2 *Amaritudinibus humanæ felicitatis dulcedo reſperſa eſt.*] MS. Ritterſh. *amaritudinibus vitæ humanæ reſperſa eſt dulcedo.* Lucretius elegantiſſ. lib. 4.

— medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid quod in ipſis floribus angat. Idem.

3 *Retineri non poſſit.*] Edit. Nor. *retineri non poteſt.* Idem.

4 *Quid igitur ô mortales.*] A. Gellius lib. 2. cap. 29. *Quid aliud ſanctiores libri philoſophorum monent, quam ut in nobis tantum ipſis nitamur? Alia autem omnia, quæ extra nos, extraque noſtrum animum ſunt, neque pro noſtris neque pro nobis ducamus.* Macrobius in Somnium Scipionis libro primo, capite nono: *Homini autem una eſt agnitio ſui, ſi originis natalisque principia atque exordia prima reſpexerit, nec ſe quæſierit extra.* Caſſiodorus lib. 11. Variar. 2. *Vigor ille rationabilis nobis conſilium præſtet: facies veritatis albeſcat, ne mentem noſtram innubilet caligo corporea: ſequamur quod intus eſt, ne foris à nobis ſimus: inſtruat, quod de vera ſapientia ſapit: illuminet, quod cæleſti claritate reſplendet.* Idem.

collige: Si beatitudo eſt ſummum naturæ bonum ratione degentis, nec illud eſt ſummum bonum, quod eripi ullo modo poteſt; quoniam præcellit id, quod nequeat auferri: manifeſtum eſt, quod ad beatitudinem percipiendam fortunæ inſtabilitas aſpirare non poſſit. Ad hæc, quem caduca iſta felicitas vehit, vel ſcit eam, vel neſcit eſſe mutabilem. [1] Si neſcit, quænam beata ſors eſſe poteſt ignorantiæ cæcitate? Si ſcit, metuat neceſſe eſt, ne amittat, quod amitti poſſe non dubitat. quare continuus timor non ſinit eſſe felicem. An vel ſi amiſerit, negligendum putat? Sic quoque perexile bonum eſt, quod æquo animo feratur amiſſum. [2] Et quoniam tu idem es, cui perſuaſum atque inſitum permultis demonſtrationibus ſcio, menteis hominum nullo modo eſſe mortaleis: cumque clarum ſit, fortuitam felicitatem corporis, morte finiri: dubitari nequit, [3] ſi hæc auferre beatitudinem poteſt, quin omne mortalium genus in miſeriam, mortis fine, labatur. Quod ſi multos ſcimus beatitudinis fructum non morte ſolùm, verùm etiam doloribus, ſuppliciiſque quæſiſſe, quonam modo præſens vita facere beatos poteſt, quæ miſeros tranſacta non efficit?

METRUM IV.

Quiſquis volet perennem
Cautus ponere ſedem,
[4] *Stabiliſque, nec ſonori*

Sterni

1 *Si neſcit, quænam beata ſors eſſe poteſt ignorantiæ cæcitate.*] Auctior MS. Rittersh. *ſi neſcit, quænam beata ſors eſſe poterit ignorantiæ in cæcitate.* Sitzm.

2 *Et quoniam tu idem es, cui perſuaſum eſſe atque inſitum.*] MS. Erfurt. *Et quoniam idem es, cui perſuaſum atque inſitum permultis demonſtr.* Idem.

3 *Si hæc auferre beatitudinem poteſt.*] MS. Rittersh. *ſi hæc beatitudinem auferre non poteſt.* Edit. Flor. *ſi hæc afferre beatitudinem non poteſt.* Idem.

4 *Stabiliſque nec ſonori.*] *Stabilis*, id eſt, conſtans, impavidus. *Stabilis animus* apud Valerium Flaccum libro ſecundo:

—— ſtabilem quando optima facta
Dant animum, majorque piis audacia cœptis. Idem.

1 *Euri.*]

Sterni flatibus [1] *Euri,*
Et fluctibus [2] *minantem*
Curat ſpernere Pontum;
[3] *Montis cacumen alti,*
Bibulas vitet arenas.
[4] *Illud protervus Auſter*
Totis viribus urget;
Hæ pendulum ſolutæ
Pondus ferre recuſant.
Fugiens periculoſam
Sortem ſedis amœnæ,
[5] *Humili domum memento*
Certus figere ſaxo.
[6] *Quamvis tonet ruinis*
Miſcens æquora ventus,
[7] *Tu conditus quieti*
Felix robore valli,

Du-

1 *Euri.*] Agellius lib. 2. cap. 22. *Qui ventus ab oriente verno id eſt æquinoctiali venit, nominatur Eurus, ficto vocabulo, ut iſti ἐτυμολογικοὶ ajunt, ἀπὸ τοῦ ἕω ῥέων. Is alio quoque à Græcis nomine ἀπηλιώτης, à Romanis nauticis Subſolanus cognominatur.* Idem.

2 *Minantem Pontum.*] Sen. in Thyeſt. ℣ſ. 290.

Hac ſpe ſubibit gurgitis tumidi minas.
Idem.

3 *Montis cacumen alti.*] Senec. in Agam. ℣ſ 90. & ſeq.

——— nubibus ipſis
Inſerta caput turris pluvio
Vapulat Auſtro: denſaſque nemus
Spargens umbras annoſa videt
Robora frangi. feriunt celſos
Fulmina colles.

Vid. Virgil. 1. Georg. ubi Juppiter coruſca dextra fulmina molitur, & *aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia cælo, Dejicit.* Idem.

4 *Illud protervus Auſter.*] Senec. in Hipp. ℣ſ. 1125.

Admota ætheriis culmina ſedibus
Duros excipiunt Notos,
Inſani Boreæ minas,
Imbriferumque Corum.

In Oedipo ℣ſ. 8. & ſeq.

Ut alta ventos ſemper excipiunt juga;
Rupemque ſaxis vaſta dirimentem freta,
Quamvis quieti verberant fluctus maris;
Imperia ſic excelſa Fortunæ objacent.

Idem.

5 *Humili domum memento.*] Nimis longum foret omnia ex Seneca huc quadrantia aſſcribere. vide ipſemet in Thyeſt. v. 447. & ſeq. in Oedip. ℣ſ. 890. in Herc. Fur. ℣ſ. 199. in Octav. ℣ſ. 884. & alibi paſſim. *Idem.*

6 *Quamvis tonet ruinis.*] Virgil. 1. Æneid.

Una Eurusque Notusque ruunt ——

Et 1. Georg.

At Boreæ de parte trucis cum fulminat, & cum
Eurique Zephyrique tonat domus ——

Idem.

7 *Tu conditus quieti.*] Vid. Senec. in Hip-

Duces ſerenus ævum,
Ridens [1] ætheris iras.

PROSA V.

Sed quoniam rationum jam in te mearum fomenta deſcendunt, paullo validioribus utendum puto. Agè enim, ſi jam caduca & [2] momentaria fortunæ dona non eſſent, quid in eis eſt, quod aut veſtrum umquam fieri queat, aut non perſpectum conſideratumque vileſcat? [3] Divitiæne vel veſtri, vel ſui naturâ pretioſæ ſunt? Quid earum potiùs, aurumne, an [4] vis congeſtæ pecuniæ? [5] Atqui hæc effundendo magis quàm coacervando meliùs nitent: ſiquidem avaritia ſemper odioſos, claros largitas facit. Quòd ſi manere apud quemquam non poteſt, quod transfertur in alterum: [6] tunc eſt pretioſa pecunia, cùm, tranſlata in alios, largiendi uſu deſinit poſſideri. At eadem ſi apud unum, quanta eſt ubique gentium, congeratur, cæteros ſui inopes fecerit. Et [7] vox quidem tota pariter multorum replet auditum;

Hippolyt. ℣ſ. 1129. in Thyeſt. ℣ſ. 467. in Agamemn. ℣ſ. 100. *Idem.*

1 *Ætheris iras.*] Sic *Æquoris iræ* apud Val. Flaccum lib. 2.

— quos ſternere Beſſi,
Nec Geticæ potuere manus, aut æquoris
iræ. Idem.

2 *Momentanea fortunæ dona.*] Magis arridet ſcripta lectio, *momentaria.* Bern.

3 *Divitiæne vel veſtri vel ſui natura precioſæ ſunt.*] MS. Rittersh. *Divitiæne vel veſtra, vel ſui.* Idem.

4 *Vis congeſtæ pecuniæ.*] Senec. in Herc. Fur. ℣ſ. 168.

— hic nullo fine beatus
Componit opes gazis inhians,
Et congeſto pauper in auro.

Juvenalis Sat. 10.

Sed plureis nimia congeſta pecunia cura
Strangulat, & cuncta exſuperans patri-
monia cenſus. Idem.

5 *Atqui hæ.*] Germanius quod in ſcriptis: *atqui hac.* Bern.

6 *Tunc eſt precioſa pecunia.*] Horat. Carm. 2. Od. 2.

Nullus argento color eſt avaris
Abdito terris inimice lamnæ
Criſpe Salluſti, niſi temperato
Splendeat uſu.

Diog. Laërtius de Bione lib. 4. πρὸς πλούσιον μικρολόγον, Οὐχ οὗτος (ἔφη) τὴν οὐσίαν κέκτηται, ἀλλ' ἡ οὐσία τοῦτον. Apul. lib. 5. Metam. *Nec ſunt enim beati, quorum divitias nemo novit.* Caſſiodor. lib. 4. Var. 36. *Auri vena ſimilis eſt reliquæ terræ, ſi jaceat: uſu creſcit ad pretium, quando & apud vivos ſepulta ſunt quæ tenacium manibus includuntur.* Vide & Pindar. Iſthm. Od. 1. Martial. l. 12. Epig. 53. *Sitzm.*

7 *Vox quidem tota pariter multor. replet auditum.*] Lucretius lib. 4. quo vocem eſſe corpoream comminiſcitur:

Præterea edictum ſæpe unum perciet
aures
Omnibus in populo miſſum præconis ab ore:

In

tum; veſtræ verò divitiæ, niſi comminutæ, in plureis tranſire non poſſunt. [1] quod cùm factum eſt, [2] pauperes neceſſe eſt faciant, quos relinquunt. O igitur anguſtas, inopeſque divitias, quas nec habere totas pluribus licet, & ad quemlibet ſine ceterorum paupertate non veniunt! [3] An gemmarum fulgor oculos trahit? Sed ſi quid eſt in hoc ſplendore præcipui, gemmarum eſt lux illa, non hominum: quas quidem mirari homines vehementer admiror. [4] Quid eſt enim carens [5] animæ motu, atque membrorum compage, quod animatæ rationabilique naturæ pulcrum eſſe jure videatur? Quæ tametſi conditoris operâ, ſuique diſtinctione poſtremæ aliquid pulcritudinis trahunt, infra veſtram tamen excellentiam collocatæ, admirationem veſtram nullo modo merebantur. [6] An vos agrorum pulcritudo delectat? Quid ni? [7] Eſt enim pulcerrimi operis pulcra portio. Sic quondam ſereni maris facie gaudemus: [8] ſic Cælum, Sidera, Solem, Lunamque miramur. Num te horum aliquid attingit? num audes alicujus talium ſplendore gloriari? An vernis floribus ipſe diſtin-

In multas igitur voces vox una repente
Diffugit, in privas quoniam ſe dividit aures;
Obſignans famam verbis, clarumque ſonorem. Idem.

1 *Quod cum factum eſt, pauperes.*] MS. Ritterſh. *Quod cum factum ſit.* Idem.

2 *Pauperes neceſſe eſt faciant.*] Pub. Syrus:

Lucrum ſine damno alterius fieri non poteſt. Idem.

3 *An gemmarum fulgor.*] De Gemmarum vanitate Tertullianus de Habitu Mulieb. & Alcim. Avitus his verſibus:

Negligit hic virides riparum margo lapillos,
Et quas miratur mundi jactantia gemmas. Idem.

4 *Quid eſt enim carens animæ motu.*] Vide B. Auguſtin. lib. 11. De Civ. Dei, cap. 16. *Idem.*

5 *Animæ motu atque membrorum compage.*] In MSS. ſaltem: *animæ motu atque compage.* Idem.

6 *Agrorum pulcritudo vos delectat.*] Quomodo Socrates faſtum Alcibiadis, divitias multoſque agros poſſidentis retuderit, lege apud Ælian. lib. 3. Var. Hiſt. cap. 28. *Idem.*

7 *Eſt enim pulcerrimi operis pulcra portio.*] Vide Andr. Tiraquellum de Nobilitate cap. 30. Phocylides:

Χρηΐζων πλούτου, μελέτην ἔχε πίονος ἀγροῦ.
Ἀγρὸν γάρ τε λέγουσιν Ἀμαλθείας κέρας εἶναι.

Quod Phocylideum nihil loci habuit apud veteres Germanos, de quibus Cæſar 6. De Bello Gallico. *Idem.*

8 *Sic cælum, ſidera &c. miramur.*] Vide quæ notavimus ad Metr. 2. ℣ſ. 8. & 9. lib. 1. *Idem.*

1 *Aut*

ſtingueris? aut tua in æſtivos fructus intumeſcit ubertas? Quid inanibus gaudiis raperis? quid externa bona pro tuis amplexaris? Numquam tua faciet eſſe fortuna, quæ à te natura rerum fecit aliena. Terrarum quidem fructus, animantium proculdubio debentur alimentis. Sed ſi, [2] quod naturæ ſatis eſt, replere indigentiam velis, nihil eſt quòd fortunæ affluentiam petis. [3] Paucis enim, minimiſque natura contenta eſt: cujus ſatietatem ſi ſuperfluis urgere velis, aut injucundum, quod infuderis, fiet, aut noxium. Jam verò [4] pulcrum variis fulgere veſtibus putas? quarum ſi grata intuitu ſpecies eſt, aut materiæ naturam, aut ingenium mirabor artificis. [5] An verò te longus ordo famulorum facit eſſe felicem? Qui ſi vitioſi moribus ſunt, [6] perniciosa domus ſarcina, & ipſi domino vehementer inimica: ſin verò probi, quonam modo in tuis opibus aliena

1 *Aut tua in æſtivos fructus intumeſcit ubertas.*] MS. Rittersh. *An tua in* &c. *Idem.*

2 *Quod naturæ ſatis eſt.*] Horat. Carm. 3. Od. 16.

—— multa petentibus
Deſunt multa. bene eſt, cui Deus obtulit
Parca quod ſatis eſt manu.

Lucret. lib. 5.

Quod ſi quis vera vitam ratione gubernet;
Divitiæ grandes homini ſunt vivere parce
Æquo animo: neque enim eſt unquam penuria parvi. Idem.

3 *Paucis enim minimiſque.*] Manilius in princ lib. 3.

Cumque ſui parvos uſus natura repoſcat
Materiem ſtruimus magnæ per vota ruinæ,
Luxuriamque lucris emimus, luxuque rapinas,
Et ſummum cenſus precium eſt effundere cenſum.
Solvite mortales animos, curaſque levate,
Totque ſupervacuis vitam deplete querelis. Idem.

4 *Pulcrum variis fulgere veſtibus.*] Lucret. lib. 2.

Nec calidæ citius decedunt corpore febres
Textilibus ſi picturis, oſtroque rubenti
Iacteris, quam ſi plebeia in veſte cubandum eſt.

Quam mordacitet Solon ditiſſimo Regum Crœſo, precioſiſſimis compto induviis, reſponderit, indicat prætet Herodotum Diog. Laërt. lib. 1. *Idem.*

5 *An vero te longus ordo famulorum facit eſſe felicem? qui ſi vitioſi moribus ſunt.*] MS. Rittersh. *An vero longus o. f. f. e. f. q. ſ. v. moribus ſint.* Idem.

6 *Pernicioſa domus ſarcina.*] Cui ſententiæ congruunt verba illa Varronis Ephebo ſeu περὶ ἐμμονῆς apud Nonium; *Crede mihi plures dominos ſervi comedere quàm canes. Quod ſi Actæon occupaſſet, & ipſe prius ſuos canes comediſſet, nunc non eſſet ſaltatoribus in theatro fabula.* Qui locus ſic rectè emendatur ex vet. cod. Nonii; in quo non *fieret*, ut in hactenus editis, ſed *fabula* optimè exaratum fuit. *Vall.*

Pernicioſa domus ſarcina.] MS. Erfurt. *pernicioſa domus eſt ſarcina.* Sitzm.

1 *Quid*

aliena probitas numerabitur? Ex quibus omnibus nihil horum, quæ in tuis computas bonis, tuum eſſe bonum liquidò monſtratur. Quibus ſi nihil ineſt appetendæ pulcritudinis, [1] quid eſt, quòd vel amiſſis doleas, vel læteris retentis? Quòd ſi naturâ pulcra ſunt, quid id tua refert? Nam hæc per ſe à tuis quoque opibus [2] ſequeſtrata placuiſſent. Neque enim iccirco ſunt pretioſa, quòd in tuas veneredivitias: ſed quoniam pretioſa videbantur, tuis ea divitiis annumerare maluiſti. Quid autem tanto fortunæ ſtrepitu deſideratis? Fugare, credo, indigentiam copia quæritis. Atqui hoc vobis in contrarium cedit. Pluribus quippe adminiculis opus eſt ad tuendam pretioſæ ſuppellectilis varietatem: verumque illud eſt, [3] permultis eos indigere, qui permulta poſſideant; contraque minimo, qui abundantiam ſuam naturæ neceſſitate, non ambitus ſuperfluitate metiantur. Itane autem nullum eſt proprium vobis, atque inſitum bonum, ut in externis, ac ſepoſitis rebus bona veſtra quæratis? [4] Sic rerum verſa conditio eſt, ut divinum merito rationis animal, non aliter ſibi ſplendere, niſi inanimatæ ſupellectilis poſſeſſione videatur? Et alia quidem ſuis con-

1 *Quid eſt, quod amiſſis doleas vel læteris.*] MS. *quid eſt quod, vel amiſſis doleas, vel læteris.* &c. *Idem.*

2 *Sequeſtrata.*] Id eſt, ſeparata, diviſa, ſejuncta. Hoc verbo, à *ſequeſtre* notiſſimo JC. deducto, uſi ſequioris ævi ſcriptores. Arnob. libro 5. Adv. Gentes: *Quibus furore mentito, & ſequeſtrata pectoris ſanitate circumplicatis vos anguibus?* Caſſiodorus lib. 1. Variar. 3. *Omnia bona ſuis ſunt conjuncta cum fructibus: nec credi poteſt virtus, quæ ſequeſtratur à præmio.* Inde *ſequeſtratim* pro ſeparatim, diviſim, apud eundem 11. Variar. 1. *Quæratis forſitan ſequeſtratim principis bona? abunde prædicat ſobolem, qui ejus laudat auctorem.* Idem.

3 *Permultis indigere eos, qui permulta poſſident.*] Horat. 4. Carm. Od. 9.

Non poſſidentem multa vocaveris
Recte beatum: rectius occupat
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus ſapienter uti,
Duramque callet pauperiem pati;
Pejuſque leto flagitium timet.

Caſſiodorus 4. Variar. 39. *Avaritia tali ſorte punita eſt, ut cum multa rapiat, ſemper egeat.* Plura in hanc ſententiam habet Seneca Philoſophus. Et plura annotabo infra ad proſam 3. lib. 3. *Idem.*

4 *Sic rerum verſa conditio eſt.*] Auctior lectio MS. Rittersh. *ſic rerum verſa lex & conditio eſt.* Idem.

1 *Vos*

contenta ſunt: [1] vos autem Deo mente conſimiles, ab rebus infimis excellentis naturæ ornamenta captatis; nec intelligitis quantum conditori veſtro faciatis injuriam. [2] Ille genus humanum terrenis omnibus præſtare voluit: vos dignitatem veſtram infra infima quæque detruditis. [3] Nam ſi omne cujuſque bonum, eo cujus eſt, conſtat eſſe pretioſius, cùm viliſſima rerum veſtra bona eſſe judicatis, eiſdem voſmetipſos veſtra æſtimatione ſummittis: quod quidem haud immeritò cadit. Humanæ quippe naturæ iſta conditio eſt, ut tum tantùm ceteris rebus, [4] cùm ſe cognoſcit,

1 *Vos autem Deo mente conſimiles.*] Silius Ital. lib. 15. de homine:

Cui ratio & magna cæleſtia ſemina mentis
Munere ſunt conceſſa Deûm ——

Pindarus Neme. Od. 6. initio:

—— ἀλλά τι προσφέρομεν
Ἔμπας, ἢ μέγαν νόον, ἢ ——
Τοι φύσιν ἀθανάτοις.

Hinc & Oppian. *ἀντωπὸν μακάρεσσι γένος* vocavit humanum genus Halieutic. lib. 5. ỳſ. 7. ubi v. c. Ritterſh. Commentaria. *Idem.*

2 *Ille genus humanum terrenis omnibus præſtare voluit.*] Auguſtin. l. 11. De Civ. Dei, cap. 16. *In ipſorum hominum æſtimatione, quorum certe natura tantæ eſt dignitatis, plerunque carius comparatur equus, quam ſervus: gemma, quam famula.* Idem.

3 *Nam ſi omne cujuſque bonum eo cujus eſt.*] MS. Ritterſh. *Nam ſi omne, quod cujuſque bonum, id eo cujus eſt.* Idem.

4 *Cum ſe cognoſcit.*] Cognitio ſui ipſius, quod eſt præceptum verè divinum, duo apud philoſophos complectitur, ne ſe infra dignitatem ſuam homo deprimat: ne ſe ſupra naturam ſuam efferat. Utriuſque in id præceptum peccati una cauſa, falſum de rebus judicium. **Ταπείνωσις** enim illa, ſeu nimia demiſſio fit, cum timemus quod timendum non eſt, videlicet aut hominem animi impotentem, aut divitiarum jacturam; cum tamen vitæ noſtræ ſtudium eſſe potiſſimum ſciamus ἐλευθέραν ἀποτελέσαι τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, οἵαν αὐτὴν καὶ ὁ ποιήσας καὶ γεννήσας δημιουργὸς καὶ πατὴρ παρέβαλλεν· ὥστε μήτε φοβεῖσθαι τι, μήτε λυπεῖσθαι ἐπί τινι, μήτε ὑπό τινος τῶν χειρόνων. *animum noſtrum in eam aſſerere libertatem, in qua à parente & auctore Deo productus fuit: ut neque formidet quicquam, neque ulla re doleat, neque ulli deteriori naturæ ſerviat.* inquit Simplicius in Epict. Ench. Et eos etiam nobis naturæ lex divitiarum terminos ſtatuat, *Non eſurire, non ſitire, non algere. Ut famem ſitimque depellas, non eſt neceſſe ſuperbis aſſidere liminibus, nec ſupercilium grave, & contumelioſam etiam humanitatem pati: non eſt neceſſe maria tentare, nec ſequi caſtra. Parabile eſt quod natura deſiderat, & expoſitum.* Seneca epiſt. IV. Ea igitur falſa bona [quæ Platonici fortunæ quidem commoda, non verò ſimpliciter bona nuncupant] dum animus noſter eſſe vera bona credit, credendo ea exquirit, exquirendo verò ſe eis privari moleſtè fert. ideoque omni quod poſſidet bono ea præfert, ſeque miſerum donec iis perfruatur exiſtimat. hinc ſervitur potentiæ, opibus omnique alii fumo. **Ἔπαρσις** verò ſeu nimia elatio, cum quis ob earumdem rerum externarum poſſeſſionem ſuperbit & inflatur. quem, quia id minime cum moderatione & judicio facit, in vanitatem & inſipientiam labi neceſſe eſt. quod nimirum

plus

ſcit, excellat: eadem tamen [1] infra beſtias redigatur, ſi ſe noſſe deſierit. [2] Nam ceteris animantibus ſeſe ignorare, natura eſt: hominibus verò, vitio venit. Quam verò latè patet veſter hic error, qui ornari poſſe aliquid ornamentis exiſtimatis alienis. At id fieri nequit. Nam ſi quid ex appoſitis luceat, [3] ipſa quidem, quæ ſunt appoſita, laudantur: illud vero his tectum, atque velatum [4] in ſua nihilo minùs fœditate perdurat. [5] Ego verò nego illud eſſe bonum, quod noceat habenti. Num id mentior? Minimè, inquies. [6] Atqui divitiæ poſſidentibus perſæpè nocuerunt, cùm peſſimus quiſque, eóque alieni magis avidus, quidquid auri uſquam, gemmarumque eſt, ſe ſolum, qui habeat, digniſſimum putat. Tu igitur, [7] qui nunc contum gladiumque ſolicitus

plus rebus quam earum natura patitur, attribuat. Rectè Apuleius libro de Intellectuali philoſophia Platonis, ſeu de Deo Socratis, *Aliena autem voco quæ parentes pepererunt, & quæ Fortuna largita eſt: quorum nihil laudibus Socratis mei admiſceo; nullam generoſitatem, nullam proſapiam, nullos longos natales, nullas invidioſas divitias. hæc enim cuncta, ut dixi, aliena ſunt. Igitur omnia ſimiliter aliena numeres licebit: Generoſus eſt. parentes laudas. Dives eſt. non credo Fortunæ. Magis iſta dinumero: Validus eſt. ægritudine fatigabitur. Pernix eſt. abibit in ſenectutem. Formoſus eſt. expecta paulisper, & non erit.* Pro vero igitur ſanctiſſimoque habeatur hoc Simplicii decretum, Οὐδὲν οὕτω φιλοσοφίας καὶ δικαίας ἐστὶν ἀλλότριον, ὡς ἡ ἀνεσπασμένη ὀφρὺς καὶ κενὴ ἔπαρσις αὕτη τὸ γνῶθι σεαυτὸν τοῦ θεοῦ παράγγελμα μὴ λογιζομένη· ὃ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος πάσης ἐστὶ φιλοσοφίας καὶ δικαίας. *Nihil æquè à philoſophia & recta vivendi ratione alienum eſt, quam elatum ſupercilium, & inanis iſta elatio, divinum illud de ſeipſo cognoſcendo præceptum non reputans: quod & principium & finis eſt philoſophiæ totius & omnis rectè vivendi rationis.* Vall.

1 *Infra beſtias redigatur.*] Vid. Ariſt. I. Polit. cap. 2. *Sitzm.*

2 *Nam ceteris animantibus ſeſe ignorare.*] Eadem eſt opinio Turcarum, teſte Augerio Busbequio Epiſt. 3. *Idem.*

3 *Ipſa quidem quæ ſunt appoſita.*] Ferri poteſt. cur tamen à veteri non ſtem *ipſa ſiquidem.* Bern.

4 *In ſua nihilominus fœditate perduret.*] MS. Rittersh. & edit. Flor. *Nihilominus in ſua fœditate perdurat.* Sitzm.

5 *Ego vero nego illud eſſe bonum.*] MSS. *Ego vero nego ullum eſſe bonum.* Idem.

6 *Atqui divitiæ poſſidentibus perſæpe nocuerunt.*] Nec vivis tantum, ſed defunctis quoque. ut luculenta oratione demonſtrarunt S. Chryſoſtomus homilia περὶ τελείας ἀγάπης, & hunc opt. magiſtrum imitatus optimus diſcipulus Iſidorus Peluſ. libro ſecundo epiſt. 146. Plautus in Captiv. Act. 2. Scen. 2.

Odi ego aurum: multa multis ſuaſit perperam. Idem.

7 *Qui nunc contum.*] Tacitus Annal. XIV. *contis & remis & quæ ſors obtulerat navalibus telis conficitur.* Suet. Caligula c. XXXII. *contis remiſque detruſit in mare.* Epictetus apud Arrianum l. III. c. XXVI. ἐπ' ἄλλους ἔχουσι τοὺς ῥάβδους καὶ τοὺς

F κόντους

tus pertimeſcis, ſi vitæ hujus callem vacuus viator intraſſes, coram latrone cantares. O præclara opum mortalium beatitudo, quam cùm adeptus fueris, ſecurus eſſe deſiſtis!

METRUM V.

[1] *Felix nimium prior ætas,*
Contenta [2] *fidelibus arvis,*
Nec inerti perdita luxu;
[3] *Facili quæ ſera ſolebat*

Jeju-

κόντους, καὶ τοὺς μαχαίρας. *Adverſus alios habent faſces, & contos, & gladios.* Iſidorus lib. XVIIII. cap. VII. *Haſta & contus cum ferro, cujus diminutivum facit haſtile. Nomen autem haſta ab aſtu ſumpſit, unde & aſtutia. contus ferrum non habet, ſed tantùm cuſpide acuta eſt.* Bern.

Qui contum gladiumque ſollicitus pertimeſcis.] Alludit ad Hiſtoriam Dionyſii, quam retulimus ad Proſ. 5. l. 3. Mutuatur autem hæc & ſequentia ex Juvenale, cujus verba apponere non gravabor:

Pauca licet portes argenti vaſcula puri,
Nocte iter ingreſſus gladium contumque timebis,
Et motæ ad Lunam trepidabis arundinis umbram;
Cantabit vacuus coram latrone viator.

Apulejus lib. I. Metam. *Quid viatori de ſumma pauperie latrones auferre poſſunt? An ignoras, inepte, nudum nec à decem palæſtritis deſpoliari poſſe?* Eodem pertinet Jambicus Senarius iſte:

Ἀπὸ τοῦ γὰρ οὐδὲν ἔχοντος οὐδὲν ἂν λάβοις.

hoc eſt,

A nil habente auferre nil quiſquam poteſt.

Et proverbium ſimile Græcorum refert Chryſoſtomus homil. 84. in Matth. ἢ οὐκ ἀκούεις τῆς παροιμίας λεγούσης ὅτι τὸν πένητα καὶ γυμνὸν οὐδὲ δέκα τῶν ὁμοῦ συνελθόντες δύναιντο ἀποδύσαι ποτε; μεγίστην γὰρ ἔχει ἀσφάλειαν τὴν πενίαν, ἣν οὐδὲ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς χειρώσασθαι δύναιτ' ἂν καὶ ἑλεῖν. Sitzm.

1 *Felix*, &c.] Cum toto hoc Carmine conferendus Virgil. 1. & 3. Geor. Tibull. l. 1. Eleg. 3. Lucret. lib. 5. in pr. Senec. in Med. ℣ſ. 329. & ſeqq. Horat. Epod. Od. 16. Ovid. 1. Metam. Juvenal. Sat. 6. aliique. *Idem.*

2 *Fidelibus arvis.*] Cur *fidelia arva*? forte quia tellus ſponte ſua fructus ſuppeditabat, nec unquam fruſtrabatur expectationem hominum, quod in aureo ſæculo factum? Vid. Sen. in Hip. ℣ſ. 535. *Idem.*

3 *Facili quæ ſera ſolebat.*] Antequam agreſtem incultamque hominum vitam à communione brutorum animalium vel ferarum Liberi & Cereris ſollertia & conſtitutio prima diſcerneret, mortales βαλανοφάγοι καὶ ὑδροπόται fuerunt, ſiquidem Poëtis aliiſque ſcriptoribus (quod tamen majus fide) credimus; quorum teſtimoniis omiſſis apponam ſolummodo dulciſſimos Sulpiciæ Poëtriæ verſus. Ea in Satyra de ſtatu Reipub. temporibus Domitiani, cum edicto Philoſophos urbe exegiſſet, ita queritur:

——— *quidnam pater ille Deorum*
Cogitat? an terras & patria ſæcula mutat?
Quaſque dedit quondam morientibus eripit artes?
Noſque jubet tacitos, & jam rationis egenos,
Non aliter, primo quam cum ſurreximus ævo,

Glan-

[1] *Jejunia ſolvere glande.*
[2] *Non Bacchica munera norant*
[3] *Liquido confundere melle,*
[4] *Nec lucida* [5] *vellera Serum*
[6] *Tyrio miſcere veneno.*

Somnos

Glandibus & pura rurſus procumbere lymphæ?

Notabile illud Caſſiodori 6. Variar. 18. *Ceres frumenta dicitur inveniſſe: Pan autem primus conſparſas fruges coxiſſe perhibetur: unde & nomine ejus panis eſt appellatus.* Idem.

1 *Iejunia ſolvere glande.*] Totum hunc verſum Ruſtico ſuo inſeruit Angelus Politianus:

Et perferre ſitim & jejunia ſolvere glande,
Et laſſare feras curſu ——

Idem.

2 *Non Bacchica munera norant.*] Virg. 1. Georg. De Baccho & Venere:

—— *veſtro ſi munere tellus*
Chaoniam pingui glandem mutavit ariſta
Poculaque inventis Acheloia miſcuit uvis.

Quod Virg. dixit *miſcere*, noſter *confundere*, pari ſignificatu. *Idem.*

3 *Liquido confundere melle.*] Notus mos priſcus. vinum & mel principio cænæ apponi conſueviſſe. ut conviva quiſque pro arbitrio id temperans mulſum ſibi conficeret. Adi Minervæ & Muſarum amores J. Lipſium amiciſſimum cognatum meum Antiq. lection. lib. III. *Bern.*

4 *Nec lucida vellera Serum.*] Pellucebant ſiquidem ſericæ veſtes, ut Ammianus ait, *tenerrima ſubtilitate.* Idem.

5 *Vellera Serum.*] Vellera illa tenuia, quæ Seres foliis depectunt, *crines lacteos* nominat Caſsiodorus, qui carneo poculo bis terque ſatiati pulcerrima ebrietate rubeant. Senec. in Hippolyt. v. 386.

Removete famulæ purpura atque auro illitas
Veſtes, procul ſit muricis Tyrii rubor,
Quæ fila ramis ultimi Seres legunt.

In Thyeſt. vſ. 378.

—— *quocunque loco jacent*
Seres vellere nobiles.

In Herc. Oet. vſ. 667.

Nec Mæonia diſtinguit acu,
Quæ Phœbeis ſubditus Euris
Legit Eois Ser arboribus.

Avitus Alcimus lib. ad Fuſcinam ſororem:

Nec te Sidonium bis cocti muricis oſtrum
Induit, aut rutilo perlucens purpura cocco,
Mollia vel tactu quæ mittunt vellera Seres.

Solinus cap. 53. de Seribus & Serico vellere: *Seres aquarum aſpergine inundatis frondibus, vellera arborum adminiculo depectunt liquoris, & humoris teneram ſubtilitatem humore domant ad obſequium. Hoc illud eſt Sericum, in uſum publicum damno ſeveritatis admiſſum, & quo oſtentare potius corpora, quam veſtire, primo feminis. nunc etiam viris perſuaſit luxuriæ libido* &c. *Idem.*

6 *Tyrio miſcere veneno.*] Puniceam infecturam, apud Tyrios inventam intelligit, de qua Caſsiodor. 1. Variar. 2. *Verum talis tantaque res quam facili legitur inventa compendio? Nam cum fame canis avida in Tyrio littore projecta conchylia impreſſis mandibulis contudiſſet, illa naturaliter humorem ſanguineum defluentia, ora ejus mirabili colore tinxerunt: & ut eſt mos hominibus, occaſiones repentinas ad artes ducere, talia exempla meditantes fecerunt principibus decus nobile dare, quod ſubſtantiam noſcitur habere mediocrem.* Propert. lib. 3. Eleg. 12. vſ. 7.

— *Tyros oſtrinos præbet Cadmea colores.*

Alia ex Polluce & Nonno attulit poliriſs. Politianus Miſcellaneor. cap. 12. *Idem.*

[1] Somnos dabat herba ſalubreis,
[2] Potum quoque lubricus amnis,
Umbras altiſſima pinus.
[3] Non dum maris alta ſecabat,
[4] Nec mercibus undique lectis
[5] Nova litora viderat hoſpes.
[6] Tunc claſſica ſæva tacebant,
Odiis neque fuſus acerbis
[7] Cruor horrida tinxerat arma.

Quid

1 *Somnos dabat herba.*] Senec. in Hippolyt. vſ. 508.

—— juvit aut amnis vagi
Preſſiſſe ripas, ceſpite aut nudo leves
Duxiſſe ſomnos ——

Vide Jacob. Pontan. ad Virgil. Eclog. 1. *Idem.*

Somnos ſalubres.] Virgil. 3. Georg.

—— nec ſomnos abrumpit cura ſalubres.

Idem.

2 *Potum quoque lubricus amnis.*] Lucret. lib. 5.

-- ſedare ſitim fluvii, fonteſque vocabant.

Senec. in Hipp. vſ. 513.

Excuſſa ſylvis poma compeſcunt famem,
Et fraga parvis vulſa dumetis cibos
Facile miniſtrant. regios luxus procul
Eſt impetus fugiſſe: ſollicito bibant
Auro ſuperbi. quam juvat nuda manu
Captaſſe fontem! certior ſomnus premit
Secura duro membra verſantem toro.

Idem.

3 *Nondum maris alta ſecabat.*] Senec. in Hipp. vſ. 228.

Nondum ſecabant credulæ pontum rates,
Sua quiſque norat maria ——

Idem.

4 *Nec mercibus undique lectis.*] Manil. lib. 1.

Et vagus incertum penetravit navita Pontum,
Fecit & ignotis itiner commercia terris.

Pariſsima autem hiſce tribus verſibus illa Tibulli lib. 1. Eleg. 3.

Nondum cæruleas pinus contempſerat undas,
Effuſum ventis præbueratque ſinum,
Nec vagus ignosis repetens compendia terris,
Preſſerat externa navita merce ratem. Idem.

5 *Nova litora.*] Senec. in Med. v. 331. & ſeqq.

Candida noſtri ſæcula patres
Videre, procul fraude remota;
Sua quiſque piger litora tangens
Patrio ſenex factus in arvo,
Parvo dives, niſi quas tulerat
Natale ſolum, non norat opes.

Rex Colchorum ad Argonautas apud Val. Flacc. lib. 7.

Orbe ſatos alio, ſua litora, regnaque habentes,
Quis furor has mediis tot fluctibus egit in oras?

De audacia primorum Nautarum multa Senec. in Medea, Chor. 2. Stat. lib. 1. Achill. Horat. 1. Carm. Od. 2. Phædrus 4. Fab. Claudian. in Præfat. lib. 1. de Rapt. Proſerp. *Idem.*

6 *Tunc claſſica ſæva tacebant.*] Virg. 2. Georg.

Nec dum etiam audierant inflari claſſica, nec dum
Impoſitos duris crepitare incudibus enſes.

Horat. Epod. Od. 2.

Nec excitatur claſſico miles truci,
Nec horret iratum mare.

Idem.

7 *Cruor horrida tinxerat arma.*] MS. *Cruor horrida tinxerat arva.* Senec. in Oct. vſ. 390. & ſeq.

—— humanum genus

Non

[1] *Quid enim* [2] *furor hoſticus ulla*
Vellet prior arma movere,
Cùm vulnera ſæva viderent,
Nec præmia ſanguinis ulla?
[3] *Utinam modò noſtra redirent*
In mores tempora priſcos!
[4] *Sed ſævior ignibus Ætnæ*
[5] *Fervens amor ardet habendi.*
[6] *Heu, primus quis fuit ille,*
[7] *Auri qui pondera tecti,*

Gem-

Non bella norat, non tuba fremitus truces,
Non arma gentes, cingere aſſuerant ſuas
Muris nec urbes ——
Idem in Hipp. vſ.531.
Non arma ſæva miles aptabat manu.
Idem.

1 *Quid enim furor hoſtibus.*] MSS. *Quid enim furor hoſticus ulla.* Idem.

2 *Furor.*] Statius 7. Thebaid. Satellites Martis ait eſſe, Impetum, Nefas, Iram, Metum, Inſidias, Diſcordiam, Furorem, Crudelitatem, Mortem. *Idem.*

3 *Utinam modo noſtra redirent.*] Prudentius 2. contra Symmachum in re quidem diverſa, iiſdem tamen verbis:
Edomiti jam triſte fremant, iterumque ferinos
In mores redeant, atque ad ſua priſca recurrant. Idem.

4 *Sed ſævior ignibus Ætnæ.*] Senec. in Herc. Oet. vſ.286.
—— *quis ignis tantus in cælum furit*
Ardentis Ætnæ ——
Lucret. lib. 2.
Eximiis vero furit ignibus impetus Ætnæ.
Idem.

5 *Fervens amor ardet habendi.*] Lucret. lib. 5.
Nimirum quia non cognovit qui ſit habendi
Finis ——
Evander apud Virgil. 8. Æneid.
Deterior donec paullatim ac decolor ætas,
Et belli rabies, & amor ſucceſſit habendi.
Prudent. in Pſychom.
Nec parcit propriis amor inſatiatus habendi
Pignoribus ——
Arnob. lib. 2. Adv. Gentes: *Iccirco animas miſit, ut quæ ſecum commorantes poſſeſſionis alicujus nullum unquam habuiſſent amorem: avariſſimæ hic fierent, & in habendi ſtudium inexaturabili pectoris ardeſcerent appetitu: effoderent altos montes, & viſcera ignota terrarum in materias verterent alieni nominis atque uſus.* Idem.

6 *Heu primus quis fuit ille.*] Si credimus Caſſiodoro, primi *aurum Æacus, argentum Indus rex Scythiæ repererunt.* & humano uſui tradiderunt. Vid. 3. Variar. 25. Videtur autem noſter imitari Tibullum qui lib. 1. Eleg. 10. inquit,
Quis fuit horrendos primus qui protulit enſes? Idem.

7 *Auri qui pondera tecti.*] At quanto meliores Babytaces incolæ? de quibus Solinus cap. 8. *A Suſis Babytace oppidum 135. millibus paſſuum diſtat, in quo mortales univerſi odio auri coemunt hoc genus metalli, & abjiciunt in terrarum profunda, ne polluti uſu ejus avaritia corrumpant æquitatem.* Et Cyreni, quos hoc encomio celebrat Severus Sulpicius Dialog. 1. De Miraculis S. Martini Epiſcopi: *Cum hominum mores quæreremus, illud præclarum animadvertimus, nihil eos neque emere neque vendere. Quid ſit fraus atque furtum neſciunt. Aurum atque argentum, quæ prima mortales putant, neque habent neque habere cupiunt.* Quin & C. Julius Cæſar lib. 6. de Bello Gallico affirmat Germa-

Gemmaſque latere volenteis,
[1] Pretioſa pericula fodit?

PROSA VI.

Quid autem de dignitatibus potentiaque diſſeram, quas vos, veræ dignitatis ac poteſtatis inſcii, cælo exæquatis? Quæ ſi in improbiſſimum quemque ceciderint, quæ [2] flammis Ætnæ eructantibus, quod diluvium tantas ſtrages dederint? Certè, uti meminiſſe te arbitror, [3] conſulare imperium, quod libertatis principium

nos veteres accuratius proſpexiſſe, *ne oriretur pecuniæ cupiditas, qua ex re factiones diſſenſioneſque naſcerentur.* Idem.

1 *Precioſa pericula fodit.*] Ovid. 1. de Ponto, Eleg. 8.

Non tamen hæc loca ſunt ullo precioſa metallo:
Hoſtis ab agricola vix ſinit illa fodi. Id.

2 *Flammis Ætnæ.*] Silius Italicus lib. 14. eleganter Ætnæ montis ingenium depingit hiſce verſibus:

Aſt Ætna eructat tremefactis cautibus ignes,
Incluſi gemitus pelagique imitata furorem,
Murmure për cæcos tonat irrequieta fragores,
Nocte dieque ſimul fonte è Phlegetontis, ut atro
Flammarum exundat torrens, piceaque procella
Semiambuſta rotat liquefactis ſaxa cavernis.
Sed quanquam largo flammarum exæſtuat intus
Turbine, & aſsidue ſubnaſcens profluit ignis:
Summo cana jugo cohibet (mirabile dictu)
Vicinam flammis glaciem, æternoque rigore
Ardentes horrent ſcopuli, ſtat vertice celſi
Collis hiems, calidaque nivem tegit atra favilla:

Ovidius lib. 2. de Ponto, Eleg. 10. fingit Ætnæ Gigantem eſſe ſuppoſitum, qui flammas ore evomat. Ita enim ille:

Vidimus Ætnæa cælum ſplendeſcere flamma,
Suppoſitus monti cum vomit ore gigas.

De Ætna prætcrea Pindarus Pyth. Od. 1. Oppian. 1. Cyneget. Lucret. libro primo & libro ſexto. Ælian. lib. 8. Variar. Hiſt. cap. 11. Solin. cap. 42. Seneca Epiſt. 80. Vibius Sequeſter de Montibus. B. Auguſt. libro 3. De Civ. Dei cap. 2. & libro quarto, cap. 2. ubi citat Apulejum de Mundo, qui ſcripſerit, flumina flammarum ex Ætna cucurriſſe, Martian. Capell. lib. 6. De Nupt. Philolog. Salvian. lib. 7. De Gubernatione Dei, aliique plurimi. *Idem.*

3 *Conſulare imperium.*] Tunc ſcilicet cum creati ſunt Decemviri: qui paulo poſt ob Virginiæ cædem ſeditione orta, coacti magiſtratu ſe abdicavere: ut legere eſt apud Livium decad. 1. lib. 111. ubi inter cætera ait, *Anno trecenteſimo altero, quam condita Roma erat, iterum mutatur forma civitatis ab Conſulibus ad Decemviros, quemadmodum ab Regibus ante ad Conſules venerat, tranſlato imperio. Minus inſignis, quia non diuturna mutatio fuit. læta enim principia magiſtratus ejus nimis luxuriavere: repetitumque, duobus uti mandaretur Conſulum nomen imperiumque.* Vall.

Conſulare imperium.] B. Auguſtinus libro quinto De Civ. Dei, cap. 12. *Hinc eſt quod regalem dominationem non ferentes, annua imperia binoſque imperatores ſibi fecerunt, qui Conſules appellati ſunt à conſulen-*

cipium fuerat, ob ſuperbiam conſulum [1] veſtri veteres abolere cupierunt: qui [2] ob eandem ſuperbiam priùs regium de civitate nomen abſtulerant. [3] At, ſi quando, quod perrarum eſt, probis honores deferantur, quid in eis aliud, quàm probitas utentium, placet? Ita fit, ut non virtutibus ex dignitate, ſed ex virtute dignitatibus honor accedat. Quæ verò eſt iſta veſtra expetibilis, ac præclara potentia? Nonne ô terrena animalia conſideratis, [4] quibus qui præſidere videamini? Nam ſi inter mures videres unum aliquem [5] jus ſibi, ac poteſtatem præ ceteris vendicantem; quanto movereris cachinno! [6] Quid verò, ſi corpus ſpectes, imbecillius homine reperire queas, quos ſæpè muſcularum quoque vel morſus, vel in ſecreta quæque reptantium necat introi-

lendo, &c. Vide eundem libro tertio, cap. 16. *Sitzm.*

1 *Veſtri veteres.*] Ὑμῖν πρόγονοι. Gellius lib. 1. c. 15. *Veteres quoque noſtri hoc genus homines in verba provectos, loculeios, & blaterones, & linguaces dixerunt.* Idem.

2 *Ob ſuperbiam regium de civitate nomen abſtulerant.*] Quod factum eſt regnante Tarquinio Superbo, qui occiſo Servio Tullio Romanorum Rege VI. imperium ſceleſte occupavit. Tum enim bini Conſules cœperunt pro uno Rege annis ſingulis adminiſtrare Rempub. L. Florus lib. 1. cap. 7. *Tamdiu ſuperbiam Regis populus Romanus perpeſſus eſt, donec aberat libido: hanc ex liberis ejus importunitatem tolerare non potuit, quorum cum alter ornatiſſimæ feminæ Lucretiæ ſtuprum intuliſſet, matrona dedecus ferro expiavit: imperium tum regibus abrogatum.* Tarquinium autem cognomen moribus meruiſſe, etiam confirmat Propertius libro tertio Eleg. 10. his verſibus:

Quid nunc Tarquinii fractas juvat eſſe ſecures,
Nomine quem ſimili vita ſuperba notat. Idem.

3 *At ſi quando, quod perrarum eſt, probis honores deferantur.*] MS. Erfurt. *At ſi quando, quod perrarum, pr. h. d.* prætermiſſo *eſt.* Idem.

4 *Quibus qui præſidere videamini.*] Imitari locum illum Arriani videtur cap. XIII. lib. 1. Ἀλλ' εἰ ἔν τινι τοιαύτῃ χώρᾳ καθέστηκας ὑπερεχούσῃ, εὐθὺς τύραννον καταστήσεις σεαυτόν; οὐ μεμνήσῃ τίς εἶ, καὶ τίνων ἄρχεις; ὅτι συγγενῶν, ὅτι ἀδελφῶν φύσει, ὅτι τοῦ Διὸς ἀπογόνων. *An ſi tali quopiam loco es conſtitutus, qui excellat, ſtatim ipſe tyrannidem occupabis? non recordaberis qui ſis & quibus imperes? nonne cognatis? nonne fratribus germanis? nonne à Jove optimo maximo oriundis?* Prudentius periſteph. Hymn. x. optimè

Dei parentis eſſe ab ore cœpimus,
Cui quiſque ſervit, ille verè eſt nobilis:
Patri rebellis invenitur degener.

Vall.

5 *Ius ſibi ac poteſtatem præ ceteris vindicantem.*] MS. & edit. Flor. *vendicantem.* Sitzm.

6 *Quid vero, ſi corpus ſpectes, imbecillius homine reperire queas, quos ſæpe.*] MS. Rittersh. *Quid vero, ſi corpus ſpectes, imbecillius in homine reperire queas, quod ſæpe.* Idem.

troitus? [1] Quo verò quiſquam jus aliquod in quempiam, niſi in ſolum corpus, & quod infra corpus eſt, fortunam loquor, poſſit exercere? [2] Num quidquam umquam libero imperabis animo? num mentem firma ſibi ratione cohærentem de ſtatu propriæ quietis amovebis? [3] Cùm liberum quendam virum ſuppliciis ſe tyrannus adacturum putaret, ut adverſum ſe factæ conjurationis conſcios proderet, linguam ille momordit atque abſcidit, & in os tyranni ſævientis abjecit: ita cruciatus, quos putabat tyrannus materiam crudelitatis, [4] vir ſapiens fecit eſſe virtutis. Quid autem eſt, [5] quod in alium facere quiſquam poteſt, quod ſuſtinere ab alio ipſe non poſſit? [6] Buſiridem accipimus necare hoſpites ſolitum, ab Hercule hoſpite fuiſſe mactatum. [7] Regulus plures Pœnorum bello captos in vincula conjecerat: ſed mox ipſe victorum catenis manus præbuit. Ullamne igitur ejus hominis potentiam putas, qui, quod ipſe in alio poteſt, ne id in ſe alter valeat, efficere non poſſit? Ad hæc, ſi ipſis dignitatibus ac poteſtatibus ineſſet aliquid naturalis ac proprii boni, numquam peſſimis provenirent. Neque enim ſibi ſolent adverſa ſociari. Natura reſpuit, ut contraria quæque jungantur. Ita cùm peſſimos plerumque dignitatibus fungi dubium non ſit, illud etiam liquet, natura ſui

1 *Quo vero quiſquam jus aliquod in quempiam, niſi in ſolum corpus.*] Senec. lib. 3. de Benefic. *Errat ſi quis exiſtimat ſervitutem in totum hominem deſcendere. Pars melior ejus excepta eſt. Corpora obnoxia ſunt & aſſcripta dominis. Mens quidem ſui juris, quæ adeo libera & vaga eſt, ut ne ab hoc quidem carcere, cui incluſa eſt, teneri queat, quo minus impetu ſuo utatur, & ingentia agat, & in infinitum comes cæleſtibus exeat. Corpus itaque eſt, quod domino fortuna tradidit.* Idem.

2 *Num quicquam libero imperabis animo.*] Vide Diog. Laërt. lib. 2. in Ariſtippo; Macrob. 1. Saturn. cap. 11. *Idem.*

3 *Cum liberum quendam.*] Zenonem, de quo ad lib. 1. diſſeruimus. *Vall.*

4 *Vir ſapiens fecit etiam virtutis.*] MSS. & edit. Flor. *Vir ſapiens fecit eſſe virtutis.* Sitzm.

5 *Quod in alium quiſquam facere poſſit.*] MS. Erfurt. *facere poteſt.* Idem.

6 *Buſiridem.*] B. Auguſtinus lib. 18. De Civ. Dei, cap. 12. *Illo tempore vel Rex vel potius tyrannus Buſiris ſuis Diis ſuos hoſpites immolabat, quem filium perhibent fuiſſe Neptuni, ex matre Libya, filia Epaphi.* Hinc notæ Buſiridis aræ apud Poëtas.

7 *Regulus.*] Idem libro tertio, c. 18. *Nihil ſane miſerabilius primo bello Punico accidit, quam quod ita Romani victi ſunt, ut etiam Regulus ille caperetur, cujus in primo*

ſui bona non eſſe, quæ ſe peſſimis hærere patiantur. Quod quidem de cunctis fortunæ muneribus dignius exiſtimari poteſt, quæ ad improbiſſimum quemque uberiora proveniunt. De quibus illud etiam conſiderandum puto, quòd nemo dubitat eſſe fortem, cui fortitudinem ineſſe conſpexerit: & [1] cuicumque velocitas adeſt, manifeſtum eſt, eſſe velocem. Sic muſica quidem muſicos, medicina medicos, rhetorica rhetores facit. Agit enim cujuſque rei natura quod proprium eſt, [2] nec contrariarum rerum miſcetur effectibus, & ultrò, quæ ſunt adverſa, depellit. [3] Atqui nec opes inexpletam reſtinguere avaritiam queunt; nec poteſtas ſui compotem fecerit, quem vitioſæ libidines inſolubilibus adſtrictum retinent catenis. & [4] collata improbis

primo & in altero libro mentionem fecimus, vir plane magnus & victor antea domitorque Pœnorum, qui etiam ipſum primum bellum Punicum confeciſſet, niſi aviditate nimia laudis & gloriæ duriores conditiones, quam ferre poſſent, feſſis Carthaginienſibus impoſuiſſet. Illius viri & captivitas inopinatiſſima, & ſervitus indigniſſima, & juratio fideliſſima, & mors crudeliſſima ſi Deos illos non cogit erubeſcere, verum eſt quod ærei ſunt, & non habent ſanguinem. Sed & Agellius l.6. Noct. Atticar. c.4. Tuberonem in Hiſtoriis de Reguli ſupplicio ita ſcripſiſſe dicit: *In atras & profundiſſimas tenebras eum claudebant: ac diu poſt ubi erat viſus ſol ardentiſſimus, repente educebant; & adverſus ictus ſolis oppoſitum continebant, atque intendere in cælum oculos cogebant. Palpebras quoque ejus ne connivere poſſent, ſurſum ac deorſum diductas inſuebant.* Alii autem ſomno diu prohibitum atque ita vita privatum referunt. Quorum ſententiæ accedit Aur. Victor, de Viris illuſtribus, hiſce verbis: *Legatus de permutandis captivis Romam miſſus, dato jurejurando, ut ſi non impetraſſet, ita demum rediret; in Senatu conditionem diſſuaſit; rejectiſque à ſe conjuge & liberis, Carthaginem regreſſus; ubi in arcam ligneam conjectus, clavis introrſum actis vigiliis ac dolore punitus eſt.* Hæc Victor. Nota quoque de jurejurando & exitu Reguli diſputatio eſt Ciceronis in libris Officialibus &c. *Idem.*

1 *Cuicumque velocitas adeſt.*] Palmam velocitatis quinam fuerint adepti, percipies ex Solini Polyhiſtore, c.6. *Idem.*

2 *Nec contrariarum rerum miſcetur effectibus, & ultro.*] Rectius MSS. *ſed ultro.* Idem.

3 *Atqui nec opes inexpletam.*] Juvenalis Sat.14.

Interea pleno cum turget ſacculus ore,
Creſcit amor nummi quantum ipſa pecunia creſcit,
Et minus hanc optat qui non habet —.

Idem.

4 *Collata improbis dignitas non modo non.*] Salvian. lib.4. De Gub. Dei: *Quid eſt dignitas in indigno, niſi ornamentum in luto?* Pub. Syrus:

Loco ignominiæ eſt apud indignum dignitas.

Scite etiam Caſſiodorus 6. Variar. 15. *Talis eſt unaquæque dignitas, qualis adminiſtrantium eſt voluntas. Nihil abjectum eſt, quod in Repub. geritur, niſi malis fuerit moribus forte vitiatum.* Idem.

bis dignitas, non modò non efficit dignos, ſed prodit potiùs, & oſtentat indignos. Cur ita provenit? Gaudetis enim res ſeſe aliter habentes [1] falſis compellare nominibus, quæ facilè ipſarum rerum redarguuntur effectu: itaque nec illæ divitiæ, nec illa potentia, nec hæc dignitas jure appellari poteſt. Poſtremò idem de tota concludere fortuna licet, in qua nihil expetendum, nihil nativæ bonitatis ineſſe manifeſtum eſt, quæ nec ſe bonis ſemper adjungit, & bonos, quibus fuerit adjuncta, non efficit.

METRUM VI.

[2] *Novimus quantas dederit ruinas,*
[3] *Urbe flammata* [4] *patribuſque caſis,*
[5] *Fratre qui quondam ferus interemto,*
[6] *Matris effuſo maduit cruore.*

Corpus

1 *Falſis compellare nominibus.*] MS. Rittersh. *appellare nominibus*. Sitzm.

2 *Novimus, &c.*] In hoc Carmine perſtringit immanitatem Neronis, horrendoſque cruciatus & exempla, quæ in fratrem, matrem, alios denique edidit, evidenter recenſet. *Idem.*

Novimus quantas dederit ruinas.] Neque tamen impune. Dignum enim ſceleribus ſuis vitæ terminum μητροκτόνον iſte poſuit. Auſonius:

Matricida Nero proprio ſe perculit enſe.
Idem.

3 *Urbe flammata.*] Incendium Romæ reſpicit; à Nerone procuratum, ſi Suetonio credimus, Nerone cap. XXXVIII. Tacitus cautè Annal. XV. *Sequitur clades, forte, an dolo Principis incertum; nam utrumque Auctores prodidere; ſed omnibus quæ huic urbi per violentiam ignium acciderunt, gravior atque atrocior.* Bernart.

Urbe flammata.] Vide Sueton. lib. 6. Statius in Genethliaco Lucani, libro 2. Sylvar.

Dices culminibus Remi vagantis
Infandos Domini nocentis ignes. Sitzm.

4 *Patribuſque caſis.*] Vide præter Suetonium, Tacitum lib. 16. Annalium. *Idem.*

5 *Fratre.*] Britannico ſcilicet. Cum enim Nero matris Agrippinæ artibus à Claudio adoptatus fuiſſet proprioque filio Britannico ex Meſſalina nato prælatus: eum Nero adoleſcentulum prius ſtupro pollutum, mox inter ſacra menſæ veneno tam lethali repetitum ſuſtulit, ut eo ſtatim ſumpto vox pariter & ſpiritus ejus raperentur. Fratricidium hoc infandum Tacitus lib. Annalium XIII. Suetonius & Dion in Nerone exponunt. *Vallin. Bernart.*

Fratre qui quondam.] De Britannico loquitur, quem Nero veneno aggreſſus eſt. Senec. in Oct. ℣. 240.

— ſpiritum fratri abſtulit.

Eutropius lib. 7. *Parricidia multa commiſit, fratre, uxore, matre interfectis.* Sitzm.

6 *Matris effuſo maduit cruore.*] Huc refer argutiſſimum mordaciſſimumque Epigramma quod extat apud Suetonium lib. 6.

Quis

[1] *Corpus & viſu gelidum pererrans,*
Ora non tinxit lacrymis, [2] *ſed eſſe*
Cenſor [3] *exſtincti potuit decoris.*
Hic tamen ſceptro populos regebat,
[4] *Quos videt condens radios ſub undas*
Phœbus, extremo veniens ab ortu:
[5] *Quos premunt* [6] *ſeptem gelidi triones:*
Quos Notus ſicco violentus æſtu
Torret, ardenteis recoquens arenas.
Celſa num tandem valuit poteſtas

Ver-

Quis negat Æneæ magna de ſtirpe Neronem?
Suſtulit hic matrem, ſuſtulit ille patrem. Sitzm.

1 *Corpus & viſu gelidum pererrans.*] Id ne fecerit dubium relinquere Tacitus maluit. cum tam propudioſum facinus hominem, nedum Romanum principem admiſiſſe ſibi quidem perſuadere non poſſet ut crederet. Sed cur Suetonius vulgavit? *Adduntur*, inquit, *his atrociora, nec incertis auctoribus ad viſendum interfectæ* matris *cadaver accurriſſe, contrectaſſe membra, alia vituperaſſe, alia laudaſſe, ſitique interim oborta bibiſſe.* Sed ô pudet verborum Dionis! Μαθὼν δὲ ὁ Νέρων ὅτι τέθνηκεν, οὐκ ἐπίστευσεν. ὑπὸ γὰρ τοῦ μεγέθους τοῦ τολμήματος ἀπιστία αὐτῷ ὑπεχύθη, καὶ διὰ τοῦτο αὐτόπτης ἐπιθύμησε τοῦ πάθους γενέσθαι. καὶ αὐτήν τε πᾶσαν εἶδε γυμνώσας, καὶ τὰ τραύματα αὐτῆς ἐπεσκέψατο. καὶ τέλος, πολὺ καὶ τοῦ φόνου ἀνοσιώτερον ἔπος ἐφθέγξατο. εἶπε γὰρ ὅτι Οὐκ ᾔδειν ὅτι οὕτω καλὴν μητέρα εἶχον. Ita certè eſt; occidiſſe minus fuit. *Vall.*

Corpus & viſu gelidum pererrans.] Suetonius lib.6. *Adduntur his atrociora, nec incertis auctoribus, ad viſendum interfectæ cadaver accurriſſe, contrectaſſe membra, alia vituperaſſe, alia laudaſſe, ſitique interim oborta bibiſſe.* Sitzm.

2 *Sed eſſe Cenſor extincti potuit decoris.*] Tacitus Annal. XIV. *Adſpexeritne matrem exanimem Nero, & formam corporis ejus laudaverit, ſunt qui tradiderunt, ſunt qui abnuunt.* Bernart.

3 *Extincti decoris.*] *Integer decor*, apud Vegetium lib. 4. cap. 9. De re militari: *Maluerunt enim pudiciſſimæ feminæ deformato ad tempus capite libere vivere cum maritis, quam hoſtibus integro decore ſervire.* Sitzm.

4 *Quos videt condens.*] Virgil. 1. Georg.
Sol quoque & exoriens, & cum ſe condet in undas
Signa dabit. ——
Senec. in Troad. ✝ſ. 381.
Quicquid Sol oriens, quicquid & occidens
Novit: cæruleis Oceanus fretis
Quicquid vel veniens, vel fugiens lavat,
Ætas Pegaſeo corripiet gradu.
In Herc. Fur. ✝. 871.
—— *tibi creſcit omne*
Et quod occaſus vidit, & quod ortus.
Idem.

5 *Quos premunt ſeptem g. t.*] Senec. in Herc. Fur. ✝ſ. 129.
Signum celſi glaciale poli,
Septem ſtellis Arcades urſæ
Lucem verſo temone vocant.
Idem.

6 *Septem triones.*] Quod ἁμάξας Græci, *Septentriones* Latini vocant. Adi Agell. lib. 2. cap. 21. *Idem.*

1 *Vir-*

[1] *Vertere inſani rabiem Neronis?*
[2] *Heu gravem ſortem, quoties iniquus*
Additur ſævo [3] *gladius veneno!*

PROSA VII.

Tum ego, Scis, inquam, ipſa minimùm nobis ambitionem mortalium rerum fuiſſe dominatam: ſed [4] materiam gerendis rebus optavimus, quo ne virtus tacita conſeneſceret. Et illa: Atqui hoc unum eſt, quod præſtantes quidem natura mentes, ſed non dum ad extremam manum virtutum perfectione perductas allicere poſſit, gloriæ ſcilicet cupido, & optimorum in rempublicam fama meritorum: [5] quæ quàm ſit exilis & totius vacua ponderis, ſic conſidera: [6] Omnem terræ ambitum, ſicuti aſtrologicis demonſtrationibus accepiſti, ad cæli ſpatium, [7] puncti conſtat obtinere ratio-

1 *Vertere inſani rabiem Neronis.*] MSS. & Edit. Norimberg. *Vertere pravi rabiem Neronis.* Sitzm.

2 *Heu gravem ſortem.*] Ovid. De Ponto, Eleg. 9.

—— queror ô jucunde ſodalis
Accedunt noſtris ſæva quod arma malis.
Idem.

3 *Gladius veneno.*] Cum enim Nero ter matrem veneno tollere tentaſſet, ſenſiſſetque antidotis præmunitam; ubi eam neque naufragio quoque, neque navis ſolutilis ruina opprimere potuit: miſſus Anicetus, gladio occidit. Tacitus, Suetonius, Dion. *Vall.*

4 *Materiam gerendis rebus optavimus.*] Secus fecit Plato, qui ad Rempub. accedere noluit, licet maxime civilis eſſet. Vide Diog. Laërt. lib. 3. Et Arceſilaus omne tempus vixit in Academia, Reipub. negotia fugiens. vid. eund. lib. 4. *Sitzm.*

5 *Quæ quam ſit exilis.*] De reſecando amore laudis humanæ vide Auguſtin. lib. 5. de Civit. Dei, cap. 13. & plurimis locis Homiliarum ſuarum D. Ioan. Chryſoſtomus κενοδοξίαν inſectatur. *Idem.*

6 *Omnem terræ ambitum.*] Macrob. lib. 2. in Somn. Scip. cap. 9. *Ideo terræ brevitas tam diligenter aſſeritur, ut parvi pendendum ambitum famæ vir fortis intelligat, quæ in tam parvo magna eſſe non poterit, ut contentus potius conſcientiæ præmio gloriam non requirat.* Idem.

7 *Puncti.*] Hoc ante ſcripſerat Cicero Tuſcul. quæſt. lib. 1. *Perſuadent enim mathematici terram, in medio mundi ſitam, ad univerſi cœli complexum quaſi puncti inſtar obtinere, quod κέντρον illi vocant.* Quem locum imitatus eſt Amm. Marcellinus lib. xv. & Plinius libro 11. cap. LXVIII. Quod demonſtrat Ptolemæus magnæ συντάξεως lib. 1. cap. VI. & ad eum locum Theon. Imo, *Omnis terra*, inquit Macrobius cap. IX. lib. II. in Somnium Scipionis, *ad quemvis cœleſtem circulum, quaſi centrum, puncti obtinet locum.* Vall.

Puncti conſtat obtinere rationem.] Ammian. Marcellin. lib. 15. *Ambitus terræ totius quæ nobis videtur immenſa, ad magnitu-*

rationem: id eſt, ut ſi ad cæleſtis globi magnitudinem conferatur, nihil ſpatii prorſus habere judicetur. Hujus igitur tam exiguæ in mundo regionis [1] quarta ferè portio eſt, ſicut [2] Ptolemæo probante didiciſti, quæ à nobis cognitis animantibus incolatur. Huic quartæ, ſi quantum maria, paludeſque premunt, quantumque ſiti vaſta regio diſtenditur, cogitatione ſubtraxeris, vix anguſtiſſima inhabitandi hominibus area relinquetur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumſepti, atque concluſi, de pervulganda fama, de proferendo nomine cogitatis? At quid habet amplum, magnificumque gloria, tam anguſtis exiguiſque limitibus arctata? Adde quòd hoc ipſum brevis habitaculi ſeptum plures incolunt nationes, lingua, moribus, totius vitæ ratione diſtantes: ad quas tum difficultate itinerum, tum [3] loquendi diverſitate, tum commercii inſolentiâ, non modò fama hominum ſingulorum, ſed ne urbium quidem pervenire queat. [4] Ætate denique Marci Tullii, [5] ſicut ipſe [6] quodam loco ſignificat, non dum [7] Caucaſum montem Romanæ

gnitudinem univerſitatis inſtar brevis obtinet puncti. Martial. Capella, lib.6. De Nupt. Philolog.

Tellus, quæ rapidum conſiſtens ſuſcipit orbem,
Puncti inſtar medio hæſerat una loco.

Sitzm.

1 *Quarta fere portio.*] Vide Macrob. lib.2. in ſomn. Scip.cap.5. Lud. Vivem, in Comment. ad Auguſtin. lib. 16. De Civit. Dei, cap.9. *Idem.*

2 *Ptolemæo probante.*] Initio lib.11. magnæ Συντάξεως cui conſentit Plinius eod. loco: quem quia reſpexiſſe videtur hic Boëtius, tu quoque inſpice. Eam tamen habitati orbis rationem veteribus ereditam, minus veram fuiſſe, jamdudum nautarum noſtrorum docuit crebris navigationibus parta experientia. *Vall.*

3 *Loquendi diverſitate.*] Vide B. Auguſtin. lib. 19. de Civit. Dei, cap.7. *Sitzm.*

4 *Ætate denique Marci Tullii, ſicuti ipſe quodam loco ſignificat.*] In ſomnio Scipionis. *Ex his ipſis*, inquit, *cultis notiſque terris, num aut tuum aut cujuſquam noſtrum nomen ultra Caucaſum hunc, quem cernis, tranſcendere potuit, vel illum Gangem tranſnatare?* Bernart.

5 *Sicut ipſe quodam loco ſignificat.*] In libro ſcilicet de Somnio Scipionis. Macrobius libro ſecundo, capite decimo: *Gangem tranſnare, vel tranſcendere Caucaſum Romani nominis fama non valuit.* Sitzm.

6 *Quodam loco.*] Libro VI. de Repub. in Somnio Scipionis. *Vall.*

7 *Caucaſum.*] Jordanus de Rebus Geticis ita deſcribit Caucaſum: *Cujus montis quia facta iterum mentio eſt, non abre arbitror ejus tractum ſitumque deſcribere,* quando

næ reipublicæ fama tranſcenderat, & erat tunc adulta, Parthis etiam, ceteriſque id locorum gentibus formidoloſa. Videſne igitur quàm ſit anguſta, quàm compreſſa gloria, quam propagare ac dilatare laboratis? An ubi Romani nominis tranſire fama nequit, Romani hominis gloria progredietur? Quid, quòd diverſarum gentium mores inter ſe, atque inſtituta diſcordant, ut quod apud alios laude, apud alios ſupplicio dignum judicetur. Quo fit, ut ſi quem famæ prædicatio delectat, huic, in plurimos populos nomen proferre, nullo modo conducat. [1] Erit igitur pervagata inter ſuos gloria quiſque contentus, & intra unius gentis terminos præclara illa famæ immortalitas coarctabitur. Sed [2] quàm multos clariſſimos ſuis temporibus viros ſcriptorum inops delevit oblivio! [3] Quamquam quid ipſa ſcripta proficiant, quæ cum

quando maximam partem orbis noſcitur circuire jugo continuo. Is nanque ab Indico mari ſurgens, qua meridiem reſpicit, ſole vaporatus ardeſcit. Qua ſeptentrioni patet, rigentibus ventis eſt obnoxius & pruinis. Mox in Syriam curvato angulo reflexus, licet amnium plurimos emittat; in Aſianam tamen regionem Euphratem Tigrimque navigeros ad opinionem maximam perennium fontium copioſis fundit uberibus. Qui amplexantes terras Aſſyriorum, Meſopotamiam & appellari faciunt, & videri, in ſinum maris rubri fluenta deponentes. Tunc in Boream revertens, Scythiam terram jugum anteſatum magnis flexibus pervagatur: atque ibidem opinatiſſima flumina in Caſpium mare profundens, Araxen, Cyſſum, & Cambyſen, continuatoque jugo ad Riphæos uſque montes extenditur. Indeque Scythicis gentibus dorſo ſuo terminum præbens, ad Pontum uſque deſcendit: conſertiſque collibus Hiſtri quoque fluenta contingit, quo amnis ſciſſus dehiſcens, in Scythia quoque Taurus vocatur. Talis ergo tantuſque & pæne omnium montium maximus excelſas ſuas erigens ſummitates, naturali conſtructione præſtat gentibus inexpugnanda munimina. Sitzm.

1 *Erit igitur pervagata.*] MS. Rittersh. *Erit igitur pervulgata inter ſuos, &c.* Idem.

2 *Quam multos clariſſimos ſui temporis.*] Hac querimonia utitur etiam Salluſt. in Catil. huncce in modum verba faciens: *Provenere ibi magna ſcriptorum ingenia, per terrarum orbem Athenienſium facta pro maxumis celebrantur. Ita eorum qui ea fecere virtus tanta habetur, quantum verbis ea potuere extullere præclara ingenia. At populo Romano nunquam ea copia fuit: quia prudentiſſimus quiſque negotioſus maxume erat. ingenium nemo ſine corpore exercebat. optimus quiſque facere, quam dicere; ſua ab aliis benefacta laudari, quam ipſe aliorum narrare malebat.* Horat. 4. Carm. Od. 9.

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi. ſed omnes illacrimabiles
Urgentur, ignotique longa
Nocte, carent quia vate ſacro.

Idem.

3 *Quanquam quid ipſa ſcripta proficiunt.*] MS. Rittersh. *proferant.* Idem.

1 *Quod*

cum ſuis auctoribus premit longior, atque obſcura vetuſtas? Vos autem immortalitatem vobis propagare videmini, cùm futuri famam temporis cogitatis. [1] Quòd ſi ad æternitatis infinita ſpatia pertractes, quid habes, quod de tui nominis diuturnitate læteris? Unius etenim mora momenti, ſi decem millibus conferatur annis, quoniam utrumque ſpatium definitum eſt, minimam licet, habet tamen aliquam portionem. At hic ipſe numerus annorum, ejuſque quantumlibet multiplex, ad interminabilem diuturnitatem ne comparari quidem poteſt. Etenim finitis ad ſe invicem fuerit quædam; infiniti verò, atque finiti, nulla umquam poterit eſſe collatio. Ita fit, ut quamlibet prolixi temporis fama, ſi cum inexhauſta æternitate cogitetur, non parva, ſed planè nulla eſſe videatur. [2] Vos autem niſi ad populareis auras, [3] inaneiſque rumores, rectè facere neſcitis, & [4] relicta conſcientiæ, vir-

1 *Quod ſi ad æternitatis inf.*] Vide Macrobium lib. 2. in Somn. Scip. c. 10. & quæ notavi ad fin. lib. 5. *Sitzm.*

2 *Vos autem niſi ad populares aulas.*] MSS. *Vos autem niſi ad populares aures.* Videtur tamen recepta lectio eſſe plauſibilior, quam confirmat illud Senecæ in Herc. Fur. vſ. 179. & ſeqq.

Illum populi favor attonitum,
Fluctuque magis mobile vulgus
Aura tumidum volvit inani.

Idem.

3 *Inaneſque rumores.*] Alcimus Avitus lib. ad Fuſcinam ſororem:

Una tibi modo conſtiterit mens conſcia recti,
Neglige quid de te rumor divulget inanis.

Idem.

4 *Relicta conſcientiæ virtutiſque.*] Juvenal. Sat. 10.

—— Tanto major famæ ſitis eſt, quam
Virtutis. quis enim virtutem amplectitur ipſam
Præmia ſi tollas? ——

Ovid. 2. de Ponto, Eleg. 3.

Nec facile invenies multis in millibus unum,
Virtutem precium qui putet eſſe ſui.

Pub. Syrus:

Conſcientiæ potius quam famæ attenderis.

Plinius Secundus lib. 1. Epiſt. 8. *Meminimus quanto majore animo honeſtatis fructus in conſcientia quam in fama reponatur. Sequi enim gloria, non appeti debet.* Et Epiſt. 22. lib. eod. *Magnitudo animi nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert: recteque facti non ex populi ſermone mercedem, ſed ex facto petit.* Idem lib. 3. Epiſtol. 20. *Multi famam, conſcientiam pauci verentur.* Macrobius lib. 2. in Somn. Scip. cap. 10. *Virtutis fructum ſapiens in conſcientia ponit, minus perfectus in gloria.* Ennodius Ticinenſis, in Panegyr. Theoderico dicto: *Rex meus vitam agat ex fructu conſcientiæ, nec requirat pompoſæ vocabula nuda jactantiæ.* B. Auguſt. lib. 12. De Civ. Dei, cap. 8. *Nec jactantia vitium eſt laudis humanæ, ſed*

virtutiſque præſtantiâ, [1] de alienis præmia ſermunculis poſtulatis. Accipe in hujuſmodi arrogantiæ levitate quàm feſtivè aliquis illuſerit. Nam cùm quidam adortus eſſet hominem contumeliis, qui non ad veræ virtutis uſum, [2] ſed ad ſuperbam gloriam falſum ſibi philoſophi nomen induerat, adjeciſſetque jam ſe ſciturum, an ille philoſophus eſſet, ſiquidem illatas injurias leniter, patienterque toleraſſet. Ille patientiam paullisper aſſumſit, acceptâque contumeliâ velut inſultans, Jam tandem, inquit, [3] intelligis me eſſe philoſophum? Tum ille nimium mordaciter, [4] Intellexeram, inquit, ſi tacuiſſes. [5] Quid autem eſt, quod ad præcipuos viros (de his enim ſermo eſt) [6] qui virtute gloriam

ſed animæ perverſè amantis laudari ab hominibus, ſpreto teſtimonio conſcientiæ. D. etiam Baſilius in Orat. De Poëtar. Orator. Hiſtoricor. & Philoſophor. ſcriptis legendis, ait: *Nihil eſt quod æque fugere ſapiens debeat, quam ad oſtentationem vivere.* Sitzm.

1. *De alienis præmia ſermunculis poſtulatis.*] Plinius, *ut ſermunculis etiam & fabulis ducantur.* Bernart.

2 *Sed ad ſuperbam gloriam.*] Ita ſcripti: excuſi inſulsè *ſuperbiam.* Idem.

3 *Intelligiſne me eſſe Philoſophum.*] MSS. & edit. Florent. *Intelligis me eſſe philoſophum? ne* omiſſo. Inſipientem vero ſophum! qui propriæ laudis ſtudioſior patientiam ſuam verbis glorioſis adornavit. Næ! quod admiratione dignum referente alio fuiſſet, ipſo, qui injurias pertulerat, recenſente, evanuit. *Sitzm.*

4 *Intellexeram, inquit, ſi tacuiſſes.*] Eximie eximius ille ſapientum. Proverb. cap. XVII. *Qui moderatur ſermones ſuos, doctus & prudens eſt, & pretioſi ſpiritus vir eruditus. Stultus quoque ſi tacuerit, ſapiens reputabitur; & ſi compreſſerit labia ſua, intelligens.* Bernart.

5 *Quid autem eſt quod ad præcipuos viros.*] Atqui alia mens fuit Platoni, qui optabat memoriam ſui vel in amicis, vel in litteris vigere ſuperſtitem, teſte Laërtio lib. 3. Pindarus Olymp. Od. 7.

.--- ὁ δ' ὄλβιος, ὃν
φᾶμαι κατέχοντ' ἀγαθαί.

Silius Ital. lib. 13.

Ipſa quidem Virtus ſibimet pulcerrima merces,
Dulce tamen venit ad manes cùm gloria vitæ
Durat apud ſuperos, nec edunt oblivia laudem.

Ang. Politianus in Sylva, cui titulus Ambra:

Namque licet Virtus ſemet contenta quieſcat,
Sola tamen juſtos Virtus aſſciſcit honores,
Solaque ſe merito laudum fulgore coronat.

Philoſophos vero qui negant appetendam gloriam eſſe, eamque rectius à Virtute, velut minime neceſſariam negligi autumant, ingenioſe refellit ille ipſe Politianus in Præfatione ad Suetonium. Marquardus item Freherus, egregius noſtri ævi Juriſconſultus, lib. 2. de Fama, cap. 9. n. 3. De duplici gloria, cui integrum, legat Manuelem Palæologum, in Inſtit. Regia, Orat. 2. Sitzm.

6 *Qui virtute gloriam petunt.*] MS. Rittersh.

gloriam petunt; quid, inquam, eſt, quod ad hos de fama poſt reſolutum morte ſuprema corpus attineat? [1] Nam ſi, quod noſtræ rationes credi vetant, toti moriuntur homines, nulla eſt omnino gloria: cùm is, cujus ea eſſe dicitur, non exſtet omnino. Sin verò bene mens ſibi conſcia, [2] terreno carcere reſoluta, cælum libera petit, nonne omne terrenum negotium ſpernet, quæ ſe, cælo fruens, terrenis gaudet exemtam?

METRUM VII.

[3] *Quicumque ſolam mente præcipiti petit,*
Summumque credit gloriam,
Latè patentes ætheris cernat plagas,
Arctumque terrarum ſitum:
Brevem replere non valentis ambitum
Pudebit aucti nominis.
Quid ô ſuperbi colla mortali jugo
Fruſtrà levare geſtiunt?
[4] *Licet remotos fama per populos means*
Diffuſa, linguas explicet,
[5] *Et magna titulis fulgeat claris domus,*
[6] *Mors ſpernit altam gloriam,*

Invol-

Rittersh. *Qui virtute gloriam quærunt.* Sitzm.

1 *Nam ſit, &c. toti moriuntur homines.*] Falſiſſima Lectio. Recte MS. cum Edit. Norimb. & Flor. *Nam ſi, &c. toti moriuntur homines.* Idem.

2 *Terreno carcere reſoluta.*] Nemo damnet. nec illud quoque, quod in Lipſii codice, *reſoluto.* Bernart.

3 *Quicunque, &c.*] Hoc Carmine graviter invehitur in eos, qui, quoniam vita ipſa, qua fruuntur, brevis eſt, memoriam ſui quam maxime longam efficere conantur. *Sitzm.*

Quicunque ſolam ment. p.] MS. Rittersh. *Quicunque ſolùm m. p.* —— Idem.

4 *Licet remotos fama per pop.*] Senec. in Herc. Fur. ✠ſ.91.

Alium multis gloria terris
Tradat, & omnes fama per urbes
Garrula laudet, cæloque parem
Tollat, & aſtris.

Idem.

5 *Et magna titulis fulgeat claris domus.*] Silius lib.4.

—— multuſque in imagine claris
Præfulgebat avus titulis ——

Senec. in Oct. ✠ſ.602.

Simulacra, titulos deſtruit. ——

Idem.

6 *Mors ſpernit altam gloriam.*] Vetus quidem, nimis tamen verum verbum eſt, *omne humanum genus hiſtrioniam in*

[1] Involvit humile pariter, & celſum caput,
[2] Æquatque ſummis infima.
[3] Ubi nunc [4] fidelis oſſa Fabricii jacent?
Quid [5] Brutus, aut rigidus [6] Cato?

Signat

terris agere. Poſteaquam enim perſonam quam Deus nobis impoſuit exſuimus, vitaque privari ſumus, miſta divitum & pauperum funera denſantur, nullumque caput ſæva fugit Proſerpina. Sibylla Scipioni fata recluſura apud Silium Italic. lib. 13.

— hic tenebras agitant volutantque per umbras
Innumeri quondam populi, domus omnibus una
In medio vaſtum late ſe tendit inane,
Huc quicquid terræ, quicquid freta & igneus æther
Nutrivit primo mundi genialis ab ævo,
Mors communis agit. deſcendunt cuncta, capitque
Campus iners quantum interiit reſtatque futurum.

Sitzm.

1 *Involvit humile pariter ac celſum caput.*] Pindarus Nem. Od. 7.

Ἀφνεός τε πενιχρός τε θανάτου
Παρὰ σᾶμα νέον].

Lucretius lib. 3. de Scipione:

Oſſa dedit terræ proinde ac famul infimus eſſet.

Horat. Carm. 1. Od. 4.

Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas
Regumque turres. —

Idem.

2 *Æquatque ſummis infima.*] Claudian. de Raptu Proſerpinæ lib. 2. ✠. 300.

Sub tua purpurei venient veſtigia Reges,
Depoſito luxu turba cum paupere miſti.
Omnia Mors æquat. —

Silius Ital. lib. 13.

— Crœſi mox advolat umbra
Dives apud ſuperos, ſed mors æquarat egenis.

Idem.

3 *Ubi nunc fidelis oſſa Fabricii jacent.*] MSS. *Ubi nunc f. o. F. manent?* Idem.

4 *Fidelis Fabricii.*] Merito *fidelis* nuncupandus, qui muneribus Pyrrhi Regis Epirotarum, promiſſa etiam quarta parte regni, à Romulea civitate non potuerit divelli, ſed potius ibi in ſua paupertate privatus manere voluerit. Quid? qui etiam infenſiſſimo patriæ hoſti æquus fuerit? *eam* ſciens *veram eſſe victoriam, quæ ſalva fide & integra pietate pararetur*; planeque reſpuens illud Poëtæ: *Dolus an virtus quis in hoſte requirat?* Iſtud vero verius: Cum vicina caſtra ipſe & Rex haberent, medicus Pyrrhi nocte ad eum venit, promittens ſe Pyrrhum veneno occiſurum, ſi ſibi quicquam pollicitaretur; Fabricius vinctum reduci juſſit ad dominum, Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus medicus ſpondiſſet. Quam magnanimitatem fidelitatemque Rex admiratus, dixiſſe fertur: *Ille eſt Fabricius, qui difficilius ab honeſtate, quam ſol à ſuo curſu averti poſſet.* Quid idem dixerit feceritque C. Fabricius, cum ei Samnites, tanquam indigenti, grave aurum donarent, docet Agellius libro 1. cap. 14. De hoc etiam Claudian. de Bello Getico, ✠ſ. 131.

— & nulli pervia culpæ
Pectora Fabricii, donis invicta vel armis.

Vide præterea Florum libro 1. cap. 18. Senecam Epiſtol. 120. Martial. lib. 11. Epig. 6. Aurel. Vict. de viris illuſtribus urbis Romæ, Lactant. lib. 6. Divin. inſtit. cap. 6. in fin. B. Auguſtin. De Civit. Dei lib. 5. cap. 18. Salvian. lib. 1. De Gub. Dei, Manil. libro 1. Aſtron. multoſque alios. *Idem.*

5 *Brutus.*] Senec. in Oct. ✠ſ. 489. iſtius Bruti meminit, qui cum aliis interfecit Cæſarem:

— Brutus in cædem ducis
A quo ſalutem tulerat armavit manus.

Facile autem ſtatuerim, noſtrum Auctorem

[1] *Signat ſuperſtes fama tenuis pauculis*
[2] *Inane nomen litteris.*
Sed quòd decora novimus [3] *vocabula,*
Num ſcire conſumtos datur?
Jacetis ergo prorſus ignorabiles,
Nec fama notos efficit.
Quod ſi putatis longiùs vitam trahi
Mortalis aura nominis,
Cum ſera vobis rapiet hoc etiam dies,
[4] *Jam vos ſecunda mors manet.*

PROSA

ctorem non loqui de iſto, ſed intelligere L. Brutum, qui Tarquiniis expulſis libertatem Romanis aſſeruit, de quo Claudianus lib. 2. de Laudib. Stiliconis ỳ ſ.320.

Libertas populi primo tunc conſule Bruto
Reddita per faſces, his faſcibus expulit ipſis
Servitium. ——

Et argutiſſime Caſanova:

Natorum cæde orbaſti te nomine patris,
Cerneret ut verum te tua Roma patrem.
Et ſemel optaſti pulcram per vulnera mortem,
Ut nullo poſſes tempore Brute mori.

Sitzm.

* *Cato.*] Ad Cenſorium aut Uticenſem reſpicit. Fuerunt & alii, ſed minus clari Catones, quos Sulpitius Apollinaris ſigillatim enumerat, apud Agellium lib. 13. cap. 18. *Idem.*

1 *Signat ſuperſtes.*] Primo perit homo, inde cadaver, deinde nomen ipſum. Nec ſaltem hoc fit in homine, ſed etiam in celebribus urbibus. Reipub. Romanæ forma & materia periit: vix nomen adhuc ſupereſt. *Idem.*

2 *Inane nomen.*] Hannibal apud Silium lib. 3.

Et pace & bello cunctis ſtat terminus ævi,
Extremumque diem primus tulit: ire per ora
Nomen in æternum paucis mens ignea donat,
Quos Pater æthereis cæleſtum deſtinat oris. Idem.

3 *Vocabula.*] Nomina. Cic. 10. Epiſt. Famil. *Crede igitur, mi Plance, omnes quos adhuc gradus dignitatis conſequutus ſis (es autem adeptus ampliſſimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis inſignia, niſi te cum libertate populi Romani, & cum ſenatus auctoritate conjunxeris.* Solinus cap. 41. de appellationibus montis Tauri agens: *Ad hæc vocabula multa habet alia.* Apuleius libro 2. Metam. *Hic, utpote vivus quidem, ſed tantum ſopore mortuus, quod eodem mecum vocabulo nuncupetur, ad ſuum nomen ignarus exurgit.* Arnobius lib. 6. *Cum vocabulum templo daret.* Caſſiod. 10. Var. 12. *Minorum fluminum vocabula major amnis abſorbet.* Silius in princip. lib. 5.

Lydius huic genitor Tmoli decus, æquore longe
Mæoniam quondam in Latias advexerat oras
Tyrrhenus pubem, dederatque vocabula terris.

Prudentius Periſteph. Hymn. 1,

Scripta ſunt cælo duorum martyrum vocabula,
Aureis quæ Chriſtus illic annotavit litteris. Idem.

4 *Jam vos ſecunda mors manet.*] In Epigrammate Sulpitii Carthaginienſis de Æneide Virgilii:

Infelix gemino cecidit prope Pergamon igne,
Et pæne eſt alio Troja cremata rogo.

PROSA VIII.

[1] Sed ne me inexorabile contra fortunam gerere bellum putes, eſt aliquando, cùm de hominibus fallax illa non nihil bene mereatur; tum ſcilicet, cùm ſe aperit, cum frontem detegit moreſque profitetur. Nondum fortè quid loquar, intelligis. Mirum eſt, quod dicere geſtio, eoque ſententiam verbis explicare vix queo. Etenim plus hominibus reor adverſam, quàm proſperam prodeſſe fortunam. Illa enim ſemper ſpecie felicitatis, cùm videtur blanda, mentitur: hæc ſemper vera eſt, cùm ſe inſtabilem mutatione demonſtrat. illa fallit; hæc inſtruit: [2] illa mendacium ſpecie bonorum, mentes fruentium ligat; hæc cognitione fragilis felicitatis abſolvit. Itaque illam videas ventoſam, fluentem, ſuique ſemper ignaram: hanc ſobriam, ſuccinctamque, & ipſius adverſitatis exercitatione prudentem. Poſtremò felix, à vero bono devios blanditiis trahit: [3] adverſa plerumque ad vera bona reduces unco retrahit. An hoc inter minima æſtimandum putas, quòd amicorum tibi fidelium menteis hæc aſpera, hæc horribilis fortuna detexit: hæc tibi certos ſodalium vultus, ambiguoſque ſecrevit; diſcedens, ſuos abſtulit, tuos reliquit? Quanti hoc integer, &, ut videbaris tibi, fortunatus emiſſes? Deſine nunc & amiſſas opes quærere, quod pretioſiſſimum divitiarum genus eſt, [4] amicos inveniſti.

ME-

1 *Sed ne me inexorabile contra fortunam gerere bellum putes.*] Johannes Saresberienſis in Policratici lib. 5. cap. 10. *Ne tamen cum his me bellum inexorabile gerere putes, munera Curiales licenter accipiant, dum non extorqueant impudenter.* Sitzm.

2 *Illa mendacium ſpecie bonorum mentes fruentium ligat.*] MS. Rittersh. *Illa mendax ſpecie bonor. &c.* Idem.

3 *Adverſa plerumque ad vera bona reducens, unco retrahit.*] Aſſentior libens ſcriptis: *reduces unco retrahet.* Bernarr.

4 *Amicos inveniſti.*] Epaminondas non prius diſceſſit è foro quotidie, quam novum aliquem amicum ad veteres adjeciſſet. Ælian. lib. 14. Variar. Hiſt. cap. 8. Et Alexander interrogatus à quodam in quo loco eſſent theſauri ipſius, demonſtravit amicos, vide Chreian 1. Progymnaſmat. Libanii Sophiſtæ. Manil. lib. 4.

Iccirco

M e t r u m VIII.

[1] Quod mundus ſtabili fide
[2] Concordes variat vices,
[3] Quòd pugnantia ſemina
[4] Fœdus perpetuum tenent,
Quòd Phœbus roſeum diem
Curru provehit aureo,
Ut quas duxerit Heſperus
[5] Phœbe noctibus imperet,
Ut fluctus [6] avidum mare
[7] Certo fine coërceat,

Ne

Iccirco nihil ex ſemet Natura creavit
Pectore Amicitiæ majus, nec rarius unquam. Sitzm.

1 *Quod mundus, &c.*] Hoc Carmen potiſſimum illuſtrabit Apulejus de Mundo, ubi de Elementorum concordia diſſerit. Item Arnobius in princip. lib. 1. Adverſus Gentes. *Idem.*

2 *Concordes variat vices.*] Manil. libro 1.

Omnia concordi tractu veniuntque caduntque
Qua ſemel incubuit cælum, verſumque reſurgit. Idem.

3 *Quod pugnantia ſemina.*] Quintil. Declamat. 4. *Diſſentientia* appellat *primordia.* Claudian. de Raptu Proſerp. lib. 1. ℣.42.

Pæne reluctatis iterum pugnantia rebus
Rupiſſent elementa fidem. —

Prudent. lib. 2. Contra Symmach.

— *ſervant elementa ſuum pugnantia curſum.*

Caſſiodor. lib. 2. Var. 39. *Merito dicunt Philoſophi elementa ſibi mutuis complexionibus illigari, & mirabili conjungi fœderatione, quæ inter ſe contraria intelliguntur varietate pugnare.* Martian. Capella libro primo Nupt. Philolog. de Hymenæo:

Semina qui arcanis ſtringens pugnantia vinclis,
Complexuque ſacro diſſona nexa foves:
Namque elementa ligas vicibus, mundumque maritas:
Atque auram mentis corporibus ſocias.
Fœdere complacito ſub quo Natura jugatur,
Sexus concilias & ſub amore fidem.

Idem.

4 *Fœdus perpetuum tenent.*] Lucret. lib. 5.

— *doceo dictis quo quæque creata*
Fœdere ſint, neo quam ſit durare neceſſum,
Nec validas ævi valeant reſcindere leges. Idem.

5 *Phœbe noctibus imperet.*] Lactant. de Ira Dei, cap. 13. *Luna quoque nocturni temporis gubernatrix, & amiſſi ac recepti luminis vicibus menſtrua ſpacia moderatur, & cæcas tenebris horrentibus noctes fulgore ſuæ claritatis illuſtrat, ut æſtiva itinera & expeditiones & opera ſine labore ac moleſtia confici poſſint.* Idem.

6 *Avidum mare.*] Lucret. lib. 1.

Efficit ut longis avidum mare fluminis undis
Integrent amnes. —

Idem.

7 *Certo fine.*] Propert. l. 3. Eleg. 4. ℣. 59.

 ſtos

Ne terris liceat vagis
[1] Latos tendere terminos.
Hanc rerum ſeriem ligat,
Terras, ac pelagus regens,
Et [2] cælo imperitans amor.
[3] Hic ſi frena remiſerit,
Quidquid nunc amat invicem,
[4] Bellum continuò geret:
Et quam nunc ſocia fide
Pulcris motibus incitant,
Certent ſolvere machinam.
Hic ſancto [5] populos quoque

Jun-

—— *ſuos fines altum non exeat æquor.* Sitzm.

1 *Latos tundere terminos.*] MS. Erfurt. & Edit. Norim. *Latos tendere terminos.* Alteram tamen lectionem rectam eſſe, probo hiſce Tibull. lib. 2. Eleg. 4.

—— *cautes obnoxia ventis*
Naufraga quam vaſti tunderet unda maris.

Minutius Felix: *Ibi arenas extimas, velut ſterneret ambulacro, perfundens leni aura tundebat.* Prudentius Cathm. Hymno 7.

Qua murmuranti fine fluctus frangitur,
Salſoſque candens ſpuma tundit pumices.

Idem.

2 *Cœlo imperitans amor.*] In animo habuit verſus illos Empedoclis, qui exſtant in Com. Simplicii ad 1. Phyſ. quibus omnia cœleſtia inferioraque regi temperamento illo τῆς φιλίας καὶ τοῦ νείκους *amoris ac litis* ſcribit. *Cœlo imperitans amor.* Deos quoque, inquit ille, amor ligat.

Καί τε θεοὶ δολιχαίωνες τιμῇσι φέριστοι.
Dii quoque longævi præſtantes laudibus.

Vall.

3 *Hic ſi frena remiſerit.*] Phædrus l. 1. Fab. 2.

Frenumque ſolvit priſtinum licentia.

Silius lib 1.

Hæc poſtquam Tyrio gentes ceſſere tyranno,
Utque dati rerum freni. ——

Hinc *Frenare*, pro regere. Val. Flaccus lib. 1.

Hæmoniam primis Pelias frenabat ab annis,
Jam gravis, & longus populis metus. —

Senec. in Medea, vſ. 3.

—— *quæque domitorem freti*
Tiphyn novam frenare docuiſti ratem.

In Agamemnone vſ. 201.

Regina frena temet, & ſiſte impetus.

Sitzm.

4 *Bellum.*] Caſſiodor. 1. Var. 30. *Inter ipſos adverſarios, ut ſcitis, non erant prius armata certamina, ſed pugnis ſe, quamlibet fervida, laceſſebat intentio. Unde & pugna nomen accepit. Poſtea Belus ferreum gladium primus produxit, à quo & bellum placuit nominari.* Idem.

5 *Populos quoque Junctos fœdere continet.*] Seneca in Medea de Venere:

Quæ das belligeris fœdera gentibus.

Huc pertinet exclamatio illa Silii Italici, libro 13.

Fœdera mortales ne ſævo rumpite ferro,
Sed caſtam ſervate fidem. fulgentibus oſtro
Hæc potior regnis. Dubio qui frangere rerum

Con-

Junctos fœdere continet:
[1] Hic & conjugii ſacrum
[2] Caſtis nectit amoribus:
[3] Hic fidis etiam ſua
Dictat jura [4] ſodalibus.

O felix

Gaudebit pacta, ac tenues ſpes linquere amici,
Non illi domus, aut conjux, aut vita manebit
Unquam expers luctus, lacrimæque, aget æquore ſemper
Ac tellure premens, aget ægrum nocte dieque
Deſpecta ac violata fides. adit omnia jamque
Concilia & menſas contingit, & abdita nube,
Accumbitque toris, epulaturque improba Erinnys.
Ipſa etiam Stygio ſpumantia pocula tabo
Porrigit, & large pœnas lethumque miniſtrat. Sitzm.

1 *Hic &c.*] Ita Claudian. de Fide, lib. 2. de Laudibus Stiliconis, vſ. 38.

Hæc & amicitias longo poſt tempore firmat,
Manſuroque adamante ligat. ——

Idem.

Hic & conjugii ſacrum.] Salvianus lib. 7. De Gub. Dei: *Venerabilis conjugii ſacramentum.* Seneca in Agamemnone vſ. 79.

— jura pudorque
Et conjugii ſacrata fides
Fugiunt aulas. —— ——

Idem.

Conjugii.] Evagabor, vel vocabuli hujus cauſa, quod mihi valde arridet. Arnob. lib. 2. Adverſ. Gentes: *Conjugalia copulatis conſortia, non futura eſſe credentes caſta & officioſi fœderis in maritos?* Hæc Arnobius. Unde diſco, *Conjugalia conſortia* poni pro ipſis conjugibus, qua ſignificatione boni Auctores uſurpant vocem *Conjugium.* Helena apud Senecam in Troade, ad Andromacham:

— tale conjugium tibi
Non ipſa ſoſpes Troja, non Priamus daret.

Propertius lib. 3. Eleg. 12.

Et certamen habent lethi, quæ viva ſequatur
Conjugium; pudor eſt, non licuiſſe mori.

Ovidius in Epiſt. Heroid.

Hæc ego conjugio fraudata Thoantias oro.

Seneca in Troad. vſ. 59. & ſeq. pulcre variat:

Hic Hectoris conjugia deſpondet ſibi,
Hic optat Heleni conjugem, hic Antenoris

Aurelius Victor de Romulo: *Cum videret conjugia deeſſe, per legatos à finitimis civitatibus petiit.* Caſſiodorus lib. 5. Variar. 43. *Nulli æſtimamus nos aliquid ſimile contuliſſe, quam quod germanam noſtram veſtrum fecimus eſſe conjugium: feminam prudentiam veſtræ parem.* Ita etiam accipio illa Alcimi Aviti libro de Origine Mundi:

Femina perſiſtat de ſemine ſumpta virili
Conjugio ſervare fidem. ——

Hæc de Conjugalibus conſortiis ſive conjugio. Nunc in viam liber reflectam. *Idem.*

2 *Caſtis nectit amoribus.*] Seneca in Octavia verſu 189.

Amor perennis conjugis caſtæ manet.

Idem.

3 *Hic fidis etiam ſua Dictat jura ſodalibus.*] Convenienti iteratione utitur Caſſiodorus libro quinto Variarum 40. *Hæc inter ſocios amicitiam ſervat; hæc dominis pura integritate famulatur; hæc ſupernæ majeſtati reverentiam piæ credulitatis impendit: & ſi beneficium tantæ rei latius quæras, incommutabilis fidei eſt omne, quod bene vivitur.* Idem.

4 *Fidis ſodalibus.*] Prudentius Periſtephanon Hymno 1.

O felix hominum genus,
Si veſtros animos [1] *amor,*
Quo cælum regitur, regat!

Hic duorum chara fratrum convaleſcunt pectora,
Fida quos per omne tempus junxerat ſodalitas. Sitzm.

1 *Amor quo cælum regitur.*] Quem θείαν φιλότητα appellavit Oraculum apud Ælianum Variæ Hiſtoriæ 2. *Sitzman.*

ANICII MANLII SEVERINI
BOETII
CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ
LIBER TERTIUS.

ARGUMENTUM LIBRI.

Validioribus jam argumentis agit Philoſophia. omnes mortales beatitudinem quidem appetere; ſed in ea adipiſcenda aberrare; dum ſcilicet hi in cumulandis divitiis eam reponunt, illi verò in dignitatibus, regum amicitia, præclarè factorum gloria, nobilitate, corporis voluptatibus. quam minimè in iis eſſe demonſtrat; quòd non bona, imo multis malis implicita ſint, ſed in Deo, qui eſt ſummum bonum atque unum. ejuſque gubernaculis mundum regi.

PROSA I.

IAM cantum illa finierat, cum me audiendi avidum, ſtupentemque arrectis adhuc auribus carminis mulcedo defixerat. Itaque paulo poſt, O, inquam, ſummum laſſorum ſolamen animorum, quantum me vel ſententiarum pondere, vel canendi etiam jucunditate refoviſti! adeò [1] ut jam me poſthac imparem fortunæ ictibus non arbitrer. Itaque remedia, quæ paullò acriora eſſe dicebas, non modò non perhorreſco, ſed audiendi avidus

1 *Ut jam me poſthac imp. fortunæ ictibus non arbitrer.*] MSS. *non eſſe arbitrer.* Sitzm.

1 *Qui*

dus vehementer efflagito. Tum illa, Senſi, inquit, cum verba noſtra tacitus, attentuſque rapiebas, eumque tuæ mentis habitum vel exſpectavi, vel, quod eſt verius, ipſa perfeci. talia ſunt quippe, quæ reſtant, ut deguſtata quidem mordeant, interius autem recepta dulceſcant. Sed quòd tu te audiendi cupidum dicis, quanto ardore flagrares, ſi, quonam te ducere aggredimur, agnoſceres. Quonam, inquam? Ad veram, inquit, felicitatem, quam tuus quoque ſomniat animus; ſed occupato ad imagines viſu, ipſam illam non poteſt intueri. Tum ego: Fac obſecro, &, quæ illa vera ſit, ſine cunctatione demonſtra. Faciam, inquit illa, tui cauſa libenter: ſed quæ tibi cauſſa notior eſt, eam prius deſignare verbis, atque informare conabor: ut ea perſpecta, cum in contrariam partem flexeris oculos, veræ ſpecimen beatitudinis poſſis agnoſcere.

METRUM I.

[1] Qui ſerere ingenuum volet agrum,
Liberat arva prius fruticibus,
Falce rubos, [2] filicemque reſecat,
Ut nova fruge [3] gravis Ceres eat.
[4] Dulcior eſt apium mage labor,

Si

1 *Qui ſerere ingenuum volet agrum*] Prudent. Cathem. Hymn. 3.
Fundit opes ager ingenuus
Dives ariſtiferæ ſegetis.
Probati ſcriptores varie & frequenter voce *ingenii* utuntur. *Ingenium loci*, Florus lib. 2. cap. 2. Statius 2. Sylvar. *collis*, Silius libro 4. *metalli*, Apulejus 9. Metam. *herbarum*, Tertullianus de Habitu Muliebri. *venti*, Politianus in Ruſtico. *lympharum*, Claudianus de Cryſtallis. Obſervandum & illud apud eundem de Bello Getico ℣. 227.
Utque eſt ingenioque loquax, & plurima fingi
Permittens credique timor. —— Sitam.

2 *Filicemque reſecat.*] MS. Rittersh. *felicemque reſ.* Flav. Caper: *Filicem, non felicem dicere debemus: unde & filicata opera dixerunt celata.* Virg. 2. Georg.
Et filicem curvis invisam paſcit aratris.
Columella lib. 11. *Filix quoque aut carex ubicunque naſcitur, Auguſto menſe recte exſtirpatur, melius tamen circa Idus Iulias, ante caniculæ exortum.* Idem.

3 *Gravis Ceres eat.*] Martianus Capella, libro 1. de Nupt. Philol. *Cum his grata Ceres admodum gravis femina, alumnaque terrarum ac nutrix mortalium videbatur.* Idem.

4 *Dulcior eſt apium labor.*] Caſſiodor. Variar. 10. Epiſt. 33. *Dulcior ſolet eſſe gratia, poſt amaritudines expiatas.* Idem.

[1] *Si malus ora prius ſapor edat.*
Gratiùs aſtra nitent, ubi Notus
Deſinit [2] *imbriferos dare ſonos.*
Lucifer ut tenebras pepulerit,
Pulcra dies [3] *roſeos agit equos:*
Tu quoque falſa tuens bona prius,
Incipe colla jugo retrahere;
Vera dehinc animum ſubierint.

PROSA II.

Tum defixo paullulum viſu, [4] & velut in auguſtam ſuæ mentis ſedem recepta, ſic cœpit: Omnis mortalium cura, quam multiplicium ſtudiorum labor exercet, diverſo quidem calle procedit, ſed ad unum tamen beatitudinis finem nititur pervenire. [5] Id autem eſt bonum, quo quis adepto, nihil ulterius deſiderare queat. Quod quidem eſt omnium ſummum bonorum, cunctaque intra ſe bona continens: cui ſi quid abforet, ſummum eſſe non poſſet, quoniam relin-

1 *Si malus ora prius ſapor edat.*] Ὑπαλλαγὴ, pro, ſi ora prius imbuantur malo ſapore. *Sitzm.*

2 *Imbriferos dare ſonos.*] *Imbriferum anhelitum* vento attribuit Prudentius Cathemer. Hymno 4. *Idem.*

3 *Roſeos agit equos.*] *Agere* interdum verbum eſt curſorium. Lucret. lib.3.

Currit agens mannos in villam præcipitanter.

Manilius lib.5.

Aut mulos aget, aut mannos, miſtoſque jugabit
Semine quadrupedes, aut curru celſior ibit.

Aurelius Victor, de Tullia: *Cum domum rediret, viſo patris corpore, mulionem evitantem ſuper ipſum corpus carpentum agere præcepit.* Q. Curtius, lib. 8. *Illi, qui currus agebant, illud ultimum auxilium ſuorum rati, effuſis habenis in medium diſcrimen ruere cœperunt.* Et *Agitare.* Virg. 3. Georg.

Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.

Propertius lib.2. Eleg.15. vſ.32.

Et citius nigros Sol agitabit equos.

Idem.

4 *Et velut in auguſtam.*] A Lipſii bono boni ſcriptoris libro eſt. vulgati: *anguſtam.* Bernart.

5 *Id autem eſt bonum, quo quis adepto.*] B. Auguſt. de Civit. Dei lib.8. cap. 8. *Reliqua eſt pars moralis, quam Græco vocabulo dicunt ἠθικὴν, ubi quæritur de ſummo bono: quo referentes omnia quæ agimus, & quod non propter aliud, ſed propter ſe ipſum appetentes, idque adipiſcentes, nihil quo beati ſimus ulterius requiramus. Ideo quippe & finis eſt dictus, quia propter hunc cetera volumus: ipſum autem non, niſi propter ipſum.* Vide totum caput, quod maxime facit ad illa, quæ mox in noſtro ſequentur auctore. Item lib.19. cap. 1. 2. 3. & 4. *Sitzm.*

1 *Adeptis*

linqueretur extrinſecus, quod poſſet optari. Liquet igitur, eſſe beatitudinem ſtatum bonorum omnium congregatione perfectum. Hunc, uti diximus, diverſo tramite mortales omnes conantur adipiſci. Eſt enim mentibus hominum veri boni naturaliter inſerta cupiditas: ſed ad falſa devius error abducit. Quorum quidem alii ſummum eſſe bonum nihilo indigere credentes, ut divitiis affluant, elaborant: alii verò bònum, quòd ſit digniſſimum veneratiòne, judicantes, [1] adeptis honoribus, reverendi civibus ſuis eſſe nituntur. Sunt qui ſummum bonum in ſumma potentia eſſe conſtituant: hi vel regnare ipſi volunt, vel regnantibus adhærere conantur. At quibus optimum quiddam claritas videtur; [2] hi vel belli, vel pacis artibus glorioſum nomen propagare feſtinant. Plurimi verò boni fructum gaudio, lætitiâque metiuntur: hi feliciſſimum putant voluptate diffluere. [3] Sunt etiam, qui horum fineis, cauſaſque alterutro permutant. ut, qui divitias ob potentiam, voluptateſque deſiderant, vel qui potentiam ſeu pecuniæ cauſsâ, ſeu proferendi nominis petunt. In his igitur, ceteriſque talibus humanorum actuum, votorumque verſatur intentio; veluti nobilitas, [4] favorque popularis, quæ videntur quandam claritudinem comparare; uxor, ac liberi, qui jucunditatis gratia petuntur. Amicorum vero, quod

1 *Adeptis honoribus reverendi civibus.*] MS. Rittersh. *adeptis h. verendi civibus.* Sitzm.

2 *Hi vel belli.*] Quod fecit Jul. Cæſar, qui ſibi magnum imperium, exercitum, bellum novum exoptabat, ubi virtus eniteſcere poſſet. Vide B. Auguſtin. lib. 5. de Civit. Dei, cap. 12. *Idem.*

3 *Sunt etiam qui horum fines cauſaſque alterutro permutant.*] MSS. *permutent.* Idem.

4 *Favor popularis.*] Petron. Arbiter:
— *nullos trepidum timere caſus,*
Nec vano populi favore tangi.
Symmachus libro 4 Epiſt. 61. *Quare ex ſummis opibus juva Romani animi ſpecioſum calorem; venturus in partem popularis favoris, ſi nobis ex tuo beneficio celebrior fama provenerit.* Quam facile autem populus capiatur, palpoque obtruſo in diverſa rapiatur, demonſtrat & deplorat Ariſtophanes in Equitibus, Act. 3. Scen. 2. Unde ob hanc inconſtantiam Euripo eleganter ab optimis auctoribus, ut Cicerone & aliis, comparatur. *Idem.*

1 *Quibus*

quod ſanctiſſimum quidem genus eſt, non in fortuna, ſed in virtute numeratur. Reliquum verò vel potentiæ cauſa, vel delectationis aſſumitur. Jam verò corporis bona promtum eſt, ut ad ſuperiora referantur. Robur enim magnitudoque videntur præſtare valentiam; pulcritudo atque velocitas celebritatem; ſalubritas, voluptatem. [1] Quibus omnibus ſolam beatitudinem [2] deſiderari liquet. Nam quod quiſque præ ceteris petit, [3] id ſummum eſſe judicat bonum. Sed ſummum bonum beatitudinem eſſe definivimus. Quare beatum eſſe judicat ſtatum, quem præ ceteris quiſque deſiderat. Habes igitur ante oculos propoſitam fere formam felicitatis humanæ, opes, honores, potentiam, gloriam, voluptates. [4] Quæ quidem ſola conſiderans Epicurus, conſequenter ſibi ſummum bonum voluptatem eſſe conſtituit, quòd cetera omnia jucunditatem animo videantur afferre. Sed ad hominum ſtudia revertor: quorum animus, & ſi caligante memoria, tamen bonum ſummum repetit, ſed velut ebrius, domum quo tramite revertatur, ignorat. Num enim videntur errare hi, qui nihilo indigere nituntur? Atqui non eſt aliud, quod æquè perficere beatitudinem poſſit, quàm copioſus bonorum omnium ſtatus, nec alieni egens, ſed ſibi ipſe ſufficiens. Num verò labuntur hi, qui quod ſit optimum, id etiam reverentiæ cultu digniſſimum putant? minimè. Neque enim vile quiddam, contemnendumque eſt, quod adipiſci omnium ferè mortalium laborat intentio. An in bonis non eſt numeranda potentia? Quid igitur? Num imbecillum, ac ſine viribus æſtimandum eſt, quod omni-

1 *Quibus omnibus ſolam beatitudinem deſiderare liquet.*] Emenda ex MSS. *deſiderari liquet.* Sitzm.

2 *Deſiderare liquet.*] Repoſui ex veteribus; oratione flagitante, *deſiderari.* Bernart.

3 *Id ſummum judicat bonum.*] MS. & Edit. Norimb. *id ſummum judicat eſſe bonum.* Sitzm.

4 *Quæ quidem ſola conſid. Epicurus.*] Vide B. Auguſt. lib. 19. De Civit. Dei, cap. 1. *Idem.*

omnibus rebus conſtat eſſe præſtantius? An claritudo nihili pendenda eſt? Sed ſequeſtrari nequit, quin omne quod excellentiſſimum ſit, id etiam videatur eſſe clariſſimum. Nam non eſſe anxiam, triſtemque beatitudinem, nec doloribus, moleſtiiſque ſubjectam quid attinet dicere, quando in minimis quoque rebus id appetitur, quod habere, fruique delectet? Atqui hæc ſunt, quæ adipiſci homines volunt, eaque de cauſa divitias, dignitates, regna, gloriam, voluptateſque deſiderant, quòd per hæc ſibi ſufficientiam, reverentiam, [1]potentiam, celebritatem, lætitiamque credunt eſſe venturam. Bonum eſt igitur, quod tam diverſis ſtudiis homines petunt: in quo quanta ſit naturæ vis, facilè monſtratur, cùm licet variæ diſſidenteſque ſententiæ, tamen in deligendo boni fine conſentiunt.

METRUM II.

Quantas rerum flectat habenas
Natura potens, [2]quibus immenſum
Legibus orbem provida ſervet,
Stringatque ligans irreſoluto
Singula nexu, placet arguto
Fidibus lentis promere cantu.
Quamvis [3]Pæni pulcra leones

Vincula

1 *Potentiam, celebritatem, lætitiam credunt eſſe venturam.*] MSS. *potent. cel. Lætitiamque credunt venturam.* Sitzm.

2 *Quibus immenſum Legibus orbem pr. ſ.*] Statius libro 3. Sylvar.

—— quid enim terriſque poloque
Parendi ſine lege manet ——

Sitzm.

3 *Pæni leones.*] Africani. quorum major eſt feritas & ſævitia. vide Solin. cap. 30. & Oppian. Cynegetic. Seneca in Hippolyt. ꝟ. 347.

Pœni quatiunt colla leones
Cum movit amor ——

Similia fere verba ſunt apud Statium 2. Achill. quem noſter imitatur:

Ut leo materno cum raptus ab ubere mores
Accepit, pectique comas, hominemque vereri
Edidicit, nullaſque ruit niſi juſſus in iras:
Si ſemel adverſo radiavit lumine ferrum,
It jurata fides, domitorque inimicus in illum
Prima fames, timidoque pudet ſervire magiſtro.

Senec.

Vincula geſtent, manibuſque datas
Captent eſcas, [1] metuantque trucem
Soliti verbera ferre magiſtrum:
Si cruor horrida tinxerit ora,
Reſides olim redeunt animi,
Fremituque gravi meminere ſui,
Laxant nodis colla ſolutis,
Primuſque lacer dente cruento
Domitor rabidas [2] imbuit iras.
[3] Quæ canit altis garrula ramis
Ales, caveæ clauditur antro:
Huic licet illita pocula melle,
Largaſque dapes dulci ſtudio

Ludens

Senec. Ep. 86. *Tigres Leoneſque nunquam feritatem exuunt, aliquando ſubmittunt, & cum minime expectaveris, exaſperatur tarditas mitigata.* Idem.

1 -- *Metuantque trucem Soliti verbera ferre magiſtrum.*] Ex illo Martialis lib. 2. Epigram. 75.

Verbera ſecuri ſolitus leo ferre magiſtri.

Idem.

2 *Imbuit iras.*] Multiplex uſus hujus verbi ex ſequentibus patebit. Senec. in Herc. Fur. ℣ſ. 455.

Primus ſagittas imbuit Phœbi Draco.

Lucretius lib. 6.

Multaque præterea prius ipſo tacta vapore
Eminus ardeſcunt, quam comminus imbuat ignis.

Propertius lib. 4.

Imbuis exemplum primæ tu Romule pugnæ.

Phalaris Perillo, apud Ovid. 3. Triſt. Eleg. 11.

Ipſe tuum præſens imbue, dixit, opus.

Martialis lib. 7. Epig. 25.

—— hoc facetum carmen imbuant aures.

Silius Ital. lib. 3.

Virgineis juvenem tedis, primoque Hymenæo
Imbuerat conjux, memorique tenebat amore.

Val. Flaccus lib. 2.

Sævit amor, thalamos excuſſaque vincla quod auſæ
Imbuere, atque iterum tales admittere curas.

Idem lib. 3. de Triptolemo:

—— ignaras Cereris qui vomere terras
Imbuit, & flava quercum donavit ariſta.

C. Plinius Secundus libro 8. Epiſt. 14. *Aduleſcentuli ſtatim caſtrenſibus ſtipendiis imbuebantur.* Vegetius libro tertio, capite nono: *Sed ante minoribus præliis imbuendi.* Q. Curtius libro ſexto de Alexandro: *Iacere humi venerabundos pati cœpit, paullatimque ſervilibus miniſteriis tot victores gentium imbuere, & captivis pares facere expetebat.* Caſſiodorus lib. 8. Variar. 12. *Grues, qui claſſem conſociant, alphabeti formas, natura imbuente, deſcribunt. Imbui dapibus,* Prudentius in Pſychomachia. Idem Cathemer. Hymno 3. dixit:

Nec juvat ore quid appetere,
Pocula ni prius atque cibos
Chriſte tuus favor imbuerit,
Omnia ſanctificante fide.

Idem.

3 *Quæ canit altis garrula ramis.*] Sen. in Oed. ℣ſ. 454.

Garrula per ramos avis obſtrepit.

In Herc. Fur. de Philomela:

Pendet ſummo ſtridula ramo. Idem.

1 *Pe-*

Ludens hominum cura miniſtret,
Si tamen, arto ſaliens tecto,
Nemorum gratas viderit umbras;
Sparſas [1] *pedibus proterit eſcas,*
[2] *Silvas tantum mæſta requirit,*
Silvas dulci voce ſuſurrat.
Validis quondam viribus acta
Pronum flectit virga cacumen:
Hanc ſi curvans dextra remiſit,
Recto ſpectat vertice cælum.
[3] *Cadit Heſperias Phœbus in undas;*
Sed ſecreto tramite rurſus
Currum ſolitos vertit ad ortus.
[4] *Repetunt proprios quæque recurſus,*
Redituque ſuo ſingula gaudent.
Nec manet ulli traditus ordo,
Niſi quod fini junxerit ortum,
[5] *Stabilemque ſui fecerit orbem.*

PRO-

1 *Pedibus proterit eſcas.*] Prudent. Periſteph. Hymn. 3.

Idola protero ſub pedibus.

Claud. De Rapt. Proſerp. lib. 1. v. 129.

— pedibus quæ nondum proterit eſcas.

Idem.

2 *Sylvas tantum mæſta requirit.*] Ovid. lib. 2. de Ponto, Eleg. 4.

Cum bene ſint clauſæ cavea Pandione natæ,
Nititur in ſylvas quæque redire ſuas.

Idem.

3 *Cadit Heſperias Phœbus in undas.*] Seneca in Thyeſt. verſu 791.

Cur Phœbe tuos rapis aſpectus?
Nondum ſeræ nuncius horæ,
Nocturna vocas lumina veſper:
Nondum Heſperiæ flexura rotæ
Iubet emeritos ſolvere currus.

Idem.

Heſperias undas.] Quas *Phœbæa cubilia* nominat Silius libro tertio:

Non aliter quoties perlabitur æquora curru
Extremamque petit Phœbæa cubilia Tethyn
Frenatis Neptunus aquis ———

Idem.

4 *Repetunt proprios quæque recurſus.*] Senec. Epiſt. 36. *Obſerva orbem rerum in ſe remeantium, videbis in hoc mundo nihil extingui, ſed vicibus deſcendere ac reſurgere. Æſtas abit, ſed alter annus illam adducit. Hiems cecidit, referent illam ſui menſes. Solem nox obruit, ſed ipſam ſtatim dies abiget. Stellarum iſte diſcurſus quicquid præteriit, repetit, pars cæli levatur aſſidue, pars mergitur* &c. *Idem.*

5 *Stabilemque ſui fecerit orbem.*] Planudes reddidit malè

Ὡς γὰρ σύστημα τοῦ δρόμου ἕξει.

Hujus loci hic ſenſus eſt; Is orbis ſeu potius circulus perfectus demum eſt, cujus extrema junguntur. data enim aliqua ejuſdem continuitatis ſolutione & interruptione, certum eſt circulum eſſe deſinere: ideoque ut verus circulus conſtet, fini jungi initium neceſſe eſt. Sic

animæ

PROSA III.

Vos quoque ô terrena animalia, tenui licet imagine, veſtrum tamen principium ſomniatis, verumque illum beatitudinis finem, licet minimè perſpicaci, qualicumque tamen cogitatione proſpicitis, eoque vos, & ad verum bonum naturalis ducit intentio, & ab eodem multiplex error abducit. Conſidera namque, an per ea, quibus ſe homines adepturos beatitudinem putant, ad deſtinatum finem valeant pervenire. Si enim vel pecunia, vel honores, [1] ceteraque tale quid afferunt, cui nihil bonorum abeſſe videatur, nos quoque fateamur fieri aliquos horum adeptione felices. Quòd ſi neque id valent efficere, quod promittunt, boniſque pluribus carent, nonne liquidò falſa in eis beatitudinis ſpecies deprehenditur? Primum igitur te ipſum, qui paullo antè divitiis affluebas, interrogo. Inter illas abundantiſſimas opes numquam ne animum tuum concepta ex qualibet injuria confudit anxietas? [2] Atqui, inquam, tam libero me fuiſſe animo, quin aliquid ſemper angeret, reminiſci nequeo. Nonne quia vel aberat, quod abeſſe non velles; vel aderat, quod adeſſe noluiſſes? Ita eſt, inquam. Illius igitur præſentiam, hujus abſentiam deſiderabas. Confiteor, inquam. [3] Eget verò, inquit,

animæ noſtræ peregrinationis atque errorum ſuorum ambages, dum vivitur, abſolvenri, nulla quies eſſe debet, donec motu ſibi naturali ad ſummum bonum, hoc eſt, ad Deum pervenerit; & veluti orbem ſtabilem à Deo creatore ad Deum quo fruendum eſt, quique ſolus eſt & ſtat, effecerit. Hinc alibi noſter,

Hic eſt cunctis communis amor,
Repetuntque boni fine teneri,
Quia non aliter durare queant
Niſi, converſo rurſus amore,
Refluant cauſæ quæ dedit eſſe.

Hic nimirum eſt vitæ κύκλος. Empedoclis verſus exprimit, qui ſunt apud Simplicium. & locum Ariſtotelis l. VII. Phyſ. ante medium. *Vall.*

1 *Ceteraque tale quid afferunt.*] MS. Rittersh. *quid appetunt.* Sitzm.

Ceteraque tale.] Meus codex: *talia.* benè. *Bern.*

2 *Atqui, inquam, tam libero me fuiſſe animo, quin aliquid ſemper angeret, reminiſci nequeo.*] MSS. omittunt particulam *tam*: & pro *angeret*, habent *angerer.* Sitzm.

3 *Eget vero, inquit, eo, quod quiſque deſiderat.*] MS. Rittersh. *Eget vero quiſque, inquit, eo, quod deſiderat.* Idem.

1 Nam

quit, eo, quod quiſque deſiderat. Eget, inquam. Qui verò eget aliquo, [1] num eſt uſquequaque ſibi ipſe ſufficiens? Minimè, inquam. Tu itaque hanc inſufficientiam [2] plenus, inquit, opibus ſuſtinebas? Quid ni? inquam. Opes igitur nihilo indigentem, ſufficientémque ſibi facere nequeunt, & hoc erat, quod promittere videbantur. Atqui hoc quoque maximè conſiderandum puto, quod nihil habeat ſuapte naturâ pecunia, ut his, à quibus poſſidetur, invitis nequeat auferri. Fateor, inquam. Quidni fateare, cùm eam cotidie valentior aliquis eripiat invito? Unde enim forenſes querimoniæ, niſi quòd vel vi, vel fraude à nolentibus pecuniæ repetuntur ereptæ? Ita eſt, inquam. Egebit igitur, inquit, extrinſecus petito præſidio, quo ſuam pecuniam quiſque tueatur. Quis, inquam, neget? Atqui non egeret eo, niſi poſſideret pecuniam, quam poſſet amittere. Dubitari, inquam, nequit. In contrarium igitur relapſa res eſt: nam quæ ſufficientes ſibi facere putabantur opes, alieno potiùs præſidio faciunt indigentes. Quis autem modus eſt, quo pellatur divitiis indigentia? Num enim divites eſurire nequeunt? num ſitire non poſſunt? num frigus hibernum pecunioſorum membra non ſentiunt? Sed adeſt, inquies, opulentis, quo famem ſatient; quo ſitim, friguſque depellant. Sed hoc modo conſolari quidem divitiis indigentia poteſt, auferri penitus non poteſt. [3] Nam ſi hæc hians ſemper, atque aliquid poſcens, opibus non expletur, maneat neceſſe eſt, quæ poſſit expleri. Taceo, quòd naturæ minimum, quòd [4] avaritiæ nihil ſatis eſt. Quare ſi opes nec

1 *Num eſt uſquequaque ſibi ipſe ſufficiens.*] MSS. *ſibi ipſi ſufficiens.* Idem.

2 *Plenus, inquit, opibus ſuſtinebas.*] Et hîc meus, *opibus ſuſtentabas.* placet. *Bern.*

3 *Nam ſi hæc hians ſemper atque aliquid poſcens.*] MS. Rittersh. *Nam ſi hæc inhians* &c. Ita Seneca in Hercul. Fur. verſu 107.

—— hic nullo fine beatus
Componit opes, gazis inhians.

Sitzm.

4 *Avaritiæ nihil ſatis eſt.*] Appoſite Theognis, vſ. 227. & ſeqq.

Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισιν.

 Oi

nec ſummovere indigentiam poſſunt, & ipſæ ſuam faciunt, quid eſt quòd eas ſufficientiam præſtare credatis?

METRUM III.

[1] *Quamvis fluente dives auri gurgite*
Non expleturas cogat avarus opes,
[2] *Oneretque baccis colla* [3] *rubri litoris;*

Rura-

Οἱ γὰρ νῦν ἡμῶν πλεῖστοι ἔχουσι βίον,
Διπλάσιον σπεύδουσι. τίς ἂν κορέσειεν ἅπαντας;

Salluſtius in Bello Catil. *Avaritia pecuniæ ſtudium habet, quam nemo ſapiens concupivit. ea quaſi venenis malis imbuta, corpus animumque virilem effeminat; ſemper infinita, inſatiabilis eſt; neque copia neque inopia minuitur.* Publius Syrus: *Avarum irritat, non ſatiat pecunia.* Idem: *Inopiæ deſunt pauca, avaritiæ omnia.* Scytharum Legatus ad Alexandrum, recenſente Q. Curtio libro ſeptimo: *Quid tibi divitiis opus eſt, quæ te eſurire cogunt? Primus omnium ſatietate paraſti famem, ut quo plura haberes, acrius, quæ non haberes, cuperes.* Caſſiodorus libro 12. Variar. 1. *Reginam illam procacium vitiorum Avaritiam fuge, cui cuncta crimina deteſtabili devotione famulantur. Quæ dum pectus hominis ingreſſa fuerit, gregatim quoque maleſidas cohortes admittit. Ferri non poteſt recepta, quia neſcit eſſe ſolitaria. Agmen habet blandiſſimum; arma ſuſcipit ex talentis, & per dulcedinem ſuperat, quos amara deceptione captivat.* Idem lib. 4. Var. 39. *Avaritiam ſiquidem radicem eſſe omnium malorum, & lectio divina teſtatur* (1. Tim. 6. ℣ſ. 10.) *quæ tali ſorte punita eſt, ut cum multa rapiat, ſemper egeat.* Optime & Phocylides:

Ἡ φιλοχρημοσύνη μήτηρ κακότητος ἁπάσης.

hoc eſt,

Mater avaritia eſt vitiorum quicquid ubique eſt. Idem.

1 *Quamvis fluente.*] Ov. 3. Am. El. 6.

Quid mihi fortunæ tantum? quid regna ſine uſu?
Quid niſi poſſedi dives avarus opes?
Sic aret mediis taciti vulgator in undis,
Pomaque, quæ nullo tempore tangat, habet. Idem.

2 *Oneretque baccis colla*] Non per *baccas* hic ſignificat quaſlibet gemmas & lapillos pretioſos, ut ſcribunt & volunt Commentatores, ſed uniones: à figura nempe. ſimilitudine enim referunt palmæ, lauri, oleæ, corni, aliarumque arborum fructus; qui baccæ dicuntur. Sic Virgilius Culice,

— *nec Indi*
Conchea bacca maris pretio eſt.

Et Horatius Epod. ode VIII.

Non ſit marita quæ rotundioribus
Onuſta baccis ambulet.

Et Satyra III. lib. II.

— *aceto*
Diluit inſignem baccam.

Dixit colla onerari; quo conſtaret eſſe uniones ſeu margaritas. *auribus* enim, *collo & capite*, ait Plinius circumferebantur, *gemmæ digitis.* quin & matronarum quoque digitis ſuſpendi, imo earum crepidis ſocculiſque addi olim idem obſervat, pudendo luxu. *Vallin.*

Ornetque baccis.] Nec damnes ſcriptum: *oneretque.* Tertull. De Hab. Mulier. *Saltus & inſulas tenera cervix fert. Graciles aurium cutes calendarium expendunt, & ſiniſtra per ſingulos digitos de ſaccis ſingulis ludit. Hæ ſunt vires ambitionis, tantarum uſurarum ſubſtantiam uno & muliebri corpuſculo bajulare.* Seneca: *Non ſatis muliebris inſania viros ſubjecerat, niſi bina ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſſent.* Bern.

Ornetque baccis.] MS. Erfurt. & Edit. Norimb. *Oneretque baccis* — Sitzm.

3 *Rubri littoris.*] Seu Erythræi. In eo enim

[1] *Ruraque centeno ſcindat opima bove:*
[2] *Nec cura mordax deſerit ſuperſtitem,*
[3] *Defunctumque leves non comitantur opes.*

PROSA IV.

[4] Sed dignitates honorabilem, reverendumque, cui provenerint, reddunt. Num vis ea eſt magiſtratibus, ut utentium mentibus virtutes inſerant, vitia depellant?

enim mari præſtantiſſimos forma, craſſitudine, & colore uniones inveniri ſcribit Plinius cap. xxxv. lib. IX. *Præcipuè autem laudantur*, inquit, *circa Arabiam in Perſico ſinu maris rubri.* Teſtis Tibullus:

Quidve in Erythræo legitur quæ littore concha?

Unde paſſim λίθος Ἐρυθραῖος dicitur. *Vall.*

Rubri litoris.] Q. Curtius, lib. 10. *Cetera incolis crediderat: inter quæ Rubrum mare non à colore undarum, ut plerique crederent, ſed ab Erythro rege appellari.* Martianus Capella, lib. 6. De Nupt. Phil. *Ultra Peluſiacum oſtium Arabia eſt, ad rubrum pertingens mare, quod Erythræum ab Erythro rege, Perſæ & Andromedæ filio, vocitatum, à colore etiam dictum rubrum. Nam fons eſt in litore, quem cum greges biberint, in rubrum colorem incipiunt mutare lanas.*

Seneca in Thyeſt. ℣ſ. 370.

Qui rubri vada litoris,
Aut gemmis mare lucidum
Late ſanguineum tenent.

Tibullus lib. 4. Carm. 2.

— quaſcunque niger rubro de litore conchas
Proximus Eois colligit Indus aquis.

Sitzm.

1 *Ruraque centeno ſcindat opima bove.*] Seneca in Troad. verſu 1020.

— removeto centum
Rura qui ſcindant opulenta bobus,
Pauperi ſurgent animi jacentes.

in Hippolyto ℣ſ. 497.

— frugi nec ſparſi ſacra
Centena nivei colla ſubmittunt boves.

Encomium numeri centenarii habes apud Julianum Imperatorem Epiſt. 24. *Idem.*

2 *Nec cura mordax deſerit ſuperſtitem.*] Ironice, ut ſolet, Juvenalis, Satyra 14.

Scilicet & morbis & debilitate carebis,
Et luctum, & curam effugies, & tempora vitæ
Longa tibi poſthæc fato meliora dabuntur:
Si tantum culti ſolus poſſederis agri,
Quantum ſub Tatio populus Romanus habebat.

Varro περὶ γάμου.

Non fit theſauris non auro pectus ſolutum,
Non demunt animis curas ac relligiones
Perſarum montes, non atria divitis Crœſi.

Idem.

Cura mordax.] Ovid. 1. de Ponto, Eleg. 1.

-- mea perpetuos curarum pectora morſus
Fine quibus nullo conficiantur habent.

Cornel. Gallus:

Urabam curis animum mordacibus uri.

Idem.

3 *Defunctumque leves non comitantur opes.*] Propertius lib. 3. Eleg. 6. ℣ſ. 35.

Haud ullas portabis opes Acherontis ad undas:
Nudus ad infernas ſtulte vehere rates.

Huc commode referes Epigramma Auſonii, in quo Diogenes Crœſum omnium Regum ditiſſimum deridet. *Idem.*

4 *Sed dignitates.*] Quomodo Ariſtoteles erga honores & dignitates affectus fuerit, docet Ælian. lib. 14. Variar. Hiſtor. cap. 1. *Idem.*

lant? Atqui non fugare, ſed illuſtrare potiùs nequitiam ſolent. quò fit, ut indignemur eas ſæpè nequiſſimis hominibus contigiſſe. [1] unde Catullus licet in curuli [2] Nonium ſedentem, [3] ſtrumam tamen appellat. Videſne quantum malis dedecus adjiciant dignitates? Atqui

1 *Unde Catullus licet in curuli Nonium ſedentem, ſtrumam appellat.*] Non dubiè intelligit Catulli verſus. *ad ſeipſum de Struma & Vatinio:*

Quid eſt Catulle, quid moraris emori?
Stella in curuli Struma Nonius ſedet.

At videamus tamen, ne guttulam hîc hauſerit è flumine Lethes vir maximus. ſcimus quidem quodnam morbi genus vitiumve ſtruma notet, ſed & illud non ignoramus Plinium de Opali gemma lib. XXXVII. cap. VI. ſcripſiſſe: *Siquidem extat hodieque hujus generis gemma, propter quam ab Antonio proſcriptus Nonius ſenator eſt, filius Strumæ Nonii, ejus quem Catullus poëta in ſella curuli viſum indignè tulit*: ut meritò ambigas an ſine ulla metaphora hominem nominarit Catullus, an glandulas reſpexerit, quæ pure & ſanguine plenæ oriuntur in corpore, unde ſtrumoſi dicuntur, quod Boëtius credidit. *Bern.*

Unde Catullus.] Carmine LIII.

Quid eſt, Catulle, quid moraris emori?
Sella in curuli Struma Nonius ſedet:
Per conſulatum pejerat Vatinius.
Quid eſt, Catulle, quid moraris emori?

Sitzm.

2 *Nonium Strumam appellat.*] Notanda hoc loco ἀνιστορησία noſtri Boëtii, in eo quod Strumam non cognomen Nonii putat, ſed convicium. Plinius lib. 37. cap. 6. *Ab Antonio proſcriptus Nonius eſt, filius Strumæ Nonii ejus, quem Catullus Poëta in ſella curuli viſum indigne tulit.* Vide Caſtigationes in Val. Catullum illuſtris & incomparabilis viri Joſephi Scaligeri: item Commentar. M. Anton. Mureti ad ejuſdem Poëtæ Carmin. 53. *Idem.*

3 *Strumam appellat.*] Neque hic guttulam è flumine Lethes hauſit vir maximus, neque ἀνιστορησία in eo notatur, quod ſtrumam in Catulli verſu convicium eſſe exiſtimaverit; ut poſt Joh. Murmelium ſcripſerunt Joh. Bernartius & Theod. Sitzmanus. Fuerit quidem Nonio, Strumæ prænomen, ut ex Plinio colligere ſibi videntur, quis vero neget non eo fortaſſe tumore deformem fuiſſe Nonium, atque inde id nominis adeptum, ut Fabii, Lentuli, Cicerones, Cæſares, Frontones, Flacci, Strabones dicti ſunt atque alii? Videtur ſanè, tum quia nemo eſt qui agnoſcat ullam iſtius nominis familiam, tum quia peculiare hoc illi agnomen fuit, quo illum à filio diſtingui volunt. Ad hoc facit quod Romani veteres inter laudandum nomina agnominaque congerebant, ut *Cai Cæſar*, Ciceroni; *Marce Tulli*, Catullo; & aliis aliter: cum vero inveherentur aut convitiarentur, non item, ut paſſim apud oratores poëtaſque videre eſt. Unde apparet ignominiæ conviciique, non autem verſus aut honoris cauſa Nonium *ſtrumam* appellatum à Catullo poëtarum omnium caſtigatiſſimo. qui Aſinium quoque, convicio in ſtupidos vulgari, Marrucinum vocat. neque enim ex Marrucinis Campaniæ populis ortum fuiſſe indicat: quod tamen ſi ſcripſiſſet Plinius, nemo non illi fidem habiturus fuerat. Poſtremo quid ſi, quoniam Vatinius ſtruma notatus erat, voluit Catullus gemino verſu, geminas ſtrumas, ſeu ſtrumoſorum par componere, multumque ſalis in eo poſuit? id certè niſi intelligas, præcipua Catulliani epigrammatis vis acumenque perierit. Vatinium autem ſtruma inſignitum fuiſſe ait ipſe inimicus ejus Cicero, oratione pro Seſtio, epiſt. ad Atticum IX. lib. II. Unde ejuſdem in eundem cauſam quandam agentem jocus, *Tumidum habemus oratorem.* Vall.

1 *Ho-*

Atqui minus eorum patebit indignitas, ſi nullis [1] honoribus inclareſcant. Tu quoque num tandem tot periculis adduci potuiſti, ut [2] cum Decorato gerere magiſtratum putares, cùm in eo mentem nequiſſimi ſcurræ, [3] delatoriſque reſpiceres? Non enim poſſumus ob honores reverentia dignos judicare, quos ipſis honoribus judicamus indignos. At ſi quem ſapientia præditum videres, num poſſes eum vel reverentia, vel ea, qua præditus eſt, ſapientia, non dignum putare? Minimè. Ineſt enim dignitas propria virtuti, quam protinus in eos, quibus fuerit adjuncta, transfundit. Quod quia populares facere nequeunt honores, liquet eos propriam dignitatis pulcritudinem non habere. In quo illud eſt animadvertendum magis: nam ſi eò abjectior eſt, quò magis à pluribus quiſque contemnitur, cùm

1 *Honoribus inclareſcant.*] Veteres, *clareſcant.* Bern.

2 *Cum Decorato.*] Is ipſe eſt ad quem apud Caſſiodorum ſcribit Theodericus. Eum vero *virum Devotum* vocat, nomine Adjutoribus peculiari. Adjutor enim Magiſtro Officiorum judicanti aderat. cujus ille opera ad condenda Acta, reſponſa, reſcriptaque utebatur. Adjutores viros devotos vocari, confirmat ea ſubſcriptio à doctiſſ. Cujacio prolata, Theodori Memorialis epiſtolarum ſacri ſcrinii atque unius ex iis qui Quæſtori ſacri palatii Adjutorum nomine, ſub ditione tamen MagiſtriOfficiorum conſtituti, inſerviebant. Ea ſic ſe habet, FLAVIUS THEODORUS V. D. MEMORIALIS SACRI SCRINII EPISTOLARUM ET ADJUTOR V. M. QUÆSTORIS SACRI PALATII, SCRIPSI MANU MEA IN URBE ROMA CONSTANTINOPOLITANA III. KAL. JUNII. MAVORTIO V.C. COS. JUSTINO ET JUSTINIANO IMPP. Hoc eſt anno Chriſti DXXVII. Unde jam clarum eſt, cur peſſimus ille ſcurra delatorque Boëtii V. D. hoc eſt, *vir Devotus.* & *Devotio tua*, dicatur in illa epiſtola quæ apud Caſſiodorum eſt XXXI. lib. V. Notæ quoque Probi V. D. *Vir Devotus* alio omnino ſenſu, quàm quo accepit doctiſſ. Scaliger ad Auſonium. Una cum Magiſtro Officiorum jus dixiſſe ejuſque vices ſuppleviſſe certum eſt. principi quoque ab eo præſentari, antequam ad id officii admitteretur, ſolitum, apud Caſſiodorum legas in formula Magiſteriæ dignitatis l. VI. his verbis, *Adjutor etiam Magiſtri noſtris præſentatur obtutibus: ut vicaria forte beneficii eligamus ejus præſidium, qui nobis præſtat fide ſolatium.* Porro Decoratus hic filius fuiſſe videtur Decorati Quæſtoris, fratris natu majoris Honorati, qui fratri in Quæſtura palatina ſucceſſit, apud Caſſiodorum ep. III. & IV. lib. V. De quibus doctiſſ. Sirmondus ad epiſt. XVII. lib. IV. Ennodii, quæ eſt ejus ad eundem Decoratum ſeniorem. *Vall.*

Ut cum Decorato.] Quis ille? Nequiſſimus ſcurra & delator, ut noſter ſubdit. hæreo num idem ad quem Theodorici Regis extat epiſtola apud Caſſiodorum lib V. Epiſt. XXXI. *Bern.*

3 *Delatoris reſpiceres.*] Meliùs Manuſs. *vidiſſes.* Idem.

' cùm reverendos facere nequeat, quos pluribus oſtentat, deſpectiores potiùs improbos dignitas facit. Verùm non impunè: [2]reddunt namque improbi parem dignitatibus vicem, quas ſua contagione commaculant. Atque ut agnoſcas veram illam reverentiam per has [3]umbratileis [4]dignitates non poſſe contingere; Si quis multiplici [5]conſulatu functus in Barbaras nationes fortè devenerit, venerandum ne Barbaris honor faciet? Atqui ſi hoc naturale munus dignitatibus foret, ab officio ſuo quoquo gentium nullo modo ceſſarent. ſicut ignis ubique terrarum, numquam tamen calere deſiſtit. Sed quoniam id eis non propria vis, ſed hominum fallax adnectit opinio, vaneſcunt illico, cùm ad eos venerint, qui dignitates eas eſſe non æſtimant. Sed hoc apud exteras nationes, Inter eos verò, apud quos ortæ ſunt, num perpetuò perdurant? [6]Atqui prætura magna

1 *Cum reverendos facere nequeant.*] MSS. cum Edit. Nor. & Flor. *fac. nequeat.* Sitzm.

2 *Reddunt improbi parem dignitatibus vicem.*] Vide quæ notavi ad Proſ.6. l. 2. *Idem.*

3 *Umbratiles dignitates.*] Umbræ enim inſtar vaneſcunt illico. *Imperium umbratile*, Ammian. Marcellin. in fin. lib. 21. *Eidem Ioviano imperium quidem, ſed caſſum & umbratile, ut miniſtro rerum funebrium portendebant.* Idem.

4 *Dignitates non poſſe contingere. ſic collige.*] MSS. poſteriora illa verba, *ſic collige*, non habent; & omitti ſane optime poſſunt. *Idem.*

5 *Conſulatu.*] Elogia præcipua hujus dignitatis congeſſit Fr. Juretus in Miſcellan. ad Symmachi librum quartum Epiſt. 8. *Idem.*

6 *Atqui prætura.*] Sic legimus ex cod. altero Thuano, jamdudum idem cenſente doctiſſ. Ja. Cujacio. Vigente repub. Rom. dignitatis hujus magna poteſtas fuit. poſtquam Imperatores tot poſt magiſtratus inſtituerunt, ea oneri exercentibus ſenatoribus tantum fuit, quod ſuis ſumptibus Circenſes & Scenicos ludos exhiberent. *Vall.*

Atqui Præfectura magna olim poteſtas.] Rectiſſime MS. Erfurt. *Atqui Prætura*, &c. Prætores enim non ſine immenſis ſumptibus ludos Circenſes edere ſolebant. Priorem lectionem falſam eſſe, ante aliquot annos etiam obſervavit excellentiſs. Cujacius. Lex 1. t. 2. De Prætoribus & honore Præt. &c. l. 12. *Nemo ex clariſſimis & ſpectabilibus, qui in Provinciis degunt, ad Præturam poſtea devocetur: maneat unuſquiſque domi ſuæ tutus atque ſecurus, ſua & dignitate lætetur.* Ad quam l. ille: Prætura, inquit, onus fuit Senatorium, No. Th. ne dec. ad Senat. dig. aſp. Hanc enim dignitatem Senator qui ſuſcipiebat, ſuis ſumptibus Circenſes & Scenicos ludos exhibebat. Boëtius 3. De Conſolat. *Prætura magna olim poteſtas, nunc inane nomen & Senatorii cenſus gravis ſarcina.* ubi vulgo male legitur *Præfectura*, ſicut & in hac lege quibuſdam codicibus, & in l. ult. infra de Silent. Hæc magnus ille Juris antiſtes. Vide etiam Alex. ab Alexand. Genial. dier. lib. 2. c. 15. in quo agit quando

magna olim poteſtas, nunc inane nomen eſt, & ſenatorii cenſus gravis ſarcina. [1]Si quis quondam populi curaſſet annonam, [2]magnus habebatur. Nunc ea præfectura quid abjectius? Ut enim paullo antè diximus, quòd nihil habet [3]proprii decoris, opinione utentium nunc ſplendorem accipit, nunc amittit. Si igitur reverendos facere nequeunt dignitates, ſi ultrò improborum contagione ſordeſcunt, ſi mutatione temporum ſplendere deſinunt, ſi gentium æſtimatione vileſcunt, quid eſt, quod in ſe expetendæ pulcritudinis habeant, ne dum aliis præſtent?

METRUM

do Prætores creari cœperint, & quod jus, quæve illorum poteſtas fuerit. *Sitzmanus.*

1 *Si quis quondam populi curaſſet annonam, magnus habebatur. Nunc ea præfectura quid abjectius?*] Quàm magnus, inde colligas, quod Auguſtus ipſe acceptam à populo præfecturam annonæ tenuit dum vixit: aut certè paullò ante mortem ſubſtituit ſibi C. Turranium. qui inter primos in verba Tiberii juravit, quaſi inter præcipuos magiſtratus. Adi Tacitum Annal. I. Quàm vilis verò Boëtii ſæculo fuerit, ex formula Præfecturæ annonæ videre licet, quæ apud Caſſiodorum lib VI. Variarum, formula XVIII. exſtat. *Bern.*

Si quis quondam populi curaſſet annonam.] Symmachus libro 3. Epiſt. 36. *Filius meus Cæcilianus, Vir Cl. qui nunc communis patriæ gubernat annonam*, &c. ad quem locum vide Fr. Jureium. *Sitzmanus.*

2 *Magnus habebatur.*] Intelligere Pompejum videtur, quem ob res præclarè geſtas, ſed præcipuè ob procuratam populo Rom. rem frumentariam, qua fames ingens ſedata eſt, idem populus Magnum vocavit. ut & exiſtimat Caſſiod. var. lib. VI. in Formula Præfecti annonæ. De ea re videndi Dio & Plutarchus in Pompejo. Nihil ea Præfectura tempore Boëtii abjectius, ex quo ſcilicet annonæ per provincias cogendæ, non annonæ ſed prætorio Præfectus poteſtate fungeretur. ita ut nulla illi præterquam in urbis piſtores & ſuarios cenſura & animadverſio supereſſet: ut ex ead. Caſſiodori Formula quivis intelligat. *Vall.*

Magnus habebatur.] Caſſiodorus in Formula Præfecti annonæ ejuſque Excellentiæ l. 6. Variar. *Non immeritò Pompejus fertur copiæ quantitate prævisa, uſque ad rerum perveniſſe faſtigia. Quia meritò ſingularis eſt amor populi, cum potuit à penuria liberari. Hinc ille gratificationem meruit, plauſumque populorum. Hinc unicè ſemper amatus eſt, & in gratia civium omnium vicit facta majorum: qui ne aliquando in honore diceretur, cum nominis taxatione vocabatur Magnus.* Sitzm.

3 *Proprii decoris.*] Ariſtoteles quoque lib. Ethic. I. cap. V. ex eo quod honor ſit potius in honorante quam in honorato, honorem non eſſe felicitatem concludit, & τ' ἀγαθὸν οἰκεῖόν τι ϗ δυσαφαίρετον εἶναι, *Bonum eſſe proprium quiddam &, quod auferri difficulter poteſt.* Vall.

METRUM IV.

[1] Quamvis ſe, [2] Tyrio ſuperbus oſtro,
[3] Comeret & niveis lapillis,
Inviſus tamen omnibus vigebat
[4] Luxuriæ Nero ſævientis.
Sed quondam dabat improbus verendis
Patribus indecores curules.
[5] Quis illos igitur putet beatos,
Quos miſeri tribuunt honores?

PROSA V.

An verò regna regumque familiaritas efficere potentem valent? Quid ni, quando eorum felicitas perpetuò

1 *Quamvis ſe Tyrio ſuperbus oſtro.*] De purpura ſive oſtro quædam notavimus ad Met. 5. lib. 2. ℣ſ. 9. Veſtem autem principalem ex hac confici ſolitam præter alios etiam indicat Caſsiodor. 1. Var. 2. ſimulque tantum non ad vivum virtutes oſtri depingit: *Color* (ait) *nimio lepore vernans, obſcuritas rubens nigredo ſanguine regnantem diſcernit, dum conſpicuum facit: & præſtat humano generi, ne de aſpectu principis poſſit errari. Mirum eſt. ſubſtantiam illam morte confectam, cruorem de ſe poſt ſpatia tam longi temporis exudare, qui vix ſolet vivis corporibus vulnere ſauciatis effluere. Nam cum ſex pæne menſibus marinæ delitiæ à vitali fuerint vigore ſeparatæ, ſagacibus naribus neſciunt eſſe graviſſimæ. Scilicet ne ſanguis ille nobilis aliquid ſpiraret horroris. Hæc cum infecta ſemel ſubſtantia perſeverat, neſcit ante ſubtrahi, quam veſtis poſſit abſumi.* Sitzm.

2 *Tyrio oſtro.*] Senec. in Thyeſt. v. 952.

Libet & Tyrio ſaturas oſtro
Rumpere veſtes ——

In Herc. Oet. ℣ſ. 644.

Ceſpes Tyrio mollior oſtro
Solet impavidos ducere ſomnos.

Idem.

3 *Comeret.*] Artemidorus l. 1. Oneirocrit. cap. 20. Κομεῖν τὸ ἐπιμελεῖσθαι ἐστίν. Suidas: Κομμωτίζω, τὸ ἐπιμελοῦμαι. Κομμὸς, ὁ περίεργος κόσμησις. Vide Notas Nic. Rigaltii ad d. l. Artemidori. *Idem.*

4 *Luxuriæ Nero ſævientis.*] Suetonius Tranquillus libro ſexto: *Petulantiam, libidinem, luxuriam, avaritiam, crudelitatem ſenſim quidem primo & occulte, velut juvenili errore exercuit: ſed ut tunc quoque dubium nemini foret, naturæ illa vitia, non ætatis eſſe.* Et paullo poſt: *Divitiarum & pecuniæ fructum non alium putabat, quam profuſionem: ſordidos ac deparcos eſſe, quibus ratio impenſarum conſtaret: prælautos vereque magnificos, qui abuterentur ac perderent.* De Luxuria Seneca in Oed. ℣ſ. 417.

Totum per orbem maximum exortum
eſt malum
Luxuria, peſtis blanda, cui vires dedit
Roburque longum tempus, atque error
gravis.

Eandem depingit Claudianus lib. 1. De Laudib. Stiliconis ℣ſ. 131. & ſeqq. Item Prudent. in Pſychom. *Idem.*

Luxuriæ Nero ſævientis.] Senec. in Oed. ℣ſ. 763. de Diana:

Nimium ſævi Diva pudoris.

5 *Quis illos igitur putes beatos.*] MSS. & Edit. Nor. & Flor. *putet beatos.* Idem.

1 *Præ-*

petuò perdurat ? Atqui plena eſt exemplorum vetuſtas, plena etiam [1] præſens ætas, [2] qui reges felicitatem cala-

1 *Præſens ætas, qui reges felicitatem calamitate mutaverint.*] Nulla quippe tot in Cæſares ac Reges patrata ſcelera aut cædes vidit, nedum fortaſſe poſt homines natos. Notiores tantum libet referre, qui in hoſtium poteſtatem venere interfective ſunt, aut ſe imperio abdicarunt. Anno Chriſti

CDLV. *Valentinianus princeps dolo Maximi Patricii, cujus etiam fraude Aëtius perierat, in campo Martio per Optilam & Tranſtilam Aëtii Satellites truncatus eſt. Idem Maximus invaſit Imperium, tertioque tyrannidis ſuæ menſe membratim Romæ à Romanis tractus diſcerptuſque eſt.* Marcelinus Comes.

CDLVI. *Avitus ante Olybrium paucos dies tenens imperium, ultro receßit Placentiam ibique epiſcopus eſt ordinatus.* Jornandes de reb. Geticis.

CDLX. *Majorianus Cæſar apud Dertonam, juxta fluvium qui Hyra dicitur immißione Ricimeris, interemptus eſt.* Marcellinus Comes Chronico.

CDLXIII. Rex *Alanorum Bergor apud Bergomum à Patricio Ricimere peremptus eſt.* Caſſiod. Chron.

CDLXIV. *Ricimeris fraude Severus Imp. Romæ in palatio veneno peremptus eſt.* Caſſiod. Chron.

CDLXXII. *Patricius Ricimer Romæ facto Imp. Olybrio Anthemium* ſocerum *contra reverentiam principis & jus affinitatis cum gravi clade civitatis extinxit.* Caſſiod. Chronico.

CDLXXIV. *Glycerius Cæſ. Romæ imperium tenens à Nepote, Marcellini quondam Patricii ſororis filio, imperio expulſus in portu urbis Romæ ex Cæſare epiſcopus ordinatus eſt, & interiit.* Marcell. Com.

CDLXXV. *Oreſtes Nepote in Dalmatias fugato, filio ſuo Auguſtulo dedit imperium.* Caſſiod. Chron.

CDLXXVI. *Baſiliſcus tyrannus cum Marco filio ſuo Cæſ. facto, & cum Zenonda uxore ſua; jam Zenone priſtinum ad imperium remeante, in exilium miſſus eſt, atque in oppidulum, quod Leminis in provincia Cappadociæ dicitur, truſus fame extabuit.* Mar. Com.

Eod. anno. *Odoacer rex Gothorum*, Herulorum, *Romam obtinuit. Oreſtem Odoacer ilico trucidavit. Auguſtulum filium Oreſtis Odoacer in Lucullano Campaniæ Caſtello exilii pœna damnavit. Heſperium Rom. gentis imperium, quod ſeptingenteſimo nono urb. conditæ anno primus Auguſtorum Octavianus Auguſtus tenere cœpit, cum hoc Auguſtulo periit.* Marcellin. Comes.

CDLXXXVIII. *Leontius rex & Illus tyrannus, in Papyrio Iſauria caſtello capti decollatique ſunt. capita eorum Conſtantinopolim allata præfixa haſtilibus tabuere.* Marcell. Com.

CDLXXXIX. *Syagrius Romanorum rex Ægidii filius apud civitatem Sueßionas, quam quondam memoratus Ægidius tenuerat, ſedem habebat. Is cum in pugna victus eſſet ad Alaricum regem Tholoſam confugit. Chlodovæus verò ad Alaricum mittit ut eum redderet: alioquin noverit, ſibi bellum ob ejus retentionem inferri. At ille metuens, ne propter eum iram Francorum incurreret, vinctum legatis tradidit. Quem Chlodovæus receptum cuſtodiæ mancipari præcepit. regnoque ejus accepto, eum gladio clam feriri mandavit.* Greg. Turon.

DIX. *Eurico mortuo, Alaricus filius ejus apud Toloſenſem urbem princeps efficitur eoſque rexit annis* XXIII. *Qui cum à pueritia vitam in otio & convivio peregiſſet, provocatus à Francis, in regione Pictavienſis urbis prælio inito extinguitur; eoque interfecto regnum Toloſanum occupantibus Francis deſtruitur.* Iſidorus Chron. Hæc Boëtii ævo viſa terris portenta, rupto pietatis fideique omni fœdere. Sic nimirum mortales agi finit Deus, & moribus principum populorumque offenſus, urbes adfligit, provincias peſſundat, regna evertit, cum transferre libet imperia. *Vall.*

2 *Qui Reges felicitatem calamitate muta-*

ve-

calamitate mutaverint. O præclara potentia, quæ ne ad conſervationem quidem ſui ſatis efficax invenitur! Quòd ſi hæc regnorum poteſtas beatitudinis auctor eſt, nonne ſi qua parte defuerit, felicitatem minuat, miſeriam importet? Sed [1] quamvis latè humana tendantur imperia, plures neceſſe eſt gentes relinqui, quibus regum quiſque non imperet. Qua verò parte beatos faciens deſinit poteſtas, hac impotentia ſubintrat, quæ miſeros facit: hoc igitur modo majorem regibus ineſſe neceſſe eſt miſeriæ portionem. [2] Expertus ſortis ſuæ periculorum [3] Tyrannus, regni metus pendentis ſupra verticem gladii terrore ſimulavit. Quæ eſt igitur hæc poteſtas, quæ ſolicitudinum morſus expellere, quæ formidinum aculeos vitare nequit? Atqui vellent ipſi vixiſſe ſecuri, ſed nequeunt. dehinc de poteſtate gloriantur. An tu potentem cenſes, quem videas velle, quod non poſſit efficere? [4] Potentem cenſes,

verint.] Manilius lib. 1.

Quot poſt excidium Trojæ ſunt eruta regna?
Quot capti populi? quoties Fortuna per orbem
Servitium imperiumque tulit, varieque reverrit
Trojanos cineres? ———

Idem.

1 *Quamvis late humana tendantur imperia.*] Vide Auguſtinum libro quarto De Civitate Dei, capite 2 An congruat bonis latius velle regnare. Item Iſocratem, Oratione ad Nicoclem. *Idem.*

2 *Expertus ſortis ſuæ periculorum Tyrannus.*] Macrob. lib. 1. in Somn. Scip. cap. 20. *Dionyſius aulæ Siculæ inclementiſſimus incubator, familiari quondam ſuo ſolum beatam exiſtimanti vitam tyranni, volens quam perpetuo metu miſera, quamque impendentium ſemper periculorum plena eſſet oſtendere, gladium vagina raptum, & à capulo de filo tenui pendentem, mucrone demiſſo, juſſit familiaris illius capiti inter epulas imminere: cumque ille inter & Siculas & tyrannicas copias præſentis mortis periculo gravaretur, Talis eſt, inquit, Dionyſius, vita quam beatam putabas: ſic nobis ſemper mortem imminentem videmus. æſtima quando eſſe felix poterit, qui timere non deſinit.* Nota etiam ex Cicerone hæc hiſtoria. *Idem.*

3 *Tyrannus.*] Nota hiſtoria Dionyſii Siciliæ tyranni, & Damoclis, ex ejus aſſentatorum numero; ex Cicer. Tuſc. quæſt. l. v. Macrobii in ſom. Scip. l. 1. cap. xx. & ex Horatii clariſſimo illo carmine lib. II.

Diſtrictus enſis cui ſemper impia
Cervice pendet, non Siculæ dapes
Dulcem elaborabunt ſaporem,
Non avium citharæque cantus
Somnum reducent. Vall.

4 *Potentem cenſes, qui ſatellite latus ambit.*] Senec. in Herc. Oet. ✠ſ. 604.

Tu quicunque es, qui ſceptra tenes,
Licet omne tua vulgus in aula
Centum pariter limina pulſet;
Cum tot populis ſtipatus eas,
In tot populis vix una fides.

Auſonius:

Multis terribilis, caveto multos.

Præ-

ſes, qui ſatellite latus ambit, qui quos terret, ipſe plus metuit; qui ut potens eſſe videatur, in ſervientium manu ſitum eſt? Nam [1] quid ego de regum familiaribus diſſeram, cùm regna ipſa tantæ imbecillitatis plena demonſtrem? quos quidem regia poteſtas ſæpè incolumis, ſæpè autem lapſa proſternit? [2] Nero Senecam familiarem, præceptoremque ſuum ad eligendæ mortis coëgit arbitrium. [3] Papinianum diu inter aulicos

Præclara, & quæ huc referantur plane digna verba Marci Imp. apud Herodian. lib. I. *Neque enim aut pecuniæ vis tyrannidis luxuriam explere; aut ſtipantia ſatellitum agmina tueri principem poſſunt, niſi eorum, quibus imperat, prius adſit benevolentia. Quippe ii demum diu tutoque imperant, qui non metum ex crudelitate, ſed ſui deſiderium ex bonitate civium ſuorum animis inſtillant. Neque enim quos ſervire neceßitas coëgit, ſed quos obtemperare ſua quemque voluntas adegit, ii ſunt in agendo patiendoque à ſuſpicione omni aſſentationeque vacui: numquamque imperia detrectant, niſi violenter contumelioſeque ſint habiti.* Sitzm.

1 *Quid de Regum familiaribus diſſeram.*] Solon, referente Diogene Laërtio, eos qui penetrant aulas & limina Regum, auctoritateque valent aliqua, calculis, quibus in componendis rationibus utimur, elegantiſsime comparare eſt ſolitus, quorum pro ſitu alius atque alius eſt valor. *Idem.*

2 *Nero Senecam familiarem.*] Vide quæ notavi ad Proſam 2. lib. I. *Idem.*

3 *Papinianum militum gladiis Antoninus objecit.*] Severus Imperator, principatum victrici manu penitus adeptus, cum multas urbes ſumptuoſis admodum ædificiis ornaſſet, & Antoninum filium deſignaſſent imperatorem, moriturus ipſi Getæque, alteri filio, imperii heredibus inſtitutis, Papinianum ſibi longe amiciſsimum, affinemque per ſecundam uxorem, tutorem reliquit. Vir ille erat juſtiſsimus, & qui tam cognitione quam expoſitione Legum omnes ante pariter & poſt ſe Romanos Juriſconſultos ſuperavit. Hunc autem in cothurnum magnæ poteſtatis erectum, Præfectique Prætorio munere fungentem, ſuſpectum Antoninus habebat, alia nulla de cauſſa, quam quod Papinianus animadvertens eum infeſto erga Getam fratrem animo eſſe, quo illi minus inſidiaretur, pro viribus, impediret. Quod impedimentum è medio removere volens, & magnum illum virum, multoſque alios qui vel concordiæ faverant, vel partium Getæ fuerant, per milites interemit: ita ut utriuſque ordinis viri & in balneo cœnantes, & in publico percuterentur: Papinianus ipſe ſecuri (non gladio, ut noſter Auctor tradit) percuſſus interierit, improbante Baſſiano, quod non gladio res peracta eſſet. Enimvero gravior & quodammodo ignominioſior erat, cenſeturque adhuc ſecuris pœna quam gladii. Multi dicunt Ant. Baſsianum occiſo fratre illi mandaſſe, ut in Senatu & apud populum facinus dilueret, illum autem reſpondiſſe: *Haudquaquam pari facilitate velari parricidium, qua fieret.* Eſt etiam hoc: quod dictare noluerit Orationem, qua invehendum erat in fratrem, ut cauſſa ejus melior fieret, qui occiderat: illum autem negantem reſpondiſſe: *Aliud eſt parricidium, accuſare innocentem occiſum.* Utut ſit, conſtat eum quaſi fautorem Getæ occiſum. Et fertur quidem Papinianum, cum raptus à militibus ad palatium traheretur interficiendus, prædivinaſſe dicentem, *Stultiſsimum fore qui in ſuum ſubrogatur locum, niſi appetitam crudeliter Præfecturam vindicaret.* Quod factum eſt. Nam Macrinus Antoninum occi-

cos potentem, militum gladiis [1] Antoninus objecit. Atqui uterque potentiæ ſuæ renuntiare voluerunt; [2] quorum Seneca opes etiam ſuas tradere Neroni, ſeque in otium conferre conatus eſt. ſed dum ruituros moles ipſa trahit, neuter, quod voluit, effecit. Quæ eſt igitur iſta potentia, quam pertimeſcunt habentes, quam, nec, cùm habere velis, tutus ſis, & cùm deponere cupias, vitare non poſſis? An præſidio ſunt amici, quos non

occidit, ad quem poſtea devenit imperium, non tam quod eum milites benevolentia proſequerentur eique fiderent, quam neceſſitate, & quod eo tempore id expediret. Vide Xiphilinum in Anton. Caracalla; Zoſim. lib. I. Hiſt. Spartian. in Anton. Carac. & in Anton. Geta; Aurel. Victorem de Cæſarib. Pet. Fabrum I. Semeſtr. *Idem.*

1 *Antoninus.*] Baſſianus Antoninus Caracalla, Imper. Romanorum poſt C. Jul. Cæſarem XXI. Hujus vitam, mores, facinora, exitum, ejuſmodi incluſit tetraſticho Auſonius Burdegalenſis,

Diſſimilis virtute patri, & multo magis illi,
Cujus adoptivo nomine te perhibes:
Fratris morte nocens; punitus ſine cruento.
In riſu populi tu Caracalla magis.

Idem.

2 *Quorum Seneca opes etiam ſuas tradere Neroni, ſeque in otium conferre conatus eſt.*] In mente habuit Senecæ orationem, quæ apud Tacitum extat Annal. lib. XIV. Digna ut non ibi ſolùm legatur, vel ut juventus diſcat non ſuaſiſſe ſolùm Sophum noſtrum, ſed exemplo docuiſſe, ſapientes divitias in domum quidem ſed non in animum recipere. *Quartuſdecimus annus eſt, Cæſar, ex quo ſpei tuæ admotus ſum, octavus ut imperium obtines: Medio temporis tantum honorum atque opum in me cumulaſti, ut nihil felicitati meæ deſit, niſi moderatio ejus. Utar magnis exemplis, nec meæ fortunæ ſed tuæ. Atavus tuus Auguſtus, M. Agrippæ Mitilenenſe ſecretum; C. Mæcenati, urbe in ipſa, velut peregrinum otium permiſit: quorum alter bellorum ſocius, alter Romæ pluribus laboribus jactatus, ampla quidem, ſed pro ingentibus meritis præmia acceperant. Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui quàm ſtudia, ut ſic dixerim, in umbra educata? è quibus claritudo venit, quod juventæ tuæ rudimentis affuiſſe videor, grande hujus rei pretium. At tu gratiam immenſam, innumeram pecuniam dediſti, adeò ut plerumque intra me ipſum volvam: Egone equeſtri & provinciali loco ortus, proceribus civitatis annumeror? Inter nobiles & longa decora præferentes, novitas mea enituit? ubi eſt animus ille modicis contentus? Tales hortos inſtruit, & per hæc ſuburbana incedit, & tantis agrorum ſpatiis, tam lato fœnore exuberat? una defenſio occurrit, quòd muneribus tuis obniti non debui. Sed uterque menſuram implevimus, & tu quantum Princeps tribuere amico poſſes, & ego quantum amicus à Principe accipere. Cetera invidiam augent: quæ quidem, ut omnia mortalia, infra tuam magnitudinem jacet, ſed mihi incumbit. mihi ſubveniendum eſt. Quomodo in militia aut via feſſus adminiculum orarem, ita in hoc itinere vitæ, ſenex, & leviſſimis quoque curis impar, cùm opes meas ultrà ſuſtinere non poſſum, præſidium peto. Iube eas per procuratores tuos adminiſtrari, in tuam fortunam recipi. Nec me in paupertatem ipſe detrudam, ſed traditis quorum fulgore perſtringor, quod temporis hortorum aut villarum curæ ſeponitur, in animum revocabo. Supereſt tibi robur, & tot per annos nixum faſtigii regimen: poſſumus ſeniores amici quietè reſpondere. hoc quoque in tuam gloriam cedet, eos ad ſumma vexiſſe, qui & modica tolerarent.* Bern.

1 *Quem*

non virtus, ſed fortuna conciliat? [1] Sed quem felicitas amicum fecit, infortunium faciet inimicum. [2] Quæ verò peſtis efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus?

METRUM V.

Qui ſe volet eſſe potentem,
Animos domet ille feroces,
Nec victa libidine colla
Fœdis ſummittat habenis.
Etenim licet Indica longè
[3] *Tellus tua jura tremiſcat,*
[4] *Et ſerviat ultima Thule;*
Tamen atras pellere curas,
Miſeraſque fugare querelas
Non poſſe, [5] *potentia non eſt.*

PROSA VI.

Gloria verò quàm fallax ſæpè, quàm turpis eſt! Unde

1 *Quem felicitas amicum fecit, infortunium faciet inimicum.*] De Vertumnis iſtis qui amicitias utilitate probant, neque indignum putant ſe fieri comites ſtantis in orbe Deæ, venuſte Petron. Arbiter:

Cum Fortuna manet vultum ſervatis amici:
Cum cecidit turpi vertitis ora fuga.

Huc etiam faciunt illa Ovid. 2. de Ponto, Eleg. 3.

Diligitur nemo niſi cui fortuna ſecunda eſt:
Quæ ſimul intonuit, proxima quæque fugat.

Sitzm.

2 *Quæ peſtis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus.*] Vide B. Auguſtin. libro 19. De Civit. Dei, capite 5. *Idem.*

3 *Tellus tua jura tremiſcat.*] MSS. Rittersh. *timeſcat.* Idem.

4 *Et ſerviat ultima Thule.*] Senec. Med. ℣. 359.

—— Tiphyſque novos
Detegat orbes, nec ſit terris
Ultima Thule.

Solinus Polyhiſt. cap. 25. *Multæ & aliæ circum Britanniam inſulæ, è quibus Thule ultima, in qua æſtivo ſolſtitio Sole de Cancri ſidere faciente tranſitum, nox pæne nulla.* Totus vero ille verſus deſumptus ex illo Virg. 1. Georg.

—— ac tua nautæ
Numina ſola canant, tibi ſerviat ultima Thule.

Idem.

5 *Potentia non eſt.*] Huc pertinent vere aurea Iſocratis verba in Orat. ad Nicoclem: Ἄρχε σεαυτοῦ μηδὲν ἧττον, ἢ καὶ τῶν ἄλλων· καὶ τότε ἡγοῦ βασιλικώτατα, ἐὰν μηδεμιᾷ δουλεύῃς τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ κρατῇς τῶν ἐπιθυμιῶν μᾶλλον ἢ τῶν πολιτῶν. Idem.

1 Non

[1] Unde non injuria Tragicus exclamat: Ὦ δόξα, δόξα, μυρίοισι δὴ βροτῶν, Οὐδὲν γεγῶσι βίοτον ὤγκωσας μέγαν. [2] Plures enim magnum ſæpè nomen [3] falſis vulgi opinionibus abſtulerunt, quo quid turpius excogitari poteſt? Nam [4] qui falſo prædicantur, ſuis ipſi neceſſe eſt

1 *Non injuria Tragicus exclamat:* Ὦ δόξα, δόξα, μυρίοισι δὴ βροτῶν Οὐδὲν γεγῶσι βίοτον ὤγκωσας μέγαν.] Scilicet Tragicum illum, quem hic laudat Boëthius noſter, Euripidem eſſe: cujus ſunt iſti verſus in Andromacha: ex qua fabula pretium operæ eſt etiam ſequentia adſcribere, cum totius loci Latina interpretatione Georgii Ratalleri JC. præſidis clariſſ.

Εὔκλεια δ' οἷς μὲν ἔς' ἀληθείας ὕπο,
Εὐδαιμονίζω· τοὺς δ' ὑπὸ ψευδῶν, ἔχειν
Οὐκ ἀξιώσω, πλὴν τύχῃ φρονεῖν δοκεῖ.

Opinio, ô opinio; quam multa tu
Milia hominum nihili, locique nullius
Inflas tumente ſpiritu! Sed gloriam,
Quæ fonte vero profluit, egregiam puto:
Quæ falſa origine naſcitur, flocci æſtimo.
Fortunæ enim acceptum hoc referre convenit.

Alium ejuſdem Euripidis locum laudat Philoſophia Boëthiana infra proſa VII. *Sitzm.*

Unde non injuria Tragicus exclamat ὦ δόξα, δόξα, μυρίοισι δὴ βροτῶν, οὐδὲν γεγῶσι, βίοτον ὤγκωσας μέγαν.] Id eſt, ô gloria, gloria, decies mille hominibus, cùm nihil ſint, animum tumidum reddis. *Bern.*

2 *Plures magnum ſæpe nomen falſis vulgi opinionibus abſtulerunt.*] Ælianus de Gorgia & Protagora: ἔοικε γάρ πως ἡ δόξα μὴ πάνυ τι ἀκριβὲς μήτι ὁρᾶν, μήτι ἀκούειν. ὅθεν τοι καὶ πολλὰ σφάλλεται. καὶ τὰ μὲν καθαιρεῖ, τὰ δὲ ψεύδεται. Alexander Magnus apud Q. Curtium libro nono: *Nunquam ad liquidum fama producitur: omnia, illa tradente, majora ſunt vero. Noſtra quoque gloria cum ſit ex ſolido, plus tamen habet nominis quam operis.* Libanius Sophiſta: πᾶς γὰρ ὁ δόξαν κτῆμα νομίζων, ὅτι ἀγαθὸς τῆς ὡς ἀληθῶς κληρονόμος φύλαξ. ἀλλ' ὁ πορθήσας, καὶ κολακεύσας, ἀπῆλθε καὶ λαβών, ὁ τὰ ἀργύρια καλέσας, μισθὸν εἶχε τὸ ῥῆμα. εἶτ' ἐκ τούτων, οἱ μὲν ἀπεφέροντο χρυσόν· αὐτοὺς δὲ εἰρωνείαν. Sitzm.

3 *Falſis vulgi opinionibus.*] Vulgus enim (ut Perſium loquentem faciam) aut nunquam aut rariſſime

—veri ſpeciem dignoſcere callet,
Ne qua ſubærato mendoſum tinniat auro.

Et mirum! ſi ſæpius à fortuna, quam à judicio celebris fama proficiſcatur? Exemplum memorabile de Pallante Claudii liberto omnium nebulonum poſtremiſſimo invenies apud Plin. Secundum libro ſeptimo, Epiſtol. 29. & libro nono Epiſt. 6. *Idem.*

4 *Qui falſo prædicantur, ſuis ipſi, &c.*] Caſſiodor. 8. Variar. 18. *Cum omnis appellatio ad declarandas res videatur impoſita, nimis abſurdum eſt portare nomen alienum, & aliud dici, quam poſſit in moribus inveniri.* Huc pertinet quod Juriſconſulti ajunt: *Nomina rebus conſequentia eſſe debere.* Et divinitus ſcribit Gregorius Nyſſenus in libro περὶ τελειότητος, καὶ ὁποῖον χρὴ εἶναι τὸν χριστιανόν. Οὐκοῦν ἐπειδὴ τοῦ μεγίστου τε καὶ θειοτάτου καὶ πρώτου τῶν ὀνομάτων γέγονε παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ δεσπότου ἡμῖν κοινωνία, ὥστε τοὺς τῇ ἐπωνυμίᾳ τοῦ χριστοῦ τιμηθέντας χριστιανοὺς ὀνομάζεσθαι. ἀναγκαῖον ἂν εἴη, πάντα τὰ ἑρμηνευτικὰ τῆς τοιαύτης φωνῆς ὀνόματα ἐν ἡμῖν καθορᾶσθαι· ὡς μὴ ψευδώνυμον ἐφ' ἡμῶν εἶναι τὴν κλῆσιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ βίου τὴν μαρτυρίαν ἔχειν.

ſe eſt laudibus erubeſcant. Quæ ſi etiam meritis conquiſitæ ſint, quid tamen ſapientis adjecerint conſcientiæ, qui bonum ſuum non populari rumore, ſed conſcientiæ veritate metitur? Quod ſi hoc ipſum propagaſſe nomen, pulcrum videtur; conſequens eſt, ut fœdum non extendiſſe judicetur. Sed cum, uti paullo ante diſſerui, plures gentes eſſe neceſſe ſit, ad quas unius fama hominis nequeat pervenire, fit, ut [1] quem tu æſtimas glorioſum, pro maxima parte terrarum videatur inglorius. [2] Inter hæc verò popularem gratiam, ne commemoratione quidem dignam puto, quæ nec judicio provenit, nec umquam firma perdurat. Jam verò quàm ſit inane, quàm futile [3] nobilitatis nomen,

οὐ γὰρ ἐκ τοῦ καλεῖσθαί τι τὸ εἶναι γίνεται· ἀλλ' ἡ ὑποκειμένη φύσις, οἵα δή ἂν οὖσα τύχῃ, διὰ τῆς προσφυοῦς τῶν ὀνομάτων σημασίας γνωρίζεται· οἷόν τι λέγω, εἰ δένδρον τις ἢ πέτραν προσηγορίαν ἀνθρώπου χαρίσαιτο· ἄρα ἄνθρωπος ἔσται διὰ τὴν κλῆσιν ἢ τὸ φυτὸν ἢ ὁ λίθος: οὐκ ἔστι ταῦτα· ἀλλὰ χρὴ πρῶτον εἶναι ἄνθρωπον, εἶθ' οὕτως ὀνομασθῆναι τῇ προσηγορίᾳ τῆς φύσεως. Et quæ ibidem plura ſequuntur. quem locum ex ſacris lectionibus ſuis mihi condonavit C. Rittershuſius. *Idem.*

1 *Quem tu æſtimas glorioſum.*] MS. Rittersh. *quem tu æſtimas eſſe glorioſum.* Idem.

2 *Inter hæc vero popularem gratiam.*] MS. Rittersh. *pop. gloriam.* Recepta tamen lectio non deſtituitur auctoritate quorundam vett. exemplarium, & confirmatur ab Herodiano, qui de Commodo ſic ſcribit: *μέχρι μὲν τούτων, οἱ καὶ βασιλείας τὰ πραττόμενα ἦν ἀλλότρια, πλὴν ἀνδρείας καὶ εὐστοχίας παρὰ τοῖς δημώδεσιν εἶχε τινὰ χάριν.* Idem.

3 *Nobilitatis nomen.*] Nobilitatis apud omnes fere populos magna ſemper laus fuit, non *γνώσεως*, aut λαμπρότητος, ſed εὐγενείας, à genere. Ἡ δ' εὐγένεια, inquit Ariſtoteles libro VI. Politic. παρ' ἑκάστοις οἴκοι τίμιος. ἔτι διότι βελτίους εἰκὸς τοὺς ἐκ βελτιόνων· εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους. *Nobilitas enim apud cunctos mortales domi honorata. propterea quod meliores veriſimile eſt è melioribus procreari: nobilitas enim eſt generis virtus.* Inde crevit adeo reſp. illa Romana, in qua ut plurimum probi iique nobiles & nobilibus nati, non ut Athenis quivis è populo, præfuere. *Omnes boni*, inquit ejuſdem reip. lumen Cicero, *ſemper nobilitati favemus, & quia utile eſt reip. nobiles homines eſſe dignos majoribus ſuis; & quia valet apud nos clarorum hominum & benè de republ. meritorum memoria, etiam mortuorum.* Neque aliunde extremis ejuſdem reip. temporibus, nobilitatis nomen tanto in honore habitum, ut ipſi Imperatores quos ſibi ſucceſſores deligebant, prius Nobiliſſimos declararent. Id feciſſe Juſtinum, antequam Juſtinianum ſororis filium Cæſarem ſucceſſoremque crearet, auctor eſt in Chronico Marcellinus Comes anno DXXVI. Hinc Auguſtinus contra Creſconium lib. III. c. XXIX. ſignificaturus annum CCCXXV. ſcribit, *Conſtantio Maximo Auguſto, & Conſtantino juniore, nobiliſſimo Cæſare, Conſulibus, &c.* Et ut auctor Miſcellæ M. Aurel.

men, quis non videat? [1] quæ ſi ad claritudinem refertur, aliena eſt. Videtur namque eſſe nobilitas, quædam de meritis veniens laus parentum. Quòd ſi claritudinem prædicatio facit, illi ſint clari neceſſe eſt, qui prædicantur. Quare [2] ſplendidum te, ſi tuam non habes, aliena claritudo non efficit. [3] Quod ſi quid eſt in nobilitate bonum, id eſſe arbitror ſolum, ut impoſita nobilibus neceſſitudo videatur, ne à majorum virtute degenerent.

Metrum VI.

[4] *Omne hominum genus in terris*

Simili

Aurel. Antoninum verum, tot virtutibus ornatum, imperio digniſſimum oſtendat, nobiliſſimum quoque fuiſſe probat. *Vall.*

1 *Quæ ſi ad claritudinem refertur, aliena eſt.*] Juvenalis Satyr. 8.

——ſed te cenſeri laude tuorum,
Pontice, noluerim, ſic ut nihil ipſe futuræ
Laudis agas. Miſerum eſt aliorum incumbere famæ,
Ne collapſa ruant ſubductis tecta columnis. Sitzm.

2 *Splendidum te, ſi tuam non habes, aliena claritudo non efficit.*] Hinc etiam Plato illud præſtantiſſimum nobilitatis genus eſſe dixit, ſi quis per ſe animi magnitudine excelleret. Vide Diog. Laërt. in ejus vita. Caſſiodorus Var. 3. Ep. 17. *Tantum quis nobilior erit, quantum & moribus probis & luculenta facultate reluxerit.* Idem libro quinto Variar. 12. *Hæc eſt indubitata nobilitas, quæ moribus probatur ornata.* Theodoricus Rex apud Ennodium in Panegyrico: *Sine cauſa parentum titulis nitimur, niſi propriis adjuvemur.* Auctor Carminis ad Piſonem:

Nam quid imaginibus, quid avitis fulta triumphis
Atria, quid pleni numeroſo conſule faſti
Profuerint, ſi vita labat? perit omnis in illo
Gentis honos, cujus laus eſt in origine ſola. Idem.

3 *Quod ſi quid eſt in nobilitate bonum.*] Caſsiodorus 8. Var. 16. *Similitudinem ſuorum felix vena cuſtodit: quando pudet delinquere, qui ſimilia nequeunt reperire. Hinc eſt, quod melius agnoſcitur, elegiſſe nobilem, quam feciſſe felicem: quia iſte commonitus, per veterum ſe facta cuſtodit: ille exemplum non habet, niſi quod fecerit.* Idem.

4 *Omne, &c.*] In hoc Carmine ſuggillat illos, qui memores magni generis, virtute illud minime adaugebant: ſed claritate majorum tantummodo gloriantes, non animo reputabant illud Cleobuli: *Majorum meritis gloria non datur*; multoque minus illud Solonis: *Pulcrius parari, quam creari nobilem.* De quibus vide And. Tiraquellum De Nobilitate cap. 22. in quo hoſce verſus Boëthii citat, aliaque ibidem lectu digniſsima more ſuo ex variis congerit auctoribus. *Idem.*

Omne humanum genus.] MS. Rittersh. *Omne hominum genus.* Ita Virgilius 3. Georg.

Omne adeo genus in terris hominumque ferarumque.

Et Silius lib. 7.

Omne hominum in terris trepidat genus. ——

Idem.

1 *Simili*

[1] *Simili ſurgit ab ortu:*
[2] *Unus enim rerum pater eſt,*
Unus cuncta miniſtrat.
Ille dedit Phœbo radios,
[3] *Dedit & cornua Lunæ.*
Ille homines etiam terris
Dedit, & ſidera cælo.
Hic [4] *clauſit membris* [5] *animos*
Celſa ſede petitos.
[6] *Mortaleis igitur cunctos*
Edit, nobile germen.
[7] *Quid genus, & proavos ſtrepitis?*

1 *Simili ſurgit ab ortu.*] Manuel Palæologus Orat. 7. Inſtitut. Regiæ, De Humilitate: πάντες ἐσμὲν ἐξ ἑνὸς φυράματος, χειρὶ μιᾷ τῇ τοῦ Θεοῦ πεπλασμένοι πρὸς ἓν καὶ εἶδος. Sitzm.

2 *Unus rerum pater eſt.*] Prima Dei appellatio, inquit Hermes Poëmandri cap. 11. eſt τ' ἀγαθὸν, *Ipſum bonum.* quæ eſſentiam Dei ſpectat. Ἡ δὲ ἑτέρα προσηγορία ἐστὶν ἡ τοῦ πατρός. πάλιν διὰ τὸ ποιητικὸν πάντων. πατρὸς γὰρ τὸ ποιεῖν. *Altera vero appellatio, Pater eſt. ideo quia omnia gignit. patris eſt enim generare.* quam ex totius univerſi creatione & providentia ſortitus eſt. Unde perſequitur Boëtius,

Unus cuncta miniſtrat, &c.

Vall.

3 *Dedit & cornua Lunæ.*] Lactant. lib. 1. Div. Inſtit. cap. 21. *Lunæ taurus mactatur, quia ſimiliter habet cornua.* Sitzman.

4 *Clauſit membris animos.*] Lactant. De Opif. Dei, cap. 20. *Corpuſculum hoc, quo induti ſumus, hominis receptaculum eſt. Nam ipſe homo neque tangi, neque adſpici, neque comprehendi poteſt, quia latet intra hoc quod videtur.* Claudian. lib. 1. De Rapt. Proſerpinæ, ỷſ. 65.

— corporeos animæ mittuntur in artus.

Similia ſunt apud Platonem & Ciceron. in Somnio Scipionis. Eſt enim hoc Socraticum dogma. *Idem.*

5 *Animos.*] L. *animas.* Lucret. libro 3.

Nunc animas quoque ut in membris cognoſcere poſſis
Eſſe. —

Idem.

6 *Mortales igitur cunctos Edit, nobile germen.*] Ita lego, ut ſit appoſitio. *Germen* metaphora pulcra dicir pro ſobole. Vide non vulgaria hae de re in Comment. Rittersh. ad 1. Cyneget. Oppian. *Idem.*

7 *Quid genus & proavos ſtrepitis.*] Lycus Thebanus apud Senecam in Herc. Fur. ỷ. 137.

Non vetera patriæ jura poſſideo domus
Ignavus heres: nobiles non ſunt mihi
Avi, nec altis inclytum titulis genus;
Sed clara virtus. qui genus jactat ſuum,
Aliena laudat. —

Juvenal. Sat. 8.

— *quis enim generoſum dixerit hunc, qui*
Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Inſignis? —

Min. Felix in Oct. *Nobilitate generoſus es? parentes tuos laudas. Omnes tamen pari ſorte naſcimur, ſola virtute diſtinguimur.* Ælian. lib. 12. Variar. Hiſt. cap 6. ὅτι γελᾷν ἔξεστιν ἐπὶ τοῖς μεγάλοις-

Si [1] primordia veſtra,
Auctoremque Deum ſpectes,
[2] Nullus degener exſtat,
Ni vitiis pejora fovens
Proprium deſerat ortum.

PROSA VII.

[3] Quid autem [4] de corporis voluptatibus loquar, quarum appetentia quidem plena eſt anxietatis, [5] ſatietas

φϱγῦσι Διά τὺς πατέϱας. Quam pulcre vero Romanus Martyr apud Prudent. Periſteph. Hymno 10.

—— abſit ut me nobilem
Sanguis parentum præſtet, aut lex Curiæ,
Generoſa CHRISTI *ſecta nobilitat viros.*
Si prima noſtris quæ ſit incunabulis
Origo textu ſtemmatis recenſeas,
Dei parentis eſſe ab ore cœpimus,
Cui quiſque ſervit, ille vere eſt nobilis,
Patri rebellis, invenitur degener.

Sitzm.

1 *Primordia.*] *Primordia rerum* Lucret. libro 1. *vocum*, idem lib. 4. *vini*, idem l. 6. *ignis* l. eod. *generis*, Ovid. l. 2. Amor. *cladis*, Silius l. 4. *belli*, idem lib. 17. *tedæ*, Val. Flacc. lib. 8. *noctis*, Claud. l. 1. de Raptu Proſerp. Ꝟſ. 112. *mentis*, Alcimus Avitus de l. de Diluvio, *legis*, idem l. eod. *gentis*, idem l. de Tranſ. maris. *Primordiis rationis imbutus*, Arnobius l. 3. *Idem.*

2 *Nullus degener exſtat.*] Silius libro 10.

—— proh degener alta
Virtutis patrum. ——

Idem.

3 *Quid autem de corporis voluptatibus.*] Confer B. Auguſt. lib. 14. de Civ. Dei, cap. 16. & ſeqq. *Idem.*

4 *De corporis voluptatibus.*] Quam voluptatem probaverit Plato, recenſet Apulejus lib. de ejuſd. Philoſophia naturali. *Voluptatem vero neque bonum eſſe abſolute, neque ſimpliciter malum. Sed eam quæ ſit honeſta nec pudendis rebus, ſed glorioſis actibus veniat, non eſſe fugiendam. illam vero quam aſpernatur natura ipſa turpi delectatione quæſitam, vitari oportere cenſebat.* Eandem eſſe mentem Ariſtotelis ſuamque aperit Alexander Aphrodiſ. natur. quæſtion. lib. IV. cap. XXIII. nimirum eam non fugiendam quæ cum honeſtate conjuncta eſt; quæ vero ab turpibus actionibus proficiſcitur, pœnitentia finiri. Nec ii ſolum, ſed omnis ſemper Philoſophia, ait Seneca epiſtol. xc. *damnavit mixtas pœnitentiæ voluptates.* Quas in pudendi gulæque intemperantia poſitas ſic Turpilius Thraſyleone expreſſit, *Venerem, menſam, talos, vinum: in hæc hujuſmodi, quibus rebus vita amatur, tum invitari ſolemus.* ſic enim ex vet. cod. mſ. Nonii legendum. Juvenalis quoque

—— dum bibimus, dum ſerta, unguenta, puellas
Poſcimus, obrepit non intellecta ſenectus.

Sardanapali quoque [bovis maluiſſet Ariſtoteles] ſepulchro inſcriptum fuit,

Hæc habeo quæ edi, quæque exſaturata libido
Hauſit: at illa jacent multa & præclara relicta.

Vallin.

5 *Satietas vero pœnitentiæ.*] Reſpicit forte ad verba Demoſthenis, rem cum Thaide habere volentis. Vid. Agell. l. 1. Noct. Atticar. cap. 8. *Sitzm.*

1 *Quan-*

tietas verò pœnitentiæ? [1] Quantos illæ morbos, quàm intolerabileis dolores, quaſi quendam fructum nequitiæ fruentium ſolent referre corporibus! quarum motus quid habeat jucunditatis, ignoro. Triſteis verò eſſe voluptatum exitus, quiſquis reminiſci libidinum ſuarum volet, intelliget. Quæ ſi beatos explicare poſſunt, [2] nihil cauſæ eſt, quin pecudes quoque beatæ eſſe dicantur; quarum omnis ad explendam corporalem lacunam feſtinat intentio. [3] Honeſtiſſima quidem conjugis foret, liberorumque jucunditas, ſed nimis [4] è natura dictum eſt, [5] neſcio quem filios inveniſſe

1 *Quantos illæ morbos!*] Teſte enim Pindaro in Iſthm. Oda 7.

--- τὸ πὰρ δίκαν
Γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά.

Sitam.

2 *Nihil cauſæ eſt, quin pecudes quoque beatæ dicantur.*] Graviter in hunc modum diſputat Maximus Tyrius, Sermone 32. ἐντεῦθεν ἄρξαι, τί ἀνθρώπε διαφορητικόν; ἡδονή. πρᾶγμά μοι κοινὸν λέγεις, ἐπὶ πάσας φύσεις ἐξικνούμενον, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοῦ τὴν προνομίαν οὐκ ἀνέχομαι. ἤδεται καὶ βοῦς καὶ ὄνος καὶ σῦς καὶ πίθηκος. Idem.

3 *Honeſtiſſima quidem conjugis.*] Auguſtinus lib. 19. De Civit. Dei, cap. 1. *Pertinet ad virtutis officium, & vivere patriæ, & propter patriam filios procreare, quorum neutrum fieri poteſt ſine corporis voluptate.* De puritate autem conſuetudinis conjugalis memorabile eſt apophthegma illud Pythagoricum, quod Theano quidam adſcribunt, ὡς ἀπὸ μὲν τοῦ συνοικοῦντος ἀνδρὸς ὅσιόν ἐστιν αὐθήμερον προσιέναι τοῖς ἱεροῖς· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ προσήκοντος, οὐδέ ποτε. ut eſt apud Jamblichum de vita Pythag. c. 11. ubi περιβόητον ἀπόφθεγμα vocat: ſicut capite 27. καλὸν καὶ προσδιάλεκτον ῥῆμα cenſet, τὸ τὴν γυναῖκα δεῖν θύειν αὐθήμερον ἀνισταμένην ἀπὸ τοῦ ἑαυτῆς ἀνδρός. Nec minus eſt memorabile judicium D. Chryſoſtomi, eum qui à cœtu complexuque maritali ſurgat, purum eſſe etiam ante quam ſe abluerit: ſecus atque qui à meretrice veniat. hunc etenim nullis lavacris mundari. Paulo durius & iniquius eſt S. Hieronymi hac de re judicium in libb. contra Jovinianum. *Idem.*

4 *E natura dictum eſt.*] Deſignat, ut mihi videtur, locum illum Ariſtotelis Ethic. lib. VIII. cap VI. Ἔτι ταῖς φυσικαῖς συγγνώμη μᾶλλον ἀκολουθεῖν ὀρέξεσιν. ὁ δὲ θυμὸς, φυσικώτερον, καὶ ἡ χαλεπότης τῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῶν μὴ ἀναγκαίων. ὥσπερ ὁ ἀπολογούμενος, ὅτι τὸν πατέρα τύπτει. καὶ γὰρ οὗτος, ἔφη, τὸν ἑαυτοῦ· κἀκεῖνος, τὸν ἄνωθεν. καὶ τὸ παιδίον δείξας, καὶ οὗτος ἐμὲ, ἔφη, ὅταν ἀνὴρ γένηται. συγγενὲς γὰρ ἡμῖν. *Præterea naturales appetitiones ſequi majori venia dignum eſt.* Et, *Ira vero & aſperitas magis è natura eſt, quam exſuperantia cupiditatum & eorum quæ neceſſaria non ſunt. Quemadmodum ille, qui ſe defendebat, quod patrem verberaſſet; nam hic, inquit, ſuum, & ille item ſuum verberavit; & commonſtrans filiolum, Et iſte me, inquit, verberabit, cum vir factus fuerit. hoc enim proprium familiæ noſtræ eſt.* Vall.

5 *Neſcio quem filios inveniſſe tortores.*] Eueni pentameter hujus ſententiæ memorabilis eſt, apud Plutarchum & Artemidorum relatus:

niſſe tortores: quorum quàm ſit mordax quæcumque conditio, neque aliàs expertum te, neque nunc anxium neceſse eſt admonere. In quo [1] Euripidis mei ſententiam probo, qui carentem liberis infortunio dixit eſſe felicem.

METRUM VII.

Habet omnis hoc [2] *voluptas,*
[3] *Stimulis agit fruenteis,*
[4] *Apiumque par volantum,*

Ubi

Ἰδὲ, ὅση λύπη παῖς πατρὶ πάντα χρόνον.

hoc eſt:

Triſtitia ex nato eſt tempus in omne patri.

Apud Artemidorum lib. I. Onirocrit. cap. 16. male editum eſt nulloque ſenſu initium verſus: υἱὸς ἡ λύπη. Sed indicio magnorum virorum reſtituendum didici, ἰδὲ, ὅση λύπη, ut apparet ex Plutarcho περὶ φιλοστοργίας, ſub finem. *Sitzm.*

1 *Euripidis mei.*] Scilicet non ſolum Ciceronem tanti feciſſe hunc ſcenicum philoſophum, ut ſingulos ejus verſus pro ſingulis habuerit teſtimoniis (quemadmodum Tironi ſuo per Epiſtolam ſignificat) verum etiam Boëtium noſtrum. Sententia vero iſta, *Carentem liberis infortunio eſſe felicem*, exſtat in Andromacha Euripidis, ubi ſic Menelaus:

— πᾶσι δ᾽ ἀνθρώποις ἄρ᾽ ἦν
Ψυχὴ τέκν᾽. ὅστις δ᾽ αὔτ᾽ ἄπειρος ὢν ψέγει,
Ἧσσον μὲν ἀλγεῖ, δυστυχῶν δ᾽ εὐδαιμονεῖ.

hoc eſt, interprete C. R.

— *mortalibus quippe omnibus*
Sunt liberi anima. Ignarus hoc qui carpſerit,
Dolet minus, felix ſuo infortunio.

Clariſſ. Ratallerus ita vertit:

— *Mortalibus ſunt omnibus*
Jucundiores liberi vita, ipſa ſunt
Illi anima. qui dictum hoc inexpertus negans
Sugillat, ille & angitur animo minus,
Eaque in ipſa adverſitate beatus eſt.

In quibus ultimis verbis elegans & ſuave ineſt ὀξύμωρον. cujus generis plura vide apud Commentat. Oppiani, Cyneg. l. I. verſ. 260. & ſeq. *Idem.*

2 *Voluptas Stimulis agit fruentes.*] Plinius Secundus l. 8. *Fruenti voluptatibus creſcit carendi dolor.* P. Syrus:

Omnis voluptas, quemcumque arriſit, nocet.

Idem.

3 *Apiumque par volantum.*] Socrates, apud Xenophontem tantam oſculo vim ineſſe permonet, ut phalangiorum, tenuium licet animalium, acerbis tamen morſibus tumoremque inducentibus comparet. nec apte minus in re ſimili apium mella, morſuſque ſtatim inde ſequentes, Boëtius deſcripſit: quo alludit & ille amator poëta Græco epigrammate nondum edito,

Ποιεῖς πάντα, Μέλισσα, φιλάνθεος ἔργα μελίσσης.
Οἶδα καὶ εἰς κραδίην τοῦτο γυναῖ τίθεμαι.
Καὶ μέλι μὲν στάζεις ὑπὸ χείλεσιν ἡδὺ φιλεῦσα,
Ἢν δ᾽ αἰτῇς κέντρῳ τύμμα φέρεις ἄδικον.

Nec ſolum ſequitur voluptatem dolor, ſed & comitatur: Antiphanes,

Ἐν τῷ αὐτῷ δή γε τούτῳ, ἔνθα τὸ
Ἡδὺ,

[1]*Ubi grata mella fudit,*
[2]*Fugit, & nimis tenaci*
Ferit icta corda morſu.

PROSA VIII.

Nihil igitur dubium eſt, quin hæ ad beatitudinem viæ deviæ quædam ſint, nec perducere quemquam eò valeant, ad quod ſe perducturas eſſe promittunt. [3]Quantis vero implicitæ malis ſint, breviſſime monſtrabo. Quid enim? pecuniamne congregare conaberis? ſed eripies habenti. Dignitatibus fulgere velis? danti ſupplicabis; & qui præire ceteros honore cupis, poſcendi humilitate vileſces. Potentiamne deſideras? ſubjectorum inſidiis obnoxius, periculis ſubjacebis. [4]Gloriam petis? ſed per aſpera quæque diſtractus, ſecu-

Ἡδὺ ἔνεστι, πλησίον που καὶ τὸ λυπηρόν. αἱ γὰρ ἡδοναὶ
Οὐκ ἐπὶ σφῶν αὐτῶν ἐμπερδίονται,
ἀλλ' ἀκολουθοῦσ' αὐταῖς
Λῦπαι καὶ πόνοι.

Id eſt,

At in eodem ipſo, in quo
Jucunditas ineſt, propè ſanè & moleſtia præſto eſt. voluptates enim
Non ipſæ ſolæ ingrediuntur, ſed earum comites ſunt
Dolores ac labores.

Vallin.

1 *Ubi grata mella fudit.*] Voluptas ad Mercurium, apud Martian. Capellam, lib. 7. De Nupt. Philologiæ:

Nec te cura tori? nec te puer ambit herilis?
Nec mea mella rapis?

Sitzm.

2 *Fugit.*] Periander apud Diogen. Laërt. lib. 1. αἱ μὲν ἡδοναὶ φθαρταί· αἱ δὲ τιμαὶ ἀθάνατοι. Porro hoc metrum ſic Græce reddidit Cunradus Rittershuſius:

Τόδ' ἔχει ἅπαν τὸ ἡδὺ,
Ἔντινι ξυνόντα κέντρεις·
Μέλι χεῦσ' ὅταν ποθεινὸν
Πτερύγων δίκην μελισσῶν
Δραπετεύει, ἠδ' ἀπλωθὲν
Κραδίαν ἔτρωσεν ἕλκει.

Quoniam vero de Voluptatibus cujus gaudia non remanent, ſed fugitiva volant, dicere cœpimus, ſubjiciam memorabiles Silii Italici verſus, apud quem ita in Voluptatem Virtus invehitur:

Quippe nec ira Deûm tantum, nec tela, nec hoſtes,
Quantum ſola noces animis illapſa Voluptas.
Ebrietas tibi fida comes, tibi luxus, & atris
Circa te ſemper volitans infamia pennis.
Mecum honor, & laudes, & læto gloria vultu,
Et decus & niveis victoria concolor alis,
Me cinctus lauro perducit ad aſtra triumphus.

Idem.

3 *Quamvis vero implicitæ malis ſint.*] Tenebras tibi has illuminavi litterula mutata ex ſcriptis: *Quantis vero implicitæ.* Bern. Sitzm.

4 *Gloriam petis? ſed per aſpera quæque diſtractus, ſecurus eſſe deſiſtis.*] MS. Rittersh. *ſecurus eſſe deſiſtes.* Sitzm.

ſecurus eſſe deſiſtis. Voluptariam vitam degas. ſed quis non ſpernat, atque abjiciat viliſſimæ fragiliſſimæque rei, corporis, ſervum? Jam verò qui bona præ ſe corporis ferunt, quàm exigua, quàm fragili poſſeſſione nituntur! [1] Num enim elephantos mole, [2] tauros robore ſuperare poteritis? [3] num tigres velocitate præibitis? Reſpicite cæli ſpatium, firmitudinem, celeritatem, & aliquando deſinite vilia mirari. Quod quidem cælum non his potius eſt, quàm ſua, qua regitur, ratione, mirandum. [4] Formæ vero nitor ut rapidus eſt, ut velox, & vernalium florum mutabilitate fugacior! Quòd ſi, [5] ut Ariſtoteles ait, Lynceis oculis homines uterentur, ut eorum viſus obſtantia penetraret, nonne introſpectis viſceribus, illud Alcibiadis ſuperficie pulcerrimum corpus, turpiſſimum videretur? Igitur te pulcrum videri, non tua natura, ſed oculorum ſpectantium reddit infirmitas. Sed æſtimate, quam vultis nimio corporis bona, dum ſciatis hoc, quodcumque miramini, triduanæ febris igniculo poſſe diſſolvi. Ex quibus omnibus illud redigere in ſummam licet: quod hæc, quæ nec præſtare, quæ pollicentur,

1 *Num Elephantes mole.*] Vide Solinum in Polyhiſt. cap.28. Caſſiod. 10. Variar.30. Veget. libro tertio de re militari,cap.24. I. Lipſium Cent.1. Ep.10. *Sitzm.*

2 *Tauros robore ſuperare poteritis?*] De Taurorum ingenio & robore videndus Oppian. in princip. lib.2. Cyneget. & in eundem Commentar. C. Rittershuſii. *Idem.*

3 *Num tigres velocitate præibitis.*] Martialis libro 12. Epigr. 36. in Labullum:

Vis curſu pedibuſque gloriari?
Tigrim vince. ——

Solinus in Polyhiſt. cap.21. De Hircanis: *Gens ſylvis aſpera, copioſa immanibus feris, fœtaque tigribus. Quod beſtiarum genus inſignes maculis notæ, & pernicitas memorabile reddiderunt.* Eidem vero credentes, comperimus tigride animal quoddam eſſe pernicius. ita enim cap. 55. ait: *Leucrocota velocitate præcedit feras univerſas.* Idem.

4 *Formæ vero nitor ut rapidus eſt, ut velox, &c.*] Iſocrates ad Demonicum: Κάλλος μὲν γὰρ ἢ χρόνος ἀνάλωσεν, ἢ νόσος ἐμάρανε. Ovidius lib. 2. De Arte:

Forma bonum fragile eſt, quantumque accedit ad annos
Fit minor, & ſpatio carpitur illa ſuo.

Tibullus lib.1. Eleg.4. ℣ſ.36.

Forma non ullam fata dedere moram.

Idem.

5 *Ut Ariſtoteles ait.*] Locum illum ſummi Philoſophi, ſicut & librum deſiderari puto. *Vall.*

1 *Quam*

centur, bona poſſunt, nec omnium bonorum congregatione perfecta ſunt, ea nec ad beatitudinem, quaſi quidam calles, ferunt, nec beatos ipſa perficiunt.

METRUM VIII.

[1] Eheu, quæ miſeros tramite devios
Abducit ignorantia!
Non aurum in viridi quæritis arbore,
Nec vite gemmas carpitis,
Non altis laqueos montibus abditis,
Ut piſce ditetis dapes.
Nec vobis capreas ſi libeat ſequi,
Tyrrhena captatis vada.
Ipſos quin etiam fluctibus abditos
Norunt receſſus æquoris,
Quæ gemmis niveis unda feracior,
Vel quæ rubentis purpuræ,
Nec non quæ tenero piſce, vel [2] aſperis
Præſtent echinis litora.
Sed quonam lateat, quod cupiunt bonum,
[3] Neſcire cæci ſuſtinent,
Et, quod [4] ſtelliferum trans abiit polum,
Tellure

1 *Quam miſeros tramite devio Abducit ignor.*] Lactant. de Ira Dei, cap.7. *Cum ſæpe philoſophi per ignorantiam veritatis à ratione deſciverint, atque in errores inciderint inextricabiles (id enim ſolet his evenire, quod viatori viam neſcienti, & non fatenti ſe ignorare ut vagetur, dum percontari obvios erubeſcit) illud tamen nullus philoſophus aſſeruit unquam, nihil inter hominem & pecudem intereſſe.* In eandem fere ſententiam Octavius, apud Min. Felicem. *Sitzm.*

2 *Aſperis echinis.*] Horat in Epod. Od.8.

Horret, capillis ut marinus aſperis
Echinus, aut currens aper.

De Echinis Ælian. l.4. Var. Hiſt. c.13. Caſſiodor. 3. Varior.48. Oppian. lib.2. Halieut. verſu 228. & ſequentibus, Johan. Maria Catanæus in Comment. ad Plinii Secundi librum 1. Epiſtola 15. *Idem.*

3 *Neſcire cæci ſuſtinent.*] Seneca in Thyeſte, ℣ſ.1003.

—— ſuſtines tantùm nefas
Geſtare tellus? ——

Idem.

4 *Stelliferum polum.*] Senec. in Hipp. ℣ſ.782.

—— de ſtellifero deſpiciens polo
Sidus. ——

Lactant. de Phœnice:

—— rores
Stellifero teneri quæ cecidere polo.

Idem.

Tellure demerſi petunt.
[1] *Quid dignum ſtolidis mentibus imprecer?*
Opes, honores ambiant,
Et cùm falſa gravi mole paraverint,
Tum vera cognoſcant bona.

PROSA IX.

Hactenus mendacis formam felicitatis oſtendiſſe ſuffecerit; [2] quam ſi perſpicaciter intueris, ordo eſt deinceps, quæ ſit vera monſtrare. Atqui video, inquam, nec opibus ſufficientiam, nec regnis potentiam, nec reverentiam dignitatibus, [3] nec celebritatem gloriâ, nec lætitiam voluptatibus poſſe contingere. [4] An etiam cauſas, cur id ita ſit, deprehendiſti? Tenui quidem veluti rimulâ mihi videor intueri; ſed ex te cognoſcere malim apertiùs. Atqui promtiſſima ratio eſt. Quod enim ſimplex eſt, indiviſumque naturâ, id error humanus ſeparat, & à vero, atque perfecto ad falſum, imperfectumque traducit. An tu arbitraris, quod nihilo indigeat, egere potentia? Minimè, inquam. Rectè tu quidem: nam ſi quid eſt, quod in ulla re imbecillioris valentiæ ſit, in hac præſidio neceſſe eſt egeat alieno. Ita eſt, inquam. Igitur ſufficientiæ, potentiæque una eſt, eademque natura. Sic videtur. Quod verò hujuſmodi ſit, ſpernendum ne eſſe cenſes, an contra rerum omnium veneratione digniſſimum? At hoc, inquam, ne dubitari quidem poteſt. Addamus igitur ſufficientiæ, potentiæque reverentiam, ut hæc tria unum eſſe judicemus. Addamus, ſiquidem vera volumus confiteri. Quid igitur? inquit,

1 *Quid dignum ſtolidis mentibus imprecer.*] Martial. lib. 1. Epigr. 99.
Quid dignum meritis precemur iſtis. Prudent. Periſteph. Hymno 10.
Quid imprecabor officinis Græciæ,
Quæ condiderunt gentibus ſtultis Deos? Idem.

2 *Quam ſi perſpicaciter.*] Meus: *ſi veraciter.* Bern.

3 *Nec celebritatem gloria.*] Malim, *celebritati gloriam.* Idem.

4 *An etiam cauſas cur ita ſit, deprehendiſti.*] MS. Rittersh. *An etiam cauſas, cur ita ſit, depr.* Sitzm.

quit, obſcurum ne hoc, atque ignobile cenſes eſſe, an omni celebritate clariſſimum? Conſidera verò, ne, quod nihilo indigere, quod potentiſſimum, quod honore digniſsimum eſſe conceſſum eſt, egere claritudine, quam ſibi præſtare non poſsit, atque ob id aliqua ex parte videatur abjectius. [1] Non poſſum, inquam, quin hoc uti eſt, ita etiam celeberrimum eſſe confitear. Conſequens igitur eſt, ut claritudinem ſuperioribus tribus nihil differre fateamur. Conſequitur, inquam. Quod igitur nullius egeat alieni, quod ſuis cuncta viribus poſsit, quod ſit clarum, atque reverendum, nonne hoc etiam conſtat eſſe lætiſsimum? Sed unde huic, inquam, tali mæror ullus obrepat, ne cogitare quidem poſſum. quare plenum eſſe lætitiæ, ſiquidem ſuperiora manebunt, neceſſe eſt confiteri. Atqui illud quoque per eadem neceſſarium eſt, ſufficientiæ, potentiæ, claritudinis, reverentiæ, jucunditatis, nomina quidem eſſe diverſa, nullo verò modo diſcrepare ſubſtantiam. Neceſſe eſt, inquam. Hoc igitur, quod eſt unum ſimplexque natura, pravitas humana diſpertit, &, dum rei, quæ partibus caret, partem conatur adipiſci, nec portionem, quæ nulla eſt, nec ipſam, quam minimè affectat, aſſequitur. Quonam, inquam, modo? [2] Qui divitias, inquit, petit, penuriæ fugâ, de potentia nihil laborat: vilis, obſcuruſque eſſe mavult, multas etiam ſibi naturaleis quoque ſubtrahit voluptates, ne pecuniam, quam paravit, amittat. Sed hoc modo nec ſufficientia quidem contingit ei, quem valentia deſerit, quem moleſtia pungit, quem vilitas abjicit, quem recondit obſcuritas.

1 *Non poſſumus, inquam, quin hoc uti eſt, ita etiam celeberrimum eſſe confitear.*] MSS. cum Editione Florentina & Norimbergenſi: *Non poſſum, inquam, quin, &c.* Sitzm.

2 *Qui divitias, inquit, petit.*] Veteres duxere ad veri latebras. vulgata lectio confuſa, nec ſanæ mentis, *Quid divitias.* Bern.

Quid divitias, inquit, petit.] MS. Rittersh. *Qui divitias.* Idem.

tas. Qui verò ſolùm poſſe deſiderat; [1] profligat opes, deſpicit voluptates, honoremque potentia carentem, gloriam quoque nihili pendit. [2] Sed hunc quoque quàm multa deficiant vides. Fit enim ut aliquando neceſſariis egeat, ut anxietatibus mordeatur; cumque hæc depellere nequeat, etiam id quod maximè petebat, [3] potens eſſe deſiſtat. Similiter ratiocinari de honoribus, gloria, voluptatibus licet. Nam cum unumquodque horum idem, quod cetera, ſit, quiſquis horum aliquid ſine ceteris petit, nec illud quidem, quod deſiderat, apprehendit. Quid igitur, inquam, Si quis cuncta ſimul cupiat adipiſci? Summam quidem ille beatitudinis velit; ſed num in his eam reperiet, quæ demonſtravimus, id, quod pollicentur, non poſſe conferre? Minimè, inquam. In his igitur, [4] quæ ſingula quæque expetendorum præſtare creduntur, beatitudo nullo modo inveſtiganda eſt. Fateor, inquam, & hoc nihil dici verius poteſt. Habes igitur, inquit, & formam falſæ felicitatis, & cauſas: deflecte nunc in adverſum mentis intuitum; ibi enim veram, quam promiſimus, ſtatim videbis. Atqui hæc, inquam, vel cæco perſpicua eſt, eamque tu paullo antè monſtraſti, [5] dum falſæ cauſas aperire conabaris. Nam, ni fallor, ea vera eſt, & perfecta felicitas, quæ ſufficientem, potentem, reverendum, celebrem, lætumque perficiat. Atque ut me interius animadvertiſſe cognoſcas, quæ unum horum, quoniam idem cuncta ſunt, veraciter præ-

1 *Profligat opes.*] Meus codex, *profligit*. Elegans locutio, *profligare opes* id eſt prodigè conſumere; qua notione Suetonius in Tiberio dixit: *Ex juventute utriuſque ordinis profligatiſſimus quiſque.* Bern.

2 *Sed huic quoque quam multa deficiant vides.*] MS. Erfurtenſ. item Editio Norimberg. & Florent. *Sed hunc quoque, &c.* Sitzm.

3 *Potens eſſe deſiſtit.*] MSS. cum Edit. Norimberg. & Flor. *potens eſſe deſiſtat.* Idem.

4 *Quæ ſingula quæque.*] Nonne melius Manuſſ.? *quæ ſingula quædam.* Bern.

5 *Dum falſas cauſas aperire conabaris.*] Prætuli jure quod in ſcriptis, *dum falſæ beatitudinis cauſas.* Idem.

Dum falſas cauſas aperire conabaris.] MSS. cum Editione Norimbergenſi & Florentina: *Dum falſæ cauſas, &c.* Sitzm.

1 Ote

præſtare poteſt, hanc eſſe plenam beatitudinem ſine ambiguitate cognoſco. [1] O te alumne hac opinione felicem, ſiquidem hoc, inquit, adjeceris! Quid nam? inquam. Eſſene aliquid in his mortalibus caduciſque rebus putas, quod hujuſmodi ſtatum poſsit afferre? Minimè, inquam, puto, idque à te, nihil ut ampliùs deſideretur, oſtenſum eſt. Hæc igitur vel imagines veri boni, vel imperfecta quædam dare bona mortalibus videntur: verum autem, atque perfectum bonum conferre non poſſunt. Aſſentior, inquam. Quoniam igitur agnoviſti, quæ vera illa ſit, quæ autem beatitudinem mentiantur, nunc ſupereſt, ut unde veram hanc petere poſſis, agnoſcas. Id quidem, inquam, jam dudum vehementer exſpecto. Sed cùm, uti [2] in Timæo Platoni, inquit, noſtro placet, [3] in minimis quoque rebus divinum præſidium debeat implorari, quid nunc faciendum cenſes, ut illius ſummi boni ſedem reperire mereamur? Invocandum, inquam, rerum omnium

1 *O te alumne hac opinione felicem ſentio, ſiquidem hoc, &c.*] MSS. & Edit. Flor. non habent voculam *ſentio*. & ni fallor melius. *Sitzm.*

2 *In Timæo, Platoni noſtro placet.*] Timæi de univerſi natura acturi apud Platonem hæc verba ſunt ſanctiſſimè prolata, Ἀλλ' ὦ Σώκρατες, τοῦτό γε δὴ πάντες ὅσοι καὶ κατὰ βραχὺ σωφροσύνης μετέχουσιν ἐπὶ πάσῃ ὁρμῇ καὶ σμικροῦ καὶ μεγάλου πράγματος Θεὸν ἀεί που καλοῦσιν. *Atqui Socrates, omnes ii qui vel minimam ſanæ mentis particulam habent, cum aliquid ſive parvum ſive magnum aggrediuntur, ſemper ſolent Deum invocare.* Idem habet epiſt. VIII. Eam doctrinam piumque morem accepit Plato à Timæo Pythagorico. Timæus ex ipſo Pythagoræ protulit præcepto, quod inter aurea ejuſdem carmina tale eſt,

—. Ἀλλ' ἔρχευ ἐπ' ἔργον
Θεοῖσιν ἐπευξάμενος τελέσαι.

— *Finem dein ante precatus*
Numina, opus facito.

Cui quanta religione parendum ſit, divinè Hierocles, aureo ad eum locum Commentario, exponit. Hinc vitam Pythagoræ Jamblichus ex philoſophia Pythagoreæ debito, ut inquir, orditur. quod facit & Proclus Theol. Platon. libro I. cap. I. *Vall.*

3 *Cum in minimis rebus divinum præſidium debeat implorari.*] Plinius initio Panegyrici: *Bene ac ſapienter majores inſtituerunt, ut rerum agendarum, ita dicendi initium à precationibus capere* (ſic legit Cunradus Rittershuſius pro, *caperetur*) *quod nihil rite nihilque providenter homines ſine Deorum immortalium ope, conſilio, honore auſpicarentur.* Non latuit hoc Alexandrum Magnum, de quo Q. Curtius: *Orto ſole priuſquam admoveret exercitum, opem Deûm expoſcens, ſacrum patrio more faciebat.* Sitzm.

1 *O qui.*

omnium patrem, quo prætermiſſo, nullum ritè fundatur exordium. Rectè, inquit, ac ſimul ita modulata eſt.

METRUM IX.

[1] *O qui perpetua mundum ratione gubernas,*
[2] *Terrarum cælique ſator,* * *qui tempus ab ævo*
Ire

1 *O qui perpetua mundum ratione gubernas.*] His verſibus mirum eſt quam multas res compendioſe Boëtius abſolverit. ſunt enim veluti quædam ἐπιτομὴ primæ partis Timæi: ubi agit Plato de creatione univerſi. Quare monendus eſt quiſquis hæc adyta recludere inſtituerit, ne non accurate perlecto Platonis Timæo, accedat. PERP. RATIONE. quod Dei ſolius eſt. *quippe*, ait Tertullianus de Pœnitentia, *res Dei Ratio. quia Deus omnium conditor, nihil non ratione providit, diſpoſuit, ordinavit: nihil non ratione tractari intelligique voluit.* Et Philo, omnia ἄρχει ὁ Θεὸς, ἡ τοῦ πρεσβυτάτου λόγου πηγή, *regit Deus, qui rationis fons eſt antiquiſſimus.* Vallin.

O qui perpetua mundum ratione gubernas.] Manilius lib. 1. Aſtron.

Deprendit tacitis dominantia legibus aſtra
Et totum æterna mundum ratione moveri.

Lactantius De Ira Dei, cap. 9. *Cum ſententiæ philoſophorum prioris temporis conſenſiſſent, nec ulla eſſet dubitatio, quin Mundus à Deo & ratione eſſet inſtructus, & ratione regeretur: primus omnium Protagoras extitit temporibus Socratis, qui ſibi diceret non liquere, utrum eſſet aliqua divinitas, necne. Quæ diſputatio ejus adeo impia & contra veritatem & religionem judicata eſt, ut & ipſum Athenienſes expulerint ſuis finibus, & libros ejus in concione, quibus hæc continebantur, exuſſerint.* Sitzm.

2 *Terrarum cælique ſator.*] Sibylla Erythræa, apud Lactant. libro 1. Divin. Inſtit.

Ἀλλὰ θεὸς μόνος εἷς παντυπέρτατος, ὃς πεποίηκεν
Οὐρανὸν ἠέλιόν τε καὶ ἀστέρας ἠδὲ σελήνην,
Καρποφόρον γαῖάν τε καὶ ὕδατος οἴδματα πόντου.

Hinc propria Dei vêri nota eſt opus creationis rerum, qua in Pſalmis, item apud Eſaiam alioſque Prophetas diſcernitur ab idolis. Quid? quod Pythagoras quoque hoc ipſum agnovit in verſibus, quos refert Juſtinus Martyr libro de Monarchia, dignos hic etiam legi. Sunt autem iſti:

Εἴ τις ἐρεῖ, Θεός εἰμι, παρὲξ ἑνὸς, οὗτος ὀφείλει
Κόσμον ἴσον τούτῳ στήσας, εἰπεῖν, Ἐμὸς οὗτος.
Κοὐχὶ μόνον στήσας, εἰπεῖν, Ἐμὸς, ἀλλὰ κατοικεῖν
Αὐτὸς ἐν ᾧ πεποίηκε, πεποίηται δ' ἀπὸ τούτου.

hoc eſt, vertente C. Rittershuſio:

Si quis erit, qui ſe pro numine poſcat haberi,
Huic mundo ſimilem debet producere mundum.
De quo dicere ei liceat, Meus exſtat hic orbis.
Nec tantum ſtatuens mundum, ſic dicat, Hic à me
Conditus eſt, ſed opus ſimul incolat ipſe ſuum: Et tunc
Facta fidem facient, certum ipſi numen ineſſe.

Neque omittenda pulcerrima Minucii Felicis verba: *Palam eſt* (inquit) *parentem omnium Deum, nec principium habere, nec terminum: qui nativitatem omnibus*

Ire jubes, [1] ſtabiliſque manens das cuncta moveri;

Quem

bus præſtet, ſibi perpetuitatem: qui ante mundum ſibi fuerit ipſe pro mundo, qui univerſa quæcunque ſunt, verbo jubet, ratione diſpenſat, virtute conſummat, &c. Sitzm.

* *Qui tempus ab ævo ire jubes.*] Æternitas, ſoli Deo: Ævum, mundo, cœlo, Dæmonibus: Tempus, rebus hiſce inferioribus mutabilibus competit. Æternitas ingenita tota ſimul permanet. ævum neque ingenitum, neque ſimul totum, non enim erat antequam fieret, permanet tamen. tempus verò neque ingenitum eſt, neque totum ſimul eſt, neque permanet, ſed continuo labitur. Eſt tamen tempus & æternitatis & ævi quædam imago, ut inquit Plato in Timæo. non quod illi præteritum præſens ſit, quemadmodum æterno Deo; non quod ſit illi præſens permanens, ut mundo, cœlo, beatis, angelis, ſed quod ſit illi præſens fluens. Idcirco Plato vocat tempus μένοντος αἰῶνος ἐν ἑνὶ κατ' ἀριθμὸν ἰοῦσαν αἰώνιον εἰκόνα, *æternitatis in unitate manentis æternam quandam in numero fluentem imaginem.* Jam vero ab ævo tempus ire certum eſt. Plato ait, Χρόνος γὰρ μετ' οὐρανοῦ γέγονεν. ἵν', ἅμα καὶ λυθέντες ἅμα καὶ λυθῶσι. *Tempus enim ortum eſt una cum cœlo; ut ſimul nata, ſimul etiam diſſolvantur.* Durationem vero cœli & τῆς ἀϊδίου ζωῆς *æternorum vitæ* ævum cum veteribus diximus. Ex quo igitur factus eſt mundus, cœlum, ævum; ex eo fluxit & tempus, ejus ideo velut effectus, ſicut ævum æternitatis. Hinc optime Hermes Triſmegiſtus in Poëmandro, Καὶ τοῦ μὲν αἰῶνος ἡ ψυχὴ, ὁ Θεός; τοῦ δὲ κόσμου ἡ ψυχὴ, ὁ αἰών; τῆς δὲ γῆς, ὁ οὐρανός. *Æternitatis anima, Deus eſt; mundi anima, æternitas; terræ anima, cœlum.* Eſtque Deus Proclo quoque Theol. Plat. πηγὴ τῆς ὅλης ἀϊδιότητος. *Omnis æternitatis fons.* Porro αἰὼν nunc eſt Dei ἀϊδιότης, *ſempiternitas, ſemper æternitas*; vocaturque à Proclo νοητὸν, νοερὸν, ævum *intellectuale*, quod attribuitur primæ menti, ſeu Deo; qui tamen Dionyſio de div. nom. πρὸ αἰώνων, καὶ πρὸ αἰῶνος, καὶ ὑπὲρ αἰῶνα ἐστι, *ante æternitates, ante ævum & ſuper ævum eſt.* nunc eſt angeli, beatorum aliorumque quæ æterna vocantur. non quod Deo συναΐδια *coæterna* ſint. ſed μέσα ὄντων καὶ γιγνομένων. ὅσα πῇ μὲν αἰῶνος, πῇ δὲ χρόνου μετέχει, *media inter illa quæ verè ſunt, & iſta quæ fluunt: quæcunque* ſcilicet *partim quidem æternitatis, partim vero temporis participia ſunt.* inquit idem. æternitatis, quia æterna futura ſunt. temporis, quia eſſe cœperunt. Unde omnes poſt ſummum Jovem Dii æviterni ab Ennio, ævintegri ab Apuleio nuncupantur, quod æternum ævum illis adſit. homines vero ſint ævi mutabilis, ut quibus eſt [Virgil. Æneidos IX.]

— *Anguſtus terminus ævi.*

Vall.

1 *Stabiliſque manens das cuncta moveri.*] Eſſe primum movens immotum probat Ariſtoteles libro VIII. Phyſic. Ibique laudatur Anaxagoras, quod dicat τὸν νοῦν ἀπαθῆ καὶ ἀμιγῆ εἶναι; ἐπειδήπερ κινήσεως ἀρχὴν ποιεῖ αὐτὸν εἶναι· οὕτω γὰρ μόνως ἂν κινοίη ἀκίνητος ὢν καὶ κρατοίη ἀμιγὴς ὤν, *mentem impatibilem eſſe & non mixtam, quippe qui eam motus principium faciat. hoc enim duntaxat modo immobilis manens movebit, & mixtionis expers dominabitur.* Hinc Proclo Theol. Plat. lib. I. cap. XII. eſt quidem anima univerſi αὐτοκίνητος, *per ſe mobilis.* πρὸ δὲ ταύτης, ὁ νοῦς ἀκίνητος ὤν. *Ante vero iſtam* animam eſt *ipſa mens immobilis exiſtens.* Sequitur verò, Καί μοι τοῦτο τὸ ἀκίνητον μὴ τοιοῦτον ὑπολάβῃς· οἷον τὸ ἀργὸν, καὶ ἄζων, καὶ ἄπνευμον εἶναι φαμὲν, ἀλλὰ τὸ

[1] Quem non externæ pepulerunt fingere cauſæ
[2] Materiæ fluitantis opus, verùm inſita ſummi
Forma

λαὶ τὸ πάσης κινήσεως ἀρχηγικὸν αἴτιον, καὶ τὴν πηγὴν, εἰ βούλει, πάσης ζωῆς. *Hoc autem immobile, ne mihi tale eſſe putès, quale dicimus eſſe, otioſum, & expers vitæ, & nullo ſpiritu præditum: ſed omnis motionis principem cauſam, & (ſi velis) fontem omnis vitæ.* Ideo rectè D. Dionyſius de divin. nominib. Τί δὲ καὶ περὶ τῆς θείας στάσεως, ἤτοι καθέδρας φαμέν; τί δὲ ἄλλο γε παρὰ τὸ μένειν αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ τὸν θεόν; καὶ ἐν ἀκινήτῳ τῇ αὐτότητι μονίμως πεπηγέναι; καὶ ἀρραγέτως ὑπεριδρῦσθαι, καὶ τὸ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ περὶ τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως ἐνεργεῖν, καὶ κατὰ τὸ ἀμετάπτωτον αὐτὸν ἐξ ἑαυτοῦ πάντως ὑπάρχειν, καὶ κατὰ τὸ ἀμετακίνητον αὐτὸ, καὶ ὁλικῶς ἀκίνητον. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ τῆς πάντων στάσεως, καὶ ἕδρας αἴτιος. ὁ ὑπὲρ πᾶσαν ἕδραν καὶ στάσιν. καὶ ἐν αὐτῷ πάντα συνέστηκεν, ἐκ τῆς τῶν οἰκείων ἀγαθῶν στάσεως ἀσαλεύτως διαφυλαττόμενα. *Quid autem de divino ſtatu vel ſede dicemus? quid nam aliud, niſi in ſeipſo permanere Deum, in ſua immobili identitate firmiter conſtanterque collocatum, & ſecundum eadem ac circa idem eodemque modo agere, atque per id, quod ipſum immutabile, & ipſum immobile eſt, ab omni ſui mutatione ac motu omnino ſolutum eſſe & liberum? Ipſe enim eſt omnium ſtatus & ſtabilitatis auctor, qui ſuper omnem ſtabilitatem ſtatumque exiſtit, atque in eo conſiſtunt omnia, dum à bonorum ſuorum ſtatu incommota ſervantur.* Deus igitur rerum omnium origo, fons & vita, miro omnia modo creat, producit, movet atque agitat ipſe ἀκίνητος, *immobilis.* unde idcirco eum Apuleius lib. de Philoſophia natur. Platon. *rerum omnium exortorem* appellat, nomine divinæ potentiæ aptiſſimo. Sic enim legendus eſt is locus ex vet. cod. *Is unus, ait,* ἀπερίμετρος, *genitor, rerumque omnium exortor.* cum in hactenus impreſſis habeatur, *extortor.* quod abſit ut quiſquam de Deo dicat. quid enim extorqueat omnipotens ſapientia, quæ *diſponit omnia ſuaviter*? Vallinus.

1 *Quem non externæ.*] De origine Mundi rerumque principiis quam diverſa ſenſerint Philoſophi, tradit Paulus Merula, in Commentar. ad 1. Annal. Ennii, pag. 19. & ſeqq. item Jac. Pontanus in abſolutiſſ. Virgil. Commentar. ad Eclog. 6. *Sitzm.*

2 *Materiæ fluitantis opus.*] Mundum hunc ſeu Univerſum; Plato Timæo, Βουληθεὶς γὰρ ὁ θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φλαῦρον δὲ μηδὲν εἶναι κατὰ δύναμιν, οὕτω δὴ πᾶν ὅσον ἦν ὁρατὸν, παραλαβὼν, οὐχ ἡσυχίαν ἄγον, ἀλλὰ κινούμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως, εἰς τάξιν αὐτὸ ἤγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας, ἡγησάμενος ἐκεῖνο τούτου πάντως ἄμεινον. *Nam cum conſtituiſſet Deus bonis omnibus explere mundum, nihil admiſcere, quoad natura pateretur; quicquid erat quod in cernendi ſenſum caderet, id ſibi aſſumpſit, non tranquillum, ſed quod immoderate & inordinate agitaretur ac fluitaret, idque ex inordinato in ordinem adduxit ratus ordinem jactatione omnino eſſe meliorem ac præſtantiorem.* Hinc pulcherrima illa κόσμου τάξις. Apuleius libro de phil. natur. Platonis, *Initium omnium corporum materiam eſſe memoravit. hanc & ſignari impreſſione formarum. Hinc prima elementa eſſe progenita, ignem & aquam, terram & aëra.* Vall.

Materiæ fluitantis opus.] Diogenes Laërt. in Platone: ἀτάκτως δέ ποτε αὐτὴν (ὕλην scilicet) κινουμένην, ὑπὸ τοῦ θεοῦ φησὶν εἰς ἕνα συναχθῆναι τόπον, τάξιν ἀταξίας κρείττονα ἡγησαμένου. Sitzm.

1 *Livore*

Forma boni, [1] *livore carens.* [2] *tu cuncta ſuperno*
Ducis ab exemplo; [3] *pulcrum pulcerrimus ipſe*
Mundum mente gerens, ſimilique in imagine formans,
Perfectaſque jubens perfectum abſolvere parteis.
[4] *Tu numeris elementa ligas, ut frigora flammis,*
Arida conveniant liquidis: ne purior ignis
Evolet, aut merſas deducant pondera terras.
[5] *Tu triplicis mediam naturæ cuncta moventem*

Con-

1 *Livore carens.*] Hoc eſt, Quem non externæ cauſæ, quæ nullæ erant, ſed ipſa forma ſummi boni, id eſt non idea aut exemplar, ut ſcribunt commentatores, ſed ipſa ſubſtantia ſeu eſſentia ſummi boni, quæ *inſita*, hoc eſt, in te eſt: *livore carens*, omnis ſcilicet perfectionis fons & origo, ad totius creaturæ productionem impulit. Ipſa autem Platonis verba in Timæo hæc ſunt, Ἀγαθὸς ἦν, ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐγγίγνεται φθόνος. τούτου δ' ἐκτὸς ὢν, πάντα ὅτι μάλιστα ἐβουλήθη γενέσθαι παραπλήσια αὐτῷ. *Bonus erat. bonus autem nulla unquam aliqua de re invidia tangitur. Ergo cum livor ab eo alieniſſimus eſſet, omnia voluit quam maxime ſui ſimilia generari.* Vall.

2 *Tu cuncta ſuperno ducis ab exemplo.*] Seu exemplari, hoc eſt Idea illa, quæ eſt in mente Dei, non vero quid ab eo externum, ut præceptori, Græca fide, impoſuit Ariſtoteles. Eam eſſe Platonis veram germanamque ſententiam mox ipſe aſſerit Boëtius

—— pulchrum pulcherrimus ipſe
Mundum mente gerens, ſimilique in imagine formans.

Ubi mundi ideam formamque Deum mente gerere vides. ejuſdemque mundi, qui primum in idea ſeu mente divina fuit, imaginem, qualis nunc eſt, factam poſtea & conſtitutam. *Idem.*

3 *Pulcrum pulcerrimus ipſe Mundum mente gerens.*] Thales apud Laërt. lib. 1. κάλλιστον κόσμος· ποίημα γὰρ θεοῦ. Apuleius de Dogmate Platonis: *Iccirco autem perfectiſſimo & pulcerrimo mundo inſtar pulcræ & perfectæ ſphæræ à fabricatore Deo quæſitum eſt, ut ſit nihil indigens: ſed operiens omnia, coërcenſque contineat: pulcer & admirabilis, ſuique ſimilis, ſibique reſpondens.* Sitzm.

4 *Tu numeris elementa ligas.*] Quem in modum Plato animam mundi ex numeris fabricatam eſſe docuerit, & quod hinc etiam probari poſſit concentum quendam eſſe cæleſtium corporum, exponit Macrob. in Somn. Scip. libro 2. cap. 2. Vide & Laërt. lib. 3. Claudianus de Raptu Proſerpinæ ỽſ. 250.

Hcic Elementorum ſeriem, ſedeſque paternas
Inſignibat acu: veterem qua lege tumultum
Diſcrevit natura parens, & ſemina juſtis
Diſceſſere locis. quicquid leve fertur in altum:
In medium graviora cadunt: incanduit æther:
Egit flamma polum: fluxit mare: terra pependit. Idem.

Tu numeris elementa ligas.] Verba ipſa Platonis in Timæo videnda: quæque annotant ad ea Marſil. Ficinus, Seb. Foxius, & Macrobius in ſomn. Scip. lib. 1. cap. VI. *Vall.*

5 *Tu triplicis mediam.*] Ventum eſt ad partem ſuſcepti operis difficillimam, in qua explananda tot fruſtra ſudarunt viri eruditi. Animus quoque eſt, idem periculum ſubire, atque è Platone ſic totum locum illuſtrare, ut ſi ſatisfactum minimè ſit doctis omnibus, certe Platonicis iri confidam.

Primum

Primum hæc eſſe nobiliſſima & primaria ſubſtantiarum genera apud Platonicos notandum eſt. ut primò ſit τ' ἀγαθὸν τὸ θεῖον, τὸ καλὸν, ἡ εὐδαιμονία, ἡ σοφία, *ipſum bonum, divinitas, pulchrum, beatitudo, ſapientia*; denique ὁ Θεὸς, *ipſe Deus*, ſeu ſumma poteſtas ac ſumma divinitatis ſubſtantia, omnium potens, omnium effectrix, in ſe permanens, ὑπερούσιον, ſupra entium omnium & naturam & captum. Deinde νοῦς, ψυχὴ, σῶμα ἢ ὕλη, *mens, anima, corpus ſeu materia.* quibus mundi διάταξιν illam admirabilem conſtitui voluit Deus. cum vellet hoc Univerſi opus, νοητὸν, ἔμψυχον καὶ σωματοειδὲς *intelligentiæ, animæque particeps, corporeumque* efficere. quod ſic exponit Plato in Timæo. Cum ſola ſua bonitate Deus, mundum facere ſtatuiſſet, ad ſuum & ἀΐδιον παράδειγμα *æternum exemplar, &* qualem ſcilicet mente gerebat, hoc eſt, bonum perfectumque & *pulchrum pulcherrimus ipſe*, formavit. Ex materia autem σωματοειδὲς καὶ αἰσθητὸν *corporeum eſſe ſubque ſenſum cadere* voluit. Sed quia materia illa rudis & figurationis qualitate viduata, fluitans alioquin, fingenda formandaque fuit; Animam Deus, qua moles illa viveret, qua fluitans ſiſteretur, quaque informis formaretur, infundere optimum duxit. Quia porro tum animata illa moles errori adhuc corruptionique manebat innoxia, neque erat exemplaris mentis divinæ perfectiſſimæ imago, quòd nimirum eſſet ἀνόητος, addidit illi intelligentiam Deus, mundumque hac ratione perfectiſſimum abſolvit. qui ea anima, cui adhæret intelligentia, præditus, ſubſiſtens jam mirum ordinem ſpeciemque aſſequeretur. anima enim præterquam quod materiam illam ſeu corpus tanquam forma informat, etiam vinculum eſt quo *connectitur* intelligentia; quæ abſque media illa natura cum corpore conjungi non poterat: jamdudum Proclo cenſente cum Platone νοῦν ἄνευ ψυχῆς ἀδύνατον παραγίνεσθαί τῳ, *mentem alicui ſine anima adeſſe impoſſibile.* ἡ γὰρ ἀμέριστος οὐσία τοῦ νοῦ, διαιώνιος ἀμέσως συντάττοιτο τῷ σωματοειδεῖ πῶς ἂν δύναιτο; *Individua enim & æterna Mentis eſſentia quomodo cum eo, quod corporis formam habet, immediatè componi poſſit?* Hæc igitur eſt Animæ Mundi natura & dignitas, qua ſcilicet utitur Deus, non ſolum tanquam ſpiritu ad vitam viventibus tribuendam, ſed etiam tanquam ſubſtantia, quæ particeps intelligentiæ imitatrixque divinæ mentis & τοῦ ὄντος ἀεὶ *ejus quod ſemper eſt*, cœlo ignes accendit, aëra ac mare luce æſtuque replet atque attollit, terras animalibus plantiſque fœcundat, tellurem denique alterna in ævum vice nunc pruinis, nunc floribus veſtit, nihil videlicet à primævo permanendi etiamnum tenore diſcedens. Hinc eſt quod apud Apulejum [lib. de Plat. natur. phil.] *illam Cæleſtem Animam, fontem animarum omnium, optimam & ſapientiſſimam, virtutem eſſe genitricem, ſubſervire etiam fabricatori Deo, & præſto eſſe ad omnia inventa ejus* Plato *pronuntiat.* Et Virgilius ex ejuſdem mente ſic eam lib. VI. deſcribit,

Principio cœlum ac terras campoſque liquentes
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque aſtra
Spiritus intus alit, totamque infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.
Inde hominum pecudumque genus, vitæque volantum,
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore Pontus.

Ubi Anima Mundana ſeu Cœleſtis, [ſic enim eam Plato vocat] *Spiritus* dicitur, quatenus cœlum & res omnes inferiores *alit* atque animat; *Mens* verò, quatenus mundi molem movet atque *agitat*, concentuque tam mirabili moderatur. Hoc eſt cur Plato ejuſdem Animæ naturam conſtituit ex *Eodem*, ſeu ſubſtantia ἁπλῇ, ſimplici, ſeu individua & intelligibili, quæ proinde ſemper eadem ſuique ſemper ſimilis corruptioni errorique obnoxia non eſt, hoc eſt, ex mente. Et ex *Altero*, hoc eſt ex ſubſtan-

tia dividua & ſenſili, πολυμερεῖ καὶ πολυτρόπῳ, *multiplici mutationique obnoxia.* Tertiam verò quandam naturam, ipſam eſſe Animam dicit, partim intelligentiæ, partim ſenſibilium rerum capacem. non quod geminæ illæ naturæ intelligibilis & ſenſilis, quæ contrariæ inter ſe ſunt, in tertia illa commiſceantur confundanturve, ut diximus: fieri enim non poteſt. ſed quod natura ſeu ſubſtantia illa tertia, duarum illarum *media*, ejuſmodi ſit, quæ illas plurimum diſſidentes connectat & ex illis conſtet. unde eam Plato vocat τρίτον ἐξ ἀμφοῖν οὐσίας εἶδος, *ex duobus tertium ſubſtantiæ genus*; & Boëtius elegantet *triplicis naturæ.*

Hic ergo eſt ordo verborum, *Tu connectens Animam* Mundi ſeu Univerſi, *mediam* inter intelligentiam & ſenſum ac utriuſque participem. Non tamen intelligentiæ tantùm, alioquin in inferioribus generationes non fierent: quia omnia etiam inferiora eodem ſe modo ſemper haberent, neque corrumperentur. non ſenſus etiam, cuncta enim cœleſtia quoque errori mutationique eſſent obnoxia. ſed tertiam quandam naturam, ipſam Animam, quæ & intellectus & ſenſus capax eſſet. *Per conſona membra reſolvis.* Ex Platone. Huic Animæ neceſſaria erant membra his naturis facultatibuſque conſona. non aures, aut pedes manuſve, inquit, quibus ſcilicet moveretur. ſed motum dedit illi Deus qui corpori ejus eſſet aptiſſimus, orbicularis nimirum, qui unus ex ſeptem motibus ad mentem & intelligentiam, νοῦν καὶ φρόνησιν, pertineret. Itaque, inquit, κατὰ τ' αὐτὰ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐν αὑτῷ περιαγαγὼν αὐτὸ, ἐποίησε κύκλῳ κινεῖσθαι στρεφόμενον, *cum illum per eadem, & in eodem, & in ſeipſo circumduxiſſet, effecit ut circulari converſione moveretur.* Nimirum dum illa mover orbem primum mobilem, hoc eſt, cœlum intelligentiæ, quod eodem ſemper motu agitur; & orbem generationis, hoc eſt, errori obnoxium, qui eſt planetarum orbis, omnium generationum cauſa, quandoquidem intelligentiæ motus circularis eſt, *in ſemet reditura meat.* quia ſcilicet diviſa ſeu, ut loquitur cum Platone Boëtius, *ſecta in duos illos orbes*, in ſe convertitur, neque extra ſe fertur, omnia continens. figura enim orbiculata perfectiſſima eſt, ut quæ Ariſtoteli quoque μήτε ἀρχὴν, μήτε τέλος ἔχει, ἀλλ' εἰς ἑαυτὸ συννένευκε, *neque principium habet, neque finem, ſed in ſeipſam convertitur.* Ideo quoque orbicularis Platoni, τῷ γὰρ τὰ πάντ' ἐν αὑτῷ ζῶα περιέχειν μέλλοντι ζώῳ, πρέπον ἂν εἴη σχῆμα τὸ περιειληφὸς ἐν αὑτῷ πάντα ὁπόσα σχήματα, *animal quippe hoc, quod intra ſuum ambitum erat animalia omnia contenturum, eam figuram præcipuè requirebat, in qua figuræ omnes continerentur.* Hanc verò Plotinus motus iſtius cauſam naturalem tradit, ἐκ τῆς σχέσεως ἣν ἔχει πρὸς τὰ πρὸ αὐτοῦ· προσεχῶς δὲ εἰσιν ὑπὲρ τὰ οὐράνια αἱ νοηταὶ οὐσίαι. δεῖ δὲ τὸ αἰτιατὸν ὅτι μάλιστα ὁμοιοῦσθαι τῷ προσεχεῖ αἰτίῳ καὶ τούτου εἰκόνα καὶ μίμημα φέρειν· διὰ τοῦτο οὖν φησι κύκλῳ κινεῖται ὁ οὐρανὸς. ὅτι νοῦν μιμεῖται. ἴδιον γὰρ τοῦ νοῦ πρὸς ἑαυτὸν συννεύειν. αὐτὸς γὰρ ὁ ὁρῶν, αὐτὸς ὁ ὁρώμενος. ὁρῶν γὰρ τὰ εἴδη, ἑαυτὸν ὁρᾷ. καὶ ἑαυτὸν ὁρῶν, τὰ εἴδη τεθέαται. πλήρωμα γὰρ ἐστὶ τῶν εἰδῶν, καὶ εἶδος εἰδῶν· ἔχει οὖν ὁ οὐρανὸς τὸ σφαιρικὸν σχῆμα διὰ τὴν κύκλῳ κίνησιν. ταύτην δὲ διὰ τὴν πρὸς τὸν νοῦν ἐξομοίωσιν· καὶ ἄλλως μιμεῖται τὸν νοῦν ἀμερῶς πανταχοῦ ὄντα. ὡς οὖν ἐκεῖνος ἀμερῶς πανταχοῦ ἐστιν, οὕτως ὁ οὐρανὸς πανταχοῦ γίνεται τῷ οὖν πανταχοῦ γίνεσθαι. τὸ πανταχοῦ ὂν μιμεῖται. τελείωσις γὰρ τῶν χειρόνων ἡ πρὸς τὰ ὑπέρτερα ἐπιστροφή τε καὶ ἐξομοίωσις, *ex habitudine, quam habet ad ea, quæ ante ſe ſunt. Cohærenter autem & in continenti ſunt ſupra cœleſtia intelligibiles ſubſtantiæ. Oportet autem effectum cohærenti maximè cauſæ aſſimilari & ejus imaginem quam proximè imitari. Propterea ergo, inquit, in orbem cœlum movetur, quia mentem imitatur. mentis enim proprium eſt ad ſeipſam converti. Ipſa enim videns, ipſa eſt quæ videtur. formas enim videns, ſeipſam videt. & ſeipſam videns, formas contemplatur. formarum enim eſt plenitudo & forma formarum. Habet itaque cœlum*

ſphæricam figuram, ut in circulum moveatur. ideo autem ita movetur, ut menti ſimilis reddatur. Et alioqui imitatur mentem, quæ indiviſibiliter ubique eſt, ita & cœlum ubique fit. eo itaque, quod ubique fiat, id quod ubique eſt imitatur. Deteriorum enim perfectio eſt ad ſuperiora converſio & aſſimilatio. ait Joa. Philoponus in librum 1. Ariſt. de Anima. Ubi duo habes. primum, Animam mundi, eo quod ſit mentis particeps, cœlum movendo in ſeipſam converti, quod motus τοῦ λογικοῦ ſeu νοητοῦ indicium eſt, hoc eſt, ut ait Boëtius, *in ſemet rediturum meare.* alterum, Animam illam tam certo moderamine movere cœlum, quia *Mentem* ſuperiorem & divinam ſeu *profundam circuit*, ſive ut inquit Syneſius

Μέγαν ἀμφὶ νοῦν χορεύει,

Magnam circa mentem movetur.

Cujus nimirum movendi rationem, quantum poteſt, in convertendo cœlo imitatur. ſuprà enim animam mundi, quæ corpus mundi ſupereminens circumplectitur, ſola mens æterna ſubſtantiæque νοηταὶ ſunt. Nimirum Mens illa ſupercœleſtis Deo plena, divinitatiſque proxima & fida obſervatrix, conſtans divinæ voluntatis cuſtos, σωμάτων, καὶ ψυχῶν, καὶ ζωῆς πατὴρ καὶ αἴτιος, *corporum & animarum omniſque vitæ parens & cauſa*, vitam motumque rebus omnibus, pro materiæ qualitate, largitur. A qua quantum orbium cœleſtium unuſquiſque abeſt, tantum inconſtantiori volubiliorique motu torquetur. qui verò eam propius accedit, motu uniformi ſapientiſſimoque convertitur. ita ut conſtantia illa, qua univerſum hoc ſubſiſtit ac viget, ſit *imago* conſtantiæ mentis illius divinæ. quæ ſupra mundum exiſtens, προόντος, *prima*; in mundo verò, μεθεκτῶς *participata* dicitur, ſeu ipſa Anima Mundi. quam ſic quoque deſcribit Hermes Poëmandro, ſeu, ut D. Cyrillus ait, librorum Hermaicorum auctor, qui eos Athenis compoſuit, Καὶ ὁ μὲν Θεὸς, ἐν τῷ νῷ· ὁ δὲ νοῦς, ἐν τῇ ψυχῇ· ἡ δὲ ψυχὴ, ἐν τῇ ὕλῃ· πάντα δὲ ταῦτα διὰ τοῦ αἰῶνος· τὸ δὲ πᾶν τοῦτο σῶμα, ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐστὶ σώματα, ψυχῇ πλῆρες τοῦ νοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ, ἐντὸς μὲν αὐτὸ πληροῖ, ἐκτὸς δὲ περιλαμβάνει ζωοποιοῦσα τὸ πᾶν· ἐκτὸς μὲν, τοῦτο τὸ μέγα καὶ τέλειον ζῶον τὸν κόσμον· ἐντὸς δὲ, πάντα τὰ ζῶα καὶ ἄνω μὲν ἐν τῷ οὐρανῷ διαμένουσα τῇ ταυτότητι· κάτω δὲ ἐπὶ τῆς γῆς τὴν γένεσιν μεταβάλλουσα, *Et Deus quidem in mente, mens in anima, anima autem in materia; omnia vero iſta per ævum. univerſum autem hoc corpus, in quo corpora omnia ſunt; anima, mente, Deoque plena, intima mundi replet, circumplectitur extima. vitam omnibus hæc ſuggerit, extrinſecus quidem ingenti huic perfectoque animali mundi; intrinſecus autem cæteris, quæ inſunt mundo, viventibus. Supraque in cœlo cum eo, quod idem eſt, perſiſtens: infra verò in terra, generationem agitans.*

Prætermittendum minime tamen eſt, locum Platonis in Timæo de Anima quoque humana rationali intelligi exponique poſſe, cum ibi Joa. Philopono aliiſque doctiſſimis viris deſcripta utraque eſſe videatur. Eam enim eſſe, ſicut Animam Cœleſtem ſeu Mundanam, duarum ſubſtantiarum mediam tertiam, membra habere, caput nimirum menti rationique; cor, hepar atque alia perturbationibus conſona. Ea duplicem converſionem habet, ad res intelligibiles, & ad res ſenſiles; hoc eſt in duos orbes ſecatur. Unum exteriorem, majorem ſcilicet, quem efficiunt animæ vires intelligibiles ſeu ἀναγωγοὶ, καθ' ἃς ἀνάγεται πρὸς τὸ θεῖον, *erectivæ per quas ad divina ſurſum attollitur*, inquit Philoponus. alterum minorem, qui ab exteriori continetur, quem cognitio per ſenſus efficit, ſeu facultates γενεσιουργοὶ, καθ' ἃς ἐπιστρέφεται πρὸς τὰ τῇδε, *generativæ, per quas ad ea quæ hic ſunt, convertitur.* Animæ igitur vires moventur ad res intelligibiles, Deum, mentem. moventur & ad ſenſibiles, quæ videntur, audiuntur. Et quia motus ille duplicem converſionis circulum ſeu orbem efficit, certum eſt in ſe redire. circuli enim proprium eſt in ſe converti: συνάπτει γὰρ τῇ ἀρχῇ τὸ πέρας καὶ ἔστι μόνη τέλειος, *principio enim finem conjungit,*

jungit, atque ſolus perfectus eſt, ait Ariſt. l. VIII. phyſ. Anima enim ſenſuum adjuta miniſterio, res primum ſenſibiles apprehendit, quarum ſpecies cum in ſe reflexit, eas veluti imperfecta quædam φαντάσματα intellectui communicat. is quid in qualibet re ſibi ſimile, id eſt, quid ens, quid idem, quid verum recognoſcens diſcernit; qua ope anima confirmata, de veritate jam certior facta, judicat ac ratiocinatur. Ita utraque Anima, & Mundi & Hominis, qui μικρόκοσμος eſt, perfectiſſimæ mentis divinæ imago eſt. perfectiſſima, inquam, quia intelligens; intelligente verò perfectior non eſt. Similiter quemadmodum Anima Mundi, dum *Mentem illam profundam circuit* & ad eam convertitur, ab ea continuò motus ſui, quo univerſum hoc omne movetur & ſubſiſtit, accipit conſtantiam; quod, ut ait Proclus, ſit mens τῆς ψυχῆς κυβερνήτης, *animæ gubernatrix*. ita Anima rationalis, converſa ad eandem mentem, à qua ſortitur intelligentiam, ſupercœleſtium, ac æternarum rerum ſemperque manentium compos, omniſque veritatis & notionum certarum capax, perturbationeſque ex ſenſibus provenientes ſedat ac temperat. cenſet enim ipſe in Phædro Socrates τὸν μερικὸν νοῦν θεᾶσθαι τὸν ὑπερουράνιον τόπον, *particularem mentem ſupercœleſtem locum contemplari*. hoc eſt, verè ſemperque entia, ut Deum, mentem ac ſeipſam. Quæ cum omnia rectè animæ rationali conveniant, hoc tamen loco Boëtium de anima Mundi agere certum eſt, tum quia Platonis mentem de ead. Anima differentis exprimit: tum quia nemo eſt qui extrema hæc verba,

—— *& ſimili convertit imagine cœlum*,

animæ rationali humanæ accommodare poſſit. licet hoc conetur Franciſ. Caraneus, pulchrè ad hunc locum ineptiens.

Neque neſcio hos quoque verſus de intelligentia orbem movente accipi. quam opinionem, cum ne probabilis quidem ſit, nos hic non moramur. ea autem eſt Thomæ Galenſis, ſeu Valenſis aut Valeſii. ejus enim in hos Boëtii libros Commentum eſt, profectò commentum, quod falſò ſub D. Thomæ Aquinatis nomine circumfertur. quod viri ſanctiſsimi juxta ac doctiſsimi non eſſe tum ipſum ſcribendi genus, & multa inſitè ineptiſsimeque prolata; tum hallucinationes innumeræ, hinc & inde operi inſperſæ, confirmant. veluti cum ad hæc verba lib. III. *Alcibiadis ſuperficie pulcherrimum corpus*, &c. ait, *Nota quod Alcibiades mulier fuit pulcherrima, quam videntes quidam diſcipuli Ariſtotelis, duxerunt eam ad Ariſtotelem, ut ipſam videret; qua viſa dixit, Si homines oculos lynceos haberent, ut quæque obſtantia penetrarent, intrinſecus viſceribus, corpus, quod apparet pulcherrimum, turpiſsimum videretur.* ubi non uno errore peccatum eſt. & ibidem Tænara dicta *à threnis, quod apud inferos ſit threnus & lamentatio.* ut cætera omittam plurima æquè putida. Deinde cum is adferre ſoleat teſtimonium Alani de Inſulis, qui carmen *de planctu naturæ & ſcientiæ* ſcripſit circa annum nimirum M CCC. Div. verò Thomas mortalitatem anno MCCLXXIIII. exuerit: Div. certè Thomam non citaſſe ſcripta nondum ſcribentis conſequens eſt. Eſt igitur Thomæ Galenſis ſeu Anglici, ſic enim multi codd. variant, cujus eſt & ea Summa Logicæ, quam vocant, quæ D. Thomæ nomen præfert. librarii enim nominis affinitate decepti ubi ſcriptum fuit, *Thomæ Anglici ord. Prædicator.* reponendum putaverunt, *Thomæ Angelici ord. Prædic.* Neque deſunt qui ſcribant ejuſdem Thomæ Anglici eſſe Commentaria in Geneſim, Iſaiam, Jeremiam, Epiſt. Canonicas & Apocalypſim, quæ eidem divo viro tribuuntur. Hoc monuimus, ne quis ea deinceps pro ſanctiſſ. viri ſcriptis habeat; aut de iis loqui putet Politianum [niſi ſi lapſus eſt] cap. I. Miſcellaneorum, ſed de iis quæ in Boëtii libros de Trinitate & de Hebdomadib. ſcripſit. *Vall.*

In triplicis mediam.] Summam hujus dogmatis ita recenſet Diogenes Laertius libro tertio, in quo vita Platonis: *Definiebat animam eſſe ideam penitus remoti ſpiritus, ſeipſam moventem & motum præſtantem corpori, & eſſe tripartitam*,

Connectens animam per conſona membra reſolvis.
Quæ cum ſecta duos motum glomeravit in orbeis,
In ſemet reditura meat, mentemque profundam
Circuit, & ſimili convertit imagine cælum.
Tu [1] *cauſſis animas paribus,* * *vitaſque minores*
Pro-

titam. Rationalem ipſius partem ſitam in capite, iraſcibilem in corde, concupiſcibilem in umbilico & jecore conſiſtere. continere item ex medio ſemper corpus per gyrum, atque ex elementis conſtare: diviſamque ſecundum Harmoniæ intervalla, duos orbes efficere conjunctos, ex his interiorem circulum in ſex alios ſciſſum, ſeptem reliquos circulos facere, eumque juxta diametrum ad lævam intrinſecus habere ſedem, alterum vero ſecundum latus ad dextram, ideoque ipſum obtinere, quod ſit unicus. alterum quippe interius in plures eſſe diviſum, atque hunc ipſius, illos alterius eſſe. dicens hanc quidem animi, illam vero univerſi eſſe motionem, errantiumque ſiderum motus, ita ſe habentes, ut ex medio ſit ſciſſio ſibi ad extrema congruens atque conjuncta, noſſe quæ ſunt atque aptare, eo quod in ſe ipſa per Harmoniam elementa habeat. Et opinionem quidem fieri ſecundum alterius circulum ſe ſubrigentem, ſcientiam verò ſecundum alium qui ſit idem. B. Auguſtin. lib. 13. De Civ. Dei, c. 17. *Hanc animam Plato ab intimo terræ medio, quod Geometræ Centrum vocant, per omnes partes ejus uſque ad cœli ſumma & extrema diffundi & extendi per numeros Muſicos opinatur, ut ſit iſte Mundus animal maximum, beatiſſimum, ſempiternum, cujus anima & perfectam ſapientiæ felicitatem teneret, & corpus proprium non relinqueret, cujuſque corpus & in æternum ex illa viveret, & eam quamvis non ſimplex, ſed tot corporibus tantiſque compactum, hebetare atque tardare non poſſet.* Sitzm.

1 *Cauſis animas paribus vitaſque minores provehis.*] Poſtquam egit de principe illa Anima Univerſi, nunc de particularibus dicere aggreditur. Quarum alias quidem ἁπλῶς Animas vocat, videlicet cœleſtes & angelicas, Deos nimirum mundanos, heroas, Dæmonas, qui corpore, vel quaſi corpore, tenui nimirum & cœleſti prædit ſunt. intellectuales nihilque materiæ habentes, medios inter ψυχὰς θείας *divinas animas*, quæ à ſupercœleſti loco ad profundam cœli mentalis partem agentes, divino lumine ardentes ipſum veritatis campum, ſapientiæque divinæ eſſentiam propius intuentur; & ψυχὰς ἀνθρωπίνας, *humanas*, quæ τῇ ὕλῃ, *materiæ* ſeu corpori affixæ ſunt. quos ideo Deos medioxumos indigitavit antiquitas. eæ vero animæ in reliqua cœli parte uſque ad ſubcœleſtem & concavum ejus locum degunt, imitantes divinas animas, minus verò quam eæ mentem divinam, ſeu ipſam vitam veritatemque participant. Alias vero, *Vitas minores* vocat, nempe *Humanas*, quæ non mentem ſemper participant, ut divinæ & cœleſtes, ſed nunc ad eam, Deumque, nunc ad res corruptibiles convertuntur. Animarum enim triplex ordo, Proclus, Πρῶται μὲν, αἱ θεῖαι. δεύτεραι δὲ, τῶν μὴ θείων, αἱ ἀεὶ νοῦ μετέχουσαι. τρίται δὲ, αἱ ποτὲ μὲν, εἰς νοῦν, ποτὲ δὲ, εἰς ἄνοιαν μεταβάλλουσαι, Primæ quidem, ſunt Divinæ. Secundæ verò, *non Divinarum* naturarum ſunt, *quæ ſemper Mentem participant.* *Tertiæ verò*, eæ ſunt, *quæ modo quidem in Mentem, modo verò in amentiam mutantur*; quæ humanæ ſunt. quas ideo Hierocles medias νοῦ καὶ ἀλογίας, *inter mentem & rationis privationem* appellat. ideo *vitas minores* vocat Boëtius. Vitas, quia ideo quod vitæ ſunt, animæ ſint; ſiquidem Πᾶσα ψυχὴ, καὶ ζωή ἐστι καὶ ζῶν, *Omnis Anima, & Vita eſt & id quod vivit.* Quod verò ait, *Cauſis paribus*, Plato ſcripſit ἐκ τοῦ αὐτοῦ κρατῆρος, ex eodem cratere ſeu temperamento,
quo

Provehis, & [1] levibus ſublimeis curribus aptans

In

quo cæleſtes Animæ ſeu Mundani Dei, Dæmones ſeu ipſi heroës. quod ejuſdem dignitatis ſint, utpote quæ mentem participent. *Vall.*

* *Vitaſque minores Provehis.*] Irrationalia Boëtium intelligere animalia D. Thomas exiſtimat. *Formæ minores* ſimili notatione apud Senecam in Hippol. ꝟſ.298.

Induit formas quoties minores
Ipſe qui cælum nebulaſque ducit?

Tenues vitæ, Virgil.4. Georg.

—— Deum namque ire per omnes
Terraſque tractuſque maris, cælumque profundum:
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque ſibi tenues naſcentem arceſſere vitas.

Sed & Silius l.15. homines vocat Deos minores:

——— mortalibus alti
Quantum cælicolæ, tantundem animalibus iſti
Præcellunt cunctis, tribuit namque ipſa minores
Hos terris Natura Deos.

Sitzm.

1 *Levibus ſublimeis curribus aptans.*] Levibus curribus, hoc eſt, corpori ſeu naturæ cuidam cœleſti. quæ animarum vehiculum eſt. Animæ dum à Deo creantur: ait Plotinus, à loco ſupercœleſti ſeu mundo intelligibili, qui Jovis maximi ſeu Mentis Idealis & creatricis ſedes eſt, procedunt εἰς οὐρανὸν μὲν πρῶτον καὶ σῶμα ἐκεῖ προσλαβοῦσαι, δι' αὐτοῦ ἤδη χωροῦσι καὶ ἐπὶ τὰ γεωδέστερα σώματα, *primò in cælum. ibique corpus accipientes, per ipſum jam in corpora quoque magis terrena labuntur.* Corpus illud ſeu quaſi corpus ætherium, cœleſte eſſe, ejuſdemque cum aſtris ſubſtantiæ Platonici exiſtimabant, animæque in inferiora labenti adhibebant, ut eſſet non ſolum quod animaret anima, [cui ſemper adeſſe oporteat corpus quod animet] ſed quemadmodum animæ, qua animalis eſt, ſpiritus ille, qui eſt è puriori tenuiorique ſanguinis ſubſtantia, pro vehiculo eſt, quo illa in omnes corporis partes diffunditur. ſic animæ, qua rationalis intellectualiſque eſt, in hæc inferiora labenti, adeſſe corpus illud, ſeu quaſi corpus, cœleſte ſeu ætherium volebant: quod tenuiſſimum cum ſit, rectè ſimpliciſſimæ animæ vehiculum eſſe perhiberetur; quo illa comite in Dei ſubſtantiarumque intelligibilium cognitionem tolleretur. Ea enim ſeparabilis à corpore cum ſit, nihilque communionis utriuſque actiones habeant, ſequitur illi corpus aliquod aliud adeſſe, quod purioris ſit naturæ quam terrenum, quod nimirum ſit intelligentiæ capax, & quandam tamen affinitatem cum corpore terreno habeat. Cujus animæ vehiculum agnoſcit quoque Ariſtoteles de generat. anim. libro II. cap. III. ubi corpus iſtud θειότερον τῶν καλουμένων στοιχείων, *longè quam ea, quæ vocantur elementa, divinius* conſtituit. hoc eſt, ex æthere: unde illud Virgilius lib. VI. *Æthereum ſenſum* vocat. *ſenſum*, id eſt, elementum. Et longè antè Pacuvius

—— mater eſt
Terra, ea parit corpus, animam æther adjugat.

Ariſtoteles verò atque alii πέμπτον σῶμα, quintum elementum; Themiſtius θεῖον καὶ οὐράνιον, *divinum & cæleſte.* Apuleius lib. de Mundo, *Sed cælum ipſum ſtellæque cæligeræ omniſque ſiderea compago, Æther vocatur: non, ut quidam putant, quod ignitus ſit & incenſus, ſed quod curſibus rapidis ſemper rotetur. elementum non unum ex quatuor quæ nota ſunt cunctis, ſed longè aliud, numero quintum, ordine primum, genere divinum & inviolabile.* Hinc apud Manlium lib. IV. homo

—Cælum ſcrutatur in alto,
Cognatumque ſequens corpus ſe quærit in aſtris.

Ex eo igitur divino & cœleſti elemento. humanas animas, in earum deſcenſu, corpus divinum & cœleſte aſſumere in

[1] In cælum, terramque ſeris: quas lege benigna
[2] Ad te converſas [3] reduci facis igne reverti.

Da

corpora inferiora labentes putabant. quod intelligentibus illis eſſet intelleċtuale vehiculum, quod Plato vocat αὐγοειδὲς, *rarum ac ſplendidum*; Proclus vero ἄϋλον, καὶ ἀδιαίρετον καὶ ἀπαθὲς, *immateriatum & individuum & affectionis expers*. Quod dogma non Platonici philoſophi modò, ſed & Chriſtianorum multi primis ſæculis amplexati ſunt. Origenes quidem libris περὶ ἀρχῶν, ſuo ut plurimum more Platonizans. Athenagoras verò Ἀπολογίᾳ, quominus corpus illud ἀσώματον καὶ νοητὸν poſt corporis animæque διάλυσιν *in ſolutionem* ſuperſit nihil obſtare videri ſibi concludit. ex veterum philoſophorum ſententia, mortuorum quoque corporum reſurrectionem futuram inde probans. Quin & non uno pòſt ſæculo Joan. Grammaticus Philop. præfatione in librum Ariſtotelis de Anima, non ſolum hoc animæ vehiculum, quod σῶμα οὐράνιον καὶ διὰ τοῦτο ἀΐδιον, καὶ αὐγοειδὲς ἢ ἀστροειδὲς, *corpus cæleſte, hoc eſt æternum, & quod ejuſdem cum radiis aſtriſque ſit naturæ*, agnoſcit. ſed aliud etiam quod πνευματικὸν *ſpiritale* dicit, quod poſt διάλυσιν quoque animæ adhæret. hinc nimirum eſſe quod animæ non purgatæ poſt diſceſſum è corpore, circa ſepulcra errare viſuntur, & ſpectra quæ umbrarum ſpeciem præ ſe ferunt, hominibus apparent. id etiam animam in inferis ſubterraneiſque judicii locis comitatur, utpote cui tanquam ſubjecto inſunt θυμὸς καὶ ἐπιθυμία. quibus in locis ſi reſipuerit ac errorum ſuorum pœnituerit, tandem ab affectibus pravis liberata purgatur: tumque τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἀποτίθεται μετὰ τούτου τοῦ ὀχήματος, τοῦ πνευματικοῦ λέγω. *iram & cupiditatem una cum illo vehiculo, id eſt, ſpiritu, deponit*. ac tandem in cœlum, comite altero illo, de quo ſupra, æterno corpore ſuſtollitur. Oraculum de Juliani morte, Δὴ τότε σε πρὸς Ὄλυμπον ἄγει πυριλαμπὲς ὄχημα. *Tunc te in cælum vehet lucidum vehiculum.* Quam Platonis opinionem à veritate Chriſtianam abhorrentem mirum eſſet eos è Chriſti ſchola doctos viros, imprimiſque Catholicam Boëtii philoſophiam attigiſſe, niſi eam V. tantum Synodo ab Eccleſia cum aliis Origenis erroribus, hoc eſt, multis poſt exſtinctum Boëtium annis, condemnatam conſtaret. Niſi ſi quis exiſtimaverit Platonem, ut alia multa confinxit, ita hic, ut inquiſitionem de animarum deſcenſu omnium difficillimam illuſtraret, hoc animæ in inferiora deſcendenti corpus dare voluiſſe, excogitata ſcilicet ratione qua ejus ad corpus ὑλικὸν animandum aptitudinem deſignaret: expreſſiſſeque Boëtium Platonis mentem Themiſtii ſenſu ſic lib. 1. de anima ſcribentis; Παρὰ Πλάτωνι μὲν τὸ αὐγοειδὲς ὄχημα, ταύτης ἔχεται τῆς ἐπινοίας, *Apud Platonem, vehiculum illud rarum ac ſplendidum nihil aliud, quam ingenium è quo animus conſtet, oſtendit.* Vall.

1 *In cœlum, terramque ſeris.*] Plato Animas σπαρείσας εἰς τὰ χρόνων ὄργανα, *in temporum inſtrumenta ſatas ſparſaſve* dicit in Timæo. *In cœlum*, animas cæleſtes ſeu angelicas. *terramque*, humanas. *Idem.*

2 *Ad te converſas.*] Qui hoc loco per *animas*, rationales, hominum ſcilicet: per *vitas* vero *minores*, irrationales, brutorum intellexerunt, [Tho. Valenſem, dico, Nic. Travetum, Georg. Agricolam ac Murmelium] in eum errorem labi neceſſe eſt ut aſſerant, animas brutorum animalium ad Deum converti immortaleſque eſſe; quod profecto ſentire juxta ac ſcribere ſummum nefas. *Idem.*

3 *Reduci facis igne reverti.*] Per reducem ignem, Animam ſeu humanam mentem ſignificat. non ignem elementarem ſed intellectualem, plenum vitæ ac luminis. Deus enim fons & origo animæ.

animæ eſt, cujus ante deſcenſum & poſt aſcenſum locus eſt, ipſe ὑπερουράνιος, ubi Platoni Dii Dæmoneſque habitant & ſola Veſta, quod ibi omnia igne plena. nimirum Deus, quod ait Paulus I ad Timoth. VI. φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, *lucem habitat inacceſſibilem.* Unde Pythagoræi quoque ignem ἑστίαν τοῦ παντὸς, καὶ Διὸς οἶκον καὶ μητέρα θεῶν, *larem Univerſi, & Jovis domum & Deorum matrem*, ſeu, ut refert Ariſtoteles, Διὸς φυλακὴν *Jovis carcerem* appellabant. Non ſolum autem Deum in igne ac lumine habitare, ſed ipſum τὸ θεῖον τὸ πῦρ ignem eſſe veteres voluerunt. Heraclitus τὸ περιοδικὸν πῦρ ἀΐδιον, *æternum ignem circularem*, ſicut Democritus νοῦν ἐν πυρὶ σφαιροειδεῖ *mentem in igne ſphæreo exiſtentem.* Zeno Stoicus νοῦν κόσμου πύρινον, *igneam mundi mentem.* Poſſidonius vero πνεῦμα νοερὸν καὶ πυρῶδες, *intelligentem ac igneum ſpiritum*: apud Stobæum. Ipſe denique Ariſtoteles *cœli ardorem, Deum dicit eſſe*, apud Ciceronem lib. I. de nat. Deor. Veſta igitur θεῶν μήτηρ, neque ſolum Deorum, ſed Dæmonum, ſed heroum quoque. ex ea enim puriſſima ætheris parte animarum ſubſtantiam eſſe credidit antiquitas. Hinc, ut eſt apud Varronem, Epicharmus Ennii de mente humana dicit,

Iſt' è ſole ſumptus ignis, iſque totus mentis eſt.

Idemque apud Priſcianum,

Terra corpus eſt, at mentis ignis eſt.

Quibus in locis *mentis* pro *mens* dicitur. Mens igitur humana ignis, atque is è ſole ſumptus, hoc eſt è cœlo. ut reſpexiſſe videatur fabulam Promethei, quæ eſt apud Heſiodum. quam ſic veriſſime expoſuit Claudianus

— Æthereis miſcens terrena Prometheus
Sinceram patri mentem furatus Olympo
Continuit clauſtris.

Quam in ſententiam ſic Val. Flaccus præiverat,

— Non ſi mortalia membra
Sortituſque breves & parvi tempora fati
Perpetimur, ſocius ſuperi quondam ignis Olympi;
Fas ideo miſcere neces, ferroque morantes
Exigere hinc animas redituraque ſemina cœ.

Ubi videre eſt *Olympum mentis patrem*, eandemque animam humanam *ignem ſuperi Olympi ſocium* appellari. Ovidius,

Eſt Deus in nobis, ſunt & commercia cœli,
Sedibus æthereis ſpiritus ille venit.

Sed omnium optime Virgilius lib. VI.

Igneus eſt illis vigor & cœleſtis origo
Seminibus, inquit.

Ut enim animas hominum immortales oſtendat, *igneum illis vigorem* ineſſe ait, quia nimirum *cœleſtis illis origo* eſt. Quem locum non ſolum imitatus eſt Boëtius, ſed & hunc præcipuè cum ſcriberet in animo habuit, quem ſupra attigimus,

Donec longa dies, perfecto temporis orbe,
Concretam exemit labem, purumque reliquit
Ætherium ſenſum atque aurai ſimplicis ignem.

Ubi procul dubio vocat *auræ ſimplicis ignem*, animam ſcilicet, quam Boëtius *reducem ignem* dixit. Conjunxitque *ætherium ſenſum* cum *auræ ſimplicis igne* Virgilius, nimirum eum anima vehiculum ſuum. quod per purgationes fieri αὐγοειδῆ, *rarum ac ſplendidum* voluit Plato. Quod ad eum Virgilii locum obſervaſſe hactenus interpretes non memini. *Idem.*

Reduci facis igne reverti.] Val. Flaccus, lib. 3.

— redituraque ſemina cælo.

Manilius lib. 4.

An dubium eſt habitare animas ſub pectore noſtro,
In cælumque redire animas, cæloque venire?
Utque eſt ex omni conſtructus corpore Mundus
Aëris, atque ignis ſummi, terræque, mariſque:
Sic eſſe in nobis terrenæ corpora ſortis,

[1] *Da pater auguſtam menti conſcendere ſedem,*
[2] *Da fontem luſtrare boni, da luce repertâ*
In te conſpicuos animi defigere viſus.
[3] *Disjice terrenæ nebulas & pondera molis,*
[4] *Atque tuo ſplendore mica. tu namque ſerenum,*
Tu requies tranquilla piis; te cernere finis,

Prin-

Spiritum & in toto rapidum, quicunque gubernat,
Diſpenſatque hominem? quid mirum noſcere Mundum
Si poſſunt homines, quibus eſt & Mundus in ipſis?
Exemplumque Dei quiſque eſt in imagine parva?

Ut porro hoc melius intelligatur, ſciendum quod quidam ex Philoſophis animæ beatitudinem tunc fieri exiſtimaverint, cum omni prorſus corpore exuta ad Deum ſimplex & ſola quodammodo nuda rediret, de quo commento B. Auguſtin. in libb. De Civ. Dei. Macrob. lib. I. in Somn. Scip. cap. 9. Exiſtimo autem Pythagoram primo id ſtatuiſſe. Ita enim ille in fin. Aureorum Carm.

Ἢν δ' ἀπολείψας σῶμα ἐς αἰθέρ' ἐλεύθερον ἔλθῃς,
Ἔσσεαι ἀθάνατος θεὸς, ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητός.

Sitzm.

1 *Da pater aug. &c. Da fontem, &c.*] Uſitata hujus voculæ repetitio & Poëtis & Oratoribus. Seneca in Medea, verſu 32.

Da, da per auras curribus patriis vehi.

In Herc. Fur. vſ. 87.

Da, da tuendos Jupiter ſaltem Deos.

Virgilius 6. Æneid.

— da jungere dextram,
Da genitor, teque amplexu ne ſubtrahe noſtro.

Silius lib. 12.

— da ſumme Deorum,
Da pater, ut ſacro Libys inter prœlia telo
Concidat, haud alia potis eſt occumbere dextra.

Perſius Sat. 2.

— da fortunare penates,
Da pater, & gregibus fetum. —

Val. Flacc. lib. 4. de Junone:

Mox ita adorta Jovem: Da, quam modo ditibus Argis
Campus alit, primæ referentem cornua Phœbes,
Indomitamque bovem: da cara munera nuptæ. Idem.

Da pater auguſtam menti conſcendere ſedem.] Martianus Capella lib. 1. De Nupt. Phil.

Da pater æthereos menti conſcendere cœtus,
Aſtrigerumque ſacro ſub nomine noſcere cœlum.

Idem.

2 *Da fontem luſtrare boni.*] Imitatur haud dubie Boëthium ſæculi ſui Poëtarum coryphæus G. Buchananus in Franciſcano:

Ad fontes penetrare boni, tenebriſque remotis,
Tollere perſpicuos animi ad cœleſtia viſus. Idem.

3 *Disjice terrenæ nebulas.*] Val. Flacc. lib. I.

Eripe me populis & habenti nubila terræ
Sancte pater! —

Idem.

4 *Atque tuo ſplendore mica.*] Lactantius de ira Dei, cap. I. *Nobis aliquo lumine opus eſt ad depellendas tenebras, quibus offuſa eſt hominis cogitatio, quoniam in carne mortali agentes, noſtris ſenſibus divinare non poſſumus. Lumen autem mentis humanæ Deus eſt: quem qui cognoverit, & in pectus admiſerit, illuminato corde myſterium veritatis cognoſcet.* Idem.

1 *Prin-*

*[1] Principium, [2] vector, [3] dux, * ſemita, terminus idem.*

Quo-

1 *Principium.*] Deum eſſe principium, medium & finem, ſic olim ſcripſerat Orpheus·

Ἀρχὴν αὐτὸς ἔχων ἅμα καὶ μέσον ἠδὲ τελευτήν.

Principium ille tenet, mediumque ac denique finem.

Quo reſpiciens Plato ſic IV. leg. inquit, Ὁ μὲν δὴ θεός, ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων εὐθεῖα περαίνει κατὰ φύσιν περιπορευόμενος, *Deus*, ô viri, *ſicut antiquus quoque ſermo teſtatur, principium, finem & media rerum omnium continens, recta peragit ſecundum naturam circuiens.* dum nimirum providentia ſua res omnes conſervat. Imo ſi Jamblichum piè diſſerentem audias cap. IV. lib. de ſcitis Pythagoreor. certiſſime cognitum habueris, Ὅτι ὁ θεὸς ἀρχή τε καὶ τέλος καὶ μέσον ἐστὶ πάντων τῶν κατὰ δίκαιόν τι καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον περαινομένων. *Deum eſſe principium, medium & finem eorum omnium qui ſecundum juſtitiam & rectam rationem vitam abſolvunt.* Quo quid ſanctius dici poteſt? ea de re conſulendus Hierocles Comment. aurei pag. 16. & deinceps. Ulterius enim inquirere nefas, pelagus eſt, Dionyſius de divin. nominibus cap. V. Πάντων οὖν ἀρχή, καὶ τελευτὴ τῶν ὄντων ὁ προαιών. ἀρχὴ μέν, ὡς αἴτιος· τέλος δέ, ὡς οὗ ἕνεκα, καὶ πέρας πάντων. καὶ ἀπειρία πάσης ἀπειρίας, καὶ πέρατος ὑπεροχικῶς τῶν ὡς ἀντικειμένων. ἐν ἑνὶ γάρ, ὡς πολλάκις εἴρηται, τὰ ὄντα πάντα καὶ προέχει, καὶ ὑπέστησεν. παρὼν τοῖς πᾶσι, καὶ πανταχοῦ, καὶ καθ' ἕν, καὶ τὸ αὐτό· καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ πᾶν, καὶ ἐπὶ πάντα προϊών, καὶ μένων ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἑστώς, καὶ κινούμενος· καὶ οὔτε ἑστώς, οὔτε κινούμενος, οὔτε ἀρχὴν ἔχων, ἢ μέσον, ἢ τελευτήν· οὔτε ἔν τινι τῶν ὄντων, οὐδέ τι τῶν ὄντων ὤν. καὶ οὔτε ὅλως αὐτῷ προσήκει τι τῶν αἰωνίως ὄντων, ἢ τῶν χρονικῶς ὑφισταμένων· ἀλλὰ καὶ χρόνου, καὶ αἰῶνος, καὶ τῶν ἐν αἰῶνι, καὶ τῶν ἐν χρόνῳ πάντων ἐξῄρηται. δι' ὃ καὶ αὐτοαιών, καὶ τὰ ὄντα, καὶ τὰ μέτρα τῶν ὄντων, καὶ τὰ μετρούμενα δι' αὐτοῦ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ. *Ipſe igitur entium omnium principium eſt, & finis. Principium quidem tanquam auctor; finis autem, ut cujus gratia facta ſunt, omniumque terminus: infinitas quidem omnis infinitatis, & omnis termini terminus: & id quidem eminenter tanquam oppoſitorum. In uno enim, ut ſæpe jam dictum eſt, res omnes anticipat atque efficit. Præſens quidem omnibus ubique per unum atque idem: per idem inquam omne & ad omnia prodiens; interea permanens in ſeipſo & conſiſtens, atque ſe movens. Rurſus neque ſtans, neque motus: neque principium habens, neque medium neque finem: neque eſt in aliquo exiſtentium: neque aliquid eſt eorum: nec omnino ſibi quicquam competit eorum quæ æternè ſunt; vel eorum quæ temporaliter; ſed & tempore, & æternitate, atque iis omnibus quæ in tempore æternitateve ſunt, excellenter eximitur. Quamobrem æternitas ipſa reſque omnes rerumque menſuræ, & quæ ſub menſuras cadunt, per ipſum ab ipſoque ſunt.* Vall.

2 *Vector.*] Seneca epiſt. 31. *Deus ille maximus potentiſſimuſque ipſe vehit omnia.* res nimirum omnes indita virtute ſuſtentans ſeu, ut ait Paulus, Φέρων τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, *portans omnia verbo virtutis ſuæ.* Idem.

3 *Dux.*] Dum mentem & rationem homini concedis ad Sapientiam, quam nemo ritè docuerit εἰ μὴ θεὸς ὑφηγοῖτο, inquit Plato. Deus enim φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* nimirum τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, *lux in tenebris lucet*, ſol in nocte, Deus in homine, ſed, quod dolendum eſt, ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν, *tenebræ eam non comprehenderunt.* quotus enim quiſque hoc agnoſcit? quis enim es homo bulla, qui nunc non

PROSA X.

Quoniam igitur quæ ſit imperfecti, quæ etiam perfecti boni forma vidiſti: nunc demonſtrandum reor, quonam hæc felicitatis perfectio conſtituta ſit. In quo illud primùm arbitror inquirendum, an aliquod hujuſmodi bonum, quale paullo antè definiſti, in rerum natura poſſit exiſtere, [1]ne nos præter rei ſubjectæ veritatem caſſa cogitationis imago decipiat. Sed quin exiſtat, ſitque hoc veluti quidam omnium fons bonorum, negari nequit. Omne enim, quod imperfectum eſſe dicitur, [2]id imminutione perfecti imperfectum eſſe perhibetur. Quò fit, ut ſi in quolibet genere

eras, vix jam es, mox non eris, niſi QUI EST abeuntem in nihilum tuum ſuſtineret? Cum Ciceronem audis aſſerentem *eſſe in animis quaſi virtutum igniculos & ſemina. quæ adoleſcere ſi liceret, nec à pravis opinionibus ſeu ſpinis ſuccreſcentibus, ſuffocarentur, ipſa nos ad beatam vitam perducerent*: non agnoſcis lumen illud deſcendens à patre luminum? *Vall.*

* *Semita.*] Eſt enim Deus ipſa eadem ſapientia, ſcientia, bonitas, veritas; quibus ad eundem ipſum pervenitur. Philo lib. ὅτι ἄτρεπτον τὸ θεῖον. Κατέφθειρε πᾶσα σὰρξ τὴν τοῦ αἰωνίου καὶ ἀφθάρτου τελείαν ὁδὸν τὴν πρὸς θεὸν ἄγουσαν. ταύτην ἴσθι σοφίαν. διὰ γὰρ ταύτης ὁ νοῦς ποδηγετούμενος, εὐθείας καὶ λεωφόρου ὑπαρχούσης, ἄχρι τῶν περάτων ἀφικνεῖται. τὸ δὲ πέρας τῆς ὁδοῦ, γνῶσίς ἐστι καὶ ἐπιστήμη θεοῦ. ταύτην τὴν ἀτραπὸν μισεῖ καὶ προσβάλλεται καὶ φθείρειν ἐπιχειρεῖ πᾶς ὁ σαρκῶν ἑταῖρος: *Corrupit omnis caro illius incorrupti æternique perfectam viam quæ ducit ad Deum. hanc ſcito eſſe ſapientiam. Hac enim deducente, recta nimirum & publica, intellectus ad deſtinatum finem pervenit. eſt autem finis meta que hujus viæ, ſcientia & cognitio Dei. hanc ſemitam odit, calumniatur & corrumpere conatur quiſquis carnis amicus eſt.* Iſta Hebræus, hoc verò ethnicus ſed Chriſtianè, Arrianus nempe ex mente Epicteti libro II. capite XVI. Τὰ σαυτοῦ κάθαιρε κακά. ἐντεῦθεν ἐκ τῆς διανοίας ἔκβαλε λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, φθόνον, ἐπιχαιρεκακίαν, φιλαργυρίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν. ταῦτα δ' οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκβαλεῖν, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν θεὸν ἀποβλέποντα, ἐκείνῳ μόνῳ προσπεπονθότα, τοῖς ἐκείνου προστάγμασι καθωσιωμένον: *Tua ipſius mala purgato: ex animo ejice dolorem, timorem, cupiditatem, invidiam, malevolentiam, avaritiam, mollitiem, intemperantiam. Hæc vero aliter ejici non poſſunt, niſi ad ſolum reſpicias Deum, eique ſoli ſis addictus, & illius mandatis initiatus.* quorum obſervatione ad eundem pervenias. *Idem.*

1 *Ne nos præter rei ſubjectæ veritatem caſſæ cogitationis.*] MSS. *cognitionis.* Sitzm.

2 *Id deminutione perfecti imperf. hab.*] MS. Erfurt. & edit. Norimb. *id in minutione perf.* Idem.

Id diminutione perfecti.] Veteres: *id imminutione.* Bern.

1 Neque

nere imperfectum quid eſſe videatur, in eo, perfectum quoque aliquid eſſe, neceſſe ſit. Etenim perfectione ſublata, unde illud, quod imperfectum perhibetur, exſtiterit, ne fingi quidem poteſt. [1] Neque enim ab diminutis, inconſummatiſque natura rerum cepit exordium, ſed ab integris, abſolutiſque procedens, in hæc extrema, atque effeta dilabitur. Quòd ſi, [2] uti paullo ante monſtravimus, eſt quædam boni fragilis imperfecta felicitas: eſſe aliquam ſolidam, perfectamque, non poteſt dubitari. Firmiſſimè, inquam, veriſſimeque concluſum eſt. Quò verò, inquit, habitet, ita conſidera. Deum rerum omnium Principem bonum eſſe, communis humanorum conceptio probat animorum. Nam cùm nihil Deo melius excogitari queat, id, quo melius nihil eſt, bonum eſſe quis dubitet? ita verò bonum eſſe Deum ratio demonſtrat, ut perfectum quoque in eo bonum eſſe convincat. Nam ni tale ſit, rerum omnium Princeps eſſe non poterit. erit enim eo præſtantius aliquid, perfectum poſſidens bonum, quod hoc prius, atque antiquius eſſe videatur. omnia namque perfecta minùs integris priora eſſe claruerunt. quare ne in infinitum ratio prodeat, confitendum eſſe ſummum Deum, ſummi, perfectique boni eſſe pleniſſimum. Sed perfectum bonum veram eſſe beatitudinem conſtituimus. Veram igitur beatitudinem in ſummo Deo ſitam eſſe, neceſſe eſt. Accipio, inquam, nec eſt quod contradici ullo modo queat. Sed quæſo, inquit, te, vide quàm id ſancte atque inviolabiliter probes, quòd boni ſummi ſummum Deum diximus eſſe pleniſſimum. Quonam, inquam, modo? Ne hunc rerum omnium patrem illud ſummum bonum, quo plenus eſſe perhibetur, vel extrinſecus accepiſſe, vel ita naturaliter habere præſumas, quaſi

1 *Neque enim à diminutis.*] MSS. *Neque ab diminutis.* Sitzm.

2 *Uti paullo ante monſtravimus.*] MSS. Rittersh. *memoravimus.* Idem.

quaſi habentis Dei, habitæque beatitudinis diverſam cogites eſſe ſubſtantiam. Nam ſi extrinſecus acceptum putes, præſtantius id quod dederit, eo quod acceperit, exiſtimare poſſis. Sed hunc eſſe rerum omnium præcellentiſſimum digniſſimè confitemur. Quòd ſi naturâ quidem ineſt, ſed eſt ratione diverſum, cùm de rerum Principe loquamur Deo, fingat qui poteſt, quis hæc diverſa conjunxerit? Poſtremò quod à qualibet re diverſum eſt, id non eſt illud, à quo intelligitur eſſe diverſum. Quare quod à ſummo bono diverſum eſt ſui naturâ, id ſummum bonum non eſt: quod nefas eſt de Deo cogitare, quo nihil conſtat eſſe præſtantius. Omnino enim nullius rei natura ſuo principio melior poterit exſiſtere. quare quod omnium principium ſit, id etiam ſui ſubſtantia ſummum eſſe bonum veriſſima ratione concluſerim. Rectiſſimè, inquam. Sed ſummum bonum beatitudinem eſſe conceſſum eſt. Ita eſt, inquam. Igitur, inquit, Deum eſſe ipſam beatitudinem, neceſſe eſt confiteri. Nec propoſitis, inquam, prioribus refragari queo, [1] & ab illis hoc illatum conſequens eſſe perſpicio. Reſpice, inquit, an hinc quoque idem firmiùs approbetur, quod duo ſumma bona, quæ à ſe diverſa ſint, eſſe non poſſunt. Etenim quæ diſcrepant bona, non eſſe alterum, quod ſit alterum, liquet: quare neutrum poterit eſſe perfectum, [2] cùm alterutri alterum deeſt. Sed quod perfectum non ſit, id ſummum non eſſe manifeſtum eſt. nullo modo igitur quæ ſumma ſunt bona, ea poſſunt eſſe diverſa. Atqui & beatitudinem, & Deum, ſummum bonum eſſe collegimus: quare ipſam neceſſe eſt ſummam eſſe beatitudinem, quæ ſit ſumma divinitas. [3] Nihil, inquam, nec re hac verius, nec ratiocinatione firmius, Deo

1 *Et ab illis hoc illatum conſequens eſſe perſpicio.*] MSS. *& illis hoc ill.* Sitzman.

2 *Cum alterutri alterum deeſt.*] MS. Erfurt. *Cum alteri alterum deeſt.* Idem.

3 *Nihil inquam, nec re ipſa verius.*] MSS. *Nihil inquam, nec hac re verius.* Idem.

1 *Geo-*

Deo dignius concludi poteſt. Super hæc, inquit, igitur, veluti [1] geometræ ſolent, demonſtratis propoſitis, aliquid inferre, quæ ποείσμαΤα ipſi vocant, ita ego quoque tibi veluti corollarium dabo. Nam quoniam beatitudinis adeptione fiunt homines beati, beatitudo verò eſt ipſa divinitas, divinitatis adeptione beatos fieri, manifeſtum eſt. Sed uti juſtitiæ adeptione juſti, ſapientiæ ſapientes fiunt, ita divinitatem adeptos, Deos fieri ſimili ratione neceſſe eſt. [2] Omnis igitur beatus, Deus; ſed naturâ quidem unus, participatione verò nihil prohibet eſſe quàm plurimos. [3] Et pulcrum, inquam, hoc, atque pretioſum, ſive πόρισμα, [4] ſive corollarium vocari mavis. Atqui hoc quoque pulcrius nihil eſt, quod his annectendum eſſe ratio perſuadet. Quid, inquam? [5] Cum multa, inquit, beatitudo continere videatur, [6] utrumne hæc omnia unum veluti corpus beatitudinis quadam partium varietate conjungant, an ſit eorum aliquid, quod beatitudinis ſubſtantiam compleat, ad hoc verò cetera referantur? Vellem, inquam, id ipſarum rerum commemoratione patefaceres. Nonne, inquit, [7] beatitudinem bonum eſſe cenſemus? Ac ſummum quidem, inquam. Addas, inquit, hoc omnibus licet. Nam eadem

1 *Geometræ.*] Geometriæ uſum & laudes habes apud Caſſiod. 3. Var. 52. *Sitzm.*

2 *Omnis igitur beatus Deus, ſed nat.*] MSS. *Omnis igitur beatus eſt Deus, ſed nat.* Idem.

3 *Et pulcrum inquam hoc, atque, &c.*] MSS. *Et pulcrum quidem hoc atque eſt preciosum.* Idem.

4 *Sive corollarium vocari mavis.*] Conſule Varronem libro IV. De lingua Latina. *Bern.*

5 *Cum multa inquit beatitudo continere videatur.*] Corruptus locus. Meus liber duabus vocibus auctior eſt, *cum multa membra virtutum beatitudo.* quam lectionem liquido veram nemo abnuet, qui totam ſententiam ponderabit. *Cum multa, inquit, membra virtutum beatitudo continere videatur, utrumque hæc omnia in unum veluti corpus beatitudinis quadam partium varietate conjungant.* Bernart.

6 *Utrumne hæc omnia in unum veluti corpus beatitudinis quadam partium varietate conjugant, an ſit eorum aliquid quod.*] MSS. Rittersh. *Utrumne hæc omnia unum veluti corpus beatitudinis quadam partium varietate conjungant, an eorum aliquid ſit, quod, &c.* Sitzm.

7 *Beatitudinem bonum eſſe cenſemus.*] MS. Erf. *bonum eſſe cenſuimus.* Idem.

I *Quid*

dem ſufficientia ſumma eſt, eadem ſumma potentia, reverentia quoque, claritas, ac voluptas beatitudo eſſe judicatur. Quid igitur? Hæccine omnia, bonum, ſufficientia, potentia, ceteraque veluti quædam beatitudinis membra ſunt, an ad bonum veluti ad verticem cuncta referuntur? Intelligo, inquam, [1] quid inveſtigandum proponas; ſed, quid conſtituas, audire deſidero. [2] Hujus diſcretionem rei ſic accipe. Si hæc omnia beatitudinis membra forent, à ſe quoque invicem diſcreparent. Hæc eſt enim partium natura, ut unum corpus diverſa componant. Atqui hæc omnia idem eſſe monſtrata ſunt. Minimè igitur membra ſunt: alioquin ex uno membro beatitudo videbitur eſſe conjuncta, quod fieri nequit. Id quidem, inquam, dubium non eſt: ſed id, quod reſtat, exſpecto. Ad bonum verò cetera referri palàm eſt. Iccirco enim eſſe ſufficientia petitur, [3] quoniam bonum eſſe judicatur. iccirco potentia, quoniam id quoque eſſe creditur bonum. Idem de reverentia, claritudine, jucunditate, conjectare licet. Omnium igitur expetendorum ſumma, atque cauſa, bonum eſt. Quod enim neque re, neque ſimilitudine ullum in ſe retinet bonum, id expeti nullo modo poteſt. Contraque etiam, quæ naturâ bona non ſunt, [4] tamen etſi eſſe videantur, quaſi vera bona ſint, appetuntur. Quo fit uti ſumma, cardo, atque cauſa expetendorum omnium, bonitas eſſe jure credatur. Cujus verò cauſa quid expetitur, id maximè videtur optari. Veluti ſi ſalutis cauſsâ quiſpiam

1 *Quid inveſtigandum proponas, ſed, quid conſt.*] MS. Rittersh. *quid inveſtigandum propenas. Sed quid conſt.* Idem.

2 *Hujus rei diſcretionem ſic accipe.*] Olere mendum quis neget? Manuſs. *cujus rei.* Non male. *Bern. Sitzm.*

3 *Quoniam bonum eſſe judicatur.*] MS. Rittershuſii, *quod bonum eſſe credatur.* Sitzm.

4 *Tamen ſi eſſe videantur.*] MS. Rittersh. *tamen-etſi eſſe videantur.* Proba lectio. Vide particulam *Tamenetſi* bonis auctoribus aſſertam à Cujacio I. obſervat. 14. Mureto I. Vatiar. lect. 17. & Rittershuſio Not. ad Guntherum lib 4. cap 2. n. 12. & 13. nec non Frid. Taubmani commentar. Plaut. ad Mil. Glor. A. 4. Sc. 5. *Idem.*

piam velit equitare, non tam equitandi motum deſiderat, quàm ſalutis effectum. Cùm igitur omnia boni gratiâ petantur, [1] non illa potiùs, quàm bonum ipſum deſideratur ab omnibus. Sed propter quod cetera optantur, [2] beatitudinem eſſe conceſſimus: quare ſic quoque ſola quæritur beatitudo. Ex quo liquidò apparet ipſius boni, & beatitudinis unam atque eandem eſſe ſubſtantiam. Nihil video, cur diſſentire quiſpiam poſſit. Sed Deum veramque beatitudinem unum atque idem eſſe monſtravimus. Ita, inquam. Securè igitur concludere licet. Dei quoque in ipſo bono, nec uſquam alio, ſitam eſſe ſubſtantiam.

METRUM X.

Huc omnes pariter venite capti,
Quos fallax ligat improbis catenis
[3] *Terrenas habitans libido menteis.*
[4] *Heic erit vobis requies laborum,*
[5] *Heic portus placidâ manens quiete,*
Hoc patens unum miſeris aſylum.
[6] *Non quidquid Tagus aureis arenis*

Donat,

1 *Non illa potius, quam bonum ipſum deſideratur ab omnibus.*] MS. Rittersh. *Non illa potius, quam bonum deſiderantur ab omnibus.* Sitzm.

2 *Beatitudinem eſſe conceſſimus.*] Non improbo veterem ſcripturam: *eſſe cenſuimus.* Bern.

3 *Terrenas habitans libido mentes.*] Al. *hebetans.* Senec. in Thyeſt. ỳſ.917.

Pectora longis hebetata malis,
Jam ſollicitas ponite curas.

Manilius lib.4.

Condit enim quicquid vaſto natura receſſu
Terrenos hebetat viſus, & pectora noſtra.

Claudian. de Laudib. Stilicon. libro 2. ỳſ.133.

Luxuries prædulce malum: quæ dedita ſemper
Corporis arbitriis hebetat caligine ſenſus.

Sitzm.

4 *Heic erit vobis requies laborum.*] Lactant. de Paſſ. Chriſti:

—— nec requiem terrarum in finibus uſquam
Inveni, ſed ubique minas, ſed ubique labores. Idem.

5 *Heic portus placida manens quiete.*] Senec. in Agamemn. ỳſ.592.

Portus æterna placidus quiete.

Et in Octav. ỳſ.706.

—— nec diu placida frui
Quiete licuit ——

Idem.

6 *Non quicquid Tagus.*] Senec. in Thyeſt. ỳſ.352.

Non quicquid fodit Occidens,
Aut unda Tagus aurea
Claro devehit alveo.

In Herc.Oet. ỳſ.626.

—— ſtupet aurato

Flu-

Donat, aut [1] *Hermus rutilante ripa,*
Aut [2] *Indus calido propinquus orbi,*
[3] *Candidis miſcens virideis lapillos,*
Illuſtrant aciem, magiſque cæcos
In ſuas condunt animos tenebras.
Hoc quidquid placet, excitatque menteis,
Infimis tellus aluit cavernis.
Splendor quo regitur vigetque cælum,
Vitat obſcuras animæ ruinas.
Hanc quiſquis poterit notare lucem,
Candidos Phœbi radios negabit.

PROSA XI.

Aſſentior, inquam. Cuncta enim firmiſſimis nexa rationibus conſtant. Tum illa, Quanti, inquit, æſtimabis, ſi bonum ipſum quid ſit, agnoveris? [4] Infiniti, inquam: ſiquidem mihi pariter Deum quoque, qui bonum eſt, continget agnoſcere. Atqui hoc veriſſima, inquit, ratione patefaciam, maneant modò quæ paullo antè

Flumine clarum radiare Tagum.
Idem.

Tagus.] Æthicus in Coſmograph. *Fluvius Tagus naſcitur in campis Hiſpaniæ: currit milia* CCCCX. *in Oceanum Occidentalem ſuſcipitur.* Solinus in Polyhiſt. cap. 26. de Hiſpania: *Tagum ob arenas auriferas ceteris amnibus prætulerunt.* Huc referendi etiam verſus Silii ex libro 1.

Ore excellentem, & ſpectatum fortibus auſis
Antiqua de ſtirpe Tagum, ſuperumque hominumque
Immemor, erecto ſuffixum robore, mæſtis
Oſtentabat ovans populis ſine funere Regem.
Auriferi Tagus adſcito cognomine fontis,
Perque antra & ripas Nymphis ululatus Iberis.
Mæonium non ille vadum, non Lydia mallet
Stagna ſibi, nec quæ riguo perfunditur auro
Campum, atque illatis Hermi flaveſcit arenis. Idem.

1 *Hermus.*] Vibius Sequeſter de Fluminib. *Hermus Lydiæ, Pactolo fluvio confunditur.* Virg. 2. Georg.

—— auro turbidus Hermus.
Idem.

2 *Indus.*] Fluvium intelligit, de quo paſſim Æthicus in Coſmographia. De eodem Min. Felix in Oct. *Ægypti ſiccitatem temperat Nilus; colit Eufrates Meſopotamiam; Indus & ſerere Orientem dicitur & rigare.* Et Vib. Sequeſter: *Indus Indiam definit ab occaſu, à quo India dicta: hic deſcendentem Hydaſpen recipit.* Idem.

3 *Candidis miſcens virides lapillos.*] Lucret. lib. 2.

Inter cæruleum virides miſcere Smaragdos. Idem.

4 *Infiniti inquam.*] Manifeſtè verum eſt quod in ſcriptis, *infinito inquam.* Bern.

1 *Tum*

antè concluſa ſunt. Manebunt, inquam. Nonne, inquit, monſtravimus ea, quæ appetuntur à pluribus, iccirco vera, perfectaque bona non eſſe, quoniam à ſe invicem diſcreparent, cumque alteri abeſſet alterum, plenum, abſolutumque bonum afferre non poſſe? [1] tum autem verum bonum fieri, cùm in unam veluti formam, atque efficientiam colliguntur, ut quæ ſufficientia eſt, eadem ſit potentia, reverentia, claritas, atque jucunditas; niſi verò unum, atque idem omnia ſint, nihil habere, quò inter expetenda numerentur? Demonſtratum eſt, inquam, nec dubitari ullo modo poteſt. Quæ igitur, cùm diſcrepant, minimè bona ſunt; cùm verò unum eſſe cœperint, bona fiunt: [2] nonne hæc ut bona ſint, unitatis fieri adeptione contingit? Ita, inquam, videtur. Sed omne quod bonum eſt, boni participatione bonum eſſe concedis, an minimè? Ita eſt. Oportet igitur idem eſſe unum, atque bonum ſimili ratione concedas. Eadem namque ſubſtantia eſt eorum, quorum naturaliter non eſt diverſus effectus. Negare, inquam, nequeo. Noſtine igitur, inquit, omne quod eſt, tam diu manere atque ſubſiſtere, quàm diu ſit unum, ſed interire atque diſſolvi pariter, poſtquam unum eſſe deſtiterit? Quonam modo? Ut in animalibus inquit, cùm in unum coëunt, ac permanent anima corpuſque, id animal vocatur. Cùm verò hæc unitas utriuſque ſeparatiône diſſolvitur, interire, nec jam eſſe animal liquet. Ipſum quoque corpus cùm in una forma, membrorum conjunctione, permanet, humana viſitur ſpecies. At ſi diſtributæ, ſegregatæque partes corporis diſtraxerint unitatem, deſinit eſſe quod fuerat. Eoque modo percurrenti cetera

1 *Tum autem verum bonum fieri, cum in unam.*] MS. Rittersh. *Tum autem verum bonum fieri dicimus, cum in unam.* Idem.

2 *Nonne hæc ut bona ſint, unitatis fieri adeptione contingit? Ita inquam videtur.*] MS. Rittersh. *Nonne hæc ut bona ſint, adeptione unitatis fieri contingit? Ita eſt, inquam.* Idem.

tera proculdubio patebit ſubſiſtere unumquodque, dum unum eſt: cùm verò unum eſſe deſinit, interire. Conſideranti, inquam, mihi plura, minimè aliud videtur. Eſtne igitur, inquit, quod in quantum naturaliter agat, [1] relictâ ſubſiſtendi appetentiâ, venire ad interitum corruptionemque deſideret? Si animalia, inquam, conſiderem, quæ habent aliquam volendi, nolendique naturam, [2] nihil invenio, quod, nullis extrà cogentibus, abjiciat manendi intentionem, & ad interitum ſponte feſtinet. [3] Omne namque animal tueri ſalutem laborat: mortem verò, perniciemque devitat. Sed quid de herbis, arboribuſque, quid de inanimatis omnino conſentiam rebus, prorſus dubito. Atqui non eſt, quòd de hoc quoque poſſis ambigere, [4] cùm herbas, atque arbores intuearis, primum ſibi convenientibus innaſci locis, ubi quantum earum natura queat, citò exareſcere atque interire non poſſint. Nam aliæ quidem campis, aliæ montibus oriuntur, alias ferunt paludes, aliæ ſaxis hærent, aliarum fecundæ ſunt [5] ſteriles arenæ, quas ſi in alia quiſpiam loca transferre conetur, areſcant.

1 *Relicta ſuſtinendi appetentia, venire ad interitum corruptionemque deſideret.*] Spurium hoc & ſpurcum depuravi ex Manuſs. *Relicta ſubſiſtendi.* Bern.

Relicta ſuſtinendi appetentia.] MSS. ut & Edit. Norimber. cum Flor. *Relicta ſubſiſtendi appetentia.* Sitzm.

2 *Nihil invenio, quod nullis extra cogentibus, abjiciant manendi intentionem, & ad interitum ſponte feſtinent.*] MSS. *Nihil inv. q. n. e. c. abjiciat man. i. e. a. i. ſponte feſtinet.* Idem.

3 *Omne namque animal tueri ſalutem laborat: mortem vero perniciemque devitat.*] Id præter noſtrum non ſaltem aſſerit, ſed etiam clare ſub oculos ponit Ovid. Fragment. Halieut.

Accepit mundus legem, dedit arma per omnes,
Admonuitque ſui: vitulus ſic namque minaci
Qui nondum gerit in tenera jam cornua fronte,
Sic damæ fugiunt, pugnant virtute leones,
Et morſu canis, & caudæ ſic ſcorpius ictu:
Concuſſiſque levis pennis ſic evolat ales:
Omnibus ignotæ mortis timor, omnibus hoſtem,
Præſidiumque datum ſentire, & noſcere teli
Vimque minaſque ſui.

Vide & Ciceron. 1. De officiis. *Idem.*

4 *Cùm herbas atque arbores intuearis, primùm ſibi convenientibus innaſci locis.*] Eleganter Ovidius:

Nec tellus eadem parit omnia: vitibus illa
Convenit, hæc oleis, hîc bene farra virent. Bern.

5 *Steriles arenæ.*] Ita etiam appellat Lucanus lib. 10. Q. Curt. lib. 4. Pomp. Mela l. 1. Caſſiodor. 4. Variar. 50. *Sitzm.*

1 *Tra-*

areſcant. Sed dat cuique natura quod convenit, &,ne, dum manere poſſunt, intereant, elaborat. Quid,quod omnes, velut in terras ore demerſo, [1] trahunt alimenta radicibus, ac per medullas robur, corticemque diffundunt? Quid, quòd molliſſimum quodque, ſicuti medulla eſt, interiore ſemper ſede reconditur, extra verò quadam ligni firmitate tegitur; ultimus autem cortex adverſum cæli intemperiem, quaſi mali patiens defenſor opponitur? [2] Jam verò quanta eſt naturæ diligentia, ut cuncta ſemine multiplicato propagentur. quæ omnia non modò ad tempus manendi, verùm generatim quoque quaſi in perpetuum permanendi, veluti quaſdam machinas eſſe quis neſciat? Ea etiam quæ inanimata eſſe creduntur, nonne quod ſuum eſt quæque ſimili ratione deſiderant? [3] Cur enim flammas quidem ſurſum levitas vehit, [4] terras verò deorſum pondus deprimit, niſi quòd hæc ſingulis loca motioneſque conveniunt? Porrò autem quod cuique conſentaneum eſt, id unumquodque conſervat; ſicuti ea, quæ ſunt ini-

1 *Trahunt alimenta radicibus.*] Caſſiodor. 9. Var. 2. *Arbor, quam florere vides, quam ſumma conſpicis viriditate lætari, ſubterraneo ſucco fœcunditatis animatur, reddens in ſuperficie, quod continet in radice. Hominum quoque vultus magna hilaritate decoratur, ſi viſceribus ſanis gravamen nullius ſentiat læſionis. Sic regnum jure dicitur integerrimum, ſi nuſquam fuerit imminutum.* Idem.

2 *Iam vero quanta eſt naturæ.*] Reſpexit ad verſus Lucretii, qui ſunt in pr. lib. 1. ad Venerem:

Omnibus incutiens blandum per pectora amorem,
Efficis, ut cupide generatim ſæcla propagent.
Quæ quoniam rerum Naturam ſola gubernas;
Nec ſine te quicquam dias in luminis oras
Exoritur ——

Et paullo poſt,

—— *omnia quando*
Paullatim creſcunt, ut par eſt, ſemine certo,
Creſcendoque genus ſervant, ut noſcere poſſis
Quæque ſua de materia grandeſcere alique. Idem.

3 *Cur enim flammas quidem ſurſum.*] Manil. lib. 1.

Ignis in æthereas volucer ſe ſuſtulit auras
Summaque complexus ſtellantis culmina cæli
Flammarum vallo naturæ mœnia fecit.

Idem.

4 *Terras deorſum pondus deprimit.*] Q. Rhemnius Palæmon de Ponderibus:

—— *pondus rebus natura locavit*
Corporeis, elementa ſuum regit omnia pondus:
Pondere terra manet, vacuus neque ponderis æther
Indefeſſa rapit volventis ſidera mundi.

Idem.

inimica, corrumpunt. Jam verò quæ dura ſunt, ut lapides, adhærent tenaciſſimè partibus ſuis, &c, ne facilè diſſolvantur, reſiſtunt. Quæ verò liquentia, ut aër, atque aqua, facilè quidem dividentibus cedunt, ſed citò in ea rurſus, à quibus ſunt abſciſſa, relabuntur. Ignis verò omnem refugit ſectionem. Neque nunc nos de voluntariis animæ cognoſcentis motibus, ſed de naturali intentione tractamus. Sicuti eſt, quòd acceptas eſcas ſine cogitatione tranſigimus, [1] quòd in ſomno ſpiritum ducimus neſcientes. [2] Nam ne in animalibus quidem manendi amor ex animæ voluntatibus, verùm ex naturæ principiis venit. Nam ſæpè mortem cogentibus cauſſis, quam natura reformidat, voluntas amplectitur: contraque illud, quo ſolo mortalium rerum durat diuturnitas, gignendi opus, quod natura ſemper appetit, interdum coërcet voluntas. Adeò hæc ſui caritas non ex animali motione, ſed ex naturali intentione procedit. Dedit enim providentia creatis à ſe rebus hanc vel maximam manendi cauſſam, ut quoad poſſunt, naturaliter manere deſiderent. quare nihil eſt, quod ullo modo queas dubitare, cuncta, quæ ſunt, appetere naturaliter conſtantiam permanendi, devitare perniciem. Confiteor, inquam, nunc me indubitatò cernere, quæ dudum incerta videbantur. Quod autem, inquit, ſubſiſtere ac permanere appetit, id unum eſſe deſiderat. [3] hoc enim ſublato, nec eſſe quidem cuiquam permanebit. Verum eſt, inquam. Omnia

1 *Quod in ſummo ſpiritum ducimus.*] Falſa lectio. Recte MSS. & Edit. Flor. *quod in ſomno ſpiritum ducimus.* Lucret. lib. 4.

Quippe videbis equos fortes cum membra jacebunt,
In ſomnis ſudare tamen, ſpirareque —

Idem.

Quod in ſummo ſpiritum ducimus neſcientes?] Flagitioſè & ineptè. Veteres rectiſſimè, ut reſtitui, *in ſomno ſpiritum ducimus.* Bern.

2 *Nam ne in animalibus.*] MS. Erfurt. *Nam nec in animalibus quidem.* MS. Rittersh. & Edit. Flor. *nam neque in animal.* Sitzm.

3 *Hoc enim ſublato, ne eſſe quidem cuiquam permanebit.*] MSS. *Hoc enim ſublato nec eſſe q. c. permanebit.* ſcilicet, ſæpe in his libris *ne* pro *nec* vel *neque* perperam editum fuiſſe. *Idem.*

1 Con-

Omnia igitur, inquit, unum deſiderant. [1] Conſenſi. Sed unum id ipſum monſtravimus eſſe, quod bonum eſt. Ita quidem. Cuncta igitur bonum petunt: quod quidem ita deſcribas licet, Ipſum bonum eſſe, quod deſideretur ab omnibus. Nihil, inquam, verius excogitari poteſt. Nam vel ad nihilum cuncta referuntur, & uno veluti vertice deſtituta, ſine rectore fluitabunt, aut ſi quid eſt, ad quod univerſa feſtinent, id erit omnium ſummum bonorum. Et illa, Nimium, inquit, ô alumne lætor: ipſam enim mediæ veritatis notam mente fixiſti: ſed in hoc patuit tibi, quod ignorare te paullo antè dicebas. Quid? inquam. Quis eſſet, inquit, rerum omnium finis. Id enim eſt profectò, quod deſideratur ab omnibus: quod quia bonum eſſe collegimus, oportet, rerum omnium finem bonum eſſe, fateamur.

METRUM XI.

Quiſquis [2] *profundâ mente* [3] *veſtigat verum,*
Cupitque nullis ille deviis falli,
In ſe revolvat intimi lucem viſus,
Longoſque in orbem cogat inflectens motus,
Animumque doceat [4] *quidquid extra molitur,*
Suis retruſum poſſidere theſauris.:

Du-

1 *Conſenſi.*] MS. *Conceſſi.* Idem.

2 *Profunda mente.*] Id eſt alta, & in ſublime penetranti. Sic *cælum profundum* apud Virgil. Eclog. 4. Georg. lib. 4. Æneid. 1. Salvianus l. 1. De Gub. Dei: *Quis tam profundi cordis virum non admiretur? Profundum conſilium* apud Quintilian. Declamat. 2. *Idem.*

3 *Veſtigat.*] Antiquum & optimum verbum, tametſi compoſitum uſitatius. Ennius l. 1. Ann. — *errare videbar*
Tardaque veſtigare, & quærere te —
Seneca proprie de canibus utitur. In Thyeſt. vſ. 495.
— *cum feras veſtigat, & longo ſenex*
loro tenetur Umber —
Et in Hippol. 4. 1105.
Mæſtæque Domini membra veſtigant canes. Idem.

Veſtigat verum.] Min. Felix in Oct. *Quo minus mirum eſt, nonnullos tædio inveſtigandæ penitus veritatis cuilibet opinioni temere potius ſuccumbere, quam in explorando pertinaci diligentia perſeverare.* Idem.

4 *Quicquid extra molitur Suis retruſ.*] Sic ſupra Proſ. 4. lib. 2. *Quid igitur ô mortales extra vos petitis intra vos poſitam felicitatem?* Vide quæ ad iſta verba notavimus. *Idem.*

 1 *Quod*

Dudum [1] quod atra texit erroris nubes,
Lucebit ipſo perſpicacius Phœbo.
Non omne namque mente depulit lumen,
[2] Obliviosſam corpus invehens molem.
[3] Hæret profectò ſemen introrſum veri,
Quod [4] excitatur ventilante doctrinâ.
Nam cur rogati ſponte recta cenſetis,
Ni merſus alto viveret fomes corde?
[5] Quodſi Platonis Muſa perſonat verum,
Quod quiſque diſcit, immemor recordatur.

PROSA

1 *Quod atra texit erroris nubes.*] Juvenalis Sat. 10.

—— pauci dinoſcere poſſunt
Vera bona, atque illis multum diverſa, remota
Erroris nebula ——

Nubes curarum, Ovidius 2. de Ponto, Eleg. 1.

Tandem aliquot pulſa curarum nube ſerenum
Vidi. ——

Nubes animi, idem 1. Triſt. Eleg. 3.

—— animi nubem dolor ipſe removit.

Nubes fallaciarum; Ammian. Marcellin. lib. 15. *Nubes mendacii*, Caſſiodor. 3. Variar. 45. Longa alia ratione nubem teſtium (νέφος μαρτύρων) dixit Paulus Hebræ. 12. ℣ſ. 1. & D. Chryſ. *Idem.*

2 *Obliviosſam corpus invehens molem.*] Platonici ſolum animum dicebant eſſe hominem: corpus animo tanquam indumentum circumdatum, vel carcerem potius ac ſepulcrum quoddam. Quo Epigramma pertinet Palladæ libro 1. Anthologiæ, tit. εἰς θάνατον.

Σῶμα πάθος ψυχῆς, ᾅδης, μοῖρ', ἄχθος, ἀνάγκη,
Καὶ δεσμὸς κρατερὸς, καὶ κόλασις βασάνων.
Ἀλλ' ὅταν ἐξέλθῃ τοῦ σώματος, ὡς ἀπὸ δεσμῶν
Τοῦ θανάτου, φεύγει πρὸς θεὸν ἀθάνατον. *Idem.*

3 *Hæret profectò ſemen introrſum veri.*] Adi Pindarum Olymp. Od. 7. ubi ſcribit, *Promethea virtutem & gaudia hominibus injeciſſe: ſed ſuperveniſſe quandam oblivionis nubem, & avertiſſe rectam rerum viam extra mentem.* Mirum profecto! ſi non author noſter ſua inde deſumpſit. *Idem.*

4 *Excitatur ventilante doctrina.*] Ex doctrina Platonis in Phædone. Seneca quoque epiſt. 94. *Omnium enim honeſtarum rerum ſemina animi gerunt, quæ admonitione excitantur; non aliter quam ſcintilla flatu levi adjuta, ignem ſuum explicat.* Vallin.

5 *Quodſi Platonis.*] Cujus ἀνάμνησιν ex Phædone hic attingit. ibi enim refertur Socrates dogma hoc frequenter in ore habuiſſe, Ὅτι ἡμῖν ἡ μάθησις οὐκ ἄλλό τι ἢ ἀνάμνησις τυγχάνει οὖσα, *nobis, diſcere, non eſſe aliud niſi reminiſci.* In Menone quoque puer ad geometrica quædam de dimenſione quadrati interroganti Socrati rectè reſpondet, ob conſignatas, inquit, in animis ἐννοίας *notiones.* Idem.

Quod ſi Platonis Muſa.] Arnobius lib. 2. Adverſus Gentes; *Quid in Menone, ô Plato, quædam rationibus numeri admota ex puerculo ſciſcitaris? & in ejus niteris reſponſionibus comprobare, quæ diſcamus, non diſcere, ſed in eorum memoriam quæ antiquitus noveramus redire?* Perlege totum illum librum, ex quo didiceris, Platonicum hoc dogma abſurditate non carere. *Sitzm.*

1 Nam

PROSA XII.

Tum ego, Platoni, inquam, vehementer aſſentior: [1] nam me horum jam ſecundò commemoras. Primùm, quod memoriam corporea contagione, dehinc cum [2] mæroris mole preſſus amiſi. [3] Tum illa, Si ſuperiora, inquit, conceſſa reſpicias, ne illud quidem longius aberit, quin recorderis, quod te dudum neſcire confeſſus es. Quid? inquam. Quibus, ait illa, gubernaculis mundus regatur. Memini, inquam, [4] me inſcitiam meam fuiſſe confeſſum: ſed quid afferas, licet jam proſpiciam, planius tamen ex te audire deſidero. Mundum inquit, hunc, à Deo regi paullo antè minimè dubitandum putabas. Ne nunc quidem arbitror, inquam, nec umquam dubitandum putabo, quibuſque in hoc rationibus accedam, breviter exponam. Mundus hic ex tam diverſis contrariiſque partibus in unam formam minimè conveniſſet, niſi unus eſſet, qui tam diverſa conjungeret. conjuncta verò naturarum ipſa diverſitas, invicem diſcors, diſſociaret atque divelleret, niſi unus eſſet, qui quod nexuit, contineret. Non tam verò certus naturæ ordo procederet, nec tam diſpoſitos motus, locis, temporibus, efficientiâ, ſpatiis, qualitatibus explicaret, niſi unus eſſet, [5] qui has mutationum varietates manens ipſe diſponeret. Hoc quidquid eſt, quo condita manent, atque agitantur, uſitato cunctis vocabulo, [6] Deum nomino. Tum illa, Cùm hæc, inquit, ita ſentias,

1 *Nam me horum jam ſecundò commemoras.*] Pro eo quod memorem facis, non novè, ſed antiquè. Cicero de Senectute: *Pythagoreorumque more, exercendæ memoriæ gratia, quid quoque die dixerim commemoro veſperi.* Bern.

2 *Mæroris mole preſſus amiſi. Tum illa ſi ſuperiora.*] Arridet magis ſcripta lectio, *mole compreſſus amiſi. Tum illa ſi priora.* Idem.

3 *Tum illa, ſi ſuperiora, inquit, conceſſa reſpicias, ne illud quidem.*] MS. Erfurt. & Edit. Norimb. *Tum illa inquit: ſi priora conceſſa reſpicias, nec illud quidem.* Sitzm.

4 *Me inſcitiam meam fuiſſe confeſſum.*] MS. Rittersh. *me inſcientiam meam f. c.* Qua voce utitur Apulejus, Symmachus, & alii, quos citat Fr. Juretus ad lib. 8. Symmach. epiſt. 17. *Idem.*

5 *Qui has mutationum varietates manens ipſe diſponeret.*] Mihi placeat è ſcriptis legere, *qui has motionum.* Bern.

6 *Deum nomino.*] Rectè profecto: Deo enim, qui unus eſt, non aliud no-

tias, [1] parvam mihi reſtare operam puto, ut felicitatis compos, patriam ſoſpes reviſas, ſed quæ propoſuimus intueamur. Nonne in beatitudine ſufficientiam numeravimus? [2] Deumque beatitudinem ipſam eſſe conceſſimus? Ita quidem. Et ad mundum igitur, inquit, regendum nullis extrinſecis adminiculis indigebit; alioquin ſi quo egeat, plenam ſufficientiam non habebit. Id, inquam, ita eſt neceſſarium. Per ſe igitur ſolum cuncta diſponit. Negari, inquam, nequit. Atqui Deus ipſum eſſe bonum monſtratus eſt. Memini, inquam. Per bonum igitur cuncta diſponit: ſiquidem per ſe regit omnia, quem bonum eſſe conceſſimus, & hic eſt vel-

men eſt, quam Deus. Deo quidem nullum nomen eſſe, omnibus ferè veteris ſapientiæ profeſſoribus viſum eſt. Ipſum divini numinis oraculum id per Moyſen præſcripſit, Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν, *Ego ſum qui ſum.* Neque aliunde Hebræis doctoribus nomen illud Dei ſanctum, tremendum atque ineffabile. ac Hermeti Ægyptio dicitur Deus ἀνεκλάλητος, ἄῤῥητος, σιωπῇ φωνούμενος, *ineffabilis, innominandus*, ſolo *ſilentio prædicandus.* Platoni quoque ἄῤῥητος, ἀκατονόμαστος, *indictus, innominabilis*, apud Apulejum lib. de naturali philoſoph. Platonis, Alcinoum εἰσαγωγῆς cap. IX. & Porphyrium lib. IV. hiſt. philoſophicæ apud Cyril[illegible] ubi ait Platonem ſenſiſſe Deum [illegible] *unum*, ὄνομα δ' αὐτῷ μηδὲν ἐφαρμόττειν, *nomen verò nullum illi convenire.* Unde ethnicos arguens, rectiſſimè decernebat Minutius Felix, *Nec nomen Dei quæras: Deus nomen eſt. illic vocabulis opus eſt, cum per ſingulos propriis appellationum inſignibus multitudo dirimenda eſt. Deo, qui ſolus eſt, Deus vocabulum totum eſt.* Et poſt eum iiſdem verbis Cyprianus lib. de idolorum vanitate. Lactantius & alii. Cum igitur nullum illi nomen ſit, quod ejus ſubſtantiam exprimat, quæ æquè cum nomine incognitiſſima eſt, nomine tamen τοῦ θεοῦ eum fere mortales appellavere, honoratiſſima appellatione. nimirum τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα, inquit Simplicius in Epicteti Enchir. ἀπὸ τῶν οὐρανίων μετῆκται, ὡς ὀξέως κινουμένων καὶ θεόντων, *ipſum Dei nomen à cœleſtibus corporibus eſt translatum, ut quæ celeriter moveantur & currant.* θεὸς videlicet vel quod ſoleat θέειν καὶ διέπειν τὰ σύμπαντα, hoc eſt, *currere & diſponere univerſa.* vel αἴθειν, id eſt, *urere.* vel θεᾶσθαι τὰ πάντα, id eſt, *intueri omnia.* quod inſtar Solis aliorumque in cœlo ſyderum, quæ oculis cernebant, omnia colluſtret. Unde decantatiſſima illa Dei cum ſole apud Platonicos comparatio. ex qua rectè per τοῦ θεοῦ, Dei nomen, ea quoque πατρὸς καὶ βασιλέως, *Patris ac Regis* apud eoſdem celebrata cognomina, creationis ac providentiæ ſignificantia, intelliguntur: ac quodammodo ipſum, ſi quod eſt, Dei nomen τὸ ἀγαθὸν, *ipſum bonum* deſignatur. De quibus poſtea quædam monebimus. *Vallin.*

1 *Parvam mihi reſtare operam puto.*] MS. Rittersh. *parvam tibi reſtare operam puto.* Sitzm.

2 *Deumque beatitudinem eſſe conceſſimus.*] MSS. *Conſenſimus.* Et paullo poſt itidem ex MSS. legendum; *quem bonum eſſe conſenſimus.* Idem.

1 *Tenui*

veluti quidam clavus, atque gubernaculum, quo mundana machina ſtabilis, atque incorrupta ſervatur. Vehementer aſſentior, inquam, & id te paulò antè dicturam, [1] tenui licet ſuſpicione, proſpexi. Credo, inquit: jam enim, ut arbitror, vigilantiùs ad cernenda vera oculos deducis: ſed quod dicam non minùs ad contuendum patet. Quid, inquam? Cùm Deus, inquit, omnia bonitatis clavo gubernare jure credatur, eademque omnia, ſicuti docui, ad bonum naturali intentione feſtinent, num dubitari poteſt, quin voluntariè regantur, ſeque ad diſponentis nutum veluti convenientia, [2] contemperataque rectori ſponte convertant? Ita, inquam, neceſſe eſt, nec beatum regimen eſſe videretur; ſi quidem detrectantium jugum foret, non obtemperantium ſalus. Nihil eſt igitur, quod naturam ſervans, Deo contraire conetur. Nihil, inquam. Quid ſi conetur, ait, num tandem proficiet quidquam adverſus eum, quem jure beatitudinis potentiſſimum eſſe conceſſimus? Prorſus, inquam, nihil valeret. Non eſt igitur aliquid, quod ſummo huic bono vel velit, vel poſſit obſiſtere. Non, inquam, arbitror. Eſt igitur, inquit, ſummum bonum, quod regit cuncta fortiter, ſuaviterque diſponit. [3] Tum ego, Quàm, inquam, me non modò ea, quæ concluſa eſt, ſumma rationum, verùm multò magis hæc ipſa, quibus uteris, verba delectant, ut tandem aliquando ſtultitiam magna latrantem ſui pudeat. Accepiſti, inquit, in fabulis [4] laceſſenteis cælum Gi-

1 *Tenui licet ſuſpicione, proſpexi.*] MS. Rittersh. *Tenui licet imagine proſp.* Idem.

2 *Contemperataque rectori.*] MS. Rittersh. *temperataque rectori.* Idem.

3 *Tum ego, quam inquam me non modo ea.*] MSS. *Tum ego inquam: Me non modo ea.* Idem.

4 *Laceſſentes cælum Gigantes.*] Sic Cic. Catone Majore: *Quid eſt aliud more gigantum bellare cum Diis, niſi naturæ repugnare?* Salvianus de Gub. Dei, lib. 6. *Et quæ nobis, quæſo, ſpes erit apud Deum, qui non caſu aut imprudentia Deum lædimus, ſed exemplo illorum quondam Gigantum, quos inſanis conatibus ſuperna tentâſſe, & quaſi in nubes gradum tuliſſe legimus.* huc illa pertinet ſapientiſſ. Gamalielis admonitio: μή ποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. Act. 5. ℣ſ. 39. & Phariſæorum aliorum: μὴ θεομαχῶμεν, Actor. 23. ℣ſ. 9. Vide præter Claudianum & Herculem Strozzam, Lucret. l. 5. Ovidium,

Gigantes: ſed illos quoque, uti condignum fuit, benigna fortitudo depoſuit. Sed viſne rationes ipſas invicem collidamus? forſitan ex hujuſmodi conflictatione pulcra quędam veritatis ſcintilla diſſiliet. Tuo, inquam, arbitratu. Deum, inquit, eſſe omnium potentem nemo dubitaverit. Qui quidem, inquam, mente conſiſtat, [1] nullus prorſus ambigat. Qui verò eſt, inquit, omnium potens, nihil eſt, quod ille non poſſit. Nihil, inquam. Num igitur Deus facere malum poteſt? Minimè, inquam. Malum igitur, inquit, nihil eſt, cùm id facere ille non poſſit, qui nihil non poteſt. Ludiſne, inquam, me, inextricabilem labyrinthum rationibus texens, [2] quæ nunc quidem, qua egrediaris, introeas; nunc verò qua introieris, egrediare; an mirabilem quendam [3] divinæ ſimplicitatis orbem complicas? Etenim paullo antè à beatitudine incipiens, eam ſummum bonum eſſe dicebas, quam in ſummo Deo ſitam loquebare: ipſum quoque Deum ſummum eſſe bonum, plenamque beatitudinem diſſerebas: ex quo neminem beatum fore, niſi qui pariter Deus eſſet, quaſi munuſculum dabas. Rurſus ipſam boni formam, Dei, ac beatitudinis loquebaris eſſe ſubſtantiam: [4] ipſumque unum id ipſum eſſe bonum docebas, quod ab omni rerum natura peteretur: Deum quoque bonitatis gubernaculis univerſitatem regere diſputabas, volentiaque cuncta parere, nec ullam mali eſſe naturam: atque hæc nullis extrinſecus ſumtis, ſed altero ex altero fidem trahente, inſitis, domeſticiſque probationibus explicabas. Tum illa, [5] Minimè, inquit, ludimus, [6] remque omnium

Metam. lib. 1. de Ponto, lib. 4. Eleg. 8. Manil. lib. 5. B. Auguſtinum libro quarto de Civitate Dei, capite trigeſimo, Alcimum Avitum libro de Diluvio. *Idem.*

1 *Nullus prorſus ambigat.*] MS. Rittersh. *ambigit.* Idem.

2 *Quo nunc quidem.*] Litterulæ vitium denſam ſententiæ fecit noctem, quam illuſtravi ex veteribus, *quæ nunc.* Bern.

3 *Divinæ ſimplicitatis.*] Numquid melius quod in meo codice? *Divinæ felicitatis.* Idem.

4 *Ipſumque unum id ipſum bonum eſſe dicebas.*] MS. Rittersh. *docebas.* Sitzm.

5 *Minime, inquit, ludimus.*] MS. Rittershuſii, *luſimus.* Idem.

6 *Remque omnium maximam Dei munere*

nium maximam Dei munere, quem dudum deprecabamur, exegimus. Ea eſt enim divinæ forma ſubſtantiæ, [1] ut neque in externa dilabatur, nec in ſe externum aliquid ipſa ſuſcipiat; ſed, ſicut de ea Parmenides ait, [2] Πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ,

rerum

nere quem dudum deprecabamur exegimus.] Pro abſolvimus. eadem notione qua Ovidius ſcripſit:

Iamque opus exegi, quod nec Iovis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetuſtas. [illegible]n.

1 *Ut neque in externa dilabatur, nec in ſe.*] MS. Rittersh. *Ut neque in e. d. neque in ſe.* Sitzm.

2 Πάντοθεν.] Pro quo legebant omnes hactenus editiones, quibus conſentiebat quoque ipſe Græculus Planudes,

Πάντοθεν ἐν κύκλοισι φέρειν ἐναλίγκιον ὄγκον.
Undique in circulis ducis ſimilem acervum.

Quod profecto quid ſignificet neque vel divinare quis poſſit, ſit licet magnus Apollo. Nos ex Sophiſta Platonis unde verſus iſte Parmenidis deſumptus eſt, monſtrum illud averruncantes repoſuimus,

Πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ.
Sphæræ undique æqualis perſimilis moli.

Cujus lectionis veſtigia codd. Victorinus & Thuanus vetuſtiores ſervabant. Hic vero ſenſus eſt; Totum ſimile eſt globo ſphæræ, inquit Parmenides. Illa enim omnes ſingulaſque partes ſuas circumferentia includit: Totum quoque omnes partes ſuas continet, & præter Totius partes nullæ partes ſunt. Et quemadmodum à centro ſphæræ æquo intervallo omnes lineæ ad circumferentiam diſtant: Ita Totius partes æquè inter ſe diſtant cum Totum ſit ubique. Pari quodam modo Deus res omnes includit, cum ſupra res omnes ſit. res autem omnes ab eo æquè diſtare certum eſt, quia ubique exiſtens, eſſe conſervatique rebus omnibus largitur, multo interior illis quam ipſæ ſibi ſint. Quod igitur περὶ τοῦ ὅλου Plato in Sophiſta, περὶ τοῦ ἑνὸς in Parmenide protulit, idem de Deo longè ſapientius Boëtius uſurpavit. quem hinc Syneſius τῶν πάντων καὶ τῶν ὄντων κέντρον, *omnium rerum atque entium centrum* vocat. Quod ſic Plotinus explicat. Καὶ γὰρ αὖ ἐν τούτῳ δεῖ τ᾽ ἀγαθὸν τίθεσθαι. εἰς ὃ πάντα ἀνήρτηται. αὐτὸ δὲ εἰς μηδέν. οὕτω γὰρ καὶ ἀληθές, τὸ, οὗ πάντα ἐφίεται. δεῖ οὖν μένειν αὐτὸ, πρὸς αὐτὸ δὲ ἐπιστρέφειν πάντα, ὥσπερ κύκλον πρὸς κέντρον, ἀφ᾽ οὗ πᾶσαι γραμμαί. καὶ παράδειγμα ὁ ἥλιος, ὥσπερ κέντρον ὢν πρὸς τὸ φῶς τὸ παρ᾽ αὐτοῦ ἀνηρτημένον, πρὸς αὐτὸν τὸ φῶς πανταχοῦ γ᾽ οὖν μετ᾽ αὐτοῦ καὶ οὐκ ἀποτέτμηται. *Quin etiam id ipſum Bonum oportet aſſerere, ad quod omnia referuntur, ipſum verò ad aliud non* refertur. *ſic enim illud quoque verum* eſſe conſtat, *ipſum bonum eſſe quod omnia appetunt. Oportet itaque ipſum firmiter permanere, & ad ſeipſum omnia convertere: quemadmodum* revolvitur *circulus circa centrum, à quo lineæ ſingulæ* producuntur. *Exemplo nobis* ad id *ſol* eſſe poteſt, *qui quaſi centrum eſt ad lumen, quod ab ipſo dependet, ſimul ad ipſumque annectitur, ideoque una cum illo* exiſtit *ubique, nec ab illo alicubi ſeparatur.* Et alibi, p. 752. Καὶ σὺ ζητῶν, μηδὲν ἔξω ζήτει αὐτοῦ, ἀλλ᾽ εἴσω πάντα τὰ μετ᾽ αὐτόν. αὐτὸν δὲ ἔα. τὸ γὰρ ἔξω, αὐτός ἐστι περίληψις πάντων καὶ μέτρον. ἢ εἴσω ἐν βάθει, *Tu ergo quæris, nihil extra Deum quærito: ſed intra* Deum *omnia quæ ſunt poſt Deum: ipſum verò dimitte. Quod enim extra eſt, ipſe* Deus *exiſtit, comprehenſio omnium & menſura, aut intimum univerſi profundum.* Ita tamen Deus eſt in rebus omnibus, ut res ipſæ minimè ſit: Rectè igitur Porphyrius lib. de Occaſionibus.

Ὁ θεὸς

Ὁ θεὸς πανταχοῦ, ὅτι οὐδαμοῦ. καὶ πάντα τὰ ὄντα καὶ μὴ ὄντα ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν θεῷ. καὶ οὐκ αὐτὸς τὰ ὄντα καὶ οὐκ ὄντα καὶ ἐν αὐτοῖς· εἰ μὲν γὰρ μόνον ἦν πανταχοῦ, αὐτὸς ἂν ἦν τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν. ἐπεὶ δὲ καὶ οὐδαμοῦ, τὰ πάντα γίνεται δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ, ὅτι πανταχοῦ ἐκεῖνος. ἕτερα δὲ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς οὐδαμοῦ. *Deus eſt ubique, quia nuſquam. quæcunque enim ſunt ſive non ſunt ex Deo procedunt & in Deo reſident, cum tamen non ſit illa quæ ſunt, neque illa quæ non ſunt, neque in illis reſideat. Si enim Deus ſolum eſſet ubique, ipſe eſſet omnia & reſideret in omnibus. at quia idem ipſe nuſquam eſt, neceſſe eſt omnia per ipſum fieri & in ipſo reſidere; quia antecedit ubique illum adeſſe. atque rurſus hæc eadem eſſe longè ab eo alia, quia conſequitur eum nuſquam eſſe.* Sed quid ethnici nos morantur? Sublimis ille Chriſtianæ Theologiæ angelus de div. nominib. c. v. finem faciat; Καὶ ἔστιν ἐξ αὐτῆς καὶ ἐν αὐτῇ καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι. καὶ αἱ τῶν ὄντων ἀρχαί. καὶ τὰ ὄντα πάντα. καὶ τὰ ὁπωσοῦν τοῦ εἶναι διακρατούμενα. καὶ τοῦτο ἀσχέτως, καὶ συνειλημμένως, καὶ ἑνιαίως. καὶ γὰρ ἐν μονάδι πᾶς ἀριθμὸς ἑνοειδῶς προϋφέστηκε. καὶ ἔχει πάντα ἀριθμὸν ἡ μονὰς ἐν ἑαυτῇ μοναχῶς. καὶ πᾶς ἀριθμὸς ἥνωται μὲν ἐν τῇ μονάδι. καθ' ὅσον δὲ τῆς μονάδος πρόεισι. κατὰ τοσοῦτον διακρίνεται, καὶ πληθύνεται. καὶ ἐν κέντρῳ πᾶσαι αἱ τοῦ κύκλου γραμμαὶ κατὰ μίαν ἕνωσιν συνυφεστήκασι. καὶ πάσας ἔχει τὸ σημεῖον ἐν ἑαυτῷ τὰς εὐθείας ἑνοειδῶς ἡνωμένας πρός τε ἀλλήλας, καὶ πρὸς τὴν μίαν ἀρχὴν, ἀφ' ἧς προῆλθον. καὶ ἐν αὐτῷ μὲν τῷ κέντρῳ παντελῶς ἥνωνται. βραχὺ δὲ αὐτοῦ διαστᾶσαι, βραχὺ δὲ καὶ διακρίνονται. μᾶλλον δὲ ἀποστᾶσαι, μᾶλλον. καὶ ἁπλῶς, καθ' ὅσον τῷ κέντρῳ πλησιαίτεραί εἰσι, κατὰ τοσοῦτον καὶ αὐτῷ, καὶ ἀλλήλαις ἥνωνται. καὶ καθ' ὅσον αὐτοῦ. κατὰ τοσοῦτον καὶ ἀλλήλων διεστήκασιν. *Eſt autem ex ipſa bonitate atque in ea ipſum ſimpliciter eſſe entiumque principia: atque entia omnia: & quæ quomodo libet paſſim ipſa eſſentia continentur. Sunt, inquam, ibi hæc abſolutè, collectimque & unitè. Nempe in unitate numerus omnis præeſt uniformiter: habetque unitas omnem in ſe numerum ſingulariter. Omniſque numerus unitus quidem eſt in unitate; quatenus vero inde progreditur, eatenus diſcernitur atque multiplicatur. In centro ſimiliter omnes circuli lineæ ſimul conjunctæ conſiſtunt. ipſumque punctum habet omnes in ſe rectas lineas ſimul unitas tam invicem quam ad principium unum, ex quo pariter proceſſerunt. Iam verò in ipſo centro penitus ſunt conjunctæ: parum vero diſcedentes inde, parum quoque inter ſe diſcernuntur: longius autem inde diſtantes, longius. atque ſimpliciter, quantum centro viciniores ſunt, tantum & ipſi & invicem ſunt conjunctæ. quantum rurſus ab ipſo diſcedunt, tantundem & inter ſe diſtant.* Nec tantum ſimilis eſt Deus centro, quòd entia omnia ex eo, tanquam lineæ è centro emanent, ſitque eorum principium & origo. ut centrum linearum. ſed quemadmodum circumferentia ſphæræ terminantur lineæ, quas omnes eadem circumferentia complectitur, neque ulla earum eſt quam non contineat, quippe cum nulla extra eam ſit. atque ut in Sphæra ſolida partes, quæ intus moventur, circumferentia continet: Ita divinæ ſubſtantiæ forma in externa non dilabitur nec externum in ſe quid ſuſcipit, quia ſupra & extra omnia entia eſt, & tamen rebus omnibus præſens eſt: Unde rectè Boëtius ait eam inſtar molis ſphæræ omnia continere & concludere, immotamque ipſam, centri inſtar, univerſum hoc motu modoque incogitabili agitare. Quin & hinc Dei magnitudinem potentiamque Parmenides prædicabat his περὶ τοῦ ὅλου verſibus,

Πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρης ἐναλίγκιον ὄγκῳ
Μεσσόθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ. τὸ γὰρ οὔτε τι μεῖζον,
Οὔτε βεβαιότερον πέλει.

Perſimile æqualis nam ſphæræ eſt undique moli
Undique de medio ſpatia æque diſtat ad ima:
Illo nil majus, nihil eſt & firmius illo.

Male Proclus legit lib. III. Theol. Plat. Οὔτε τι βαιότερον. falſum enim eſt toto nihil minus eſſe. Hermes quoque c. IX.

Τὰ

[1] rerum orbem mobilem rotat, dum ſe immobilem ipſa conſervat. Quod ſi rationes quoque non extra petitas, ſed intra rei, quam tractabamus, ambitum collocatas agitavimus, nihil eſt quod admirere, cùm [2] Platone ſanciente didiceris, cognatos, de quibus loquimur, rebus oportere eſſe ſermones.

METRUM XII.

Felix, qui potuit boni
Fontem viſere lucidum:
Felix, qui potuit gravis
Terræ ſolvere vincula.
Quondam funera conjugis
[3] *Vates Threicius gemens,*
[4] *Poſtquam flebilibus modis*

Silvas

Τὰ γὰρ ὄντα ὁ θεὸς ἔχει, καὶ οὔτι αὐτοῦ οὐδὲν ἐκτὸς, οὔτι αὐτὸς οὐδενός. *Quæ enim ſunt, Deus habet; & extra ipſum nihil, & ipſe extra nihil.* Vallin.

1 *Rerum orbem.*] Verba hæc & quæ ſequuntur in textum induximus ſuoque auctori reſtituimus. neque enim gloſſema eſt, ut hactenus omnes putaverunt. Totius loci ſenſus eſt, *Divinæ ſubſtantiæ forma* [τὸ εἶδος σχῆμα, ad quod refertur, ἐναλίγκιον] *nec in externa dilabitur, nec externum aliquid in ſe ſuſcipit, ſed ſimilis moli ſphæræ undique æqualis, rerum orbem mobilem rotat dum ſe immobilem ipſa conſervat.* Neque id ex conjectura fecimus, ſed quod ita haberent omnes manu exarati, quotquot vidimus, codices: addito in pleriſque Græco verſui ſuo qualiquali gloſſemate. Sic alibi non ſemel Boëtius. lib. III.

——— Stabiliſque manens das cuncta moveri.

Et lib. IV.

Et volucrem currum ſtabilis regit
Rerum coruſcus arbiter.

Nimirum primus motor, ut demonſtrat Ariſtot. lib. VIII. Phyſic., ἀκίνητος κινεῖ, *immotus movet.* Idem.

2 *Platone ſanciente.*] In Timæo, Ὡς ἄρα τοὺς λόγους ὧνπέρ εἰσιν ἐξηγηταί, τούτων αὐτῶν καὶ ξυγγενεῖς ὄντας. *Sermones iis rebus, quarum nuncii & interpretes ſunt, cognatione atque affinitate quadam convenire debere.* Cum & Salluſtius Stoïcus τοὺς περὶ θεῶν λόγους ὁμοίους εἶναι ἐκείνοις, *de Diis ſermones, Diis eſſe quam ſimillimos* velit. *Idem.*

3 *Vates Threicius.*] Orphea intelligit, de cujus ad inferos deſcenſu, apud eoſdem cantu, & denique interitu ſuccincte P. Merula ad lib. I. Annal. Ennii: fuſiſſime vero L. Vives ad Auguſtinum libro decimo octavo de Civitate Dei, capite decimoquarto. *Sitzm.*

4 *Poſtquam flebilibus modis.*] Seneca in Herc. Oet. ℣ſ. 1036.

Illius ſtetit ad modos
Torrentis rapidi fragor,
Oblituſque ſequi fugas
Amiſit liquor impetum:
Et dum fluminibus mora eſt,
Defeciſſe putant Geten
Hebron Biſtones ultimi.
Advexit volucrem nemus,
Et ſylva reſidens venit;
Aut ſi qua aëre pervolat,

Auditis

Silvas currere mobileis,
Amneis ſtare coëgerat,
[1] *Junxitque intrepidum latus*
Sævis cerva leonibus,
[2] *Nec viſum timuit lepus*
Jam cantu placidum canem,
Cùm flagrantior intima
Fervor pectoris ureret,
Nec qui cuncta ſubegerant,
Mulcerent dominum modi,
[3] *Immiteis ſuperos querens,*
[4] *Infernas adiit domos.*
Illic blanda ſonantibus
Chordis carmina temperans,

Quid-

Auditis vaga cantibus
Ales deficiens cadit.
In Medea ℣ſ.626.
Cujus ad chordas modulante plectro
Reſtitit torrens, ſiluere venti:
Cui ſuo cantu volucris relicto
Adfuit tota comitante ſylva.
Idem in Herc. Fur. ℣ſ.571.
Quæ ſylvas, & aves, ſaxaque traxerat
Ars, quæ præbuerat fluminibus moras:
Ad cujus ſonitum conſtiterant feræ:
Mulcet non ſolitis vocibus inferos,
Et ſurdis reſonat clarius in locis.
Idem.

1 *Junxitque intrepidum latus.*] Senec. in Herc. Oet. ℣ſ.1054.
Ad cantus veniunt ſuis
Ipſæ cum latebris feræ:
Juxtaque impavidum pecus
Sedit Marmaricus leo.
Senec. in Oed. ℣ſ.149.
Non lupos cervi metuunt rapaces,
Ceſſat irati fremitus leonis.
Idem.

2 *Nec viſum timuit lepus.*] MS. Rittersh. *tremuit.* Senec. in Herc. Fur. ℣ſ.1058.
Nec damæ trepidant lupos:
Et ſerpens latebras fugit
Tunc oblita veneni.
Claudian. lib.2. De Rapt. Proſerp. in Præfatione:
Securum blandi lepores fovere moloſſi,
Vicinumque lupo præbuit agna latus.
Martian. Capella lib. 9. De Nupt. Philolog.
Carmine quo Strymon continuit latices,
Quo impune accubuit rictibus agna lupi,
Et lepus immiti contulit ora cani.
Idem.

3 *Immites ſuperos querens.*] Senec. in Herc. Fur. ℣ſ.569.
Immites potuit flectere cantibus
Umbrarum Dominos, & prece ſupplici
Orpheus, Eurydicen dum repetit ſuam.
In Herc. Oet. ℣ſ.1061. & ſeqq.
Quin per Tænarias fores
Manes cum tacitos adiit,
Mærentem feriens chelym,
Cantu Tartara flebili
Et triſtes Erebi Deos
Movit: nec timuit Stygis
Juratos ſuperis lacus.
Idem.

4 *Infernas adiit domus.*] Harum deſcriptionem habes apud Senecam in Herc. Fur. Act. 3. & Virgil. 6. Æneid. *Idem.*

1 *Deæ*

Quidquid præcipuis [1] *deæ*
Matris fontibus hauſerat,
Quod luctus dabat impotens,
Quod luctum geminans amor
Deflet, [2] *Tænara commovens,*
Et dulci veniam prece
[3] *Umbrarum dominos rogat.*
Stupet [4] *tergeminus novo*
Captus carmine janitor,
Quæ fontes agitant metu
[5] *Ultrices ſcelerum deæ,*

Jam

1 *Deæ matris.*] Orpheus Calliopes, Muſarum reginæ filius perhibetur à Mythologis. Senec. in Med. ℣ſ. 625.

—— vocali genitus Camœna.

Horat. 1. Carm. Od. 12.

Unde vocalem temere inſecutæ
Orphea ſylvæ
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapſus, celereſque ventos.

Phædrus in Præfat. lib 3. Fab.

Threiſſa cum gens numeret auctores ſuos,
Linoque Apollo ſit parens, Muſa Orpheo.

Lyram autem Orphei his verſibus celebrat Manil. lib. 1.

At Lyra diductis per cælum cornibus inter
Sidera conſpicitur, qua quondam ceperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu, maneſque per ipſos
Fecit iter, domuitque infernas carmine leges:
Huic cæleſtis honos, ſimiliſque potentia cauſæ,
Tunc ſylvas, & ſaxa trahens, nunc ſidera ducit,
Et rapit immenſum Mundi revolubilis orbem.

Idem.

2 *Tænara.*] Apuleius lib. 6. Metam. *Lacedæmon Achaiæ nobilis civitas non longe ſita eſt. hujus conterminam, deviis abditam locis, quære Tænarum in hi ſpiraculum Ditis, & per portas hiantes monſtratur iter invium, &c.* Idem.

3 *Umbrarum Dominos.*] *Umbrarum Reges*, Stat. 5. Sylvar. *Umbrarum famuli*, Val. Flacc. lib. 3. *Umbrarum populus.* Prudent. Cathem. Hymn. 5. *Idem.*

4 *Tergeminus janitor.*] Silius Ital. lib. 2.

—— formaque trifauci
Perſonat inſomnis lacrimoſæ janitor aulæ.

Claudian. De Raptu Proſerp.

—— latratum triplicem compeſcuit ingens
Janitor. ——

Apuleius lib. 6. Metam. *Canis pergrandis trijugo & ſatis amplo capite prædirus, immanis & formidabilis, conantibus oblatrans faucibus, mortuos, quibus jam nil mali poteſt facere, fruſtra territando, ante ipſum limen, & atra atria Proſerpinæ ſemper excubans, ſervat vacuam Ditis domum.* Idem.

5 *Ultrices Deæ.*] Senec. in Med. ℣ſ. 966.

Diſcedere à me frater ultrices Deas
Maneſque ad imos ire ſecuros jube.

Idem in Oct. ℣ſ. 914.

Tartara teſtor, Erebique Deas,
Scelerum ultrices. ——

Quintilian. Declamat. 4. *Quorum ſcelere violatus dies mundum ſubito mutavit, quos per maria terraſque fugientes furiales faces, & Ultricum Dearum terror agitavit.* Eumenides etiam *Pœnæ* vocantur.

Stat.

Jam mæſta [1] lacrimis madent.
[2] Non Ixionium caput
Velox præcipitat rota,
Et [3] longa ſite perditus
Spernit flumina Tantalus.
[4] Vultur dum ſatur eſt modis,
Non traxit Tityi jecur.

Tandem

Stat.8. Thebaid.

Sævaque multiſonas exercet Pœna catenas.

Silius lib.2.

Atque omnes adſunt Pœnæ. ——

Ad quem verſum vide quæ notavit ingenioſiſſimus Daniel Heinſius. *Idem.*

1 *Lacrimis madent.*] Senec. in Oct. ỽſ.681.

—— *quod ſecretum petis*
Turbata vultu? cur gena lacrimis madent?

Idem.

2 *Non Ixionium caput.*] Senec. in Herc. Fur. ỽſ.749.

Rapitur volucri tortus Ixion rota.

In Herc. Oet. ỽſ.1068.

Hæſit non ſtabilis rota
Victo languida turbine.

Pindarus Pyth. Od.2.

— ἐν πτερόεντι τροχῷ
παντᾷ κυλινδόμενον.

De Ixione paſſim etiam alibi Seneca in Thyeſt. nimirum ỽſ.8. in Med. ỽſ.744. in Agam. ỽſ.15. in Oct. ỽſ.614. in Herc. Oet. ỽſ.945. & ỽſ.1011. Seneca Philoſophus epiſtola 24. Tibullus lib.1. Eleg.3. ubi videris Scholia M. Anton. Mureti. Virgil. 3. & 4. Georg. *Idem.*

3 *Et longa ſite.*] Hinc vocatur *ſiccus* apud Sen. in Thyeſt. ỽſ.136.

Sicci progenies impia Tantali.

Idem de eod. in Herc. Oet. ỽſ.1075.

Tunc primum Phrygius ſenex
Undis ſtantibus immemor
Excuſſit rabidam ſitim,
Nec pomis adhibet manus.

In Herc. Fur. ỽſ.751.

In amne medio faucibus ſiccis ſenex
Sectatur undas, abluit mentum latex,
Fidemque cum jam ſæpe decepto dedit
Perit unda in ore: poma deſtituunt famem.

Vide præterea Senec. in Thyeſt. Chor. 1. ubi copioſe pœnam depingit Tantali. Item in Hippolyt. ỽſ.1227. In Medea ỽſ.745. in Agam. ỽſ.19. & 769. in Oct. ỽſ.612. in Herc. Oet. ỽſ.944. *Idem.*

Site.] Pro *ſiti*, ut *mare* pro *mari*, *rete* pro *reti*. Varro Atacinus:

Clauditur Oceano, Libyco mare, flumine Nilo.

Phædrus lib.4.

Aliquot venit ſæculis rete territus.

Ovid. in Halieut.

Clauſus rete lupus quamvis immanis & acer. Idem.

3 *Vultur dum ſatur eſt modis.*] Senec. in Herc. Fur. ỽſ.1070.

Increvit Tityi jecur
Dum cantus volucris tenet.

Idem in Thyeſt. ỽſ.9.

Aut pœna Tityi, ſemper accreſcens jecur
Viſceribus atras paſcet effoſſis aves.

Tityi, cujus impurum ſpiritum renaſcens Pœna torquere fingitur, præter Senec. in Herc. Fur. ỽſ.755. in Herc. Oet. ỽſ.947. Hippolyt. verſu 1228. Agamemnone ỽſ.18. Octav. ỽſ.613. meminit Ovid. 1. de Ponto, Eleg. 2. Lactant. lib. 7. Divin. Inſtitut. cap.21. De his vero aliiſque inferorum pœnis Lucretius in fine lib.3. Macrobius lib.1. in ſomnium Scipionis cap.10. *Idem.*

1 *Tan-*

[1] Tandem, Vincimur, arbiter
Umbrarum miſerans ait:
Donamus comitem viro
Emtam carmine conjugem:
Sed [2] lex dona coërceat,
Ne, dum Tartara liquerit,
Fas ſit lumina flectere.
[3] Quis legem det amantibus?
Major lex amor eſt ſibi.
Heu, noctis prope terminos
Orpheus Eurydicen ſuam
[4] Vidit, perdidit, occidit.

Vos

1 *Tandem, vincimur, arbiter.*] Senec. in Herc. Fur. ✝ſ.605.

Tandem mortis, ait, vincimur, arbiter
Evade ad ſuperos lege tamen data:
Tu poſt terga tui perge viri comes;
Tu non ante tuam reſpice conjugem,
Quam clara Deos obtulerit dies,
Spartanique aderit janua Tænari.

In Thyeſt. ✝ſ.14.

Supplicia functis durus umbrarum arbiter
Diſponis. ——

Claudian. de Rapt. Proſerp. ✝ſ.55.

—— *ô maxime noctis*
Arbiter, umbrarumque potens. ——

Sitzm.

2 *Lex dona coërceat.*] Lex Orphea, apud Stat. in Epicedio Patris: *Ipſe madens oculis, umbrarum animæque ſacerdos*
Præcinerem gemitum, cui te nec Cerberus omni
Ore, nec Orphea quirent avertere leges.

Idem.

3 *Quis legem det amantibus.*] Senec. in Herc. Fur. ✝ſ.611.

Odit verus amor, nec patitur moras,
Munus dum properat cernere perdidit.

In Herc. Oet. ✝ſ.1083.

Conſumptas iterum Deæ
Supplent Eurydices colos.
Sed dum reſpicit immemor,
Nec credens ſibi redditam
Orpheus Eurydicen ſequi,
Cantus præmia perdidit:
Quæ nata eſt, iterum perit.

Hoc in fine Carminis monere volui, Boëthium noſtrum, licet quædam ex Senecæ Tragœdiis more ſuo hinc inde ſit mutuatus, ut affatim oſtendimus: omnino tamen filum Virgilianum in recenſenda lepidiſſima illa fabula fuiſſe ſequutum. ſi cui libuerit, legat lib. 4. Georg. & me vera commemoraſſe deprehendet. *Idem.*

4 *Vidit.*] In amatoriis deliciis primus gradus eſt videre. nimirum Ovidius,

—— *oculi ſunt in amore duces.*

Theocritus:

Ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνην.

Quod eſt Virgilio,

Ut vidi, ut perii.

Secundus, *colloqui.* Tertius, *contrectare*; in quo tamen longè minorem quam in viſu voluptatem conſtituit apud Achil. Tatium, ἐρωτικῶν lib. 1. amator ille, Οὐκ οἶδας οἷόν ἐστιν ἐρωμένη καὶ βλεπομένη. μείζονα τῶν ἔργων ἔχει τὴν ἡδονήν. ὀφθαλμοὶ γὰρ ἀλλήλοις ἀντανακλώμενοι, ἀπομάττουσιν ὡς ἐν κατόπτρῳ τῶν σωμάτων τὰ εἴδωλα. ἡ δὲ τοῦ κάλλους ἀπορροὴ, δι' αὐτῶν εἰς τὴν ψυχὴν καταῤῥέουσα, ἔχει τινὰ μῖξιν ἐν

Vos hæc fabula reſpicit,
Quicumque in ſuperum diem
Mentem ducere quæritis.
Nam qui Tartareum in ſpecus
Victus lumina flexerit,
Quidquid præcipuum trahit,
Perdit, dum videt inferos.

ἀποστέλλει. καὶ ὀλίγον ἐστὶ τὸ τῶν σωμάτων μίξεως. καινὴ γάρ ἐστι σωμάτων συμπλοκή· ὀφθαλμὸς γὰρ φιλίας πρόξενος. *An neſcis majorem in exoptata* virgine *contemplanda voluptatem eſſe, quam in contrectanda? Nam dum ſeſe oculi mutuo reſpectant, imagines corporum, ſpeculorum inſtar, ſuſcipiunt: pulchritudinis autem ſimulachra ipſis à corporibus miſſa, & oculorum miniſterio in animam illabentia, neſcio quam, ſejunctis etiam corporibus ipſis, permiſtionem ſortiuntur, corporum congreſſu, qui certe inanis eſt, longe jucundiorem. Conciliatores enim amoris oculi ſunt.* Et revera contrectatio, niſi legitima ſit; fere non pudicarum eſt. quod videre eſt in præfracta illa Nævii meretrice, his apud Iſidorum verſibus ſic à doctiſſimo Scaligero emendatioribus factis; ſuis ad Feſtum caſtigationibus,

—— Quaſi in choro pila
Ludens datatim dat ſe, & communem
facit:
Alium tenet: alii mutat: alibi manus
Eſt occupata: alii perpellit pedem.
Alii anulum dat ſpectandum à labris.
Alium invocat. cum alio cantat. attamen
Aliis dat digito literas.

In quibus tamen quia ineptum eſt legere quemquam pila *in choro* ludere, ſic eos emendare potes ex veteri noſtro Iſidori codice;

—— Quaſi in foro ludens pila
Digitatim dat ſeſe, & communem facit.
Alium tenet, alii annutat; alii manus
Eſt occupata. alii pervellit pedem,
Alii dat anulum expetendum à labris:
Alium invocat, cum alio cantat, attamen
Alii digito dat litteras.

Nec repugno ſi quis, propius ad metricam rationem, ſic ſecundum reſtituat,

Seſe digitatim dat, & communem facit.

Eoque fortaſſe ſic locus ille legendus videtur, quod eum in verbo *datatim* Nonius non adducit. Eſt quoque vetus epigramma Græcum, inter nondum edita, quo ex pilæ luſus ſimilitudine, venerius ille ac mutuus amor deſignatur;

Σφαιριστὰν τὸν ἔρωτα τρέφω. σοὶ δ' Ἡλιοδώρα
Βάλλει τὰν ἐν ἐμοὶ παλλομέναν κραδίαν.
Ἀλλ' ἄγε συμπαίκτην δέξαι πόθον, εἰ δ' ἀπὸ σεῦ με
Ῥίψαις, οὐκ οἴσω τὰν ἀπάλαιστον ὕβριν.

Vallin.

ANICII

ANICII MANLII SEVERINI BOETII CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ LIBER QUARTUS.

ARGUMENTUM LIBRI.

Mirantem cur mala bonis, bona autem malis contingant, docet Philoſophia, bonos potentes, malos impotentes eſſe. illis præmia, his ſupplicia conſtituta: malos miſeriores ſi inferunt injuriam, ſi & impuniti permanent: Poſt definit quid providentia, quid fatum. Deinde omnem fortunam, ſeu jucundam, ſeu aſperam, bonam eſſe.

PROSA I.

HÆC cùm Philoſophia, dignitate vultus, & oris gravitate ſervata, leniter ſuaviterque ceciniſſet, tum ego, nondum penitus inſiti mæroris oblitus, intentionem dicere adhuc aliquid parantis abrupi. Et ô, inquam, veri prævia luminis, quæ uſque adhuc tua fudit oratio, cum ſui ſpeculatione divina, [1] tum tuis rationibus invicta patuerunt; eaque mihi, & ſi ob injuriæ dolorem nuper oblita, non tamen antehac prorſus ignorata dixiſti. Sed ea ipſa eſt vel maxima noſtri cauſa mæroris, quod cùm rerum bonus rector exiſtat, vel eſſe omnino mala poſſint, vel impunita prætereant. [2] quod ſolum quanta dignum ſit admiratione, profectò conſideras. At huic aliud majus adjungitur: nam imperante florenteque nequitia, virtus non ſolùm præmiis caret, verum etiam ſceleratorum pedibus ſubjecta calcatur,

1 *Tum tuis rationibus invicta.*] Non diſplicet quod in meo ſcripto eſt: *tum ſuis.* Bern.

2 *Quod ſolum, quanta dignum ſit admiratione, profecto conſidera.*] Suſpecta lectio. Mallem: *perfecte conſidera.* Sitzm.

catur, & in locum facinorum ſupplicia luit. Quæ fieri in regno ſcientis omnia, potentis omnia, ſed bona tantummodo volentis Dei, nemo ſatis poteſt nec admirari, nec conqueri. Tum illa, Et eſſet, inquit, infiniti ſtuporis, omnibuſque horribilius monſtris, ſi, uti tu exiſtimas, [1] in tanti veluti patrisfamilias diſpoſitiſſima domo, vilia vaſa colerentur, pretioſa ſordeſcerent: ſed non ita eſt. Nam ſi ea, quæ paullo antè concluſa ſunt, inconvulſa ſervantur, ipſo, de cujus nunc regno loquimur, auctore cognoſces, [2] ſemper quidem potentes bonos eſſe, malos verò abjectos ſemper, atque imbecilleis; nec ſine pœna unquam eſſe vitia, nec ſine præmio virtutes; bonis felicia, malis ſemper infortunata contingere, multaque id genus, quæ ſopitis querelis firmâ te ſoliditate corroborent. Et quoniam veræ formam beatitudinis me dudum monſtrante vidiſti, quò etiam ſita ſit agnoviſti, decurſis omnibus, quæ præmittere neceſſarium puto, viam tibi, quæ te domum revehat, oſtendam. Pennas etiam tuæ menti, quibus ſe in altum tollere poſſit, affigam, ut perturbatione depulsâ, [3] ſoſpes in patriam, meo ductu, meâ ſemitâ, meis vehiculis revertaris.

METRUM I.

[4] *Sunt etenim* [5] *pennæ volucres mihi,*

Quæ

1 *In tanti patrisfamilias diſpoſitiſſima domo.*] Vid. Lactantium, lib. 2. Divin. Inſtit. c. 10. *Sitzm.*

2 *Semper quidem potentes bonos eſſe, malos vero abjectos ſemper.*] Ultimum illud *ſemper* non eſt in MS. Rittershuſ. *Idem.*

3 *Soſpes in patriam revertaris.*] Vide B. Auguſtin. libro nono De Civitate Dei, in fine capitis decimi ſexti; & ibi Lud. Vivem. *Idem.*

4 *Sunt, &c.*] Hoc Carmen explicabit Cic. de Som. Scip. ejuſque Commentator Macrob. lib. 1. cap. 17. Adhibe inſuper Apuleium lib. de Mundo, Martian. Capell. lib. 2. de Nupt. Philolog. *Idem.*

Sunt enim pennæ volucres mihi.] MS. Erfurt. & Edit. Norimb. *Sunt etenim p. v. m.* Idem.

5 *Pennæ volucres mihi.*] Pennas dat Philoſophia. recte: ea enim facultates animæ juvat, eamque τῶν παθῶν violentia ἐπὶ γῆν dejectam, recuperatis alis ſuſtollit ad cœleſtia & ad Deum. Plato in Phædro, Anima, inquit, ad inferiora prolapſa pennarumque confractionem paſſa, erigitur per contemplationem, ſcilicet

Quæ celſa conſcendant poli:
Quas ſibi cum [1] *velox mens induit,*

Terras

ſcilicet ἀνακύψασα εἰς τὸ ὄντως ὄν. διὸ δὴ δικαίως μόνη πτεροῦται ἡ τοῦ φιλοσόφου διάνοια. πρὸς γὰρ ἐκείνοις ἀεί ἐστι μνήμῃ κατὰ δύναμιν, οἷς περ ὁ θεὸς ὢν, θεῖός ἐστι. τοῖς δὲ δὴ τοιούτοις ἀνὴρ ὑπομνήμασιν ὀρθῶς χρώμενος, τελέους ἀεὶ τελετὰς τελούμενος, τέλεος ὄντως μόνος γίνεται, *ad id quod vere eſt rurſus oculorum aciem convertens. quocirca ſola philoſophi cogitatio recuperat alas. nam in illis, quantum fieri poteſt, memoria ſemper obverſatur, in quibus, ut divinis nimirum, ille qui verſatur, divinus eſt.* Idemque ſibi vult paulo ante cum ait, ei animæ optimas eſſe alas, ἡ μὲν ἄριστα θεῷ ἑπομένη καὶ εἰκασμένη, *quæ optime* DEUM SECUTA *eſt, & ad ejus* SIMILITUDINEM *conformata.* quod totius Philoſophiæ finis eſt; ut ſupra annotatum. Quis autem ſit aſcenſus iſte mentis ad Deum & quomodo fiat, videndus Hierocles commentario aureo à pag. 255. Hermes vero, Τοῦτο μόνον σωτήριον ἀνθρώπῳ ἐστὶν, ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ. αὕτη εἰς τὸν Ὄλυμπον ἐστιν ἀνάβασις. *Hæc unica ſalus homini eſt, cognitio Dei; hic in Olympum eſt aſcenſus.* Vall.

1 *Velox mens*] Mentis ſeu Animæ humanæ virium facultatumque, eandem penitus deſcriptionem habet Hermes Poëmandro. Dicas illuc reſpexiſſe Boëtium; Μετελθεῖν δὲ αὐτῇ [ψυχῇ] κέλευσον ἐπὶ τὸν ὠκεανόν. καὶ οὕτως ἐκεῖ πάλιν ταχέως ἔσται. οὐχ ὡς μεταβᾶσα ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἀλλ' ὡς ἐκεῖ οὖσα. κέλευσον δὲ αὐτῇ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναπτῆναι. καὶ οὐδὲ πτερῶν δεηθήσεται. ἀλλ' οὐδὲ αὐτῇ οὐδὲν ἐμπόδιον. οὐ τὸ τοῦ ἡλίου πῦρ, οὐχ ὁ αἰθὴρ, οὐχ ἡ δίνη, οὐχὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀστέρων σώματα. πάντα δὲ διατεμοῦσα, ἀναπτήσεται μέχρι τοῦ ἐσχάτου σώματος. εἰ δὲ βουληθείης καὶ αὐτὸ ὅλον διαρρήξασθαι, καὶ τὰ ἐκτὸς, εἴ γε τι ἐκτὸς, τοῦ κόσμου θεάσασθαι, ἔξεστί σοι. ἴδε ὅσην δύναμιν, ὅσον τάχος ἔχεις, *Jubeto* eam *tranſire ad Oceanum, ita prius quam juſſeris ibi erit; inde, ubi nunc eſt, nequaquam diſcedens. Jubeto & ipſam in cœlum volare; nullis pennis egebit, nihil ejus obſtabit curſui, non ſolis incendium, non ætheris* amplitudo, *non vertigo* cœlorum, *non ſyderum reliquorum corpora, quin penetrans omnia, ad supernum uſque corpus tranſcendat. Quin etiam ſi volueris ipſum univerſum tranſire, & ea quæ extra mundum ſunt [ſi quid extra eſt] contemplari, id quoque tibi licebit.* Intuere *modo quanta ſit animæ tuæ poteſtas, quanta celeritas!* Ex qua celeritate & agitatione colligebant veteres animæ immortalitatem. nimirum quemadmodum mentis divinæ, licet immotæ, proprium eſt omnia agitare: ita certum eſt animam, licet minimè ſepto ſuo exeat, ἐπτερωμένην, ut ait in Phædro Socrates, μετεωροπολεῖν καὶ σύμπαντα κόσμον διακοσμεῖν, *alatam, per ſublimia verſari, & univerſum mundum diſponere.* Quintilianus lib. I. *Sed non ſatis perſpiciunt, quantum natura humani ingenii valeat, quæ ita eſt agilis & velox, ſic in omnem partem, ut ita dixerim, ſpectat, ut ne poſſit quidem aliquid agere tantum unum, in plura vero non eodem die modo, ſed eodem temporis momento, vim ſuam impendat.* Et antè, *Ac ſicut aves ad volatum, equi ad curſum, ad ſævitiam feræ gignuntur: ita nobis propria eſt mentis agitatio atque ſolertia. unde origo animi cœleſtis creditur.* Idem.

Velox mens.] Ἀπόφθεγμα eſt Thaletis apud Diogenem Laërt. libro I. Τάχιστον νοῦς· διὰ παντὸς γὰρ τρέχει. Prudent. lib. 2. contr. Symmach.

Spirat enim majora animus, ſeque altius effert
Sideribus, tranſitque vias & nubila fati.

De celeritate mentis plura notavit C. Rittershuſius Commentar. 5. halieut.

[1] Terras peroſa deſpicit,
[2] Aëris immenſi ſuperat globum,
Nubeſque poſt tergum videt.
Quique agili motu calet ætheris,
[3] Tranſcendit ignis verticem,
Donec in aſtriferas ſurgat domos,
Phœboque conjungat vias,
Aut comitetur [4] iter [5] gelidi ſenis,
Miles [6] coruſci ſideris,
Vel quocumque micans nox pingitur,
Recurrat aſtri circulum,
Atque [7] ubi jam exhauſti fuerit ſatis,
Polum relinquat extimum,

Dorſa-

Oppiani, prope finem, ad illud: ὥστε νόημα. quibus addi voluit hæc è Chryſoſtomo homil. 22. in eam ad Hebræos: παντὸς πτεροῦ κουφότερος καὶ ὑψηλότερος ὁ ἡμέτερος νοῦς. ὅταν δὲ καὶ τὴν ὠδαὶ τοῦ πνεύματος λάβῃ χάριν, βαβαί, πόσον ἐστὶ ταχὺς, πῶς ὀξὺς, πῶς πάντα περινοστεῖ, πῶς οὐ καταφέρεται (f. legend. κάτω φέρεται) οὐδὲ καταπίπτει πρὸς τὸ ἔδαφος; ταῦτα κατασκευάσωμεν ἡμῖν τὰ πτερά. διὰ τούτων καὶ τὸ πέλαγος διαπτῆναι δυνησόμεθα τοῦ κλύδωνος τοῦ παρόντος βίου. Sitzm.

1 *Terras peroſa deſpicit.*] Statius 2. Sylvar.

Terras deſpicis, & ſepulcra rides.

Idem.

2 *Aëris immenſi ſuperat globum.*] Prudent. in Hamartig.

Nam quia naturam tenuem declivia vitæ
Pondera non reprimunt, nec tardat ferrea compos,
Concretum celeri relegens ſecat aëra lapſu,
Exſuperatque polum fervens ſcintilla remenſum
Carcereos exoſa ſitus, quibus hæſerat exſul. Idem.

3 *Tranſcendit ignis verticem.*] Cæcilius apud Minut. Felicem: *Sed quatenus indulgentes inſano atque inepto labori, ultra humilitatis noſtræ terminos evagamur, & in terram projecti cælum ipſum, & ipſa ſidera audaci cupiditate tranſcendimus, &c.* Idem.

4 *Iter gelidi ſenis.*] Saturni Planetarum ſummi. Virgilius:

Frigida Saturni ſeſe quo ſtella receptet.

Bern.

5 *Gelidi Senis.*] Saturni. Martian. Capella, libro 2. De Nupt. Phil. *Hunc etiam prætergreſſus circulum, ac parili interjectione ſublimis, deorum rigidiſsimum creatorem in algido hærentem, pruiniſque nivalibus conſpicatur.* Ita in meis legitur membranis. *Sitzm.*

6 *Coruſci ſideris.*] Martem intelligit, de quo Apuleius de Mundo: *Loco tertio Pyroeis; quem multi Herculis, plures Martis ſtellam vocant.* Et Caſſiodor. 11. Var. Epiſt. 36. *Martis ſidus ignea celeritate raptatum, decem & octo menſibus deputata ſibi diſcurrit.* Idem.

7 *Ubi jam exhauſti fuerit ſatis.*] Poëta princeps: *Cui nunquam exhauſti ſatis ſit.* Bern.

1 *Dorſa-*

[1] *Dorſaque velocis premat ætheris*
[2] *Compos verendi luminis.*

Heic

1 *Dorſaque.*] Ex mente Platonis ac Platonicorum, qui exiſtimabant Deum ſeu ſummum Jovem habitare ſupra cœli verticem. Imo & ipſius Ariſtotelis, qui referente Plutarcho in placit. philoſoph. & D. Cyrillo contra Julian. εἶδος μὲν χωριστὸν ὀνομάζει τὸν Θεὸν, ἐπιβεβηκέναι δὲ διατείνεται τῇ τοῦ παντὸς σφαίρᾳ, *Deum appellat, formam ſeparatam, & Univerſi ſphæram inſidere contendit.* Huc ſpectant quæ habentur libro ejus de Mundo, ante finem, Τὴν μὲν οὖν ἀνωτάτω καὶ πρώτην ἕδραν αὐτὸς ἔλαχεν, ὕπατός τε διὰ τοῦτο ὠνόμασται, καὶ κατὰ τὸν ποιητὴν ἀκροτάτῃ κορυφῇ τοῦ σύμπαντος ἐνιδρυμένος οὐρανοῦ. *ſuperiorem igitur & primam ſedem mundi ſortitus, ea de cauſa* ὕπατος, *quaſi ſupremus appellatus eſt: & ut inquit poëta, in ſummo culmine univerſi cœli ſuum habet domicilium collocatum.* Hermes Aſclepio, *Deus ſupra verticem ſummi cœli conſiſtens, ubique eſt, omniaque circumſpicit.* Quin & ſacri codices id affirmant, Eſaiæ cap. LXVI. *Cœlum ſedes mea.* & prophetæ regis pſal. CXLVIII. *Laudate eum cœli cœlorum.* & poſt, *Confeßio*, ſeu gloria, *ejus ſuper cœlum & terram.* Quos cœlos cœlorum B. Auguſtinus cum Platonicis intellectuales vocat lib. XII. Confeſſ. cap. IX. *Nimirum enim*, ait, *cœlum cœli, quod in principio feciſti, creatura eſt aliqua intellectualis: quamquam nequaquam tibi Trinitati coæterna: particeps tamen æternitatis tuæ.* Et cap. XI. *O beata, ſi qua iſta eſt, inhærendo beatitudini tuæ; beata, ſempiterno inhabitatore te atque illuſtratore ſuo. Nec invenio, quid libentius appellandum exiſtimem cœlum cœli domino, quam domum tuam contemplantem delectationem tuam ſine ullo defectu egrediendi in aliud; mentem puram concordiſſime unam ſtabilimento pacis ſanctorum ſpirituum, civium civitatis tuæ in cœleſtibus, ſuper iſta cœleſtia.* Ergo, ut ait paulo poſt idem Ariſtoteles, hæc opinio ex communi more & mortalium conſenſu obtinet, τὴν ἄνω χώραν ἀποδοὺς Θεῷ, *ſuperiora eſſe Deo tradita.* Locus autem ille ὑπερουράνιος, nunc οὐρανὸς, id eſt, Cœlum, ab etymo nimirum vocis ejuſdem οὐρανὸς, inquit idem, quaſi ſit ὅρος τῶν ἄνω, *finis ſupremorum* corporum *extimus.* nunc autem ὄλυμπος, hoc eſt, Deorum ſedes, Homero & aliis veteribus dicitur; ut & Virgilio,

Candidus inſuetum miratur limen Olympi,
Sub pedibuſque videt nubes & ſydera Daphnis.

Miratur, inquit, Daphnis, Deus factus, limen Olympi, hoc eſt, τὸ τοῦ οὐρανοῦ νῶτον, *cœli dorſum* ſedem ſcilicet intellectualium ſubſtantiarum, Deorum, ac Beatorum; atque hinc ſydera, & inferiora mundi elementa ſub pedibus ſuis videt. *Vall.*

Dorſaque velocis premat ætheris.] Illuſtravit hæc I. Duſa Fil. in Notis ad Tibull. lib. 2. Eleg. 1. ✝. 88. *Sitzm.*

2 *Compos verendi luminis.*] Non ſolum locus ille ſupercœleſtis, ſupra cœli dorſum ſitus, lumine plenus creditur, utpote quem Platonici vocant οὐσίαν ὄντως οὖσαν, τῆς ἀληθείας πεδίον καὶ λειμῶνα, *eſſentiam vere exiſtentem, Veritatis campum & pratum.* Cujus lumen intelluctuale cœlo aliiſque ordinibus τὴν τοῦ φωτὸς μετουσίαν ἐνδίδωσι, *Lucis communionem largitur*; καὶ πᾶν ἀῤῥήτως πληροῖ τῶν ἐνιαίων ἀγαθῶν, *& rem omnem ineffabili modo replet ſingularibus bonis.* Sed veteri Theologiæ Deus quoque lumen dicitur: Φῶς καὶ ζωή ἐστιν ὁ Θεὸς, *Deus eſt lumen & vita*, inquit Hermes Poëm. cap. I. non corporeum, ſed nimirum, ut ait cap. XIII. φῶς νοητὸν, *lumen intelligibile.* Et ne cui hoc dubium ſit, audienda ipſa veritas, Joann. epiſt. I. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ,

Heic regum ſceptrum dominus tenet,
Orbiſque habenas temperat,
[1] *Et volucrem currum ſtabilis regit,*
[2] *Rerum coruſcus arbiter.*
Huc te ſi reducem referat via,
Quam nunc requiris immemor,
[3] *Hæc dices, memini, patria eſt mihi,*
Hinc ortus, heic ſiſtam gradum.
Quòd ſi [4] *terrarum placeat tibi*
Noctem relictam viſere,
[5] *Quos miſeri torvos populi timent,*
Cernes [6] *tyrannos exſules.*

PROSA

καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ Θεὸς φῶς ἐστι καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία, *Et hæc eſt annuntiatio quam audivimus ab eo & annuntiamus vobis, Quoniam Deus lux eſt: & tenebræ in eo non ſunt ullæ.* Cujus appellationis rationem hanc reddit Ariſtoteles, ſeu quiſquis ille eſt, lib. XI. de divina ſapientia ſecundum Ægyptios cap. IV. *Primariæ Lucis appellatione primum opificem exprimimus, neceſſitate quadam coacti. quoniam ejus eſſentiam, qualis ipſa in ſe eſt, explicare non poſſumus neque attingere.* Unde & D. Paulus I ad Timoth. capite VI. Deum habitare tantum ait φῶς ἀπρόσιτον, *lucem inacceſſibilem.* Vall.

Compos verendi luminis.] Virgil. Eclog. 5.

Candidus inſuetum miratur lumen Olympi,
Sub pedibuſque videt nubes & ſidera Daphnis.

Lumen enim ibi legendum, non *Limen*, ut rectiſſime adminiculante H. Giſanio correxit Canterus lib. 4. cap. 2. de iis, qui nimirum ſoluti vinculis corporeis in cælum ſe penetrarunt, unde deſpiciant — *terraſque tractuſque maris.* Illa vero emendatio hoc verſu ſtabilitur. *Sitzm.*

1 *Et volucrem currum ſtabilis regit.*] Vide Notas I. Duſæ Fil. ad Tibull. lib. 4. Carm. I. v. 130. *Idem.*

Volucrem currum.] Expreſſit hunc locum ex Platonis Phædro: Ὁ δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς, ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πορεύεται, διακοσμῶν πάντα, καὶ ἐπιμελούμενος: *Jupiter ille Magnus in Cælo Dux, volucrem currum agens, it, in ordinem digerens iſta, & curans.* Vall.

2 *Rerum coruſcus arbiter.*] Auſonius: *Mundi ſupremus arbiter.*
Senec. in Herc. Fur. v. 205.

O magne Olympi rector, & mundi arbiter. Sitzm.

3 *Hæc dices, memini, patria eſt mihi.*] Diog. Laërtius libro I. de Anaxagora: ὅτε καὶ πρός τινα εἰπόντα, Οὐδέν σοι μέλει τῆς πατρίδος; Εὐφήμει (ἔφη) ἐμοὶ γὰρ σφόδρα μέλει τῆς πατρίδος. Paulinus in Epiſt. ad Auſon.

Nec mihi nunc patrii eſt (ut vis) oblivio cæli:
Quin ſummum ſuſpecto Deum, quem qui colit unum,
Hic vere memor eſt cæli. — Idem.

4 *Terrarum noctem.*] *Nox Mundi,* Prudentius Cathem. Hymn. 2. *Idem.*

5 *Quos miſeri torvos populi timent.*] Sen. in Oedipo, verſ. 705.

Qui ſceptra duro ſævus imperio regit,
Timet timentes: metus in auctorem redit.

Idem.

6 *Tyrannos exules.*] Perſtringere hic

Boë-

PROSA II.

Tum ego, Papæ, inquam, ut magna promittis! nec dubito quin poſſis efficere: tu modò quem excitaveris, ne moreris. Primum igitur, inquit, bonis ſemper adeſſe potentiam, malos cunctis viribus eſſe deſertos, agnoſcas licebit: quorum alterum demonſtratur ex altero. Nam cùm bonum, malumque contraria ſint, ſi bonum potens eſſe conſtiterit, liquet imbecillitas mali: at ſi fragilitas clareſcat mali, boni firmitas nota eſt. Sed uti noſtræ ſententiæ fides abundantior ſit, alterutro calle procedam, nunc hinc, nunc inde propoſita confirmans. Duo ſunt, quibus omnis humanorum actuum conſtat effectus; voluntas ſcilicet, ac poteſtas: quorum ſi alterutrum deſit, nihil eſt quod explicari queat. Deficiente etenim voluntate, ne aggreditur quidem quiſque quod non vult: at ſi poteſtas abſit, voluntas fruſtra ſit. Quo fit; ut ſi quem videas adipiſci velle, quod minime adipiſcatur, huic obtinendi quod voluerit, defuiſſe valentiam dubitare non poſſis. Perſpicuum eſt, inquam, nec ullo modo negari poteſt. [1]Quem verò effeciſſe quod voluerit, videas, num etiam potuiſſe dubitabis? Minime. Quod verò quiſque poteſt, in eo validus; quod verò non poteſt, in hoc imbecillis eſſe cenſendus eſt. Fateor, inquam. Meminiſtine igitur, inquit, ſuperioribus rationibus eſſe collectum, intentionem omnem voluntatis humanæ, quæ diverſis ſtudiis agitur, ad beatitudinem feſtinare? Memini, inquam, id quoque eſſe demonſtratum. Num recordaris beatitudinem ipſum eſſe bonum, eoque modo cùm beatitudo petitur, ab omnibus deſiderari bonum? Minimè, inquam, recordor, quoniam id me-

Boëtius regem Theodericum videtur, ut & alibi in hoc opere non ſemel. *Vall.*

1 *Quem vero affeciſſe, quod voluerit.*] MSS. & Edit. Flor. *quem vero effeciſſe.* Sitzm.

id memoriæ fixum teneo. Omnes igitur homines boni pariter, ac mali, indiſcreta intentione ad bonum pervenire nituntur? Ita, inquam, conſequens eſt. Sed certum eſt, adeptione boni, bonos fieri. Certum. Adipiſcuntur igitur boni, quod appetunt? Sic videtur. Mali verò ſi adipiſcerentur, quod appetunt bonum, mali eſſe non poſſent. Ita eſt. Cùm igitur utrique bonum petant, ſed hi quidem adipiſcantur, illi verò minimè; non dubium eſt, bonos quidem potentes eſſe, qui verò mali ſunt, imbecilles. Quiſquis, inquam, dubitat, nec rerum naturam, nec conſequentiam poteſt conſiderare rationum. Rurſus inquit: Si duo ſint, quibus idem ſecundum naturam propoſitum ſit, eorumque unus naturali officio idipſum agat, atque perficiat; alter verò naturale illud officium minimè adminiſtrare queat, alio verò modo, quàm naturæ convenit, non quidem impleat propoſitum ſuum, ſed imitetur implentem; quemnam horum valentiorem eſſe decernis? Etſi conjecto inquam, quid velis, [1] planiùs tamen audire deſidero. Ambulandi, inquit, motum ſecundum naturam eſſe hominibus, num negabis? Minimè, inquam. Ejuſque rei pedum officium eſſe naturale num dubitas? Ne hoc quidem, inquam. Si quis igitur pedibus incedere valens ambulet, aliuſque, cui hoc naturale pedum deſit officium, manibus nitens, ambulare conetur, quis horum jure valentior exiſtimari poteſt? Contexe, inquam, cetera: nam quin naturalis officii potens, eo, qui idem nequeat, [2] valentior ſit, nullus ambigit. Sed ſummum, inquit, bonum, quod æquè malis boniſque propoſitum, boni quidem naturali officio virtutum petunt: [3] mali verò variam per cupiditatem, quod adipiſcendi boni

1 *Planius tamen audire deſidero.*] MS. Erfurt. *plenius t. a. d.* Sitzm.

2 *Valentior ſit nullus ambigit.*] MSS. & Edit. Norimberg. *nullus ambigat. Sed ſummum bonum quod.* Sitzm.

3 *Mali vero variam per cupiditatem.*] MS. Erfurtenſ. *Mali vero varia cupiditate.* Idem.

1 Nam

boni naturale officium non eſt, idem ipſum conantur adipiſci. An tu aliter exiſtimas? Minimè, inquam, [1] nam etiam, quod eſt conſequens, patet. Ex his enim quæ conceſſeram, bonos quidem potenteis, malos verò eſſe neceſſe eſt imbecilleis. [2] Rectè, inquit præcurris, idque, uti medici ſperare ſolent, indicium eſt erectæ jam, reſiſtentiſque naturæ. Sed quoniam te ad intelligendum promtiſſimum eſſe conſpicio, crebras coacervabo rationes. Vide enim quanta vitioſorum hominum pateat infirmitas, [3] qui ne ad hoc quidem pervenire queunt, ad quod eos naturalis ducit, ac pene compellit intentio. [4] Et quid? ſi hoc tam magno ac pene invicto præeuntis naturæ deſererentur auxilio? Conſidera verò quanta ſceleratos homines habeat impotentia. Neque enim levia, aut ludicra præmia petunt, quæ conſequi atque obtinere non poſſunt: ſed circa ipſam rerum ſummam, verticemque deficiunt, nec in eo miſeris contingit effectus, [5] quod ſolum dies, noctesque moliuntur: in qua re bonorum vires eminent. Sicut enim eum qui pedibus incedens, ad eum locum uſque pervenire potuiſſet, quo nihil ulterius pervium jaceret inceſſui, ambulandi potentiſſimum eſſe cenſeres: ita eum, qui expetendorum finem, quo nihil ultra eſt, apprehendit, potentiſſimum neceſſe eſt judices. [6] Ex quo fit, quod huic objacet, [7] ut iidem ſceleſti, iidem viribus omnibus videantur eſſe deſerti.

Cur

1 *Nam etiam, quod eſt conſequens, patet.*] MS. Rittersh. *Nam quod etiam conſequens eſt patet.* Idem.

2 *Rectè, inquit, percurris.*] Audi me cum Veteres, & ſententiam acutam efſice: *Rectè, inquit, præcurris.* Bern.

3 *Qui ne ad hoc quidem pervenire queunt.*] MSS. *Qui ne ad hoc quidem pervenire queant.* Sitzm.

4 *Et quid? ſi hoc tam magno ac pæne invicto compellit præeuntis naturæ deſerentur auxilio.*] Quid illud *compellit*? ejice, & ex MS. Rittersh. item Edit. Norimb. & Flor. ita lege: *Et quid? ſi hoc tam magno ac pæne invicto præeuntis Naturæ deſererentur auxilio.* Idem.

5 *Quod ſolum dies noctesque moliuntur.*] MS. Rittersh. *Quod ſolum diebus ac noctibus moliuntur.* Idem.

6 *Ex quo fit quod huic objacet.*] Codicis mei lectio cur diſpliceat? *huic adjacet.* Bern.

7 *Ut iidem ſceleſti, iidem viribus omnibus.*] MSS. cum Edit. Norimbergenſi & Florent. *Ut iidem ſceleſti viribus omnibus.* Sitzm.

1 *Qui*

Cur enim relictâ virtute vitia ſectantur? inſcitiâne bonorum? ſed quid enervatius ignorantiæ cæcitate? An ſectanda noverunt? ſed tranſverſos eos libido præcipitat, ſic quoque intemperantia fragiles, [1] qui obluctari vitio nequeunt. An ſcientes, volenteſque bonum deſerunt, [2] ad vitia deflectuntur? Sed hoc modo non ſolùm potenteis eſſe, ſed omnino eſſe deſinunt. [3] Nam qui communem omnium, quæ ſunt, finem relinquunt, pariter quoque eſſe deſiſtunt. Quod quidem cuipiam mirum fortè videatur, ut malos, qui plures hominum ſunt, eoſdem non eſſe dicamus: ſed ita ſeſe res habet. Nam qui mali ſunt, eos malos eſſe non abnuo: ſed, eoſdem eſſe, purè atque ſimpliciter nego. Nam uti cadaver hominem mortuum dixeris, ſimpliciter vero hominem appellare non poſſis: ita vitioſos, malos quidem eſſe conceſſerim, ſed eſſe abſolute nequeam confiteri. Eſt enim, quod [4] ordinem retinet, ſervatque naturam: quod verò ab hac deficit, eſſe etiam, quod in ſua natura ſitum eſt, derelinquit. Sed

poſſunt,

1 *Qui oblectari vitio nequeunt.*] Rectius MSS. ut & Edit. Norimb. cum Florent. *Qui obluctari v. n.* B. Auguſtin. libro 2. de Civ, Dei cap. 5. *Nequaquam iſtos qui flagitioſiſſimæ conſuetudinis vitiis oblectari magis quam obluctari ſtudent, ſed illum ipſum Scipionem Naſicam habere de hac re judicem vellem.* Idem.

Qui oblectari vitio nequeunt.] Nemo tam mucoſis naribus, ut mendum non perſentiſcat. quanto melius ut ex ſcriptis repoſui? *qui obluctari.* Colum. libro VII. *Quum in proſcindendo, aut duriori ſolo aut obviæ radici obluctatus, convellit armos.* Bern.

2 *Ad vitia deflectuntur.*] MSS. *ad vitia deflectunt.* Sitzm.

3 *Nam qui communem omnium, quæ ſunt, finem relinquunt.*] MS. Ritterſhuſ. *Nam qui omnium, quæ ſunt, communem finem relinquunt.* Idem.

4 *Ordinem retinet ſervatque Naturam.*] Socrates & Stoici virtutem ex Natura dicebant eſſe, quæ prorſus abhorreret à vitiis: quorum in ſententiam toto animo abit B. Auguſtin. lib. 11. de Civ. Dei, cap. 17. ita loquendo: *Vitium contra naturam eſt, ut non poſſit, niſi nocere naturæ.* Vide ibidem Ludov. Vivem. Multa etiam in eandem ſententiam ſunt apud D. Chryſoſtomum, ex quo hæc mutuatus eſt diſertiſſimus Vives. Quam ſcite autem ac ſapienter Pindarus Olymp. 9.

Τὸ δὲ φυᾷ, κράτιστον ἅπαν.

Et Olymp. 2.

Σοφὸς, ὁ πολ-
λὰ εἰδὼς φυᾷ.

Et Olymp. 13.

ἄμαχον δὲ κρύψαι τὸ συγγενὲς ἦθος.

Inde Q. Curt. lib. 10. ita ſcribit de Alexandro: *Hercule juſte æſtimantibus Regem, liquet, bona naturæ ejus fuiſſe, vitia vel fortunæ vel ætatis.* Idem.

1 Nihil

poſſunt, inquies, mali: nec ego quidem negaverim; ſed hæc eorum potentia non à viribus ſed ab imbecillitate deſcendit. Poſſunt enim mala, quæ minimè valerent, ſi in bonorum efficientia manere potuiſſent. Quæ poſſibilitas eos evidentius nihil poſſe, demonſtrat. Nam ſi, uti paullo antè collegimus, malum nihil eſt, cùm mala tantummodo poſſint, [1] nihil poſſe improbos liquet. Perſpicuum eſt. Atque ut intelligas, quænam ſit hujus potentiæ vis, ſummo bono nihil potentius paullo ante definivimus. Ita eſt, inquam. Sed idem, inquit, facere malum nequit. Minimè. Eſt igitur, inquit, aliquis, [2] qui omnia poſſe homines putet? Niſi qui inſaniat, nemo. Atqui iidem poſſunt mala. Utinam quidem, inquam, non poſſent. Cùm igitur, bonorum tantummodo potens, poſſit omnia; non verò queant omnia potentes etiam malorum: eoſdem, qui mala poſſunt, minùs poſſe manifeſtum eſt. Huc accedit, quòd omnem potentiam inter expetenda numerandam, omniaque expetenda referri ad bonum, velut ad quoddam naturæ ſuæ cacumen, oſtendimus. Sed patrandi ſceleris poſſibilitas referri ad bonum non poteſt. Expetenda igitur non eſt. Atqui omnis potentia expetenda eſt. Liquet igitur malorum poſſibilitatem non eſſe potentiam. Ex quibus omnibus bonorum quidem potentia, malorum verò minimè dubitabilis [3] apparet infirmitas. [4] veramque illam Platonis

1 *Nihil poſſe improbos liquet. Perſpicuum eſt.*] MS. Rittersh. non habet duas poſteriores voces. Et certe gloſſema ſapiunt. *Sitzm.*

2 *Qui omnia poſſe homines putet? Niſi quis inſaniat nemo. Atqui.*] MSS. ita diſtinguunt: *Qui omnia poſſe homines putet, niſi quis inſaniat? Nemo inquam. Atqui.* Idem.

3 *Apparet infirmitas. Veram illam Platonis.*] MS. item Edit. Norimb. & Flor. *apparet infirmitas, veramque illam Plat.* Idem.

4 *Veramque illam Platonis eſſe ſententiam liquet; Solos, quod deſiderent, facere poſſe ſapientes: improbos vero exercere quidem quod libeat; quod vero deſiderent, explere non poſſe.*] Ex Gorgia Platonis ſumptum, ubi Socrates ad Polum: *Aſſero equidem, ô Pole, tam rhetores quàm tyrannos minimam in civitatibus habere potentiam, quemadmodum paulo ante dicebam: nihil enim (ut ita dixerim) facere*

tonis eſſe ſententiam liquet, Solos, quod deſiderent, facere poſſe ſapientes: improbos verò exercere quidem quod libeat, quod verò deſiderent, explere non poſſe. [1] Faciunt enim quælibet, dum per ea, quibus delectantur, id bonum, quod deſiderant, ſe adepturos putant; ſed minimè adipiſcuntur, quoniam ad beatitudinem probra non veniunt.

METRUM II.

[2] *Quos vides ſedere celſos*
[3] *Solii culmine reges,*

Pur-

facere ex his quæ volunt, facere tamen quod ſibi opinantibus optimum videatur. Illuſtrans Philoſophi dictum eximie ſubjicit Boëtius: *Faciunt enim quælibet, dum per ea quibus delectantur, id bonum quod deſiderant, ſe adepturos putant; ſed minime adipiſcuntur, quoniam ad beatitudinem probra non veniunt.* Bern.

Illam Platonis ſententiam.] In Gorgia, & Alcibiade primo, ubi probat Plato, Malos potentes non eſſe. Præſtare pati quam inferre injuriam. Bonos & ſapientes ſolos eſſe felices: malos vero infelices. Injuriam inferentem miſerum: ſed miſeriorem, ſi numquam pœnas luat. Hinc enim rationum ſuarum momenta hauſit auctor noſter. Cenſet quoque Ariſtoteles lib. v. de Moribus, deterius injuria afficere quam affici: quia afficere, μετὰ κακίας ϗ φαῦλον ἦν, *cum vitio ſit & vituperandum.* affici vero ἄνευ κακίας ϗ ἀδικίας, *ſine vitiò & injuſtitia.* Vall.

1 *Faciunt enim quælibet, dum per ea.*] MSS. & Edit. Norimb. *Faciunt enim quælibet, &c.* In eundem autem ſenſum Salvianus lib. I. de Gub. Dei: *Soleant quamvis eſſe nonnulli, qui turpia atque obſcæna ſectantes, & ſi juxta opinionem ſuam beati ſunt, quia adipiſcuntur quod volunt, re tamen ipſa beati non ſunt, quia quod volunt, nolle debuerant. Religioſi autem hoc cunctis beatiores ſunt, quia & habent, quæ volunt, & meliora quam quæ habent, omnino habere non poſſunt.* Sitzman.

2 *Quos vides, &c.*] Multos incertos certare hanc rem vidimus, ſitne privatorum hominum potius expetenda vita, quam tyrannorum. Nam cum dignitates eorum & opes, & imperia intuentur, omnes eos Diis adæquandos eſſe cenſent, qui ſoli rerum potiuntur. Cum vero timores & periculoſæ plenum opus aleæ conſiderant, rurſus quovis modo vitam tranſigere melius eſſe exiſtimant, quam in hujuſmodi calamitatibus vel amiſſo regno dominari. Idque etiam quovis lumine clarius elucet ex ſeq. Carmine. *Idem.*

Quos vides ſedere celſo Solii culmine Reges.] In MS. Rittersh. & Membran. D. Mariæ Sylvæmontis, quarum meminit Del-rio Comentar. in Senec. leg.

Quos vides ſedere celſos
Solii in culmine Reges.

Idem.

3 *Solii culmine.*] Senec. in Troad. vſ. 886.

Hic forſitan te caſus excelſo magis
Solio reponet. ——

In Thyeſt. vſ. 390.

Stet quicunque volet potens
Aulæ culmine lubrico.

Idem.

1 *Pur-*

[1] Purpura claros nitente,
[2] Septos triſtibus armis,
[3] Ore torvo comminantes,
[4] Rabie cordis anhelos;
[5] Detrahat ſi quis ſuperbis
Vani [6] tegmina cultus,
[7] Jam [8] videbit intus arctas
Dominos ferre catenas.
[9] Hinc enim libido verſat

Avidis

1 *Purpura claros nitente.*] Senec. in Thyeſt. ✝ſ.906.

Reſupinus ipſe purpura atque auro incubat.

In Herc. Fur. ✝ſ.646.

Aurea rumpunt tecta quietem,
Vigileſque trahit purpura noctes.

Min. Felix: *Faſcibus & purpuris gloriaris? vanus error hominis & inanis cultus dignitatis, fulgere purpura, mente ſordeſcere.* Sitzm.

2 *Septos triſtibus armis.*] Senec. in Herc. Oet. ✝ſ.604.

Tu quicunque es qui ſceptra tenes,
Licet omne tua vulgus in aula
Centum pariter limina pulſet,
Cum tot populis ſtipatus eas,
In tot populis vix una fides.

Min. Felix: *Rex es? tam times, quam timeris: & quamlibet ſis multo comitatu ſtipatus, ad periculum tamen ſolus es.* Idem.

3 *Ore torvo comminantes.*] Silius libro 2.

Nanque aderat toto ore ferens iraſque minaſque
Hannibal. ——

Idem.

4 *Rabie cordis anhelos.*] Prudent. Periſteph. Hymn. 2.

Quid ille fervens ambitu
Sitique honoris æſtuans
Merſiſne anhelat febribus
Atque igne venarum furit.

Idem.

5 *Detrahat ſi quis ſuperbis.*] Senec. in Agam. ✝ſ.881.

Detrahere cultus uxor hoſtiles jubet.

Tertullian. De Virginib. velandis: *O ſacrilegæ manus! quæ Deo dicatum habitum detrahere potuerunt.* Idem.

6 *Tegmina.*] Senec. in Troad. verſu 270.

Ego eſſe quicquam ſcepera, niſi vano putem
Fulgore tectum nomen? ——

Idem.

7 *Jam videbit intus arctas.*] Senec. in Herc. Oet. ✝ſ.648.

O ſi pateant pectora ditum,
Quantos intus ſublimis agat
Fortuna metus. ——

Idem.

8 *Videbit intus arctas.*] Totum carmen deductum ex inſigni loco illo Platonis x. de rep. quem ſic cum laude deſignat Tacitus Annalium VI. *Adeo facinora atque flagitia ſua ipſe quoque in ſupplicium verterat. Neque fruſtra præſtantiſſimus ſapiens affirmare ſolitus eſt, ſi recludantur tyrannorum mentes, poſſe aſpici laniatus & ictus; quando ut corpora verberibus, ita ſævitia, libidine, malis conſultis animus dilaceretur. quippe Tiberium non fortuna, non ſolitudines protegebant, quin tormenta pectoris ſuaſque ipſe pœnas fateretur.* Sic enim legendum videtur, non *ipſi verterant*, cum de ſolo Tiberio loquatur: neque *ſapientiæ firmare.* Vallin.

9 *Hinc enim libido.*] Senec. in Hippol. ✝ſ.539.

—— *ſuccenſas agit*
Libido mentes. ——

Prudent.

Avidis corda venenis,
[1] *Hinc flagellat ira mentem*
[2] *Fluctus turbida tollens,*
[3] *Mæror aut captos fatigat,*

Aut

Prudent. Periſteph. Hymno 2.
Iſtum libido fœtida
Per ſcorta tractum publica
Luto & cloacis inquinat,
Dum ſpurca mendicat ſtupra.
Sitzm.

1 *Hinc flagellat ira mentem.*] Talem deſcribit Silius Haſdrubalem, libro 1. Sciendum porro Boëthium hic non dicere de omni ira, ſed de immodica. Nam neque Deus Opt. Max. omnino iræ vacuus, ut docet Lactant. De Ira Dei, cap. ult. Vide quoque Agell. lib. 1. cap. ult. Ang. Politian. in Diſſertatione: An ira in pueris reprobanda? Item Libellum eruditiſſimum Wolfgangi Heideri, De Ira cohibenda. *Idem.*

2 *Fluctus turbida tollens.*] Lucret. lib. 6.

— magnos irarum volvere fluctus.

Lactantius de Ira Dei, cap. 5. docet, quod *ira, cum in animum cujuſquam incidit, velut ſæva tempeſtas tantos excitet fluctus, ut ſtatum mentis immutet, ardeſcant oculi, os tremat, lingua titubet, dentes concrepent, alternis vultum maculet nunc ſuffuſus rubor, nunc pallor albeſcens.* Cui plane gemina eſt, iſta hominis irati hypotypoſis apud Johannem Chryſoſtomum Orat. 6. contra Judæos, & homil. 3. in Johannem. Utraque digna eſt adſcribi. Utramque indicio debeo atque amori fidiſſimi præceptoris Cunradi Rittershuſii, cui & majoribus ſum beneficiis obſtrictus. καὶ ὀργῇ κατεχόμενος, μεθύει πάλιν. οὕτω γοῦν αὐτοῦ καὶ ἡ ὄψις οἰδεῖ, καὶ ἡ φωνὴ τραχύνεται, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ γίνονται ὕφαιμοι, καὶ ὁ νοῦς σκοτοῦται καὶ ἡ διάνοια καταποντίζεται, καὶ ἡ γλῶσσα τρέμει, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ παραφέρονται, καὶ αἱ ἀκοαὶ ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων ἀκούουσιν, ἀκράτου παντὸς χαλεπώτερον τῆς ὀργῆς αὐτοῦ πληθυούσης τὴν μήνιγγα, καὶ χειμῶνα ἐργαζομένης, καὶ ζάλην ποιούσης ἀπαραμύθητον. Idem altero loco: βούλει μαθεῖν, πόσον τὸ ὀργίζεσθαι κακόν; παράστηθι μαχομένοις ἐν ἀγορᾷ ἑτέροις. ἐν γὰρ σαυτῷ τὴν ἀσχημοσύνην οὐ δυνήσῃ ῥᾳδίως ἰδεῖν, ἐσκοτωμένος καὶ μεθύοντα τὸν λογισμόν· ἀλλ' ὅταν καθαρεύσῃς τοῦ πάθους, τότε ἐν ἄλλοις θεώρει τὰ σὰ, τῆς κρίσεως σοι μὴ διεφθαρμένης. ὄψει γὰρ τοὺς θυμουμένους, καθάπερ μαινομένους, εἰς τὸ μέσον ἀσχημονοῦντας. ὅταν γὰρ περὶ τὸ στῆθος ὁ θυμὸς ζέσας διανιστῆται καὶ ἀγριαίνῃ, πῦρ πνεῖ τὸ στόμα, πῦρ ἀφιᾶσιν οἱ ὀφθαλμοί· οἰδεῖ πάντοθεν ἡ ὄψις· ἀτάκτως αἱ χεῖρες ἐκτείνονται· καταγελάστως πηδῶσιν οἱ πόδες καὶ ἐνάλλονται τοῖς κατέχουσι· καὶ μαινομένων οὐδὲν διεστήκασι, πρὸς ταῦτα πάντα ἀναισθητοῦντες. ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἀγρίων ὄνων, λακτίζοντες, δάκνοντες. οὕτως ἀνὴρ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων. Nec dubitat idem ſanctiſſ. Orator alibi dicere, Si homo iratus ipſe poſſet deformitatem ſuam, quam ira ei conciliat, intueri, nulla alia dehortatione ipſi opus fore, ſed ultro eam deteſtaturum, & animum ab ipſa integrum atque tranquillum conſervaturum. *Idem.*

3 *Mæror aut captos fatigat.*] Senec. in Hippol. ℣ſ. 490. De Laudibus vitæ Ruſticæ:

Non illum avaræ mentis inflamat furor,
Non aura populi, & vulgus infidum bonis,
Non peſtilens invidia, non fragilis favor.
Non ille regno ſervit, aut regno imminens
Vanos honores ſequitur, aut fluxas opes,
Spei metuſque liber. haud illum niger,
Edaxque livor dente degeneri petit.
Nec ſcelera populos inter atque urbes ſita
Novit; nec omnes conſcius ſtrepitus pavet.
Haud verba fingit. — Idem.

1 *Ac*

[1] *Aut ſpes lubrica torquet.*
Ergo, cum caput tot unum
Cernas ferre tyrannos,
Non facit, quod optat, ipſe
[2] *Dominis preſſus iniquis.*

PROSA III.

Videſne igitur quanto in cœno probra volvantur, qua probitas luce reſplendeat? in quo perſpicuum eſt, numquam bonis præmia, numquam ſua ſceleribus deeſſe ſupplicia. [3] Rerum etenim quæ geruntur, illud propter quod unaquæque res geritur, ejuſdem rei præmium

1 *Aut ſpes lubrica torquet.*] Martian. Capella, lib. 1. de Nupt. Philolog.

Cura facit dubium vel ſpes incerta fatigat. Sitzm.

2 *Dominis preſſus iniquis.*] Herodianus libro primo de Commodo: ἐνδεδώκεσαν δὲ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν νύκτωρ τε, καὶ μεθ' ἡμέραν, ἐπάλληλοι καὶ ἀκόλαστοι σώματος ἡδοναί. Vide etiam Julianum Imperatorem in Cæſaribus, ubi Silenus ait, Alexandrum Magnum ſæpe à dominis iniquis ſuppreſſum fuiſſe, ab ira nimirum, aut ægritudine, aut alia mentis perturbatione; quod tradit etiam Quintus Curtius paſſim, unde fortis appellari revera vix poterit. Nam ut ait Pub. Syrus:

Fortior eſt qui cupiditates ſuas, quam qui hoſtes ſubjicit.

Idem.

3 *Rerum enim quæ geruntur.*] Arnobius lib. 7. Adverſus Gentes: *Quicquid geritur, debet habere cauſſam ſui, neque eſſe ab omni ratione ita ſejunctum, ut in operibus feratur caſſis, & in vacuis ludat inanitatis erroribus.* Saluberrime itaque præcipiebat Pythagoras, μηδ' ἀπροβούλευτον μηδ' ἀνυπεύθυνον μηδὲν ποιεῖν, ἀλλὰ πρωὶ μὲν προδιατάξασθαι, τί πρακτέον, εἰς δὲ τὴν νύκτα ἀναλογίζεσθαι, τί διῳκήκασιν, ἅμα τῷ σκοπεῖσθαι καὶ τὴν μνήμην γυμναζομένους, ut eſt apud Jamblichum in ejus vita, cap. 35. Et conſimilia his habet Malchus in vita ejuſdem Pythagoræ, quæ Manuſc. extat apud Rittershuſium. Unde ipſo non invito hæc in anteceſſum editionis ipſius profero: Δύο τε μάλιστα καιροὺς παρῄνει ἐν φροντίδι θέσθαι· τὸν μὲν, ὅτε εἰς ὕπνον τρέποιτο· τὸν δ' ὅτε ἐξ ὕπνου διανίσταιτο. ἐπισκοπεῖν γὰρ προσήκει ἐν ἑκατέρῳ τούτων τά τε ἤδη πεπραγμένα, καὶ τὰ μέλλοντα· τῶν μὲν γενομένων εὐθύνας παρ' ἑαυτοῦ ἕκαστον λαμβάνοντα· τῶν δὲ μελλόντων πρόνοιαν ποιούμενον. πρὸ μὲν οὖν τοῦ ὕπνου ταῦτα ἑαυτῷ τὰ ἔπη ἐπᾴδειν ἕκαστον·

Μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι
προσδέξασθαι,
Πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τρὶς ἕκαστον
ἐπιλθεῖν·
Πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον
οὐκ ἐτελέσθη.

πρὸ δὲ τῆς ἐξαναστάσεως, ἐκεῖνα·

Πρῶτα μὲν ἐξ ὕπνοιο μελίφρονος ἐξυπανιστὰς,
Εὖ μάλα ποιπνύειν, ὅσ' ἐν ἤματι
ἔργα τελέσεις.

τοιαῦτα παρῄνει. (δηλονότι ὁ Πυθαγόρας) Sitzm.

mium eſſe non injuria videri poteſt: [1] uti currenti in ſtadio, propter quam curritur, jacet præmium corona. Sed beatitudinem eſſe idem ipſum bonum, propter quod omnia geruntur, oſtendimus. Eſt igitur humanis actibus ipſum bonum, veluti præmium commune propoſitum. Atqui hoc à bonis non poteſt ſeparari. Neque enim bonus ultrà jure vocabitur, qui careat bono; quare probos mores ſua præmia non relinquunt. [2] Quantum libet igitur ſæviant mali, ſapienti tamen corona non decidet, non areſcet. Neque enim probis animis proprium decus, aliena decerpit improbitas. Quòd ſi extrinſecus accepto lætaretur, poterat hoc vel alius quiſpiam, vel ipſe etiam, qui contuliſſet, auferre. Sed quoniam id ſua cuique probitas confert, tum ſuo præmio carebit, cùm probus eſſe deſierit. Poſtremò cùm omne præmium iccirco appetatur, quoniam bonum eſſe creditur, [3] quis boni compotem, præmii judicet expertem? At cujus præmii? omnium pulcerrimi, maximique Memento etenim corollarii illius, quod paullo antè præcipuum dedi, ac ſic collige. [4] Cùm ipſum bonum beatitudo ſit, bonos omnes eo ipſo quòd boni ſint, fieri beatos liquet. Sed qui beati ſunt, deos eſſe convenit. Eſt igitur præmium bonorum, quod nullus deterat dies, nullius minuat poteſtas, nullius fuſcet improbitas, deos fieri. Quæ cùm ita ſint, de malorum quoq; inſeparabili pœna dubitare ſapiens nequeat. Nam cùm bonum malumque, item pœnæ atque præmium adverſa fronte diſſideant, quæ in boni præ-

1 *Uti currenti in ſtadio.*] Caſſiodor. libro octavo Variarum: *Certantes in ſtadio numeroſior corona glorificat: Olympicos currus frequens palma nobilitat: ſic vel in levioribus rebus glorioſior efficitur, cui frequenter præmia referuntur.* Sitzm.

2 *Quantumlibet.*] Vetus: *quantum licet.* Bern.

3 *Quis boni compotem præmii judicet expertem.*] Plenius MS. Rittersh. *judicet eſſe expertem?* Sitzm.

4 *Cum ipſum bonum Beatitudo ſit.*] Salvian. de quibuſdam Græcis, Sapientiæ ſectatoribus, libro primo de Gubernatione Dei: *Tantam* (inquit) *Virtutis vim eſſe voluerunt, ut non poſſit eſſe unquam vir bonus non beatus.* Idem.

1 *Sicut*

præmio videmus accidere, eadem neceſſe eſt in mali pœna contraria parte reſpondeant. [1] Sicut igitur probis probitas ipſa fit præmium; ita improbis nequitia ſupplicium eſt. Jam verò quiſquis afficitur pœna, malo ſe affectum eſſe non dubitat. Si igitur ſeſe ipſi æſtimare velint, poſſunt ne ſibi ſupplicii expertes videri, quos omnium malorum extrema nequitia non afficit modò, verumetiam vehementer inficit? Vide autem ex adverſa parte bonorum, quæ improbos pœna comitetur. Omne namque, quod ſit, unum eſſe, ipſumque unum bonum eſſe paullo antè didiciſti. cui conſequens eſt, ut omne quod ſit, id etiam bonum eſſe videatur. Hoc igitur modo quidquid à bono deficit, eſſe deſiſtit: quo fit, ut mali deſinant eſſe quod fuerant. [2] Sed fuiſſe homines, adhuc ipſa humani corporis reliqua ſpecies oſtentat. quare verſi in malitiam, humanam quoque amiſere naturam. Sed cùm ultra homines quemque provehere ſola probitas poſſit, neceſſe eſt, ut quos ab humana conditione dejecit, [3] infra hominis meritum detrudat improbitas. [4] Evenit igitur, ut quem transformatum vitiis videas, hominem æſtimare non poſſis. Avaritiâ fervet alienarum opum violentus ereptor? [5] lupi ſimilem dixeris. [6] Ferox, atque inquies lin-

1 *Sicut probis probitas ipſa ſit præmium, ita improbis nequitia ipſa ſupplicium.*] Gemina ſententia apud Ambroſium Offic. lib. 1. *Ergo impius ipſe ſibi pœna eſt, juſtus autem ipſe ſibi gratia. Ut utrique aut bonorum, aut malorum operum merces ex ſe ipſo ſolvitur.* Bern.

2 *Sed fuiſſe homines adhuc ipſa humani corporis ſpecies oſtentat. quare verſi in mal.*] Plenius MS. Erfurtenſis & edit. Norimberg. *Sed fuiſſe homines adhuc ipſa humani corporis reliqua ſpecies oſtentat. quare converſi in mal.* Sitzm.

Fuiſſe homines adhuc ipſa humani corporis ſpecies oſtentat, quare verſi in malitiam.] Belliûs meus & Berchemianus optimus codex: *humani corporis reliqua ſpecies oſtentat. Quare converſi.* Bern.

3 *Intra hominis meritum detrudat improbitas.*] MS. Rittersh. *infra homines merito detr. impr.* Sitzm.

4 *Evenit igitur, ut quem transformatum.*] Homines pro qualitatibus morum & ingeniorum & adfectuum beſtiis adæquantur. vide Prolegom. in Oppian. Conrad. Rittersh. & Notas Nicolai Rigaltii ad Prooem. Fab. Phædri, libro primo. *Idem.*

5 *Similem lupi dixeris.*] MS. Rittersh. *lupis ſimilem dixeris.* MS. Erfurt. *lupo ſimilem dixeris.* Idem.

6 *Ferox atque inquietus linguam litigiis exerces? cani comparabilis.*] Non improba hæc, ſed an ſincera? negant Manſs.

 qui

[1] linguam litigiis exercet? [2] cani comparabis. [3] Inſidiator occultis ſurripuiſſe fraudibus gaudet? vulpeculis exæquetur. Iræ intemperans fremit? leonis animum geſtare credatur. Pavidus,ac fugax non metuenda [4] formidat? [5] cervis ſimilis habeatur. Segnis,ac ſtupidus torpet? aſinum vivit. Levis atque inconſtans ſtudia permutat? nihil ab avibus differt. [6] Fœdis immundiſque libidinibus immergitur? [7] ſordidæ ſuis voluptate detinetur. Ita fit, ut qui, probitate deſerta,homo eſſe deſierit, cùm in divinam conditionem tranſire non poſſit, [8] vertatur in belluam.

Me-

qui ſuggerunt: *atque inquies linguam litigiis exercet? cani comparabis.* Plinius: *Ni animus inquies paſceretur opere.* Salluſtius: *Humanum genus inquies atque indomitum.* Bern.

Ferox atque inquietus.] MSS. & edit. Norimb. cum Florent. *Ferox atque inquies.* quæ lectio non repudianda. Tacitus 1. Annal. *Haud minus inquies Germanus ſpe, cupidine, & diverſis ducum ſententiis agebat.* Sitzm.

1 *Linguam litigiis exercet.*] Rabulas litigioſos denotat,qui miſeros reos empta accuſabant vel defendebant lingua, de quibus poſt Ammian. Marcell. l. 30. J. Cujacius 4. Obſervat. ult. Andreas Tiraquellus De Nobilitate, cap. 29. J. Duſa filius in ſuo ad Petron. Spicileg. Fr. Juretus ad Symmach. lib. 3. H. Grotius in Notis ad Martian. Capell. J. Lipſius lib. 2. Elect. cap. 3. Huc refer verba Sen. ex Herc. Fur. v. 172. & ſeqq. Item Ariſtophanis, ex Equit. Act. 5. Scen. 2. Et Columellæ Præfat. lib. 1. Idem.

2 *Cani comparabilis.*] MS. Rittetsh. *Cani comparabis.* Idem.

3 *Inſidiator occultis ſurripuiſſe fraudibus.*] MSS. item Edit. Norimb. & Flor. *inſidiator occultus ſ. f.* Idem.

4 *Formidat.*] Appoſite utitur hoc verbo. Lineam venatoriam variis pennis conſertam, Venatores proprio vocabulo Græce μήρινθον, Latine *formidinem* ab ipſo effectu appellabant, cujus crebra auctoribus mentio. Venuſte autem noſter: *Pavidus ac fugax non metuenda formidat.* lineas enim pinnaſque illas eſſe κενὸν φόβον quis ignorat? Vide C. Rittersh. Commentar. in Oppian. libro quarto Cyneget. vſ. 387. & eruditiſs. viri Iſaaci Caſauboni in L. Apuleii Apolog. Caſtigat. quique ab his allata repetit Fr. Juret. in Miſcell. ad Symmach. lib. 1. Epiſt 47. *Idem.*

5 *Cervis ſimilis habeatur.*] Notiſſimum, nihil cervis vivere timidius. Quod vero D. Rittersh. in Comment. ad Oppian. lib. 2. Cyneg. vſ. 182. ex Ariſtot. Virgilioque monet hoc verum eſſe de cervis extra quam ſi libidine ſtimulentur, teſtatur etiam Seneca in Hippolyto, his verſibus:

Si conjugio timuere ſuo
Poſcunt timidi prœlia cervi.

Idem.

6 *Fœdis immundiſque libidinibus immergitur.*] Salvian. lib 7. De Gub. Dei: *Quis potentum ac divitum non in luto libidinis vixit? quis non ſe barathro ſordidiſſimæ colluvionis immerſit?* Idem.

7 *Suis voluptate detinetur.*] Salvian. lib. 4. de Gub. Dei: *Nunquid multarum uxorum labe polluitur: ut canum vel ſuum more tantas putet conjuges ſuas eſſe, quantas potuerit libidine ſubjugare?* ubi fortean legend. *ſubigitare.* Idem.

8 *Vertatur in belluam.*] Ex Pythagoræorum & Platonicorum doctrina, ea

demum

METRUM III.

[1] Vela Neritii ducis,
Et vagas pelago rates
Eurus appulit [2] inſulæ,
Pulcra quâ reſidens dea
[3] Solis edita ſemine,
Miſcet hoſpitibus novis
[4] Tacta carmine pocula.

demum vita hominis perfecta eſt, ſi mens ejus virtutibus exculta ἐπιςρέφῃ πρὸς τὸν Θεὸν *ad Deum convertatur*, contra verò miſerrima, ſi μένῃ ἀεὶ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγνοίᾳ, *ſemper in Dei ignoratione hæreat*. Priori enim vivendi ratione, ad Dei: poſteriori, ad brutorum ſimilitudinem accedit. Unde conveniens eſt ut ſit homo, ἢ Θεὸς ἢ θηρίον, *aut Deus aut bellua*. Ἐπειδὰν ψυχῆς θηριώδεις κρατήσωσιν ἐπιθυμίαι, φυλάττουσι τὴν ἀνθρωπίνην ἐπιφάνειαν τῇ τῶν ἔργων ὑπηρεσίᾳ, ἀπέφηναν τὸν χρώμενον, ἐξ ἀνθρώπου θηρίον: *Simulac enim*, inquit Maximus Tyrius ſerm. XXXIV. *belluinæ imperant animo libidines, formam quidem* figuramque *humanam integram relinquunt, ſui vero obſequio, eum qui utitur hominem in belluam convertunt.* Et mox, ἄφελε τὸ γαςρὸς ἐπιθυμίαν, καὶ ἀφεῖλες τοῦ ἀνθρώπου τὸ θηρίον. ἄφελε τὴν αἰδοίων ἐπιθυμίαν, καὶ διέκοψας τὸ θηρίον: *Aufer ventris libidinem, belluam ab homine ſuſtuleris. aufer pudendorum, amputaveris belluam.* Vallin.

1 *Vela Neritii.*] Cum hoc Carm. confer Ovid. Metam. 14. *Sitzm.*

Vela Neritii ducis.] Ulyſſis: à Nerito monte Ithacæ. Conſule Plinium l. IV. cap. XII. *Bern.*

Neritii Ducis.] Ulyſſis. Vib. Sequeſter de Montibus: *Neritos, Ithacæ: à quo & portus.* Sitzm.

2 *Inſulæ, Pulcra qua reſidens Dea.*] Deos, Deas, homineſque illuſtriores *Pulcri* epitheto inſigniri, docet P. Merula in Comment. ad lib. I. Annal. Ennii, pag. 178. & pag. 204. *Idem.*

3 *Solis edita ſemine.*] Circe de ſe ipſa apud Ovid. 14. Met.

En ego cum Dea ſim, nitidi cum filia Solis,
Carmine cum tantum, tantum quoque gramine poſſim,
Ut tua ſim voveo ——

Idem.

4 *Tacta carmine pocula.*] Virgil. 8. Eclog.

Carminibus Circe ſocios mutavit Ulyſſis.

Et pene iiſdem verbis Petron. Arbiter in Sat.

—— *Phœbeia Circe*
Carminibus magicis ſocios mutavit Ulyſſis.

Salvian. lib. 5. de Gub. Dei: *Nam ſuſcipiuntur advenæ, fiunt præjudicio habitationis indigenæ exemplo quodam illius maleficæ potentis, quæ transferre homines in beſtias dicebatur: ita & iſti omnes, qui intra fundos divitum recipiuntur, quaſi Circei poculi transfiguratione mutantur. Nam quos ſuſcipiunt ut extraneos & alienos, incipiunt habere quaſi proprios: quos eſſe conſtat ingenuos, vertunt in ſervos.* Symmach. lib. 1. Epiſt. 41. *Suada Circes pocula.* vide quæ ibi notat Fr. Juret. Meminit & Circes Laërt. lib. 2. in Xenocr. B. Auguſt. lib. 18. de civit. Dei, cap. 17. & 18. aliique. Elegantem Mythologiam Circeam habes in Epigrammate Palladæ, quod extat in Antholog. lib. 1. tit. εἰς πόρνας.

Τὴν Κίρκην οὔ φημι, καθὼς εἴρηκεν Ὅμηρος,
Ἀντ' ἀνθρώπων ποιεῖν ἢ σύας ἠὲ λύκους·

Quos ut in varios modos
Vertit [1] *herbipotens manus:*
[2] *Hunc apri facies tegit;*
Ille [3] *Marmaricus leo*
Dente creſcit, & unguibus;
Hic lupis ſuper additus
Flere dum parat, ululat:
Ille, [4] *tigris ut Indica,*
[5] *Tecta mitis obambulat.*
Sed licet variis malis
[6] *Numen Arcadis alitis*
Obſitum miſerans ducem

Peſte

Τοὺς αὐτῷ προσιόντας ἑταίρους δ' ὥσπερ πανοῦργος.
Τοὺς δελεασθέντας πλανηθέντας ἐποίει.
Τῶν δ' ἀνθρωπείων ἀποσυλήσασα λογισμῶν,
Εἶτ' ἀπὸ τῶν ἰδίων μηδὲν ἔχοντας ἔτι
Ἔτρεφεν, ἔνδον ἔχουσα δίκην ζώων ἀλογίστων·
Ἔμφρων δ' ὢν Ὀδυσσεὺς, τὴν νεότητος φυγὼν,
Οὐχ Ἑρμοῦ φύσεως δ' ἰδίας ἔμφρονα λογισμὸν
Εἶχε γοητείας φάρμακον ἀντίπαλον.

Quod ſic Latine convertit doctiſſimus & opt. vir Matthias Bergius:

Quando homines Circen ſue ait mutaſſe lupove,
Hoc unum, niſi ego fallor, Homerus agit,
Ut doceat blandæ mores meretricis & artem,
Re primum ac nummis quæ ſpoliare ſolet:
Hinc mentem excantare ſimul: Tum deinde carentes
His, lutulentorum paſcere more ſuum.
Quam prudens Ithacus, tum mentis robore ſeptus,
Tum vicit fati pro ratione ſui.
Scilicet huic domita eſt recta ratione libido:
Hoc eſt moly, una hac tutus abivit ope.

Idem.

1 *Herbipotens manus.*] Glaucus ad Circen lib. 14. Met. Ovid.

At tu ſive aliquod regnum eſt in carmine, carmen
Ore move ſacro: ſive expugnantior herba eſt,
Utere tentatis operoſæ viribus herbæ.

Idem.

2 *Hunc apri facies.*] Apri deſcriptionem illuſtrem habes apud Apulejum lib. 8. de Aur. Aſ. Ovid. 8. Metam. *Idem.*

3 *Marmaricus leo.*] Sen. in Agam. vſ. 7. 9.

Victor ferarum colla vexatus jacet,
Ignobili ſub dente Marmaricus leo.

Idem.

4 *Tigris ut Indica.*] Senec. in Hipp. vſ. 344.

—— tunc virgatas
India tigres decolor horret.

Idem.

5 *Tecta mitis obambulat.*] MS. Rittersh. *Tecta mirus obambulat.* Idem.

6 *Numen Arcadis alitis.*] Mercurii nimirum ut ex Homeri Ὀδυσ. Κ. refert Ovidius Metamorph. l. XIV.

Pacifer huic dederat florem Cyllenius album,
Moly vocant ſuperi. nigra radice tenetur.
Tutus eo, monitiſque ſimul cœleſtibus, intrat
Ille domum Circes.

Vall.

1 *Vigor*

Peſte ſolverit hoſpitis:
Jam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant:
Jam ſues Cerealia
Glande pabula verterant.
Et nihil manet integrum
Voce, corpore, perditis.
Sola mens ſtabilis, ſuper
Monſtra, quæ patitur, gemit.
O levem nimium manum,
Nec potentia gramina,
Membra quæ valeant licet,
Corda vertere non valent.
Intus eſt hominum [1] *vigor*
Arce conditus abditâ.
Hæc venena potentiùs
Detrahunt hominem ſibi
Dira, quæ penitus meant,
Nec nocentia corpori
Mentis ulcere ſæviunt.

P R O S A IV.

Tum ego, Fateor, inquam, nec injuria dici video vitioſos, tametſi humani corporis ſpeciem ſervent, in belluas tamen animorum qualitate mutari. Sed quorum atrox ſceleratаque mens bonorum pernicie ſævit, id ipſum eis licere noluiſſem. Nec licet, inquit, uti conve-

1 *Vigor Arce conditus abdita.*] Stat. 2. Sylvar.

— *Tu celſa mentis ab arce*
Deſpicis errantes, humanaque gaudia rides.

Manilius de hominis figura erecta:

— *ſtetit unus in arcem*
Erectus capitis. —

Sic Q. Serenus de medicina:

Principio celſa de corporis arce loquamur.

Alcimus Avitus de Orig. Mundi:

Dehinc arcem capitis ſublimi in vertice ſignat.

Lactant. de Opif. Dei, cap. 8. *Hominis prope divina mens, quia non tantum animantum, quæ ſunt in terra, ſed etiam ſui corporis eſt ſortita dominatum, in ſummo capite collocata, tanquam in arce ſublimis ſpeculatur omnia & contuetur.* Vid. eund. lib. eod. 16. Et B. Auguſtin. lib. 14. De Civ. Dei c. 19. *Sitzm.*

 1 *Magna*

venienti monſtrabitur loco. ſed tamen ſi idipſum quod eis licere creditur, auferatur, [1] magna ex parte ſceleratorum hominum pœna relevatur. Etenim quod incredibile cuiquam fortè videatur, infeliciores eſſe neceſſe eſt malos, cùm cupita perfecerint, quàm ſi ea, quæ cupiunt, implere non poſſint. Nam [2] ſi miſerum eſt voluiſſe prava, potuiſſe miſerius eſt, ſine quo voluntatis miſeræ langueret effectus. Itaque cùm ſua ſingulis miſeria ſit, [3] triplici infortunio neceſſe eſt urgeantur, quos videas ſcelus velle, poſſe, perficere. Accedo, inquam: ſed uti hoc infortunio citò careant, patrandi ſceleris poſſibilitate deſerti, vehementer exopto. Carebunt, inquit, ocyus, quàm vel tu forſitan velis, vel illi ſeſe exiſtiment eſſe carituros. Neque enim eſt aliquid [4] in tam brevibus vitæ metis ita ſerum, quod exſpectare longum immortalis præſertim animus putet: quorum magna ſpes, & excelſa facinorum machina repentino atque inſperato ſæpè fine deſtruitur. quod quidem illis miſeriæ modum ſtatuit. [5] Nam ſi nequitia miſeros facit, miſerior ſit neceſſe eſt diuturnior nequam: quos infeliciſſimos eſſe judicarem, ſi non eorum malitiam ſaltem mors extrema finiret. Etenim ſi de pravitatis infortunio verà concluſimus, infinitam liquet eſſe miſeriam, quam eſſe conſtat æternam. Tum ego, Mira quidem, inquam, & conceſſu difficilis illatio; ſed

1 *Magna ex parte ſceleratorum pœna relevatur.*] MS. *revelatur.* Idem.

2 *Si miſerum eſt voluiſſe prava, potuiſſe miſerius eſt.*] Imo, ſi Æliano lib. 14. cap. 28. Var. Hiſt. credimus, οὐ μόνον ὁ ἀδικήσας κακὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐννοήσας ἀδικῆσαι. Idem.

3 *Triplici infortunio neceſſe eſt, ut urgeantur.*] MS. Ritterſh. & Edit. Nor. non habent voculam *ut.* Idem.

4 *In tam brevibus vitæ metis.*] Præclare Quintil. Declam. 4. *Si cuncta gaudia noſtra, ſi voluptates, & quæcunque ex hac univerſitate Mundi vel ſollicitant aſpectu, vel blandiuntur uſu, diligenter excutias, tota vita hominis unus eſt dies.* Idem.

5 *Nam ſi nequitia miſeros facit.*] Salv. l. 1. De Gub. Dei: *Quicunque mali ſunt, ſucceſſione rerum deteriores fiunt, gaudentes ſibi nequitiæ ſtudium bene cedere. Succeſſionem* dixit, quem uſitatius *ſucceſſum.* Ita Caſſiodor. lib. 1. Var. 4. *Ad apicem faſcium repentinis ſucceſſionibus evolavit.* ut quidem habetur in meis membranis, & obſervatum eſt olim à Fornerio in Notis ad l. d. *Idem.*

1 Rectè

ſed his eam, quæ priùs conceſſa ſunt, nimium convenire cognoſco. [1] Rectè, inquit, exiſtimas: ſed qui concluſioni accedere durum putat, æquum eſt vel falſum aliquid præceſſiſſe demonſtret, [2] vel collationem propoſitionum non eſſe efficacem neceſſariæ concluſionis oſtendat: alioquin conceſſis præcedentibus, nihil prorſus eſt, quod de illatione cauſſetur. Nam hoc quoque quod dicam, non minùs mirum videatur, ſed [3] ex his, quæ ſumta ſunt, æque eſt neceſſarium. Quid nam? inquam. [4] Feliciores, inquit, eſſe improbos ſupplicia luentes, quàm ſi eos nulla juſtitiæ pœna coërceat. Neque id nunc molior, quod cuivis veniat in mentem, corrigi ultione pravos mores, & ad rectum ſupplicii terrore deduci, cæteris quoque exemplum eſſe culpanda fugiendi: ſed alio quodam modo infeliciores eſſe improbos arbitror impunitos, tametſi nulla ratio correctionis, nullus reſpectus habeatur exempli. Et quis erit, inquam, præter hos alius modus? Et illa, Bonos, inquit, eſſe felices, [5] malos verò miſeros nonne conceſſimus? Ita eſt, inquam. Si igitur, inquit, miſeriæ cujuſpiam bonum aliquid addatur, nonne felicior eſt eo, cujus pura ac ſolitaria ſine cujuſquam boni admiſtione miſeria eſt? Sic, inquam, videtur. Quid ſi eidem miſero, qui cunctis careat bonis, præter ea, quibus miſer eſt, malum aliud fuerit annexum, nonne multo infelicior eo cenſendus eſt, cujus infortunium boni participatione relevatur? Quid ni? inquam. Habent igitur improbi, cùm puniuntur, boni quidem aliquid annexum,

1 *Recte inquit exiſtimas: ſed qui concluſioni accedere durum putet, æquum eſt.*] MS. Rittersh. & Erfurt. *Recte, inquit, æſtimas, ſed qui concluſioni accedere durum putat, æquum eſt.* Idem.

2 *Vel collationem propoſitionum non eſſe efficacem neceſſariæ concluſionis oſtendat.*] Arbitrentur docti an non meliùs ſcriptus *vel collocationem.* Bern.

3 *Ex his quæ ſumpta ſunt, æque eſt neceſſarium.*] MS. Erfurt. *æque eſſe neceſſarium.* Sitzm.

4 *Feliciores eſſe improbos ſupplicia luentes, quàm ſi eos nulla juſtitiæ pœna coërceat.*] *Quippe* (ait eleganter in Gorgia Plato) *cùm punitio moderetur, juſtioreſque efficiat, tamquam medicina quædam improbitatis.* Bern.

5 *Malos vero miſeros nonne conceſſimus.*] MS. Rittersh. *concluſimus.* Sitzm.

nexum, pœnam ipſam ſcilicet, quæ ratione juſtitiæ bona eſt: iidemque cum ſupplicio carent, [1] ineſt eis aliquid ulterius mali, ipſa impunitas, quam iniquitatis meritò malum eſſe confeſſus es. Negare non poſſum. Multò igitur infeliciores improbi ſunt injuſta impunitate donati, quàm juſta ultione puniti. Sed puniri improbos, juſtum; impunitos verò elabi, iniquum eſſe manifeſtum eſt. Quis id neget. Sed ne illud quidem, ait, quiſquam negabit, bonum eſſe omne, quod juſtum eſt: [2] contraque quod injuſtum eſt, malum liquere eſſe. Tum ego: Iſta quidem conſequentia ſunt eis, quæ paullo antè concluſa ſunt. Sed quæſo, inquam, te, nullane animarum ſupplicia poſt defunctum morte corpus relinquis? Et magna quidem, inquit: quorum alia [3] pœnali acerbitate, [4] alia verò purgatoria clementia

1 *Ineſt eis aliquid ulterius mali.*] MS. Rittersh. *ineſt eis aliquid alterius mali.* Idem.

2 *Contraque quod injuſtum, malum liquet eſſe. Tum ego: iſta quidem.*] Longe aliter MSS. *Contraque quod injuſtum, malum. Liquere reſpondi. Tum ego.* Idem.

3 *Pœnali acerbitate, purgatoria elementia.*] Malos hic agnoſcit non Chriſtianus modo ſed & Catholicus Boëtius, alios quidem æternis pœnis damnari: *Cremabit addictos ardens ſemper gehenna,* ait Cyprianus contra Demetr. *& vivacibus flammis vorax pœna: nec erit unde habere tormenta vel requiem poßint aliquando vel finem. ſervantur cum corporibus ſuis animæ infinitis cruciatibus ad dolorem.* Alios verò, ut inquit idem epiſt. LII. *pro peccatis longo dolore cruciatuum emundari & purgari diu igne.* Peccata, cenſet Tertullianus lib. de Pudicit. *nemini dubium eſt, alia caſtigationem mereri, alia damnationem. Omne delictum aut venia expungit, aut pœna: venia, ex caſtigatione; pœna, ex damnatione.* Nec audiri placet iſtum, qui ſuis ad hunc locum Notis, Pythagoricas hic Platonicaſve animarum purgationes ſomniat. *Vallin.*

4 *Alia purgatoria clementia.*] Macrob. in fin. lib. 2. Som. Scip. *Quem locum Er ille Platonicus copioſius exequutus eſt, ſæcula infinita dinumerans, quibus nocentum animæ in eaſdem pœnas ſæpe revolutæ ſero de Tartaris emergere permittuntur, & ad naturæ ſuæ principia, quod eſt cælum, tandem impetrata purgatione remeare.* Silius Ital. lib. 13. decem apud inferos portas eſſe fingit, quarum per ultimam animæ in cælum redeant.

Extrema hinc auro fulgens (inquit) *jam lucis honorem*
Sentit, & admoto ſplendet ceu ſidere Lunæ.
Hac animæ cælum repetunt, ac mille peractis
Oblitæ ditem redeunt in corpora luſtris.

Idem l. 15. ait: — *ſed fœdere certo*
Degeneres tenebris animas damnavit avernis.
At queis ætherei ſervatus ſeminis ortus,
Cæli porta patet —

Vide & B. Auguſtin. lib. 10. de Civ. Dei cap. 9, 10, 23, 24, 26, 27, 28, 32. in quibus prolixe refellit Porphyrii de Animæ purgatione deliria. Item. Diog. Laërtium lib. 3. Virgil. 6. Æneid. *Sitzm.*

1 *Me-*

tia exerceri puto. Sed nunc de his diſſerere conſilium non eſt. Id verò hactenus egimus, ut, quæ indigniſſima tibi videbatur, malorum poteſtas, eam nullam eſſe cognoſceres: quoſque impunitos querebare, videres numquam improbitatis ſuæ carere ſuppliciis. Licentiam quam citò finiri precabaris, nec longam eſſe diſceres: infelicioremque fore, ſi diuturnior; infeliciſſimam verò, ſi eſſet æterna. Poſt hæc miſeriores eſſe improbos, injuſta impunitate dimiſſos, quàm juſta ultione punitos. Cui ſententiæ conſequens eſt, ut tum demum gravioribus ſuppliciis urgeantur, cùm impuniti eſſe creduntur. Tum ego, Cùm tuas, inquam, rationes conſidero, nihil dici verius puto. At ſi ad hominum judicia revertar, quis ille eſt, cui hæc non credenda modò, ſed ſaltem non audienda videantur? Ita eſt, inquit illa. Nequeunt enim oculos tenebris aſſuetos ad lucem perſpicuæ veritatis attollere, ſimileſque avibus ſunt, quarum intuitum nox illuminat, dies cæcat. dum enim non rerum ordinem, ſed ſuos intuentur affectus, vel licentiam, vel impunitatem ſcelerum putant eſſe felicem. Vide autem quid æterna lex ſanciat. [1] Melioribus animum conformaveris; nihil opus eſt ju-

1 *Melioribus animum ſi conformaveris*] Hominem ideo Deus liberum condidit, ἑκουσίοις καὶ προαιρετικοῖς χρησάμενον ταῖς ἐνεργείαις πρὸς τὴν δὲ τὴν χρείαν, ἵνα ἐπιστάμενος ἀγαθά τε αὖ καὶ κακά, καὶ καλῶν καὶ αἰσχρῶν λαμβάνων ἔννοιαν, καὶ δικαίοις καὶ ἀδίκοις, καὶ ὅλως τοῖς ἀπ' ἀρετῆς καὶ κακίας καθαρῶς ἐπιβάλλων, αἱρέσει μὲν τῶν ἀμεινόνων, φυγῇ δὲ τῶν ἐναντίων χρῆται, *ut relictus voluntati propriæ quicquid placeret, ageret: idque hanc ob cauſam, ut ſciens quid bonum ſit, quid malum: & quid interſit inter honeſta turpiaque reputans, quid item inter æqua & iniqua, & in univerſum virtutem inter & vitium, eligeret meliora, deteriora fugeret.* Non igitur ignorat, quoniam omnes homines, inquit Hierocles, jubet æterna lex, ſeu νομοθέτης νοῦς, *mens legiſlatrix*, πρὸς τὸ βέλτιον μεθιστάναι τὴν γνώμην, *ad id, quod melius eſt, mentem convertere.* Iſtud autem βέλτιον, leges ſunt Dei ſeu naturæ, quarum quaſdam poſtquam recenſuit, idem Hierocles, paulo poſt inquit, Ταῦτα ὁ νομοθέτης νοῦς διαθεσμοθετεῖ ταῖς ψυχαῖς. ὁ δὲ ὑποδεξάμενος αὐτὰ λογισμὸς, δικαστὴς ἄγρυπνος ἑαυτοῦ γίνεται). Πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; καὶ ἐν τάξει τὴν μνήμην ἀναλαμβάνων ἀρετῆς εἰκα- εἶτα ἀγρὸν ἑαυτὸν συμφώνως τοῖς προκειμένοις ὅροις διημερεύσαντα, τῆς θείας εὐφροσύνης τοῖς καρποῖς ἀναδεῖ. παρὰ μέλλοντι δέ τι πράξαντα φανέντος, ὥσπερ τισὶ φαρμακικοῖς ταῖς ἐκ τῶν μεθο-

judice præmium deferente; tu te ipſe excellentioribus addidiſti. Studium ad pejora deflexeris; [1] extra ne quæſieris ultorem; [2] tu te ipſe in deteriora detruſiſti: veluti ſi vicibus ſordidam humum, cælumque reſpicias, cunctis extra ceſſantibus, ipſa cernendi ratione nunc cœno, nunc ſideribus intereſſe videaris. At vulgus iſta non reſpicit. Quid igitur? his ne accedamus, quos belluis ſimileis eſſe monſtravimus? Quid, ſi quis amiſſo peni-

τῇ ματαιότητος νουθετήσασιν ἐπιςροφῇ. *Iſta ſunt, quæ mens legiſlatrix in animis hominum ſancit: quæ cum ratio admiſit, judex ipſa ſui vigilantiſſimus efficitur, eaque ordine virtutis nomine memoria repetens, quæ ſit prætergreſſa, quidve fecerit, diſquirit. Poſtea ſi ſeipſam agnoſcat juxta ſuperiores regulas diem exegiſſe, divinæ lætitiæ funꝺlibus coronatur. Sin autem præter rationem factum deprehendat aliquid; monitis ſe poſt pœnitudinem; tanquam pharmacis, reprimit.* Itemque poſt, καὶ δικαςὴν ἐπίςησε τὸν δικαιότατον ἅμα, καὶ οἰκειότατον, τὸ συνειδὸς αὐτό, καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον. καὶ αὐτὸν ἑαυτῷ, ὃν πάντων μάλιστα αἰδεῖσθαι παρεπαιδεύθημεν. *Iudicem verò adhibuit æquiſſimum ſimul atque commodiſſimum, Conſcientiam nimirum, rectamque Rationem, atque etiam Seipſum, cujus omnium maximè pudere quemque voluit.* Unde rectè Epictetus apud Arrianum lib. I. cap. XXIX. Τοῦτον νόμον ὁ Θεὸς τέθεικε, καὶ φησίν· εἴ τι ἀγαθὸν θέλεις, παρὰ σεαυτοῦ λάβε, *Hanc legem Deus tulit, & ait, Si quid boni expetis, à te ipſo pete.* Monenti igitur Labieno Ammona conſuleret quàm ſanctè Cato apud Lucanum reſpondet.

Hæremus cuncti Superis, temploque tacente
Nil agimus niſi ſponte Dei. non vocibus ullis
Numen eget, dixitque ſimel naſcentibus auctor
Quicquid ſcire licet: ſteriles nec legit arenas
Ut caneret paucis, merſitque hoc pulvere verum:
Eſtque Dei ſedes ubi terra, & Pontus & aër,
Et cœlum, & Virtus.

Adeo conſulere τὰ βελτίονα, hoc eſt virtutem, rectam rationem ſeu ſeipſum, conſulere Deum eſt. à quo mentem & veras opiniones accepimus. Ad præſtantiora igitur conſequenda, aſſidua opus eſt πρὸς τὸν θεῖον νόμον ἐπιςροφῇ, *ad Dei legem converſione.* huic immoremur; affectum dabit Deus, totius virtutis hinc origo. quippe effatum divinum eſt, Satyrico proferente,

Semita certè
Tranquillæ per Virtutem patet unica vita. Vallin.

Melioribus animum ſi confirmaveris.] MS. Rittersh. & edit. Flor. *Melioribus animum ſi confirmaveris.* Sic *Firmare animum conſtantibus exemplis* eſt apud Tacit. 16. Annal. Cæſar lib. I. de bello Gallico: *His rebus cognitis, Gallorum animos confirmavit.* Sitzm.

1 *Extra ne quæſieris ultorem.*] Bene Juv. Sat. 13.

Exemplo quodcunque malo committitur, ipſi
Diſplicet auctori. prima eſt hæc ultio, quòd ſe
Judice nemo nocens abſolvitur, improba quamvis
Gratia fallaci prætoris vicerit urna.

Idem.

2 *Tu te ipſe in deteriora detruſiſti.*] MS. *Truſiſti.* Idem.

1 *Ipſum*

penitus viſu, [1] ipſum etiam ſe habuiſſe oblivíſceretur intuitum, nihilque ſibi ad humanam perfectionem deeſſe arbitraretur, num videntes eadem cæcos putaremus? [2] Nam ne illud quidem acquieſcent, quod æquè validis rationum nititur firmamentis, Infeliciores eos eſſe, qui faciunt, quàm qui patiuntur injuriam. Vellem, inquam, has ipſas audire rationes. Omnem, inquit, improbum num ſupplicio dignum negas? Minimè. Infelices verò eſſe, qui ſint improbi, multipliciter liquet. Ita eſt, inquam. Qui igitur ſupplicio digni ſunt, miſeros eſſe non dubitas? Convenit, inquam. Si igitur cognitor, ait, reſideres, cui ſupplicium inferendum putares, eine qui feciſſet, an qui pertuliſſet injuriam? Nec ambigo, inquam, quin perpeſſo ſatisfacerem dolore facientis. [3] Miſerior igitur tibi injuriæ illator, quàm acceptor eſſe videretur. Conſequitur, inquam. [4] Hac igitur aliiſque de cauſſis ea radice nitentibus, quod turpitudo ſuapte natura miſeros faciat, apparet, illatam cuilibet injuriam non accipientis, ſed inferentis eſſe miſeriam. Atqui nunc, ait, contrà faciunt oratores. pro his enim, qui grave quid, acerbumque perpeſſi ſunt, [5] miſerationem judicum excitare conantur, cùm magis admittentibus juſtior miſeratio debeatur:

quos

1 *Ipſum etiam ſe habuiſſe oblivíſceretur intuitum.*] Lucret. lib.6. in deſcriptione peſtilentiæ Athenienſ.

—— *quoſdam cœpere oblivia rerum*
Cunctarum, neque ſe poſſent cognoſcere ut ipſi. Idem.

2 *Nam ne illud quidem acquieſcent.*] Benè ſcripti *acquieſcerent*. Bern.

Nam ne illud quidem acquieſcent.] MS. Rittershuſ. *Nam nec illud quidem acq.* Sitzm.

3 *Miſerior igitur tibi injuriæ illator.*] Phocion Athenienſium ingratitudinem reprehendens, ſapientiſſime dixit: βούλομαι μᾶλλόν τι ὑφ᾽ ὑμῶν παθεῖν κακὸν αὐτὸς, ἢ αὐτός τι ὑμᾶς κακῶς δρᾶσαι. Eſt autem dogma Platonicum, quod & cum ſacris litteris convenit, & à SS. Patribus paſſim inculcatur, *Miſeriorem eſſe eum qui injuriam inferat, quam cui inferatur.* Immo plus dicit Chryſoſtomus, *Neminem lædi, niſi à ſe ipſo.* Idem.

4 *Hac igitur aliiſque de cauſſis.*] MS. Erfurt. & edit. Flor. *Hac igitur aliiſque de cauſis.* Idem.

5 *Miſerationem judicum excitare conantur.*] Caſſiodorus 2.Var.40. *Inventa eſt quoque ad permovendos animos oratorum fortis ac ſuavis oratio: utque criminoſis iraſcantur judices, miſereantur errantibus: & quicquid poteſt eloquens efficere, ad hujus diſciplinæ non eſt dubium pertinere gloriam.* Idem.

1 Cru-

quos non ab iratis, ſed à propitiis potiùs, miſerantibuſque accuſatoribus ad judicium, veluti ægros ad medicum duci oportebat, ut culpæ morbos ſupplicio reſecarent: quo pacto defenſorum opera, vel tota frigeret, vel ſi prodeſſe hominibus mallet, in accuſationis habitum verteretur. Ipſi quoque improbi, ſi eis aliqua rimula virtutem relictam fas eſſet adſpicere, vitiorumque ſordes pœnarum cruciatibus ſe depoſituros viderent, compenſatione adipiſcendæ probitatis, nec hos [1] cruciatus eſſe dicerent, defenſorumque operam repudiarent, ac ſe totos accuſatoribus judicibuſque permitterent. quo fit, ut apud ſapientes nullus prorſus odio locus relinquatur. Nam bonos quis niſi ſtultiſſimus oderit? malos verò odiſſe ratione caret. Nam ſi, uti corporum languor, [2] ita vitioſitas quidam eſt quaſi morbus animorum; cùm ægros corpore minimè dignos odio, ſed potius miſeratione judicemus, multò magis [3] non inſequendi, ſed miſerandi ſunt, quorum mentes omni languore atrocior urget improbitas.

1 *Cruciatus eſſe dicerent.*] Vetus, *ducerent*. Bern.

2 *Ita vitioſitas quidem eſt quaſi morbus animorum.*] MS. Rittersh. *Ita vitioſitas eſt quidam quaſi m. a.* Quæ lectio præſtabilior eſt vulgata. *Sitzm.*

3 *Non inſequendi, ſed miſerandi.*] Contra Ariſtophanes in Equitibus act. 4. Scen. 1.

Λοιδορῆσαι τοὺς πονηροὺς, οὐδὲν ἐστ' ἐπίφθονον.

Quanto vero rectius D. Auguſtin. qui lib. 14. de civit. Dei, cap. 6. inquit: *Homo, qui ſecundum Deum, non ſecundum hominem vivit, oportet, ut ſit amator boni: unde fit conſequens, ut malum oderit. Et quoniam nemo natura, ſed quiſquis malus eſt, vitio malus eſt: perfectum odium debebit malis, qui ſecundum Deum vivit, ut nec propter vitium oderit hominem, nec amet vitium propter hominem, ſed oderit vitium, amet hominem.* Similia non uno loco habet ſanctiſſ. Orator Chryſoſtomus in ſuis Homiliis. Plinius etiam Secundus præter alia ita commendat Euphratem Philoſophum: *Inſectatur vitia, non homines. Nec caſtigat errantes, ſed emendat.* Idem tamen alibi laudat Thraſeam, crebro dicere ſolitum: *Qui vitia odit, homines odit.* tanquam impoſſibile ſit hominibus carere crimine. vid. Epiſt 22. lib. 8. His addideris verſus Martialis lib. 10. Epiſt. 33.

Hunc ſervare modum noſtri novere libelli,
Parcere perſonis, dicere de vitiis.

Idem.

METRUM IV.

[1] Quid tantos juvat excitare motus,
Et propria [2] fatum ſollicitare manu?
[3] Si mortem petitis, propinquat ipſa
Sponte ſuâ, volucreis nec remoratur equos,
[4] Quos ſerpens, leo, tigris, urſus, [5] aper
Dente petunt, iidem ſe tamen enſe petunt.
An diſtant quia, diſſidentque mores,
Injuſtas acies, & [6] fera bella movent,
[7] Alterniſque volunt perire telis?
Non eſt juſta ſatis [8] ſævitiæ ratio.

Vis

1 *Quid tantos juvat excitare motus.*] Senec. in Herc. Fur. ỷſ 867.
Quid juvat durum properare fatum?
Omnis hæc magnis vaga turba terris
Ibit ad manes ——
Et ỷſ.183. eod.
At gens hominum fertur rapidis
Obvia fatis incerta ſui.
Idem.

2 *Fatum ſollicitare.*] *Sollicitare Deos*, Senec. in Medea, ỷſ. 271. *Sollicitare manes*, idem in Oct. ỷſ.267. *Idem.*

3 *Si mortem petitis.*] Tibull. libro 1. Eleg.10. ỷſ.34.
Quis furor eſt atram bellis arceſſere mortem?
Imminet, & tacito clam venit illa pede.
Huc commode referes aureolam Epicharmi ſententiam quæ eſt apud Ælian. lib.2. Var. hiſtor. cap. 34. *Idem.*

4 *Quos ſerpens, leo* &c.] Lege ſodes illa, quæ ex Juvenale annotabimus, & adhibita judicii trutina perpende, quam ingenioſe noſter Boëtius verba pluſculis verſibus inſerta in unum alterumque redegerit:
Sed jam ſerpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore unquam
Expiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: ſævis inter ſe convenit urſis.
Aſt homini ferrum lethale incude nefanda
Produxiſſe parum eſt, cum raſtra & ſarcula tantum
Adſueti coquere, & marris ac vomere laſſi
Neſcierint primi gladios extendere fabri. Idem.

5 *Aper.*] Præter aliorum morem primam in hac dictione producit Senec. in Hippolyto ỷſ.345.
Tunc vulnificos acuit dentes
Aper, & toto eſt ſpumeus ore.
Idem.

6 *Fera bella movent.*] Senec. in Oct. ỷſ.795.
Quid fera fruſtra bella movetis.
Idem.

7 *Alterniſque volunt perire telis.*] Senec. in Thyeſt. ỷſ.338.
Quis vos exagitat furor
Alternis dare ſanguinem
Et ſceptrum ſcelere aggredi?
Idem.

8 *Sævitiæ ratio.*] Quintil. Declam.7. *Convenit judices, quod ipſe dives hoc fecit, & quod ego vidi: Ratio ſævitiæ eſt, ut aliquis coram me occidatur, propter quem occiditur.* Idem.

1 *Car-*

Vis aptam meritis vicem referre?
Dilige jurè bonos, & miſereſce malis.

PROSA V.

Heic ego, Video, inquam, quæ ſit vel felicitas, vel miſeria in ipſis proborum atque improborum meritis conſtituta. Sed in hac ipſa fortuna populari, non nihil boni, malive ineſſe perpendo. Neque enim ſapientum quiſquam exſul, inops, ignominioſuſque eſſe malit potiùs, quam pollens opibus, honore reverendus, potentia validus, in ſua permanens urbe florere. Sic enim clàrius, teſtatiuſque ſapientiæ tractatur officium, cum in contingenteis populos regentium quodam modo beatitudo transfunditur: cum præſertim [1] carcer, lex, ceteraque legalium tormenta pœnarum pernicioſis potius civibus, propter quos etiam conſtituta ſunt, debeantur. [2] Cur hæc igitur verſa vice mutentur, [3] ſcelerumque ſupplicia bonos premant, præmia virtutum mali rapiant, vehementer admiror, quæque tam injuſtæ confuſionis ratio videatur, ex te ſcire deſidero.

Minus

1 *Carcer, lex, ceteraque legalium tormenta pœnarum.*] Atqui Juriſconſulti carcerem non pœnam, ſed duntaxat *cuſtodiam* eſſe confirmant. Poteſt autem optime noſter excuſari, cum & alii carcerem pœnam eſſe ſtatuerint. Lucret. lib. 3.

Sed metus in vita pœnarum pro malefactis
Eſt inſignibus inſignis, ſceleriſque luela,
Carcer, & horribilis de ſaxo jactus deorſum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tedæ. Idem.

2 *Cur hæc verſa vice mutentur.*] Tacitus lib. 6. Annal. *Mihi in incerto judicium eſt, fatone res mortalium & neceſſitate immutabili, an forte volvantur. quippe ſapientiſſimos veterum, quique ſectam eorum æmulantur, diverſos reperies: ac multis inſitam opinionem, non initia noſtri, non finem, non denique homines Diis curæ. Ideo creberrima & triſtia in bonos, læta apud deteriores eſſe. Contra alii, fatum quidem congruere rebus putant, ſed non è vagis ſtellis, verum apud principia, & nexus naturalium cauſſarum. ac tamen electionem vitæ nobis relinquunt: quam ubi elegeris certum imminentium ordinem, neque mala vel bona, quæ vulgus putet: multos qui conflictari adverſis videantur, beatos; ac pleroſque, quanquam magnas per opes, miſerrimos: ſi illi gravem fortunam conſtanter tolerent, hi proſpera inconſulte utantur.* Vid. etiam Salvian. in pr. lib. 1. 2. & 3. De Gub. Dei, B. Auguſtin. lib. 2. De civ. Dei, cap. 2. *Idem.*

3 *Scelerumque ſupplicia bonos premant.*] Sup. lib. 1. Met. 5.

——— premit inſontes
Debita ſceleri noxia pœna.

Idem.

3 Si

Minus etenim mirarer, [1] ſi miſceri omnia fortuitis caſibus crederem. Nunc ſtuporem meum Deus rector exaggerat, qui cum ſæpe bonis jucunda, malis aſpera, contraque bonis dura tribuat, malis optata concedat, niſi cauſa deprehendatur, quid eſt quod à fortuitis caſibus differre videatur? Nec mirum, inquit, ſi quid ordinis ignorata ratione, temerarium confuſumque credatur. Sed tu quamvis cauſam tantæ diſpoſitionis ignores, tamen quoniam bonus mundum rector temperat, rectè fieri cuncta ne dubites.

METRUM V.

[2] Si quis Arcturi ſidera neſcit
Propinqua ſummo cardine labi,
[3] Cur legat tardus plauſtra Bootes,
Mergatque ſeras æquore flammas,
Cùm nimis celeres explicet ortus,
[4] Legem ſtupebit ætheris alti.
[5] Palleant plenæ cornua Lunæ

In-

1 *Si miſceri omnia fortuitis caſibus crederem.*] MS. Rittersh. *Si miſceri o. f. c. viderem.* Caſſiodor. 12. Variar. 25. *Nihil ſine cauſſa geritur, nec mundus fortuitis caſibus implicatur: ſed quicquid venire videmus ad terminum, divinum conſtat eſſe conſilium.* Sitzm.

2 *Si quis Arcturi.*] Prudent. Cathem. Hymn. 12.

Arctoa quamvis ſidera
In ſe retortis motibus
Obire nolint, attamen
Plerumque ſub nimbis latent.
Hoc ſidus æternum manet,
Hæc ſtella nunquam mergitur.

Idem.

3 *Cur legat tardus plauſtra Bootes.*] Quid ſi pro *legat* reponamus *regat*? Senec. in Octav. ℣ſ. 68.

Qua plauſtra tardus noctis æterna vice
Regit Bootes, frigido Arctoo rigens.

De Boote Seneca in Med. ℣ſ. 115. in Thyeſt. ℣ſ. 870. Et Manilius his verbis:

A tergo nitet Arctophylax, idemque Bootes,
Qui ſimilis junctis inſtat de more juvencis,
Arcturumque rapit medio ſub pectore ſecum.

Martian. Capella in pr. lib. 2.

Ardua tunc ſenior ſuccendit plauſtra Bootes.

M. S. quo utebatur amiciſſimus meus I. Zinzerlingus, *conſcendit.* Idem.

4 *Legem ſtupebit ætheris alti.*] Seneca in Med. ℣ſ. 757.

Paritерque Mundus lege confuſa ætheris.
Et Solem & aſtra vidit. ——

Idem.

5 *Palleant plenæ cornua Lunæ.*] Manilius lib. 1. erudite explicat, quî fiat ut Luna obſcuretur:

[1] *Infecta metis noctis opaca,*
Quaque fulgenti texerat ore
Confuſa Phœbe, detegat aſtra.
Commovet genteis publicus error,
[2] *Laſſantque crebris pulſibus aëra.*
Nemo miratur flamina [3] *Cori*
Litus frementi tundere fluctu,
[4] *Nec nivis duram frigore molem*
Fervente Phœbi ſolvier aſtu.
Heic enim cauſas cernere promtum eſt;
Illic latentes pectora turbant
Cuncta, quæ rara provehit ætas,
[5] *Stupetque ſubitis mobile vulgus.*

Cedat

Te teſtem dat Luna ſui glomerabilis orbis:
Quæ cum merſa nigris per noctem deficis umbris,
Non omnes pariter confundis ſidere gentes,
Sed prius Eoæ quærunt tua lumina gentes.
Poſt medio ſubjecta polo quæcunque coluntur.
Ultima ad Heſperios infectis volveris alis:
Seraque in extremis quatiuntur gentibus æra.
Quod ſi plana foret tellus, ſimul iſta per omnes
Deficeret partes toto miſerabilis orbe.
Sed quia per teretem deducta eſt terra tumorem,
His modo, poſt illis apparet Delia terris,
Exoriens ſimul atque cadens. ——

Quin & Diog. Laërt. in Procem. tradit de Ægyptiorum Philoſophis, quod dixerint σελήνην ἐκλείπειν εἰς τὸ σκίασμα τῆς γῆς ἐμπίπτουσαν. Sitzm.

1 *Infecta metis noctis.*] Silius Ital. lib. 5.

—— *nigram nox roſcida metam*
Stringebat. ——

Sitzm.

2 *Laſſantque crebris pulſibus æra.*] Æris tinnitu credebant veteres fieri, ut Magicorum carminum ſonus ad Lunam non perveniret: eamque hoc modo juvari, de qua ſuperſtitione paſſim Auctores. *Idem.*

3 *Cori.*] Silius lib. 1.

Qualis ubi Ægæo ſurgente ad ſidera Ponto
Per longum vaſto Cori cum murmure fluctus
Suſpenſum in terras portat mare, frigida nautis
Corda tument: ſonat ille procul, flatuque tumeſcens
Curvatis pavidas tramittit Cycladas undis.

De hoc quædam notavimus ad Met. 3. lib. 1. ꝟſ. 3. *Idem.*

4 *Nec nivis duram frigore molem.*] Senec. in Thyeſt. ꝟſ. 125.

Si quis Taygeti conſpicuas nives,
Quas cum Sarmaticus tempore frigido
In ſummis Boreas compoſuit jugis,
Æſtas veliferis ſurgit Eteſiis.

Idem.

5 *Stupetque ſubitis mobile vulgus.*] Caſſiodor. lib. 12. Variar. 25. *Fit ratione certum, quod ſtupenti vulgo videtur eſſe ambiguum.* Idem.

1 *In-*

Cedat [1] *inſcitiæ nubilus error,*
Ceſſent perfectò mira videri.

P R O S A VI.

Ita eſt, inquam. Sed cum tui muneris ſit latentium rerum cauſas evolvere, velataſque caligine explicare rationes: quæſo uti hinc decernas, & quoniam hoc me miraculum maximè perturbat, ediſſeras. Tum illa paullisper arridens, Ad rem me, inquit, omnium quæſitu maximam vocas, cui vix exhauſti quidquam ſatis ſit. Talis namque materia eſt, ut unâ dubitatione ſuccisâ, innumerabiles aliæ, [2] velut hydræ capita, ſuccreſcant: nec ullus fuerit modus, niſi quis eas vivaciſſimo mentis igne coërceat. In hac enim de providentiæ ſimplicitate, de fati ſerie, de repentinis caſibus, de cognitione, ac prædeſtinatione divina, de arbitrii libertate quæri ſolet: quæ quanti oneris ſint, ipſe perpendis. Sed quoniam hæc quoque te noſſe, quædam medicinæ tuæ portio eſt, quamquam anguſto limite temporis ſepti, tamen [3] aliquid delibare conabimur. Quòd ſi te muſici carminis oblectamenta delectant, hanc oportet paulliſper differas voluptatem,

1 *Inſcitiæ nubilus error.*] Arnob. libro ſeptimo: *In nubibus ignorationis incedere.* Diog. Laërt. lib. 2. De Socrate: ἔλεγε δὲ καὶ ἓν μόνον ἀγαθὸν εἶναι, τὴν ἐπιστήμην· καὶ ἓν μόνον κακόν, τὴν ἀμαθίαν. Ab hoc vero Carmine non ſunt aliena illa Quintiliani verba, quæ deſumpta ex Declamatione 4. *Paullatim hoc quod ſtupemus, animus auſus diligenter attendere, in arcana naturæ ſacrum miſit ingenium, & ex adſiduis obſervationibus notiſque redeuntibus latentium ratione collecta, pervenit ad cauſas. Miraris fatum hominis poſſe prædici? Defectiones ſiderum laboreſque narrantur, nunciatur origo tempeſtatum, laßitudo ventorum, quod ſidus immodicos ſolis ardores, quod ſeveras minetur hiemes, quid ſignificent ſparſi longius crines, quid ardentius ſolito jubar, quid excuſſa flamma ſideribus.* Idem.

2 *Velut hydræ capita*] Vide quæ not. infra ad Met.7.vſ.22.h.l. Salvianus quoque ad vim hydræ alludens lib.6. De Guber. Dei: *Sicut enim* (inquit) *anguinum illud monſtrum, ut fabulæ ferunt, quod multiplicabat occiſio, ita etiam in Gallorum excellentißima urbe iis ipſis quibus cohercebantur ſcelera plagis creſcebant, ut putares pœnam ipſorum criminum quaſi matrem eſſe vitiorum.* Idem.

3 *Aliquid delibare conabimur.*] Scriptam lectionem in contextum admiſi. vulgati inſulſe: *aliquid deliberare.* Bern. Sitzin.

tem, [1] dum nexas ſibi ordine contexo rationes. Ut libet, inquam. Tum velut ab alio orſa principio, ita diſſeruit. Omnium generatio rerum, [2] cunctuſque mutabilium naturarum progreſſus, & quidquid aliquo movetur modo, cauſas, ordinem, formas ex divinæ mentis ſtabilitate ſortitur. Hæc in ſuæ ſimplicitatis arce compoſita, multiplicem rebus gerendis modum ſtatuit. qui modus cùm in ipſa divinæ intelligentiæ puritate conſpicitur, providentia nominatur: cùm verò ad ea quæ movet, atque diſponit, refertur, [3] fatum à veteribus appellatum eſt. Quæ diverſa eſſe facile liquebit, ſi quis utriuſque vim mente conſpexerit. Nam providentia eſt illa ipſa divina ratio in ſummo omnium principe conſtituta, quæ cuncta diſponit: fatum verò inhærens rebus mobilibus diſpoſitio, per quam providentia ſuis quæque nectit ordinibus. Providentia namque cuncta pariter, quamvis diverſa, quamvis infinita, complectitur: [4] fatum verò ſingula digerit in mòtum, locis, formis, ac temporibus diſtributa: ut hæc temporalis ordinis explicatio, in divinæ mentis adunata proſpectu, providentia ſit: eadem vero adunatio digeſta, atque explicata temporibus, fatum vocetur. Quæ licet diverſa ſint, alterum tamen pendet ex altero. Ordo namque fatalis ex providentiæ

1 *Dum nexas ſibi ordine contexo rationes.*] MSS. *dum nexas tibi ordine c. r.* Sitzm.

2 *Cunctuſque mutabilium naturarum progreſſus.*] MS. Erfurt. *cunctuſque mirabilium n. p.* Idem.

3 *Fatum à veteribus appellatum eſt.*] Min. Felix in Oct. *Quid enim aliud eſt Fatum, quam quod de uno quoque noſtrum Deus effatus eſt? qui cum poſſit præſcire materiam, pro meritis & qualitatibus ſingulorum etiam fata determinat.* Vide etiam Apuleium in fin. lib. de Mundo. *Idem.*

4 *Fatum ſingula digerit in motum.*] B. Auguſtinus lib. 5. de Civ. Dei cap. 8. *Qui vero non aſtrorum conſtitutionem, ſicuti eſt cum quicquam concipitur vel naſcitur, ſed omnium connexionem ſeriemque cauſarum, qua fit omne quod fit, fati nomine appellant: non multum cum iis de verbi controverſia laborandum atque certandum eſt: quandoquidem ipſum cauſarum ordinem & quandam connexionem Dei ſummi attribuunt voluntati & poteſtati, qui optime & veraciſſime creditur & cuncta ſcire antequam fiant, & nihil inordinatum relinquere: à quo ſunt omnes poteſtates, quamvis ab illo non ſint omnium voluntates.* Idem.

1 *Fata*

dentiæ ſimplicitate procedit. Sicut enim artifex faciendæ rei formam mente percipiens, movet operis effectum, & quod ſimpliciter, præſentarieque proſpexerat, per temporaleis ordines, ducit: ita Deus providentia quidem ſingulariter, ſtabiliterque facienda diſponit: [1] fato verò hæc ipſa, quæ diſpoſuit, multipliciter, ac temporaliter adminiſtrat. Sive igitur, famulantibus quibuſdam providentiæ [2] divinis ſpiritibus, fatum exercetur, [3] ſeu animâ, [4] ſeu totâ inſerviente

1 *Fato vero hæc ipſa quæ diſpoſuit.*] Meus codex *Fatum vero.* recte. *Bern.*

2 *Divinis ſpiritibus.*] Θείαις ψυχαῖς quæ ἐν τῇ νοητῇ τοῦ οὐρανοῦ περιωπῇ, *in mentali Cæli ſpecula* degentes Deum proximè accedunt: quarum agendi præſtantiam Mens Mundi, quantum fieri poteſt, imitatur. *Vall.*

3 *Seu anima.*] Mundi, nempe. quæ opinio eſt Platonis x. de Legibus, Ψυχὴν δὲ διοικοῦσαν καὶ ἐνοικοῦσαν πᾶσι τοῖς πανταχῇ κινουμένοις λέγοντός σου, καὶ τὸν οὐρανὸν διοικεῖν ἀνάγκη φάναι, *Cum Animam dicas omnia gubernare, omnibuſque inſitam eſſe, quæ ubicunque moventur; utique fatearis oportet, Cœlum quoque ipſum Anima gubernari.* Hinc apud Joan. Stobæum Plato dicit λόγον ἀΐδιον τὴν οὐσίαν τῆς εἱμαρμένης, καὶ νόμον ἀΐδιον τῆς τοῦ παντὸς φύσεως, *rationem æternam* eſſe *fati naturam, & perpetuam univerſi naturæ legem.* At apud Nemeſium accuratius obſervatur Platonem Fati nomen bifariam uſurpare. Aliud, inquit, κατ' οὐσίαν, aliud κατ' ἐνέργειαν. Κατ' οὐσίαν μὲν τὴν τοῦ παντὸς ψυχήν. κατ' ἐνέργειαν δὲ θεῖον νόμον ἀπαράβατον δι' αἰτίαν ἀναπόδραστον. καλεῖ δὲ τοῦτον θεσμὸν ἀδραστείας. τοῦτον δὲ τὸν νόμον δεδόσθαι παρὰ τοῦ πρώτου καὶ ἀνωτάτου Θεοῦ τῇ τοῦ παντὸς ψυχῇ εἰς διακόσμησιν τῶν ὅλων, καθ' ὃν διεξάγεται τὰ γινόμενα. ταύτην δὲ τὴν κατ' ἐνέργειαν εἱμαρμένην καὶ κατὰ πρόνοιαν λέγει· ἀπὸ γὰρ τῆς προνοίας ἐμπεριέχεσθαι τὴν εἱμαρμένην. πᾶν γὰρ τὸ καθ' εἱμαρμένην καὶ κατὰ πρόνοιαν γίνεσθαι. οὐ μὴν πᾶν τὸ κατὰ πρόνοιαν καὶ καθ' εἱμαρμένην εἶναι. *Quod* in ſubſtantia *ponitur, Animam vult eſſe Univerſi; Quod* in muneris functione, *divinam Legem immutabilem ob cauſam inevitabilem. quam legem etiam Adraſtiam dicit, eamque à primo ſummoque Deo, Univerſi Animæ, ad omnium adminiſtrationem datam eſſe, per quam omnia quæ fiunt, gubernentur. Hoc fatum in muneris functione poſitum, etiam providentiam appellat. Nam à providentia fatum comprehendi vult. quicquid enim fato fiat, etiam providentia fieri; non tamen quicquid ſit providentiæ, etiam fati eſſe.* Quod igitur res fiant; ab Anima Univerſi habent. quod vero hoc vel illo modo ac ordine, à Lege divina. quam ſic elegantiſſime Cicero deſcribit l. 11. de legibus. *Hanc igitur video ſapientiſſimorum fuiſſe ſententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, neque ſcitum aliquod eſſe populorum, ſed æternum quiddam, quod univerſum mundum regeret imperandi prohibendique ſapientia. Ita principem legem illam & ultimam, mentem eſſe dicebant omnia ratione aut cogentis, aut vetantis Dei: ex qua illa lex, quam Dii humano generi dederunt, recte eſt laudata: eſt enim ratio menſque ſapientis ad jubendum & ad deterrendum idonea.* Idem.

4 *Seu tota inſerviente natura.*] Quæ Stoicorum opinio eſt. Definierat Heraclitus

viente naturâ, ¹ ſeu cæleſtibus ſiderum motibus, ſeu

raclitus naturam Fati λόγον τὸν διὰ οὐσίας τοῦ παντὸς διήκοντα, *rationem per naturam univerſi pertinentem.* cui conſentiens Zeno definivit quoque, *Rationem quandam per omnem pertinentem naturam.* apud Cic. I. de nat. deor. Quod & ibid. vult Strato ille, *qui omnem vim divinam in Natura ſitam eſſe cenſet, quæ cauſas gignendi, augendi minuendive habeat, ſed careat omni ſenſu & figura.* Unde eam vim ἀσωματικὴν, Chryſippus δύναμιν πνευματικὴν τὴν οὐσίαν τῆς εἱμαρμένης, τάξει τοῦ παντὸς διοικητικὴν, *naturam fati vim ſpiritalem* definivit, *ordine Univerſum gubernantem.* Fati quoque vim totam in Natura conſiſtere opinatur Jamblichus apud Stobæum. Naturæ autem, hoc ſenſu acceptæ, pulcherrimam deſcriptionem vide apud Cic. lib. II. de nat. deor. *Vall.*

1 *Seu cæleſtibus ſyderum motibus.*] *Pars* maxima mortalium, inquit Plinius lib. II. cap VII. *aſtroſuo eventus aſſignat & naſcendi legibus. Sedere cœpit ſententia hæc; pariterque & eruditum vulgus & rude in eam curſu vadit.* At non ſapientes. quæ enim inde ſequantur incommoda, omnem huic opinioni fidem adimunt. Ea vide apud Alexandrum Aphrod. lib. de Fato. Simplicium in Enchirid. Epicteti cap. I. Apud D. Auguſtinum lib. V. de Civit. Dei, iſta multis argumentis impugnantem & expugnantem. Sed interim, dum eos conſultum is, Nemeſium audi, Chriſtianum philoſophum, paucis multa decernentem: Οἱ τῇ περιφορᾷ τῶν ἄστρων τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων πάντων ἐπιγράφοντες, οὐ μόνον ταῖς κοιναῖς ἐννοίαις ἀπομάχονται, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν πολιτείαν ἄχρηστον ἀποφαίνουσιν. ἄτοποι μὲν γὰρ οἱ νόμοι. περιτταὶ δὲ τὰ δικαστήρια κολάζοντα τοὺς ἀναιτίους. παράλογοι δὲ οἱ ψόγοι καὶ οἱ ἔπαινοι. ἀνόνητοι δὲ καὶ αἱ εὐχαὶ πάντων καθ' εἱμαρμένην γινομένων. ἐξορίζεται δὲ καὶ πρόνοια μετὰ τῆς εὐσεβείας πρὸς τῷ καὶ τὸν ἄνθρωπον ὄργανον μόνον εὑρίσκεσθαι τῆς ἄνωθεν περιφορᾶς. ὑπὸ ταύτης γὰρ κινεῖσθαι πρὸς τὰς πράξεις οὐ μόνον τὰ μέρη τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς διανοήματα· καὶ ὅλως οἱ ταῦτα λέγοντες, τὸ ἐφ' ἡμῖν συναναιροῦσι καὶ τὴν τοῦ ἐνδεχομένου φύσιν· καὶ οὕτως οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ πᾶν λυμαίνονται. ἄδικοι δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀστέρες, τοὺς μὲν μοιχοὺς, τοὺς δὲ φονέας ἀπεργαζόμενοι· καὶ πρό γε τούτων ὁ δημιουργὸς αὐτῶν Θεὸς τὴν αἰτίαν ἀποφέρεται. εἰ τοιαῦτα κατεσκεύασεν ἃ τῶν κακῶν ἡμῖν τὴν ἐπιφορὰν ἐξ ἀνάγκης ἐπιτίθησιν, ὡς μὴ μόνον ἐπὶ τῆς πολιτείας ἵστασθαι τὴν τούτων ἀτοπίαν, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγίστων κακῶν ἀποφαίνεσθαι αἴτιον τὸν Θεόν. πρὸς τῷ καὶ ἀδυνάτων ἀποδείκνυσθαι τὴν ὑπόθεσιν αὐτῶν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐκ ἀκούειν ἀναγκαῖον. πρόδηλον ἔχοντα τὴν ἀτοπίαν καὶ βλασφημίαν. *Qui aſtrorum circumvectioni cauſam omnium quæ fiunt, aſſignant, non ſolum communibus notionibus adverſantur, ſed etiam omnem reip. adminiſtrationem, inutilem reddunt. Abſurdæ enim leges, ſupervacanea judicia, quæ ab iis pœnam exigant, in quibus nulla culpa ſit. Vituperare quoque, & laudare nulla ratio eſt. Nullus etiam uſus eſt precum, ſi omnia fato adminiſtrantur. ac præterquam quod inſtrumentum tantum cæleſtis circumvectionis homo reperitur, etiam exterminatur cum religione providentia, ſiquidem à cælorum motibus non ſolum partes corporis, ſed etiam animi cogitationes, ad agendum impelluntur. Denique qui iſta diſſerunt, una cum libera voluntate contingentis naturam tollunt; & ſic nihil aliud agunt, quam quod univerſa labefactant. Iniqua etiam ipſa aſtra, quod alios mœchos, alios homicidas efficiunt. & præ his,* iniquus *architectus eorum Deus, ſi ejuſmodi fecit, quæ mala nobis neceſſario importarent, ut horum ipſulſitas non modo in rep. verſetur, ſed etiam graviſſimorum malorum cauſam, Deum efficiat. Quanquam fieri nullo modo*

¹ ſeu angelicâ virtute, ² ſeu dæmonum variâ ſolertiâ, ſeu

modo poſſe, quod defendunt, ratio convincit. Verum iſta ne aures quidem noſtræ ferre debent, quæ perſpicue abſurda ſunt, & de Dei majeſtate detrahunt. Vall.

1 *Seu angelica virtute.*] Angelorum enim miniſterio ad juſſa peragenda Deum in his inferioribus uti, docet vetus omnis Theologia, iiſque omnia plena eſſe. Clemens Alexandrin. ſtrom. lib. VII. Ἐπὶ τέλει τοῦ φαινομένου τοῦ ἄκρου, ἡ μακαρία ἀγγελοθεσία· καὶ δὴ μέχρις ἡμῶν αὐτῶν ἄλλοι ὑπ᾽ ἄλλοις, ἐξ ἑνὸς καὶ δι᾽ ἑνὸς σωζόμενοί τε καὶ σώζοντες διατετάχαται, *In ſummo fine ejus* cœli, *quod apparet, beati poſiti ſunt Angeli, atque adeo uſque ad nos ipſos, alii ſub aliis ſunt collocati, qui ex uno & per unum & ſervantur & ſervant.* Ii quoque πρὸς τάξει θείᾳ τε καὶ ἀρχαίᾳ κατ᾽ ἔθνη συνδιανενεμημένοι, *ordinatione divina & antiqua per Gentes*, ac urbes ſed & homines *diſtributi* φιλοσοφίαν, *ſapientiam* iis adminiſtrant. Athenagoras autem πρεσβ. Τοῦτο γὰρ ἡ τῶν ἀγγέλων σύστασις τῷ Θεῷ ἐπὶ προνοίᾳ γέγονε τοῖς ὑπ᾽ αὐτοῦ διακεκοσμημένοις, ἵνα τὴν μὲν παντελικὴν καὶ γενικὴν ὁ Θεὸς τῶν ὅλων προνοίαν, τὴν δὲ ἐπὶ μέρους, οἱ ἐπ᾽ αὐτοῖς ταχθέντες ἄγγελοι, *Idcirco enim Angelos Deus creavit, ut rebus à ſe digeſtis providerent. quamvis enim ipſe univerſali ſua & communi providentia univerſis proſpiciat: particularem tamen rerum ſingularum, quæ cuique fuerint commiſſæ, Angelis impoſuit.* Idem.

2 *Dæmonum varia ſolertia.*] Dæmones quemadmodum Angelos his in inferioribus multæ eſſe poteſtatis omnium temporum opinio fuit. Utque vulgus bonos maloſque Genios ſeu Dæmones dicit; ſic etiam Angelos licet dicere; Τοὺς μὲν τῶν ἀγαθοὺς προσρήσεων, πρεσβευτάς τινας ἀνθρώπων πρὸς Θεῷ, καὶ Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, ἀσύλους καὶ ἱερούς, διὰ τὴν ἀνυπαίτιον καὶ περικαλλῆ ταύτην ὑπηρεσίαν. τοὺς δ᾽ ἔμπαλιν, ἀνιέρους καὶ ἀναξίους τῆς προσρήσεως καὶ αὐτοὺς ὑπολαμβάνων οὐχ ἁμαρτήσῃς, *Alteros, qui boni vocantur, legatos quoſdam ultro citroque commeantes inter Deum & homines, ſacroſanctos propter hoc inculpabile pulcherrimumque miniſterium. alteros è diverſo profanos ac nefarios, quos & ipſe abominandos haud falſò dixeris.* ait Philo lib. περὶ Γιγάντων. Quid vero Philoſophia Gentilis, hoc eſt Jamblichi, Porphyrii & cæterorum, de eis ſenſerit, ex Pſelli de Dæmonibus libro nondum edito ſic accipe. Ἔα μετὰ τὸν ἀγγελικὸν διάκοσμον τὰς δαιμονίας τάξεις ὑφίστησι, καὶ τὰς μὲν αὐτῶν νοερὰς τίθεται, τὰς δὲ κατὰ νοῦν καὶ λόγον ὑποπίπτειν, τὰς δὲ κατὰ λόγον μόνως, ταῖς δὲ πρὸς τῷ λόγῳ συγκαταλέγει καὶ τὸ ἄλογον, τοὺς δὲ ἐσχάτους τῶν δαιμόνων εἰς ἀλογίαν μόνην ἀπέρριπται, οὓς δὴ καὶ ὑλαίους καὶ ποιναίους κατονομάζει. ἐπιδιαιρεῖ δὲ αὐτοῖς τὴν κλῆσιν, ἵνα παρ᾽ ἐκείνων ζωπυρῆται καὶ ὁμοπνέηται. καὶ τοῖς μὲν τὸ πῦρ, τοῖς δὲ τὸν ἀέρα. τοῖς δὲ τὸ ὕδωρ, τοῖς δὲ τὴν γῆν ὑποτίθησιν. ἐνίους δὲ κλιματάρχας ποιεῖται, καὶ σωμάτων ἐφόρους προστάτας καὶ ὕλης φύλακας· ἐμπίπλειν δὲ τούτους φασὶ ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς οὐ διὰ μισοπονίαν τε καὶ ἀμυχάν, ἀλλ᾽ ὡς κολαστὰς ὧν ἡμαρτήκασι καὶ καθιστᾶσιν ἐπὶ τὴν ὅλην οὐ λογισμὸν ἔχοντας τούτους κακοῦν, ἀλλ᾽ ἵνα τὸ αἶσχος ἐκείνων μορφοῖτο διὰ τὴν τούτων πρὸς αὐτὴν σχέσεως, οἱ δὲ θυμὸν τούτοις καὶ τὴν ἀναίδειαν κατὰ φύσιν δεδώκασι, ὡς ταῖς παρδάλεσι καὶ τοῖς λέουσι, καὶ σώμασιν ἐνδεσμοῦσι λεπτοῖς καὶ ἀερίοις καὶ ἔλαττον ἀντιτύποις, οὐ προσφερέσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιμήκεσιν, ἔλαττον μὲν φωτὸς πλέον δὲ τοῦ γνώδους σκότους μετέχουσι. τὴν δὲ γνῶσιν αὐτοῖς καὶ τῶν μελλόντων τὴν πρόγνωσιν ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἐπιμαρτυροῦσι, μάλιστα δὲ ἐκ τῆς περὶ τοὺς ἀστέρας κινημάτων,

ſeu aliquibus horum, [1] ſeu omnibus fatalis ſeries texitur; illud certè manifeſtum eſt, immobilem, ſimplicemque gerendarum formam rerum eſſe providentiam: [2] fatum verò eorum, quæ divina ſimplicitas gerenda diſpoſuit, mobilem nexum, atque ordinem temporalem. Quo fit, ut omnia quæ fato ſubſunt, providentiæ quoque ſubjecta ſint; cui ipſum etiam

poſt ordines Angelorum, Dæmonum ſeries conſtituit, alioſque eorum intellectuales tantum, alios vero intellectu & ratione præditos, alios ſola ratione conſtantes; aliis vero cum ratione etiam irrationale tribuit, extremos denique Dæmonum in meram irrationalitatem detrudit, eoſque idcirco materiales & pœnales indigetat. omnes autem res creatas iis gubernandas attribuit, eo fine, ut ab eis vivificentur & quaſi inſpirentur. Idcirco aliis quidem ignem, aliis aërem, aliis aquam, aliis denique terram committit: quoſdam etiam regionum principes, alios corporum præfectos & materiæ cuſtodes conſtituit. noſtris vero animis eos illabi ait, non propter odium vel malevolentiam, ſed quaſi tortores & caſtigatores eorum quæ animi deliquerint. Præterea mentes noſtras eos ad materiam incurvare, non quidem lædendi eas animo, ſed ut illorum dedecus harum ad illos habitudine repræſentetur. Iram vero & impudentiam iis, prout pardis & leonibus aſſignat. eoſque corporibus tenuibus & aëriis parumque reſiſtentibus, non rotundis modo ſed & oblongis amictos ſtatuit, quæ parum lucis, multum terrenæ caliginis contineant. Cognitionem autem rerum, & futurorum præſcientiam iis, tum ex multis aliis, tum maxime ex aſtrorum aſpectibus aſſignat. Multarum igitur rerum virtutes ac ſcientias callent, ſed, ut ait ibid. Philo, non ὀρθȣ̃ λόγȣ θυγατέρας *rectæ rationis filias.* Vall.

Seu Dæmonum varia ſolertia.] Martian. Capella lib. 2. De Nupt. Phil. Græci δαίμονες dicunt ἀπὸ τȣ̃ δαήμονας εἶναι. *Latini Medioximos vocitarunt.* Opinionem autem Platonicorum, præſertim Apuleii de Dæmonibus aëris multis examinat, vanamque eſſe demonſtrat B. Auguſtin. lib. 8. 9. & 10. De Civ. Dei. *Sitzm.*

1 *Seu omnibus.*] Sic profectò eſt. Deſerviunt conditori ſuo ſupercœleſtes illi ſpiritus, qui coram eo propius aſſiſtunt. Obſequitur Anima menſque Univerſi ſeu tota Natura, vitam adminiſtrando, ordinem inditum tam enixè obeundo. Famulantur aſtrorum ignes tot ad commoda miraculaque è cœlo fulgentes. Parent denique utrique δαίμονες; illi quidem virtutis, hi verè nequitiæ conſultores. Ita quidem omnia Dei providentiam obſervant, exequendiſque ejus decretis præſto ſunt, ſed, ut inquit Auguſtin. [de Civit. Dei lib. IV.] *ordine & tempore occulto nobis, notiſſimo ſibi.* Ne mortalis ſcire deſideret. quis enim es, ut noveris conſilium Domini: aut quis opus tam ſtupendum ſcientia conſequi poſſit, Deus! niſi æterna tua illa *Sapientia*, quæ *ſola tecum aderat quando cuncta componebas?* Vallin.

2 *Fatum vero eorum quæ divina ſimplicitas gerenda eſſe diſpoſuit, mobilem nexum atque ordinem temporalem.*] Agell. lib. 6. cap. 2. *Fatum quod Græci πεπρωμένην vel εἱμαρμένην vocant, ad hanc ferme ſententiam Chryſippus Stoicæ Princeps Philoſophiæ definit: Fatum eſt, inquit, ſempiterna quædam & indeclinabilis ſeries rerum, & catena volvens ſemetipſa ſeſe & implicans per æternos conſequentiæ ordines, ex quibus apta, connexaque eſt.* Sitzm.

1 *A prima*

etiam ſubjacet fatum. quædam verò, quæ ſub providentia locata ſunt, fati ſeriem ſuperent. Ea verò ſunt, quæ primæ propinqua divinitati ſtabiliter fixa, fatalis ordinem mobilitatis excedunt. Nam ut orbium circum eundem cardinem ſeſe vertentium, qui eſt intimus, ad ſimplicitatem medietatis accedit, ceterorumque extra locatorum veluti cardo quidam, circa quem verſentur, exiſtit: extimus verò majore ambitu rotatus, quanto à puncti media individuitate diſcedit, tanto amplioribus ſpatiis explicatur: ſi quid verò illi ſe medio connectat & ſociet, in ſimplicitatem cogitur, diffundique, ac diffluere ceſſat. Similì ratione quod longius [1] à prima mente diſcedit, majoribus fati nexibus im-

1 *A prima mente.*] Poſt ſummum ac ſimpliciſſimum Deum, ſequuntur beati illi ſpiritus qui majeſtatem Creatoris proxime intuentur, iidem illi ſimplices quoque. In Cœlo etiam, quod θεῖον vocat Ariſtoteles, quod eſt ſuperius, ἀσώματος οὐσία; quod vero inferius, σωματικὴ dicitur Hierocli. Ipſorum Dæmonum atque adeo Hominum ψυχὴ, λογικὴ quidem eſt, ſed μετὰ φωτεινοῦ τε συμφυοῦς σώματος. Deinde ipſe Ignis, qui cœlo vicinus eſt, ἄυλος apud Simplicium [com. in IV. Phyſic.] εἴδους λόγον ἔχει πρὸς τὰ ἄλλα στοιχεῖα, *habet rationem formæ comparatione aliorum elementorum.* Aër denique ſubtilior Aqua eſt; ac Terra, quæ penitus immobilis eſt. cujus nempe beneficio tam varios ex virtutum ſuperiorum excipiunt effectus, ut iis fœcundiores factæ in tot tantoſque, quos videmus animalium, plantarum, aliorumque operum fœtus erumpant. Cujus ordinis totius ac ſeriei rationem ſic explicat Dionyſ. de divin. nomin. cap. IV. Τὸ μᾶλλον, ἢ ἧττον τοῦ ἀγαθοῦ πλησιάζον ἀναλόγως ἐστὶν ἀγαθόν. ἐπειδὴ ἡ διὰ πάντων φοιτῶσα παντελὴς ἀγαθότης οὐ μέχρι μόνον χωρεῖ τῶν περὶ αὐτὴν παναγάθων οὐσιῶν· ἐκτείνεται δὲ ἄχρι τῶν ἐσχάτων· ταῖς μὲν ὁλικῶς παροῦσα, ταῖς δὲ ὑφειμένως· ἄλλαις δὲ ἐσχάτως, ὡς ἕκαστον αὐτῆς μετέχειν δύναται. τῶν ὄντων καὶ τὰ μὲν πάντη τοῦ ἀγαθοῦ μετέχει· τὰ δὲ μᾶλλον, καὶ ἧττον ἐστέρηται· τὰ δὲ ἀμυδροτέραν ἔχει τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν, καὶ ἄλλοις κατ' ἔσχατον ἀπήχημα πάρεστι τὸ ἀγαθόν. *Quod magis aut minus propinquat bono, pro ipſa* appropinquanti *menſura fit bonum. Siquidem perfecta bonitas per omnia ſe diffundens, non ſolum ad illas, quæ ſunt circa ipſam ſubſtantias optimas accedit, ſed ad extremas uſque procedit: aliis quidem ſummopere præſens, aliis autem inferiore quadam conditione, aliis tandem infimo quodam pacto; quatenus ſingula percipere poſſunt. Jam vero alia bonum prorſus participant, alia vero magis minuſve inde degenerant; ſed alia tenuiorem boni præſentiam ſortiuntur: aliis denique veſtigium boni contingit extremum.* Quam ſpiritualium corporearumque ſubſtantiarum inſitam à Creatore ſubordinationem & ὑποταξίαν ſic exprimit Auguſtinus [lib. III. de Trin. cap. IV.] *Ut corpora craſſiora per ſubtiliora & potentiora quodam ordine reguntur, ita omnia corpora per ſpiritum vitæ, ſpiritus vitæ irrationalis, per ſpiritum vitæ rationalem. & rationalis deſer-*

O 5 ter

implicatur, ac tantò aliquid fato liberum eſt, quantò illum rerum cardinem viciniùs petit. Quòd ſi ſupernæ mentis hæſerit firmitati, motu carens, fati quoque ſupergreditur neceſſitatem. Igitur uti eſt ad intelle-ctum ratiocinatio; ad id quod eſt, id quod gignitur; [1] ad æternitatem tempus, ad puncti medium circulus: ita eſt fati ſeries mobilis ad providentiæ ſtabilem ſimplicitatem. Ea ſeries cælum ac ſidera movet, elementa in ſe invicem temperat, & alternâ commutatione transformat. Eadem naſcentia, occidentiaque omnia per ſimileis fetuum, [2] ſeminumque renovat progreſſus. [3] Hæc actus etiam, fortunaſque hominum indiſſolubili cauſarum connexione conſtringit: quæ cùm ab immobilis providentiæ proficiſcantur exordiis, ipſas quoque immutabileis eſſe neceſſe eſt. Ita enim res optimè reguntur, ſi manens in divina mente ſimplicitas, indeclinabilem cauſarum ordinem promat; hic vero ordo res mutabileis, & alioqui temerè fluituras propriâ incommutabilitate coërceat. Quo fit, ut tametſi vobis hunc ordinem minimè conſiderare valentibus, confuſa omnia perturbataque videantur, nihilo minus tamen ſuus modus ad bonum dirigens cuncta diſponat. Nihil eſt enim quod mali causâ ne ab ipſis quidem improbis fiat: quos, ut uberrimè demonſtratum eſt, bonum quærentes pravus error avertit, ne dum ordo de ſummi boni cardine proficiſcens, à ſuo

tor atque peccator per ſpiritum juſtum atque pium, & hic per Deum, ac ſic univerſa creatura per Creatorem ſuum, ex quo, per quem, in quo condita etiam & inſtituta eſt. Quod autem hic Deum *mentem primam* nuncupat, more Platonis Platonicorumque facit, qui eum τ͂ νοῦν paſſim vocant. Videndus poſt Platonem Ariſtot. cap. XI. lib. de Mundo. *Vall.*

1 *Ad æternitatem tempus, ad puncti medium circulus.*] MSS. cum Edit. Norimb. & Flor. *ad punctum medium circulus.* Sitzm.

2 *Seminumque renovat progreſſus.*] MS. Rittersh. *revocat progreſſus.* Sitzman.

3 *Hæc actus etiam.*] Imitatur hæc Salvianus lib. I. de Gub. Dei: *Præſertim cum etiam in his, quæ humano actu adminiſtrantur, nihil penitus ſine ratione conſiſtat, omniaque ita à Providentia incolumitatem, quaſi corpus ab anima vitam trahant.* Idem.

1 *A ſuo*

[1] à ſuo quemquam deflectat exordio. Quæ vero, inquies, poteſt ulla iniquior eſſe confuſio, quam ut bonis tum adverſa, tum proſpera, malis etiam tum optata, tum odioſa contingant? Num igitur ea mentis integritate homines degunt, ut quos probos improboſve cenſuerint, eos quoque, uti exiſtimant, eſſe neceſſe ſit? Atqui in hoc hominum judicia depugnant, & quos alii præmio, alii ſupplicio dignos arbitrantur. Sed concedamus, ut aliquis poſſit bonos, maloſve diſcernere. Num igitur poterit intueri illam intimam temperiem, veluti in corporibus dici ſolet, animorum? Non enim diſſimile eſt miraculum neſcienti, cur ſanis corporibus, his quidem dulcia, illis verò amara conveniant. cur ægri etiam quidam lenibus, quidam vero acribus adjuvantur. At hoc medicus, qui ſanitatis ipſius, atque ægritudinis modum temperamentumque dignoſcit, minimè miratur. Quid verò aliud animorum ſalus videtur eſſe, quam probitas? quid ægritudo, quàm vitia? Quis autem alius vel ſervator bonorum, vel malorum depulſor, quàm rector ac medicator mentium Deus? [2] Qui, cùm ex alta providentiæ ſpecula reſpicit, quid unicuique conveniat, agnoſcit, &, quod convenire novit, accommodat. Hinc jam fit illud fatalis ordinis inſigne miraculum, cùm ab ſciente geritur, quod ſtupeant ignorantes. Nam ut pauca, quæ ratio valet humana, de divina profunditate perſtringam, de hoc, quem tu juſtiſſimum & æqui ſervantiſſimum putas, omnia ſcienti providentiæ diverſum videtur. Et victricem quidem cauſam diis, victam verò Catoni placuiſſe familiaris noſter [3] Lucanus admonuit. Hîc igitur quidquid citra ſpem videas

1 *A ſuo quemquam deflectat exordio.*] Vetus, *quoquam*; quod propriùs rimanti non improbabitur. *Bern.*

2 *Qui cum ex alta providentiæ ſpecula reſpicit.*] MS. Rittersh. & Edit. Norimb. *reſpexit.* Sitzm.

3 *Lucanus admonuit.*] Famoſo illo verſu lib. I. de B. C.

Nec quemquam jam ferre poteſt Cæſarve priorem,

Pom-

videas geri, rebus quidem rectus ordo eſt: opinioni verò tuæ perverſa confuſio. Sed ſit aliquis ita bene moratus, ut de eo divinum judicium pariter, humanumque conſentiat: ſed eſt animi viribus infirmus: cui ſi quid eveniat adverſi, deſinet colere forſitan innocentiam, per quam non potuit retinere fortunam. Parcit itaque ſapiens diſpenſatio ei, quem deteriorem facere poſſit adverſitas, ne cui non convenit laborare, patiatur. Eſt alius cunctis virtutibus abſolutus, ſanctuſque ac Deo proximus: hunc contingi quibuſlibet adverſis nefas providentia judicat, adeò, ut ne corporeis quidem morbis agitari ſinat. [1] Nam ut quidam me quoque excellentior ait, Ἀνδρὸς ἱερȣ̃ σῶμα δυνάμεις οἰκοδομȣ̃σι. Fit autem ſæpe, uti bonis ſumma rerum gerenda deferatur, ut exuberans retundatur improbitas. Aliis miſta quædam, pro animorum qualitate, diſtribuit: [2] quoſdam remordet, ne longa felicitate luxurient: [3] alios duris agitari ſinit, ut virtutes animi, patientiæ uſu atque exercitatione, confirment. Alii plus æquo metuunt, quod ferre poſſunt: alii plus æquo deſpiciunt, quod ferre non poſſunt. hos, in experimentum ſui, triſtibus ducit. Nonnulli venerandum ſæculi nomen, [4] glorioſæ pretio mortis, emerunt. Quidam ſuppliciis inexpugnabiles, exemplum ceteris prætulerunt, invictam malis eſſe virtutem. quæ quàm rectè atque diſpoſitè, & ex eorum bono, quibus accidere videntur, fiant, nulla dubitatio eſt.

Nam

Pompejusve parem. quis juſtius induit arma
Scire nefas, magno ſe judice quiſque tuetur:
Victrix cauſa Deis placuit, ſed victa Catoni.

Vallin.

1 *Nam ut quidam me quoque excellentior ait,* Ἀνδρὸς ἱερȣ̃ σῶμα δυνάμεις οἰκοδομȣ̃σι.] Id eſt, *viri ſacri corpus virtutes ædificant.* Bern.

2 *Quoſdam remordet.*] Lucret. lib. 3.
Præteritiſque admiſſa annis peccata remordent.

Sitzm.

3 *Alios duris agitari ſinit, ut virtutes.*] Manuſſ. *duris agitat, ut.* Bern.

Alios duris agitari ſinit.] MS. *Alios durius agitari permittit, ut virt.* Sitzm.

4 *Glorioſæ pretio mortis emerunt.*] Præfero quod in ſcripto, *glorioſa præconio.* Bern.

1 *Quam*

Nam illud quoque, quod improbis nunc triſtia, nunc optata proveniunt, ex eiſdem ducitur cauſſis. Ac de triſtibus quidem nemo miratur, quòd eos malè meritos omnes exiſtimant. quorum quidem ſupplicia, tum ceteros ab ſceleribus deterrent, tum ipſos, quibus invehuntur, emendant: læta vero magnum bonis argumentum loquuntur, quid de hujuſmodi felicitate debeant judicare, [1] quam famulari ſæpè improbis cernant. In qua re illud etiam diſpenſari credo, quòd eſt forſitan alicujus tam præceps atque importuna natura, ut eum in ſcelera potiùs exacerbare poſſit rei familiaris inopia: hujus morbo providentia collatæ pecuniæ remedio medetur. Hic fœdatam probris conſcientiam ſpectans, [2] & ſe cum fortuna ſua comparans, [3] forſitan pertimeſcit, [4] ne cujus ei jucundus uſus eſt, ſit triſtis amiſſio. mutabit igitur mores, ac, dum fortunam metuit amittere, nequitiam derelinquit. [5] Alios in cladem meritam præcipitavit indignè acta felicitas.

Qui-

1 *Quam famulari ſæpe improbis cernant.*] MS. Rittersh. *Quam familiarem ſæpe improbis cernent.* Sitzm.

2 *Et ſecum fortunam ſuam comparans.*] Alia in ſcriptis lectio, quam ego valde approbo: *ſe cum fortuna ſua comparans.* Bern.

3 *Forſitan pertimeſcit.*] Pub. Syrus: *Nunquam ſecura eſt prava conſcientia.* Sitzm.

4 *Ne rei, cujus jucundus uſus eſt.*] MSS. & Edit. & Nor. Flor. *ne cujus ei jucundus uſus eſt.* Idem.

5 *Alios in cladem meritam præcip.*] Illos nimirum, quos teſte Juven. Sat. 3.

—— ex humili magna ad faſtigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna jocari.

In quorum numero habendus Sejanus, Tiberio Imperatori nimium nimiumque familiaris. de quo idem Sat. 10.

—— nimios optabat honores
Et nimias poſcebat opes: numeroſa parabat
Excelſæ turris tabulata, unde altior eſſet
Caſus, & impulſæ præceps immane ruinæ.

Item Cleander Phryx genere, ex ea nota hominum, qui publice per præconem veneunt. Hic eo honoris atque authoritatis regnante Commodo provectus eſt, ut & corporis ejus cuſtodiam, & cubiculi curam, præterea militum Præfecturam ſolus obtineret. Cum vero divitiæ ac luxus etiam ad imperii ſpem illum inſtigarent, Romaniſque propter inexplebilem avaritiam eſſet exoſiſſimus: accedentem ad ſe imperator (quod civile excitarat bellum) juſſit comprehendi, & caput ejus amputatum contoque præfixum circumferri, voluptuoſum ſcilicet atque optatum populo ſpectaculum præbiturus. Hunc exitum Cleander habuit: quaſi in uno illo velut ambitioſius oſtentaret Natura humana, poſſe ex infimo loco ad ſupremum faſtigium evehi hominem, atque evectum dein rurſus deturbari, quamlibet exiguo atque inſperato fortunæ momento. Adi Herodianum Hiſtoric. libro primo. *Idem.*

1 *Quæ*

Quibuſdam permiſſum puniendi jus, ut exercitii bonis, & malis eſſet cauſa ſupplicii. Nam ut probis atque improbis nullum fœdus eſt, ita ipſi inter ſe improbi nequeunt convenire. Quid ni? cum à ſemet ipſis diſcerpentibus conſcientiam vitiis quique diſſentiant, faciantque ſæpè, [1] quæ cùm geſſerint, non fuiſſe gerenda decernant? Ex quo ſæpè ſumma illa providentia protulit inſigne miraculum, ut malos mali bonos facerent. Nam dum iniqua ſibi à peſſimis quidam perpeti videntur, noxiorum odio flagrantes ad virtutis frugem rediere, [2] dum ſe eis diſſimileis ſtudent eſſe, quos oderant. Sola eſt enim divina vis, cui mala quoque bona ſint, cùm eis competenter utendo, alicujus boni elicit effectum. [3] Ordo enim quidam cuncta complectitur, [4] ut quod ab aſſignata ordinis ratione diſceſſerit, hoc licet in alium, tamen in ordinem relabatur, ne quid in regno providentiæ liceat temeritati. [5] Ἀργαλέον δ' ἐμὲ ταῦτα θεὸν ὡς πάντ' ἀγορεύειν. [6] neque enim fas eſt homini cunctas divini operis machinas vel ingenio comprehendere, vel explicare ſermone. Hoc tantùm perſpexiſſe ſufficiat, quod naturarum omnium proditor Deus, idem ad bonum dirigens cuncta diſponit: dumque ea quæ protulit, in ſui ſimilitudinem retinere feſtinat, malum omne de reipublicæ

1 *Quæ cum geſſerint, non fuiſſe gerenda decernam.*] Rectè MSS. & Edit. Flor. *decernant.* Sitzm.

2 *Dum ſe eis diſſimiles ſtudent eſſe quos oderant.*] Dum *ex vitio alterius emendant ſuum.* Pub. Syrus. *Idem.*

3 *Ordo enim quidam cuncta complectitur.*] Q. Curtius lib. 5. De Reb. geſtis Alexandri Magni: *Eludant licet, quibus forte ac temere humana negotia volvi, agique perſuaſum eſt: equidem æterna conſtitutione crediderim nexuque cauſarum latentium, & multo ante deſtinatarum ſuum quemque ordinem immutabili lege percurrere.* Idem.

4 *Ut ab aſſignata ordinis ratione diſceſſerit.*] MSS. Erfurt. & Edit. Norimberg. *ut quod à deſignata ordinis ratione deceſſerit.* Idem.

5 Ἀργαλέον δ' ἐμὲ ταῦτα, θεὸν ὡς πάντ' ἀγορεύειν.] Id eſt, *Difficile hæc mihi ut omnia divina explicare.* Bernart.

6 *Neque enim fas eſt.*] Manilius lib. 4.
Oſtendiſſe Deum nimis eſt. dedit ipſe ſibimet
Pondera. nec fas eſt rebus ſuſpendere Mundum.
Rebus enim major. ——
Sitzm.

publicæ ſuæ terminis per fatalis ſeriem neceſſitatis [1] eliminat. Quo fit, ut quæ in terris abundare creduntur, ſi diſponentem providentiam ſpectes, nihil uſquam eſſe perpendas. Sed video jam dudum te & pondere quæſtionis oneratum, & rationis prolixitate fatigatum: aliquam carminis exſpectare dulcedinem. Accipe igitur hauſtum, quo refectus, firmior in ulteriora contendas.

METRUM VI.

[2] Si vis celſi jura tonantis
Pura ſollers cernere mente,
Adſpice ſummi culmina cœli.
Illic juſto fœdere rerum
Veterem [3] ſervant ſidera pacem.

Non

1 *Eliminat.*] MS. Rittersh. & Edit. Norimberg. *eliminet*. Idem.

2 *Si vis, &c.*] Carmen iſtud magis & magis illuſtraveris ex Arnob. lib. 1. Apul. De Mundo, Lactant. lib. 2. Inſt. cap. 5. *Sitzm.*

Si vis celſi jura tonantis.] Hoc totum carmen ſanè ſanctum, cœleſte, divinum ſi quis cum his Manilii lib. 11. verſibus conferat, induſtriæ diligentiæque grande pretium habiturus eſt:

Namque canam tacita Naturæ mente potentem,
Infuſumque Deum cælo, terriſque, fretoque,
Ingentem æquali moderantem fœdere molem:
Totumque alterno conſenſu vivere Mundum,
Et rationis agi motu, cum ſpiritus unus
Per cunctas habitet partes atque irriget orbem
Omnia pervolitans, corpuſque animale figuret.
Quod niſi cognatis membris contexta maneret
Machina, & impoſito pareret tota magiſtro,
Ac tantum Mundi regeret prudentia ſenſum,
Non eſſet ſtatio terris, non ambitus aſtris,
Hæreretque vagus Mundus, ſtandoque rigeret,
Nec ſua diſpoſitos ſervarent ſidera curſus,
Noxque alterna diem fugeret, rurſumque fugaret.
Non imbres alerent terras, non æthera venti,
Non Pontus gravidas nubes, non flumina Pontum,
Nec pelagus fontes: nec ſtaret ſumma per omnes
Par ſemper partes æquo digeſta parente,
Ut neque deficerent undæ, nec ſidera nobis,
Nec Cœlum juſto majuſve minuſve volaret.
Motus alit non mutat opus. ſic omnia toto
Diſpenſata manent Mundo, Dominumque ſequuntur. Vall.

3 *Servant ſidera pacem.*] Prudent. in Pſychom.

Sidera pace vigent, conſiſtunt terrea pace,
Nil placitum ſine pace Deo ———

Cæcilius apud Min. Felicem: *Quid quod*

tota

Non Sol rutilo concitus igne
Gelidum Phœbes impedit axem.
Nec quæ ſummo vertice mundi
Flectit rapidos Urſa meatus,
[1] *Numquam occiduo lota profundo,*
Cetera cernens ſidera mergi,
Cupit Oceano tingere flammas.
[2] *Semper vicibus temporis æquis*
Veſper ſeras nuntiat umbras,
Revehitque diem Lucifer almum.
Sic [3] *æternos reficit curſus*
Alternus amor: ſic [4] *aſtrigeris*
Bellum diſcors exſulat oris.
[5] *Hæc concordia temperat æquis*
Elementa modis, ut pugnantia
Vicibus cedant humida ſiccis,
Jungantque fidem frigora flammis,
[6] *Pendulus ignis ſurgat in altum,*

Terræ-

toti orbi & ipſi mundo cum ſideribus ſuis minantur incendium, ruinam moliantur, quaſi aut naturæ divinis legibus conſtitutus æternus ordo turbetur, aut rupto elementorum omnium fœdere & cæleſti compage diviſa moles iſta, qua continemur, & tingimur, ſubruatur. Sitzm.

1 *Nunquam occiduo.*] Sen. in Herc. Oet. ℣ſ. 1584.

Ante deſcendet glacialis Urſæ
Sidus, & ponto vetito fruetur,
Quam tuas laudes populi quieſcant.

Pulcre Claudianus in Gigantomachia fingit emergentibus Gigantibus ſidera expalluiſſe, timoremque ea invaſiſſe, adeo quidem, ut ſtationem ſuam relinquere voluerint. Verba ejus ſunt:

Oceanum petit Arctos, inoccíduique Triones
Occaſum voluere pati ——

Idem alibi:

Claraque ſe vetito proluat Urſa mari.

Idem.

2 *Semper vicibus temporis æquis.*] Prudent. Cathem. Hymno quinto:

Inventor rutili Dux bone luminis
Qui certis vicibus tempora dividis. Id.

3 *Æternos reficit curſus.*] Arnob. l. 2. *Neceſſe eſt cuncta ſuos ire per curſus, nec ab ordinis nati continuatione diſcedere.* Idem.

4 *Aſtrigeris bellum diſcors exulat oris.*] Lactant. de Ira Dei, cap. 13. *Aſtra etiam cetera vel ortu vel occaſu ſuo certis ſtationibus opportunitates temporum plane ſubminiſtrant.* Idem.

5 *Hæc concordia* &c.] Apulejus de Mundo: *Principiorum conſenſus ſibi concordiam peperit: perſeverantiam vero amicitia inter ſe elementis dedit ſpecierum ipſarum æqua partitio, dum in nullo alia ab alia vincitur modo vel poteſtate. Æqualis quippe omnium diverſitas, graviſſimorum, leviſſimorum, ferventium, frigidorum, docente ratione Naturæ, diverſis licet rebus, æqualitatem deferre concordiam, omnia parentis mundi amœnitatem æternitatemque reperiſſe.* Idem.

6 *Pendulus ignis ſurgat.*] Quintilian.

De-

Terraque graves [1]pondere ſidant.
[2]Hiſdem cauſſis vere tepenti
[3]Spirat florifer annus odores,
[4]Æſtas Cererem fervida ſiccat,
[5]Remeat pomis gravis autumnus,
Hiemem defluus irrigat imber.
Hæc temperies alit, ac profert
Quidquid vitam ſpirat in orbe:
Eadem rapiens condit, & aufert,
Obitu mergens orta ſupremo.
Sedet interea conditor altus,
Rerumque regens flectit habenas,
[6]Rex & dominus, fons & origo,

Lex

Declamat. 4. *Caſune tibi, Pater, hæc diverſitas videtur in corpus unum diſſentientibus ſolidata primordiis, ut ſummo vertice locatus igneus vigor cuncta levia calidi ſpiritus ardore ſuſpenderet: profundus humor ad ima dimerſus, unde quotidie ſuperpoſiti caloris alimenta traherentur, terrenum pondus in medio quanto ſuperne ſpiritu, tanta penitus inanitate ſubnixum librata mole conſideret, ut ſeculorum infinita ſeries, per aſſiduas temporum vices ſua lege feſtinet?* Idem.

1 *Pondere ſidant.*] Senec. in Agam. ỳſ. 86.

—— ſidunt ipſo
Pondere, magna ——

Idem.

2 *Iiſdem cauſſis.*] Huc pertinent illa verba Min. Felicis: *Quid? cum ordo temporum hæc frugum ſtabili varietate diſtinguitur, nonne auctorem ſuum parentemque teſtatur? Ver æque cum ſuis meſſibus, & autumni maturitas grata, & hyberna olivitas neceſſaria: qui ordo facile turbaretur, niſi maxima ratione conſiſteret. Jam providentiæ quantæ, ne hiems ſola glacie ureret, aut ſola æſtas ardore torreret, autumni & veris inſerere medium temperamentum, ut per veſtigia ſua anni revertentis occulti & innoxii tranſitus laberentur.* Idem.

3 *Spirat florifer annus odores.*] Manilius lib. 4.

—— odoratæ ſpirant medicamina ſylvæ.

Idem.

4 *Æſtas fervida.*] Bene *fervida.* Tunc enim

Flammiferis tellus radiis exuſta dehiſcit
Candentique globo medius coquit æthera fervor,

ut loquitur Silius lib. 1. *Idem.*

5 *Remeat pomis gravis Autumnus.*] Horat. Epod. Od. 2.

Vel cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus arvis extulit.

Columella lib. 10.

Cum ſatur Autumnus quaſſans ſua tempora pomis,
Sordibus, & muſto ſpumantes exprimit uvas.

Angelus Politianus in Sylva, cui titulus Manto:

Et Pater Autumnus medio conſurgat ab arvo,
Pomiferum viridi caput alte umbratus amictu. Idem.

6 *Rex.*] Plato in epiſt. ad Dionyſium; Deum pronuntiavit τὸν *βασιλέα πάντων, omnium Regem*, huicque quod maximè notandum eſt, ſubjicit τὸν *πρῶτον Θεὸν, primum illum Deum*, hoc eſt, ut opinantur Platonici, τὸν Δία *Iovem*; quod

P

Lex & ſapiens arbiter æqui,
Et quæ motu concitat ire,
Siſtit retrahens, ac vaga firmat.
Nam niſi rectos revocans itus,
Flexos iterum cogat in orbeis,
Quæ nunc [1] ſtabilis continet ordo,
Diſſepta ſuo fonte fatiſcant.
Hic eſt cunctis communis amor,
Repetuntque boni fine teneri.
Quia non aliter durare queunt,
Niſi converſo rurſus amore
[2] Refluant cauſſæ, quæ dedit eſſe.

PRO-

quod tamen obſcurum de induſtria reliquit Plato. Quòd verò hoc nomine ſignificaverit ſeu potius, cicutam metuens, velaverit ſummi Dei nomen, nec, cum *cum cognoviſſet, ſicut Deum glorificaverit*, teſtis eſt Apulejus his in Apologiæ verbis, mentem Platonis ipſe quoque aperire geſtiens nec audens: *Quin altitudinis ſtudio ſecta iſta* Platonicorum *Cælo ipſo ſublimiora quæpiam veſtigavit, & in extimo Mundi tergo ſtegit. Idem Maximus optimè intelligit, ut de nomine etiam vobis reſpondeam, quiſnam ſit ille non à me primo, ſed à Platone nuncupatus* βασιλεὺς, *totius rerum naturæ cauſa, & ratio, & origo initialis, ſummus animi Genitor, æternus animantum Soſpitator, aſſiduus Mundi ſui Opifex. ſed enim ſine opera Opifex, ſine cura Soſpitator, ſine propagatione Genitor: neque loco, neque tempore, nec ulla voce comprehenſus, eoque paucis cogitabilis, nemini effabilis. En ultro augeo Magiæ ſuſpicionem. non reſpondeo tibi Æmiliane quem colam* βασιλέα. *quin ſi ipſe proconſul interroget, quid ſit Deus meus: taceho de nomine, ut impræſentiarum ſatis dixi.* Hoc quoque veteres uſurparant, Homerus,

—— *ἄναξ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.*

ac pòſt Virgilius,

—— *Sic fata Deûm rex*
Sortitur. ——

Et,

—— *Rex omnipotentis Olympi.*

Vallin.

Rex & Dominus, fons & origo.] Ecquis negarit Boetium noſtrum exprimere voluiſſe illum verſum Orphei:

Ζεὺς βασιλεὺς, Ζεὺς ἀρχὸς ἁπάντων, ἀρχικέραυνος.

Rex Iovis omnigenum eſt, princeps, & originis auctor.

Martianus Capella lib. 3. Nupt. Philol. de Sole:

Fomes ſenſificus, mentis fons, lucis origo.

Sitzm.

1 *Stabilis ordo.*] Val. Flacc. lib. 1.

Tum genitor: Vetera hæc nobis & condita pergunt
Ordine cuncta ſuo, rerumque à principe curſu
Fixa manent ——

Idem.

2 *Refluant cauſæ.*] Amore nimirum ad id impellente, ut inquit. quem Dionyſius ex Hierothei hymno dicit eſſe ἑνωτικήν τινα καὶ συγκρατικὴν δύναμιν. τὰ μὲν ὑπέρτερα κινοῦσαν ἐπὶ πρόνοιαν τῶν καταδεεστέρων. τὰ δὲ ὁμόστοιχα πάλιν εἰς κοινωνικὴν ἀλληλουχίαν. καὶ ἐπ' ἐσχάτων ὑφειμένα πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων καὶ ὑπερκειμένων ἐπιστροφήν. *vim quandam unificam atque commiſcentem. ſuperiora quidem moventem ad infe-*

rio-

PROSA VII.

Jamne igitur vides, quid hæc omnia, quæ diximus, conſequatur? Quid nam? inquam. Omnem, inquit, bonam prorſus eſſe fortunam. Et quî, inquam, fieri poteſt? Attende, inquit, cùm omnis fortuna vel jucunda, vel aſpera, tum remunerandi exercendive bonos, [1] tum puniendi corrigendive improbos cauſsâ deferatur; omnis bona eſt, quam vel juſtam conſtat eſſe, vel utilem. Nimis quidem, inquam, vera ratio; &, ſi quam paullo antè docuiſti providentiam fatumve conſiderem, firmis viribus nixa ſententia. Sed eam, ſi placet, inter eas quas inopinabileis paullò antè poſuiſti, numeremus. Qui? inquit. Quia id hominum ſermo communis uſurpat, & quidem crebrò, quorundam malam eſſe fortunam. Viſne igitur, inquit, paulliſper vulgi ſermonibus accedamus, ne nimium velut ab humanitatis

riorum providentiam; quæ autem ejuſdem ſunt ordinis, ad communionem mutuam adhortantem, ac inferiora tandem *revocantem, ut ad meliora & ſuperiora convertantur.* Amor igitur converſionis & aſcenſus Animæ ad Deum cauſa eſt, & quidem impultrix. quod & affirmat Jamblichus lib. de myſt. Ægypt. *A primo deſcenſu Deus animas ea conditione demiſit, ut ad eum iterum revertantur.* Et anima apud Syneſium Hym. III.

Λιβὰς οὐρανία
Κέχυμαι κατὰ γαίας.
Παγᾷ με δίδου
Ὅθεν ἐξεχύθην
Φυγὰς ἀλῆτις,
Gutta cæleſtis
Effuſa ſum in terram.
Fonti me reſtitue
Unde ſum effuſa
Profuga vagans.

Et oraculum de Juliani Imp. morte apud Suidam,

Ἥξεις δ᾽ αἰθερίου φάεος πατρώϊον αὐλὴν,
Ἔνθεν ἀποπλαγχθεὶς μεροπήϊον ἐς δέμας ἦλθες.
Venies autem ad ætherii luminis paternam manſionem,
Unde demigrans humanum in corpus veniſti.

Empedocles apud Simplicium illis verſibus, de quibus ſupra, quos haud dubie noſter cum hæc ſcriberet in mente habuit,

Ἧ δὲ τὰ δ᾽ ἀλλάσσοντα διαμπερὲς οὐδαμοῦ λήγει.
Ταύτῃ αἰὲν ἔασιν ἀκίνητοι κατὰ κύκλον. Vall.

Refluant cauſſa, quæ dedit eſſe.] Cæcilius apud Minut. Felicem: *Ita in fontem refluunt, & in ſemet omnia revolvuntur, nullo artifice, nec judice, nec auctore.* Lucret. lib. 4.

Omnia quandoquidem cogit Natura referri
Ac reſilire ab rebus ad æquos reddita flexus. Sitzm.

1 *Tum puniendi corrigendique improbos.*] MSS. *tum puniendi corrigendive improbos.* Idem.

 1 *Vir-*

tatis uſu receſſiſſe videamur? Ut placet, inquam. Nonne igitur bonum cenſes eſſe, quod prodeſt? Ita eſt, inquam. Quæ verò aut exercet, aut corrigit, prodeſt. Fateor, inquam. Bona igitur. Quid ni? Sed hæc eorum eſt, qui vel in virtute poſiti, contra aſpera bellum gerunt, vel à vitiis declinantes, [1] virtutis iter arripiunt. Negare, inquam, nequeo. Quid verò jucunda, quæ in præmium tribuitur bonis, num vulgus malam eſſe decernit? Nequaquam: verùm uti eſt, ita quoque eſſe optimam cenſet. Quid reliqua, quæ, cùm ſit aſpera, juſto ſupplicio malos coërcet, num bonam populus putat? Immo omnium, inquam, quæ excogitari poſſunt, judicat eſſe miſerrimam. Vide igitur ne opinionem populi ſequentes quiddam valde inopinabile confecerimus? Quid? inquam. Ex his enim, ait, quæ conceſſa ſunt, evenit eorum quidem, qui vel ſunt in poſſeſſione, vel in provectu, vel in adeptione virtutis, omnem, quæcumque ſit, bonam; in improbitate verò manentibus, omnem peſſimam eſſe fortunam. Hoc, inquam, verum eſt, tametſi nemo audeat confiteri. Quare, inquit, ita vir ſapiens moleſtè ferre non debet, quoties in fortunæ certamen adducitur: ut [2] virum fortem non decet indignari, quoties increpuit bellicus tumultus. Utrique enim, huic quidem gloriæ propagandæ, illi verò confirmandæ ſapientiæ difficultas ipſa, materia eſt. Ex quo etiam virtus vocatur, [3] quod ſuis viribus nitens non ſuperetur adverſis. Neque enim vos in pro-

1 *Virtutis iter arripiunt.*] Ennodius Ticin. in Panegyr. *Nullus præter parentem iter arripuit.* Rutil. Itin. lib. 1.

His dictis iter arripimus, comitantur amici. Idem.

2 *Virum fortem, non decet indignari quoties increpuit bellicus tumultus.*] Hæc facilius dicuntur, quam fiunt. Quis enim adeo conſtans, adeo infractus, ut inſtantia ſubeat impavidus pericula? *Vincitur humanæ mentis auctoritas prævisione diſcriminis: labaſcit fortium conſcientia, quoties formidanda oculis ingeruntur*, inquit Ennodius in Panegyrico Theodorico Regi dicto. *Idem.*

3 *Quod ſuis viribus nitens non ſuperetur adverſis.*] Silius Italicus lib. 10.

— *neque enim virtutis amorem*
Adverſa examiſſe valent —

Idem.

1 *Emar-*

provectu poſiti virtutis, diffluere deliciis, & [1] emarceſcere voluptate veniſtis, prœlium cum omni fortuna nimis acre conſeritis, [2] ne vos aut triſtis opprimat, aut jucunda corrumpat. firmis medium viribus occupate. Quidquid autem infra ſubſiſtit, aut ultra progreditur, habet contemtum felicitatis, non habet præmium laboris. In veſtra enim ſitum manu, qualem vobis fortunam formare malitis. Omnis enim, quæ videtur aſpera, niſi aut exercet, aut corrigit, punit.

METRUM VII.

[3] Bella bis quinis operatus annis
[4] Ultor [5] Atreides, [6] Phrygiæ ruinis

Fra-

1 *Emarceſcere voluptate.*] Ovid. 1. De Ponto, Elegia ſexta:

Nec juvat in lucem nimio marceſcere vino. Idem.

2 *Ne vos aut triſtis opprimat, aut jucunda corrumpat.*] Sententia Periandri Corinthii numeris ab Auſonio explicata:

Si fortuna juvat, caveto tolli
Si fortuna tonat, caveto mergi.

Horatius lib. 2. Carm. Od. 10.

Rebus anguſtis animoſus atque
Fortis appare: ſapienter idem
Contrahes vento nimium ſecundo
Turgida vela.

Apud Q. Curtium l. 10. Alexander Magnus milites ſuos ita increpat: *Secundis rebus, quæ circumfluunt vos, inſanire cœpiſtis, obliti ſtatus ejus, quem beneficio exuiſtis meo. Digni hercle qui in eodem conſeneſcatis: quoniam facilius eſt vobis adverſam, quam ſecundam regere fortunam.* cujus generis ſententias plures ex Xenophonte & aliis annotavit Muretus in Var. lectionibus. Ennodius in Panegyr. Regem ſuum tergemino ornat elogio, quod *nunquam animi illius ſtatus aut ſecundarum rerum tumore elatus fuerit, aut dubiis acquieverit.* Contra Zoſimus l. 2. hiſt. ſcribit de Magnentio quod exſtiterit *audax fortuna proſpera, timidus adverſa.* Idem.

3 *Bella bis quinis o. a.*] Senec. in Agam. ✝ſ. 624.

— reſtitit annis
Troja bis quinis.
Unius noctis peritura fato.

Idem in Troad. ✝ſ. 1056.

— tam ferum, tam triſte bis quinis ſcelus
Mars vidit annis. —

Idem in Agam. vocat iſtud bellum *Martem decennem*, ✝ſ. 921. vid. & Plaut. in Bachid. act. 5. ſcen. 8. in pr. alioſque. Idem.

4 *Ultor Atreides.*] Statius l. 2. Achilleid.

— ſi nomina quæras
Huc perlata ducum, ſidit quibus ultor Atreides. Idem.

5 *Atreides.*] Soſipater Chariſius, Inſtit. Grammat. l. 1. *Maſculina modo in ES, modo A terminantur, ut Anchiſes, Anchiſa: Chryſes, Chryſa: Attes, Atta: Atreides, Atreida. ut Propert.* (lib. 2. Eleg. 14.)

Non ita Dardanio gaviſus Atreida triumpho. Idem.

6 *Phrygiæ ruinis.*] Andromacha de Aſtyanacte, apud Sen. in Troad. v. 738.

An has ruinas urbis in cinerem datas
Hic excitabit? —

Silius Italicus l. 1. de Murro Herculem invocante:

Fratris amiſſos thalamos piavit.
Ille dum Graja dare vela claſſi
Cptat, & [1] ventos redimit cruore,
[2] Exuit patrem, miſerumque triſtis
Fœderat gnatæ jugulum ſacerdos.
Flevit amiſſos [3] Ithacus ſodaleis,
Quos ferus, [4] vaſto recubans in antro,
Merſit immani Polyphemus alvo.
Sed tamen, cæco furibundus ore,
Gaudium mæſtis lacrymis rependit.
Herculem [5] duri celebrant labores;

Ille

— *fer numen amicum*
Et Trojæ quondam primis memorate ruinis
Dexter ades Phrygiæ delenti ſtirpis alumnos. Idem.

1 *Ventos redimit cruore.*] Clytæmneſtra apud Senecam in Agam. ꝟ. 168.
Cruore ventos emimus, & bellum nece.
De Iphigeniæ autem ſupplicio poſt Euripidem vide Lucret. lib. 1. Propert. l. 4. Eleg. 1. Senec. in Agamem. v. 165. & ſeqq. *Idem.*

2 *Exſuit patrem.*] Contra Ovid. in epiſt. Heroid.
——— *induit illa patrem.*
Noſtrum autem Boëtium & hic imitatum fuiſſe Senecam apparet ex illo Troad. ꝟ. 561. ubi Andromacha:
— *non hoſtibus* (inquit)
Confoſſa telis pectus, aut vinclis manus
Secantibus præſtricta, non acri latus
Utcunque flamma cincta, maternam fidem
Unquam exuiſſem —
Idem.

3 *Ithacus.*] Caſſiodorus 1. Variat. 39. *Interdum expedit patriam negligere, ut ſapientiam quis poſſit acquirere. Ulyſſes Ithacus niſi hoc feciſſet, in laribus propriis forſan latuiſſet. Cujus ſapientiam hinc maxime Homeri nobile carmen aſſeruit, quod multas civitates & populos circuivit. Dum illi prudentiores ſemper habiti, qui multorum hominum converſationibus probantur eruditi.* Similiter Apulejus de Deo Socratis: *Nec aliud te in eodem Ulyſſe Homerus docet, qui ſemper ei comitem voluit eſſe Prudentiam: quam poëtico ritu Minervam nuncupavit. Igitur, hac eadem comitante, omnia horrenda ſubiit, omnia adverſa ſuperavit. Quippe ea adjutrice Cyclopis ſpecus introivit; ſed egreſſus eſt: Solis boves vidit; ſed abſtinuit: ad inferos demeavit; ſed aſcendit. eadem Sapientia comite, Scyllam prænavigavit; nec abreptus eſt: Charybdi conſpectus eſt; nec retentus eſt: Circes poculum bibit; nec mutatus eſt: ad Lotophagos acceſſit; nec remanſit: Sirenes audivit; nec acceſſit.* De eodem Polyænus lib. 1. Strategematum. *Idem.*

4 *Vaſto in antro.*] Virg. 3. Æneid.
Hic me dum trepidi crudelia limina linquunt
Immemores ſocii vaſto Cyclopis in antro
Deſeruere — Idem.

5 *Duri labores.*] Senec. in Herc. Fur. ꝟſ. 433. ubi Megara de Hercule ad Lycum:
Imperia dura tolle: quid virtus erit?
Min. Felix: *Vires denique & mentis & corporis ſine laboris exercitatione torpeſcunt: omnes adeo veſtri viri fortes quos in exemplum prædicatis, ærumnis ſuis inclyti floruerunt.* Caſſiodorus 1. Variar. 24. *Laborem non refugit, qui virtutis gloriam concupiſcit.* Idem 1. Variar. 39. *Natura humana duris laboribus inſtruitur, ita per otia torpentia fatuatur.* Seneca Epiſt. 31.

Gene-

[1] *Ille Centauros domuit ſuperbos,*
[2] *Abſtulit ſævo ſpolium leoni,*
[3] *Fixit & [4] certis volucres ſagittis:*
[5] *Poma cernenti rapuit draconi,*

Au-

Generoſos animos labor nutrit. Pindarus Pythi. ult.

Εἰ δέ τις ὄλβος ἐν ἀν-
θρώποισιν, ἄνευ καμάτου
οὐ φαίνεται

Et Olymp. 6.

Ἀεὶ δ᾽ ἀμφ᾽ ἀρεταῖσι πόνος δαπά-
να τε μάρναται, πρὸς
ἔργον κινδύνῳ κεκαλυμμένον.

Silius Italic. lib. 1.

Ardua virtutem profert via ——

Idem.

1 *Ille Centauros domuit ſuperbos.*] Sen. in Oed. ℣ſ.478. de Baccho:

Ille diſperſos domuit Gelonos:
Arma detraxit trucibus puellis.

Quo Strategemate uſus ſit Hercules in debellandis Centauris, docet Polyænus lib. 1. cujus verba huc adſcribam, quod ſciam non in omnium manibus eum auctorem verſari, & tamen narrationem illam eſſe lectu jucundam: *Hercules cum è Pelio Centaurorum gentem exſcindere ſtatuiſſet, ſic ut tamen ipſe non prior inciperet pugnam, ſed illos provocaret, diverſatus eſt apud Pholum: aperteque cado vini odorati, eum ipſe cum ſuis cuſtodivit. Id ſentientes Centauri, concurſum ad Pholi antrum fecerunt, vinumque rapuerunt. Ibi tum Hercules, quaſi injuriam inferentibus, qui accurrerant, impetum in eos faciens, morte Centauros affecit.* Iſtius etiam laboris Herculei meminit Ovid. Heroid. epiſt.9. Silius lib.3. Senec. in Herc. Oet. ℣ſ. 1195. *Idem.*

2 *Abſtulit ſævo ſpolium leoni.*] Senec. in Herc. Fur. ℣ſ. 1150.

—— *cur latus lævum vacat*
Spolio Leonis? ——

In Hippolyt. v.317.

Natus Alcmena poſuit pharetras,
Et minax vaſti ſpolium Leonis.

In Herc. Oet. v.786.

Spolium Leonis ſordidum tabo exſuit.

De hoc labore vid. eundem in Herc. Fur. v.45. v.225. v.465. in Thyeſt. v.858. in Agam. v.830. in Herc. Oet. v.16. v. 1193. v. 1892. Et Lucret. lib.5. Martial. lib 5. Epig. 67. Claudian. in Rufin. l.1. v.285. Silium Ital. lib.3. Val. Flacc. lib.8. Ovid. Epiſt. Heroid. 9. Politian. in Nutricia, v.67. Ælian. l.4. Var. hiſt. cap. 5. *Idem.*

3 *Fixit & certis volucres ſagittis.*] Lactant. lib. 1. Div. Inſtit. cap. 9. de Hercule: *Quid enim tam magnificum, ſi leonem, aprumque ſuperavit? ſi aves dejecit ſagittis? ſi regium ſtabulum egeſſit? ſi virginem vicit, cingulumque detraxit? ſi equos feroces cum domino interemit? Opera ſunt iſta fortis viri, hominis tamen: illa enim quæ vicit, fragilia & mortalia fuerunt.* Id.

4 *Certis ſagittis.*] Has ipſas Hercules Philoctetæ traditurus ita commendat apud Senec. in Herc. Oet. v.1652.

Victure felix! has enim nunquam irritas
Mittes in hoſtes: ſive de media voles
Auferre volucres nube; deſcendent aves,
Et certam prædam tela de cælo ferent.
Nec fallet unquam dexteram hic arcus tuam:
Librare telum didicit, & certam dare
Fugam ſagittis; ipſa non fallunt iter
Emiſſa nervo tela.

De hoc labore Lucret. lib.5. Claudian. in Epigrammate de Hyſtrice, Senec. in Herc. Fur. v.243. v.945. in Agam. v.850. in Oct. v. 17. in Herc. Oet. v. 1237. v. 1390. v.1888. *Idem.*

5 *Poma cernenti rapuit Draconi.*] Sen. in Herc. Fur. v.240.

Poſthæc adortus nemoris opulenti domos
Aurifera vigilis ſpolia ſerpentis tulit.

Latius vero hæc exequitur in Agam. ℣.851. & ſeqq.

Arborque pomis fertilis aureis
Extimuit manus, inſueta carpi,
Fugitque in auras leviore ramo:
Audivit ſonitum crepitante lamna

 Fri-

[1] Aureo lævam gravior metallo:
Cerberum traxit triplici catena.
[2] Victor immitem poſuiſſe fertur
Pabulum ſævis dominum quadrigis.
[3] Hydra combuſto periit veneno,
*[4] Fronte turpatus * Achelous amnis,*

Ora

Frigidus cuſtos neſcius ſomni,
Linqueret cum jam nemus omne fulvo
Plenus Alcides vacuum metallo.

Porro ad iſtum v. & ſeqq. referenda ſunt amæniſſimi verba Solini, qui cap. 27. ait: *De hortis Heſperidum & pervigili Dracone, ne famæ licentia vulneretur, fides & ratio hæc eſt. Flexuoſo meatu æſtuarium è mari fertur, adeo ſinuoſis lateribus tortuoſum, ut viſentibus procul lapſus angueos fracta vertigine mentiatur. Itaque, quod hortos appellavere, circumdat. Unde pomorum cuſtodem interpretantes, ſtruxerunt iter ad mendacium fabulandi. Sed hæc inſula ſinuata ſinibus alvei procurrentis, & in quibuſdam æquoris ſpiris ſita, præter arbores oleaſtri ſimiles & aram ſacram Herculi, aliud nihil præfert quod propaget vetuſtatis memoriam. Verum ultra frutices aureos, & metalla frondentia illud magis mirum, quod ſolum inferiore licet libra depreſſius, nunquam tamen acceſſu freti ſuperlabitur, ſed obſtaculo naturalis repaguli in ipſis marginibus hæret unda, & intimis orarum ſuperciliis ſponte fluctus ingruentes ſiſtuntur: ut ſpectando nimirum ingenio loci, planicies manet ſicca, quamvis prona ſuperveniant æquora.* Idem.

1 *Aureo læva gravior metallo.*] MSS. *lævam*. Eod. modo Senec. in Hippolyt. v. 3[illegible]0. de Jove:

Candidas ales modo movit alas
Dulcior vocem moriente cycno.

De hoc labore Propert. lib. 2. Eleg. 24. v. 26. Lucret. lib. 5. Val. Flacc. lib. 2. Arnobius lib. 5. adverſ. Gentes. Senec. in Thebaid. v. 317. in Agam. v. 852. in Herc. Oet. v. 1534. Martian. Capella lib. 6. *Idem.*

2 *Victor immitem p. f.*] Sen. in Herc. Oet. v. 226.

Quid ſtabula memorem dira Biſtonii gregis?
Suiſque regem pabulum armentis datum?

Apulejus lib. 7. Met. *Sic apud hiſtoriam de rege Thracio legeram, qui miſeros hoſpites ferinis equis ſuis lacerandos devorandoſque porrigebat. Adeo præpotens ille tyrannus ſic parcus hordei fuit, ut edacium jumentorum famem corporum humanorum largitione ſedaret.* Ovid. Heroid. Ep. 9.

Non tibi ſuccurrit crudi Diomedis imago
Efferus humana qui dape pavit equos.

De hoc labore, immanitateque Diomedis Sen. in Herc. Fur. v. 1169. in Agam. v. 841. in Herc. Oet. verſ. 20. v. 1540. v. 1790. v. 1819. v. 1897. Lucretius l. 5. Silius lib. 3. Gellius lib. 3. cap. 9. Ovidius 1. de Ponto, Eleg. 3. *Idem.*

3 *Hydra combuſto periit veneno.*] Sen. in Herc. Fur. v. 241.

Quid? ſæva Lernæ monſtra, numeroſum malum,
Non igne demum vicit, & docuit mori?

De hoc labore Lucret. lib. 5. Propert. lib. 2. El. 24. v. 25. Martial. l. 5. Epig. 67. Valer. Flac. lib. 7. Silius lib. 3. Ovidius in Epiſt. Heroid. 9. Claudian. lib. 1. in Rufin. v. 200. Seneca in Hercul. Fur. v. 45. v. 529. in Medea, v. 701. in Agamem. v. 835. in Hercul. Oet. v. 19. verſ. 1194. *Idem.*

4 *Fronte turbatus Achelous amnis.*] Beta languidius eſt. corrige mecum ex Manuſſ. *fronte turpatus*. Statius Theb. IV.

— & Herculea turpatus gymnade vultus
Amnis, adhuc imis vix truncam attollere frontem
Auſus aquis.

Ovidius fabulam, quam tangunt noſtri, fuſè, ut ſolet, deſcribens Metam. IX.

Nec

[1] Ora demerſit pudibunda ripis.
[2] Stravit Antæum Libycis arenis,
[3] Cacus Euandri [4] ſatiavit iras,
[5] Quoſque preſſurus foret altus orbis
[6] Setiger [7] ſpumis humeros notavit.

Ulti-

Nec ſatis hoc fuerat; rigidum fera dextera cornu
Dum tenet infregit, truncaque à fronte revellit. Bern.

Fronte turbatus.] In MSS. quibuſdam:
Fronte turpatus Achelous amnis.
quam lectionem & Baſil. edit. vetus retinuit, & confirmat illud Senecæ in Herc. Oet. v.495. & ſeqq.
— ſubactus Herculis clava horridi
Achelous, omnes facilis in ſpecies dari,
Tandem peractis omnibus patuit feris
Unoque turpis ſubdidit cornu caput.
De hoc labore Ovidius 9. Metam.3. Amot. Eleg.5. Heroid. epiſt.9. & ep. 15. Silius lib.3. Senec. in Medea, v. 635. in Herc.Oet. v.300. & 1292. *Sitzm.*

* *Achelous.*] Vibius Sequeſter de Fluminibus: *Achelous Ætoliæ primus erupiſſe terram dicitur, in Maliacum ſinum effluit: Ætoliam ab Acarnania dividit. Oritur in Pindo monte. Acheloum* Græcis vetuſtiſſimis pro quacunque aqua dici ſolitum, lucide oſtendit Macrobius l.5. Saturnal. cap.18. *Idem.*

1 *Ora pudibunda.*] Senec. in Herc.Fur. v.1178.
Uterque tacitus ora pudibunda obtegit.
In Oedipo v.619. dicit:
— pudibundum caput extulit.
Idem.

2 *Stravit Antæum Lib. a.*] Martian. Capella lib.6. *Africa vero ac Libya dictæ ab Afro Lib. Herculis filio. In confinio eſt Eliſſos colonia, in qua regia Antæi luctamenque cum Hercule celebratur* &c. Amphitruo apud Sen. in Hercul.Fur.v.482. ad Lycum:
— non noſti omnia.
Ipſius opus eſt caſtibus fractus ſuis
Eryx, & Eryci junctus Antæus Libys.
De hoc labore idem in Herc. Oet.v.25. v.1788.v.1898. Propertius lib.3.El.21. v.10. Martialis l.5.Epigram.67.Lucan. lib.4.Val.Flacc. lib.1. Silius lib.3. Ovidius epiſt.Heroid.9.Claudian.in Rufin. lib.1.v.288. Auguſtin. lib. 18. De civit. Dei, cap.12. & Ludov. Vives. Pindarus itidem Iſth. Od.4. ſcribit, adeo immanem fuiſſe Antæum, ut templum Neptuni κρανίοις ξείνων à ſe interfectorum cooperuerit. *Idem.*

3 *Cacus Euandri,* &c.] Hunc laborem eleganter deſcribit Virg.8. Æneid. Propert. lib.4. Meminit ejuſdem Solin. in Polyhiſt.cap.6. Auguſtin.lib.19. de civ. Dei, cap.12. Silius in fin. lib.6. *Idem.*

4 *Satiavit iras.*] Silius lib.11.
— neque enim ſatiaverat iras
Dicendo —
Petron Arbiter:
— gemini ſatiavit numinis iram
Telephus — Idem.

5 *Quoſque preſſurus foret altus orbis.*] Senec. in Hippolyt. v.325.
— humeriſque quibus
Sederat alti regia cæli.
Idem.

6 *Setiger ſpumis humeros notavit.*] Alcmena apud Senec. in Herc.Oet. v.1887.
Stratus veſtris ſetiger oris.
Ovid. quoque 8. Metam. abſolute aprum vocat *Setigerum:*
Vulnera feciſſent, niſi ſetiger inter opacas
Nec jaculis iſſet, nec equo loca pervia ſylvas. Idem.

7 *Spumis.*] Hinc *ſpumei, ſpumantes, ſpumigeri* apri dicuntur. De hoc labore Solin. cap.13. Lucr. lib.5. Martial. l.5. Epig. 67. Silius lib. 3. ubi aprum iſtum *peſtem Erymanthiam* vocat. Ovid. Epiſt. Heroid.9. Senec. in Agam. verſ.832. in Herc. Oet. v.17. v.1537. & Claudianus rotundiſſimo iſto Epigrammate:
Torvus aper, fulvuſque leo coiere ſuperbis
Viribus: hic ſetis ſævior, ille juba.

[1] *Ultimus cælum labor irreflexo*
Suſtulit collo, pretiumque rurſus
Ultimi [2] *cælum meruit laboris.*
[3] *Ite nunc fortes, ubi celſa magni*
Ducit exempli via: cur inertes
Terga nudatis? ſuperata tellus
Sidera donat.

Hunc Mars, hunc Cybele laudat, dominatur uterque
Montibus. Herculeus ſudor uterque fuit.

Quod ſi credimus Polyæno, neque hunc laborem ſine aſtu Hercules perfecit. Ita enim ille lib. I. Stratag. *Hercules vires ac robur Erymanthii ſuis metuens, dolo belluam cepit. Cum enim hic in valle ſomnium caperet, (erat autem vallis plena nivium) ille multos lapides deſuper injiciebat, itaque ſus excitatus exſilit, & furore atque indignatione præceps actus, in nivem incidit, ac ſubmerſus, impingenſque capiebatur.* Sitzm.

1 *Ultimus cælum labor.*] Sen. in Herc. Fur. v.68.

——— robore expenſo tumet,
Et poſſe cælum viribus vinci ſuis
Didicit ferendo: ſubdidit mundo caput,
Nec flexit humeros molis immenſæ labor,
Mediuſque collo ſedit Herculeo polus,
Immota cervix ſidera & polum tulit.

Idem.

2 *Cælum meruit.*] Martian. Capella in fin. lib. I. de nupt. Philol. *Omnis Deorum ſenatus in ſuffragium concitatur, acclamantque cuncti fieri protinus oportere: adjiciuntque ſententiæ Ioviali, ut deinceps mortales quos vitæ inſignis elatio & maximum culmen meritorum, ingeniumque in appetitum cælitem propoſitumque ſidereæ cupiditatis extulerit, in Deorum numerum cooptentur.* Idem.

3 *Ite nunc fortes ubi celſa magni Ducit exempli via.*] Ovid. 4. Triſt. Eleg. 3.

Ardua per præceps gloria tendit iter.
Hectora quis noſſet felix ſi Troja fuiſſet?
Publica virtutis per mala facta via eſt. Idem.

ANI-

ANICII MANLII SEVERINI BOETII CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ

LIBER QUINTUS.

ARGUMENTUM LIBRI.

Quid ſit caſus. an ſit liberum arbitrium: quis providentiæ ordo: quæ fati ſeries in rerum adminiſtratione deſcribit. deinde præſcientiam Dei non tollere hominis libertatem probat. quam omnem quæſtionem ſolidiſſimis rationibus tractat & ſolvit.

PROSA I.

DIxerat, orationiſque curſum ad alia quædam tractanda atque expedienda vertebat. Tum ego, Recta quidem, inquam, exhortatio, tuâque prorſus auctoritate digniſſima. Sed quod tu dudum de providentia quæſtionem pluribus implicitam eſſe dixiſti, re experior. Quæro enim an eſſe aliquid omnino, & quidnam eſſe caſum arbitrere. Tum illa, Feſtino, inquit, debitum promiſſionis abſolvere, viamque tibi, qua patriam revehariſ, aperire. Hæc autem etſi perutilia cognitu, tamen à propoſiti noſtri tramite paulliſper averſa ſunt: verendumque eſt, ne deviis fatigatus, ad emetiendum rectum iter ſufficere non poſſis. Ne id, inquam, prorſus vereare. Nam quietis mihi loco fuerit ea, quibus maximè delector, agnoſcere. ſimul cùm omne diſputationis tuæ latus indubitata fide conſtiterit, nihil de ſequentibus ambigatur. [1]Tum illa, Morem, inquit, geram tibi; ſimulque ſic exorſa eſt. Si quidem, inquit, ali-

1 *Tum illa, morem, inquit, geram tibi, ſimulque ſic orſa eſt.*] MS. Rittersh. *ſimulque ſic exorſa eſt.* Sitzm.

1 *Id*

aliquis eventum temerario motu, nullâque cauſſarum connexione productum, caſum eſſe definiat, nihil omnino caſum eſſe confirmo,& præter ſubjectæ rei ſignificationem inanem prorſus vocem eſſe decerno. Quis enim, coërcente in ordinem cuncta Deo, locus eſſe ullus temeritati reliquus poteſt? Nam nihil ex nihilo exſiſtere, vera ſententia eſt; cui nemo umquam veterum refragatus eſt. quamquam id illi non de operante principio, ſed de materiali ſubjecto, hoc eſt, de natura omnium rationum, quaſi quoddam jecerint fundamentum. At ſi nullis ex cauſis aliquid oriatur, [1] id de nihilo ortum eſſe videbitur. Quòd ſi hoc fieri nequit, nec caſum quidem hujuſmodi eſſe poſſibile eſt, qualem paulo antè definivimus. Quid igitur, inquam, nihilne eſt, quod vel caſus, vel fortuitum jure appellari queat? An eſt aliquid, tametſi vulgus lateat, cui vocabula iſta conveniant? Ariſtoteles meus id, inquit, in Phyſicis, & brevi,& veri propinqua ratione definivit. Quonam, inquam, modo? Quoties, ait, aliquid cujuſpiam rei gratia geritur, aliudque quibuſdam de cauſſis, quàm, quod intendebatur, obtingit, caſus vocatur: ut ſi quis colendi agri cauſa fodiens humum, defoſſi auri pondus inveniat. Hoc igitur fortuitò quidem creditur accidiſſe: verùm non de nihilo eſt. nam proprias cauſas habet: quarum improviſus, inopinatuſque concurſus caſum videtur operatus. Nam niſi cultor agri humum foderet, niſi eo loci pecuniam ſuam depoſitor obruiſſet, aurum non eſſet inventum. Hæ ſunt igitur fortuiti cauſſæ compendii, quod ex obviis ſibi & confluentibus cauſſis, non ex gerentis intentione provenit. Neque enim, vel qui aurum obruit, vel [2] qui agrum exercuit,

1 *Id de nihilo ortum eſſe videtur.*] MSS. *videbitur.* Idem.

2 *Qui agrum exercuit.*] Horat. Epod. Od. 2.

Paterna rura bobus exercet ſuis,
Solutus omni fœnore.

Plin. Secundus 1. Epiſt. 20. *Etiam campos curo & exerceo.* Et lib. 7. Epiſt. 18. *Ager ipſe propter id quod vectigali large ſupercurrit, ſemper dominum à quo exerceatur, inveniet.* Idem.

1 *Quod*

cuit, ut ea pecunia reperiretur, intendit: ſed uti dixi, [1] quo ille obruit, hunc fodiſſe convenit, atque concurrit. Licet igitur definire caſum eſſe inopinatum, ex confluentibus cauſis, in his, quæ ob aliquid geruntur, eventum. Concurrere verò atque confluere cauſas facit ordo ille inevitabili connexione procedens, qui de providentiæ fonte deſcendens, cuncta ſuis locis, temporibuſque diſponit.

METRUM I.

[2] Rupis [3] Achæmeniæ ſcopulis, ubi verſa ſequentum
[4] Pectoribus figit ſpicula [5] pugna fugax,
*[6] Tigris & Euphrates * uno ſe fonte reſolvunt,*

Et

1 *Quod ille obruit.*] MS. Rittersh. *Quò ille obruit.* Idem.

2 *Rupis Achæmeniæ ſcopulis.*] Hoc eſt, Tauro monte Achæmeniæ ſeu Armeniæ. *Vall.*

3 *Achæmeniæ.*] Armeniæ. Stat. 1. Sylvar.

—— arcuque horrenda fugaci
Armenia. ——

Idem lib. 5. Sylvar.

—— quæ fuga fera ferocis
Armenii ——

Ad quæ verba Statii vid. Comm. Domitii Calderini. *Sitzm.*

4 *Pectoribus figit ſpicula.*] Senec. in Thyeſt. vſ. 380.

Nil ullis opus eſt equis;
Nil armis, & inertibus
Telis quæ procul ingerit
Parthus cum ſimulat fugas.

In Oedip. v. 118.

Cinnamis ſylvas Arabum beatas
Vidit, & verſas equitis ſagittas,
Terga fallacis metuenda Parthi.

Virgil. 3. Georg.

Fidentemque fuga Parthum, verſiſque ſagittis.

De hac fuga etiam Valer. Flacc. libro 6. Claudian. de Hyſtrice, Prudent. in Hamartig. multique alii. *Idem.*

5 *Pugna fugax.*] Armeniorum, Statius 1. Sylvar.

—— Arcuque horrenda fugaci
Armenia. ——

Seu Parthorum, à vicinitate. ſi quidem verum ſit, ut apud Plinium exiſtimat M. Agrippa, Parthiam, ab Occidente, Tigri terminari. *Vall.*

6 *Tigris & Eufrates.*] Alcimus Avitus lib. de Origine Mundi:

Eufratem Tigrimque vocant, qui limite certo
Longa ſagittiferis faciunt confinia Parthis. Sitzm.

Tigris & Eufrates.] Q. Curt. lib. 5. *Iſti amnes ex Armeniæ montibus profluunt, & magno deinde aquarum divortio iter, quod cœpere, percurrunt. duo millia & quingenta ſtadia emenſi ſunt, qui ampliſſimum intervallum circa Armeniæ montes notaverunt. Iidem cum Mediæ & Gordianorum terras ſecare cœperunt, paullatim in arctius coëunt: & quo longius manant, hoc anguſtius inter ſe ſpatium terræ relinquunt. Vicini maxime ſunt his campis, quos incolæ Meſopotamiam vocant. Mediam namque ab utroque latere concludunt. Eadem per Babyloniorum fines in Rubrum mare prorumpunt.* Idem.

Tygris.] Q. Curt. lib. 4. *Nec ſane alius ad Orientis plagam tam violentus invehi-*

Et mox abjunctis diſſociantur aquis.
[1] *Si coëant, curſumque iterum revocentur in unum,*
Confluat alterni quod trahit unda vadi:
Conveniant puppes, & vulſi flumine trunci,
Miſtaque fortuitos implicet unda modos:
Quos tamen ipſa vagos terræ declivia caſus,
Gurgitis & lapſi defluus ordo regit.
[2] *Sic, quæ permiſsis fluitare videtur habenis,*
Fors, patitur frenos, ipſaque lege meat.

PROSA II.

Animadverto, inquam, idque uti tu dicis, ita eſſe conſentio. Sed in hac cohærentium ſibi ſerie cauſarum, eſtne ulla noſtri arbitrii libertas, an ipſos quoque humanorum motus animorum fatalis catena conſtringit? Eſt, inquit. Neque enim fuerit ulla rationalis natura, quin eidem libertas adſit arbitrii. Nam quod ratione uti naturaliter poteſt, id habet judicium, quo quodque diſcernat. per ſe igitur fugienda, optandave dignoſcit. Quod verò quis optandum eſſe judicat,

vehitur, multorum torrentium non aquas ſolum ſed etiam ſaxa ſecum trahens. Itaque à celeritate qua defluit, Tigri nomen eſt inditum; qui Perſica lingua Tigrim ſagittam appellant. Idem.

Eufrates.] Vibius Sequeſter, de Fluminibus: *Eufrates Meſopotamiæ in Paradiſo oriens. Porro Salluſtius auctor certiſsimus aſſerit tam Tigris quam Eufratis in Armenia fontes monſtrari.* Incertus Poëta de Claudii Britannica victoria:

Eufrates prodeſt nil tibi Parthe fugax.
Idem.

* *Uno ſe fonte reſolvunt.*] Id eſt, in eiſdem Armeniæ ſeu montis Tauri partibus. Nam diverſos utriuſque fontes eſſe affirmant Plinius, Ptolemæus, Strabo, Q. Curtius & alii. ac inter utroſque hi quidem mille & quingenta; alii vero duo millia & quingenta ſtadia ponunt. *Vall.*

1 *Si coëant.*] Ut faciunt paulo infra Babylonem ſub Apamia urbe. conjunctique inde in ſinum Perſicum devolvuntur. *Idem.*

2 *Sic, quæ permiſsis.*] Hoc eſt, Quemadmodum Tigris & Euphrates, qui ex eodem Tauro Armeniæ monte in terras diverſas abeunt, ſi aquis confluentibus jungerentur; naves quoque trunci arborum & qualibet alia materies natans ac fluitans, utroque alveo devoluta, utroque alveo juncta, jungeretur. quod quidem caſu eveniret, eſſet tamen certa cauſa vectionis earum rerum, nempe unda utriuſque alvei, quæ ordine quodam eas res deferret. Ita eorum eventuum, qui nobis Caſu fieri videntur, certa nihilominus cauſa eſt & ordo naturalis. *Idem.*

1 *Ratio-*

cat, petit: refugit verò, quod exiſtimat eſſe fugiendum. Quare quibus ineſt ratio, ipſis etiam ineſt volendi, nolendique libertas. Sed hanc non in omnibus æquam eſſe conſtituo. Nam ſupernis, divinisque ſubſtantiis & perſpicax judicium, & incorrupta voluntas, & efficax optatorum præſto eſt poteſtas. Humanas verò animas liberiores quidem eſſe neceſſe eſt, cùm ſe in mentis divinæ ſpeculatione conſervant: minùs verò, cùm dilabuntur ad corpora, minuſque etiam, cùm terrenis artubus colligantur. Extrema verò eſt ſervitus, cum vitiis deditæ, [1] rationis propriæ poſſeſſione ceciderunt. Nam ubi oculos à ſummæ luce veritatis, ad inferiora, & tenebroſa dejecerint, mox [2] inſcitiæ nube caligant, pernicioſis turbantur affectibus, quibus accedendo conſentiendoque, quam invexere ſibi, adjuvant ſervitutem, & [3] ſunt quodam modo propriâ libertate captivæ. Quæ tamen ille, ab æterno cuncta proſpiciens, providentiæ cernit intuitus, & ſuis quæque meritis prædeſtinata diſponit,
[4] πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει.

1 *Rationis propriæ poſſeßione ceciderint.*] MSS. *Rationis propria poſſeßione ceciderunt.* Sitzm.

2 *Inſcitiæ nube caligant.*] MSS. & Edit. Norimb. *caligantur.* Idem.

3 *Sunt quodammodo propria libertate captivæ.*] MS. Erfurt. & Edit. Norimb. *captivæ.* Eſt autem elegans ὀξύμωρον in illis *Libertate captivæ.* Idem.

Propria libertate captivæ.] Audivi ſcriptos. Vulgati corruptè *captivæ.* levis mutatio, ſed quæ ſeutentiam non parum illuſtrat. *Bern.*

4 Πάντ' ἐφορᾷ.] Hemiſtichium eſt Homerici verſus Iliad γ.

Ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς καὶ πάντ' ἐπακούεις.
Sol etiam qui cuncta vides, quique omnia inaudis.

Rectiuſque id divinæ providentiæ oculo Boëtius tribuit, quam Homerus Soli, quem, videntem omnia & audientem, ut numen aliquod iis verbis agnoſcit. ut optimè animadvertit Plinius lib. 11. cap. VI. *Hic* [Sol] *ſuum lumen cæteris quoque ſideribus fœnerat, præclarus, eximius; omnia intuens, omnia etiam exaudiens, ut principi literarum Homero placuiſſe in uno eo video.* Vall.

Πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει.] Vide Hom. Iliad. γ. & Odyſſ. μ. *Sitzm.*

METRUM

METRUM II.

[1] *Puro clarum lumine Phœbum*
Mellifluі canit oris [2] *Homerus:*
Qui tamen intima viſcera terræ
Non valet, aut pelagi; [3] *radiorum*
Infirma perrumpere luce.
Haud ſic magni conditor orbis:
Huic ex alto cuncta tuenti
Nulla terræ mole reſiſtunt;
Non nox atris nubibus obſtat,
[4] *Quæ ſint, quæ fuerint, veniantque*
[5] *Uno mentis cernit in ictu.*
[6] *Quem, quia* [7] *reſpicit omnia ſolus,*
[8] *Verum poſſis dicere Solem.*

PROSA

1 *Puro clarum lumine Phœbum.*] Homerus Iliad. β.

-- λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.

Etiam Anaximander dixit Solem eſſe καθαρώτατον πῦρ. Vide Diog. Laërt. lib. 2. *Idem.*

2 *Homerus.*] Iliad. α, ε, θ. ubi paſſim appellatur

—— λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.

—— *clarum Solis lumen.*

Vall.

3 *Radiorum luce.*] Martian. Capella lib. 1. *Solis auguſtum caput radiis perfuſum circumactumque flammantibus velut auratam cæſariem rutili verticis imitatur. Hinc quoque ſagittarius, hinc quoque vulnificus, quod poſſit radiorum jaculis icta penetrare.* Sitzm.

4 *Quæ ſint quæ fuerint veniantque.*] Optime monuit Janus Duſa filius, hunc loquendi modum à Græcis eſſe inventum, quem vide in Notis ad Catulli Carm. 21. *Idem.*

5 *Uno mentis cernit in ictu, Quæ ſint, quæ fuerint, veniantque.*] Veteres verſuum ordine moto, & ſane concinnius.

Quæ ſint, quæ fuerint, veniantque
Uno mentis cernit in ictu. Bern.

6 *Quem quia reſpicit omnia ſolus Verum poſſis dicere Solem.*] Julius Firmicus Maternus, de Errore Prophanarum Religion. *Lumen hoc, quod hominibus juſſu Dei fugatis tenebris diem reddit, quod per duodecim horarum ſpatia curſus ſui ordinem dirigit, Solem dici voluerunt, non quia ſolus eſt, ut quidam volunt, quia ibi & Cœlum eſt, & Luna, & alia plurima ſidera, quæ videmus, ex quibus quædam una ſerie, & cohærentia perpetua ſimulque copulata lucent, alia toto ſparſa cælo vagos curſus ſuis metiuntur erroribus. Sed ideo Sol appellatur, quia cum ortus fuerit, obſcuratis ceteris ſideribus luceat ſolus.* Martian. Capella lib. 2. De Nupt. Phil. De Sole:

Solem te Latium vocitat, quod ſolus honore
Poſt Patrem ſis lucis apex ——

Sitzm.

7 *Reſpicit omnia ſolus.*] Macrobius Saturn. lib. 1. *Nam & Latinitas eum, qui tantam claritatem ſolus obtinet, ſolem vocavit.* Vall.

8 *Verum poſſis dicere ſolem.*] Frequens veteribus fuit Solis cum Deo comparatio, ſed præcipue ad immobilem

Ejus

PROSA III.

[1] Tum ego, en, inquam, difficiliori rurſus ambiguitate

ejus providentiam exprimendam, quod, ut ait Maximus Tyr. ſerm. I. Ὁ θεῖος νοῦς κατὰ τὴν περιβολὴν τοῦ ἡλίου πάντα ἐφορᾷ τὸν ἐν τῇ γῇ τόπον ἀθρόως, *Divina mens, inſtar Solis, uno ſimul intuitu quodcunque ubique eſt in terra loci proſpicit.* Inſtar Solis, quia, ut eſt apud Claudianum,

—— medium non deſerit unquam
Cœli Phœbus iter, radiis tamen omnia luſtrat.

Sed multo quàm Sol præſtantius. unde Epictetus Arriani, φωτίζειν οἷός τε ἐστὶν ὁ ἥλιος τηλικοῦτον μέρος τοῦ παντός, ὀλίγον δὲ τὸ ἀφώτιστον ἀπολιπεῖν, ὅσον οἷόν τ' ἐπίχεσθαι ὑπὸ σκιᾶς, ἣν ἡ γῆ ποιεῖ, ὁ δὲ καὶ τὸν ἥλιον αὐτὸν πεποιηκὼς καὶ περιάγων, μέρος ὄντ' αὐτοῦ μικρὸν ὡς πρὸς τὸ ὅλον, οὗτος δ' οὐ δύναται πάντων αἰσθάνεσθαι. *Sol tantam univerſi partem illuſtrare poteſt, exiguam illam relinquens luminis expertem, quam umbra terræ occupat. Qui autem ipſum & fecit & circumducit, parvam ſuorum operum partem, ſi cum univerſo conferatur; is vero non poteſt animadvertere omnia?* Utriuſque Solis, vero ſeu ὑπερουρανίου *ſupercœleſtis*; ejuſque imaginis, cœleſtis, differentiam vide apud D. Dionyſium de div. nom. c. IV. Deum quippe, apud Platonicos, participant κατὰ δύναμιν res omnes ſeu entia omnia, τὰ νοητὰ καὶ θειότατα, ἀμέσως. *intellectualia & maxime divina, immediate.* τὰ αἰσθητὰ δὲ, διὰ τῆς ἑαυτῶν μονάδος, *ſenſilia vero, per eam quam habent* cum Deo actionis *unitatem.* Si quid igitur Sol pulchritudinis, aut virtutis, aut lucis rebus inferioribus largitur, ab ipſo Pulchro, ab ipſa Virtute, ab ipſa Luce, hoc eſt à Deo, mutuatur. hinc Platoni libro VI. de rep. ἔκγονος τοῦ ἀγαθοῦ, *progenies* ſeu *ipſius Boni* filius appellatur. Hæc quidem vere vetus ſapientia protulit: et eadem paulatim tot Solis laudibus, tot encomiis ſic abuſa eſt, ut tandem Gentibus cœperit eſſe Deus, qui famulus & miniſter erat. atque adeo, ſi Macrobio aliiſque multis fides habenda eſt, unus toto orbe Sol, licet ſub diverſis Jovis, Martis, Mercurii atque aliorum omnium nominibus, cultus fuit. Multiſque ſæculis omnes pœne mortales hic error obtinuit. Imo & poſt reconciliatam vero Deo creaturam, Euangeliique lumen, reperti philoſophi Julianus ἀποστάτης, Proclus Lycius atque alii, jurati Chriſtianæ, hoc eſt, cœleſtis veritatis hoſtes, qui Μίθρᾳ, *Soli* vota preceſque nuncuparunt, eumque ſibi viventibus & mortuis Θεὸν εὐμενῆ, *Deum propitium* deprecati ſunt. cuique ille, ſi modo è bello Perſico victor rediiſſet, tot victimas & ſacrificia parabat, ut defuturos boves Romanus orbis timuerit, quibus, annis aliquot, tellus alioquin ceſſatura araretur. Sol igitur Deorum ultimus aras habuit, quique eum formidant & oderunt Dæmones, pro Deo hominibus adorandum poſtremum omnium obtruſerunt. Hæc obiter monemus, quod nunc quoque maxime interſit, quibus Sol laudibus ab homine præſertim Chriſtiano ornetur. ne dicam quæ ſit ejus cum Deo inſtituenda comparatio. *Vall.*

1 *Tum ego, en, inquam.*] Hanc longe graviſſimam & pulcherrimam de Præſcientia Dei, liberaque hominis voluntate Diſputationem ut melius intelligas, & quænam ſit ſententia verior, perſpicue cognitum habeas, lege capite nono, decimo, & 11. Auguſtin. libro quinto de Civitate Dei, quæ loca ceu digito monſtraſſe nobis fuerit ſatis. Plura huc pertinentia in Sacris lectionibus ſuis congeſſit C. Ritterſhuſius ex Chryſoſtomo, Cyrillo, Origene & aliis SS. Patribus. *Sitzm.*

Q 1 *Quid*

guitate confundor. Quænam, inquit, iſta eſt? Jam enim, quibus perturbere, conjecto. Nimium, inquam, adverſari ac repugnare videtur, prænoſcere univerſa Deum, & eſſe ullum libertatis arbitrium. Nam ſi cuncta proſpicit Deus, neque falli ullo modo poteſt, evenire neceſſe eſt, quod providentia futurum eſſe præviderit. Quare ſi ab æterno non facta hominum modo, ſed etiam conſilia, voluntateſque prænoſcit, nulla erit arbitrii libertas: neque enim vel factum aliud ullum, vel quælibet exſiſtere poterit voluntas, niſi quam neſcia falli providentia divina præſenſerit. Nam ſi res aliorſum, quàm proviſæ ſunt, detorqueri valent, non jam erit futuri firma præſcientia: ſed opinio potius incerta: quod de Deo credere nefas judico. Neque enim illam probo rationem, qua ſe quidam credunt hunc quæſtionis nodum poſſe diſſolvere. Ajunt enim, non eſſe ideo quid eventurum, quoniam id providentia futurum eſſe proſpexerit: ſed è contrario potius, quoniam [1]quid futurum eſt, id divinam providentiam latere non poſſe, eoque modo neceſſarium hoc in contrariam relabi partem. Neque enim neceſſe eſſe contingere, quæ providentur: ſed neceſſe eſſe, quæ futura ſint, provideri. Quaſi vero, quæ cujuſque rei cauſa ſit, præſcientiane, futurorum neceſſitatis; an futurorum neceſſitas, providentiæ, laboretur. At nos illud demonſtrare nitamur, quoquo modo ſeſe habeat ordo cauſarum, neceſſarium eſſe eventum præſcitarum rerum, etiam ſi præſcientia futuris rebus eveniendi neceſſitatem non videatur inferre. Etenim ſi quiſpiam ſedeat, opinionem quæ eum ſedere conjectat, veram eſſe neceſſe eſt: atque è converſo rurſus, ſi de quopiam vera ſit opinio, quoniam ſedet, eum ſedere neceſſe eſt. In utroque igitur neceſſitas

1 *Quid futurum eſt, id divinam Providentiam latere non poſſit.*] MSS. & Edit. Norimb. *non poſſe.* Sitzm.

I *Similia*

ceſſitas ineſt : in hoc quidem ſedendi, at verò in altero veritatis. Sed non iccirco quiſque ſedet, quoniam vera eſt opinio; ſed hæc potius vera eſt, quoniam quempiam ſedere præceſſit. Ita cùm cauſa veritatis ex altera parte procedat, ineſt tamen communis in utraque neceſſitas. [1] Similia de providentia, futuriſque rebus ratiocinari oportet. Nam etiam ſi idcirco, quoniam futura ſunt, providentur; non vero ideo, quoniam providentur, eveniunt: nihilo minus tamen à Deo vel ventura provideri, vel proviſa evenire neceſſe eſt: quod ad perimendam arbitrii libertatem ſolùm ſatis eſt. Jam verò quàm præpoſterum eſt, ut æternæ præſcientiæ temporalium rerum eventus cauſa eſſe dicatur? Quid eſt autem aliud arbitrari, ideo Deum futura, quoniam ſunt eventura, providere, quam putare quæ olim acciderunt, cauſam ſummæ illius eſſe providentiæ? Ad hæc, ſicuti, cùm quid eſſe ſcio, id ipſum eſſe neceſſe eſt: ita cum quid futurum novi, id ipſum futurum eſſe neceſſe eſt. Sic fit igitur, ut eventus præſcitæ rei nequeat evitari. Poſtremò ſi quid aliquis aliorſum, atque ſeſe res habet, exiſtimet, id non modo ſcientia non eſt, ſed eſt opinio fallax, ab ſcientiæ veritate longè diverſa. Quare ſi quid ita futurum eſt, ut ejus certus ac neceſſarius non ſit eventus, [2] id eventurum eſſe præſciri quî poterit? Sicut enim ſcientia ipſa impermiſta eſt falſitati: ita id quod ab ea concipitur, eſſe aliter, atque concipitur, nequit. Ea namque cauſa eſt, cur mendacio ſcientia careat, quòd ſe ita rem quamque habere neceſſe eſt, uti eam ſeſe habere ſcientia comprehendit. Quid igitur? Quonam modo Deus hæc incerta futura prænoſcit? Nam ſi inevitabiliter eventura cenſet, quæ etiam non evenire poſſi-

1 *Similia de providentia futuriſque rebus ratiocinari oportet.*] Perverſe mutatum, cùm in omnibus ſcriptis: *ratiocinari patet.* id eſt liquet. purus putus Helleniſmus. *Bern.*

2 *Id eventurum eſſe præſciri qui poterit.*] MS. Rittersh. *præſcire quis poterit.* Sitzm.

poſſibile eſt, fallitur: quod ſentire non modo nefas eſt, ſed etiam voce proferre. At ſi, uti ſunt, ita ea futura eſſe decernit, ut æque vel fieri ea, vel non fieri poſſe cognoſcat, quæ eſt hæc præſcientia, quæ nihil certum, nihil ſtabile comprehendit? Aut quid hoc refert [1] vaticinio illo ridiculo Tireſiæ? *Quidquid dicam, aut erit, aut non.* Quid etiam divina providentia humana opinione præſtiterit, ſi, uti homines, incerta judicat, quorum eſt incertus eventus? Quod ſi apud illum rerum omnium certiſſimum fontem nihil incerti eſſe poteſt, certus eorum eſt eventus, quæ futura firmiter ille præſcierit. Quare nulla eſt humanis conſiliis, actionibuſque libertas: quas divina mens ſine falſitatis errore cuncta proſpiciens, ad unum alligat & conſtringit eventum. Quo ſemel recepto, [2] quantus occaſus humanarum rerum conſequatur, liquet. Fruſtra enim bonis, maliſque præmia, pœnæve proponuntur, [3] quæ nullus meruit liber ac voluntarius motus animorum. idque omnium videbitur iniquiſſimum, quod nunc æquiſſimum judicatur, vel puniri improbos, vel remunerari probos: quos ad alterutrum non propria mittit voluntas, ſed futuri cogit certa neceſſitas. Nec vitia igitur, nec virtutes quidquam fuerint, ſed omnium meritorum potius miſta atque indiſcreta confuſio. Quoque nihil ſceleratius excogitari poteſt, cùm ex providentia rerum, omnis ordo ducatur, [4] nihilque conſiliis liceat humanis, fit, ut vitia quoque noſtra ad bonorum omnium referantur aucto-

1 *Vaticinio Tireſiæ.*] Apud Horatium Serm. lib. II. ſat. VI. *Vall.*

2 *Quantus occaſus humanarum conſequatur, liquet.*] Mutilus locus. Veteres: *Humanarum rerum conſequatur.* Sane bene. adeoque audacter in contextum admiſi. *Bern.*

Quantus occaſus humanarum conſequatur.] MSS. & Edit. *quantus occaſus humanarum rerum conſeq.* Sitzm.

3 *Quæ nullus meruit liber ac voluntarius motus animorum.*] Ferri poſſe videtur. Omnino tamen audiendi veteres: *metuit liber.* Bern.

4 *Nihilque conſiliis liceat humanis.*] MS. Rittershuſ. *cumque nihil conſil. l. h.* Sitzm.

auctorem. Igitur nec ſperandi aliquid nec deprecandi ulla ratio eſt. Quid enim vel ſperet quiſquam, vel etiam deprecetur, quando optanda omnia ſeries indeflexa connectit? Auferetur igitur unicum illud inter homines Deumque commercium, ſperandi ſcilicet ac deprecandi. Siquidem juſtæ humilitatis pretio inæſtimabilem vicem divinæ gratiæ promeremur: qui ſolus modus eſt, quo cum Deo colloqui homines poſſe videantur, illique inacceſſæ luci prius quoque quàm impetrent, ipſa ſupplicandi ratione conjungi: quæ ſi recepta futurorum neceſſitate, nihil virium habere credantur, quid erit, quo ſummo illi rerum principi connecti atque adhærere poſſimus? Quare neceſſe erit humanum genus, [1] uti paullo antè cantabas, diſſeptum atque disjunctum ſuo fonte fatiſcere.

METRUM III.

[2] Quænam diſcors [3] fœdera rerum
Cauſa reſolvit? quis tanta Deus
[4] Veris ſtatuit bella duobus,
Ut, quæ carptim ſingula conſtant,

Eadem

1 *Uti paullo ante cantabas.*] Carmine nimirum 6. vſ. 43. lib. 4. *Sitzm.*

2 *Quænam, &c.*] Cum hoc Carmine confer diligenter Maximum Tyrium Philoſoph. Plat. Et Lucret. lib. 4. De Rer. Nat. *Idem.*

3 *Fœdera rerum*] Quid difficultatis hic & ſequens locus habeant, non video, impenſius mirans cur non paucos inter legendum torqueat: tanquam illic arcana quædam nulli pervia proferat Boëtius. qui ſuperioris, de Arbitrii Libertate Deique Præſcientia, quæſtionis nodos ſoluturus, ait mirari ſe, quænam cauſa diſcors rerum fœdera reſolvat, id eſt, duas res maxime inter ſe concordes convenienteſque diſſolvat ac divellat. Eæ ſunt quæ & mox *duo vera* a[illegible]o vocantur. *Vall.*

4 *Veris bella duobus.*] Ea duo ſunt; Prænoſcere cuncta Deum, & tamen Eſſe libertatis arbitrium. Eſt enim hoc ἀξίωμα verum, Prænoſcit omnia futura Deus. eſt & illud, Ineſt omnibus hominibus Libertatis arbitrium. Singula hæc quidem carptim & diviſim vera eſſe nemo eſt qui non agnoſcat. Cum verò mixta jugantur, hoc eſt, juncta ſic enuntiantur, Prænoſcit cuncta Deus & Eſt arbitrii humani Libertas; difficultatis nonnihil, ex mentis noſtræ imbecillitate, importatur. neque enim intellectu conſequi poſſumus quemadmodum Deus, ut canit noſter,

Quæ ſint, quæ fuerint, veniantque
Uno mentis cernit in ictu.

Idem.

Eadem nolint miſta jugari?
An nulla eſt diſcordia veris,
Semperque ſibi certa cohærent?
[1] *Sed mens, cæcis obruta membris,*
Nequit oppreſſi luminis igne
Rerum tenueis noſcere nexus.
Sed cur tanto [2] *flagrat amore*
Veri tectas reperire notas?
Scitne, quod appetit anxia noſſe?
[3] *Sed quis nota ſcire laborat?*
At ſi neſcit, quid cæca petit?
Quis enim quidquam neſcius optet?
Aut quis valeat neſcita ſequi?
Quove inveniat, quiſve repertam
Queat ignarus noſcere formam?
[4] *An cùm mentem cerneret altam,*

Pari-

1 *Sed mens cæcis obruta membris.*] Lactant. De ira Dei, cap. 1. *Mens hominis tenebroſo carceris domicilio circumſepta, longe à* DEI *perſpectione ſummota eſt.* Vid. eund. de Opif. Dei c. 16. *Sitzm.*

2 *Flagrat amore.*] Auguſt. lib. 12. de Civ. Dei, cap. 20. *Pervenire ad conſpectum Dei, atque ita fieri beatum contemplatione incorporeæ lucis per participationem incommutabilis immortalitatis ejus, cujus adipiſcendæ amore flagramus.* Catullus Carm. 68.

—— mens cæco flagrabat amore.

Flagrare charitate, Q. Curt. lib. 3. *Flagrare meliore Gradivo*, Silius lib. 15. in pr. pro Marte uti proſpero ſive ſecundo. *Idem.*

Flagrat amore Veri tectas reperire notas.] Senec. in Agam. v. 60.

Non ſic Libycis Syrtibus æquor
Furit alternos volvere fluctus.

Videtur tamen noſter magis reſpexiſſe ad illud Horatii lib. 1. Carm. Od. 15.

—— ecce furit te reperire atrox
Tydides melior patre.

Idem.

3 *Sed quis nota reſcire laborat.*] MSS. & Edit. Norimb. *ſed quis nota ſcire laborat.* quam lectionem amplector lubens, idque duplicem ob cauſam. Cum ante quinquennium pervenirem in notitiam P. Meliſſi, inclyti Germaniæ Vatis, edocebar, veteres Latinorum Poëtas quoſdam nuſpiam, quoſdam rariſſime ſyllabam corripere, quam præcederet *ſt, ſp, ſc.* quod ipſemet poſtea inter legendum obſervavi diligentius, atque ita ſeſe rem habere perſpicue cognovi. Deinde me non tralaticie movit ipſum verbum *Reſcire*, quod vim habet propriam quandam, non ex communi ſignificatione ceterorum verborum, quibus eadem præpoſitio, *Re*, imponitur. Nam qui factum aliquod occultius, aut inopinatum inſperatumque cognoſcit, is dicitur proprie *Reſcire*, ut docet A Gell. lib. 2. cap. 15. cujus aſſertioni ſi locum dederimus, facile patebit, verbum *Reſcire* minus congrue hic poni. *Idem.*

4 *An cum mentem.*] Nimirum momento creationis, quo anima perfectiſſime videt, non ſolum res univerſales, ſed particulares quoque. Poſtquam [illegible]o corpori unita eſt, retinet quidem ſcientiam

Pariter ſummam & ſingula norat?
Nunc membrorum condita nube,
Non in totum eſt oblita ſui,
Summamque tenet ſingula perdens.
Igitur quiſquis vera requirit,
Neutro eſt habitu. nam neque novit,
Nec penitus tamen omnia neſcit:
Sed, quam retinens meminit, ſummam
Conſulit, altè viſa retractans,
Ut ſervatis queat oblitas
[1] *Addere parteis.*

PROSA IV.

[2] Tum illa, Vetus, inquit, hæc eſt de providentia querela, Marcoque Tullio, cum divinationem diſtribuit, [3] vehementer agitata, tibique ipſi res diu prorſus multumque quæſita; ſed haud quaquam ab ullo veſtrûm hactenus ſatis diligenter ac firmiter expedita. Cujus caliginis cauſa eſt, quod humanæ ratiocinationis motus ad divinæ præſcientiæ ſimplicitatem non poteſt admoveri: quæ ſi ullo modo cogitari queat, nihil prorſus relinquetur ambigui: quod ita demum patefacere, atque expedire tentabo, [4] ſi prius ea quibus moveris, expendero. Quæro enim, cur illam ſolventium rationem minus efficacem putes: quæ quia præ-

tiam univerſalium, qua particulares agnoſcit; particularium autem non item, quarum oblivionem corporis moles induxit. Hinc paulatim anima διὰ τὴν ἀνάμνησιν res particulares diſcit, quandiu homo vivit. Hinc diſciplinæ & ſcieutiæ ſingularium. Hæc & quæ reliquo carmine complectitur, è Platonis Menone & Phædone deſumpta. *Vall.*

1 *Addere parteis.*] Meus non malè *dedere parteis.* Bern.

2 *Tum illa, Vetus, inquit, eſt de providentia querela, à M. Tullio.*] MS. Rittersh. *Tum illa inquit: Hæc eſt vetus de Providentia querela, Marcoque Tullio, &c.* Sitzm.

3 *Vehementer agitata.*] Libro ſcilicet 2. De Divinat. ubi cum Quincto fratre diſputans divinationem prorſus nititur tollere, quam Quinctus volumine ſuperiore aſſeruerat. *Idem.*

4 *Si prius ea quibus moveris expediero.*] Aſſentior Manuſſ. *moveris expendero.* Bern.

præſcientiam non eſſe futuris rebus cauſam neceſſitatis exiſtimat, nihil impediri præſcientia arbitrii libertatem putat. Num enim tu aliunde argumentum futurorum neceſſitatis trahis, niſi quod ea quæ præſciuntur, non evenire non poſſunt? Si igitur prænotio nullam futuris rebus adjicit neceſſitatem, quod tu etiam paulo antè fatebare; quid eſt, quod voluntarii exitus rerum ad certum cogantur eventum? Etenim poſitionis gratia, ut quid conſequatur advertas, ſtatuamus nullam eſſe præſcientiam. Num igitur, quantum ad hoc attinet, quæ ex arbitrio eveniunt, ad neceſſitatem coguntur? Minimè. Statuamus iterum eſſe, ſed nihil rebus neceſſitatis injungere, manebit, ut opinor, eadem voluntatis integra atque abſoluta libertas Sed præſcientia, inquies, [1] tametſi futuris eveniendi neceſſitas non eſt, ſignum tamen eſt, neceſſario ea eſſe ventura. Hoc igitur modo, etiam ſi præcognitio non fuiſſet, neceſſarios futurorum exitus eſſe conſtaret. Omne etenim ſignum, tantum quid ſit, oſtendit, non vero efficit quod deſignat. Quare demonſtrandum prius eſt, nihil non ex neceſſitate contingere, ut prænotionem ſignum eſſe hujus neceſſitatis appareat. Alioquin ſi hæc nulla eſt, [2] nec illa quidem ejus rei ſignum poterit eſſe, quæ non eſt. Jam verò probationem firmâ ratione ſubnixam conſtat, non ex ſignis, neque petitis extrinſecus argumentis, ſed ex convenientibus neceſſariiſque cauſis eſſe ducendam. Sed quî fieri poteſt, ut ea non proveniant, quæ futura eſſe providentur? Quaſi vero nos ea, quæ providentia futura eſſe prænoſcit, non eventura credamus: ac non illud potius arbitremur, licet eveniant, nihil tamen, ut evenirent, ſui natura neceſſitatis habuiſſe: quod hinc facilè perpendas licebit. Plura etenim dum fiunt,

1 *Tametſi futuris eveniendi neceſſitas.*] MSS. *tametſi futuris rebus even. nec.* Sitzmanus.

2 *Nec illa quidem ejus rei ſignum poteſt eſſe.*] Vetus: *Ne ille prænotio quidem*, Bern.

fiunt, ſubjecta oculis intuemur: [1] ut ea, quæ in quadrigis moderandis atque flectendis facere ſpectantur aurigæ: atque ad hunc modum cetera. Num igitur quidquam illorum ita fieri neceſſitas ulla compellit? Minimè. Fruſtra enim eſſe artis effectus, ſi omnia coacta moverentur. Quæ igitur cùm fiunt, carent exiſtendi neceſſitate, eadem priùs quàm fiant, ſine neceſſitate futura ſunt. Quare ſunt quædam eventura, quorum exitus ab omni neceſſitate ſit abſolutus. Nam illud quidem nullum arbitror eſſe dicturum, quod quæ nunc fiunt; prius quam fierent, eventura non fuerint. Hæc igitur etiam præcognita liberos habent eventus. Nam ſicut [2] ſcientia præſentium rerum nihil his, quæ fiunt; ita præſciêntia futurorum nihil his, quæ ventura ſunt, neceſſitatis importat. Sed hoc, inquis, ipſum dubitatur, an earum rerum, quæ neceſſarios exitus non habent, ulla poſſit eſſe prænotio. Diſſonare etenim videntur: putaſque, ſi prævideantur, conſequi neceſſitatem: ſi neceſſitas deſit, minime præſciri, nihilque ſcientia comprehendi poſſe niſi certum. quòd ſi, quæ incerti ſunt exitus, ea quaſi certa providentur, opinionis id eſſe caliginem, non ſcientiæ veritatem. Aliter enim ac ſeſe res habeant, arbitrari, ab integritate ſcientiæ credis eſſe diverſum. Cujus erroris cauſa eſt, quod omnia, quæ quiſque novit, ex ipſorum tantum vi atque natura cognoſci exiſtimat quæ ſciuntur, quod totum contra eſt. Omne enim quod cognoſcitur, non ſecundum ſui vim, ſed ſecundum cognoſcentium potius comprehenditur facultatem.

1 *Ut ea quæ in quadrigis.*] Auctor Carminis ad Piſonem:
Sic auriga ſolet ferventia Theſſalus ora
Mobilibus frenis in aperto flectere campo:
Qui modo non ſolum rapido permittit habenas
Quadrupedi, ſed calce citat, modo torquet in auras
Flexibiles rictus, & nunc cervice rotata
Incipit effuſos in gyrum carpere curſus.
Sitzm.

2 *Scientia præſentium nihil.*] MSS. *Scientia præſentium rerum nihil.* Idem.

tem. Nam ut hoc brevi liqueat exemplo, eandem corporis rotunditatem aliter viſus, aliter tactus agnoſcit. Ille eminus manens, totum ſimul jactis radiis intuetur: hic vero cohærens orbi atque conjunctus, circa ipſum motus ambitum, rotunditatem partibus comprehendit. Ipſum quoque hominem aliter ſenſus, aliter imaginatio, aliter ratio, aliter intelligentia contuetur. Senſus enim figuram in ſubjecta materia conſtitutam. Imaginatio vero ſolam ſine materia judicat figuram. Ratio vero hanc quoque tranſcendit, ſpeciemque ipſam, quæ ſingularibus ineſt, univerſali conſideratione perpendit. Intelligentiæ vero celſior oculus exſiſtit. ſupergreſſa namque univerſitatis ambitum, ipſam illam ſimplicem formam pura mentis acie contuetur. In quo illud maxime [1] conſiderandum eſt: quòd ſuperior comprehendendi vis amplectitur inferiorem; inferior verò ad ſuperiorem nullo modo conſurgit. Neque enim ſenſus aliquid extra materiam valet, vel univerſales ſpecies imaginatio contuetur, vel ratio capit ſimplicem formam: ſed intelligentia quaſi deſuper ſpectans, concepta forma, quæ ſubſunt etiam cuncta dijudicat; ſed eo modo, quo formam ipſam, quæ nulli alii nota eſſe poterat, comprehendit. Nam & rationis univerſum, & imaginationis figuram, & materiale ſenſibile cognoſcit, nec ratione utens, nec imaginatione, nec ſenſibus, ſed illo uno ictu mentis formaliter, ut ita dicam, cuncta proſpiciens. Ratio quoque cum quid univerſale reſpicit, nec imaginatione, nec ſenſibus utens, imaginabilia, vel ſenſibilia comprehendit. Hæc eſt enim, quæ conceptionis ſuæ univerſale ita definit: [2] homo eſt

1 *Conſiderandum eſt: nam ſuperior.*] ms. Ritters. *Conſiderandum eſt, quod ſuperior.* Sitzm.

2 *Homo eſt animal bipes rationale.*] ms. Rittersh. plenius: *Homo eſt animal rationale, bipes, mortale.* Ita ſupra libro 1. *Hoccine interrogas, an eſſe me ſciam rationale animal atque mortale?* Ponit hanc Philoſophicam hominis definitionem etiam S. Chryſoſtomus homil.

eſt animal bipes rationale. quæ cum univerſalis notio ſit, [1] tum imaginabilem, ſenſibilemque eſſe rem nullus ignorat, quod illa non imaginatione, vel ſenſu, ſed rationali conceptione conſiderat. Imaginatio quoque tametſi ex ſenſibus viſendi, formandique figuras ſumſit exordium, ſenſu tamen abſente ſenſibilia quæque colluſtrat, non ſenſibili, ſed imaginaria ratione judicandi. Videſne igitur, ut in cognoſcendo cuncta, ſua potius facultate, quam eorum quæ cognoſcuntur, utantur? Neque id injuria: nam cùm omne judicium judicantis actus exſiſtat, neceſſe eſt, ut ſuam quiſque operam non ex aliena, ſed ex propria poteſtate perficiat.

M E T R U M IV.

Quondam [2] porticus attulit
Obſcuros nimium [3] ſenes,

Qui

homil. 14. in priorem ad Timoth. ſed opponit ei ac præfert aliam veriorem ex ſacris deprompta m tabulis. Verba Aurei oris illius hæc ſunt, quæ ex Sacris Lectionibus ſuis haud gravate mihi gratificatus eſt C. Rittershuſius: Τί γὰρ ἐστιν ἄνθρωπος, ἴδωμεν. οἱ ἔξωθεν φασὶ, ζῶον λογικὸν, θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. ἡμεῖς δὲ μὴ ἀπ' ἐκείνων τὸν ὅρον θώμεθα· ἀλλὰ πόθεν; ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς. ποῦ τοίνυν τὸν ὅρον ἐξέθετο ἀνθρώπου; ἄκουε λεγούσης αὐτῆς· ἦν ἄνθρωπος δίκαιος, ἀληθινὸς, θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος. τοῦτο ἄνθρωπος. καὶ πάλιν ἕτερος φησί· μέγα ἄνθρωπος, καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων. τοὺς δὲ μὴ τοιούτους, κἂν νοῦν μετέχωσι, κἂν μυριάκις ἐπιστήμης ὦσι δεκτικοὶ, οὐκ οἶδεν ἡ γραφὴ λέγειν ἀνθρώπους, ἀλλὰ κύνας, καὶ ἵππους, καὶ ἔχεις, καὶ ὄφεις, καὶ ἀλώπεκας, καὶ λύκους, καὶ εἴ τι τούτων ἀτιμότερον τῶν θηρίων, &c. Sitzman.

1 *Tamen imaginabilem ſenſibilemque rem eſſe.*] Non video cauſam cur doctiſſimi Belgarum I. Lipſii bonum codicem non audiam: *tamen imaginalem ſenſibilemque* ea notione qua non ſolùm *ſenſibile*, ſed *ſenſile* dicimus, & ſimilia. *Bern.*

2 *Porticus.*] In qua Athenis Zeno Citticus, Stoicorum princeps, primus docuit. Unde à στοᾶ, hoc eſt, *porticu* Stoici appellati. *Vallin.*

3 *Senes.*] Zenonem & ejus ſectatores Stoicos. Is enim, recedens à veteris Academiæ decretis, *fidem* [ait Cicero l. 1. Academ.] *ſenſibus tribuebat, quod comprehenſio facta ſenſibus & vera eſſe & fidelis videatur. non quod omnia quæ eſſent in re comprehenderet; ſed quia nihil quod cadere in eam poſſet, relinqueret; quodque natura quaſi normam ſcientiæ & principium ſui dediſſet, unde poſtea notiones rerum in animis imprimerentur, è quibus non princi-*

pia

Qui ſenſus, [1] *& imagines*
E corporibus [2] *extimis*
Credant mentibus imprimi,
Ut quondam celeri ſtylo
Mos eſt æquore paginæ
Quæ nullas habeat notas,
Preſſas figere litteras.
Sed mens ſi propriis vigens

Nihil

pia ſolum, ſed latiores quædam ad rationem inveniendam viæ reperiuntur. Veteris verò Academiæ principes, Socrates, Plato, Speuſippus, Theophraſtus, Ariſtoteles aliter ſenſerant : *Tertia*, inquit idem, *philoſophiæ pars, quæ erat in ratione & in differendo, ſic tractabatur ab utriſque: Quamquam oriretur à ſenſibus, tamen non eſſe judicium veritatis in ſenſibus. Mentem volebant eſſe rerum judicem : ſolam cenſebant idoneam cui crederetur, quia ſola cerneret id quod ſemper eſſet, ſimplex & unius modi, & tale quale eſſet.* Et paulo poſt, *Senſus autem omnes hebetes & tardos eſſe arbitrabantur : nec percipere ullo modo res eas, quæ ſubjectæ ſenſibus viderentur.* Et infra, *Itaque hanc omnem partem rerum opinabilem appellabant ; Scientiam autem nuſquam eſſe cenſebant niſi in animi motionibus atque rationibus.* Mens quidem ſenſuum miniſterio ſingularia cognoſcit, deinde ex ſingularium ἐπαγωγῇ *inductione* Univerſalia vi ſua conſtituit. Cum quis Socratem videt, inquit Themiſtius Poſterior. libro II. τότε ὁρᾷ ἐν αὐτῷ καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλους ὅμοιον καὶ κοινόν, ὥστε τρόπον τινὰ καὶ αἴσθησις τοῦ καθόλου; ἀλλ' οὐχ οὕτως, ὥστε αὐτὸ χωρίσαι καὶ ἀφελεῖν, καὶ καθ' ἑαυτὸ γνῶναι. ἀλλὰ συγκεχυμένον τὸ τῷ καθ' ἕκαστον, καὶ μᾶλλον εἰς ἐκεῖνο ἀποτετελεσμένον, ἀλλ' ἑτέρα δύναμίς ἐστιν, ἡ τῆς αἰσθήσεως περὶ τὸ κατὰ μέρος ἐνεργούσης, τὸ ἓν ἐκ πολλῶν, καὶ τὸ ἀδιάφορον, ἐκ διαφόρων, καὶ τὸ αὐτὸν ἐξ ἑτέρων συνάγει. οἷον, τὸν ἄνθρωπον, ἐκ Καλλίου καὶ Ἀρίστωνος. καὶ τὸ ζῷον ἐξ ἀνθρώπου καὶ λέοντος. καὶ τὴν οὐσίαν ἐκ φυτοῦ καὶ ζώου. ἄνεισι γάρ, μέχρις ἂν εἰς ἓν παντελῶς τὰ πολλὰ ἀναγάγῃ τε καὶ συνδήσῃ); *ſimul & in* Socrate *videt id, quod in aliis quoque* hominibus *ſimile communeque ineſt. quare quadam ratione ſenſus verſatur circa univerſale, non ita tamen ut illud abſtrahat & ſeparet, ſeorſimque* à ſingulari *cognoſcat, ſed confuſum cum ipſo ſingulari & magis in ipſum converſum. alia quippe eſt facultas, quæ, dum ſenſus operatur circa individua, unum ex multis, indifferens ex differentibus, idem ex diverſis colligit ; verbi gratia, hominem ex Ariſtone & Callia, animal ex homine & leone, ſubſtantiam ex planta & animali.* Ea *enim aſcendit quouſque multa in unum omnino reduxerit & copulaverit.* Et paulo poſt, Senſus, inquit, ἀρχαὶ καὶ αἰτίαι τῆς κατὰ μέρος ὑπολήψεων, τὴν δὲ καθόλου ἐπιφορὰν, ὁ νοῦς ποιήσει), *Cognitionis ſingularium principia & cauſæ, ſenſus ſunt. aſſumptio verò Univerſalium* ex ſingularibus, *intellectus ſeu mentis opus eſt.* Ita ut quicquid per ſenſus diſcitur mentis ἐνεργείᾳ tribuendum ſit, non ipſis ſenſuum imaginibus, quas ipſa creat, non ipſæ ullo modo in animam agunt. Unde rectè de ea dicitur, Νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει· τὰ δ' ἄλλα, κωφὰ καὶ τυφλά, *Mens videt, mens audit ; cætera verò ſurda ac cæca ſunt.* Idem.

1 *Et imagines.*]*Notiones* Cicero vocat, ἐννοίας καὶ προλήψεις Stoici. *Idem.*

2 *Extimis.*] Exterioribus, hoc eſt, quæ videntur, audiuntur, palpantur. *Idem.*

1 *Caſ-*

Nihil motibus explicat,
Sed tantùm patiens jacet
Notis ſubdita corporum,
[1] *Caſſáſque in ſpeculi vicem*
Rerum reddit imagines,
Unde hæc ſic animis viget
Cernens omnia notio?
Quæ vis ſingula proſpicit,
Aut [2] *quæ cognita dividit?*
Quæ diviſa recolligit,
Alternumque legens iter
[3] *Nunc ſummis caput inſerit,*

Nunc

1 *Caſſaſque in ſpeculi vicem.*] Lucret. lib. 4.

Rem contra ſpeculum ponas, apparet imago.

Et paulo poſt:

Quandoquidem ſpeculum, quodcunque obvertimus oris,
Res tibi reſpondent ſimili forma atque tenore.

De ſpeculis multa congeſſit I. Meurſius. Vide etiam Jac. Pontanum ad Eclog. 3. Virg. Nic. Rigaltium ad Phædri Fab. 6. & 47. De iiſdem quid ſenſerit Socrates tradit Laërt. lib. 2. & Apulejus Apologia. *Sitzm.*

2 *Quæ cognita dividit.*] Themiſtius ibid. Τούτου γὰρ ἔργον ἤδη, τὰ πολλὰ ἑνοῦν, καὶ περαίνειν τὰ ἄπειρα ὅπερ φησὶ Πλάτων, πέρατι συνδήσασθαι. καὶ γὰρ διαιρετικὸς καὶ συνθετικὸς ἐστὶ καὶ μεταβατικός. καὶ ἄλλως πολυτρόπως διακινητικός, *Hujus officium eſt multa unire & infinita terminare; quod Plato appellat,* termino concludere. *Dividit illa componitque, pluribus modis convariat atque commutat, omnino agilis & permobilis natura ejus deprehenditur.* Vallin.

3 *Nunc ſummis caput inſerit.*] D. Auguſtinus, ſeu quiſquis auctor eſt, lib. de Spiritu & Anima cap. 31. *Et ſicut luna creſcit & deficit & varia viciſſitudine commutatur, in id tamen quod fuit quadam perfecta novitate ſe reſtituit. Sic Mens nunc caput ſummis inſerit, nunc decidit in infimis, nunc ſeſe inſerens ſibi veris falſa redarguit: modo ad corporalia regenda deflectitur, modo æternis rationibus inſpiciendis vel conſulendis adhæreſcit.* Quo in loco cum ipſiſſima Boëtii verba referantur, minimè dubium eſt hunc Tractatum D. Auguſtini non eſſe. Nec obſtat quòd hic aliter quædam mendosè legantur, omnino enim ſcribendum eſt *deſidit in infima* & *ſeſe referens ſibi.* Deſidit in infima Mens, cum res ὕλῃ, *materiæ* inhærentes conſiderat, quod ubi ſenſus miniſterio fecit, *ſeſe*, habentem eas notiones, *refert ſibi*, ratiocinanti & intellectu diſcernenti quid verum, quid falſum ſit. Neque furtum hujuſmodi hic tantum deprehendas, ſed & cap. XXXVII. lib. Meditationum, qui ejuſdem magni viri nomen falſo præfert, his verbis, *In hoc enim magno hujus vitæ diluvio, ubi circumſtantibus agitamur procellis.* Ubi expreſſit quiſquis auctor eſt, hunc Boëtii locum ex lib. 1. Conſol. *Itaque nihil eſt quod admirere, ſi in hoc vitæ ſalo circumſtantibus agitemur procellis.* Unde idem qui ſuperius error admiſſus, dum pro *ſalo*, *diluvio* ſcriptum eſt. neque enim *vitæ diluvium*, aut *procellas* habere dicitur. neque rectè procellæ *circumſtantes* hic vocentur. quod tamen ex mendoſis Boëtii codicibus excerpſerat; ut nunc quoque in iiſdem legere eſt. *Idem.*

1 *Quæ-*

poſſibile eſt, fallitur: quod ſentire non modo nefas eſt, ſed etiam voce proferre. At ſi, uti ſunt, ita ea futura eſſe decernit, ut æque vel fieri ea, vel non fieri poſſe cognoſcat, quæ eſt hæc præſcientia, quæ nihil certum, nihil ſtabile comprehendit? Aut quid hoc refert [1] vaticinio illo ridiculo Tireſiæ? *Quidquid dicam, aut erit, aut non.* Quid etiam divina providentia humana opinione præſtiterit, ſi, uti homines, incerta judicat, quorum eſt incertus eventus? Quod ſi apud illum rerum omnium certiſſimum fontem nihil incerti eſſe poteſt, certus eorum eſt eventus, quæ futura firmiter ille præſcierit. Quare nulla eſt humanis conſiliis, actionibuſquè libertas: quas divina mens ſine falſitatis errore cuncta proſpiciens, ad unum alligat & conſtringit eventum. Quo ſemel recepto, [2] quantus occaſus humanarum rerum conſequatur, liquet. Fruſtra enim bonis, maliſque præmia, pœnæve proponuntur, [3] quæ nullus meruit liber ac voluntarius motus animorum. idque omnium videbitur iniquiſſimum, quod nunc æquiſſimum judicatur, vel puniri improbos, vel remunerari probos: quos ad alterutrum non propria mittit voluntas, ſed futuri cogit certa neceſſitas. Nec vitia igitur, nec virtutes quidquam fuerint, ſed omnium meritorum potius miſta atque indiſcreta confuſio. Quoque nihil ſceleratius excogitari poteſt, cùm ex providentia rerum, omnis ordo ducatur, [4] nihilque conſiliis liceat humanis, fit, ut vitia quoque noſtra ad bonorum omnium referantur aucto-

1 *Vaticinio Tireſiæ.*] Apud Horatium Serm. lib. II. ſat. VI. *Vall.*

2 *Quantus occaſus humanarum conſequatur, liquet.*] Mutilus locus. Veteres: *Humanarum rerum conſequatur.* Sane bene. adeoque audacter in contextum admiſi. *Bern.*

Quantus occaſus humanarum conſequatur.] MSS. & Edit. *quantus occaſus humanarum rerum conſeq.* Sitzm.

3 *Quæ nullus meruit liber ac voluntarius motus animorum.*] Ferri poſſe videtur. Omnino tamen audiendi veteres: *metuit liber.* Bern.

4 *Nihilque conſiliis liceat humanis.*] MS. Rittershuſ. *cumque nihil conſil. l. h.* Sitzm.

1 Uti

auctorem. Igitur nec ſperandi aliquid nec deprecandi ulla ratio eſt. Quid enim vel ſperet quiſquam, vel etiam deprecetur, quando optanda omnia ſeries indeflexa connectit? Auferetur igitur unicum illud inter homines Deumque commercium, ſperandi ſcilicet ac deprecandi. Siquidem juſtæ humilitatis pretio inæſtimabilem vicem divinæ gratiæ promeremur: qui ſolus modus eſt, quo cum Deo colloqui homines poſſe videantur, illique inacceſſæ luci prius quoque quàm impetrent, ipſa ſupplicandi ratione conjungi: quæ ſi recepta futurorum neceſſitate, nihil virium habere credantur, quid erit, quo ſummo illi rerum principi connecti atque adhærere poſſimus? Quare neceſſe erit humanum genus, [1] uti paullo antè cantabas, diſſeptum atque disjunctum ſuo fonte fatiſcere.

METRUM III.

[2] Quænam diſcors [3] fœdera rerum
Cauſa reſolvit? quis tanta Deus
[4] Veris ſtatuit bella duobus,
Ut, quæ carptim ſingula conſtant,

Eadem

1 *Uti paullo ante cantabas.*] Carmine nimirum 6. ỷſ. 43. lib. 4. *Sitzm.*

2 *Quænam, &c.*] Cum hoc Carmine confer diligenter Maximum Tyrium Philoſoph. Plat. Et Lucret. lib. 4. De Rer. Nat. *Idem.*

3 *Fœdera rerum*] Quid difficultatis hic & ſequens locus habeant, non video, impenſius mirans cur non paucos inter legendum torqueat: tanquam illic arcana quædam nulli pervia proferat Boëtius. qui ſuperioris, de Arbitrii Libertate Deique Præſcientia, quæſtionis nodos ſoluturus, ait mirari ſe, quænam cauſa diſcors rerum fœdera reſolvat, id eſt, duas res maxime inter ſe concordes convenienteſque diſſolvat ac divellat. Eæ ſunt quæ & mox *duo vera* a[illegible]o vocantur. *Vall.*

4 *Veris bella duobus.*] Ea duo ſunt; Prænoſcere cuncta Deum, & tamen Eſſe libertatis arbitrium. Eſt enim hoc ἀξίωμα verum, Prænoſcit omnia futura Deus. eſt & illud, Ineſt omnibus hominibus Libertatis arbitrium. Singula hæc quidem carptim & diviſim vera eſſe nemo eſt qui non agnoſcat. Cum verò mixta jugantur, hoc eſt, juncta ſic enuntiantur, Prænoſcit cuncta Deus & Eſt arbitrii humani Libertas; difficultatis nonnihil, ex meritis noſtræ imbecillitate, importatur. neque enim intellectu conſequi poſſumus quemadmodum Deus, ut canit noſter,

Quæ ſint, quæ fuerint, veniantque
Uno mentis cernit in ictu.

Idem.

Eadem nolint miſta jugari?
An nulla eſt diſcordia veris,
Semperque ſibi certa cohærent?
[1] *Sed mens, cæcis obruta membris,*
Nequit oppreſſi luminis igne
Rerum tenueis noſcere nexus.
Sed cur tanto [2] *flagrat amore*
Veri tectas reperire notas?
Scitne, quod appetit anxia noſſe?
[3] *Sed quis nota ſcire laborat?*
At ſi neſcit, quid cæca petit?
Quis enim quidquam neſcius optet?
Aut quis valeat neſcita ſequi?
Quove inveniat, quiſve repertam
Queat ignarus noſcere formam?
[4] *An cùm mentem cerneret altam,*

Pari-

1 *Sed mens cæcis obruta membris.*] Lactant. De ira Dei, cap. 1. *Mens hominis tenebroſo carceris domicilio circumſepta, longe à* DEI *perſpectione ſummota eſt.* Vid. eund. de Opif. Dei c. 16. *Sitzm.*

2 *Flagrat amore.*] Auguſt. lib. 12. de Civ. Dei, cap. 20. *Pervenire ad conſpectum Dei, atque ita fieri beatum contemplatione incorporeæ lucis per participationem incommutabilis immortalitatis ejus, cujus adipiſcendæ amore flagramus.* Catullus Carm. 68.

—— meus cæco flagrabat amore.

Flagrare charitate, Q. Curt. lib. 3. *Flagrare meliore Gradivo*, Silius lib. 15. in pr. pro Marte uti proſpero ſive ſecundo. *Idem.*

Flagrat amore Veri tectas reperire notas.] Senec. in Agam. v. 60.

Non ſic Libycis Syrtibus æquor
Furit alternos volvere fluctus.

Videtur tamen noſter magis reſpexiſſe ad illud Horatii lib. 1. Carm. Od. 15.

—— ecce furit te reperire atrox
Tydides melior patre.

Idem.

3 *Sed quis nota reſcire laborat.*] MSS. & Edit. Norimb. *ſed quis nota ſcire laborat.* quam lectionem amplector lubens, idque duplicem ob cauſam. Cum ante quinquennium pervenirem in notitiam P. Meliſſi, inclyti Germaniæ Vatis, edocebar, veteres Latinorum Poëtas quoſdam nuſpiam, quoſdam rariſſime ſyllabam corripere, quam præcederet *ſt, ſp, ſc.* quod ipſemet poſtea inter legendum obſervavi diligentius, atque ita ſeſe rem habere perſpicue cognovi. Deinde me non tralatitie movit ipſum verbum *Reſcire*, quod vim habet propriam quandam, non ex communi ſignificatione ceterorum verborum, quibus eadem præpoſitio, *Re*, imponitur. Nam qui factum aliquod occultius, aut inopinatum inſperatumque cognoſcit, is dicitur proprie *Reſcire*, ut docet A. Gell. lib. 2. cap. 15. cujus aſſertioni ſi locum dederimus, facile patebit, verbum *Reſcire* minus congrue hic poni. *Idem.*

4 *An cum mentem.*] Nimirum momento creationis, quo anima perfectiſſime videt, non ſolum res univerſales, ſed particulares quoque. Poſtquam [illegible] corpori unita eſt, retinet quidem ſcientiam

Pariter ſummam & ſingula norat?
Nunc membrorum condita nube,
Non in totum eſt oblita ſui,
Summamque tenet ſingula perdens.
Igitur quiſquis vera requirit,
Neutro eſt habitu. nam neque novit,
Nec penitus tamen omnia neſcit:
Sed, quam retinens meminit, ſummam
Conſulit, altè viſa retractans,
Ut ſervatis queat oblitas
[1] *Addere parteis.*

PROSA IV.

[2] Tum illa, Vetus, inquit, hæc eſt de providentia querela, Marcoque Tullio, cum divinationem diſtribuit, [3] vehementer agitata, tibique ipſi res diu prorſus multumque quæſita; ſed haud quaquam ab ullo veſtrûm hactenus ſatis diligenter ac firmiter expedita. Cujus caliginis cauſa eſt, quod humanæ ratiocinationis motus ad divinæ præſcientiæ ſimplicitatem non poteſt admoveri: quæ ſi ullo modo cogitari queat, nihil prorſus relinquetur ambigui: quod ita demum patefacere, atque expedire tentabo, [4] ſi prius ea quibus moveris, expendero. Quæro enim, cur illam ſolventium rationem minus efficacem putes: quæ quia præ-

tiam univerſalium, qua particulares agnoſcit; particularium autem non item, quarum oblivionem corporis moles induxit. Hinc paulatim anima διὰ τὴν ἀνάμνησιν res particulares diſcit, quandiu homo vivit. Hinc diſciplinæ & ſcientiæ ſingularium. Hæc & quæ reliquo carmine complectitur, è Platonis Menone & Phædone deſumpta. *Vall.*

1 *Addere parteis.*] Meus non malè *dedere parteis.* Bern.

2 *Tum illa, Vetus, inquit, eſt de providentia querela, à M. Tullio.*] MS. Rittersh. *Tum illa inquit: Hæc eſt vetus de Providentia querela, Marcoque Tullio, &c.* Sitzm.

3 *Vehementer agitata.*] Libro ſcilicet 2. De Divinat. ubi cum Quincto fratre diſputans divinationem prorſus nititur tollere, quam Quinctus volumine ſuperiore aſſeruerat. *Idem.*

4 *Si prius ea quibus moveris expediero.*] Aſſentior Manuſſ. *moveris expendero.* Bern.

præſcientiam non eſſe futuris rebus cauſam neceſſitatis exiſtimat, nihil impediri præſcientia arbitrii libertatem putat. Num enim tu aliunde argumentum futurorum neceſſitatis trahis, niſi quod ea quæ præſciuntur, non evenire non poſſunt? Si igitur prænotio nullam futuris rebus adjicit neceſſitatem, quod tu etiam paulo antè fatebare; quid eſt, quod voluntarii exitus rerum ad certum cogantur eventum? Etenim poſitionis gratia, ut quid conſequatur advertas, ſtatuamus nullam eſſe præſcientiam. Num igitur, quantum ad hoc attinet, quæ ex arbitrio eveniunt, ad neceſſitatem coguntur? Minimè. Statuamus iterum eſſe, ſed nihil rebus neceſſitatis injungere, manebit, ut opinor, eadem voluntatis integra atque abſoluta libertas Sed præſcientia, inquies, [1] tametſi futuris eveniendi neceſſitas non eſt, ſignum tamen eſt, neceſſario ea eſſe ventura. Hoc igitur modo, etiam ſi præcognitio non fuiſſet, neceſſarios futurorum exitus eſſe conſtaret. Omne etenim ſignum, tantum quid ſit, oſtendit, non vero efficit quod deſignat. Quare demonſtrandum prius eſt, nihil non ex neceſſitate contingere, ut prænotionem ſignum eſſe hujus neceſſitatis appareat. Alioquin ſi hæc nulla eſt, [2] nec illa quidem ejus rei ſignum poterit eſſe, quæ non eſt. Jam verò probationem firmâ ratione ſubnixam conſtat, non ex ſignis, neque petitis extrinſecus argumentis, ſed ex convenientibus neceſſariiſque cauſis eſſe ducendam. Sed quî fieri poteſt, ut ea non proveniant, quæ futura eſſe providentur? Quaſi vero nos ea, quæ providentia futura eſſe prænoſcit, non eventura credamus: ac non illud potius arbitremur, licet eveniant, nihil tamen, ut evenirent, ſui natura neceſſitatis habuiſſe: quod hinc facilè perpendas licebit. Plura etenim dum fiunt,

1 *Tametſi futuris eveniendi neceſſitas.*] MSS. *tametſi futuris rebus even. nec.* Sitzmanus.

2 *Nec illa quidem ejus rei ſignum poteſt eſſe.*] Vetus: *Nec ille prænotio quidem,* Bern.

1 Ut

fiunt, ſubjecta oculis intuemur: [1] ut ea, quæ in quadrigis moderandis atque flectendis facere ſpectantur aurigæ: atque ad hunc modum cetera. Num igitur quidquam illorum ita fieri neceſſitas ulla compellit? Minimè. Fruſtra enim eſſe artis effectus, ſi omnia coacta moverentur. Quæ igitur cùm fiunt, carent exiſtendi neceſſitate, eadem priùs quàm fiant, ſine neceſſitate futura ſunt. Quare ſunt quædam eventura, quorum exitus ab omni neceſſitate ſit abſolutus. Nam illud quidem nullum arbitror eſſe dicturum, quod quæ nunc fiunt; prius quam fierent, eventura non fuerint. Hæc igitur etiam præcognita liberos habent eventus. Nam ſicut [2] ſcientia præſentium rerum nihil his, quæ fiunt; ita præſciéntia futurorum nihil his, quæ ventura ſunt, neceſſitatis importat. Sed hoc, inquis, ipſum dubitatur, an earum rerum, quæ neceſſarios exitus non habent, ulla poſſit eſſe prænotio. Diſſonare etenim videntur: putaſque, ſi prævideantur, conſequi neceſſitatem: ſi neceſſitas deſit, minime præſciri, nihilque ſcientia comprehendi poſſe niſi certum. quòd ſi, quæ incerti ſunt exitus, ea quaſi certa providentur, opinionis id eſſe caliginem, non ſcientiæ veritatem. Aliter enim ac ſeſe res habeant, arbitrari, ab integritate ſcientiæ credis eſſe diverſum. Cujus erroris cauſa eſt, quod omnia, quæ quiſque novit, ex ipſorum tantum vi atque natura cognoſci exiſtimat quæ ſciuntur, quod totum contra eſt. Omne enim quod cognoſcitur, non ſecundum ſui vim, ſed ſecundum cognóſcentium potius comprehenditur facultatem.

1 *Ut ea quæ in quadrigis.*] Auctor Carminis ad Piſonem:

Sic auriga ſolet ferventia Theſſalus ora
Mobilibus frenis in aperto flectere campo:
Qui modo non ſolum rapido permittit habenas
Quadrupedi, ſed calce citat, modo torquet in auras
Flexibiles rictus, & nunc cervice rotata
Incipit effuſos in gyrum carpere curſus.

Sitzm.

2 *Scientia præſentium nihil.*] MSS. *Scientia præſentium rerum nihil.* Idem.

tem. Nam ut hoc brevi liqueat exemplo, eandem corporis rotunditatem aliter viſus, aliter tactus agnoſcit. Ille eminus manens, totum ſimul jactis radiis intuetur: hic vero cohærens orbi atque conjunctus, circa ipſum motus ambitum, rotunditatem partibus comprehendit. Ipſum quoque hominem aliter ſenſus, aliter imaginatio, aliter ratio, aliter intelligentia contuetur. Senſus enim figuram in ſubjecta materia conſtitutam. Imaginatio vero ſolam ſine materia judicat figuram. Ratio vero hanc quoque tranſcendit, ſpeciemque ipſam, quæ ſingularibus ineſt, univerſali conſideratione perpendit. Intelligentiæ vero celſior oculus exſiſtit. ſupergreſſa namque univerſitatis ambitum, ipſam illam ſimplicem formam pura mentis acie contuetur. In quo illud maxime [1] conſiderandum eſt: quòd ſuperior comprehendendi vis amplectitur inferiorem; inferior verò ad ſuperiorem nullo modo conſurgit. Neque enim ſenſus aliquid extra materiam valet, vel univerſales ſpecies imaginatio contuetur, vel ratio capit ſimplicem formam: ſed intelligentia quaſi deſuper ſpectans, concepta forma, quæ ſubſunt etiam cuncta dijudicat; ſed eo modo, quo formam ipſam, quæ nulli alii nota eſſe poterat, comprehendit. Nam & rationis univerſum, & imaginationis figuram, & materiale ſenſibile cognoſcit, nec ratione utens, nec imaginatione, nec ſenſibus, ſed illo uno ictu mentis formaliter, ut ita dicam, cuncta proſpiciens. Ratio quoque cum quid univerſale reſpicit, nec imaginatione, nec ſenſibus utens, imaginabilia, vel ſenſibilia comprehendit. Hæc eſt enim, quæ conceptionis ſuæ univerſale ita definit: [2] homo eſt

1 *Conſiderandum eſt : nam ſuperior.*] ms. Ritters. *Conſiderandum eſt, quod ſuperior.* Sitzm.

2 *Homo eſt animal bipes rationale.*] ms. Rittersh. plenius: *Homo eſt animal rationale, bipes, mortale.* Ita ſupra libro 1. *Hoccine interrogas, an eſſe me ſciam rationale animal atque mortale?* Ponit hanc Philoſophicam hominis definitionem etiam S. Chryſoſtomus homil.

eſt animal bipes rationale. quæ cum univerſalis notio ſit, [1] tum imaginabilem, ſenſibilemque eſſe rem nullus ignorat, quod illa non imaginatione, vel ſenſu, ſed rationali conceptione conſiderat. Imaginatio quoque tametſi ex ſenſibus viſendi, formandique figuras ſumſit exordium, ſenſu tamen abſente ſenſibilia quæque colluſtrat, non ſenſibili, ſed imaginaria ratione judicandi. Videſne igitur, ut in cognoſcendo cuncta, ſua potius facultate, quam eorum quæ cognoſcuntur, utantur? Neque id injuria: nam cùm omne judicium judicantis actus exſiſtat, neceſſe eſt, ut ſuam quiſque operam non ex aliena, ſed ex propria poteſtate perficiat.

METRUM IV.

Quondam [2] porticus attulit
Obſcuros nimium [3] ſenes,

Qui

homil. 14. in priorem ad Timoth. ſed opponit ei ac præfert aliam veriorem ex ſacris depromptam tabulis. Verba Aurei oris illius hæc ſunt, quæ ex Sacris Lectionibus ſuis haud gravatè mihi gratificatus eſt C. Rittershuſius: Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ἴδωμεν. οἱ ἔξωθεν φασὶ, ζῶον λογικὸν, θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. ἡμεῖς δὲ μὴ ἀπ' ἐκείνων τὸν ὅρον θώμεθα· ἀλλὰ πόθεν; ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς. ποῦ τοίνυν τὸν ὅρον ἐξέθετο ἀνθρώπου; ἄκουε λεγούσης αὐτῆς· ἦν ἄνθρωπος δίκαιος, ἀληθινὸς, θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος. τοῦτο ἄνθρωπος. καὶ πάλιν ἕτερος φησί· μέγα ἄνθρωπος, καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων. τοὺς δὲ μὴ τοιούτους, κἂν νοῦ μετέχωσι, κἂν μυριάκις ἐπιστήμης ὦσι δεκτικοὶ, οὐκ οἶδεν ἡ γραφὴ λέγειν ἀνθρώπους, ἀλλὰ κύνας, καὶ ἵππους, καὶ ἔχις, καὶ ὄφεις, καὶ ἀλώπεκας, καὶ λύκους, καὶ εἴ τι τούτων ἀτιμότερον τῶν θηρίων, &c. Sitzman.

1 *Tamen imaginabilem ſenſibilemque rem eſſe.*] Non video cauſam cur doctiſſimi Belgarum I. Lipſii bonum codicem non audiam; *tamen imaginalem ſenſibilemque* ea notione qua non ſolùm *ſenſibile*, ſed *ſenſile* dicimus, & ſimilia. *Bern.*

2 *Porticus.*] In qua Athenis Zeno Citticus, Sroicorum princeps, primus docuit. Unde à στοὰ, hoc eſt, *porticu* Stoici appellati. *Vallin.*

3 *Senes.*] Zenonem & ejus ſectatores Stoicos. Is enim, recedens à veteris Academiæ decretis, *fidem* [ait Cicero l. 1. Academ.] *ſenſibus tribuebat, quod comprehenſio facta ſenſibus & vera eſſe & fidelis videatur. non quod omnia quæ eſſent in re comprehenderet; ſed quia nihil quod cadere in eam poſſet, relinqueret; quodque natura quaſi normam ſcientiæ & principium ſui dediſſet, unde poſtea notiones rerum in animis imprimerentur, è quibus non principia*

Qui ſenſus, [1] & imagines
E corporibus [2] extimis
Credant mentibus imprimi,
Ut quondam celeri ſtylo
Mos eſt æquore paginæ
Quæ nullas habeat notas,
Preſſas figere litteras.
Sed mens ſi propriis vigens

Nihil

pia ſolum, ſed latiores quædam ad rationem inveniendam viæ reperiuntur. Veteris verò Academiæ principes, Socrates, Plato, Speuſippus, Theophraſtus, Ariſtoteles aliter ſenſerant: *Tertia*, inquit idem, *philoſophiæ pars, quæ erat in ratione & in diſſerendo, ſic tractabatur ab utriſque: Quamquam oriretur à ſenſibus, tamen non eſſe judicium veritatis in ſenſibus. Mentem volebant eſſe rerum judicem: ſolam cenſebant idoneam cui crederetur, quia ſola cerneret id quod ſemper eſſet, ſimplex & unius modi, & tale quale eſſet.* Et paulo poſt, *Senſus autem omnes hebetes & tardos eſſe arbitrabantur: nec percipere ullo modo res eas, quæ ſubjectæ ſenſibus viderentur.* Et infra, *Itaque hanc omnem partem rerum opinabilem appellabant; Scientiam autem nuſquam eſſe cenſebant niſi in animi motionibus atque rationibus.* Mens quidem ſenſuum miniſterio ſingularia cognoſcit, deinde ex ſingularium ἐπαγωγῇ *inductione* Univerſalia vi ſua conſtituit. Cum quis Socratem videt, inquit Themiſtius Poſterior. libro II. τότε ὁρᾷ ἐν αὐτῷ καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλους ὅμοιον καὶ κοινὸν, ὥστε τρόπον τινὰ καὶ αἴσθησις τοῦ καθόλου; ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως, ὥστε αὐτὸ χωρίσαι καὶ ἀφελεῖν, καὶ καθ᾽ ἑαυτὸ γνῶναι. ἀλλὰ συγκεχυμένον τὸ τοῦ καθ᾽ ἕκαστον, καὶ μᾶλλον εἰς ἐκεῖνο ἀποτελεσμένον, ἀλλ᾽ ἑτέρα δύναμίς ἐστιν, ἣ τῆς αἰσθήσεως περὶ τὸ κατὰ μέρος ἐνεργούσης, τὸ ἓν ἐκ πολλῶν, καὶ τὸ ἀδιάφορον, ἐκ διαφόρων, καὶ τὸ αὐτὸν ἐξ ἑτέρων συνάγει. οἷον, τὸν ἄνθρωπον, ἐκ Καλλίου καὶ Ἀρίστωνος. καὶ τὸ ζῶον ἐξ ἀνθρώπου καὶ λέοντος, καὶ τὴν οὐσίαν ἐκ φυτοῦ καὶ ζώου. ἄνεισι γὰρ, μέχρις ἂν εἰς ἓν παντελῶς τὰ πολλὰ ἀναγάγῃ τε καὶ συνδήσῃ); *ſimul & in* Socrate *videt id, quod in aliis quoque* hominibus *ſimile communeque ineſt. quare quadam ratione ſenſus verſatur circa univerſale, non ita tamen ut illud abſtrahat & ſeparet, ſeorſimque* à ſingulari *cognoſcat, ſed confuſum cum ipſo ſingulari & magis in ipſum converſum. alia quippe eſt facultas, quæ, dum ſenſus operatur circa individua, unum ex multis, indifferens ex differentibus, idem ex diverſis colligit; verbi gratia, hominem ex Ariſtone & Callia, animal ex homine & leone, ſubſtantiam ex planta & animali. Ea enim aſcendit quouſque multa in unum omnino reduxerit & copulaverit.* Et paulo poſt, Senſus, inquit, ἀρχαὶ καὶ αἰτίαι τῶν κατὰ μέρος ὑπολήψεων, τὴν δὲ καθόλου ἐπιφορὰν, ὁ νοῦς ποιήσει), *Cognitionis ſingularium principia & cauſæ, ſenſus ſunt. aſſumptio verò Univerſalium* ex ſingularibus, *intellectus ſeu mentis opus eſt.* Ita ut quicquid per ſenſus diſcitur mentis ἐνεργείᾳ tribuendum ſit, non ipſis ſenſuum imaginibus, quas ipſa creat, non ipſæ ullo modo in animam agunt. Unde rectè de ea dicitur, Νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει· τὰ δ᾽ ἄλλα, κωφὰ καὶ τυφλά, *Mens videt, mens audit; cætera verò ſurda ac cæca ſunt.* Idem.

1 *Et imagines.*] *Notiones* Cicero vocat, ἐννοίας καὶ προλήψεις Stoici. *Idem.*

2 *Extimis.*] Exterioribus, hoc eſt, quæ videntur, audiuntur, palpantur. *Idem.*

Nihil motibus explicat,
Sed tantùm patiens jacet
Notis ſubdita corporum,
[1] *Caſſáſque in ſpeculi vicem*
Rerum reddit imagines,
Unde hæc ſic animis viget
Cernens omnia notio?
Quæ vis ſingula proſpicit,
Aut [2] *quæ cognita dividit?*
Quæ diviſa recolligit,
Alternumque legens iter
[3] *Nunc ſummis caput inſerit,*

Nunc

1 *Caſſaſque in ſpeculi vicem.*] Lucret. lib. 4.

Rem contra ſpeculum ponas, apparet imago.

Et paulo poſt:

Quandoquidem ſpeculum, quodcunque obvertimus oris,
Res tibi reſpondent ſimili forma atque tenore.

De ſpeculis multa congeſſit I. Meurſius. Vide etiam Jac. Pontanum ad Eclog. 3. Virg. Nic. Rigaltium ad Phædri Fab. 6. & 47. De iiſdem quid ſenſerit Socrates tradit Laërt. lib. 2. & Apulejus Apologia. *Sitzm.*

2 *Quæ cognita dividit.*] Themiſtius ibid. Τούτου γὰρ ἔργον ἤδη, τὰ πολλὰ ἑνοῦν, καὶ περαίνειν τὰ ἄπειρα ὅπερ φησὶ Πλάτων, πέρατι συνδήσασθαι. καὶ γὰρ διαιρετικὸς καὶ συνθετικὸς καὶ μεταβατικός. καὶ ἄλλως πολυτρόπως διακινούμενος, *Hujus officium eſt multa unire & infinita terminare; quod Plato appellat,* termino concludere. *Dividit illa componitque, pluribus modis convariat atque commutat, omnino agilis & permobilis natura ejus deprehenditur.* Vallin.

3 *Nunc ſummis caput inſerit.*] D. Auguſtinus, ſeu quiſquis auctor eſt, lib. de Spiritu & Anima cap. XI. *Et ſicut luna creſcit & deficit & varia viciſſitudine commutatur, in id tamen quod fuit quadam perfecta novitate ſe reſtituit. Sic Mens nunc caput ſummis inſerit, nunc decidit in infimis, nunc ſeſe inſerens ſibi veris falſa redarguit: modo ad corporalia regenda deflectitur, modo æternis rationibus inſpiciendis vel conſulendis adhæreſcit.* Quo in loco cum ipſiſſima Boëtii verba referantur, minimè dubium eſt hunc Tractatum D. Auguſtini non eſſe. Nec obſtat quòd hic aliter quædam mendosè legantur, omnino enim ſcribendum eſt *deſidit in infima* & *ſeſe referens ſibi.* Deſidit in infima Mens, cum res ὕλῃ, *materiæ* inhærentes conſiderat, quod ubi ſenſus miniſterio fecit, *ſeſe*, habentem eas notiones, *refert ſibi*, ratiocinanti & intellectu diſcernenti quid verum, quid falſum ſit. Neque furtum hujuſmodi hic tantum deprehendas, ſed & cap. XXXVII. lib. Meditationum, qui ejuſdem magni viri nomen falſo præfert, his verbis, *In hoc enim magno hujus vitæ diluvio, ubi circumſtantibus agitamur procellis.* Ubi expreſſit quiſquis auctor eſt, hunc Boëtii locum ex lib. I. Conſol. *Itaque nihil eſt quod admirere, ſi in hoc vitæ ſalo circumflantibus agitemur procellis.* Unde idem qui ſuperius error admiſſus, dum pro *ſalo*, *diluvio* ſcriptum eſt. neque enim *vitæ diluvium*, aut *procellas* habere dicitur. neque rectè procellæ *circumſtantes* hic vocentur. quod tamen ex mendoſis Boëtii codicibus excerpſerat; ut nunc quoque in iiſdem legere eſt. *Idem.*

1 *Quæ-*

poſſibile eſt, fallitur: quod ſentire non modo nefas eſt, ſed etiam voce proferre. At ſi, uti ſunt, ita ea futura eſſe decernit, ut æque vel fieri ea, vel non fieri poſſe cognoſcat, quæ eſt hæc præſcientia, quæ nihil certum, nihil ſtabile comprehendit? Aut quid hoc refert [1] vaticinio illo ridiculo Tireſiæ? *Quidquid dicam, aut erit, aut non.* Quid etiam divina providentia humana opinione præſtiterit, ſi, uti homines, incerta judicat, quorum eſt incertus eventus? Quod ſi apud illum rerum omnium certiſſimum fontem nihil incerti eſſe poteſt, certus eorum eſt eventus, quæ futura firmiter ille præſcierit. Quare nulla eſt humanis conſiliis, actionibuſquè libertas: quas divina mens ſine falſitatis errore cuncta proſpiciens, ad unum alligat & conſtringit eventum. Quo ſemel recepto, [2] quantus occaſus humanarum rerum conſequatur, liquet. Fruſtra enim bonis, maliſque præmia, pœnæve proponuntur, [3] quæ nullus meruit liber ac voluntarius motus animorum. idque omnium videbitur iniquiſſimum, quod nunc æquiſſimum judicatur, vel puniri improbos, vel remunerari probos: quos ad alterutrum non propria mittit voluntas, ſed futuri cogit certa neceſſitas. Nec vitia igitur, nec virtutes quidquam fuerint, ſed omnium meritorum potius miſta atque indiſcreta confuſio. Quoque nihil ſceleratius excogitari poteſt, cùm ex providentia rerum, omnis ordo ducatur, [4] nihilque conſiliis liceat humanis, ſit, ut vitia quoque noſtra ad bonorum omnium referantur aucto-

1 *Vaticinio Tireſiæ.*] Apud Horatium Serm. lib. II. ſat. VI. *Vall.*

2 *Quantus occaſus humanarum conſequatur, liquet.*] Mutilus locus. Veteres: *Humanarum rerum conſequatur.* Sane bene. adeoque audacter in contextum admiſi. *Bern.*

Quantus occaſus humanarum conſequatur.] MSS. & Edit. *quantus occaſus humanarum rerum conſeq.* Sitzm.

3 *Quæ nullus meruit liber ac voluntarius motus animorum.*] Ferri poſſe videtur. Omnino tamen audiendi veteres: *metuit liber.* Bern.

4 *Nihilque conſiliis liceat humanis.*] MS. Rittershuſ. *cumque nihil conſil. l. h.* Sitzm.

1 Uti

auctorem. Igitur nec ſperandi aliquid nec deprecandi ulla ratio eſt. Quid enim vel ſperet quiſquam, vel etiam deprecetur, quando optanda omnia ſeries indeflexa connectit? Auferetur igitur unicum illud inter homines Deumque commercium, ſperandi ſcilicet ac deprecandi. Siquidem juſtæ humilitatis pretio inæſtimabilem vicem divinæ gratiæ promeremur: qui ſolus modus eſt, quo cum Deo colloqui homines poſſe videantur, illique inacceſſæ luci prius quoque quàm impetrent, ipſa ſupplicandi ratione conjungi: quæ ſi recepta futurorum neceſſitate, nihil virium habere credantur, quid erit, quo ſummo illi rerum principi connecti atque adhærere poſſimus? Quare neceſſe erit humanum genus, [1] uti paullo antè cantabas, diſſeptum atque disjunctum ſuo fonte fatiſcere.

METRUM III.

[2] Quænam diſcors [3] fœdera rerum
Cauſa reſolvit? quis tanta Deus
[4] Veris ſtatuit bella duobus,
Ut, quæ carptim ſingula conſtant,

1 *Uti paullo ante cantabas.*] Carmine nimirum 6. vſ. 43. lib. 4. *Sitzm.*

2 *Quænam, &c.*] Cum hoc Carmine confer diligenter Maximum Tyrium Philoſoph. Plat. Et Lucret. lib. 4. De Rer. Nat. *Idem.*

3 *Fœdera rerum*] Quid difficultatis hic & ſequens locus habeant, non video, impenſius mirans cur non paucos inter legendum torqueat: tanquam illic arcana quædam nulli pervia proferat Boëtius. qui ſuperioris, de Arbitrii Libertate Deique Præſcientia, quæſtionis nodos ſoluturus, ait mirari ſe, quænam cauſa diſcors rerum fœdera reſolvat, id eſt, duas res maxime inter ſe concordes convenienteſque diſſolvat ac divellat. Eæ ſunt quæ & mox *duo vera* a[illegible]o vocantur. *Vall.*

4 *Veris bella duobus.*] Ea duo ſunt; Prænoſcere cuncta Deum, & tamen Eſſe libertatis arbitrium. Eſt enim hoc ἀξίωμα verum, Prænoſcit omnia futura Deus. eſt & illud, Ineſt omnibus hominibus Libertatis arbitrium. Singula hæc quidem carptim & diviſim vera eſſe nemo eſt qui non agnoſcat. Cum verò mixta jugantur, hoc eſt, juncta ſic enuntiantur, Prænoſcit cuncta Deus & Eſt arbitrii humani Libertas; difficultatis nonnihil, ex m[illegible]ntis noſtræ imbecillitate, importatur. neque enim intellectu conſequi poſſumus quemadmodum Deus, ut canit noſter,

Quæ ſint, quæ fuerint, veniantque
Uno mentis cernit in ictu.

Idem.

Eadem nolint miſta jugari?
An nulla eſt diſcordia veris,
Semperque ſibi certa cohærent?
[1] *Sed mens, cæcis obruta membris,*
Nequit oppreſſi luminis igne
Rerum tenueis noſcere nexus.
Sed cur tanto [2] *flagrat amore*
Veri tectas reperire notas?
Scitne, quod appetit anxia noſſe?
[3] *Sed quis nota ſcire laborat?*
At ſi neſcit, quid cæca petit?
Quis enim quidquam neſcius optet?
Aut quis valeat neſcita ſequi?
Quove inveniat, quiſve repertam
Queat ignarus noſcere formam?
[4] *An cùm mentem cerneret altam,*

Pari-

1 *Sed mens cæcis obruta membris.*] Lactant. De ira Dei, cap. 1. *Mens hominis tenebroſo carceris domicilio circumſepta, longe à* DEI *perſpectione ſummota eſt.* Vid. eund. de Opif. Dei c. 16. *Sitzm.*

2 *Flagrat amore.*] Auguſt. lib. 12. de Civ. Dei, cap. 20. *Pervenire ad conſpectum Dei, atque ita fieri beatum contemplatione incorporeæ lucis per participationem incommutabilis immortalitatis ejus, cujus adipiſcendæ amore flagramus.* Catullus Carm. 68.

—— mens cæco flagrabat amore.

Flagrare charitate, Q. Curt. lib. 3. *Flagrare meliore Gradivo*, Silius lib. 15. in pr. pro Marte uti proſpero ſive ſecundo. *Idem.*

Flagrat amore Veri tectas reperire notas.] Senec. in Agam. v. 60.

Non ſic Libycis Syrtibus æquor
Furit alternos volvere fluctus.

Videtur tamen noſter magis reſpexiſſe ad illud Horatii lib. 1. Carm. Od. 15.

—— ecce furit te reperire atrox
Tydides melior patre.

Idem.

3 *Sed quis nota reſcire laborat.*] MSS. & Edit. Norimb. *ſed quis nota ſcire laborat.* quam lectionem amplector lubens, idque duplicem ob cauſam. Cum ante quinquennium pervenirem in notitiam P. Meliſſi, inclyti Germaniæ Vatis, edocebar, veteres Latinorum Poëtas quoſdam nuſpiam, quoſdam rariſſime ſyllabam corripere, quam præcederet *ſt, ſp, ſc.* quod ipſemet poſtea inter legendum obſervavi diligentius, atque ita ſeſe rem habere perſpicue cognovi. Deinde me non tralaticie movit ipſum verbum *Reſcire*, quod vim habet propriam quandam, non ex communi ſignificatione ceterorum verborum, quibus eadem præpoſitio, *Re*, imponitur. Nam qui factum aliquod occultius, aut inopinatum inſperatumque cognoſcit, is dicitur proprie *Reſcire*, ut docet Agell. lib. 2. cap. 15. cujus aſſertioni ſi locum dederimus, facile patebit, verbum *Reſcire* minus congrue hic poni. *Idem.*

4 *An cum mentem.*] Nimirum momento creationis, quo anima perfectiſſime videt, non ſolum res univerſales, ſed particulares quoque. Poſtquam [illegible] corpori unita eſt, retinet quidem ſcientiam

Pariter ſummam & ſingula norat?
Nunc membrorum condita nube,
Non in totum eſt oblita ſui,
Summamque tenet ſingula perdens.
Igitur quiſquis vera requirit,
Neutro eſt habitu. nam neque novit,
Nec penitus tamen omnia neſcit:
Sed, quam retinens meminit, ſummam
Conſulit, altè viſa retractans,
Ut ſervatis queat oblitas
[1] *Addere parteis.*

PROSA IV.

[2] Tum illa, Vetus, inquit, hæc eſt de providentia querela, Marcoque Tullio, cum divinationem diſtribuit, [3] vehementer agitata, tibique ipſi res diu prorſus multumque quæſita; ſed haud quaquam ab ullo veſtrûm hactenus ſatis diligenter ac firmiter expedita. Cujus caliginis cauſa eſt, quod humanæ ratiocinationis motus ad divinæ præſcientiæ ſimplicitatem non poteſt admoveri: quæ ſi ullo modo cogitari queat, nihil prorſus relinquetur ambigui: quod ita demum patefacere, atque expedire tentabo, [4] ſi prius ea quibus moveris, expendero. Quæro enim, cur illam ſolventium rationem minus efficacem putes: quæ quia præ-

tiam univerſalium, qua particulares agnoſcit; particularium autem non item, quarum oblivionem corporis moles induxit. Hinc paulatim anima διὰ τῆς ἀναμνήσεως res particulares diſcit, quandiu homo vivit. Hinc diſciplinæ & ſcientiæ ſingularium. Hæc & quæ reliquo carmine complectitur, è Platonis Menone & Phædone deſumpta. *Vall.*

1 *Addere parteis.*] Meus non malè *dedere parteis.* Bern.

2 *Tum illa, Vetus, inquit, eſt de providentia querela, à M. Tullio.*] MS. Rittersh. *Tum illa inquit: Hæc eſt vetus de Providentia querela, Marcoque Tullio, &c.* Sitzm.

3 *Vehementer agitata.*] Libro ſcilicet 2. De Divinat. ubi cum Quincto fratre diſputans divinationem prorſus nititur tollere, quam Quinctus volumine ſuperiore aſſeruerat. *Idem.*

4 *Si prius ea quibus moveris expediero.*] Aſſentior Manuſſ. *moveris expendero.* Bern.

præſcientiam non eſſe futuris rebus cauſam neceſſitatis exiſtimat, nihil impediri præſcientia arbitrii libertatem putat. Num enim tu aliunde argumentum futurorum neceſſitatis trahis, niſi quod ea quæ præſciuntur, non evenire non poſſunt? Si igitur prænotio nullam futuris rebus adjicit neceſſitatem, quod tu etiam paulo antè fatebare; quid eſt, quod voluntarii exitus rerum ad certum cogantur eventum? Etenim poſitionis gratia, ut quid conſequatur advertas, ſtatuamus nullam eſſe præſcientiam. Num igitur, quantum ad hoc attinet, quæ ex arbitrio eveniunt, ad neceſſitatem coguntur? Minimè. Statuamus iterum eſſe, ſed nihil rebus neceſſitatis injungere, manebit, ut opinor, eadem voluntatis integra atque abſoluta libertas Sed præſcientia, inquies, [1] tametſi futuris eveniendi neceſſitas non eſt, ſignum tamen eſt, neceſſario ea eſſe ventura. Hoc igitur modo, etiam ſi præcognitio non fuiſſet, neceſſarios futurorum exitus eſſe conſtaret. Omne etenim ſignum, tantum quid ſit, oſtendit, non vero efficit quod deſignat. Quare demonſtrandum prius eſt, nihil non ex neceſſitate contingere, ut prænotionem ſignum eſſe hujus neceſſitatis appareat. Alioquin ſi hæc nulla eſt, [2] nec illa quidem ejus rei ſignum poterit eſſe, quæ non eſt. Jam verò probationem firmâ ratione ſubnixam conſtat, non ex ſignis, neque petitis extrinſecus argumentis, ſed ex convenientibus neceſſariiſque cauſis eſſe ducendam. Sed quî fieri poteſt, ut ea non proveniant, quæ futura eſſe providentur? Quaſi vero nos ea, quæ providentia futura eſſe prænoſcit, non eventura credamus: ac non illud potius arbitremur, licet eveniant, nihil tamen, ut evenirent, ſui natura neceſſitatis habuiſſe: quod hinc facilè perpendas licebit. Plura etenim dum fiunt,

1 *Tametſi futuris eveniendi neceſſitas.*] MSS. *tametſi futuris rebus even. nec.* Sitzmanus.

2 *Nec illa quidem ejus rei ſignum poteſt eſſe.*] Vetus: *Nec ille prænotio quidem,* Bern.

1 Ut

fiunt, ſubjecta oculis intuemur: [1] ut ea, quæ in quadrigis moderandis atque flectendis facere ſpectantur aurigæ: atque ad hunc modum cetera. Num igitur quidquam illorum ita fieri neceſſitas ulla compellit? Minimè. Fruſtra enim eſſe artis effectus, ſi omnia coacta moverentur. Quæ igitur cùm fiunt, carent exiſtendi neceſſitate, eadem priùs quàm fiant, ſine neceſſitate futura ſunt. Quare ſunt quædam eventura, quorum exitus ab omni neceſſitate ſit abſolutus. Nam illud quidem nullum arbitror eſſe dicturum, quod quæ nunc fiunt; prius quam fierent, eventura non fuerint. Hæc igitur etiam præcognita liberos habent eventus. Nam ſicut [2] ſcientia præſentium rerum nihil his, quæ fiunt; ita præſciêntia futurorum nihil his, quæ ventura ſunt, neceſſitatis importat. Sed hoc, inquis, ipſum dubitatur, an earum rerum, quæ neceſſarios exitus non habent, ulla poſſit eſſe prænotio. Diſſonare etenim videntur: putaſque, ſi prævideantur, conſequi neceſſitatem: ſi neceſſitas deſit, minime præſciri, nihilque ſcientia comprehendi poſſe niſi certum. quòd ſi, quæ incerti ſunt exitus, ea quaſi certa providentur, opinionis id eſſe caliginem, non ſcientiæ veritatem. Aliter enim ac ſeſe res habeant, arbitrari, ab integritate ſcientiæ credis eſſe diverſum. Cujus erroris cauſa eſt, quod omnia, quæ quiſque novit, ex ipſorum tantum vi atque natura cognoſci exiſtimat quæ ſciuntur, quod totum contra eſt. Omne enim quod cognoſcitur, non ſecundum ſui vim, ſed ſecundum cognoſcentium potius comprehenditur facultatem.

1 *Ut ea quæ in quadrigis.*] Auctor Carminis ad Piſonem:
Sic auriga ſolet ferventia Theſſalus ora
Mobilibus frenis in aperto flectere campo:
Qui modo non ſolum rapido permittit habenas
Quadrupedi, ſed calce citat, modo torquet in auras
Flexibiles rictus, & nunc cervice rotata
Incipit effuſos in gyrum carpere curſus.
Sitzm.

2 *Scientia præſentium nihil.*] MSS. *Scientia præſentium rerum nihil.* Idem.

1 *Con-*

tem. Nam ut hoc brevi liqueat exemplo, eandem corporis rotunditatem aliter viſus, aliter tactus agnoſcit. Ille eminus manens, totum ſimul jactis radiis intuetur: hic vero cohærens orbi atque conjunctus, circa ipſum motus ambitum, rotunditatem partibus comprehendit. Ipſum quoque hominem aliter ſenſus, aliter imaginatio, aliter ratio, aliter intelligentia contuetur. Senſus enim figuram in ſubjecta materia conſtitutam. Imaginatio vero ſolam ſine materia judicat figuram. Ratio vero hanc quoque tranſcendit, ſpeciemque ipſam, quæ ſingularibus ineſt, univerſali conſideratione perpendit. Intelligentiæ vero celſior oculus exſiſtit. ſupergreſſa namque univerſitatis ambitum, ipſam illam ſimplicem formam pura mentis acie contuetur. In quo illud maxime [1] conſiderandum eſt: quòd ſuperior comprehendendi vis amplectitur inferiorem; inferior verò ad ſuperiorem nullo modo conſurgit. Neque enim ſenſus aliquid extra materiam valet, vel univerſales ſpecies imaginatio contuetur, vel ratio capit ſimplicem formam: ſed intelligentia quaſi deſuper ſpectans, concepta forma, quæ ſubſunt etiam cuncta dijudicat; ſed eo modo, quo formam ipſam, quæ nulli alii nota eſſe poterat, comprehendit. Nam & rationis univerſum, & imaginationis figuram, & materiale ſenſibile cognoſcit, nec ratione utens, nec imaginatione, nec ſenſibus, ſed illo uno ictu mentis formaliter, ut ita dicam, cuncta proſpiciens. Ratio quoque cum quid univerſale reſpicit, nec imaginatione, nec ſenſibus utens, imaginabilia, vel ſenſibilia comprehendit. Hæc eſt enim, quæ conceptionis ſuæ univerſale ita definit: [2] homo eſt

1 *Conſiderandum eſt : nam ſuperior.*] ms. Ritters. *Conſiderandum eſt, quod ſuperior.* Sitzm.

2 *Homo eſt animal bipes rationale.*] ms. Rittersh. plenius: *Homo eſt animal rationale, bipes, mortale.* Ita ſupra libro I. *Hoccine interrogas, an eſſe me ſciam rationale animal atque mortale?* Ponit hanc Philoſophicam hominis definitionem etiam S. Chryſoſtomus homil.

eſt animal bipes rationale. quæ cum univerſalis notio ſit, [1] tum imaginabilem, ſenſibilemque eſſe rem nullus ignorat, quod illa non imaginatione, vel ſenſu, ſed rationali conceptione conſiderat. Imaginatio quoque tametſi ex ſenſibus viſendi, formandique figuras ſumſit exordium, ſenſu tamen abſente ſenſibilia quæque colluſtrat, non ſenſibili, ſed imaginaria ratione judicandi. Videſne igitur, ut in cognoſcendo cuncta, ſua potius facultate, quam eorum quæ cognoſcuntur, utantur? Neque id injuria: nam cùm omne judicium judicantis actus exſiſtat, neceſſe eſt, ut ſuam quiſque operam non ex aliena, ſed ex propria poteſtate perficiat.

METRUM IV.

Quondam [2] *porticus attulit*
Obſcuros nimium [3] *ſenes,*

Qui

homil. 14. in priorem ad Timoth. ſed opponit ei ac præfert aliam veriorem ex ſacris depromptam tabulis. Verba Aurei oris illius hæc ſunt, quæ ex Sacris Lectionibus ſuis haud gravate mihi gratificatus eſt C. Rittershuſius: Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ἴδωμεν. οἱ ἔξωθεν φασὶ, ζῶον λογικὸν, θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. ἡμεῖς δὲ μὴ ἀπ' ἐκείνων τὸν ὅρον θώμεθα· ἀλλὰ πόθεν; ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς. πῶς τοίνυν τὸν ὅρον ἐξέθετο ἀνθρώπου; ἄκουε λεγούσης αὐτῆς· ἦν ἄνθρωπος δίκαιος, ἀληθινὸς, θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος. τοῦτο ἄνθρωπος. καὶ πάλιν ἕτερος φησί· μέγα ἄνθρωπος, καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων. τοὺς δὲ μὴ τοιούτους, κἂν νοῦ μετέχωσι, κἂν μυριάκις ἐπιστήμης ὦσι δεκτικοὶ, οὐκ οἶδεν ἡ γραφὴ λέγειν ἀνθρώπους, ἀλλὰ κύνας, καὶ ἵππους, καὶ ἔχις, καὶ ὄφεις, καὶ ἀλώπεκας, καὶ λύκους, καὶ εἴ τι τούτων ἀτιμότερον τῶν θηρίων, &c. Sitzman.

1 *Tamen imaginabilem ſenſibilemque rem eſſe.*] Non video cauſam cur doctiſſimi Belgarum I. Lipſii bonum codicem non audiam: *tamen imaginalem ſenſibilemque* ea notione qua non ſolùm *ſenſibile*, ſed *ſenſile* dicimus, & ſimilia. *Bern.*

2 *Porticus.*] In qua Athenis Zeno Citticus, Stoicorum princeps, primus docuit. Unde à στοά, hoc eſt, *porticu* Stoici appellati. *Vallin.*

3 *Senes.*] Zenonem & ejus ſectatores Stoicos. Is enim, recedens à veteris Academiæ decretis, *fidem* [ait Cicero l. 1. Academ.] *ſenſibus tribuebat, quod comprehenſio facta ſenſibus & vera eſſe & fidelis videatur. non quod omnia quæ eſſent in re comprehenderet; ſed quia nihil quod cadere in eam poſſet, relinqueret; quodque natura quaſi normam ſcientiæ & principium ſui dediſſet, unde poſtea notiones rerum in animis imprimerentur, è quibus non principia*

Nihil motibus explicat,
Sed tantùm patiens jacet
Notis ſubdita corporum,
[1]*Caſſáſque in ſpeculi vicem*
Rerum reddit imagines,
Unde hæc ſic animis viget
Cernens omnia notio?
Quæ vis ſingula proſpicit,
Aut [2]*quæ cognita dividit?*
Quæ diviſa recolligit,
Alternumque legens iter
[3]*Nunc ſummis caput inſerit,*

Nunc

1 *Caſſaſque in ſpeculi vicem.*] Lucret. lib. 4.

Rem contra ſpeculum ponas, apparet imago.

Et paulo poſt:

Quandoquidem ſpeculum, quodcunque obvertimus oris,
Res tibi reſpondent ſimili forma atque tenore.

De ſpeculis multa congeſſit I. Meurſius. Vide etiam Jac. Pontanum ad Eclog. 3. Virg. Nic. Rigaltium ad Phædri Fab. 6. & 47. De iiſdem quid ſenſerit Socrates tradit Laërt. lib. 2. & Apulejus Apologia. *Sitzm.*

2 *Quæ cognita dividit.*] Themiſtius ibid. Τούτου γὰρ ἔργον ἤδη, τὰ πολλὰ ἑνοῦν, καὶ περαίνειν τὰ ἄπειρα ὅπερ φησὶ Πλάτων, πέρατι συνδήσασθαι. καὶ γὰρ διαιρετικὸς καὶ συνθετικὸς καὶ μεταβατικός. καὶ ἄλλως πολυτρόπως εὐκινητότατος, *Hujus officium eſt multa unire & infinita terminare; quod Plato appellat,* termino concludere. *Dividit illa componitque, pluribus modis convariat atque commutat, omnino agilis & permobilis natura ejus deprehenditur.* Vallin.

3 *Nunc ſummis caput inſerit.*] D. Auguſtinus, ſeu quiſquis auctor eſt, lib. de Spiritu & Anima cap. xi. *Et ſicut luna creſcit & deficit & varia viciſſitudine commutatur, in id tamen quod fuit quadam perfecta novitate ſe reſtituit. Sic Mens nunc caput ſummis inſerit, nunc decidit in infimis, nunc ſeſe inſerens ſibi veris falſa redarguit: modo ad corporalia regenda deflectitur, modo æternis rationibus inſpiciendis vel conſulendis adhæreſcit.* Quo in loco cum ipſiſſima Boëtii verba referantur, minimè dubium eſt hunc Tractatum D. Auguſtini non eſſe. Nec obſtat quòd hic aliter quædam mendosè legantur, omnino enim ſcribendum eſt *deſidit in infima* & *ſeſe referens ſibi.* Deſidit in infima Mens, cum res ὕλῃ, *materiæ* inhærentes conſiderat, quod ubi ſenſus miniſterio fecit, *ſeſe*, habentem eas notiones, *refert ſibi*, ratiocinanti & intellectu diſcernenti quid verum, quid falſum ſit. Neque furtum hujuſmodi hic tantum deprehendas, ſed & cap. xxxvii. lib. Meditationum, qui ejuſdem magni viri nomen falſo præfert, his verbis, *In hoc enim magno hujus vitæ diluvio, ubi circumſtantibus agitamur procellis.* Ubi expreſſit quiſquis auctor eſt, hunc Boëtii locum ex lib. 1. Conſol. *Itaque nihil eſt quod admirere, ſi in hoc vitæ ſalo circumſtantibus agitemur procellis.* Unde idem qui ſuperius error admiſſus, dum prò *ſalo*, *diluvio* ſcriptum eſt. neque enim *vitæ diluvium*, aut *procellas* habere dicitur. neque rectè procellæ *circumſtantes* hic vocentur. quod tamen ex mendoſis Boëtii codicibus excerpſerat; ut nunc quoque in iiſdem legere eſt. *Idem.*

1 *Quæ-*

Nunc deſidit in infima,
Tum ſeſe referens ſibi,
Veris falſa redarguit?
Hæc eſt efficiens magis
Longè cauſſa potentior,
Quam quæ materiæ modo
Impreſſas patitur notas.
Præcedit tamen excitans,
Ac vires animi movens,
Vivo in corpore paſſio.
Cùm vel lux oculos ferit,
Vel vox auribus inſtrepit:
Tum mentis vigor excitus,
Quas intus ſpecies tenet,
Ad motus ſimileis vocans,
Notis applicat exteris,
Introrſumque reconditis
Formis miſcet imagines.

PROSA V.

Quod ſi in corporibus ſentiendis, quamvis afficiant inſtrumenta ſenſuum forinſecus objectæ qualitates, animique agentis vigorem paſſio corporis antecedat, quæ in ſe actum mentis provocet, excitetque interim quieſcenteis intrinſecus formas: ſi in ſentiendis, inquam, corporibus animus non paſſione inſignitur, ſed ex ſua vi ſubjectam corpori judicat paſſionem, quanto magis ea quæ cunctis corporum affectionibus abſoluta ſunt, in diſcernendo non objecta extrinſecus ſequuntur, ſed actum ſuæ mentis expediunt? Hac itaque ratione multiplices cognitiones diverſis ac differentibus ceſſere ſubſtantiis. Senſus enim ſolus cunctis aliis cognitionibus deſtitutus, immobilibus animantibus ceſſit: [1] quales ſunt conchæ maris, quæque alia ſaxis hæ-

1 *Quales ſunt conchæ.*] Solinus c. 56. *Piſcantium inſidias timent conchæ: inde eſt, ut aut inter ſcupulos, aut inter marinos canes plurimum deliteſcant.* Sitzm.

1 *Id*

hærentia nutriuntur. Imaginatio vero mobilibus belluis, quibus jam ineſſe fugiendi, appetendive aliquis videtur affectus. Ratio vero humani tantum generis eſt, ſicuti intelligentia ſola divini: quo fit ut ea notitia ceteris præſtet, quæ ſuapte natura non modò proprium, ſed ceterarum quoque notitiarum ſubjecta cognoſcit. Quid igitur, ſi ratiocinationi ſenſus imaginatioque refragentur, nihil eſſe illud univerſale dicentes, quod ſeſe intueri ratio putet? quod enim ſenſibile, vel imaginabile eſt, [1] id univerſum eſſe non poſſe. aut igitur rationis verum eſſe judicium, nec quidquam eſſe ſenſibile: aut quoniam ſibi notum ſit plura ſenſibus, & imaginationi eſſe ſubjecta, inanem conceptionem eſſe rationis, quæ quod ſenſibile ſit, ac ſingulare, quaſi quiddam univerſale conſideret. Ad hæc, ſi ratio contra reſpondeat, ſe quidem & quod ſenſibile & quod imaginabile ſit in univerſitatis ratione conſpicere; illa vero ad univerſitatis cognitionem adſpirare non poſſe: quoniam eorum notio corporaleis figuras non poſſit excedere. de rerum vero cognitione, firmiori potius, perfectiorique judicio eſſe credendum. In hujuſmodi igitur lite, nos, quibus tam ratiocinandi, quam imaginandi etiam, ſentiendique vis ineſt, nonne rationis potius cauſam probaremus? Simile eſt, quod humana ratio divinam intelligentiam futura, niſi ut ipſa cognoſcit, non putat intueri. Nam ita diſſeris, ſi quæ certos ac neceſſarios habere non videantur eventus, ea certo eventura præſciri nequeunt. Harum igitur rerum nulla eſt præſcientia, quam ſi etiam in his eſſe credamus, nihil erit, quod non ex neceſſitate proveniat. Si igitur, uti rationis participes ſumus, ita divinæ judicium mentis habere poſſemus, ſicut imaginationem ſenſumque rationi cedere oportere judicavimus, ſic divinæ ſeſe menti humanam ſummittere rationem juſtiſſi-

1 *Id univerſum eſſe non poſſe.*] MS. Rittersh. *id univerſum eſſe non poteſt.* Idem.

1 *Illic*

ſtiſſimum cenſeremus. Quare in illius ſummæ intelligentiæ cacumen, ſi poſſumus, erigamur; [1] illic enim ratio videbit, quod in ſe non poteſt intueri. [2] id autem eſt, quonam modo etiam quæ certos exitus non habent, certa tamen videat, ac definita prænotio; neque id fit opinio, ſed ſummæ potius ſcientiæ nullis terminis incluſa ſimplicitas.

METRUM V.

[3] Quam variis terras animalia permeant figuris!
Namque alia extento ſunt corpore, pulveremque verrunt,
[4] Continuumque trahunt vi pectoris incitata ſulcum.
[5] Sunt quibus [6] alarum levitas vaga [7] verberetque ventos,
Et liquido longi ſpatia ætheris enatet volatu,
Hæc preſſiſſe ſolo veſtigia greſſibuſque gaudent,
Vel virideis campos tranſmittere, vel ſubire ſilvas.
Quæ variis videas licet omnia diſcrepare formis,
*[8] Prona tamen facies * hebetes valet ingravare ſenſus.*

Unica

1 *Illic enim ratio videbit.*] Manilius lib. 4.

Materiæ ne quære modum, ſed perſpice vires,
Quas ratio, non pondus habet. ratio omnia vincit.
Ne dubites homini divinos credere viſus.

Idem.

2 *Id autem eſt, quonam modo.*] MS. Rittersh. omittit voculam *autem.* Idem.

3 *Quam variis.*] Alcimus Avitus lib. De Orig. Mundi:

Protinus in varias animalia multa figuras
Surgunt, & vacuum diſcurrunt bruta per orbem. Idem.

4 *Continuumque trahunt.*] Serpentes & viperas intelligit. Sen. in Herc. Fur. de Cadmo in ſerpentem mutato ℣. 393.

Longas reliquit corporis tractu notas.

Idem.

5 *Sunt quibus.*] Min. Felix: *Quid animantium loquar adverſus ſeſe tutelam multiformem? alias armatas cornibus, alias dentibus ſeptas, & fundatas ungulis, & ſpicatas aculeis, aut pedum celeritate liberas, aut elatione pennarum.* Vide & Ariſt. De Hiſt. animal. & Oppianum. *Idem.*

6 *Alarum levitas vaga.*] Lact. de Opif. Dei, c. 3. *Plus manus præſtant, quam levitas uſuſque pennarum.* Vid. eund. c. 5. l. eod. *Idem.*

7 *Verberetque ventos.*] Apulejus De Deo Socratis: *Imo enim ſi ſedulo advertas, ipſæ quoque aves terreſtre animal, non aërеum, rectius perhibeantur. Eſt enim ſemper illis omnis victus in terra, ibidem pabulum, ibidem cubile, tantum quod aëra proximum terræ volitando tranſverberent. Ceterum cum illis fiſſa ſunt remigia, terra ceu portus eſt.* Idem.

8 *Prona tamen facies:*] Verba ſunt Ariſtotelis de part. animal. libro IV. Διὸ πλείονος γινομένης τῆς βάρους καὶ τῆς σωματώδους, ἀνάγκη ῥέπειν τὰ σώματα πρὸς τὴν γῆν, *Quamobrem concretione, & pondere graviore opprimente, corpora vergere in terram neceſſe eſt.* Vallin.

1 *Hebe-*

[1] *Unica gens hominum* [2] *celſum levat altius cacumen,*
Atque levis [3] *recto ſtat corpore, deſpicitque terras.*
Hæc, niſi terrenus malè deſipis, admonet figura,

Qui

* *Hebetes valet ingravare ſenſus.*] De Brutis animalibus Macrob. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 14. *Si quid in illis ſimilitudinem rationis imitatur, non ratio, ſed memoria eſt; & memoria non illa ratione mixta, ſed quæ hebetudinem ſenſuum quinque comitatur.* Idem.

1 *Unica gens hominum.*] Min. Felix: *Ipſa præcipue formæ noſtræ pulcritudo Deum fatetur artificem, ſtatus rigidus, vultus erectus, oculi in ſummo, velut in ſpecula conſtituti, & omnes ceteri ſenſus velut in arce compoſiti.* Præclare Lactantius l. 2. Div. Inſtit. c. 1. *Parens enim noſter ille Deus unus & ſolus cum fingeret hominem, id eſt, animal intelligens & rationis capax, eum vero ex humo ſublevatum ad contemplationem ſui artificis erexit. quod optime ingenioſus Poëta ſignavit:*

Pronaque cum ſpectent animalia cetera terram
Os homini ſublime dedit, cælumque videre
Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

Hinc utique ἄνθρωπον *Græci appellarunt, quod ſurſum ſpectet. Ipſi ergo ſibi renuntiant, ſique hominum nomine abdicant, qui non ſurſum aſpiciunt, ſed deorſum.* Vide eund. de Ira Dei, c. 7. 8. & 14. Manil. l. 4.

——— ſtetit unus in arcem
Erectus capitis, victorque ad ſidera mittit
Sidereos oculos, propiuſque aſpectat Olympum,
Inquiritque Jovem, nec ſola fronte Deorum
Contentus manet, & cælum ſcrutatur in alto,
Cognatumque ſequens corpus ſe quærit in aſtris. Idem.

2 *Celſum levat altius cacumen.*] Eam plantam intelligere credas, quam ſic deſcribit Philo lib. *Quod deterius potiori inſidiari ſoleat.* Μόνον δὴ τῶν ἐπὶ γῆς φυτῶν οὐράνιον ὁ Θεὸς ἄνθρωπον εἰργάσατο, τῶν μὲν ἄλλων τὰς κεφαλὰς πηξάμενος ἐν χέρσῳ· καταγείους γὰρ πάντα. ἀνθρώπῳ δὲ εἰς τὸ ἄνω συναγαγών, ἵνα τὰς τροφὰς ὀλυμπίους καὶ ἀφθάρτους, ἀλλὰ μὴ χοώδεις καὶ φθαρτὰς ἔχῃ· παρὸ καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν, τὸ μὲν ὅσον ἀναισθητότατον, πλεῖστον ἀποστήσας λογισμοῦ, τὰς βάσεις γῇ προσερρίζου. τὰς δὲ νοῦ δορυφόρους αἰσθήσεις, καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον πορρωτάτω μὲν τῆς περὶ γῆν ἐξῴκισε, τοῖς δὲ ἀέρος καὶ οὐρανοῦ περιόδοις ἀφθάρτοις οὔσαις συνέδησατο. *Solam in terris cæleſtem plantam fecit Hominem, ceterarum in terra defixit capita: omnes enim humi caput habent; ſoli homini ſublime dedit, ut alimenta cælitus incorruptibilia quærat, non terrena iſta corruptioni obnoxia. quapropter corporis noſtri partem inſenſatiſſimam, longe à ratione ſecretam, pedes ſeu radices ad terram applicuit. ſenſus autem mentis ſatellites, & hanc ipſam, longiſſimè à terra juſſit habitare, & ad ætheris cælique nunquam interituros alligavit ambitus.* Quod jam monuerat antè Ariſtoteles lib. IV. de part. an. cap. X. Nec aliunde ἀνθρώπου etymon, quam ἀπὸ τοῦ ἄνω ἀθρεῖν, *à ſuſpiciendo in altum*, deductum eſt. *Vallin.*

3 *Recto ſtat corpore.*] Cujus ſtatus rationem hanc pulcherrimam reddit Ariſtoteles [de part. animal. lib. IV. cap. X.] Ὀρθὸν μὲν γάρ ἐστι μόνον τῶν ζώων διὰ τὸ τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ τὴν οὐσίαν εἶναι θείαν. ἔργον δὲ τοῦ θειοτάτου, τὸ νοεῖν καὶ φρονεῖν. τοῦτο δ' οὐ ῥᾴδιον πολλοῦ τοῦ ἄνωθεν ἐπικειμένου σώματος, τὸ γὰρ βάρος, δυσκίνητον ποιεῖ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν κοινὴν αἴσθησιν. *Solus enim animalium* homo *erectus eſt, quoniam ejus natura atque ſubſtantia divina eſt. Officium autem divini eſt, intelligere atque ſapere. quod non facile eſſet, ſi vaſta corporis moles aſſideret: pondus enim tardiorem reddit & mentem, & ſenſum communem.* Idem.

Qui recto cælum vultu petis, exeriſque frontem,
In ſublime feras animum quoque, ne gravata peſſum
[1] *Inferior ſidat mens corpore celſius levato.*

PROSA VI.

Quoniam igitur, uti paullo antè monſtratum eſt, omne quod ſcitur, non ex ſua, ſed ex comprehendentium natura cognoſcitur, intueamur nunc quantum fas eſt, quis ſit divinæ ſubſtantiæ ſtatus, ut quænam etiam ſcientia ejus ſit, poſſimus agnoſcere. Deum igitur æternum eſſe, cunctorum ratione degentium commune judicium eſt. Quid ſit igitur æternitas, conſideremus. Hæc enim naturam nobis pariter divinam, ſcientiamque patefecerit. Æternitas igitur eſt, interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio. quod ex collatione temporalium clarius liquet. Nam quidquid vivit in tempore, id præſens à præteritis in futura procedit: nihilque eſt in tempore conſtitutum, quod totum vitæ ſuæ ſpatium pariter poſſit amplecti. Sed craſtinum quidem nondum apprehendit: heſternum vero jam perdidit. In hodierna quoque vita non amplius vivitis, quam in illo mobili tranſitorioque momento. Quod igitur temporis patitur conditionem, licet illud, ſicut [2] de mundo cenſuit Ariſtoteles, nec cœperit umquam eſſe, nec deſinat, vitaque ejus cum temporis infinitate tendatur, nondum tamen tale eſt, ut æternum eſſe jure credatur. Non enim totum ſimul, infinitæ licet vitæ ſpatium comprehendit, atque complectitur: ſed futura nondum tranſacta jam non habet. Quod igitur interminabilis vitæ plenitudinem totam pariter com-

1 *Inferior ſidat mens.*] Prudent. Cathem. Hymn. 10.

Si terrea forte voluntas
Luteum ſapit, & grave captat,
Animus quoque pondere preſſus
Sequitur ſua membra deorſum.
At ſi generis memor ignis
Contagia nigra recuſet:
Vehit hoſpita corpora ſecum
Pariterque reportat ad aſtra.

Sitzm.

2 *De mundo cenſuit Ariſtoteles.*] Lib. 1. de Cœlo. *Vallin.*

comprehendit, ac poſſidet, cui neque futuri quidquam abſit, nec præteriti fluxerit, id æternum eſſe jure perhibetur: idque neceſſe eſt, & ſui compos præſens ſibi ſemper aſſiſtere, & infinitatem mobilis temporis habere præſentem. [1] Unde non recte quidam, qui cum au-

1 *Unde non rectè quidam cùm audiunt viſum Platoni mundum nec habuiſſe initium temporis, nec habiturum eſſe defectum.*] Rectè *cùm audiunt*, à Crantore videlicet, Plotino, Porphyrio, Jamblico, Tauro Platonico, Proclo, aliiſque Platonicis, qui cùm ſempiternum eſſe mundum impiè defenderent, impietatis patrocinium à Platone petiere. cùm tamen non obſcurè ſed indubitatò Plato ſenſerit, Mundum ortum eſſe & aliquando cœpiſſe. In Timæo ſiquidem ubi de mundi procreatione agit, exertè pronuntiat: *De quo primùm conſiderimus, quod in quæſtione de univerſo ante omnia inveſtigari debet. utrumne ſemper fuerit ſine ullo generationis principio; an genitum ſit, ab aliquo principio ſumens exordium. Id profectò cernitur, tangiturque, & corpus habet: omnia verò hujuſmodi ſenſus movent. quæ ſenſus movent, opinione per ſenſum percipiuntur: hæc verò talia eſſe conſtat ut gignantur & genita ſint; quidquid autem gignitur, neceſſariò ab aliqua cauſa gigni aſſerimus.* Et iterum: *Dicamus itaque quam ob cauſam, generationem rerum confecit, & hoc omne quod cernimus opifex ipſe conſtituit.* Et tertiò eodem libro: *Hanc igitur habuit*, inquit, *rationem effector Mundi molitorque Deus, ut unum opus tantùm, atque perfectum ex omnibus totis atque perfectis abſolveret.* Tauri verò, Procli, Apuleji, & aliorum calumnias, qui ut Platonem pro ipſis ſtare probarent, varias notiones harum vocum *oriri* ſeu *gigni* comminiſcuntur, quaſi radiis quibuſdam Plato diſpellit, dum de molitione Mundi quæſtionem proponens, Mundum ex eorum genere eſſe quæ oriuntur definivit. quid autem per ortum intelligeret, ipſe explicat: *Utrùm ſemper*, inquit, *fuerit, ita ut ortus ſui initium nullum habuerit, an verò ortum ſit ita ut ab aliquo temporis principio eſſe cœperit.* Et rurſus ibidem: *Tempus*, ait, *unà cum cælo factum eſt, ut ſimul & generata ſimul etiam diſſolvantur, ſi quando ulla eorum futura erat diſſolutio.* Quæ poſtrema verba illud magis ex vero Platoni adſcribi confirmant, ut & alia loca, ſenſiſſe Platonem Mundum quem ortum fatetur, & à Deo conditum, non habiturum, ut Noſter ait, defectum. Ego ſanè non fidenter eum purgem hujus culpæ. Illud affirmo, licet voluntate & potentia Dei putarit Mundum perpetuò conſervandum, per ſe tamen caducum eſſe, & à Deo diſſolvi poſſe, apertè tradidiſſe. In Politico ſanè: *Mundus*, inquit, *in contrarias partes ultrò circumducitur, ut qui vitam & intelligentiam nactus ſit ab eo qui ipſum conſtruxit. porrò ipſi retrorſum ire, ob id neceſſariò inſitum fuit, quòd quidem ſemper in iiſdem eſſe & eodem modo ſe habere, atque idem permanere, omnium maximè divinis naturis ſolis convenit: Corporis autem natura non hujus eſt ordinis. Quod igitur cælum ſeu mundum nuncupavimus, permulta ac præclara munera à creatore ſuſcepit. Corporis tamen factus eſt Mundus particeps, unde fieri non poteſt ut ipſe in omne tempus ſit mutationis expers.* Et in Timæo: *Itaque & ob eam cauſſam*, inquit, *& ab iis rebus numero quatuor, Mundi eſt corpus effectum, ea conſtructum proportione, qua dixi, ex quo ipſe ſe concordi quadam amicitia & charitate complectitur, atque ita aptè cohæret, ut diſſolvi nullo modo queat, niſi ab eodem, à quo eſt colligatus.* Hæc Plato. Nos ut *In principio creaſſe Deum cælum & terram* non ignoramus, ita divina voce edocti illud tenemus: *Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.* Bern.

Unde non rectè quidam.] Vide Comm. L. Vivis ad l. 10. Aug. de Civ. Dei, c. 31. nec non ipſum Aug. l. 11. c. 4. & 5. *Sirm.*

audiunt viſum Platoni, mundum hunc nec habuiſſe initium temporis, nec habiturum eſſe defectum, hoc modo conditori conditum mundum fieri coæternum putant. Aliud eſt enim per interminabilem duci vitam, quod [1] mundo Plato tribuit: aliud interminabilis vitæ totam pariter complexam eſſe præſentiam, quod divinæ mentis proprium eſſe manifeſtum eſt. Neque enim Deus conditis rebus antiquior videri debet temporis quantitate, ſed ſimplicis potius proprietate naturæ. Hunc enim vitæ immobilis præſentarium ſtatum, infinitus ille temporalium rerum motus imitatur; cumque eum effingere, atque æquare non poſſit, ex immobilitate deficit in motum, ex ſimplicitate præſentiæ decreſcit in infinitam futuri ac præteriti quantitatem; &, cum totam pariter vitæ ſuæ plenitudinem nequeat poſſidere, hoc ipſo, quòd aliquo modo numquam eſſe deſinit, illud, quod implere atque exprimere non poteſt, aliquatenus videtur æmulari, alligans ſe ad qualemcumque præſentiam hujus exigui volucriſque momenti: quæ, quoniam manentis [2] illius præſentiæ quandam geſtat imaginem, quibuſcumque contigerit, id præſtat, ut eſſe videantur. Quoniam vero manere non potuit, infinitum temporis iter arripuit: eoque modo factum eſt, ut continuaret eundo vitam, cujus ple-

1 *Plato mundo tribuit.*] Quomodo omnia præterita, præſentia & futura, Deo præſentia ſint, & Mundus Platoni æternus, docet Joan. Grammaticus Philopon. in Proclum de Mundi æternitate, in ſolutione præſertim quinti ejus argumenti. Nulla autem Platonis ſententia eſt, quam fœdius corruperint, & obſtinatius defenderint veteres Platonis interpretes: ſeu quia eorum alii ita ſentirent, ſeu ut Chriſtianam fidem impugnarent. Eorum ſignifer Ammonius fuit, fidus alioquin ac illuſtris doctrinæ Platonicæ aſſertor; quem Zacharias dialogo cui *Ammonius* titulus eſt, confutavit. Mox ejus diſcipuli, Plotinus paſſim libr. ſuis. & quod mirum eſt, ne à magiſtro diſſentiret, fax illa fidei Origenes; cujus errorem S. Methodius lib. περὶ τῶν γενητῶν, ut eſt apud Photium, redarguit. Deinde Julianus quoque lib. de Sole. Hierocles in excerptis de Providentia apud Photium. Proclus in Theologia Platonica & apud Joan. Grammaticum Philop. de Mundi ætern. contra quem idem Joan. Gram. ſcripſit. *Vallin.*

2 *Illius præſentiæ quandam geſtet imaginem.*] Leviculum eſt, ſed longè melius quod in veteribus *geſtat.* flagitante ſententia ita edidi. *Bern.*

1 *Sicut*

plenitudinem complecti non valuit permanendo. Itaque ſi digna rebus nomina velimus imponere, Platonem ſequentes, Deum quidem æternum, mundum verò dicamus eſſe perpetuum. Quoniam igitur omne judicium ſecundum ſui naturam, quæ ſibi ſubjecta ſunt, comprehendit; eſt autem Deo ſemper æternus, ac præſentarius ſtatus: ſcientia quoque ejus, omnem temporis ſupergreſſa motionem, in ſuæ manet ſimplicitate præſentiæ, infinitaque præteriti ac futuri ſpatia complectens, omnia, quaſi jam gerantur, in ſua ſimplici cognitione conſiderat. Itaque ſi præſentiam penſare velis, quâ cuncta dignoſcit, non eſſe præſcientiam quaſi futuri, ſed ſcientiam numquam deficientis inſtantiæ rectius æſtimabis. Unde non prævidentia, ſed providentia potius dicitur, quòd porro ab rebus infimis conſtituta, quaſi ab excelſo rerum cacumine cuncta proſpiciat. Quid igitur poſtulas, ut neceſſaria fiant, quæ divino lumine luſtrentur, cùm ne homines quidem neceſſaria faciant eſſe, quæ videant? Num enim quæ præſentia cernis, aliquam eis neceſſitatem tuus addit intuitus? Minimè. Atqui, ſi eſt divini humanique præſentis digna collatio, uti vos veſtro hoc temporario præſenti quædam videtis, ita ille omnia ſuo cernit æterno. Quare hæc divina prænotio naturam rerum, proprietatemque non mutat, taliaque apud ſe præſentia ſpectat, qualia in tempore olim futura provenient: nec rerum judicia confundit, unoque ſuæ mentis intuitu tam neceſſariè, quam non neceſſariè, ventura dignoſcit. [1] Sicuti vos cùm pariter ambulare in terra hominem, & oriri in cælo Solem videtis, quamquam ſimul utrumque conſpectum, tamen diſcernitis, & hoc voluntarium, [2] illud eſſe neceſſarium judicatis. Ita igitur

1 *Sicut vos, cum pariter ambulare in terra hominem, & oriri.*] MSS. *Sicut vos, c. p. a. i. t. hominem conſpicitis & oriri.* Sitzm.

2 *Illud eſſe neceſſarium judicatis.*] Lactant. lib. 2. Div. Inſtit. cap. 5. *Non eſt aſtrorum motus voluntarius, ſed neceſſarius: quia præſtitutis legibus officiiſque deſerviunt.* Idem.

 1 *Omne*

igitur cuncta deſpiciens divinus intuitus, qualitatem rerum minime perturbat,apud ſe quidem præſentium, ad conditionem verò temporis futurarum. Quo fit, ut hoc non ſit opinio, ſed veritate potius nixa cognitio, cùm exſtiturum quid eſſe cognoſcit, quod idem exſiſtendi neceſſitate carere non neſciat.Heic ſi dicas,quod eventurum Deus videt,id non evenire non poſſe: quod autem non poteſt non evenire,id ex neceſſitate contingere, meque ad hoc nomen neceſſitatis adſtringas: Fatebor rem quidem ſolidiſſimæ veritatis, ſed cui vix aliquis niſi divini ſpeculator acceſſerit. Reſpondebo namque idem futurum, cum ad divinam notionem refertur, neceſſarium: cum vero in ſua natura perpenditur, liberum prorſus atque abſolutum videri. Duæ ſunt etenim neceſſitates; ſimplex una, veluti quod neceſſe eſt omneis homines eſſe mortaleis; altera conditionis, ut ſi aliquem ambulare ſcias,eum ambulare neceſſe eſt. Quod enim quiſque novit, id eſſe aliter ac notum eſt, nequit. Sed hæc conditio minime ſecum illam ſimplicem trahit. Hanc enim neceſſitatem non propria facit natura,ſed conditionis adjectio. Nulla enim neceſſitas cogit incedere voluntariè gradientem, quamvis eum tamen,cum graditur,incedere neceſſarium ſit. Eodem igitur modò, ſi quid providentia præſens videt, id eſſe neceſſe eſt, tametſi nullam naturæ habeat neceſſitatem. Atqui Deus ea futura, quæ ex arbitrii libertate proveniunt, præſentia contuetur. Hæc igitur, ad intuitum relata divinum, neceſſaria fiunt per conditionem divinæ notionis: per ſe vero conſiderata, ab abſoluta naturæ ſuæ libertate non deſinunt. Fient igitur proculdubio cuncta, quæ futura Deus eſſe prænoſcit, ſed eorum quædam de libero proficiſcuntur arbitrio: quæ quamvis eveniant, exſiſtendo tamen propriam naturam non amittunt; quæ prius,quam fierent,etiam non evenire potuiſſent. Quid igitur refert non eſſe ne-

neceſſaria, cum propter divinæ ſcientiæ conditionem modis omnibus, neceſſitatis inſtar, eveniant? Hoc ſcilicet, quod ea quæ paullo ante propoſui, Sol oriens, & gradiens homo, quæ dum fiunt, non fieri non poſſunt: eorum tamen unum prius quoque quam fieret, neceſſe erat exſiſtere: alterum vero minime. Ita etiam quæ præſentia Deus habet, dubio procul exſiſtunt: ſed eorum hoc quidem de rerum neceſſitate deſcendit: illud vero de poteſtate facientium. Haud igitur injuria diximus, hæc, ſi ad divinam notitiam referantur, neceſſaria; ſi per ſe conſiderentur, neceſſitatis eſſe nexibus abſoluta. ſicuti omne quod ſenſibus patet, ſi ad rationem referas, univerſale eſt: ſi ad ſeipſum reſpicias, ſingulare. Sed ſi in mea, inquies, poteſtate ſitum eſt mutare propoſitum, evacuabo providentiam, cum, quæ illa prænoſcit, forte mutavero. Reſpondebo, Propoſitum te quidem tuum poſſe deflectere, ſed, quoniam & id te poſſe, & an facias, quove convertas, præſens providentiæ veritas intuetur, divinam te præſcientiam non poſſe vitare; ſicuti præſentis oculi effugere non poſſis intuitum, quamvis te in varias actiones libera voluntate converteris. Quid igitur, inquies? Ex mea ne diſpoſitione ſcientia divina mutabitur, ut cum ego nunc hoc, nunc illud velim, illa quoque noſcendi vices alternare videatur? Minime. [1] Omne namque futurum divinus præcurrit intuitus, [2] & ad præſentiam propriæ cognitionis retorquet ac revocat. nec alternat, ut exiſtimas, nunc hoc, nunc illud prænoſcendi vices; ſed uno ictu mutationes tuas manens prævenit atque complectitur. Quam comprehendendi omnia viſen-

1 *Omne namque futurum divinus præcurrit intuitus, & ad præſentiam propriæ cognitionis retorquet ac revocat.*] Aurea ſententia, ſed litterulæ vitio fœdè deformata. reformavi ex ſcriptis in alium habitum: *propriæ cognitionis.* Id meæ fidei crede germaniſſimum eſſe, & ſalve quiſquis es Lector. *Bern.*

2 *Et ad præſentiam propriæ cognitionis retorquet ac revocat.*] MS. Rittersh. *&* *ad præſ. propriæ cognitionis retorqueat ac revocet.* Sitzm.

viſendique præſentiam, non ex futurarum proventu rerum, ſed ex propria Deus ſimplicitate ſortitus eſt. Ex quo illud quoque reſolvitur, quod paullo ante poſuiſti, indignum eſſe, ſi ſcientiæ Dei cauſam futura noſtra præſtare dicantur. Hæc enim ſcientiæ vis præſentaria notione cuncta complectens, rebus omnibus modum ipſa conſtituit, nihil vero poſterioribus debet. Quæ cum ita ſint, manet intemerata mortalibus arbitrii libertas. [1] Nec iniquæ leges, ſolutis omni neceſſitate voluntatibus, præmia pœnaſque proponunt. [2] Manet etiam ſpectator deſuper cunctorum præſcius Deus, viſioniſque ejus præſens [3] ſemper-æternitas cum noſtrorum actuum futura qualitate concurrit, bonis præmia, malis ſupplicia diſpenſans. Nec fruſtra ſunt in

1 *Nec iniquæ leges nec fruſtra preces.*] Sequitur ex libertate arbitrii, juſtas leges eſſe; ex providentia verò, rectas preces. Ut copioſiſſimè & accuratiſſime docuit ſapiens noſter. Sed & audiendus Apulejus lib. de Deo Socratis, loco illo illuſtri: *Nullus, inquis, Deus humanis rebus intervenit: Cui igitur preces allegabo, cui votum nuncupabo, cui victimam cædam; quem miſeris auxiliatorem, quem bonis fautorem, quem adverſatorem malis in omni vita ciebo? quem denique, quod frequentiſſimum eſt, jurejurando arbitrum adhibebo?* Hierocles in excerptis de Providentia, Οὐ μάτην οὖν νόμοι κεῖνται τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ λογισμὸς εἰκῆ δέδοται, οὐδὲ τὸ βουλεύεσθαι περιττόν, οὐδὲ τὸ εὔχεσθαι περιττόν, εἰ πρόνοια τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἡγεῖται, *Non ergo fruſtra leges conſtitutæ erunt hominibus, neque ratiocinandi vis temerè iiſdem conceſſa eſt, neque conſultatio & deliberatio eſt ſupervacanea, neque vota & preces redundant, ſi providentia humanis negotiis præſit.* Et Salvianus Chriſtianè lib. 1. *Removet igitur à ſe, inquis, curam mortalium Deus. Et quæ ergo nobis divinæ religionis eſt ratio, quæ vel cauſa Chriſtum colendi vel ſpes propiciandi? Si enim negligit Deus in hoc ſæculo genus hominum, cur ad cœlum quotidie manus tendimus, cur orationibus crebris miſericordiam Dei quærimus, cur ad eccleſiaſticas domos currimus, cur ante altaria ſupplicamus? Nulla eſt enim nobis ratio precandi, ſi ſpes tollitur impetrandi. Vides ergo quam ſtulta atque inanis ſit hujus perſuaſionis aſſertio; quæ utique ſi recipitur, nihil penitus de religione ſervatur.* Sexcenta ſimilia habent auctores. Quippe, ait Lactantius, *ſummus colendi ritus eſt, ex ore juſti hominis ad Deum directa laudatio.* Vallin.

2 *Manet enim ſpectator deſuper.*] Similia habes apud Prudent. Cathem. Hymn. 2. *Sitzm.*

3 *Semper-æternitas.*] Sic fortaſſe S. Cypriano Charitas *ſemper-æterna* dicitur lib. de bono Patientiæ; *Charitas fraternitatis vinculum eſt, fundamentum pacis, tenacitas ac firmitas unitatis, quæ & Spe & Fide major eſt, quæ & opera & martyria præcedit, quæ nobiſcum ſemper-æterna apud Deum in regnis cœleſtibus permanebit.* Vall.

Semper-æternitas.] Sic conjunctim ſcribendum eſſe monet Fr. Juretus Miſcellan. ad lib. 3. Symmachi, Epiſt. 18. multis adductis exemplis: quale illud eſt Terentianum: *heri ſemper-lenitas.* Sitzm.

1 *Ante*

in Deo poſitæ ſpes precesque; quæ cum rectæ ſunt, inefficaces eſſe non poſſunt. Averſamini igitur vitia, colite virtutes, ad rectas ſpes animum ſublevate, humileis preces in excelſa porrigite. Magna vobis eſt, ſi diſſimulare non vultis, neceſſitas indicta probitatis, [1] cum ante oculos agitis judicis cuncta cernentis.

1 *Ante oculos agitis judicis cuncta cernentis.*] Diogenes Laërt. in Thalete I. ἠρώτησέ τις αὐτὸν, εἰ λήθοι θεοὺς ἄνθρωπος ἀδικῶν, Ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενος, ἔφη. Cui concinit Epigramma vetus:

Ἀνθρώπους μὲν ἴσως λήσεις ἄτοπόν τι ποιήσας·
Οὐ λήσεις δὲ θεοὺς οὐδὲ λογιζόμενος.

Idem Diog. de Platone lib. 3. οἴεται δὲ καὶ θεοὺς ἐφορᾶν τὰ ἀνθρώπινα. Pindarus Olymp. Od. I.

——— Εἰ δὲ θεὸν
ἀνήρ τις ἔλπεταί τι λαθέμεν ἔρδων, ἁμαρτάνει.

S. Ambroſius ad Relat. Symmachi: *Nemo Deum fallit, cui omnia etiam cordis occulta manifeſta ſunt.* Lactant. libro ſexto, cap. 24. *Purgemus igitur conſcientiam, quæ oculis Dei pervia eſt; & ut ait Cicero, Semper ita vivamus, ut rationem nobis reddendam arbitremur; putemuſque, nos momentis omnibus, non in aliquo, (ut ille dixit) orbis terræ theatro ab hominibus, ſed deſuper ſpectari ab eo, qui & judex & teſtis olim futurus eſt, cui rationem vitæ poſcenti, actus ſuos inficiari non licebit.* Sic divinitus certe Plautus in Captivis:

Eſt profecto Deus, qui quæ nos gerimus
auditque & videt.

Virtus ad Scipionem apud Silium Italicum lib. 15.

Idem Iuſtitiæ cultor, quæcunque capeſſes,
Teſtes factorum ſtare arbitrabere divos.

Ovidius I. Triſt. Eleg. 2.

— *acta Deos nunquam mortalia fallunt.*

Sic Poëta facet:

Nil abſente Deo loquimur; nil abdita clauſum
Pectoris antra tegunt. Cernit Deus omnia præſens.

Claudat Notas noſtras Chryſoſtomus hoc inſigni ſuo dicto, quod ex hom. 62. in Geneſin adſcribo. *Etiamſi fecerimus* (inquit) *ut res clam ſit omnibus, ab oculo tamen illo, qui dormitare nequit, latere non poterimus. Illum ſolum timere oportet, & tremere ac pavere, ut ne in conſpectu ejus male quippiam faciamus.* Et infra: *Sic oportet omnia diligenter fieri, ne forte à domino condemnemur. Neque enim fieri poteſt, ut occultetur aliquid ab oculo illo qui dormitare nequit; Verum neceſſe omnino eſt, ut is qui peccat ſuppliciis obnoxius fiat.* Idem.

FINIS.

ANICII MANLII SEVERINI

BOETII

OPUSCULA SACRA.

LECTORI.

UT hic codex exiguus mole in juſtam enchiridii formam excreſceret, operæ pretium tibi, Lector, fore credidimus, ſi libris Conſol. hi de rebus ſacris breviores tractatus ſubjicerentur. tum quia nullus Chriſti nomine cenſitus eſt, qui non Chriſtiana myſteria ſolidis hic rationibus diſſerta & legere aveat & intelligere; nullibi enim fortius aut brevius poteſt. tum quia Confeſſione Fidei auctiores prodeunt; is libellus verè aureus, indignus erat, qui diutius lateret, olim inter diverſos hæreſum turbines, quæ tunc maximé Anaſtaſii principis favore elatæ graſſabantur, conſcriptus; atque eo fine, ut, more tum inter magnos viros recepto, teſtatiorem faceret ſuam fidem Boëtius, ſuamque cum Eccleſia Catholica communionem. Iis autem omnibus recenſendis nullum non ſtudium impendimus, quo, collatis aliquot venerandæ antiquitatis exemplaribus emendatiores, ſuo primævo nitori redderentur.

ANI-

ANICII MANLII SEVERINI

BOETII

V.C. ET INL., EXCONS. ORD.,

PATRICII,

INCIPIT LIBER,

QUOMODO TRINITAS UNUS DEUS AC NON TRES DII.

[1] AD Q. AUR. MEMM. SYMMACHUM V.C. ET INL. EXCONS. ORD. ATQUE PATRICIUM SOCERUM SUUM.

DOMINO ET PATRI SYMMACHO BOETIUS.

PROOEMIUM.

INveſtigatam diutiſſime quæſtionem, quantum noſtræ mentis igniculum illuſtrare lux divina dignata eſt, formatam rationibus literiſque mandatam, offerendam vobis communicandamque curavi, tam veſtri cupidus judicii, quam noſtri ſtudioſus inventi. Qua in rè quid mihi ſit animi quoties ſtylo excogitata commendo, quùm ex ipſa materiæ difficultate, tùm ex eo quòd raris, id eſt, vobis tantùm colloquor, intelligi poteſt. neque enim famæ jactatione & inanibus vulgi clamoribus excitamur; ſed ſi quis eſt fructus exterior, hic non aliam poteſt niſi materiæ ſimilem ſperare ſententiam. Quocunque igitur à vobis dejeci oculos, partim

1 AD Q. AUR. MEMM. SYMMACHUM.] Titulum hunc integrum ex Bibl. Regiæ vetuſtiori & ex S. Victoris optimæ fidei codd. deſcripſimus & præfiximus, qui ex omnibus ſcripturam hanc ſoli retinuerant. *Vall.*

tim ignava ſegnities, partim callidus livor occurrit; ut contumeliam videatur divinis tractatibus irrogare, qui talibus hominum monſtris non agnoſcenda hæc potius, quam proculcanda projecerit. Idcirco ſtylum brevitate contraho, & ex intimis ſumpta Philoſophiæ diſciplinis novorum verborum ſignificationibus velo; ut hæc mihi tantum vobiſque, ſi quando ad ea converteritis oculos, colloquantur. cæteros verò ita ſubmovemus, ut qui capere intellectu nequiverint, ad ea etiam legenda videantur indigni. Sed nunc tantum à nobis quæri oportet, quantùm humanæ rationis intuitus ad divinitatis valet celſa conſcendere. nam cæteris quoque artibus idem quaſi quidam finis eſt conſtitutus, quo uſque poteſt via rationis accedere. neque enim medicina ſemper ægris affert ſalutem, ſed nulla erit culpa medentis, ſi nihil eorum quæ fieri oportebat, omiſerit, idemque in cæteris. At quantum hæc difficilior quæſtio eſt, tam facilior eſſe debet ad veniam. Vobis tamen etiam illud inſpiciendum eſt, an ex beati Auguſtini ſcriptis ſemina rationum aliquos in nos venientia fructus extulerint: ac de propoſita quæſtione hinc ſumamus initium.

Caput I.

Sententia Catholica de trinitate & unitate Dei.

CHriſtianæ religionis reverentiam plures uſurpant; ſed ea fides pollet maximè ac ſolitariè, quæ quùm propter univerſalium præcepta regularum, quibus ejuſdem religionis intelligatur auctoritas; tùm propterea quod ejus cultus per omnes pænè mundi terminos emanavit, Catholica vel univerſalis vocatur, cujus hæc de trinitatis unitate ſententia eſt: Pater, inquiunt, Deus, Filius Deus, Spiritus Sanctus Deus. igitur Pater, Filius, Spiritus Sanctus unus non tres Dii.

Dii. cujus conjunctionis ratio eſt indifferentia. eos enim differentia comitatur, qui vel augent vel minuunt, ut Ariani, qui gradibus meritorum trinitatem variantes diſtrahunt atque in pluralitatem diducunt. principium enim pluralitatis, alteritas eſt, præter alteritatem enim nec pluralitas quid ſit intelligi poteſt. Trium namque rerum vel quotlibet tùm genere, tum ſpecie, tum numero diverſitas conſtat. quoties enim idem dicitur, toties diverſum etiam prædicatur. Idem verò dicitur tribus modis: aut genere, ut idem homo quod equus; quia his idem genus, ut animal. vel ſpecie, ut idem Cato quod Cicero, quia eadem ſpecies ut homo. vel numero, ut Tullius & Cicero, quia unus eſt numero. Quare diverſum etiam vel genere, vel ſpecie, vel numero dicitur. ſed numero differentiam accidentium varietas facit. nam tres homines neque genere, neque ſpecie, ſed ſuis accidentibus diſtant: nam ſi vel animo cuncta ab his accidentia ſeparemus, tamen locus cunctis diverſus eſt, quem unum fingere nullo modo poſſumus. duo enim corpora unum locum non obtinebunt, qui eſt accidens, atque ideo ſunt numero plures, quoniam accidentibus plures fiunt.

CAPUT II.

Subſtantia divina, forma eſt.

AGe igitur ingrediamur & unumquodque ut intelligi atque capi poteſt diſpiciamus. nam, ſicut optimè dictum videtur, eruditi eſt hominis unumquodque ut ipſum eſt, ita de eo fidem capere tentare. Nam quùm tres ſint Speculativæ partes, Naturalis, in motu, in abſtracta, ἀνεπεξαίρετος, id eſt, inſeparabilis. conſiderat enim corporum formas cum materia, quæ à corporibus actu ſeparari non poſſunt, quæ corpora

in

in motu ſunt, ut quùm terra deorſum, ignis ſurſum fertur, habetque motum forma materiæ conjuncta. Mathematica, ſine motu, inabſtracta. hæc enim formas corporum ſpeculatur ſine materia, ac per hoc ſine motu; quæ formæ quùm in materia ſint, ab ea ſeparari non poſſunt. Theologica, ſine motu, abſtracta atque ſeparabilis. nam Dei ſubſtantia, & materia & motu caret. In naturalibus igitur rationaliter; in mathematicis diſciplinaliter, in divinis intellectualiter verſari oportebit, neque diduci ad imaginationes, ſed potius ipſam inſpicere formam, quæ verè forma nec imago eſt; & quæ eſſe ipſum eſt, & ex qua eſſe eſt; omne namque eſſe, ex forma eſt. ſtatua enim non ſecundum æs, quod eſt materia, ſed ſecundum formam, quæ in eo inſignita eſt, effigies animalis dicitur. ipſumque æs non ſecundum terram, quod eſt ejus materia, ſed dicitur ſecundum æris figuram. terra quoque ipſa non ſecundum informem materiam κατὰ τὴν ὕλην dicitur; ſed ſecundum ſiccitatem gravitatemque, quæ ſunt formæ. Nihil igitur ſecundum materiam eſſe dicitur, ſed ſecundum propriam formam. Sed divina ſubſtantia ſine materia forma eſt, atque ideo unum eſt, & id quod eſt. reliqua enim non ſunt id quod ſunt. unumquodque enim habet eſſe ſuum ex his ex quibus eſt, id eſt, ex partibus ſuis; & eſt hoc atque hoc, id eſt, partes ſuæ conjunctæ, ſed non hoc vel hoc ſingulariter; ut, quùm homo terrenus conſtet ex anima corporeque, corpus & anima eſt, non vel corpus vel anima. in parte igitur non eſt id quod eſt. quod verò non eſt ex hoc atque hoc, ſed tantum eſt hoc, illud verè eſt id quod eſt: & eſt pulcherrimum fortiſſimumque quia nullo nititur. Quocirca hoc verè unum, in quo nullus numerus, nullum in eo aliud præterquam id quod eſt. neque enim ſubjectum fieri poteſt, forma enim eſt; formæ verò ſubjectæ eſſe non poſſunt. Nam quod cæteræ formæ

formæ ſubjectæ accidentibus ſint, ut humanitas, non ita accidentia ſuſcipit eo quod ipſa eſt, ſed eo quod materia ei ſubjecta eſt. dum enim materia ſubjecta humanitati ſuſcipit quodlibet accidens, ipſa hoc ſuſcipere videtur humanitas. Forma verò, quæ eſt ſine materia, non poterit eſſe ſubjectum nec verò ineſſe materiæ; neque enim eſſet forma ſed imago. ex his enim formis, quæ præter materiam ſunt, iſtæ formæ venerunt, quæ ſunt in materia & corpus efficiunt. nam cæteras, quæ in corporibus ſunt abutimur, formas vocantes, dum imagines ſunt. aſſimilantur enim formis iis, quæ non ſunt in materia conſtitutæ. Nulla igitur in eo diverſitas, nulla ex diverſitate pluralitas, nulla ex accidentibus multitudo, atque idcirco nec numerus.

CAPUT III.

In divina ſubſtantia non eſt numerus.

DEus verò, à Deo, nullo differt, ne vel accidentibus, vel ſubſtantialibus differentiis in ſubjecto poſitis diſtat, ubi vero nulla eſt differentia, nulla eſt omnino pluralitas; quare nec numerus. igitur unitas tantùm. Nam quod tertio repetitur, Deus; quùm pater & Filius & Spiritus Sanctus nuncupatur, tres unitates non faciunt pluralitatem numeri in eo quod ipſæ ſunt; ſi advertamus ad res numerabiles, ac non ad ipſum numerum. illic enim unitatum repetitio numerum facit. In eo autem numero qui in rebus numerabilibus conſtat, repetitio unitatum atque pluralitas minimè facit numerabilium rerum numeroſam diverſitatem. Numerus enim duplex eſt, unus quidem quo numeramus; alter verò qui in rebus numerabilibus conſtat. etenim unum res eſt unitas, qua unum dicimus. duo rurſus in rebus ſunt, ut homines vel lapides; dualitas nihil, ſed tantum dua-

litas qua duo homines vel lapides duo fiunt. & in cæteris eodem modo. Ergò in numero quo numeramus repetitio unitatum facit pluralitatem; in rerum verò numero non facit pluralitatem unitatum repetitio; velut ſi de eodem dicam, gladius unus, mucro unus, enſis unus. poteſt enim unus tot vocabulis gladius agnoſci, hæc enim unitatum repetitio iteratio potius eſt, non numeratio. velut ſi ita dicamus, enſis, mucro, gladius, repetitio quædam eſt ejuſdem, non numeratio diverſorum: velut ſi ita dicam, ſol, ſol, ſol. non tres ſoles effecerim, ſed de uno toties prædicaverim. Non igitur ſi de Patre ac Filio & Spiritu Sancto tertiò prædicatur Deus, idcirco trina prædicatio numerum facit. hoc enim illis, ut dictum eſt, imminet, qui inter eos diſtantiam faciunt meritorum. Catholicis verò nihil in differentia conſtituentibus, ipſamque formam, ut eſt, eſſe ponentibus, neque aliud eſſe, quàm eſt ipſum quod eſt, opinantibus, rectè repetitio de eodem, quam enumeratio diverſi videtur eſſe quùm dicitur, Deus pater, Deus filius, Deus Spiritus Sanctus, atque hæc trinitas unus Deus; veluti enſis atque mucro, unus gladius; velut ſol, ſol, ſol, unus ſol. Sed hoc interim ad eam dictum ſit ſignificationem demonſtrationemque, qua oſtenditur non omnem unitatum repetitionem, numerum pluralitatemque perficere. non verò ita dicitur, Pater ac Filius & Spiritus Sanctus, quaſi multivocum quiddam: nam mucro & enſis, & ipſe eſt & idem. pater verò ac filius & Spiritus Sanctus, idem equidem eſt, non vero ipſe; in qua re paulifper conſiderandum eſt. requirentibus enim; Ipſe eſt Pater qui Filius? minime, inquiunt. rurſus, Idem alter qui alter? negatur. non eſt igitur inter eos in omni re indifferentia, qua ſubintrat numerus, quem ex ſubjectorum diverſitate confici, ſuperius explanatum eſt. De qua re breviter conſiderabimus, ſi prius illud, quemadmo-

modum de Deo unumquodque prædicatur, præmiſerimus.

CAPUT IV.

Quomodo Deus ſit in prædicamentis.

DEcem omnino prædicamenta traduntur quæ de rebus omnibus univerſaliter prædicantur; id eſt, ſubſtantia, qualitas, quantitas, ad aliquid, ubi, quando; habere, ſitum eſſe, facere, pati. Hæc igitur talia ſunt, qualia ſubjecta permiſerint. nam pars eorum in reliquarum rerum prædicatione ſubſtantia eſt, pars in accidentium numero eſt. atque hæc qùum quis in divinam verterit prædicationem, cuncta mutantur quæ prædicari poſſunt. Ad aliquid verò, omnino non poteſt prædicari; nam ſubſtantia in illo non eſt verè ſubſtantia ſed ultra ſubſtantiam: item qualitas & cætera, quæ evenire queunt. quorum, ut amplior fiat intellectus, exempla ſubdenda ſunt. Nam qùum dicimus, Deus, ſubſtantiam quidem ſignificare videmur, ſed eam, quæ ſit ultra ſubſtantiam. qùum verò, juſtus, qualitatem quidem, ſed non accidentem, ſed eam quæ ſit ſubſtantia, ſed ultra ſubſtantiam; neque enim aliud eſt, quòd eſt, aliud quòd juſtus eſt; ſed idem eſt eſſe Deo: quod juſto. item quum dicitur magnus, vel maximus, quantitatem quidem ſignificare videmur, ſed eam quæ ſit ipſa ſubſtantia talis, qualem eſſe diximus ultra ſubſtantiam. idem eſt enim eſſe Deo, quod magno; de forma enim ejus ſuperius demonſtratum eſt, quoniam is ſit forma & unum verè, nec ulla pluralitas. Sed hæc prædicamenta talia ſunt, ut, in quo ſunt, ipſum eſſe faciant quod dicitur, diviſè quidem in cæteris, in Deo verò conjunctè atque copulatè, hoc modo: nam qùum dicimus, ſubſtantia, ut homo vel Deus; ita dicitur quaſi illud,

de quo prædicatur, ipſum ſit ſubſtantia; ut ſubſtantia, homo vel Deus. Sed diſtat, quoniam homo non integrè ipſum homo eſt, ac per hoc nec ſubſtantia. quod eſt enim, aliis debet, quæ non ſunt homo: Deus verò, hoc ipſum quod eſt, Deus eſt. nihil enim aliud eſt, niſi quod eſt; ac per hoc ipſum Deus eſt. Rurſus, juſtus, quod eſt qualitas, ita dicitur quaſi ipſe hoc ſit de quo prædicatur. id eſt, ſi dicamus, homo juſtus, vel Deus juſtus; ipſum hominem vel Deum juſtos eſſe proponimus. ſed differt, quoniam homo alter, alter eſt juſtus; Deus verò, idem ipſum eſt, quod eſt juſtum. Magnus etiam homo vel Deus dicitur, atque ita, quaſi ipſe ſit homo magnus vel Deus magnus. ſed homo tantum magnus, Deus vero ipſum magnus exiſtit. Reliqua verò neque de Deo, neque de cæteris prædicantur: nam, ubi, vel de Deo, vel de homine prædicari poteſt; de homine, ut in foro; de Deo, ut ubique. ſed ita, ut non quaſi ipſa ſit res id quod prædicatur, de qua dicitur. non enim ita homo dicitur in foro eſſe, quemadmodum eſſe albus vel longus, nec quaſi circumfuſus & determinatus proprietate aliqua, qua deſignari ſecundum ſe poſſit, ſed tantùm, quod ſit illud aliis informatum rebus, per hanc prædicationem oſtenditur. de Deo verò non ita, nam quod ubique eſt, ita dici videtur, non quod in omni ſit loco; omnino enim in loco eſſe non poteſt, ſed quod ei omnis locus adſit ad eum capiendum, quùm ipſe non ſuſcipiatur in loco: atque ideo nuſquam in loco eſſe dicitur, quoniam ubique eſt, ſed non in loco. Quando verò, eodem prædicatur modo, ut de homine, heri venit; de Deo, ſemper eſt. Hic quoque non quaſi eſſe aliquid dicitur illud ipſum, de quo heſternus dicitur adventus, ſed quid ei ſecundum tempus acceſſerit prædicatur. quod vero de Deo dicitur, ſemper eſt, unum quidem ſignificat, quaſi omni præterito fuerit, omni quoque modo ſit

præ-

præſenti, omni futuro erit. quod de cœlo & de cæteris immortalibus corporibus ſecundum Philoſophos dici poteſt. at de Deo, non ita, ſemper enim eſt, quoniam, ſemper, præſentis eſt in eo temporis. tantumque inter noſtrarum rerum præſens, quod eſt, nunc intereſt ac divinarum, quod noſtrum nunc, quaſi currens tempus facit & ſempiternum; divinum vero nunc, permanens neque movens ſeſe atque conſiſtens æternitatem facit. cui nomini ſi adjicias ſemper, facies ejus quod eſt nunc jugem indefeſſumque ac per hoc perpetuum curſum, quod eſt ſempiternitas. Rurſus, habere vel facere, eodem modo. dicimus enim, currit veſtitus, de homine: de Deo, cuncta poſſidens regit. Rurſus nihil de eo quod eſt eſſe de utriſque dictum eſt. ſed hæc omnis prædicatio exterioribus datur, omniaque hæc quodam modo referuntur ad aliud. cujus prædicationis differentiam ſic facilius internoſcimus; qui homo eſt, vel Deus, refertur ad ſubſtantiam qua eſt aliquid, id eſt, homo vel Deus. qui juſtus eſt, refertur ad qualitatem, qua ſcilicet eſt aliquid, id eſt, juſtus, qui magnus, ad quantitatem, qua eſt aliquid, id eſt, magnus. Nam in cæteris prędicationibus nihil tale eſt. qui enim dicit eſſe aliquem in foro, vel ubique, refert quidem ad prædicamentum quod eſt, ubi; ſed non quo aliquid eſt, velut juſtitia juſtus. Item quum dico, currit vel regit; vel, nunc eſt, vel, ſemper eſt, refertur quidem vel ad facere, vel ad tempus. ſi tamen interim, divinum illud ſemper, tempus dici poteſt, ſed non quo, ut aliquo, aliquid eſt, velut magnitudine magnum. nam ſitum paſſionemque requiri in Deo non oportet; neque enim ſunt. Jamne patet quæ differentia ſit prædicationum? quod aliæ quidem quaſi rem monſtrant, aliæ verò quaſi circumſtantias rei; quodque illa quidem ita prædicantur, ut eſſe aliquid rem oſtendant: illa verò, ut non eſſe, ſed potius extrinſecus aliquid

quodam modo affigant. Illa igitur, quæ aliquid eſſe deſignant ſecundum rem, prædicationes vocentur, quæ qùum de rebus ſubjectis dicuntur, vocantur accidentia ſecundum rem; qùum verò de Deo, qui ſubjectus non eſt, ſecundum ſubſtantiam rei prædicatio nuncupatur.

Caput V.

Quomodo Deus in Relatione.

Age nunc de relativis ſpeculemur, pro quibus omne quod dictum eſt, ſumpſimus ad diſputationem. maximè enim hæc non videntur ſecundum ſe facere prædicationem, quæ perſpicuè ex alieno adventu conſtare perſpiciuntur. Age enim, quoniam dominus ac ſervus relativa ſunt, videamus utrumne ita ſit, ut ſecundum ſe ſit prædicatio, an minimè. Atqui ſi auferas ſervum, abſtuleris & dominum; at non etiam ſi abſtuleris albedinem, abſtuleris quoque album. Sed intereſt, quod albedo accidit albo, qua ſublata perit nimirum album. at in domino, ſi ſervum auferas, perit vocabulum quo dominus vocabatur: ſed non accidit ſervus domino, ut albedo albo, ſed poteſtas quædam qua ſervus coërcetur, quæ quoniam ſublato deperit ſervo, conſtat non eam per ſe domino accidere, ſed per ſervorum quodammodo extrinſecus acceſſum. Non igitur dici poteſt prædicationem relativam quicquam rei, de qua dicitur ſecundum ſe, vel addere, vel minuere, vel mutare. quæ tota non in eo quod eſt eſſe conſiſtit, ſed in eo quod eſt in comparatione aliquo modo ſe habere; nec ſemper ad aliud, ſed aliquoties ad idem. age enim, ſtet quiſquam, ei igitur ſi accedam dexter, erit ille ſiniſter ad me comparatus; non quod ille ipſe ſiniſter ſit, ſed quod ego dexter acceſſerim. rurſus ego ſiniſter accedo, item ſit ille dexter, non quod ita ſit per

per ſe dexter, velut albus ac longus, ſed quod me accedente fit dexter, atque id quod eſt, à me & ex me eſt, minimè vero ex ſeſe. Quare quæ ſecundum rei alicujus, in eo quod ipſa eſt, proprietatem, non faciunt prædicationem, nihil alternare vel mutare queunt, nullamque omnino variare eſſentiam. Quocirca ſi Pater ac Filius ad aliquid dicuntur, nihilque aliud, ut dictum eſt, differunt, niſi ſola relatione. relatio verò non prædicatur ad id de quo prædicatur quaſi ipſa ſit & ſecundum rem de qua dicitur, non faciet alteritatem rerum, de qua dicitur, ſed, ſi dici poteſt, quo quidem modo id quod vix intelligi potuit, interpretatum eſt perſonarum. Omnino enim magna regulæ eſt veritas. In rebus incorporalibus, diſtantias effici differentiis, non locis. neque acceſſiſſe dici poteſt aliquid Deo, ut pater fieret, non enim cœpit eſſe unquam pater, eo quod ſubſtantialis quidem ei eſt productio filii, relativa vero prædicatio patris. ac, ſi meminimus omnium in prioribus de Deo ſententiarum, ita cogitemus, proceſſiſſe quidem ex Deo Patre Filium Deum & ex utriſque Spiritum Sanctum. hos, quoniam incorporales ſint, minimè locis diſtare, quoniam verò Pater Deus & filius Deus & Spiritus Sanctus Deus, Deus vero nullas habet differentias quibus differat à Deo, à nullo eorum differt. differentiæ verò ubi abſunt, abeſt pluralitas. ubi abeſt pluralitas, adeſt unitas: nihil autem aliud gigni potuit ex Deo, niſi Deus. & in rebus numerabilibus repetitio unitatum non facit modis omnibus pluralitatem. Trium igitur idoneè conſtituta eſt unitas.

CAPUT VI.

Quomodo unitas & trinitas in Deo.

SEd quoniam nulla relatio ad ſeipſum referri poteſt, idcirco quod ea ſecundum ſeipſum eſt prædicatio

quæ relatione caret, facta quidem eſt trinitatis numeroſitas in eo quod eſt prædicatio relationis; ſervata verò unitas; in eo quod eſt indifferentia vel ſubſtantiæ vel operationis vel omnino ejus, quæ ſecundum ſe dicitur, prædicationis. Ita igitur ſubſtantia continet unitatem, relatio multiplicat trinitatem. atque ideo ſola ſigillatim proferuntur atque ſeparatim quæ relationis ſunt. nam idem Pater qui Filius non eſt, nec idem uterque qui Spiritus Sanctus. idem tamen Deus eſt, Pater & Filius & Spiritus Sanctus: idem juſtus, idem bonus, idem magnus, idem omnia, quæ ſecundum ſe poterunt prædicari. Sanè ſciendum eſt, non ſemper talem eſſe relativam prædicationem, ut ſemper ad differens prædicetur; ut eſt ſervus ad dominum, differunt enim. nam omne æquale, æquali æquale eſt; & ſimile, ſimili ſimile eſt; & idem, ei quod eſt idem, idem eſt. & ſimilis eſt in trinitate relatio, Patris ad filium & utriuſque ad Spiritum Sanctum; ut ejus, quod eſt idem, ad id, quod eſt idem. quod ſi id in cunctis aliis rebus non poteſt inveniri, facit hoc cognata caducis rebus alteritas. nos verò nulla imaginatione diduci, ſed ſimplici intellectu erigi, &, ut quidque intelligi poteſt, ita aggredi etiam intellectu oportet.

Sed de propoſita quæſtione ſatis dictum eſt. nunc veſtri normam judicii exſpectat ſubtilitas quæſtionis: utrum rectè decurſa ſit, an minimè, veſtræ ſtatu et pronuntiationis auctoritas. Quòd ſi ſententiæ, fidei fundamentis ſponte firmiſſimæ, opitulante gratia divina, idonea argumentorum adjumenta præſtitimus, illuc perfecti operis lætitia remeabit, unde venit effectus. Quod ſi, ultra ſe, humanitas nequivit aſcendere, quantum imbecillitas ſubtrahit, vota ſupplebunt.

INCI-

INCIPIT EJUSDEM

AD

SANCTUM JOANNEM

DIACONUM ECCLESIÆ ROMANÆ,

UTRUM PATER ET FILIUS AC SPIRITUS SANCTUS DE DIVINITATE SUBSTANTIALITER PRÆDICENTUR.

QUæro an Pater & Filius ac Spiritus Sanctus de divinitate ſubſtantialiter prædicentur, an alio quolibet modo. viamque indaginis hinc arbitror eſſe ſumendam, unde rerum omnium manifeſtum conſtat exordium, id eſt, ab ipſis Catholicæ fidei fundamentis. Si igitur interrogem, an, qui dicitur Pater, ſubſtantia ſit; reſpondetur eſſe ſubſtantia. Quod ſi quæram, an Filius ſubſtantia ſit, idem dicitur. Spiritum quoque Sanctum, ſubſtantiam eſſe, nemo dubitaverit. Sed quùm rurſus colligo, Patrem, Filium, Spiritum Sanctum non plures, ſed una occurrit eſſe ſubſtantia. una igitur ſubſtantia trium nec ſeparari ullo modo, aut disjungi poteſt, nec velut partibus in unum conjuncta eſt, ſed eſt una ſimpliciter. Quæcunque igitur de divina ſubſtantia prædican-

• *Ad Sanctum Joannem.*] Eo tempore Eccl. Romanæ Diaconum, poſtea verò, nimirum anno DXXIII. ejuſdem Pontificem. qui poſtquam ex Oriente Theoderici ad Juſtinum legatus rediit, Ravennæ ab eo cuſtodiæ traditus, paulò poſt amicum Boëtium, ſimilem ob cauſam, ſimilem palmam adeptus eſt. Unde antiquarius Boëtii exſcriptor [ea enim ſcriptura fuit eorumd. opt. codicum] ut eum *ἰδίως* deſignaret, *ſanctum* appellavit; quemadmodum & Anaſtaſius bibliothecarius in ejus vita. quem, ut obiter moneam, in vita Boëtii emendantes ex ejuſd. Anaſtaſii vet. cod. MS. ſcripſimus defunctum VI. *Kal. Iunii*, ut & habet Breviarium Rom. non XV. Ex eodemque Anaſtaſii cod. corpus ejus Romæ *Kalendis Iunii* ſuſceptum repoſuimus, non VI. Kal. ut in impreſſis erat; qui dies mortis ejus fuit. *Vallin.*

cantur, ea tribus oportet eſſe communia. idque ſignierit, quæ ſint, quæ de divinitatis ſubſtantia prædicentur, quod quæcunque hoc modo dicuntur de ſingulis in unum collectis tribus ſingulariter prædicabuntur hoc modo ſi dicimus, Pater Deus eſt, Filius Deus eſt, Spiritus Sanctus Deus eſt; Pater, Filius ac Spiritus Sanctus unus Deus eſt. Si igitur eorum una Deitas, una ſubſtantia eſt, licet Dei nomen de Divinitate ſubſtantialiter prædicari. [1] ita, Pater veritas eſt, Filius veritas eſt, Spiritus Sanctus veritas eſt: Pater, Filius & Spiritus Sanctus, non tres veritates, ſed una veritas eſt. Si igitur una in his ſubſtantia, una eſt veritas, neceſſe eſt veritatem ſubſtantialiter prædicari: de bonitate, de incommutabilitate, de juſtitia, de omni potentia ac de cæteris omnibus, quæ tam de ſingulis, quam de omnibus ſingulariter prædicamus, manifeſtum eſt ſubſtantialiter dici. Unde apparet ea quæ quùm in ſingulis ſeparatim dici convenit, nec tamen in omnibus dici queunt, non ſubſtantialiter prædicari, ſed alio modo: qui verò iſte ſit, poſterius quæram. Nam, qui Pater eſt, hoc vocabulum non tranſmittit ad Filium, neque ad Spiritum Sanctum. quo fit ut non ſit hoc nomen ſubſtantiale inditum. nam ſi ſubſtantia-

le

1 *Ita Pater veritas eſt.*] Ea verba dum exponit Gilbertus Porretanus Epiſcopus Pictavienſis in eum errorem lapſus eſt, quem damnavir Concilium Remenſe anno MCXLVIII. & ipſe agnovit. Qualis fuerit, qui verba ejus refert D. Bernardus, ſic recenſet ſerm. LXXX. ſuper Canrica, *Si quid itaque*, inquit, *de Deo propriè dici poßit, rectius congruentiusque dicetur, Deus eſt magnitudo, bonitas, juſtitia, ſapientia; quàm Deus eſt magnus, bonus, juſtus aut ſapiens. Unde non immerito nuper in Concilio, quod Papa Eugenius Remis celebravit, tam ipſi quam cæteris Epiſcopis perverſa viſa eſt & omnino ſuſpecta expoſitio illa in libro Gilberti Epiſcopi Pictavienſis, quo ſuper verba Boëtii de Trinitate, ſanißima quidem atque Catholica, commentabatur hoc modo*, Pater eſt Veritas, id eſt, Verus: Filius eſt Veritas, id eſt, Verus: Spiritus ſanctus eſt Veritas, id eſt, Verus. & hi tres ſimul non tres Veritates, ſed una Veritas, id eſt, unus Verus: *O obſcuram perverſamque explanationem! Quam verius ſaniusque per contrarium ita dixiſſet! Pater eſt Verus, id eſt, Veritas: Filius eſt Verus, id eſt, Veritas: Spiritus ſanctus eſt Verus, id eſt, ipſa Veritas. quod quidem feciſſet, ſi ſanctum dignaretur Fulgentium imitari, qui ait; Una quippe Veritas unius Dei, imo una Veritas unus Deus. non patitur ſervitium atque culturam Creatoris creaturæque conjungi.* Fuſius rem omnem narrat Gofridus vitæ ejuſd. D. Bernardi cap. v. l. III. *Vallin.*

le eſſet, ut Deus, ut veritas, ut juſtitia, ut ipſa quoque ſubſtantia, de cæteris diceretur. Item Filius ſolus hoc recipit nomen, neque cum aliis jungitur, ſicut in Deo, ſicut in veritate, ſicut in cæteris, quæ ſuperius dixi. Spiritus quoque Sanctus non eſt idem qui Pater ac Filius. Ex his igitur intelligimus Patrem, Filium ac Spiritum Sanctum non de ipſa divinitate ſubſtantialiter dici, ſed alio quodam modo. ſi enim ſubſtantialiter prædicaretur,& de ſingulis & de omnibus ſingulariter diceretur. hæc verò ad aliquid dici manifeſtum eſt; nam & Pater, alicujus pater eſt; & Filius, alicujus filius; & Spiritus, alicujus Spiritus: quo fit, ut nec trinitas quidem ſubſtantialiter de Deo prædicetur. non enim Pater trinitas, qui enim Pater eſt, Filius ac Spiritus Sanctus non eſt. nec trinitas Filius, nec trinitas Spiritus Sanctus, ſecundum eundem modum. ſed trinitas quidem in perſonarum pluralitate conſiſtit, unitas verò in ſimplicitate ſubſtantiæ. Quod ſi perſonæ diviſæ ſunt, ſubſtantia verò indiviſa, neceſſe eſt, quod vocabulum ex perſonis originem capit, id ad ſubſtantiam non pertinere. at trinitatem perſonarum diverſitas fecit; trinitas igitur non pertinet ad ſubſtantiam. Quo fit, ut neque Pater, neque Filius, neque Spiritus Sanctus, nec trinitas de Deo ſubſtantialiter prædicentur, ſed, ut dictum eſt, ad aliquid. Deus verò, veritas, juſtitia, bonitas, omnipotentia, ſubſtantia, immutabilitas, virtus, ſapientia, & quicquid hujuſmodi excogitari poteſt, ſubſtantialiter de divinitate dicuntur. Hæc ſi ſe rectè & ex fide habent, ut me inſtruas peto. aut ſi aliqua re forte diverſus es, diligentius intuere quæ dicta ſunt; & fidem, ſi poteris, rationemque conjunge.

INCI-

INCIPIT EJUSDEM, AD EUNDEM, QUOMODO SUBSTANTIÆ, IN EO, QUOD SINT, BONÆ SINT, CUM NON SINT SUBSTANTIALIA BONA.

POſtulas, ut, ex [1] Hebdomadibus noſtris, ejus quæſtionis obſcuritatem, quæ continet modum, quo, ſubſtantiæ in eo quòd ſint, bonæ ſint, quùm non ſint ſubſtantialia bona, digeram & paulo evidentius monſtrem. idque eo dicis eſſe faciendum, quod non ſit omnibus notum iter hujuſmodi ſcriptionum. tuus verò teſtis ipſe ſum, quam hæc vivaciter fueris antè complexus. Hebdomadas verò ego mihi ipſe commentor, potiuſque ad memoriam meam ſpeculata conſervo, quàm cuiquam participo, quorum laſcivia ac petulantia nihil à joco riſuque patitur eſſe disjunctum. prohinc tu ne ſis obſcuritatibus brevitatis adverſus, quæ quùm ſint arcani fida cuſtodia, tùm id habent commodi, quòd his ſolis, qui digni ſunt, colloquuntur. Ut igitur in mathematica fieri ſolet, cæteriſque etiam diſciplinis, propoſui terminos, regulaſque, quibus cuncta, quæ ſequuntur, efficiam. Communis animi conceptio eſt enuntiatio, quam quiſque probat auditam. harum duplex modus eſt: nam ita una communis eſt, ut omnium hominum ſit, velut ſi hanc proponas, Si duobus æqualibus æqualia auferas, quæ relinquuntur, æqualia eſſe; nullus id intelligens neget. Alia verò eſt doctorum tantum, quæ tamen ex talibus communis animi conce-

ce-

1 *Ex Hebdomadibus noſtris.*] Nimirum partiturus erat breviores has ſcriptiones ſuas per Hebdomadas, ſicut Titus Livius divinum opus ſuum per Decades. Sabellicus per Enneades. *Vallinus.*

ceptionibus venit, ut eſt, Quæ incorporalia ſunt, in loco non eſſe, & cætera. quæ non vulgus, ſed docti comprobant. Diverſum eſt, eſſe, & id quod eſt. ipſum enim eſſe nondum eſt; at verò quod eſt, accepta eſſendi forma eſt atque conſiſtit. Quod eſt, participare aliquo poteſt. ſed ipſum eſſe, nullo modo aliquo participat. fit enim participatio quùm aliquid jam eſt. eſt autem aliquid, quùm eſſe ſuſceperit. Id quod eſt, habere aliquid præterquam quod ipſum eſt, poteſt. ipſum verò eſſe, nihil aliud præter ſe habet admixtum. Diverſum eſt, tantùm eſſe aliquid, & eſſe aliquid in eo quod eſt. illic enim accidens, hic ſubſtantia ſignificatur.

Omne quod eſt, participat eo quod eſt eſſe, ut ſit. alia verò participat, ut aliquid ſit: ac per hoc, id quod eſt, participat eo quod eſt eſſe, ut ſit. eſt verò, ut participet alio quolibet. Omne ſimplex, eſſe ſuum, & id quod eſt unum habet. Omni compoſito aliud eſt eſſe, aliud ipſum eſt. Omnis diverſitas diſcors, ſimilitudo verò appetenda eſt. & quod appetit aliud, tale ipſum eſſe naturaliter oſtenditur, quale eſt illud hoc ipſum, quod appetit. Sufficiunt igitur quæ præmiſimus. à prudente verò rationis interprete ſuis unumquodque aptabitur argumentis.

Quæſtio verò hujuſmodi eſt, Ea, quæ ſunt, bona ſunt. tenet enim communis ſententia doctorum, omne quod eſt ad bonum tendere; omne autem tendit ad ſimile. quæ igitur ad bonum tendunt, bona ipſa ſunt. ſed, quemadmodum bona ſint, inquirendum eſt, utrumne participatione an ſubſtantia? ſi participatione, per ſe ipſa nullo modo bona ſunt: Nam quod participatione album eſt, per ſe in eo quod ipſum eſt, album non eſt, & de cæteris qualitatibus eodem modo. ſi igitur participatione bona ſunt, ipſa per ſe nullo modo bona ſunt; ſed conceſſum eſt. non igitur participatione

tione ſunt bona, ſed ſubſtantia. quorum verò ſubſtantia bona eſt, id quod ſunt bona ſunt, id autem quod ſunt, habent ex eo quod eſt eſſe. eſſe igitur ipſorum bonum eſt. omnium igitur rerum ipſum eſſe, bonum eſt. Sed, ſi eſſe bonum eſt, ea quæ ſunt, in eo quod ſunt, bona ſunt; idemque illis eſt eſſe, quod bonum eſſe. ſubſtantialia igitur bona ſunt, quoniam non participant bonitatem. Quod ſi ipſum eſſe in eis bonum eſt, non eſt dubium, quin, ſubſtantialia quùm ſint bona, primo ſint bono ſimilia, ac per hoc, ipſum bonum erunt: nihil enim illi præter ſeipſum ſimile eſt; ex quo fit, ut omnia quæ ſunt, Deus ſint, quod dictu nefas eſt. Non ſunt igitur ſubſtantialia bona, ac per hoc, non in his eſt eſſe bonum. non ſunt igitur, in eo quod ſunt, bona: ſed nec participant bonitate, nullo enim modo ad bonum tenderent. nullo igitur modo ſunt bona.

Huic quæſtioni talis poterit adhiberi ſolutio, multa ſunt quæ quùm ſeparari actu non poſſint, animo tamen & cogitatione ſeparantur. ut quùm triangulum vel cætera à ſubjecta materia nullus actus ſeparat, mente tamen ſegregans ipſum triangulum proprietatemque ejus præter materiam ſpeculatur. Amoveamus igitur primi boni præſentiam pauliſper ex animo, quod eſſe quidem conſtat, idque ex omnium doctorum indoctorumque ſententia, barbararum quoque gentium religionibus cognoſci poteſt. Hoc igitur pauliſper amoto, ponamus omnia eſſe, quæ ſunt, bona; atque ea conſideremus quemadmodum bona eſſe poſſent, ſi à primo bono minimè defluxiſſent. hinc intueor, aliud in eis eſſe, quòd bona ſunt, aliud quòd ſunt. ponatur enim una eademque ſubſtantia bona eſſe, alba, gravis, rotunda: tunc aliud eſſet illa ipſa ſubſtantia, aliud ejus rotunditas, aliud color, aliud bonitas. nam, ſi hæc ſingula idem eſſent quod ipſa ſubſtantia, idem eſſet gravitas quod color, quod bonum, & bo-

& bonum quod gravitas; quod fieri natura non ſinit. Aliud igitur tunc in eis eſſet eſſe, aliud aliquid eſſe: ac tunc bona quidem eſſent, eſſe tamen ipſum minimè haberent bonum. igitur ſi ullo modo eſſent non à bono, ac bona eſſent, ac non idem eſſent quod bona, ſed eis aliud eſſet eſſe, aliud bonis eſſe. quod ſi nihil omnino aliud eſſent niſi bona, neque gravia, neque colorata, neque ſpatii dimenſione diſtantia, nec ulla in eis qualitas eſſet, niſi tantùm bona eſſent, tunc non res, ſed rerum viderentur eſſe principium; nec potius viderentur, ſed videretur. unum enim ſolumque eſt hujuſmodi, quod tantùm bonum, aliudque nihil ſit. quæ quoniam non ſunt ſimplicia, nec eſſe omnino poterant; niſi ea id, quod ſolum bonum eſt, eſſe voluiſſet. Idcirco quoniam eſſe eorum à boni voluntate defluxit, bona eſſe dicuntur, primum enim bonum quoniam eſt, in eo quod eſt, bonum eſt. ſecundum verò bonum, quoniam ex eo fluxit cujus ipſum eſſe bonum eſt, ipſum quoque bonum eſt. Sed, ipſum eſſe omnium rerum ex eo fluxit quod eſt primum bonum, & quod bonum tale eſt, ut rectè dicatur, in eo quòd eſt, eſſe bonum. Ipſum igitur eſſe eorum bonum eſt; tunc enim, in eo quod eſſent, non eſſent bona, ſi à primo bono minimè defluxiſſent.

Qua in re ſoluta quæſtio eſt. idcirco enim licet in eo quod ſunt, bona ſint, non ſunt tamen ſimilia primo bono. quoniam non quoquo modo ſint res, ipſum eſſe earum bonum eſt; ſed quoniam non poteſt eſſe ipſum eſſe rerum, niſi à primo eſſe defluxerit, id eſt, à bono: idcirco ipſum eſſe bonum eſt, neque eſt ſimile ei, à quo eſt. illud enim; quoquo modo ſit, bonum eſt, in eo quod eſt; non enim aliud eſt præterquam bonum. hoc autem, niſi ab illo eſſet, bonum fortaſſe eſſe poſſet, ſed bonum, in eo quod eſt, eſse non poſset. tunc enim participaret forſitan bono; ipſum verò eſſe quod non ha-

haberent à bono, bonum habere non poſſent. Igitur ſublato ab his primo bono mente & cogitatione, iſta licet eſſent bona, tamen, in eo quod eſſent, bona eſſe non poſſent. & quoniam actu non potuere exiſtere, niſi illud ea quod verè bonum eſt, produxiſſet; idcirco & eſſe eorum bonum eſt & non eſt ſimile ſubſtantiali bono id quod ab eo fluxit. & niſi ab eo fluxiſſent, licet eſſent bona, tamen in eo quod ſunt, bona eſſe non poſſent; quoniam & præter bonum & non ex bono eſſent, quùm illud ipſum bonum primum & ipſum eſſe ſit, & ipſum bonum, & ipſum eſſe bonum. At non etiam alba, in eo quod ſunt, alba eſſe oportebit ea quæ alba ſunt. quoniam ex voluntate Dei fluxerunt, ut eſſent; alba, minimè. aliud eſt enim, eſſe; & aliud, alba eſſe: hoc ideo, quoniam qui ea, ut eſſent, effecit, bonus quidem eſt, minimè verò albus. voluntatem igitur boni comitata ſunt, ut eſſent bona, in eo quod ſunt. voluntatem verò non albi non ſunt comitata, ut talis ejus eſſet proprietas, ut eſſet album in eo quod eſt; neque enim ex albi voluntate defluxerunt. Itaque quia voluit eſſe ea alba, qui non erat albus, ſunt alba tantum. quia verò voluit ea eſſe bona, qui erat bonus, ſunt bona, in eo quòd ſunt. Secundum hanc igitur rationem, cuncta oportet eſſe juſta, quoniam ipſe juſtus eſt, qui ea eſſe voluit? Ne hoc quidem. nam bonum eſſe, eſſentiam, juſtum verò eſſe, actum reſpicit. idem autem eſt in eo eſſe, quod agere; idem igitur bonum eſſe quod juſtum. nobis verò non eſt idem eſſe quod agere, non enim ſimplices ſumus. non eſt igitur nobis idem bonis eſſe, quod juſtis; ſed idem nobis eſt, eſſe omnibus bonis, in eo quod ſumus. bona igitur omnia ſunt, non etiam juſta. amplius bonum quidem generale eſt, juſtum verò ſpeciale, nec ſpecies deſcendit in omnia. Idcirco alia quidem juſta, alia aliud; omnia bona.

INCIPIT EJUSDEM
BREVIS FIDEI CHRISTIANÆ COMPLEXIO.

CHriſtianam fidem novi ac veteris teſtamenti pandit auctoritas. & quamvis nomen ipſum Chriſti vetus intra ſemet continuerit inſtrumentum, eumque ſemper ſignificaverit ad futurum, quem tradimus per partum virginis jam veniſſe, tamen in orbem terrarum ab ipſius noſtri Salvatoris mirabili manaſſe probatur adventu. Hæc autem religio noſtra, quæ vocatur Chriſtiana atque Catholica, his fundamentis principaliter nititur, aſſerens: Ex æterno, id eſt ante mundi conſtitutionem, ante omne videlicet quod temporis poteſt retinere vocabulum, divinam Patris ac Filii & Spiritus Sancti exſtitiſſe ſubſtantiam: ut Deum dicat Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum; non tamen tres Deos ſed unum. Patrem itaque habere Filium ex ſubſtantia ſua genitum & ſibi nota ratione coæternum, quem Filium eatenus confitetur fides, ut non ſit idem qui Pater, neque Patrem aliquando fuiſſe Filium, ne rurſus in infinitum humanus animus divinam progeniem cogitaret. neque Filium in eadem natura, qua Patri coæternus eſt, aliquando fieri Patrem, ne rurſus in infinitum divina progenies tenderetur. Sanctum verò Spiritum, neque Patrem eſſe neque Filium: atque ideo nulla natura neque genitum neque generantem, ſed à Patre quoque procedentem & Filio. quis ſit tantùm proceſſionis iſtius modus ita non poſſumus evidenter dicere, quemadmodum

T gene-

1 *Brevis fidei Chriſtianæ complexio.*] Opuſculum hoc, quod nunc primum publici juris facimus, Boëtii eſſe, ipſe orationis ſtylus & myſteriorum religionis Chriſtianæ ſeries compendioſa ſic confirmant, ut addere minimè neceſſe ſit, exſtare nomine illud in meo, Foſſatenſi, Regio & S. Victoris codicib. ut eos taceam ex quibus idem jam olim monuerat Tritemius, qui librum *de Fide* vocat. *Vallin.*

generationem Filii ex paterna ſubſtantia non poteſt humanus animus æſtimare. Hæc autem ut credantur; vetus ac nova informat inſtructio: de qua, velut arce religionis noſtræ, multi diverſa, & humaniter, atque ut ita dicam, carnaliter ſentientes, adverſa locuti ſunt; ut Arrius, qui, licet Deum dicat Filium, minorem tamen Patre multipliciter & extra Patris ſubſtantiam confitetur. Sabelliani quoque, non tres exiſtentes perſonas, ſed unam auſi ſunt affirmare; eundem dicentes Patrem eſſe, qui Filius eſt; eundemque Filium, qui Pater eſt; atque Spiritum Sanctum eundem eſſe, qui Pater & Filius eſt. ac per hoc unam dicunt eſſe perſonam, ſub vocabulorum diverſitate ſignatam. Manichæi quoque, qui duo principia, ſibi coæterna & adverſa, profitentur, unigenitum Dei eſſe non credunt. indignum enim judicant, ſi Deus habere filium videatur, nihil aliud cogitantes niſi carnaliter; ut quia hæc generatio duorum corporum commixtione procedit, illic quoque indignum eſſe intellectum hujuſmodi applicare: quæ res eos nec vetus facit recipere teſtamentum, neque in integro novum. nam ſicut illud omnino error eorum non recipit, ita ex virgine generationem Filii non vult admittere, ne humano corpore polluta videatur Dei fuiſſe natura. Sed de his hactenus; ſuo enim loco ponentur ſicut ordo neceſſarius poſtularit.

Ergo divina ex æterno natura, & in æternum ſine aliqua mutabilitate perdurans, ſibi tantum conſcia voluntate ſponte mundum voluit fabricare, eumque quùm omnino non eſſet, fecit, ut eſſet; nec ex ſubſtantia ſua protulit, ne divinus natura crederetur; neque aliunde molitus eſt, ne jam exſtitiſſet aliquid quod ejus voluntatem exiſtentia propriæ naturæ juvaret, atque eſſet, quod neque ab ipſo factum eſſet & tamen eſſet. ſed verbo produxit cælos, terram creavit, ita ut cæleſti habitatione dignas cælo naturas efficeret, ac terræ terrena

rena componeret. De cœleſtibus autem naturis, quæ univerſaliter vocantur angelicæ, quamvis illic diſtinctis ordinibus pulchra ſint omnia, pars tamen quædam plus appetens, quam ei natura atque ipſius auctor naturæ tribuerat, de cœleſti ſede projecta eſt. Et quoniam angelorum numerum, id eſt, ſupernæ illius civitatis, cujus cives angeli ſunt, imminutum noluit conditor permanere; formavit ex terra hominem atque Spiritu vitæ animavit, ratione compoſuit, arbitrii libertate decoravit, eumque, præfixa lege, paradiſi deliitiis conſtituit, ut, ſi ſine peccato manere vellet, tam ipſum quam ejus progeniem angelicis cœtibus ſociaret: ut quia ſuperior natura per ſuperbiæ malum ima petierat, inferior ſubſtantia per humilitatis bonum ad ſuperna conſcenderet. Sed ille auctor invidiæ non ferens hominem illuc aſcendere, ubi ipſe non meruit permanere, tentatione adhibita fecit etiam ipſum ejuſque comparem, quam de ejus latere formator generandi cauſa produxerat, inobedientiæ ſuppliciis ſubjacere, ei quoque divinitatem promittens adfuturam, quam ſibi dum arroganter uſurpat, eliſus eſt. Hæc autem revelante Deo Moyſi famulo ſuo comperta ſunt, cui etiam humani generis conditionem atque originem voluit innoteſcere, ſicut ab eo libri prolati teſtantur. Omnis divina auctoritas his modis conſtare videtur, ut aut hiſtorialis modus ſit, qui nihil aliud niſi res geſtas enuntiet. aut allegoricus, ut non illi poſſit hiſtoriæ ordo conſiſtere. aut certè ex utriſque compoſitus, ut & ſecundum hiſtoriam & ſecundum allegoriam manere videatur. Hæc autem piè intelligentibus & veraci corde tenentibus ſatis abundeque relucent. Sed ad ordinem redeamus.

Primus itaque homo ante peccatum cum ſua conjuge incola Paradiſi fuit: at ubi aurem præbuit ſuaſori

& conditoris præceptum neglexit attendere, exul effectus, terram juſſus eſt excolere, atque à Paradiſi ſinu ſeclufus, in ignotis partibus ſui generis poſteritatem tranſpoſuit, atque pœnam, quam ipſe primus homo prævaricationis reus exceperat, generando tranſmiſit in poſteros. Hinc factum eſt, ut & corporum atque animarum corruptio & mortis proveniret interitus; primuſque mortem in Abel filio ſuo meruit experiri, ut quanta eſſet pœna, quam ipſe exceperat, probaret in ſobole. quod ſi ipſe primus moreretur, neſciret quodammodo, ac, ſi dici fas eſt, nec ſentiret pœnam ſuam; ſed ideo expertus in altero eſt, ut, quid ſibi jure deberetur contemptor agnoſceret, & dum pœnam mortis ſuſtinet, ipſa exſpectatione fortius torqueretur. Hoc autem prævaricationis malum, quod in poſteros naturaliter primus homo transfuderat, quidam Pelagius non admittens proprii nominis hæreſim dedicavit, quam Catholica fides à conſortio ſuo mox repuliſſe probatur. Ab ipſo itaque primo homine procedens humanum genus, ac multiplici numeroſitate ſuccreſcens, erupit in lites, commovit bella, occupavit terrenam miſeriam, qui felicitatem Paradiſi in primo patre perdiderat. Nec tamen ex his defuerunt, quos ſibi conditoris gratia ſequeſtraret, ejuſque placitis inſervirent; quos licet meritum naturæ damnaret, futuri tamen ſacramenti & longè poſtmodum proferendi faciendo participes, perditam voluit reparare naturam. Impletus eſt ergo mundus humano genere, atque ingreſſus eſt homo vias ſuas, qui malitia propriæ contumaciæ deſpexerat conditorem. Hinc volens Deus per juſtum potius hominem reparare genus humanum, quàm manere protervum, pœnalem multitudinem, effuſa diluvii inundatione; excepto Noë juſto homine cum ſuis liberis, atque his quæ ſecum in arcam introduxerat, interire permiſit.

Cur

Cur autem per arcæ lignum voluerit juſtos eripere, notum eſt divinarum ſcripturarum mentibus eruditis. & quaſi prima quædam mundi ætas diluvio ultore tranſacta eſt.

Reparatur itaque humanum genus, atque propriæ naturæ vitium, quod prævaricationis primus auctor infuderat, amplecti non deſtitit. crevitque contumacia quam dudum diluvii unda puniverat, & quæ per numeroſam annorum ſeriem permiſſa fuerat vivere, in brevitate annorum humana ætas addicta eſt. maluitque Deus non jam diluvio punire genus humanum, ſed eodem permanente eligere viros, per quorum ſeriem aliqua generatio commearet, ex qua nobis filium proprium veſtitum humano corpore, mundi in fine concederet: Quorum primus eſt Abraham, qui quùm eſſet ætate confectus, ejuſque uxor decrepita, in ſenectute ſua repromiſſionis largitione habere filium meruerunt. Hic vocatus eſt Iſaac, atque ipſe genuit Jacob. Idem quoque duodecim Patriarchas, non reputante Deo in eorum numero quos more ſuo natura produxerat. Hic ergo Jacob cum filiis ac domo ſua tranſigendi cauſa Ægyptum voluit habitare; atque illic per annorum ſeriem multitudo concreſcens, cœperunt eſſe ſuſpicioni Ægyptiacis imperiis, eoſque Pharao magna ponderum mole premi decreverat & gravibus oneribus affligebat. Tandem Deus, Ægyptii regis dominationem deſpiciens, diviſo mari rubro, quod nunquam antè natura ulla cognoverat, ſuum tranſduxit exercitum ductore Moyſe & Aaron. Poſtea igitur, pro eorum egreſſione altis Ægyptus plagis vaſtata eſt, quùm nollet dimittere populum. Tranſmiſſo itaque, ut dictum eſt, mari rubro, venit per deſerta eremi ad montem qui vocatur Sinaï. ibique univerſorum conditor Deus volens ſacramenti futuri gratia populos erudire, per Moyſem data lege conſtituit,

quemadmodum & ſacrificiorum ritus & populorum mores inſtruerentur. & quùm multis annis multas quoque gentes per viam debellaſſent, venerunt tandem ad fluvium qui vocatur Jordanis duce jam Jeſu filio Nave, atque ad eorum tranſitum quemadmodum aquæ maris rubri, ita quoque Jordanis fluenta ſiccata ſunt. perventumque eſt per eam civitatem, quæ nunc Hieroſolyma vocatur. Atque dum ibi Dei populus moraretur, poſt Judices & Prophetas, Reges inſtituti leguntur: quorum poſt Saulem primatum David de tribu Juda legitur adeptus fuiſſe. Deſcendit itaque ab eo per ſingulas ſucceſſiones regium ſtemma, perductumque eſt uſque ad Herodis tempora, qui, primus ex gentibus, memoratis populis legitur imperaſſe. ſub quo exſtitit beata virgo Maria, quæ de Davidica ſtirpe provenerat, quæ humani generis genuit conditorem. hoc autem ideo, quia multis infectus criminibus mundus jacebat in mortem, electa eſt una gens, in qua Dei mandata clareſcerent. ibique miſſi Prophetæ & alii Sancti viri, per quorum admonitionem ipſe certè populus à tumore pervicaciæ revocaretur; illi verò, eoſdem occidentes, in ſuæ nequitiæ perverſitate manere voluerunt.

Atque jam in ultimis temporibus non Prophetas neque alios ſibi placitos, ſed ipſum unigenitum ſuum Deus per virginem naſci conſtituit, ut humana ſalus, quæ per primi hominis inobedientiam deperierat, per hominem Deum rurſus repararetur. & quia exſtiterat mulier, quæ cauſam mortis primo viro ſuaſerat, eſſet hæc ſecunda mulier, quæ vitæ cauſam humanis viſceribus adportaret. Nec vile videatur quod Dei filius ex virgine natus eſt, quoniam præter naturæ modum conceptus & editus eſt. Virgo itaque, de Spiritu Sancto, incarnatum Dei Filium concepit, virgo peperit, poſt

poſt ejus editionem virgo permanſit. atque hominis factus eſt idemque Dei filius; ita ut in eo & divinæ naturæ radiaret ſplendor, & humanæ fragilitatis appareret aſſumptio. Sed huic tam ſanæ atque veraciſſimæ fidei exſtiterant multi qui diverſa garrirent: &, præter alios, Neſtorius & Eutyches repertores hæreſeos exſtiterunt. quorum unus hominem ſolum, alter Deum ſolum putavit aſſerere, nec humanum corpus, quod Chriſtus induerat, de humanæ ſubſtantiæ participatione veniſſe. Sed hæc hactenus.

Crevit itaque ſecundum carnem Chriſtus; baptizatus eſt, ut qui baptizandi formam erat cæteris tributurus, ipſe primus, quod docebat, exciperet. Poſt baptiſmum vero elegit duodecim diſcipulos, quorum unus traditor ejus fuit. &, quia ſanam doctrinam Judæorum populus non ferebat, eum, illata manu, crucis ſupplicio peremerunt. Occiditur ergo Chriſtus, jacet tribus diebus ac noctibus in ſepulchro. reſurgit à mortuis, ſicut, ante mundi conſtitutionem, ipſe cum patre decreverat. aſcendit in cœlos, ubi, in eo quod filius Dei eſt, nunquam defuiſſe cognoſcitur; ut aſſumptum hominem, quem diabolus non permiſerat ad ſuperna conſcendere, ſecum Dei Filius cœleſti habitationi ſuſtolleret. Dat ergo formam diſcipulis ſuis baptizandi, docendi ſalutaria, efficientiam quoque miraculorum, atque in univerſum mundum ad vitam præcipit introire, ut prædicatio ſalutaris non jam in una tantùm gente, ſed orbi terrarum prædicaretur. Et, quoniam humanum genus naturæ merito, quam ex primo prævaricatore contraxerat, æternæ pœnæ jaculis fuerat vulneratum, nec ſaluti ſuæ erat idoneum, quod eam in parente perdiderat, medicinalia quædam tribuit ſacramenta: ut agnoſceret aliud ſibi deberi per naturæ meritum, aliud per gratiæ donum. ut natura nihil aliud

niſi pœnæ ſubmitteret, gratia verò, quæ nullis meritis attributa eſt, quia nec gratia diceretur ſi meritis tribueretur, totum quod eſt ſalutis ſuæ afferret.

Diffunditur ergo per mundum cœleſtis illa doctrina, adunantur populi, inſtituuntur eccleſiæ, fit unum corpus quod mundi latitudinem occuparet; cujus caput Chriſtus aſcendit in cœlos, ut neceſſario caput ſuum membra ſequerentur. Hæc itaque doctrina & præſentem vitam bonis informat operibus & poſt conſummationem ſæculi,reſurrectura corpora noſtra, præter corruptionem ad regna cœleſtia pollicetur, ita ut qui hic bene, ipſo donante, vixerit, eſſet in illa reſurrectione beatiſſimus; qui verò malè, miſer poſt munus reſurrectionis adeſſet. Et hoc eſt principale religionis noſtræ, ut credamus,non ſolum animas non perire, ſed ipſa quoque corpora, quæ mortis adventus reſolverat, in ſtatum priſtinum futura beatitudine reparari. Hæc ergo Eccleſia Catholica, per orbem diffuſa, tribus modis probatur exiſtere. quicquid in ea tenetur, aut auctoritas eſt ſcripturarum, aut traditio univerſalis,aut certè propria & particularis inſtructio. ſed auctoritate tota conſtringitur, univerſali traditione majorum nihilominus tota, privatis vero conſtitutionibus & propriis informationibus unaquæque vel pro locorum varietate, vel prout cuique benè viſum eſt, ſubſiſtit & regitur. Sola ergo nunc eſt fidelium exſpectatio, qua credimus adfuturum finem mundi, omnia corruptibilia tranſitura, reſurrecturos homines ad examen futuri judicii, recepturos pro meritis ſingulos, & in perpetuum atque in æternum debitis finibus permanſuros; ſolumque eſſe præmium beatitudinis, contemplationem conditoris; tantam duntaxat, quanta à creatura ad creatorem fieri poteſt. ut ex eis, reparato angelico numero, ſuperna illa civitas impleatur; ubi rex eſt virginis filius; eritque gaudium ſempiter-

piternum, delectatio, cibus, opus, [1] laus perpetua Creatoris.

1 *Laus perpetua Creatoris.*] Beatos laudare in cœlo Deum receptiſſima præſertim apud Chriſtianos ſententia eſt. ex admiratione nimirum divinitatis & bonitatis ejus: quæ laus cum ſumma angelorum beatorumque Dei contemplatione conjuncta eſt. Illorum enim, ait Athanaſius, opus unicum eſt Ὕμνος ἀδιάλειπτος καὶ αἶνος ἄπαυστος τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ Θεοῦ, *Hymnus perpetuus & laus magnificentiæ Dei indefeſſa.* nec horum minus: *Nam maxima & unica ſanctis eſt requies, in cœlo laudem ſummæ Trinitatis, quæ Deus eſt, indefeſſa voce dicere*, inquit Junilius Africanus, ſi modo is eſt. Nec tantum in cœlo beatorum opus iſtud eſt., ſed & mortalium in terris hominum eſſe debet. quod non ex innumeris ſolum ſacri codicis patrumque teſtimoniis, verum & ex his ethnici, ſed ſapientiſſimi viri, Epicteti, apud Arrianum verbis convincere eſt: Εἰ γὰρ νοῦν εἴχομεν, ἄλλο τι ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ θεῖον, καὶ εὐφημεῖν, καὶ ἐπεξέρχεσθαι τὰς χάριτας; *Nam ſi ſani eſſemus; quid nobis aliud agendum erat & publice & privatim, quàm numen celebrandum & laudandum & grates perſolvendæ?* &c. τί γὰρ ἄλλο δύναμαι γέρων χωλὸς, εἰ μὴ ὑμνεῖν τὸν Θεόν; εἰ γοῦν ἀηδὼν ἤμην, ἐποίουν τὰ τῆς ἀηδόνος· εἰ κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου. νῦν δὲ λογικός εἰμι, ὑμνεῖν με δεῖ τὸν Θεόν. τοῦτό μου τὸ ἔργον ἐστί, ποιῶ αὐτὸ, οὐδ᾽ ἐγκαταλείψω τὴν τάξιν ταύτην, ἐφ᾽ ὅσον ἂν διδῶται, καὶ ὑμᾶς ἐπὶ τὴν αὐτὴν ταύτην ᾠδὴν παρακαλῶ, *quid enim poſſum aliud ſenex claudus, niſi celebrare laudibus Deum? quod ſi luſcinia eſſem, luſciniæ officio fungerer: ſi olor, oloris. Nunc rationis cum particeps ſim, Deus mihi celebrandus eſt: hoc meum munus eſt, hoc exſequor.: neque ſtationem hanc deſeram, quoad licuerit, & vos ad eandem hanc cantilenam exhortor.* Vallin.

ANICII MANLII SEVERINI

BOETII

V.C. ET INL. EXCONS. ORD. PATRICII,

INCIPIT LIBER,

DE PERSONA ET NATURA, CONTRA EUTYCHEN ET NESTORIUM,

AD JOANNEM DIACONUM ECCLESIÆ ROMANÆ.

DOMINO SANCTO AC VENERABILI PATRI JOANNI DIACONO BOETIUS FILIUS.

PROOEMIUM.

ANxiè te quidem diuque ſuſtinui, ut de ea, quæ in conventu mota eſt, quæſtione loqueremur. Sed quoniam & tu, quominus venires, occupatione diſtractus es, & ego in craſtinum conſtitutis negotiis implicabor, mando literis quæ coram loquenda ſervaveram. Meminiſti enim, [1] quùm in concilio legeretur Epiſtola, recitatum,

1 *Quum in concilio legeretur epiſtola.*] Næ quod non eſt ſomniat Martianus Rota, qui in vita Boëtii, aſſerit Leonem Pontificem Romanum interfuiſſe Concilio Chalcedonenſi: cum tantum per Legatos ei præfuerit. Deinde qui hic agi de ejuſdem Epiſtola Chalcedone Romam miſſa exiſtimat: cum è contrario Roma Conſtantinopolim ad Flavianum miſſa, poſtea ab univerſo Concilio Chalcedonenſi approbataque laudata ſit. Poſtremo qui hoc loco de eo Concilio loqui Boëtium credat, quod in urbe tumultuantibus Acephalis convocatum eſt: cui ſi quod fuit, [nullum autem fuit] Boëtium non interfuiſſe ex eo conſtat, quod eum tunc vix natum putamus, cum ea hæreſis anno præcipuè CCCCLXXXII.

tum, Eutychianos, ex duabus naturis Chriſtum conſiſtere, confiteri; in duabus, negare: Catholicos verò utrique dicto fidem præbere; nam & ex duabus eum natu-

CCCCLXXXI. non in Occidentali, ſed Orientali Eccleſia, recruduit. Cum igitur aliter ſe res habeat, Tractatum de duabus Naturis & una Perſona Chriſti anno ejuſdem DXII. ſcripſiſſe, ejuſque occaſionem hanc fuiſſe, probabilis conjectura eſt. Anaſtaſius Imp. Arianus in Orientales Epiſcopos Catholicos depoſitione, carcere, exilio ſævibat. Illi ubi ſe religionemque Catholicam perdi perditumque iri vident, ab Symmacho Papa opem auxiliumque ſcripta Epiſtola longè doctiſſima, quæ apud Baronium eſt, petunt. Eam acceptam Symmachus habito Romæ conventu ſeu concilio Epiſcoporum, qui tum in urbe erant, virorumque aliorum religionis amantium, inter quos Symmachus & Boëtius fuere, legit. Dum examinatur & ad ea verba ventum: *Nos enim, ô ſanctiſſime & beatiſſime Symmache, eumdem eſſe exiſtimamus ex duabus naturis & in duabus naturis; & non [ſicut illi dicunt] ex duabus naturis unam naturam poſt adunationem, in duabus autem ſubſiſtentibus naturis cum unitate non pati confiteri; ut ſe Arianorum doceant eſſe imitatores, dicentium per Filium glorificari Patrem, cum Filio autem non pati ſe eum glorificari. ſed, ſicut contra illos docuerunt fratres tui ſanctiſſimi Patres, Per quem & Cum quo æqualiter pati dicere nos. quia Per quem, humanitatem; Cum quo, divinitatem ſignificantes magni Dei & Salvatoris noſtri Ieſu Chriſti. Sic nunc illis Ex duabus quidem naturis dicentibus, In duabus autem non confitentibus; Nos Ex duabus & In duabus pariter dicimus. Ex duabus enim dicentes, ex quibus ſubſiſtit unitas: In duabus autem, in quibus viſus, viſus eſt & palpatus & aſſumptus poſt paſſionem & reſurrectionem confitemur, & in quibus veniet judicaturus vivos & mortuos.* plurimi ex iis, haud ſatis in rebus Theologicis eruditi, de ea re cum diſſeruiſſent, neque eam vel leviter attigiſſent, quid de ea quæſtione ſentiret Boëtius ad Joannem Romanæ Eccleſiæ tunc Diaconum, poſtea ejuſdem Pontificem, contra Neſtorium, qui duabus naturis perſonas totidem adjungebat; & Eutychetem, qui naturam ac perſonam unicam tuebatur, perſcripſit. Ejuſmodi vero conventus ſeu concilia in urbe fieri ſolita, [ubi aderant Epiſcopi eminenteſque è Clero, ſed & ſenatores plerique ac alii viri graves, qui ob pietatem ſingularem *religioſi* dicebantur, quorum in conſpectu ſi quid in Religione difficultatis ſe per id tempus offerret, aut ſi quod pium ſcriptum ab eruditis edendum eſſet recitaretur] cum multa probare poſſunt, tum ea operum Aratoris ſubſcriptio; cujus partem D. Sirmondus jam olim ad Ennodium publicaverat, quam integram ex veteri noſtro codice deſcripſimus. *Beato Petro. adjuvante oblatus eſt hujuſmodi codex ab Aratore inl. ex Com. Domeſticor. ex Com. privatar. Subdiacono ſanctæ Eccleſiæ Romanæ, Apoſtolico viro Papæ Vigilio, & ſuſceptus ab eo* VII. *idus Aprilis in presbyterio ante Confeſſionem beati Petri cum ibidem plures Epiſcopi, presbyteri, Diaconi & Clerici pars maxima intereſſent. Quem cum ibidem legi pro aliqua parte feciſſet Surgentius vir venerabilis Primicerius Scholæ notariorum, in Scriniis dedit Eccleſiæ collocandum. Cujus beatitudinem litterati omnes doctiſſimi continuo rogaverunt ut eum juberet publicè recitari. Quod cum fieri præcepiſſet in Eccleſia beati Petri, quæ vocatur ad Vincula, religioſorum turba convenit atque eodem Aratore recitante disjunctis diebus ambo libri* VII. *vicibus ſunt auditi: cum unius medietas libri tantummodo legeretur, propter repetitiones aſſiduas, quas cum favore multiplica. poſtulabant. Eadem hæc repetitio facta eſt his diebus: Prima id. Aprilis. Secunda* XVI. *Kal. Maji. Quarta verò* III. *Kal. Iunias tertio anno poſt Conſulatum Baſiliſci* v. c. *Indictione* VII. ſeu potius *Baſilii*, hoc eſt nimirum anno DXLIV. *Vallin*

naturis conſiſtere & in duabus apud veræ fidei ſectatores æqualiter credi. Cujus dicti novitate percuſſus, harum conjunctionum, quæ ex duabus naturis vel in duabus conſiſterent, differentias inquirebam, multum ſcilicet referre ratus, nec puto inerti negligentia prætereundum, quod epiſcopus ſcriptor Epiſtolæ, tanquam valdè neceſſarium, præterire noluiſſet. Hic omnes, apertam eſſe differentiam, nec quicquam in eo eſſe caliginis, inconditum confuſumque ſtrepere: nec ullus in tanto tumultu, qui leviter attingeret quæſtionem, nedum qui expediret, inventus eſt. [1] Abſederam ego ab eo, quem maximè intueri cupiebam, longius, atque adeo, ſi ſitum ſedentium recorderis, averſus pluribuſque oppoſitis, ne ſi ægerrimè quidem cuperem, vultum nutumque ejus aſpicere poteram, ex quo mihi aliqua ejus darentur ſigna judicii. Atque ego quidem nihil cæteris amplius adferebam, imo verò aliquid etiam minus. nam de re propoſita, æquè nihil cum cæteris ſentiebam: minus verò quam cæteri adferebam, falſæ ſcilicet ſcientiæ præſumptionem. Tuli ægerrimè, fateor, compreſſuſque indoctorum grege conticui, metuens ne jure viderer inſanus, ſi ſanus inter furioſos haberi contenderem. Meditabar igitur dehinc omnes animo quæſtiones, nec deglutiebam quod acceperam, ſed frequentis conſilii iteratione rumi-

1 *Abſederam ego ab eo.*] Symmacho nimirum ſocero ſuo, quem utraque lingua eruditum, ſæculares ſacraſque omnes diſciplinas ſcientiaſque callentem, ſcriptorum ſuorum paſſim cenſorem conſtituit Boëtius. Gravitatis ſapientiæque ſummæ teſtatur Ennodius Parænesi didaſcalica ubi elogium ejus hoc reperias. *Patricii Feſtus & Symmachus, omnium diſciplinarum materia & conſtantes forma ſapientiæ, ab urbe ſacratiſſima non recedunt. In ipſis eſt nobilis Curiæ Principatus: quos vidiſſe, erudiri eſt. Non apud eos ſermo de ludicris, nec pantomimorum vix ignoſcenda commemoratio. Illi auram popularem per pudoris detrimenta non capiunt: contenti rectis magis placere, quàm plurimis, ſortiuntur de innocenti actione teſtimonium. Iſtorum quamvis in omnibus juſſa ſequenda ſint, eſt tamen in illis & magiſtra taciturnitas, & eruditi forma ſilentii.* Pietatem ejus defenſus ab eo contra Laurentium ſchiſmaticum Symmachus Papa ſenſit; qua de re ad eum Avitus Viennenſis ſcribit. Quare non mirum ſi *ſanctus* ab ipſo ejus genero, *vir etiam totus ex ſapientia virtutibuſque factus*, denique *pretioſiſſimum generis humani decus* vocatur. *Vallin.*

minabam. Tandem igitur patuere pulſanti animo fores, & veritas inventa quærenti, omnes nebulas Eutychiani recluſit erroris. Unde mihi maximè ſubiit admirari, quænam hæc indoctorum hominum eſſet audacia, qui inſcientiæ vitium præſumptionis atque impudentiæ nube conantur obducere, quùm non modo ſæpè id, quod proponitur, ignorent, verum in hujuſmodi contentionibus ne id quidem, quod ipſi loquuntur, intelligant. quaſi deterior fiat inſcientiæ cauſa dum tegitur. Sed ab illis ad te tranſeo, cui hoc, quantulumcunque eſt, examinandum prius perpendendumque tranſmitto. Quod ſi rectè ſe habere pronuntiaveris, peto, ut mei nominis hoc quoque inſeras chartis: ſin vero vel minuendum aliquid, vel addendum, vel aliqua mutatione variandum eſt, id quoque poſtulo remitti meis exemplaribus, ita ut à te revertatur tranſcribendum. quæ ubi ad calcem ducta conſtiterint, tum demum ejus cujus ſoleo judicio cenſenda tranſmittam. Sed quoniam ſemel res à collocutione transfertur ad ſtylum, prius extremi ſibique contrarii Neſtorii atque Eutychis ſubmoveantur errores. pòſt verò, adjuvante Deo, Chriſtianæ medietatem fidei temperabo. Quoniam vero in tota quæſtione contrariarum ſibimet hæreſeon de perſonis atque naturis dubitatur, hæc primitus definienda ſunt & propriis differentiis ſegreganda.

CAPUT I.

Natura quid ſit.

NAtura igitur aut de ſolis corporibus dici poteſt, aut de ſolis ſubſtantiis, id eſt, corporeis atque incorporeis, aut de omnibus rebus, quæ quocunque modo eſſe dicuntur. Quùm igitur tribus modis natura dici poſſit, tribus modis ſine dubio definienda eſt.

Nam

Nam ſi de omnibus rebus naturam dici placet, talis definitio dabitur, quæ res omnes, quæ ſunt, poſſit includere. erit ergo hujuſmodi, Natura eſt earum rerum, quæ, quùm ſint quoquomodo intellectu capi poſſunt. In hac igitur definitione, & accidentia & ſubſtantiæ definiuntur; hæc enim omnia intellectu capi poſſunt. Additum vero eſt, quoquomodo; quoniam [1] Deus & materia integro perfectoque intellectu intelligi non poſſunt, ſed, aliquo tamen modo, cæterarum rerum privatione, capiuntur. Idcirco verò adjunximus, quæ quum ſint; quoniam etiam ipſum nihil ſignificat aliquid, ſed non naturam. neque enim quod ſit aliquid, ſed potius non eſſe ſignificat: omnis verò natura eſt. & ſi de omnibus quidem rebus naturam dici placet, hæc ſit naturæ definitio, quam ſuperius poſuimus. Sin vero de ſolis ſubſtantiis natura dicitur, quoniam ſubſtantiæ omnes aut corporeæ ſunt aut incorporeæ, dabimus definitionem naturæ ſubſtantias ſignificantis hujuſmodi. Natura eſt vel quod facere, vel quod pati poſſit. pati quidem ac facere, ut omnia corporea atque corporeorum anima; hæc enim in corpore & à corpore,

1 *Deus & materia.*] Ita omnes libri vett. MSS. *non Deus & Natura.* Deum enim perfecto intellectu cognoſci minimè poſſe noſtra fatetur cognoſcendi eum imbecillitas: verumque eſt illud Johannis, Θεὸν ἐδεὶς πώποτε τεθέαται, *Deum nemo vidit unquam.* D. quoque Paulus decernit nos quidem Deum nunc videre ſeu cognoſcere, ſed δι᾽ ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, *per ſpeculum in ænigmate:* Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, *Inviſibilia enim ipſius*, inquit idem, *per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas.* Deum etiam Platoni εὑρεῖν οὐ ῥᾴδιον, *invenire difficile.* Quid vero ſit Materia nemo quoque mortalium perfecte novit; fateturque omnis philoſophia eam nullo poſſe aut ſenſu aut intellectu percipi. Ea Platoni & Ariſtoteli non σῶμα ſed σωματικὴ: Zenoni ἀΐδιος vocatur, quod οὔτε πλείων γιγνομένη, οὔτε ἐλάττων, *neque creſcat neque decreſcat.* Cujus à Platone in Timæo [quoniam non ſcitur niſi quatenus eſt formarum ſubjectum ac locus; ideoque non per ſe ſed per aliud cognoſcitur] dicitur non haberi ſcientia niſi λογισμῷ τινι νόθῳ, *ratione quadam adulterina.* Et Ariſtoteli ſimiliter ſcibilis eſt ſed κατ᾽ ἀναλογίαν, *ſecundum proportionem ſeu comparationem.* D. quoque Auguſtinus lib. XIII. Confeſſ. affirmat *humanam cogitationem*, poſtquam in materiæ inveſtiganda cognitione diu multumque verſata fuerit, hoc tantum proficere, *ut conetur eam vel noſſe ignorando, vel ignorare noſcendo.* Vallin.

pore, & facit & patitur. facere verò tantùm, ut Deus, cæteraque divina. Habes igitur definitionem ejus quoque ſignificationis naturæ, quæ tantum ſubſtantiis applicatur. Qua in re ſubſtantiæ quoque eſt reddita definitio. nam ſi nomen naturæ ſubſtantiam monſtrat, quùm naturam deſcripſimus, ſubſtantiæ quoque eſt aſſignata deſcriptio. Quod ſi naturæ nomen, relictis incorporeis ſubſtantiis, ad corporales uſque contrahitur, ut corporeæ tantùm ſubſtantiæ naturam habere videantur, ſicut Ariſtoteles cæterique ejuſmodi & multimodæ Philoſophiæ ſectatores putant, definiemus eam, ut hi etiam, qui naturam non niſi in corporibus eſſe poſuerunt. Eſt autem ejus definitio hoc modo, Natura eſt motus principium, ſecundum ſe, non per accidens. Quòd motus principium dixi, hoc eſt, quoniam corpus omne habet proprium motum. ut ignis ſurſum, terra deorſum. Item, quòd per ſe principium motus naturam eſſe propoſui & non per accidens, tale eſt, quoniam lectum quoque ligneum deorſum ferri neceſſe eſt, ſed non deorſum per accidens fertur. idcirco enim quia lignum eſt, quod eſt terra, pondere & gravitate deducitur. non enim quia lectus eſt, deorſum cadit, ſed quia terra eſt, id eſt, quia terræ contigit ut lectus eſſet. unde fit, ut lignum naturaliter eſſe dicamus, lectum verò artificialiter. Eſt etiam alia ſignificatio naturæ, per quam diverſam dicimus eſſe naturam auri atque argenti, in hoc proprietatem rerum monſtrare cupientes: quæ ſignificatio naturæ definietur hoc modo, Natura eſt unam quamque rem informans ſpecifica differentia. Quùm igitur tot modis vel dicatur vel definiatur natura, tam Catholici quam Neſtorius, ſecundum ultimam definitionem, duas in Chriſto naturas eſſe conſtituunt, neque enim eaſdem in Deum atque hominem differentias convenire.

CAPUT

Caput II.

Perſona quid ſit.

SEd de Perſona maximè dubitari poteſt, quænam ei definitio aptari poſſit. Si enim omnis habet natura perſonam, indiſſolubilis nodus eſt, quænam inter naturam perſonamque poſſit eſſe diſcretio; aut ſi non æquatur perſona naturæ, ſed infra terminum ſpatiumque naturæ perſona ſubſiſtit, difficile dictu eſt, ad quas uſque naturas perſona perveniat; id eſt, quas naturas conveniat habere perſonam, quas à perſonæ vocabulo ſegregari. nam illud quidem manifeſtum eſt, perſonam ſubjectam eſſe naturæ, nec præter naturam perſonam poſſe prædicari. Inveſtiganda igitur ſunt hæc inquirentibus hoc modo. Quoniam præter naturam non poteſt eſſe perſona. quoniam quæ naturæ dicuntur aliæ ſubſtantiæ ſunt, aliæ accidentes, & videmus perſonam in accidentibus non poſſe conſtitui, quis enim dicat ullam albedinis, vel nigredinis, vel magnitudinis eſſe perſonam? relinquitur ergo ut perſonam in ſubſtantiis dici conveniat. Sed ſubſtantiarum aliæ ſunt corporeæ, aliæ incorporeæ. corporearum verò aliæ ſunt viventes, aliæ minimè. Viventium aliæ ſunt ſenſibiles, aliæ minimè. ſenſibilium aliæ rationales, aliæ irrationales. rationalium verò alia immutabilis atque impaſſibilis per naturam, ut Deus: alia per creationem mutabilis atque paſſibilis, niſi impaſſibilis gratia ſubſtantiæ ad impaſſibilitatis firmitudinem permutetur, ut angelorum atque animæ rationalis. Ex quibus omnibus, neque in non viventibus corporibus perſonam dici poſſe manifeſtum eſt; nullus enim lapidis ullam dicit eſſe perſonam. neque rurſus eorum viventium quæ ſenſu carent; neque enim ulla perſona eſt arboris. neque verò ejus quæ intellectu ac ratione de-

deſeritur; nulla eſt enim perſona equi vel bovis, cæterorumque animalium, quæ muta ac ſine ratione vitam ſolis ſenſibus degunt. At hominis dicimus eſſe perſonam, dicimus Dei, dicimus Angeli. Rurſus ſubſtantiarum aliæ ſunt univerſales, aliæ particulares. Univerſales ſunt, quæ de ſingulis prædicantur; ut homo, animal, lapis, lignum cæteraque hujuſmodi, quæ vel genera vel ſpecies ſunt. nam & homo de ſingulis hominibus, & animal de ſingulis animalibus, lapiſque ac lignum de ſingulis lapidibus ac lignis dicuntur. Particularia verò ſunt quæ de aliis minimè prædicantur: ut Cicero, Plato, lapis hic, unde hæc Achillis ſtatua facta eſt; lignum hoc, unde hæc menſa compoſita eſt. Sed, in his omnibus, nuſquam in univerſalibus perſona dici poteſt, ſed in ſingularibus tantum atque in individuis. animalis enim vel generalis hominis nulla perſona eſt, ſed vel Ciceronis vel Platonis vel ſingulorum individuorum perſonæ ſingulæ nuncupantur.

CAPUT III.

Differentia Naturæ & Perſonæ.

QUocirca ſi perſona in ſolis ſubſtantiis eſt, atque in his rationalibus, ſubſtantiaque omnis natura eſt, nec in univerſalibus ſed in individuis conſtat, reperta perſonæ eſt igitur definitio, Perſona eſt naturæ rationalis individua ſubſtantia. Sed nos hac definitione eam, quam Græci ὑπόστασιν dicunt, terminavimus. Nomen enim perſonæ videtur aliunde traductum; ex his ſcilicet perſonis, quæ in comœdiis tragœdiiſque eos, quorum intereſt, homines repræſentabant. Perſona verò dicta eſt à perſonando, circumflexa penultima. quod ſi acuatur antepenultima, apertè à ſono dicta videbitur. idcirco autem à ſono, quia in concavitate ipſa major neceſſe eſt volvatur ſonus. Græci

quoque has perſonas πρόσωπα vocant, ab eo quod ponantur in facie atque ante oculos obtegant vultum, παρὰ τοῦ πρὸς τοὺς ὦπας τίθεσθαι. Sed quoniam, perſonis inductis, hiſtriones, individuos homines, quorum intererat, in tragœdia vel comœdia, ut dictum eſt, repræſentabant; id eſt, Hecubam, vel Medeam, vel Simonem, vel Chremetem. idcirco cæteros quoque homines, quorum certa, pro ſui forma, eſſet agnitio, & Latini perſonam, & Græci πρόσωπα nuncupaverunt. Longè vero illi ſignatius naturæ rationalis individuam ſubſiſtentiam, ὑποστάσεως nomine, vocaverunt. nos verò, per inopiam ſignificantium vocum, tranſlatitiam retinuimus nuncupationem; eamque quam illi ὑπόστασιν dicunt, perſonam vocantes. ſed peritior Græcia ſermonum, ὑπόστασιν vocat, individuam ſubſiſtentiam. atque ut Græca utar oratione, in rebus quæ à Græcis agitatæ Latina interpretatione tranſlatæ ſunt, Αἱ οὐσίαι ἐν μὲν τοῖς καθ' ὅλου εἶναι δύνανται, ἐν δὲ τοῖς κατὰ μέρος μόνοις ὑφίστανται. id eſt, Eſſentiæ in univerſalibus quidem eſſe poſſunt, in ſolis verò individuis & particularibus ſubſtant. Intellectus enim univerſalium rerum ex particularibus ſumptus eſt. Quocirca quùm ipſæ ſubſiſtentiæ in univerſalibus quidem ſint, in particularibus verò capiant ſubſtantiam, jure ſubſiſtentias particulariter ſubſtantes ὑποστάσεις appellaverunt. Neque enim, penſius ſubtiliuſque intuenti, idem videbitur eſſe ſubſiſtentia, quod ſubſtantia. nam quod Græci οὐσίωσιν, vel οὐσιῶσθαι dicunt, id nos ſubſiſtentiam vel ſubſiſtere appellamus. quod verò illi ὑπόστασιν vel ὑφίστασθαι, id nos ſubſtantiam vel ſubſtare interpretamur. ſubſiſtit enim, quod ipſum accidentibus, ut poſſit eſſe, non indiget: ſubſtat autem id quod aliis accidentibus ſubjectum quoddam,

ut

ut eſſe valeant, ſubminiſtrat; ſub illis enim ſtat, dum ſubjectum eſt accidentibus. Itaque genera vel ſpecies ſubſiſtunt tantùm: neque enim accidentia generibus ſpeciebuſve contingunt. Individua verò, non modo ſubſiſtunt, verum etiam ſubſtant. nam neque ipſa indigent accidentibus, ut ſint. informata enim ſunt jam propriis & ſpecificis differentiis, & accidentibus, ut eſſe poſſint, miniſtrant, dum ſunt ſcilicet ſubjecta. Quocirca εἶναι atque οὐσιῶσθαι, eſſe atque ſubſiſtere; ὑφίστασθαι verò, ſubſtare intelligitur. neque enim verborum inops Græcia eſt, ut Marcus Tullius alludit; ſed eſſentiam, ſubſiſtentiam, ſubſtantiam, perſonam totidem nominibus reddit. eſſentiam quidem, οὐσίαν: ſubſiſtentiam, verò, οὐσίωσιν: ſubſtantiam, ὑπόστασιν: perſonam, πρόσωπον appellans. Ideo autem ὑποστάσεις Græci individuas ſubſtantias vocaverunt, quoniam cæteris ſubſunt, & quibuſdam quaſi accidentibus ſubpoſitæ ſubjectæque ſunt: atque idcirco nos quoque eas ſubſtantias nuncupamus, quaſi ſubpoſitas, quas illi ὑποστάσεις. quumque etiam πρόσωπα nuncupent eaſdem ſubſtantias, poſſumus nos quoque nuncupare perſonas. Idem eſt igitur οὐσίαν eſſe, quod eſſentiam. idem οὐσίωσιν, quod ſubſiſtentiam. idem ὑπόστασιν, quod ſubſtantiam. idem eſt πρόσωπον, quod perſonam. Quare autem de irrationalibus animalibus Græcus ὑπόστασιν non dicat, ſicut nos de eiſdem nomen ſubſtantiæ prædicamus, hæc ratio eſt; quoniam nomen hoc melioribus applicatum eſt, ut aliqua, id quod eſt excellentius, tametſi non deſcriptione naturæ & ſecundum id quod ſubſiſtere, ὑφίστασθαι atque ſubſtare eſt; at certè ὑποστάσεως vel ſubſtantiæ vocabulis diſcerneretur. Eſt igitur & hominis quidem eſſentia, id eſt, οὐσία. & ſubſiſtentia, id eſt, οὐσίωσις. & ὑπόστασις,

 id

id eſt, ſubſtantia. & πρόσωπον, id eſt, perſona. ὀυσία quidem atque eſſentia, quoniam eſt. ὀυσίωσις verò atque ſubſiſtentia, quoniam in nullo ſubjecto eſt. ὑπόστασις verò atque ſubſtantia, quoniam ſubeſt cæteris, quæ ſubſiſtentiæ non ſunt, id eſt, ὀυσιώσεις. eſt πρόσωπον atque perſona, quoniam eſt rationabile individuum. Deus quoque & ὀυσία eſt & eſſentia; eſt enim, & maximè ipſe eſt, à quo omnium eſſe proficiſcitur. eſt ὀυσίωσις, id eſt, ſubſiſtentia, ſubſiſtit enim nullo indigens. & ὑφίστασθαι, ſubſtat enim. Unde etiam dicimus unam eſſe ὀυσίαν vel ὀυσίωσιν, id eſt, eſſentiam vel ſubſiſtentiam deitatis; ſed tres ὑποστάσεις id eſt, tres ſubſtantias. Et quidem, ſecundum hunc modum, dixere unam trinitatis eſſentiam, tres ſubſtantias, treſque perſonas. Niſi enim tres in Deo ſubſtantias Eccleſiaſticus loquendi uſus excluderet, videretur idcirco de Deo dici ſubſtantia: non quod ipſe cæteris rebus quaſi ſubjectum ſubponeretur, ſed quod idem omnibus uti præeſſet, ita etiam quaſi principium ſubeſſet rebus, dum eis omnibus ὀυσιῶσθαι, vel ſubſiſtere ſubminiſtrat.

Caput IV.

Contra Neſtorium, unam eſſe Perſonam.

Sed hæc omnia idcirco ſint dicta, ut differentiam naturæ atque perſonæ, id eſt, ὀυσίας atque ὑποστάσεως monſtraremus. quo verò nomine unumquodque oporteat appellari, Eccleſiaſticæ ſit locutionis arbitrium. Hoc interim conſtet, quòd inter naturam perſonamque differre prædiximus; quoniam, Natura eſt, cujuſlibet ſubſtantiæ ſpecificata proprietas; Perſona verò, rationabilis naturæ individua ſubſiſtentia. Hanc in Chriſto Neſtorius duplicem eſſe conſtituit, eo ſcilicet traductus errore, quod putaverit in omnibus naturis

turis poſſe dici perſonam. Hoc enim præſumpto,quoniam in Chriſto duplicem naturam eſſe cenſebat, duplicem quoque perſonam eſſe confeſſus eſt. Qua in re eum falſum eſſe,quùm definitio ſuperius dicta convincat, tum hæc argumentatio evidenter ejus declarabit errorem. Si enim non eſt Chriſti una perſona, duaſque naturas eſſe manifeſtum eſt, hominis ſcilicet atque Dei; (nec tam erit inſipiens quiſquam, ut utramlibet earum ratione ſejungat) conſequitur ut duæ videantur eſſe perſonæ. eſt enim perſona, ut dictum eſt, naturæ rationabilis individua ſubſiſtentia. Quæ eſt igitur facta hominis Deique conjunctio? Num ita quaſi quùm duo corpora ſibimet apponuntur, ut tantum locis juncta ſint & nihil in alterum ex alterius qualitate perveniat? quem conjunctionis modum Græci κατὰ παράθεσιν vocant. Sed ſi ita humanitas divinitati conjuncta eſt, nihil horum ex utriſque confectum eſt, ac per hoc nihil eſt Chriſtus. Nomen quippe ipſum unum quiddam ſignificat ſingularitate vocabuli. At ſi, duabus perſonis manentibus, ea conjunctio, qualem ſuperius diximus,facta eſt naturarum,unum ex duobus effici nihil potuit. omnino enim ex duabus perſonis nihil unquam fieri poteſt. Nihil igitur unum ſecundum Neſtorium Chriſtus eſt,ac per hoc omnino nihil. quod enim non eſt unum, nec eſſe omnino poteſt: eſſe enim atque unum convertitur.& quodcunque eſt,unum eſt; etiam ea, quæ ex pluribus conjunguntur, ut acervus, chorus,unum tamen ſunt.Sed eſſe Chriſtum manifeſtè & veraciter confitemur. Unum igitur eſſe dicimus Chriſtum. Quod ſi ita eſt, unam quoque Chriſti ſine dubitatione perſonam eſſe neceſſe eſt. nam ſi duæ perſonæ eſſent, unus eſſe non poſſet. duos vero eſſe dicere Chriſtos,nihil eſt aliud,niſi præcipitatę mentis inſaniæ: cur enim omnino duos audeat Chriſtos vocare, hominem unum, alium Deum? vel cur eum, qui Deus eſt,

Chriſtum vocat,ſi eum quoque,qui homo eſt,Chriſtum eſt appellaturus,quùm nihil ſimile,nihil habeant ex copulatione conjunctum? Cur ſimili nomine diverſiſſimis abutatur naturis, quùm ſi Chriſtum definire cogitur, utriſque (ut ipſe dicit) Chriſtis,non poſſit unam definitionis adhibere ſubſtantiam? Si enim Dei atque hominis diverſa ſubſtantia eſt, unumque in utriſque Chriſti nomen, nec diverſarum conjunctio ſubſtantiarum, unam creditur feciſſe perſonam, æquivocum nomen eſt Chriſti & nulla poteſt definitione concludi. Quibus autem unquam Scripturis nomen Chriſti geminatur? Quid vero novi, per adventum Salvatoris, effectum eſt? nam Catholicis & fidei veritas & raritas miraculi conſtat. Quam enim magnum eſt,quamque novum, quod ſemel nec ullo alio ſæculo poſſit evenire, ut ejus, qui ſolus eſt natura Deus, cum humana, quæ ab eo erat diverſiſſima, conveniret; atque ita, ex diſtantibus naturis, una fieret, copulatione, perſona. Secundum Neſtorii verò ſententiam, quid contigit novi? Servant, inquit, proprias humanitas divinitaſque perſonas. quando enim non fuit divinitatis propria humanitatiſque perſona? quando verò non erit? vel quid amplius in Jeſu generatione contigit, quàm in cujuſlibet alterius; ſi, diſcretis utriſque perſonis, diſcretæ etiam fuere naturæ? Ita enim, perſonis manentibus, illic nulla naturarum potuit eſſe conjunctio; ut in quolibet homine, cujus quùm propria perſona ſubſiſtat, nulla eſt ei, excellentiſſimæ ſubſtantiæ, conjuncta divinitas. Sed fortaſſe Jeſum, id eſt perſonam hominis idcirco Chriſtum vocet, quoniam per eam mira quædam ſit operata divinitas. Eſto verò, Deum ipſum Chriſti appellatione cur vocet, cur verò non elementa quoque ipſa ſimili audeat appellare vocabulo, per quæ Deus mira quædam quotidianis motibus operatur? An quia irrationabiles ſubſtantiæ non poſſunt

ſunt habere perſonam, quæ Chriſti vocabulum excipere poſſit? Nonne, in Sanctis hominibus ac pietate conſpicuis, apertus divinitatis actus cognoſcitur? Nihil enim intererit, cur non Sanctos quoque viros eadem appellatione dignetur, ſi, in aſſumptione humanitatis, non eſt una in conjunctione perſona. Sed dicat forſitan; illos quoque Chriſtos vocari fateor, ſed ad imaginem veri Chriſti. Quod ſi nulla ex homine atque Deo una perſona conjuncta eſt, omnes ita veros Chriſtos arbitrabimur, ut hunc, qui ex virgine genitus creditur. nulla quippe in hoc adunata perſona eſt, ex Dei atque hominis copulatione; ſicut nec in eis, qui Dei Spiritu de venturo Chriſto prædicebant, propter quod etiam ipſi quoque appellati ſunt Chriſti. Jam verò ſequitur, ut perſonis manentibus nullo modo à divinitate humanitas credatur aſſumpta. omnino enim disjuncta ſunt, quæ æquè perſonis naturiſque ſeparantur; prorſus, inquam, disjuncta ſunt: nec magis inter ſe homines boveſque disjuncti, quàm divinitas in Chriſto humanitaſque diſcreta eſt, ſi permanſere perſonæ. Homines quippe ac boves una animalis communitate junguntur: eſt enim illis ſecundum genus communis ſubſtantia, eademque in univerſalitatis collectione natura. Deo verò atque homini quid non erit diverſa ratione disjunctum, ſi, ſub diverſitate naturæ, perſonarum quoque credatur manſiſſe diſcretio? Non eſt igitur ſalvatum humanum genus, nulla in nos ſalus Chriſti generatione proceſſit. tot Prophetarum Scripturæ populum illuſere credentem. omnis veteris teſtamenti ſpernatur auctoritas, per quam ſalus mundo Chriſti generatione, promittitur. Non autem proveniſſe manifeſtum eſt, ſi eadem in perſona eſt, quæ in natura diverſitas. eundem quippe ſalvum fecit, quem creditur aſſumpſiſſe. nulla verò intelligi poteſt aſſumptio, ſi manet æquè naturæ perſonæque diſcretio. Igitur

qui aſſumi manente perſona non potuit, jure non videbitur per Chriſti generationem potuiſſe ſalvari. Non eſt igitur, per generationem Chriſti, hominum ſalvata natura; quod credi nefas eſt. Sed quamquam permulta ſunt, quæ hunc ſenſum impugnare valeant atque perfringere, de argumentorum tamen copia hæc interim libaſſe ſufficiat.

Caput V.

Contra Eutychen, Corpus Chriſti ex Maria verè aſſumptum.

TRanſeundum quippe eſt ad Eutychen, qui quùm à veterum orbitis eſſet evagatus, in contrarium cucurrit errorem; aſſerens, tantum abeſſe ut in Chriſto gemina perſona credatur, ut ne naturam quidem in eo duplicem oporteat confiteri. ita quippe eſſe aſſumptum hominem, ut ea ſit adunatio facta cum Deo, ut natura humana non manſerit. Hujus error ex eodem, quo Neſtorii, fonte prolabitur. nam ſicut Neſtorius arbitratur non poſſe eſſe naturam duplicem, quin perſona fieret duplex, atque ideo, quùm in Chriſto naturam duplicem confiteretur, duplicem credidit eſſe perſonam. ita quoque Eutyches non putavit naturam duplicem eſſe ſine duplicatione perſonæ. & quùm non confiteretur duplicem eſſe perſonam, arbitratus eſt, conſequens eſſe, ut una videretur eſſe natura. Itaque Neſtorius rectè tenens duplicem in Chriſto eſſe naturam, ſacrilegè confitetur duas eſſe perſonas: Eutyches verò rectè credens unam eſſe perſonam, impiè credit unam quoque eſſe naturam. Qui convictus evidentia rerum, quandoquidem manifeſtum eſt aliam naturam eſſe hominis, aliam Dei, ait, duas ſe confiteri in Chriſto naturas ante adunationem, unam vero poſt adunationem. Quæ ſententia non apertè quod vult eloquitur. ut tamen ejus dementiam per-

perſcrutemur; Adunatio hæc aut tempore generationis facta eſt, aut tempore reſurrectionis. Sed ſi, tempore generationis, facta eſt, videtur putare & antè generationem fuiſſe humanam carnem, non à Maria ſumptam, ſed aliquo modo alio præparatam; Mariam verò virginem appoſitam, ex qua caro naſceretur quæ ab ea ſumpta non eſſet. illam verò carnem, quæ ante fuerit, eſſe diviſam atque à divinitatis ſubſtantia ſeparatam. quùm ex virgine natus eſt, adunatam eſſe Deo, ut una videretur facta eſſe natura. Vel ſi hæc ejus ſententia non eſt, illa eſſe poterit dicentis; duas ante adunationem, unam poſt adunationem, ſi adunatio generatione perfecta eſt, ut corpus quidem à Maria ſumpſerit, ſed, antequam ſumeret, diverſam deitatis humanitatiſque fuiſſe naturam: ſumptam verò unam factam, atque in divinitatis ceſſiſſe ſubſtantiam. Quod ſi hanc adunationem non putat generatione, ſed reſurrectione factam; rurſus id duobus fieri arbitrabitur modis, aut enim genito Chriſto & non aſſumente de Maria corpus, aut aſſumpta ab eadem carne, uſque dum reſurgeret, duas quidem fuiſſe naturas, poſt reſurrectionem unam factam. de quibus illud disjunctum naſcitur, quod interrogabimus hoc modo; Natus ex Maria Chriſtus aut ab ea carnem humanam traxit, aut minimè. ſi non confitetur ex ea traxiſſe, dicat quo homine indutus advenerit; utrumne eo, qui deciderat prævaricatione peccati, an alio? Si eo, de cujus ſemine ductus eſt homo; quem veſtita divinitas eſt? Nam ſi, ex ſemine Abrahæ atque David & poſtremo Mariæ, non fuit caro illa, qua natus eſt; oſtendat, ex cujus hominis ſit carne derivatus. quoniam, poſt primum hominem, caro omnis humana ex humana carne deducitur. Sed ſi quem dixerit hominem, à quo generatio ſumpta ſit Salvatoris, præter Mariam virginem, & ipſe errore confunditur, & adſcribere mendacii notam

ſummæ divinitati, illuſus ipſe, videbitur; quando quod Abrahæ atque David promittitur in ſanctis divinationibus, ut ex eorum ſemine toti mundo ſalus oriatur, aliis diſtribuit. quùm præſertim ſi humana caro ſumpta eſt, non ab alio ſumi potuerit, niſi unde etiam procreabatur. Si igitur à Maria non eſt ſumptum corpus humanum, ſed à quolibet alio, per Mariam tamen eſt procreatum, quod fuerat prævaricatione corruptum, ſuperius dicto repellitur argumento. Quod ſi non eo homine Chriſtus indutus eſt, qui pro peccati pœna ſuſtinuerat mortem; illud eveniet, ex nullius hominis ſemine talem potuiſſe naſci, qui fuerit ſine originalis pœna peccati. Ex nullo igitur talis ſumpta eſt caro unde ſit ut noviter videatur eſſe formata. ſed hæc aut ita hominum viſa eſt oculis, ut humanum putaretur corpus, quod revera non eſſet humanum, quippe quod nulli originali ſubjaceret pœnæ. aut nova quædam vera, nec pœnæ peccati ſubjacens originalis ad tempus hominis natura formata eſt. Si verum hominis corpus non fuit, apertè arguitur mentita divinitas, quæ oſtenderet hominibus corpus, quod quùm verum non eſſet, tum fallerentur hi, qui verum eſſe arbitrarentur. At ſi nova veraque non ex homine ſumpta caro formata eſt, quo tanta tragœdia generationis? ubi ambitus paſſionis? Ego quippe, ne in homine quidem, non ſtulte fieri puto, quod inutiliter factum eſt. Ad quam verò utilitatem facta probabitur tanta humilitas divinitatis, ſi homo, qui periit, generatione ac paſſione Chriſti ſalvatus non eſt, quoniam negatur aſſumptus? Rurſus igitur, ſicut ab eodem Neſtorii fonte Eutychis error principium ſumpſit, ita ad eundem finem relabitur. ut ſecundum Eutychen quoque non ſit ſalvatum genus humanum: quoniam non is qui æger eſſet, & ſalvatione curaque egeret, aſſumptus eſt. Traxiſſe autem hanc ſententiam videtur, ſi tamen hujus erroris fuit, ut crederet

deret non fuiſſe corpus Chriſti verè ex homine,ſed extra atque à Deo in cœlo formatum; quoniam cum eo in cœlum creditur aſcendiſſe. quod exemplum continet tale; non aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit.

CAPUT VI.

Quod nec divinitas in humanitatem, nec humanitas in divinitatem tranſlata eſt, nec utraque permixta.

SEd ſatis de ea parte dictum videtur, ſi corpus quod Chriſtus excepit, ex Maria non credatur aſſumptum. Si verò aſſumptum eſt ex Maria,neque permanſit perfecta humana divinaque natura; id tribus effici potuit modis:aut enim divinitas in humanitatem tranſlata eſt, aut humanitas in divinitatem, aut utraque in ſe ita temperatæ ſunt atque commixtæ, ut neutra ſubſtantia propriam formam teneret. Sed ſi divinitas in humanitatem tranſlata eſt, factum eſt, quod credi nefas eſt, ut in humanitatem, non immutabili ſubſtantia permanente, divinitas verteretur; & quod paſſibile atque mutabile naturaliter exiſteret, id immutabile permaneret; quod verò immutabile atque impaſſibile naturaliter creditur, id in rem mutabilem verteretur. Hoc igitur fieri nulla ratione contingit. Sed humana forſitan natura in deitatem videatur eſſe converſa.Hoc verò quî fieri poteſt,ſi divinitas in generatione Chriſti & humanam animam ſuſcepit & corpus? Non enim omnis res in rem omnem verti ac tranſmutari poteſt. nam quùm ſubſtantiarum aliæ ſint corporeæ, aliæ incorporeæ: neque corporea in incorpoream, neque incorporea in eam, quæ corpus eſt, mutari poteſt. nec verò incorporea in ſe invicem formas proprias mutant: ſola enim mutari transformarique in ſe poſſunt,

quæ

quæ habent unius materiæ commune ſubjectum. neque hæc omnia, ſed ea quæ in ſe & facere & pati poſſunt: id verò probatur hoc modo; Neque enim poteſt æs in lapidem permutari, nec verò idem æs in herbam, nec quodlibet aliud corpus, in quodlibet aliud transfigurari poteſt; niſi & eadem ſit materia rerum in ſe tranſeuntium, & à ſe & facere & pati poſſint: ut quùm vinum atque aqua miſcentur, utraque ſunt talia, quæ actum ſibi paſſionemque communicent. poteſt enim aquæ qualitas à vini qualitate aliquid pati; poteſt item vini ab aquæ qualitate aliquid pati. Atque idcirco ſi multum quidem fuerit aquæ, vini verò paululum, non dicuntur immiſta, ſed alterum alterius qualitate corrumpitur. ſi quis enim vinum fundat in mare, non miſtum eſt mari vinum, ſed in mare corruptum; idcirco, quoniam qualitas aquæ, multitudine ſui corporis, nihil paſſa eſt à qualitate vini, ſed potius in ſeipſam vini qualitatem propria multitudine commutavit. Si verò ſint mediocres ſibique æquales, vel paulo inæquales naturæ, quæ à ſe facere & pati poſſint, illæ miſcentur, & mediocribus inter ſe qualitatibus temperantur. Atque hæc quidem in corporibus, neque his omnibus, ſed tantùm quæ à ſe (ut dictum eſt) & facere & pati poſſunt, communi atque eadem materia ſubjecta. Omne enim corpus, quod in generatione & corruptione ſubſiſtit, communem videtur habere materiam. ſed non omne ab omni, vel in omni, vel facere aliquid vel pati poteſt. Corporea verò in incorporea nulla ratione poterunt permutari, quoniam nulla communi materia ſubjecta participant, quæ ſuſceptis qualitatibus in alterutram permutetur. omnis enim natura incorporeæ ſubſtantiæ, nullo materiæ nititur fundamento. nullum verò corpus eſt, cui non ſit materia ſubjecta. Quod quùm ita ſit, quùmque ne ea quidem, quæ communem materiam naturaliter habent, in ſe tranſeant,

niſi

niſi illis adſit poteſtas in ſe & à ſe faciendi & patiendi; multo magis in ſe non permutabuntur, quibus non modo communis materia non eſt, ſed quùm alia res materiæ fundamento nititur, ut corpus; alia omnino materiæ ſubjecto non egeat, ut incorporeum. Non igitur fieri poteſt, ut corpus in incorporalem ſpeciem permutetur. nec verò fieri poteſt, ut incorporalia in ſeſe commiſtione aliqua permutentur. Quorum enim communis nulla materia eſt, nec in ſe verti ac permutari queunt. nulla autem eſt incorporalibus materia rebus. non poterunt in ſe igitur invicem permutari. Sed anima & Deus incorporeæ ſubſtantiæ rectè creduntur: Non eſt igitur humana anima in divinitatem, à qua aſſumpta eſt, permutata. Quod ſi neque corpus, neque anima in divinitatem potuit verti, nullo modo fieri potuit, ut humanitas converteretur in Deum. multo minus verò credi poteſt, ut utraque in ſeſe confunderentur; quoniam neque incorporalitas tranſire ad corpus poteſt, neque rurſus è converſo corpus ad incorporalitatem. quando quidem nulla his materia ſubjecta communis eſt, quæ alterutris ſubſtantiarum qualitatibus permutetur. At hi ita ajunt, Ex duabus quidem naturis Chriſtum conſiſtere, in duabus verò minimè. Hoc ſcilicet intendentes, quoniam quod ex duabus conſiſtit ita unum fieri poteſt, ut illa, ex quibus dicitur conſtare, non maneant; veluti quùm mel aquæ confunditur, neutrum manet, ſed alterum, alterius copulatione corruptum, quiddam tertium fecit: ita illud quidem quod ex melle atque aqua tertium fit, conſtare ex utriſque dicitur, in utriſque verò negatur. non enim poterit in utriſque conſtare, quando utrorumque natura non permanet. Ex utriſque enim conſtare poteſt, licet ea, ex quibus conjungitur, alterutra qualitate corrupta ſint. Ex utriſque verò hujuſmodi conſtare non poterit, quoniam ea, quæ in ſe transfuſa ſunt,

ſunt, non manent, ac non ſunt utraque quibus conſtare videatur, quùm ex utriſque conſtent in ſe invicem qualitatum mutatione transfuſis. Catholici verò utrumque rationabiliter confitentur. nam & ex utriſque naturis Chriſtum & in utriſque conſiſtere. ſed id qua ratione dicatur, paulo poſterius explicabo. Nunc illud manifeſtum eſt, convictam eſſe Eutychis ſententiam eo nomine quod, quum tribus modis fieri poſſit, ut ex duabus naturis una ſubſiſtat; ut aut divinitas in humanitatem tranſlata ſit, aut humanitas in divinitatem, aut utraque permiſta ſint. Nullum horum modum fieri potuiſſe ſuperius dicta argumentatione declaratur.

CAPUT VII.

Chriſtum in utriſque & ex utriſque naturis conſiſtere.

Reſtat ut, quemadmodum Catholica fides dicat, & in utriſque naturis Chriſtum & ex utriſque conſiſtere, doceamus. Ex utriſque naturis aliquid conſiſtere, duo ſignificat: Unum quidem, quùm ita dicimus aliquid ex duabus naturis jungi, ſicut ex melle atque aqua. id autem eſt ut ex quolibet modo confuſis, vel ſi una vertatur in alteram, vel ſi utræque in ſe miſceantur invicem, nullo tamen modo utraque permaneant. ſecundum hunc modum Eutyches ait, ex utriſque naturis Chriſtum conſiſtere. Alter vero modus eſt ex utriſque conſiſtendi, quod ita ex duabus junctum eſt, ut illa tamen, ex quibus junctum eſſe dicitur, maneant, nec in alterutra vertantur; ut quùm dicimus, coronam ex auro gemmiſque compoſitam. Hîc neque aurum in gemmas tranſlatum eſt, neque in aurum gemma converſa, ſed utraque permanent, nec formam propriam derelinquunt. talia ergo, ex aliquibus conſtantia, in his conſtare dicimus, ex quibus conſiſtere prædican-

dicantur. tunc enim poſſumus dicere coronam gemmis auroque conſiſtere; ſunt enim gemmæ atque aurum, quibus corona conſiſtat. nam in priore modo, non eſt mel atque aqua in quibus illud, quod ex utriſque jungitur, conſtet. Quùm igitur utraſque manere naturas in Chriſto fides Catholica confiteatur, perfectaſque eaſdem perſiſtere, nec alteram in alteram tranſmutari; jure dicit & in utriſque naturis Chriſtum, & ex utriſque conſiſtere. in utriſque quidem, quia manent utræque: ex utriſque verò, quia utrarumque adunatione manentium una perſona fit Chriſti. Non autem ſecundum eam ſignificationem ex utriſque naturis Chriſtum junctum eſſe fides Catholica tenet, ſecundum quam Eutyches pronuntiat. Nam ille talem ſignificationem conjunctionis ex utraque natura ſumit, ut non confiteatur in utriſque conſiſtere, neque utraſque manere: Catholicus verò eam ſignificationem ex utriſque conſiſtendi ſumit, quæ illi ſit proxima, eamque conſervet, quæ in utriſque conſiſtere confitetur. Æquivocum igitur eſt, ex utriſque conſiſtere, ac potius amphibolum & gemina ſignificatione diverſa deſignans. una quidem ſignificatione, non manere ſubſtantias, ex quibus illud quod copulatum eſt dicatur eſſe conjunctum. alio modo ſignificans ita ex utriſque conjunctum, ut utraque permaneant. Hoc igitur expedito æquivocationis atque ambiguitatis nodo, nihil eſt ultra quod poſſit opponi, quin id ſit, quod firma veraque fides Catholica continet; Eundem Chriſtum hominem eſſe perfectum, eundem Deum: eundemque, qui homo ſit perfectus atque Deus, unum eſſe Deum ac Dei filium; nec quaternitatem trinitatis aſtrui, dum homo additur ſupra perfectum Deum, ſed unam eandemque perſonam, numerum trinitatis explere. ut quùm humanitas paſſa ſit, Deus tamen paſſus eſſe dicatur: non quòd ipſa deitas humanitas facta ſit, ſed quod

quod à deitate fuerit aſſumpta. Item qui homo eſt, Dei filius appellatur, non ſubſtantia divinitatis ſed humanitatis, quæ tamen divinitati naturali unitate conjuncta eſt. Et quùm hæc ita intelligentia diſcernantur permiſceanturque, tamen unus idemque & homo ſit perfectus & Deus. Deus quidem, quòd ipſe ſit ex patris ſubſtantia genitus: homo verò, quòd ex Maria ſit virgine procreatus. Itemque qui homo, Deus; eo quod à Deo fuerit aſſumptus. & qui Deus, homo; quoniam veſtitus homine ſit: quùm in eadem perſona aliud ſit divinitas quæ ſuſcepit, aliud, quam ſuſcepit, humanitas: idem tamen Deus atque homo eſt. Nam ſi hominem Chriſtum intelligas, idem homo eſt atque Deus; quoniam homo ex natura, Deus aſſumptione. Si verò Deum intelligas, idem Deus eſt atque homo; quoniam natura Deus eſt, homo aſſumptione. Fitque in eo gemina natura geminaque ſubſtantia, quoniam homo Deus: unaque perſona; quoniam idem homo atque Deus. Mediaque hæc eſt inter duas hæreſes via, ſicut virtutes quoque medium tenent. omnis enim virtus in medio rerum decore locata conſiſtit; ſiquidem vel ultra, vel infra, quam oportuerit, fiat, à virtute diſceditur. medietatem igitur virtus tenet. Quocirca ſi quatuor hæc neque ultra eſſe poſſunt, ut in Chriſto, aut duæ naturæ ſint duæque perſonæ, ut Neſtorius ait: aut una perſona unaque natura, ut Eutyches ait: aut duæ naturæ, ſed una perſona, ut Catholica fides credit: aut una natura duæque perſonæ. Quùmque duas quidem naturas duaſque perſonas in ea, quæ contra Neſtorium dicta eſt, reſponſione, convicerimus: Unam verò perſonam unamque naturam eſſe non poſſe, Eutyche proponente, monſtraverimus, neque tam amens quiſquam huc uſque exſtiterit, ut unam in eo naturam crederet, ſed geminas eſſe perſonas; Reſtat ut ea ſit vera, quam fides Catholica pronuntiat; geminam

nam ſubſtantiam ſed unam eſſe perſonam. Quia verò paulo ante diximus Eutychen conſiteri duas quidem in Chriſto ante adunationem naturas, unam verò poſt adunationem. Quùmque hunc errorem duplicem interpretaremur celare ſententiam, ut hæc adunatio aut generatione fieret, quùm ex Maria corpus hominis minime ſumeretur, aut ſumpto quidem ex Maria per reſurrectionem fieret adunatio. de utriſque quidem partibus idoneè, ut arbitror diſputatum eſt. Nunc quærendum eſt, quomodo fieri potuerit, ut duæ naturæ in unam ſubſtantiam miſcerentur.

CAPUT VIII.

Quis fuerit ſtatus vitæ Chriſti.

VEruntamen eſt etiam nunc & alia quæſtio, quæ ab his inferri poteſt, qui corpus humanum ex Maria ſumptum eſſe non credunt, ſed alias fuiſſe ſequeſtratum, præparatumque quod in adunatione ex Mariæ utero gigni atque proferri videretur. Ajunt enim, ſi ex homine ſumptum eſt corpus, homo verò omnis ex prima prævaricatione non ſolum peccato & morte tenebatur, verum etiam affectibus peccatorum erat implicitus; eaque illi fuit pœna peccati, ut quum morte teneretur obſtrictus, tamen eſſet reus etiam voluntate peccandi; cur in Chriſto neque peccatum fuit, neque voluntas ulla peccandi? Et omnino habet animadvertendam dubitationem talis quæſtio. Si enim ex carne humana Chriſti corpus aſſumptum eſt, dubitari poteſt, quænam hæc caro quæ aſſumpta ſit, eſſe videatur. eum quippe ſalvavit quem etiam aſſumpſit. Sin verò talem hominem aſſumpſit, qualis Adam fuit ante peccatum, integram videtur humanam aſſumpſiſſe naturam, ſed tamen quæ medicina penitus non egebat. Quomodo autem fieri poteſt, ut talem aſſumpſerit ho-

minem, qualis Adam fuit, quùm in Adam potuerit eſſe peccandi voluntas atque affectio? unde factum eſt, ut etiam prætergreſſis divinis præceptis inobedientiæ delictis teneretur aſtrictus. In Christo verò ne voluntas quidem ulla creditur fuiſſe peccandi: quùm præſertim ſi tale corpus hominis aſſumpſit, quale Adæ ante peccatum fuit, non debuerit eſſe mortalis: quoniam Adam ſi non peccaſſet, mortem nulla ratione ſenſiſſet. Quùm igitur Chriſtus non peccaverit, quærendum eſt cur ſenſerit mortem, ſi Adæ corpus, antequam peccaret, aſſumpſit. Quod ſi talem ſtatum ſuſcepit hominis, qualis Adæ poſt peccatum fuit, videtur etiam in Chriſto non defuiſſe neceſſitas ut & delictis ſubjiceretur & paſſionibus confunderetur, obductiſque judicii regulis bonum à malo non ſincera integritate diſcerneret, quoniam has omnes pœnas Adam delicti prævaricatione ſuſcepit. Contra quos reſpondendum eſt, tres intelligi hominum poſſe ſtatus. Unum quidem Adæ ante delictum, in quo tametſi ab eo mors aberat, nec adhuc ullo ſe delicto polluerat, poterat tamen in eo voluntas eſſe peccandi. alter verò eſt, in quo mutari potuiſſet, ſi firmiter in Dei præceptis manere voluiſſet: tunc enim addendum foret, ut non modo non peccaret, aut peccare vellet, ſed nec poſſet quidem aut peccare, aut velle delinquere. Tertius ſtatus eſt poſt delictum, in quo mors illum neceſſario ſequuta eſt, & peccatum ipſum voluntaſque peccati. Quarum ſummitatum atque contrariorum hæc loca ſunt, is ille ſtatus, qui præmium eſſet, ſi in præceptis Dei Adam manere voluiſſet. & is, qui pœnæ fuit quoniam manere noluit: in illo enim nec mors eſſet, nec peccatum, nec voluntas ulla peccandi. in hoc verò, & mors & peccatum & delinquendi omnis affectio, omniaque in perniciem prona, nec quicquam in ſe opis habentia, ut poſt lapſum poſſet aſſurgere. Ille verò medius ſtatus,

in

in quo præſentia quidem mortis vel peccati aberat, poteſtas verò utriuſque conſtabat, inter utrumque ſtatum eſt collocatus. Ex his igitur tribus ſtatibus Chriſtus corporeæ naturæ ſuæ ſingulas quodammodo indidit cauſas: Nam quod mortale corpus aſſumpſit, ut mortem à genere humano fugaret, in eo ſtatu ponendum eſt, quod poſt Adæ prævaricationem pœnaliter inflictum eſt. Quod vero non fuit in eo voluntas ulla peccâti, ex eo ſumptum eſt ſtatu, qui eſſe potuiſſet, niſi voluntatem inſidiantis fraudibus applicaſſet. Reſtat igitur tertius ſtatus, id eſt, medius: ille ſcilicet, qui eo tempore fuit, quùm nec mors aderat & adeſſe poterat delinquendi voluntas. In hoc igitur Adam talis fuit, ut manducaret ac biberet, ut accepta digereret, ut laberetur in ſomnum & alia quæ ei non defuerunt, humana quidem ſed conceſſa, & quæ nullam pœnam mortis inferrent. Quæ omnia habuiſſe Chriſtum dubium non eſt. nam & manducavit & bibit & humani corporis officio functus eſt. Neque enim tanta indigentia in Adam fuiſſe credenda eſt, ut, niſi manducaſſet, vivere non potuiſſet: ſed ſi ex omni quidem ligno eſcam ſumeret, ſemper vivere potuiſſet, hiſque non mori. idcirco Paradiſi fructibus indigentiam explebat. Quam indigentiam fuiſſe in Chriſto nullus ignorat, ſed poteſtate non neceſſitate. Et ipſa indigentia ante reſurrectionem in eo fuit: poſt reſurrectionem verò talis exſtitit, ut ita illud corpus immutaretur humanum, ſicut Adæ, præter prævaricationis vinculum, mutari potuiſſet. quodque nos ipſe dominus Jeſus Chriſtus votis docuit optare, ut fiat voluntas ejus ſicut in cœlo & in terra, ut adveniat ejus regnum & nos liberet à malo. Hæc enim omnia illa beatiſſima humani generis fideliter credentium immutatio deprecatur.

Hæc ſunt quæ ad te de fidei meæ credulitate ſcripſi.

Qua in re ſi quid perperam dictum eſt, non ita ſum amator mei, ut ea quæ ſemel effuderim, meliori ſententiæ anteferre contendam. Si enim nihil eſt ex nobis boni, nihil eſt quod in noſtris ſententiis amare debeamus. Quod ſi ex illo cuncta ſunt bona, qui ſolus bonus eſt, illud potius bonum eſſe credendum eſt; quod illa incommutabilis bonitas atque omnium bonorum cauſa perſcribit.

EXPLICIT.

INDEX

INDEX
RERUM ET VERBORUM
In libros quinque Conſolationis Philoſophiæ, & Opuſcula ſacra Boëtii.

A.

Abraham electus, ex quo Chriſtus naſceretur. 293
Adverſa fortuna plus prodeſt quam ſecunda. 100
Ædes ſacra perfugium reis. 29
Ætatis priſcæ felicitas. 82
Æternitati nullus numerus comparari poteſt. 95
Æternitatis definitio. 258
Æternitatis & temporis differentia. ibid.
Æternus mundus quomodo Platoni. 260
in Agrorum multorum poſſeſſione non eſt beatitudo. 77
Albinus, vir conſularis, à Boëtio ſervatus. 27
Alcibiadis corpus ſuperficie pulcrum, intus fœdum. 134
Alteritas, principium eſt pluralitatis. 271
Amici non virtute, ſed fortuna conciliantur. 124
Anaxagoræ fuga. 17
Angelorum lapſus. 291
Animæ humanæ quando plus minuſve liberæ. 239
quomodo inſcitiæ nube caligent. ibid.
Animal omne mortem vitare conatur. 162
Arbores, quod bonum eſt ſibi, quærunt. 162. *trahunt alimenta radicibus.* 163
ſemine multiplicato propagantur. ibid.
Arbitrii libertas, ineſt omnibus hominibus. 238. 264
Arii hæreſis. 290
Ariſtotelis opinio de mundo. 258
Athenienſium Reſpublica multitudinis regebatur imperio. 42
Avaritia ſemper odioſos, claros largitas facit. 76
Avaritiæ nihil ſatis, [illegible]uræ minimum. 113
Avaritiam inexpletam opes reſtinguere nequeunt. 89
Avarus lupo ſimilis. 195
Avis è cavea ſtatim evolat naturaliter. 111

B.

Baſilius, delator Boëtii. 28
Beatitudo rerum mortalium miſera. 73
non eſt in fortuitis. ibid.
Beatitudo eſt perfectum bonum. 155
in Deo ſita. ibid.
Beatitudo plena quæ. 139
Beatitudo, omnium ſummum bonorum. 106, 107
Bibliotheca Boëtii. 22. 44
Boëtius Eleaticis atque Academicis ſtudiis innutritus. 10. *aſtrorum & naturalis ſcientiæ peritus.* 11, 12. *ſtupore oppreſſus lethargum patitur.* 13. *decreta Philoſophiæ in actum transferre voluit.* 24. *in magiſtratu, pro jure tuendo, potentiorum offenſiones ſprevit.* ibid. *Conigaſtum, Triguillam, & alios barbaros à nocendo compeſcuit.* ibid. *Provincialium fortunas, Campaniam provinciam, Paulinum & Albinum Conſulares fovit.* 25. & ſeqq. *cujus criminis accuſatus. quæ accuſationis ſeries.* 30. 32. *Senatus Rom. innocentiam defendit.* 31
Boëtius abſens, inauditus, indefenſus proſcriptioni & morti damnatur. 33
ſacrilegii quoque accuſatur. ibid.
Boëtius affluentia & ſplendore fortunæ circumdatus. 57. *miſer non eſt.* 62. *deſolatus parente, curæ eſt ſummis viris.* ibid. *delectus in affinitatem principum civitatis.* ibid. *felix ſoceris, conjuge, liberis maſculis.* ibid. *ſumit in adoleſcentia maximas dignitates.* 63. *duos filios conſules vidit.* ibid. *largitionem exhibet populo.* 64
Boëtius non per ambitionem dignitates quæſivit, ſed materiam rebus gerendis optavit. 92
Boni ac beatitudinis eadem ſubſtantia. 159
Boni potentes, mali imbecilles. 180. 186

Bonis nunquam præmia, ſceleribus nunquam deſunt ſupplicia. 193
Bonorum humanorum conditio anxia. 72
Bonorum præmium quod. 194
Bonum, omne quod juſtum. 202
Bonum ſummum quid. 169
Bonum perfectum beatitudo eſt. 155
Bonum omnes homines, mali pariter ac boni, indiſcreta intentione appetunt. 186
Bonum ſummum quàm diverſè omnes homines petant. 106, 107
Buſiris ab Hercule mactatus. 88

C.

Campania provincia ab inopia liberata. 25, 26
Canes Palatini. 27
Canii mors. 18. *præclarè dictum.* 32
Caſus quid ſit. 235. *nihil eſt.* 236. *Ariſtoteli quid.* ibid. *ejus definitio.* 236, 237
Catoni victa cauſa, diis victrix placuit. 219
Caucaſum montem, M. Tullii ætate, nondum tranſcenderat Reip. Romanæ fama. 93
Chriſtianæ fidei brevis complexio. 289
Chriſti vitæ ſtatus. 321
quodnam corpus aſſumpſerit. ibid.
Chriſti corpus ex Maria vere aſſumptum. 313
Chriſtus ex utriſque & in utriſque naturis conſiſtit. 318
Chriſtus baptizatus. 295
eligit diſcipulos. ibid.
Cœlum, patria hominum. 42, 43, 44
Cognitio eſt in cognoſcente, non in rebus. 249. 251. 258
Conceptio communis animi quid ſit. 284
quotuplex. ibid.
Conigaſti impetus in imbecillium fortunas. 24
Conſtantis viri deſcriptio. 19
Conſulare imperium abolitum. 86, 87
Conſulatus filiorum Boëtii deſcriptio. 63
Corporea in incorporea mutari non poſſunt. 316
Corporis voluptates plenæ anxietatis & pœnitentiæ. 130. *bona fragilia ſunt.* 134
his homo vincitur ab animantibus. ibid.
Corpus triduanæ febris igniculo diſſolvitur. 131
Crœſus Cyro formidabilis, mox miſerandus. 58
Cyprianus, Albini conſularis delator. 27

D.

Decoratus ſcurra, delator Boëtii. 117
cum eo gerit magiſtratum. ibid.
Dei nomen. 167
Dei ſinitis agi, ſumma libertas eſt. 43
Deo conſimilem facere. 35
Deo ſemper æternus ac præſentarius ſtatus. 261
cum Deo quomodo colloquantur homines. 245
Deus æternus, Mundus verò perpetuus. 261
Deus ſi eſt, unde mala? ſi non eſt, unde bona? 32
Deus cuncta ad bonum dirigens diſponit. 222
Deus ad mundum regendum nullis extrinſecis adminiculis eget. 168
omnium potens. 170
Deus εἷς κοίρανος, εἷς βασιλεύς. 43
Deus invocandus in principio omni. 139, 140
boni ſummi perfectique pleniſſimus. 155
& idem ſumma beatitudo. 156. 159
Deus omnium operum mundi auctor. 129. 130
Deus malum facere non poteſt. 170
Deus præſentia, præterita & futura omnia uno mentis ictu videt. 240
Deus providentia ſua omnia regit. 39. & ſ.
operi ſuo præſidet. 48
Deus quomodo ſit in prædicamentis. 275
in Relatione. 278
Deus ſervator bonorum, malorum depulſor. 219
Differentiæ ubi abſunt, abeſt pluralitas. 279
Dignitas diſpectiores improbos facit. 118
Dignitates improbis collatæ miſè nocent. 86. 90. *peſſimis ſæpius conferuntur.* 88
collatæ improbis oſtendunt eos indignos. 90. 115
in Dignitatibus potentiaque non eſt bonum. 86. 88
Dionyſius regni metum è gladio ſupra caput pendente exprimebat. 122
Divinæ ſubſtantiæ forma. 171
Divinitas in humanitatem non eſt converſa in Chriſto. 315
Divinitas ſumm[illegible]dem ſumma beatitudo. 157
Divites eſuriunt, ſitiunt, frigeſcunt, cura diſtringuntur. 113
mortui divitiis ſuis privantur. 115
Divitiæ effundendo magis nitent. 76

pau-

pauperes faciunt, quos relinquunt. 77
ad alium ſine paupertate alterius non veniunt. ibid.
Divitiæ poſſidentibus ſæpe nocuerunt. 81
primorum hominum quæ. 82
Divitiis homines non ſatiantur. 60
Dolia duo in Jovis limine. 59

E.

Epicurei & Stoici Philoſophiæ veſtem diſciderunt. 16
Epicurus quare beatitudinem in voluptate conſtituerit. 108
Ἐπϐ Θεῷ, Pythagoricum. 34
Eruditi hominis eſt, res noſſe ut ſunt. 271
Eſſe & id quod eſt, diverſum eſt. 285
Eſſe ipſum nihil præter ſe habet admixtum. ibid.
Eventurum quomodo eſt quod Deus videt. 263
Euripidis ſententia de carente liberis. 132
Eutychis & Neſtorii hæreſes. 295. 299. 301
error oſtenditur. 312
Ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ. 21
Exiſtimatio bona, prima omnium deſerit infelices. 38
Exſilii locus incolentibus patria eſt. 73

F.

Fama hominis longe non extenditur. 93
intra unius gentis terminos coarctata, 93, 94. 127. cum æternitate comparata, nulla eſt. 95. nihil poſt mortem prodeſt. 97
Famulorum longus ordo non facit felicem. 78
Fatum quid. 212. 216
quibus exerceatur. 213
Fatum excedunt quæ ſunt propinqua primæ divinitati. 217
Felicem fuiſſe, infortunii genus maximum. 67
Felicitas indigne acta quoſdam in cladem præcipitavit. 221
Felicitas perfecta quæ. 138
non eſt in his caducis rebus. 139
Felicitatis humanæ dulcedo multis amaritudinibus reſperſa eſt. 73
Felicitatis humanæ forma. 108
Felicitatis vera deſcriptio. 136. 138
Filii Boëtii ambo conſules. 63. Conſulatus eorum deſcriptio. ibid. Conſulares, 71 ingenii vel paterni, vel aviti participes. ibid.
Finis rerum omnium quis. 48, 49. 165
Finiti & infiniti nulla collatio. 95
Forma divina ſubſtantia qualis. 272, 273
Formæ pulcritudo minime perdurat. 134
Fortuna adverſa plus hominibus prodeſt, quam proſpera. 100
Fortuna familiarem ſe præbet, ut mox fallat. 51, 52
Fortuna injuſte accuſatur ab hominibus, & quare. 52. & ſeqq.
ſors non eſt, ſi ſemper manet. 55
Fortuna utraque bona. 227
aut exercet, aut corrigit. 228
Fortunæ adverſæ ultima ſarcina quæ. 38
Fortunæ bona non ſunt propria hominis. 57
Fortunæ os, ludus & rota. 58
Fortunæ cr ntum, non rerum merita, ſpectat exiſtimatio plurimorum. 38
Fortuna mores & natura. 52, 53
effictus. 55, 56. verba ad Boëtium. 56

G.

Gaudentius & Opilio, delatores Boëtii. 28
Gemmæ felicitatem non pariunt. 77
Genitum nihil conſtat. 66
Gigantes laceſſentes cœlum. 169, 170
Gloria non adfert felicitatem. 92, 93
non longe extenditur. 93
nihil ad mortuos pertinet. 97
Gloria ſæpe fallax & turpis. 125
nihil ſapientis conſcientiæ adjicit. 127

H.

Hercules Buſiridem mactat. 88
Herculis laborum deſcriptio. 229. & ſeqq.
Herodes ſex, non Judæus, ſed ex gentibus. 294
Homo Deo mente conſimilis. 80
cum ſe cognoſcit, tum cæteris rebus antecellit. ibid.
Homo ſolus erectum habet caput. 257
recto ſtat corpore. ibid.
Homo velut ebrius ſummum bonum appetit. 108
Homo vitiis transformatur in brutum, lupum, canem, &c. 195, 196. 199
Homini nefas cunctas divini operis machinas vel ingenio comprehendere vel ſermone explicare. 222

Hominis definitio. 49
Humana bona anxie poſſidentur. 72
Humanæ animæ liberiores ſunt cum ſpeculantur Deum. 239
minus vero cum dilabuntur ad corpora, & cum terrenis artubus colligantur. ibid.
eaſundem extrema ſervitus, cum vitiis deduntur. ibid.
Humanitas in Chriſto non eſt in divinitatem tranſlata. 315
Humanum genus reparatur à Chriſto. 293

I.

Iacob habitavit Ægyptum. 293
Ignis cur ſurſum feratur. 163
omnem refugit ſectionem. 164
Imaginatio aliter corpus aliquod judicat, quam ratio, &c. 250, 251
Imaginatio mobilibus animantibus ceſſit. 255
Improbi dignitates commaculant. 118
Improbi infeliciores ſi impuniti permaneant. 201. 203
habent aliquid boni cum puniuntur. 201
Improbi nihil poſſunt. 189
Improbus omnis ſupplicio dignus. 205
infelix. ibid.
Impunitas improborum, aliquid mali. 202
Indigentia replenda ſolum. 79
Indigent permultis qui permulta poſſident. ibid.
Infeliciores qui faciunt, quam qui patiuntur injuriam. 205
Infortunii genus maximum, fuiſſe felicem. 67
Inimicus familiaris, efficaciſſima peſtis ad nocendum. 125
Injuria, inferentis miſeria eſt. 205
Injuſtum omne, malum eſt. 202
Intelligentia ſola divini tantum generis eſt. 255
Intelligentia quomodo cognoſcat. 250
Ira intemperans leonis animum gerit. 196

L.

Lapidum ſibi mutuo adhærendi cura. 164
Largitas claros, avaritia ſemper odioſos facit. 76
Leonibus manſuetis interdum feritas redit 109, 110
Lex æterna quid ſanciat. 203
Lex, carcer, tormenta, perniciosis civibus debentur. 208
Liberis carens infortunio felix. 132
Liberorum conjugiſque jucunditas quare ingrata. 131
Libertas arbitrii conceſſa omnibus hominibus. 238. 264
non in omnibus æqua. 239
Libidinibus fœdis immerſus, ſuis voluptate detinetur. 196
Litigiis ſe exercens cani comparatur. 196
Locus ex ſilis incolentibus patria eſt. 73

M.

Mala unde, ſi bonus rerum rector exiſtat. 179
Mali cauſa nihil fit, etiam ab improbis. 218
Mali imbecilles, boni potentes. 180, 186
Mali poſſunt mala. 189
nihil poſſunt. ibid.
Mali malos aliquando bonos faciunt. 222
Mali convertuntur in belluas. 195. & ſeqq.
infeliciores, cum cupita perfecerint, quàm ſi ea, quæ cupiunt, implere non poſſint. 200
Malis improbitas ſupplicium. 195
Malis ſævientibus nihilominus ſapienti corona non decidet. 194
Malorum potentia non eſt poſſibilitas. 189
Malorum triplex infortunium, velle, poſſe, perficere ſcelus. 200
Manichæorum hæreſis. 290
Maria virgo electa, ut eſſet mater Chriſti. 294. *ex ea Chriſti corpus.* 313
Mathematica, ſpeculativæ pars quæ. 272
Medicina non ſemper ægris adfert ſalutem. 270
Mentem occæcat rerum terrenarum cura. 11
Mentes hominum immortales. 97
Miſer nemo, niſi talem ſe putet. 73
Miſeri qui ſupplicio digni ſunt. 205
Miſeria infinita quæ æterna. 200
Miſeros facit turpitudo. 205
Mors quæ felix. 5
Mors ſpernit gloriam. 97
æquat ſummis infima. 98

Moyſe

Moyſi revelavit Deus originem generis humani. 291
Mundus à Deo regitur. 48,49. 101,102. 167,168
Mundus perpetuus, Deus vero æternus. 261
Mundus nunquam cœpit, nec deſinet, ſecundum Ariſtotelem. 258
ut & ſecundum Platonem. 260
Murem muribus imperare velle, ridiculum. 87
Muſæ, ſcenicæ meritriculæ. 9
eas averſatur Philoſophia. 10
Seirenes. ibid.
fugiunt è conſpectu Philoſophiæ. ibid.
Muſica, laris Boëtiani vernula. 52
Mutatio rerum ſubita animum percellit. ibid.

N.

N*Atura paucis minimiſque contenta.* 78
Natura ſemper appetit gignendi opus, quod coërcet voluntas. 164
Natura tripliciter dicitur. 301
ejus definitio. 302
Naturæ & Perſonæ differentia. 305.308
Naturæ minimum, avaritiæ nihil ſatis. 113
Neceßitas duplex, ſimplex & conditionis. 262
Neronis ſcelera deſcripta. 90. & ſeq.
Neronis luxuria ſæviens. 120
Neſtorii & Eutychis hæreſes. 295.299.301
error oſtenditur. 312
Neſtorius duas in Chriſto naturas conſtituit. 308. *impugnatur.* 309
ejus error demonſtratur. ibid.
Nobiles æque ſunt omnes homines. 128
Nobilitatis nomen futile. 127
in ea quid bonum. 128
Nomina celebrata nihil curant mortui. 99
Nonius in curuli ſedens ſtruma dictus. 116
Numerus duplex. 273

O.

O*Mne quod eſt, tamdin ſubſiſtit, quamdiu eſt unum.* 161
appetit conſtantiam permanendi, devitat perniciem. 164
Omnia unum deſiderant. 165
bonum petunt. ibid. & 169
Ὄνος λύρας. 21
Ὦ δόξα, δόξα. 126
Opes quare ſufficientiam non adferant. 113
nihil habent, quod non poßis auferri. ib.
egent præſidio ut ſerventur. ibid.
defunctum morte non comitantur. 115
Opes inexpletam avaritiam reſtinguere nequeunt. 89
Opilio & Gaudentius, delatores Boëtii. 28
Oratio ad Deum de creatione & conſervatione rerum. 140. & ſeqq.
Ordo fatalis rerum. 212. 219
Orphei deſcenſus ad inferos deſcriptio. 173
Οὐσία, *eſſentia, quid.* 307
Οὐσίωσις, *ſubſiſtentia, quid.* 306,307

P.

Π *& Θ veſti Philoſophiæ intertexta.* 8
Palatini canes. 27
Papinianus gladiis Antonini periit. 123. 124
Parmenidis verſus de Deo. 171
Pater, Filius, Spiritus S. non ſunt vocabula ſubſtantialia. 283
Pavidus, cervis ſimilis. 196
Paulinus, vir conſularis, à Boëtio protectus. 26
Pecunia effundendo melius nitet. 76.
pretioſa cum transfertur in alios. ibid.
pauperes facit quos relinquit. 77
Pelagiana hæreſis. 292
Perſi regis calamitas. 58
Perſona quid ſit. 304
Perſona verbum unde. 305
Perſonæ & Naturæ differentia. 305.308
Peßimis diſplicere, propoſitum bonorum eſt. 19
Philoſophi falſi arrogans reſponſum. 96
Philoſophia Boëtio apparet. 6
ejus nutrix. 13.15
Philoſophia ſui ipſius memores homines facit. 13. *comitatus iter innocentum.* 15. *cum ſtultitia ſæpe certavit.* 16. *Boëtium ad veram beatitudinem ducit.* 17. & ſ.
Philoſophia laſſorum ſolamen animorum. 104. *Boëtium ad veram felicitatem ducit.* 105
Philoſophiæ deſcriptio. 6
ſtatura & veſtes. 7

Philoſophiæ veſtem Epicurei & Stoici diſciderunt. 16
Platonis locus de Dei auxilio implorando. 139. *reminiſcentia.* 167
Platonis ſententia de potentia ſolius ſapientis. 190
Pœna improbis, ratione juſtitiæ, bona eſt. 202
Populares auræ quæruntur, non conſcientiæ virtutiſque præſtantia. 95
Popularis gratia nec judicio provenit, nec unquam firma perdurat. 127
Πορίσματα *Geometrarum.* 157
in Potentia non eſt felicitas. 86. 88. 108. 124, 125
Prædicamenta ſunt decem. 275
Præmia virtutum cur ſæpe mali rapiant, ſcelerumque ſupplicia bonos premant. 208
Præſtiencia Dei. 242, 243. & ſeqq.
Præſcientiam & libertatem arbitrii ſimul eſſe, repugnare videtur. 242. 245
Præſentis divini & humani collatio. 261
Prætura, Boëtii tempore, inane nomen. 119
Prava voluiſſe miſerum eſt, potuiſſe miſerius. 200
Preces & ſpes recte in Deo poſitæ. 235
Pretioſius nihil eſt homini, ſeipſo. 73
Probitas, animorum ſalus. 219
Probra ad beatitudinem non perveniunt. 190
Πρόσωπον, *perſona quid.* 306
Providentia quid. 212. 216
Providentia unde dicta. 261
Providentia Dei. 244. 247
Provincialium fortunas peſſumdari, indoluit Boëtius. 25
Pulcritudo ex oculorum ſpectantium infirmitate oritur. 134. *triduanæ febris igniculo diſſolvitur.* ibid.
Punctum eſt terra, cœlo comparata. 92
Purgatoria clementia & pœnalis acerbitas. 202

R.

Ratio aliter corpus aliquod contuetur, quam ſenſus, intellectus, &c. 250
Ratio, comes volendi nolendique. 239
Ratio humani tantùm generis eſt. 255
Rebus humanis nulla ineſt conſtantia. 64
Reges multi calamitoſi. 121
impotentes, miſeri & ſolliciti. 112
Regium nomen de civitate ablatum. 87
Regulus, qui vicerat, mox in vincula conjectus. 88
Regum familiaritas ſæpe nocet. 120
Relatio in divinis multiplicat trinitatem, ſubſtancia continet unitatem. 280
Relationis prædicatio. 278, 279
Rerum omnium finis quis. 165
Reſpublicæ beatæ, ubi ſtudioſi ſapientiæ regunt; vel earum rectores ſtudere ſapientiæ contigit. 23, 24
Reſurrectio corporum. 296
Romanæ Reip. fama nondum tranſcenderat Caucaſum montem M. Tullii ætate. 93

S.

Sabelliana hæreſis. 290
Sapiens etiam, dives, potens, &c. eſſe malit, quàm exſul, inops, &c. 208
Sapiens fortunæ certamen timere non debet. 228
Sapientes ſoli facere poſſunt quod deſiderant. 190
Sapientia ſæpe periclitata apud improbos. 15
Scientia impermixta eſt falſitati. 243
cur careat mendacio. ibid
Scientia præſentium rerum nihil iis neceſſitatis importat. 249
Segnis ac ſtupidus, aſinum vivit. 196
Senatus Romanus à Boëtio defenſus. 31, 32
Seneca opes ſuas Neroni tradere voluit. 124
à Nerone mori coactus. 123
Senecæ mors. 18
Senectutis deſcriptio. 5
Senſus aliter corpus aliquod judicat, quàm ratio, &c. 250
Senſus ſolus immobilibus animantibus ceſſit. 254
Sermones cognati eſſe debent rebus, quas loquimur. 173
Signum omne oſtendit tantùm quid res ſit, non verò efficit. 248
Socraticum decretum de veritate & mendacio. 31
Socratis venenum. 17
Sol verus eſt, Deus. 240
Sol non valet radiis viſcera terræ perrumpere. ibid.
Sorani mors. 18
Sors omnis beata, æquanimitate tolerantis. 73
Spei ac metus expers debet eſſe vir fortis. 10

Spes

Spes preceſque rectè in Deo poſitæ. 245.265
Stoici & Epicurei Philoſophiæ veſtem diſcidevunt. 16
Subſiſtentia. 306
Subſiſtere. ibid.
Subſtantia in divinis continet unitatem, relatio multiplicat trinitatem. 280
Subſtantia divina & motu & materia caret. 272. ideo eſt, quod eſt. ibid.
ſine materia forma eſt. ibid.
in Subſtantia divina non eſt numerus. 273
Subſtantiæ aliæ ſunt corporeæ, aliæ incorporeæ. 304. aliæ univerſales, aliæ particulares. 305
Subſtantiæ in eo quòd ſunt, bonæ ſunt. 284
Subſtantia divina forma. 171
Subſtantiæ ſupernæ humanis præſtantiores. 239
Summum bonum quid. 169. regit cuncta fortiter, ſuaviterque diſponit. ibid.
ad Supellectilis pretioſæ varietatem tuendam multis adminiculis opus. 79
Supplicia animarum poſt defunctum morte corpus. 202
Symmachus, ſocer Boëtii. 37. præſtantiſſimum generis humani decus. 69. vir totus ex ſapientia & virtutibus factus. ibid.

T.

Temporis & æternitatis differentia. 258
Terra cur deorſum deprimatur. 163
Terra omnis ad cœli ſpatium collata, punctum eſt. 92
Terræ tantum quarta pars ab hominibus incolitur. 93
Θ & Π. veſti Philoſophiæ intertexta. 8
Theologia, ſpeculativæ pars quæ. 272
Tireſiæ vaticinium ridiculum. 244
Triguillæ, præpoſiti domus regiæ, injuriæ. 25
Trinitas & unitas quomodo in Deo. 270. 279
Turpitudo ſuapte natura miſeros facit. 205.

V.

in Veſtium fulgore non eſt felicitas. 78
Viri conſtantis deſcriptio. 19
Virtutes nunquam ſine præmio & vitia ſine pœna. 180. 185
Virum fortem indignari non decet. 228
Vitæ ultimus dies, mors eſt fortunæ etiam manentis. 65
Vitioſitas, morbus animorum. 206.219
Ulyſſis ſociorum transformatio in bruta. 197. & ſeqq.
Unitas & Trinitas quomodo in Deo. 270. 279
Unum omnia deſiderant. 165
idipſum eſt quod bonum. ibid.
Unum verè eſt, in quo nullus eſt numerus. 272
Voluntate & poteſtate omnia homo facit. 185
Voluptates corporis plenæ anxietatis & pœnitentiæ. 130. ſi beatum hominem faciunt, pecudes quoque beatæ ſunt. ibid. morbos & dolores tanquam fructum ſuum pariunt. 131
feriunt iſta corda. 133
in Voluptate quare ſummum bonum conſtituerit Epicurus. 108
Ὑπόστασις. 305. 306
Uxor Boëtii modeſta ac pudicitiæ pudore præcellens. 70. patri ſimilis. ibid.
ob mariti caſum lacrymis ac dolore tabeſcit. ibid.

Z

Zenonis tormenta. 17

F I N I S.

INDEX

523560

BIBLIOTECA NAZIONALE · NAPOLI

INDEX

In Notas ad Boëtii libros Conſolationis Philoſophiæ, & Opuſcula Sacra.

Literæ a, primam; b ſecundam paginæ columnam deſignant.

A.

ACademica ſtudia. 10.a,b
Achelous amnis. 233.a
Æacus auri repertor. 85.b
Ædes ſacræ perfugium reis. 29.a
Æterna lex quid. 66.a,b. 67.a
Æternitas ſoli Deo competit. 141.a
Ætnæ montis ingenium. 86.a
Ævum quid ſit. 141.a
Ager ingenuus. 105.a
Agere. 106.a
Agitare. ibid.
Albinus conſularis quis apud Boëtium. 27.a
Alexander rogatus, in quo loco eſſent theſauri ipſius, demonſtravit amicos. 100.b
Amoris gradus quot & qui. 177.a
Anaxagoræ fuga. 16.b
Anaxarchi mors. 17.b
Angelica virtute fatum exercetur. 215.a
Ἀνθρώπου *etymon.* 257.a,b
Anicii florente Rep. & imperio Rom. clari. 1.a
Anicius Julianus primus Senatorum Romanorum Chriſtianus fuit. 1.a,b
Anima mundi deſcripta. 141.b. 144.a,b. & ſeqq. 213.a,b.
humana deſcripta. 146.b. & ſeqq.
Anima, ignis eſt cæleſtis veteribus. 151.a,b
Animæ adſcenſus & deſcenſus ad Deum. 226.b. 227.a
Animæ beatitudo quando fiat. 152.a
Animæ immortalitatem unde collegerint veteres. 181.b
Animæ pennæ. 180.b. 181.a
Animæ redeuntes, ſeu ſpectra, unde. 150.a
Animæ vehiculum explicatum. 149.a. & ſeq.
Animarum triplex ordo. 148.b
Animal omne ſalutem tueri laborat. 162.a
Animi ægrotationis definitio. 50.a
Antoninus à Macrino occiſus. 123.b. 124.a
Ἀπηλιώτης *ventus.* 75.a
Arcas ales, pro *Mercurio.* 198.b
Archimedes. 13 a
Arctophylax, ſtella. 40.b
Arcturus, ſtella. ibid.
Argenti repertor Indus, Scythiæ rex. 85.b
Ἀργέστης, *ventus.* 13.b
Ariſtippi aurea verba. 4.b
Artium liberalium vis & efficacia. 4.b
Athenas δημαγωγοὶ *perdiderunt.* 43.a
Avaritia multa rapit & ſemper eget. 114.a
Auguſtini non eſt liber de Spiritu et anima. 255.a. *nec Meditationum.* ibid b
Auri repertor Æacus. 85.b
Autumnitas. 12.b
Autumnus, pro *fructu autumnali.* ibid.

B.

BAbytace, oppidum. 85.b
ejus incolæ aurum ſpernunt. ibid.
Baccæ, uniones. 114.b
Bareæ Sorani conſtantia in perferenda morte. 18.a,b
Baſilius, Boëtii delator. 28.a,b
Baſsiani Antonini Caracallæ facinora & exitus. 124.a
Beati in cælo perpetuo laudant Deum. 297.a
Bellum unde dictum. 102.b
Belus primus gladium ferreum produxit. 102.b
Boëtii quot fuerint, ſeu eorum ſtemma. 2.a
Boëtius conſul ordinarius. 2.b.
Magiſter officiorum. 3.a. *Patricius.* ib.b
auctor librorum Conſolat. 3.b.
ab omnibus deſertus. 4.b.
nondum ſenex occiſus. 5.a
Bootes, ſtella. 40.b
Boreas, ventus, unde dictus. 14.b
honor iſti ab Athenienſibus, Thuriis & Megalopolitis exhibitus. ibid.

Bri-

Britannicus veneno à Nerone ſublatus. 90.b
L. Brutus libertatis Romanæ aſſertor. 99.a
Buſiris tyrannus hoſpites Diis ſuis immolabat. 88.b

C.

Calculum ponere. 64 b
Campania provincia. 26.a,b
Canii Julii conſtantia in perferenda morte. 18. a
Carcer an pœna. 208.a
Caucaſi montis deſcriptio. 93 b
Caurus & Corus, idem. 14.b
Centauros quo ſtrategemate debellaverit Hercules. 231.a
Certare certamen. 16.a
Circulus perfectus quis. 111.b
Cleandri vita & exitus. 221.b
Clauſtrum & cloſtrum, idem. 14.b
Clypei & clupei differentia. 21.a
Clypeus, pro recitatione. ibid.
Cœleſtium rerum cognitio pulcherrima. 22.a
ordo, exemplar eſſe debet homini. 23.a
Cœli quid. 183.a
Cœlum patria hominis, civitas, domus. 43.b. 44.a,b
Coëmptio. 25.b
Commemorare, pro memorem facere. 166.b
Colloqui cum Deo. 35.b
Cognitio ſui ipſius quid ſit. 80.a,b
Confundere, pro miſcere. 83.a
Conjugalia conſortia, pro ipſis conjugibus. 103. a,b
Conjugalis conſuetudinis puritas. 131.a
Conſcientia prava nunquam eſt ſecura. 221. a
Conſularia ornamenta. 63.b
Conſulatus pueris delatus. 71.a,b
Contus quid. 82.a
Corus & Caurus, idem. 14.b
Crines lactei, id eſt, vellera Serum. 83.a
Cunigaſtus. 24.b
Cypeianus, Boëtii delator, quis. 27. a,b,
Cyreni aurum atque argentum neque habent neque habere cupiunt. 85.b

D.

Dæmonum ſolertia fatum exercetur. 215. a,b
Δαίμονες unde dicti. ibid.a
Decemviri, ob Virginiæ cædem, ſeditione ortâ, coacti ſe magiſtratu abdicare. 86.b
Decoratus Adjutor Boëtii, Magiſtri officiorum. 3.a. 117.a
Devoti viri, Adjutores dicti. 117.a,b
Deus principium, medium & finis veteribus. 153.a. dux. ibid.b. ſemita. 154.a
Dei nomen, Deus. 167.b. 168.a
Dei ſedes. 183.a
Dei veri nota eſt opus creationis rerum. 140.b
Deo conſimilis fieri quid Pythagorais, Platonicis, Stoicis, Chriſtianis. 35. a,b & ſeq.
Deum ſequi veteribus quid. 34.a,b. 35.a
Deus centrum rerum. 171.a,b. 172.b
Deus, lux eſt. 184.a
Deus in minimis invocandus. 139.a,b
Deus omnia movet immotus. 141.b. 142.a 173.a
Deus omnium rerum origo, fons & vita. 142.a
Deus, rex ille ſummus Platoni, 225.b
Deus & materia perfecte cognoſci non poſſunt. 302.a
Dignitas in indigno, nil niſi ornamentum in luto. 89.b
Dii medioxumi. 148.b. 216.a
Dilatrare. 41.a
Dionyſius tyrannus. 122.a
Divina lex. 66.b. 67.a
Divitiæ poſſidentibus perſæpe nocuerunt. 81.b
Divitiæ quando pretioſæ. 76.b
Dolia duo in Jovis limine. 59.a,b
Dudum, pro ſubito, ſtatim, illico. 55.a

E.

Εἱμαρμένη. 216.b
Elea, Lucaniæ urbs. 10 a
Eleatica ſtudia. ibid. a,b
Elpis, Feſti filia. 62.b. Boëtii uxor. 70.a
Epaminondas non prius diſceſſit è foro quotidie, quam novum aliquem amicum ad veteres adjeciſſet. 100.b
Ἔπαρσις. 80 b
Ἕπου Θεῷ Pythagorais ac aliis quid. 34. a,b
Erythræum mare unde ſic dictum. 115.a
Euphrates, fluvius. 237.b. 238.a
Eurus ventus, ejuſque etymologia. 75.a

Exigere.

Exigere, pro *abſolvere*. 171.a
Externa, aliena ſunt. 57.a

F.

C. Fabricii laudes. 98.a,b
Fama celebris ſæpius à Fortuna, quam à judicio proficiſcitur. 126.b
Fatum quid. 212.a. 213.a. 214.a. 216.b
Favor popularis. 107.b
Feſtus & Symmachus, principes Senatus, Boëtii ſoceri. 62.a,b
Fidelia arva. 82.b
Fides aëris. 46.b
Filicata opera. 105.b
Filii Boëtii Conſules fuere. 63.a
Flagrare meliore Gradivo, pro *Marte uti ſecundo & proſpero.* 246.a
Flatura cœli. 12.b
Flavius Conſtantinus primus Impp. Rom. Chriſtianus fuit. 1.a,b
Flere querelas. 60.b
Fluores aëris. 12 b
Forma, bonum fragile. 134.b
Formæ minores. 149.a
Fortuna Euripus. 55.a
Fortunæ ludus. 55.a,b. 56.a
Fortunæ pictura & ſculptura. 53.a. 58.a
Fortunam adverſam facilius eſt regere, quàm ſecundam. 229.a
Fremere, pro *regere*. 102.b
Fagitivorum pœna. 30.a

G.

Gaudentius, Boëtii delator. 28.b
Gemmarum vanitas. 77.a
Genii boni & mali. 215.a
Gentius, Illyriorum rex. 1.a
Genus humanum hiſtrioniam in terris agit. 97.b
Germen, pro *ſobole*. 129.b
Gilbertus Porretanus cenſurâ notatur. 282.a
Gladii ferrei repertor Belus. 102.b
Gloria an appetenda. 96.b
Gradus ad Philoſophiam & ſapientiam qui. 8.b

H.

Haſta unde dicta. 82.a
Haurire cœlum. 15.a
Herculis laborum deſcriptio. 231.a,b & ſeqq.
Hermus, fluvius. 160.b
Heſperidum horti. 232.a
Homo liber à Deo conditus. 203.a
Homo planta cœleſtis. 257.a,b
ſolus erecto capite. ibid.
Homines pro qualitatibus morum, ingeniorum & affectuum beſtiis adæquantur. 195.b. 197.a
Hominis definitio Philoſophica. 250.b
Honor, non eſt felicitas. 119.b

I.

Jamdudum, pro *ſubito, ſtatim, illico.* 55 a
Ignis cœleſtis eſt anima humana veteribus. 151.a,b
Imbuere. 110.a,b
Imperatorum ac Regum calamitates circa tempora Boëtii. 121.a,b
Imperium umbratile. 118.a
Impia vivacitas. 6.a
Ingenium collis. 105.a. *herbarum.* ibid.
loci. ibid. *lympharum.* ibid.
metalli. ibid. *venti.* ibid.
Indus, fluvius. 160.b
Indus, Scythiæ rex, argenti repertor. 85.b
Injuriam pati melius, quam inferre. 190.a 205.a,b
Inſanum ſpirare. 65.a
Inſcientia. 167.b
Ioannes diaconus, qui poſtea ſummus Pontifex. 281.a
Ira æquoris. 76.a
Iræ deſcriptio. 192.a
Ixionis fabula. 176.a

K.

Κομεῖν. 120.a
Κομμός. ibid.b
Κομμωτίζειν. ibid.

L.

Labor animos generoſos nutrit. 231.a
Leges non fruſtra conſtitutæ, ſi providentia ſit. 264.a
Leones Africani. 109.a
Lethargus, morbus. 13.b
Lex æterna. 66.a,b. 67.a
Liberis carens, infortunio eſt felix. 132.a
Liberis quænam poſſeſſiones & viatica relinquenda. 4.b
Libraria. 22.a
Lucrum ſine damno alterius fieri non poteſt. 77.a
Luna quomodo obſcuretur. 209.b. 210.a
eam laborantem æris tinnitu juvari credebant veteres. 210.b
Luna cur taurus mactetur. 129.a

Magiſteria,

INDEX IN NOTAS.

M.

Magiſteria, Magiſteriatus, Magiſterium. 3.b. 24.b
Majeſtatis crimen. 31.b
Majorum meritis gloria non datur. 128.b
Mali impotentes & infelices. 190.a
Mare, pro *mari.* 176.b
Mars, pro *bello.* 229 b
Martis ſatellites qui. 85.a
Medioxumi dii. 148.b. 216.a
Mel & vinum olim principio cœnæ apponi ſolita. 83 a
Mens humana, ignis. 151.a
à Mente prima quanto [illegible] *remotiora, tanto minus ſimplicia ſunt.* 217.a
Mentis ſeu Animæ humanæ virium facultatumque deſcriptio. 181.a
Miſcere, pro *turbare.* 47. a,b
Monſtra unde dicta. 56.b
Mors felices ſequitur, miſeros fugit. 5.a
Mundi anima deſcripta. 144.a,b. & ſeqq. 213. a,b
Mundus à materia fluitanti. 142.b
Mundus an æternus Platoni. 259.a,b. 260.a

N.

Natura paucis contenta. 78.a
Naturalis lex. 67.a
Neronis ſcelera. 90. a,b
Nobilitas generis, virtus. 127.b
Nobilitatis præſtantiſſimum genus quid. 128.a
Nomina rebus conſequentia eſſe debent. 126. b
Notæ Threiciæ. 29
ſupplicii genus antiquum primum ſervorum, deinde quorumlibet infamium. 29.b
Notis. 65. b
Nox, ſiderum mater. 60.a
Nubes animi. 166.a. *curarum.* ibid. *fallaciarum.* ibid. *mendacii.* ibid.

O.

Obſidianum vitrum. 45.b
Ὄνος λύρας, ſcribendum, non ὠτὸς λύρας. 21.b
Opilio, Cypriani delator, quis. 27.b. 28.b
Opinio falſa de rebus. 68.a
Oraculum de Juliani morte. 150.a. 227.a,b
Orbati liberis in tutela Orbonæ deæ. 72
Orphei fabula. 173.b. 174.a
Oſtenta unde dicta. 56.b
Oſtri virtutes. 120.a

P.

Π & Θ in veſte Philoſophiæ quid deſignent. 8. a
Palatini canes. 27.a
Panis unde appellatus. 83.a
Papinianus ab Antonino occiſus. 123.a,b
Paulinus quis apud Boëtium. 26.b
Pennæ animæ. 180.b. 181.a
Πεπρωμένη. 216.b
Pecunia quando pretioſa. 76.b
Peragere carmen. 3.b. *libros.* 4.a *volumina.* ibid.
Petentibus multa, deſunt multa. 78.a
Philoſophi debent regere, aut reges philoſophari. 23.b 24.a
Philoſophi olim magnis viris in familia & convictu erant. 6.b. 7.a
Philoſophia cœlo delapſa. 15 a,b
ſacrum quiddam eſt. 16.b
Philoſophiæ finis. 20.b. 35.b. 36.a
Philoſophiæ partitio. 8. a,b
Philoſophiæ & Poëtices diſſenſio. 9.a
Philoſophiæ & Virtutis pictura. 6.a,b
Phœbæa cubilia. 111. a,b
Plato Deum Regis nomine velavit metu cicutæ. 226.a
Plauſtrum & ploſtrum, idem. 14.b
Pœnæ, pro *Eumenidibus.* 175.b
Pœnalis acerbitas damnatorum. 202.a
Pœni leones. 109.a
Poëſim cur è civitate ſua pellat Plato. 9.a
Poëtæ officium & materies. 9.b
Πολεμίζειν πόλεμον. 16.a
Portenta unde dicta. 56.b
Præſtringere. 64.b
Prætura olim magna poteſtas. 119.b
Preces non fruſtra conſtitutæ, ſi providentia ſit. 264.a
Primordia belli. 130. a. *cladis.* ibid. *gentis.* ibid. *generis.* ibid. *ignis.* ibid. *legis.* ibid. *mentis.* ibid. *noctis.* ibid. *vini.* ibid. *voc*[illegible]. ibid.
Prodigia unde dicta. 56.b
Profligare opes. 138.a
Profundum, pro *altum.* 165.a
Promethei fabula. 151.a
Pugna unde dicta. 102.b
Punicea infectura apud Tyrios inventa. 83.b
Puncti inſtar terra eſt comparata cœlo. 92.b
Purgatoria clementia malorum. 202.a
Purpuræ virtutes. 120.a
Purpureum, pro *formoſum, ſplendid.* 46.b

Ravenna,

INDEX IN NOTAS.

R.

Ravenna, ſedes Imperii Gothici. 29.b
Reges debent philoſophari, aut Philoſophi regere. 23.b. 24.a
Regimen, pro *recta ratione.* 21.a
Reguli mors crudeliſſima. 88.b. 89.a
Regum & Imperatorum calamitates circa tempora Boëtii. 121.a,b
Reminiſcentia Platonis. 166.b
Reſcire. 246.b
Reſpublica non eſt, ubi leges non imperant. 43.b
Rete, pro *reti.* 176.b
Roma incendium à Nerone procuratum. 90.a
Romanæ urbis etymon. 7.b
Rubrum mare unde ſic dictum. 115.a
Ruris cultor, felix. 21.a
Ruſticiana, Boëtii uxor. 62.b. 70.a
Ruſticianæ quot fuerint. 70.b

S.

Sapiens mediocres affectus habet, nullos non habet. 9.b
Sapientiæ finis. 36.a
Satellites Martis qui. 85.a
Sceleratorum trepidatio. 20.a
Senecæ conſtantia in perferenda morte. 18.a
Senecæ oratio ad Neronem. 123.a,b
Senectus cur timenda. 5.a
Semper-æternitas. 264.b
Sequeſtratum. 79.a
Seres vellere nobiles. 83.a,b
Setiger, pro *apro.* 233.b
Siderum motibus fatum exercetur. 214.a
Site, pro *ſiti.* 176.b
Sol, æternum lumen. 11.b
Sol unde ſic dictus. 240.b
Solis cum Deo comparatio. ibid.
Sollicitare Deos. 207.a. *Manes.* ibid.
Spectra mortuorum unde. 150.a
Spei ac metus expers debet eſſe vir fortis. 20.b
Spiritibus divinis fatum exercetur. 213.a. 216.b
Stabilis. 74.b
Stabilis animus. ibid.
Stellæ vagæ. 12.a
Stigmatiæ. 30.a
Struma, morbi genus. 116.a
Struma Nonius Boëtio. ibid.
Symmachorum ſtemma. 69.a,b
Symmachus & Feſtus, principes Senatus, Boëtii ſoceri. 37. 62. a,b

Συνωρίς. 25.b
Συνωρίζειν. ibid.

T.

Taciti locus tentatus. 191.b
Tagus, fluvius. 159.b. 160.a
Tametſi. 158 b
Tantali pœna. 176.a,b
Ταπείνωσις. 80.a
Tarquinius Superbus ſceleſte imperium occupat. 87.a
Tempus eſt æternitatis & ævi quædam imago. 141.a
Theodoric[illegible] *Italiæ, quis.* 29.a
Thom. Volſius male loca Græca Boëtii corrupit. 21.b
D. Thomæ non ſunt commentarii in Boëtii Conſol. libros. 147.a,b
Thule, inſula. 125.b
Tigris, fluvius. 237.b. 238.a
Tityi pœna. 176.b
Τύχη δ' ἔρατος. 55.a
Tyrium venenum, pro *punicea infectura.* 83.b

V.

Valentia. 7.a,b
Vates Threicius, pro *Orpheo.* 173.b
Vena purpurarum. 2.b
Vernaculæ Bromiales. 52.b
Vera duo apud Boëtium quæ. 245.b
Veritas diligenda Philoſophis. 31 b
Veſevus, mons ignivomus. 19.b
Veſtigare. 165.a,b
Vigor inexhauſtus. 7.a,b
Viri conſtantis deſcriptio. 20.a
Virtus ex natura eſt, Vitium contra naturam. 188.b
Virtutis & Philoſophiæ ſimilis pictura. 6.ab
Virum fortem non decet indignari. 228.a
Viſus, amoris primus gradus. 177.b
Vita privatorum an tyrannorum potius ſit expetenda. 190.b
Vitæ minores. 148.b. 149.b
Vitro parietes tecti. 43.a,b
Ulyſſis ſapientia. 230. a,b
Umbratile imperium. 118,a
Umbratiles dignitates. ibid.
Vocabula, pro *nominibus.* 99.b
Voluptas quæ fugienda & quæ non 130.a,b
Voluptatem dolor comitatur. 132.b. 133.a,b

Z.

Zeno Eleates. 10. a.b
Zenonis mors diverſè expoſita. 17.a,b

FINIS.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

Digitized by Google

523560

Google

Digitized by Google